ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1
ՅՍԻՆԻՍ
JEUDI
1er JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10924 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.924

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Փոխուած չէր: Միայն թէ՝ քիչ մը աւելի հասունցած էր: Ու մինչ այդ, գրած էր, անվերջանալի կերպով գրած, յօրինած, անխոնջ կերպով յօրինած՝ դեղջկական երգեր, տխրամած ու խանդավառող, դեղեցիկ մեղեդիներ: Կանաչեան երաժշտութեան խազերու տակ քիլոյով թուղթ սեւցուցած էր:

Պէյրութի մէջ Կանաչեան շատ ժամանակ չկորսնցուց, կազմելու համար համբաւաւոր Գուսան երգչախումբը, որ բնականաբար իր համբաւը եւ բարձր որակը պարտական եղաւ իր ղեկավարին: Բազմանդամ, ամրախարիսխ երգչախումբ, որուն կ'անդամակցէին տեղւոյն լաւագոյն տարրերը:

Փորձերը, որոնց ներկայ կը գտնուէի լռիկ-մնջիկ, զիս կը յուզէին, զիս կը խանդավառէին:

Անհրաժեշտ էր որ իր կողմէ պատրաստուող այս համերգը չսահմանափակուէր հայ երաժշտասէրներով: Անհրաժեշտ էր, ամէն գնով, այս վայելքին մասնակից դարձնել բոլոր Լիբանանցիները, բոլոր օտարականները: Պէտք էր այս համերգին տալ միջազգային բնոյթ մը:

Ժորժ Նագգաշի բարեհաճութեամբ, այս ճիգին լծուեցայ:

Եւ այս համերգին առաջին ունկնդրութիւնը տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան Զօրավար եւ Տիկին Հէօնցինկլերի, Պր. Կապրիէլ Պունուրի եւ կարգ մը արուեստագէտներու եւ երաժիշտներու, «Լ'Օրիան»ի հանդիսասրահին մէջ, որ այսօր մեքենական սարքաւորումներուն յատկացուած է: Ունկնդրութիւնը խանդավառեց հանդիսականները, որոնք իրենք զիրենք դէմ յանդիման կը գտնէին ոչ միայն հանճարեղ երգահանի մը, այլ նաեւ անհաւասարելի խմբավարի մը, մինչ գերազանցապէս կը գնահատէին հայկական դեղջական երգերը, անոնց ճոխութիւնն ու նուրբ երանգները:

Այս ձեւով, Կանաչեան եւ Գուսան երգչախումբը ունեցան շշմեցնող սկզբնաւորութիւն մը, որ կանգ առաւ միայն այն կուրութեամբ, որ Վարպետը հարուածեց 1945ին:

Գուսանի գործունէութիւնը ինքնաբերաբար դանդաղեցաւ: Ինչպէս պիտի դանդաղէին Կանաչեանի յօրինումները:

Բայց, Վարպետը պարտութիւն չխոստովանեցաւ: Ան իր վերջին խօսքը չէր ըսած:

Եւ, աչքին լոյսը կորսնցուցած ըլլալով հանդերձ, շարունակեց յօրինել:

Աչազուրկ, ան շարունակեց փորձերը: Իր երգիչներն ու աշակերտները պահեց իր ճպոտին հմայքին տակ: Շարունակեց տալ համերգներ, որոնց յայտագիրներուն մէջ կը մտնէին լիբանանեան ժողովրդական բազմաթիւ երգեր, զորս Պթեխնէի, Շուֆի եւ Քեսրուանի դիւղերուն միջեւ իր կատարած պտոյտներուն ընթացքին Կանաչեան իւրացուցած եւ ներդաշնակած էր:

Իր բոլոր համերգները անսգիւտ հանդիսացան:

Անոնք խորունկ տպաւորութիւն մը գործեցին նախագահ Պշարա Էլ-Խուրիի եւ յատկապէս նախագահ Գամիլ Շամունի վրայ, որ անոր Մայրիներու Ազգային Կարգի Ասպետի շքանշանը տալով, ուզեց փայլուն իր գնահատութիւնը բերել գործին Լիբանանցիի մը, որ անհասանելի բարձունքներու տարած էր լիբանանեան արուեստը եւ երաժշտութեան ծառայած էր անխառն սիրով մը:

Բայց, հասաւ այն պահը, երբ Կանաչեան ինքզինք գտաւ կանգ առնելու հարկադրանքին տակ:

Ուժերը կը ջլատուէին, ա'լ ի վիճակի չէր երգչախումբը վարելու, ո'չ ալ նոր երկեր յօրինելու, երբ սովորութիւն ըրած էր չտալ համերգ մը, առանց անոր մէջ մտցնելու իր նոր երկերուն քանի մը հատը:

Այն ատեն սկսաւ բարոյալքումը: Արտադրելու կարողութենէն զրկուած, Կանաչեան ինքզինք կեանքէն դուրս ձգուած կը զգար, որովհետեւ կեանքը իրեն համար երաժշտութիւն էր եւ երաժշտութիւնը՝ ձայներ՝ որոնք կը բարձրանան, ձայներ՝ որոնք կերպարանք կը ստանան՝ գործիքներու հանդոյն եւ կը կատարեն գործիքներու դերը:

Նոր ուրախութիւններ իրեն կը սպասէին: Հայաստանը, որ իր պատուհանները բացած էր աշխարհի վրայ, ծանօթացած էր Կանաչեանի գործերուն: Սիրած էր զանոնք: Սիրել տուած էր զանոնք: Եւ կ'ուզէր արժանավայել ընդունելութիւն մը վերապահել այն հեղինակին, որ գրած էր հարիւրաւոր այն երգերը, որոնք մին միւսէն դեղեցիկ էին, որոնք արտայայտութիւնը կը հանդիսանային հայ ժողովուրդին ամէնէն վաւերական զգացումներուն, որոնք փառաբանութիւնն էին փարումին՝ զոր հայ ժողովուրդն ունէր հանդէպ իր ցեղային նահապետական բարքերուն եւ հայրենական այն հողին՝ զոր Կանաչեան տեսնելու բախտաւորութիւնը չէր ունեցած:

Երեւանի կրկնակի հրաւէրներուն վրայ, Կանաչեան կը պատրաստուէր կատարելու այս ուխտագնացութիւնը և հաղորդուելու Հայաստանի արուեստագէտներուն, երգահաններուն, երգիչներուն, մտաւորականներուն եւ երաժշտասէրներուն հետ, երբ մահը տակնուվրայ ըրաւ իր ծրագիրները:

×

Ան իր հոգին աւանդեց Պէյրութի մէջ:

Բախտը ուզեց որ Վարպետը, որ այնքա՛ն սիրած էր Լիբանանը որ իր կեանքին դեղեցկագոյն տարիները ապրած էր լիբանանեան հողին վրայ, շիջի Լիբանանի մէջ, շրջապատուած իր աշակերտներէն եւ բարեկամներէն, որոնք զինք այնքա՛ն սիրեցին: Բախտը ուզեց որ Լիբանանի հողն ըլլայ վերջին հանդստավայրը բարձրորակ յօրինողի մը, որ իր բովանդակ տաղանդը փթթեցուց այս երկրին մէջ, ուր կը ծաղկին ազատութիւնն ու դեղեցկութիւնը:

Ճակատագիրը անողոք է, բայց արդար:

Մեր բովանդակ կեանքի ընթացքին պաշտամունք ունեցած ըլլալով Կանաչեանի հանդէպ, մենք այս ձեւով մեր քով պիտի պահենք զինք: Այնպէս՝ ինչպէս անմար պիտի պահենք իր յիշատակը:

ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՍՊԱԹ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

—o—

ՅՈՐԴԱՆԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԻԱՑԱՒ

Վերջին անակնկալն էր Հիւսէյնի, փոքրիկ Թագաւորին ժամանումը Գահիրէ, ուր կուգար յայտնել թէ Յորդանան Արաբ Մ. Հանրապետութեան կողքին է: Հասարակաց պաշտպանութեան հինգ տարուան դաշինք մը կը ստորագրէր Նասրի հետ եւ կ'ընդունէր նոյնիսկ որ իր բանակը անցնի եգիպտական հրամանատարութեան ներքեւ:

Հաւանական չէ որ Հիւսէյնի այս անսպասելի քայլը մասնաւոր հաճոյք մը պատճառած ըլլայ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի: Հիւսէյն, արաբական աշխարհի մէջ, ծանօթ է իբրեւ հականասրեան դէմք մը, տարիներու ընթացքին ածական չեն խնայած իրարու, ու այսօր Հիւսէյն ինք է որ «Քանոսա կ'երթայ»:

Հիւսէյն իր անձնական օդանաւով, զոր ինք կը վարէր, կը հասնէր Գահիրէ, իրեն կ'ընկերանային վարչապետը, սպայակոյտի պետը եւ զանազան անձնաւորութիւններ: Օդակայանը զինքը կը դիմաւորէին Նասր, Վարչապետ Սիւլէյման եւ չորս փոխ-նախագահներ:

Երեք ժամ տեւող խօսակցութիւններէ եւ ճառերէ ետք, Նասր եւ Հիւսէյն համաձայնութիւն կը կնքէին ու փոքրիկ Թագաւորը, իրեն հետ առնելով իր ոխերիմ թշնամին՝ պաղեստինեան Ազատագրման Շարժման պետ՝ Շուխերին, կը մտնէր կրկին իր օդանաւը, վերադառնալու համար Ամման:

Ինչպէս ըսինք, ըստ ստորագրուած համաձայնագրին, զինեալ բախումի պարագային, եգիպտացի հրամանատարն է որ պատասխանատուութիւնը պիտի ունենայ երկու երկիրներու զօրքին: Համաձայնագիրը, որ հինգ տարուան համար է, կըրնայ նորոգուիլ:

Ուրիշ լուր մըն ալ կը մտահոգէ Արեւմուտքը, հակառակ Ատլանտեան Ուխտի անդամի իր հանդամանքին, կ'ըսուի արաբական շրջանակներու մէջ, թէ Թուրքիա հաւաստիք տուած է Նասրի որ իր երկիրը չի կրնար խարիսխներ տրամադրել Արեւմուտքի եւ ապահովութիւն տրուած է նաեւ թէ ինք կը մնայ չէզոք ու նոյնիսկ «բարեացակամ» դիրք կը բռնէ:

Միւս կողմէ, յիշենք թէ խորհրդային տասնեակ մը ծովային միաւորներ Սեւ Ծովէն արեւելեան Միջերկրական պիտի անցնին, օգտագործելով Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցները: Խորհրդային կառավարութիւնը տեղեկացուցած է թըրքական կառավարութեան այս մերձաւոր Թրանզիթը, որ կրնայ կատարուիլ ի գործադրութիւն Մոնթրէօյի Պայմանագրութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՖՐԱՆՍ. ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Կը հաստատուի, Մոսկուայի լաւատեղեակ շրջանակներէն, որ խորհ. կառավարութիւնը վերջնապէս մերժած է Զորսերու ժողովի մը Ֆրանսական առաջարկը:

Կառավարական պաշտօնաթերթ Իզվեստիա յոռետես է եւ ոգեկոչելով «վնասաբեր շուքը որ կը տարածուի Մերձաւոր Արեւելքի վրայ» կ'ընէ նաեւ ազդարարութիւն «Արեւմուտքի արկածախնդիրներուն».— «Պէտք է յիշեն որ եթէ չափը անցընեն ու այն սահմանը, ճակատագրական, որ յարձակումի կ'առաջնորդէ, իրենց դիմաց պիտի գտնեն ոչ միայն արաբ երկիրներու միացեալ ուժերը, այլ եւ Խորհ. Միութեան վճռական ընդդիմութիւնը ու նաեւ այն բոլոր երկիրներու որոնք խաղաղութեան կը տենչան»:

× Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին, Լիբանանի ներկայացուցիչը շատ խիստ կերպով դատապարտած է Իսրայէլը որ «սպառնացած է վերջերս Դամակոսը գրաւել եւ տապալել Սուրիոյ ընկերվարական վարչակարգը: Երբեք նման յիմար սպառնալիքներ չէինք լսած, ըսած է Հաքիմ, նախատինք մըն էր Արաբներու արժանապատուութեան եւ սպառնալիք մը ազգային պատիւին»:

Հաքիմի այսքան բուռն ելոյթը զարմացուցած է, տրուած ըլլալով որ Լիբանան ամէնէն չափաւորն է արաբական երկիրներուն: Հաքիմ աւելցուցած է.— «Եթէ Իսրայէլ յարձակում գործէ, անխնայ պատերազմ մը կ'ըլլայ մինչեւ վերջնական յաղթանակ»: Լիբանանի ներկայացուցիչին համար, «Իսրայէլի պատմութիւնը անպատիժ եւ արդիւնաւոր յարձակում մըն է»:

× Ճոնսըն վերջին օրերուն աւելի հանդարտ մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրի տրուած ըլլալով որ Միջին Արեւելքը ցրուած է մտքերը եւ քիչ մը մոռացութեան տուած Վիէթնամը: Ուոշինկթըն չի ծածկեր սակայն իր դառնութիւնը Յորդանան-Եգիպտոս դաշինքին առթիւ: Բայց կը թուի թէ ոչ Ուոշինկթըն, ոչ ալ Մոսկուա տրամադիր են մինչեւ պատերազմ երթալու Միջին Արեւելքի մէջ:

× Իսրայէլի Արտաքին նախարար Ապպա Էպան յայտարարեց. «Առանձին գործի պիտի անցնինք Աքապայի պաշարումի շղթան խորտակելու համար»:

Թել-Ավիվի մէջ կացութիւնը շատ ծանր կը նկատուի: «Եթէ Եգիպտոս կը խորհի թէ տասը վայրկեանէն կրնայ ջնջել տասը տարուան աշխատանք, բոլորովին սխալ է: Եթէ կը թերագնահատէ Իսրայէլի վճռականութիւնը այդ առընչութեամբ, ողբերգական սխալ է: Մեր երկիրը պատրաստ է բոլոր վտանգները ստանձնելու, բոլոր պատասխանատուութիւնները մինչեւ գերագոյն զոհողութիւն: Կը սպասենք գիտնալու համար թէ «ծովային ուժերը» արդիւնաւոր գործունէութեան պիտի ձեռնարկե՞ն: Եթէ այս վերջինը չյաջողի, այն ատեն պիտի հակազդենք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ պաշտօնական այցելութենէն ետք, Նախագահ տը Կոլ առանձին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պապին հետ, ապա իբրեւ զբօսաշրջիկ մեկնեցաւ Տոճերու քաղաքը:

ԿԷՕՐԿ ՓԱՊՍԹ, շարժարուեստի ծանօթ իրագործող, որ հեղինակն էր «Օփերա տը Քաթ'սու»ի մեռաւ առջի օր, Վիեննայի մէջ: 72 տարեկան էր: Կը պատկանէր Պերթոլտ Պրեխթի «Նոր Առարկութիւնը» դպրոցին: 1925էն սկսեալ ինքզինքը կը պարտադրէր, Անդրհռենոսեան շարժարուեստին բերելով նոր աւիշ:

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ դատավարութեան դատախազը 20ական տարի արգելափակում պահանջեց Տլիմիի եւ Լոփէզի համար:

ՀՌՈՄԻ Վեհաժողովին առթիւ հրապարակուեցաւ միացեալ զեկոյց մը: Հոն կը շեշտուի գլխաւորաբար թէ պետական կամ կառավարական զեկավարները յայտնած են թէ միտք ունին գործադրելու 1967 Յուլիս 1էն սկսեալ 1965 Ապրիլ 8ի դաշինքը, երեք հաւաքականութեանց սահմանադրութեանց ձուլումին վերաբերեալ: Միտքերու փոխանակութիւն ունեցած են Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան առթիւ: Համաձայնած են որ նոր հանդիպում մը ունենան այս տարի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ մանաւանդ Փարիզի մէջ, դէշ օդը, անձրեւ, ցուրտ, շարունակուեցաւ ամբողջ ամսուան մը ընթացքին, որու անունն է՝ Գեղեցիկ Մայիս:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ նոր կառավարութիւնը քսան անդամներէ բաղկացած յանձնախումբ մը նշանակած է, որ պիտի պատրաստէ նոր Սահմանադրութիւնը: Վարչապետ Կոլաս, վեց ամիս պայմանաժամ տուած է Սահմանադրային յանձնախումբին որ վերջնական ձեւ տայ Սահմանադրութեան եւ զայն հանրաքուէի դնէ: Անդամներէն ոչ մէկը քաղաքական դէմք է: Յանձնախումբը կազմուած է փաստաբաններէ, դատաւորներէ կամ դասախօսներէ:

ՍԱՐԴԱՐԱԲԱԴԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿՇԻՌՈՎ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Կովկասի կարեւորութիւնը, ինչպէս եւ գերմանական ռազմական նետին ուղղութիւնը դէպի Հնդկաստան՝ այս անգամ Կովկասի վրայով, խորապէս ըմբռնած էին Դաշնակիցները եւս իրենց կարգին: Եւ տեսնուեցաւ, երկուստեք, աճապարանք մը հասնելու համար Թիֆլիզ, զիրար կանխելու որոշ ձգտումով:

Ֆրանսայի համար՝ պատերազմին բախտը վճռուէր Կովկասի ճակատին վրայ կամ ոչ, կենսական էր, էական էր, ճակատագրական էր չկորսնցնել ո՛րեւէ ճակատամարտ, որ կը մղուէր իր երկրին մէջ: Հարցը տարբեր մտահոգութիւն կը պատճառէր Անգլիոյ, որ կ՛ճապարէր փակել «ծակը»՝ Ռուսիոյ փլուզումին հետեւանքով բացուած, Կովկասի մէջ: 1918 Յունուարին, Զօր. Տընսթըրվիլի հրամանատարութեամբ, արշաւախումբ մը կը յառաջանայ Պարսկաստանի մէջէն դէպի Կովկաս, կազմակերպելու համար անդրկովկասեան Դաշնակցութիւն մը, Մոսկուայէն անկախ: Բայց գերմանական ռազմախարիսխը աւելի մօտ էր Կովկասի, եւ ուրեմն Գերմանիա աւելի կանուխ հասաւ այս լեռնաշխարհը: Փետրուարին իր գործակալներուն սադրանքով ոտքի հանեց հիւսիսային Պարսկաստանի ցեղերը, եւ այսպէս դժուարութեան մատնեց Զօր. Տընսթըրվիլը, որ կ՛աշխատէր յառաջանալ դէպի Պաքու:

Միւս կողմէ թրքական բանակը, որ առած էր «Իսլամութեան բանակ» անունը, յարձակելով հայկական ուժերուն վրայ, որոնք կ՛աշխատէին գրաւման տակ պահել ռուսական բանակին լքած քաղաքները, յաջորդաբար տէր կը դառնար նորէն Երզնկայի՝ Յունուար ամսուան մէջ, յետոյ Էրզրումի, Սարը Ղամիշի, յետոյ Կարսի (13 Ապրիլ): Սեւ ծովու մէջ՝ տէր դարձած էին արդէն Պաթումի՝ նոյն ամսուան սկիզբը:

Մինչ այդ՝ Գերմանիա, խաղաղութեան դաշինք կնքելով Ուքրանիոյ հետ, մեծ ուժեր կը համախմբէր Օտեսայի մէջ՝ նետելու համար Կովկասի վրայ:

Ճգնաժամային օրեր կ՛ապրէր Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը: Հարաւէն սպասուած օգնական ուժերը կ՛ուշանային, մինչ օրէ օր աւելի կը սպառնային գերմանեւթրքական ուժերը:

Կովկասեան Հանրապետութիւններուն մէջ վարանում ծագեցաւ:

Վրաստան, որ զրկուած էր Պաթումէն, գերման գործակալներու խոստումով գինովցած թէ պիտի վայելէ Պերլինի պաշտպանութիւնը ընդդէմ Թուրքերուն, կը հրաժարէր ընդդիմութիւն ցոյց տալէ: Ադրբէջան, այսինքն Պաքուի Թաթարները, թրքական յառաջխաղացութենէն գինովցած, ցեղակցական համակրանքով Թուրքերուն կապուած, առաջին օրէն խանդավառութիւն ցոյց տուած էին արդէն ընդդիմութիւն ցոյց չտալու համար:

Եւ վերջապէս Ֆրանսական ճակատին վրայ գերմանական զարնանային մեծ յարձակողականին պատրաստութիւնը, յաջողութիւնները, վճռական ու բախտորոշ դերը, զոր Պերլին կը հաղորդէր մեծաշռինդ, լուրեր էին որ իրենց ներգործութիւնը կը կատարէին անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը խորտակելու համար հիմնովին: Վրաստան եւ Ադրբէջան վախի ոչ մէկ պատճառ ունէին գերմանեւթրքական արշաւէն, ընդհակառակն ամէն վտանգ կը սպասէին՝ երբ դիմադրէին: Եւ ուրեմն կը լքեն պայքարը, Ապրիլ ամսուան մէջ:

Կը մնայ Հայաստան, մինակ:

Հայերը մասնակցած էին ռուսական զինուորական գործողութեանց՝ ընդդէմ Թուրքիոյ, առաջին օրէն՝ երբ ծագեցաւ առաջին աշխարհամարտը: Իսկ 1918 Յունուարէն սկսեալ ծառանալով «Իսլամութեան Բանակին» դէմ, ստանձնելով Կովկասեան ճակատին ընդդիմութեան ամբողջ ծանրութիւնը, միս-մինակ, ու նաեւ մեղքը՝ ճամբայ չտալու համար յառաջխաղացութեան դէպի թուրանական աշխարհ եւ Հնդկաստան, կը ստեղծուէր վիճակ մը, որ կը յիշեցնէ Դաւիթի ճակատիլը Գողիաթի դէմ:

Ընդդիմութիւն մը, այնքան յուսահատական, զոր դժուար է որակել որեւէ բառով:

Մեծազօր Գերմանիան պատերազմին ճակատագիրը կը հետապնդէ Կովկասի մէջ, դէպի Հնդկաստան ճամբուն վրայ: Իր առջեւէն կը քալէ նշանաւոր դահիճը՝ եաթաղանը ձեռքին մէջ: Գերմանիա ոչ մէկ խոստում ըրած է Հայոց, այն ձեւով որ հանգստացուցած է Վրացիները:

Միակ օգնութիւնը, որ խոստացուած է, պիտի հասնի Պաղտատէն, 800 քիլոմեթր հեռու դեռ:

Եւ սակայն քաջաբար, հերոսաբար կը վճռէ կռուիլ, կը շարունակէ ընդդիմութիւն ցոյց տալ թշնամի արշաւանքին:

1918 Մայիս:

Զօր. Նազարբէգեանի բանակը թիզ առ թիզ կը պաշտպանէ հայկական Բարձրաւանդակը, Պարսկաստանի ճամբան, ընդդէմ թիւով գերազանց ուժերու դէմ:

Յուսահատական եւ գերագոյն ճիգով մը կը յաջողի կասեցնել Թուրքերուն յառաջխաղացութիւնը Երեւանի առջեւ, Սարդարաբադի փայլուն յաղթանակով: Սպառած է փամփուշտը, սպառած է զինամթերքը, սպառած է պարենաւորման վերջին պաշարը:

Հայաստանի կառավարութիւնը հարկադրաբար կը կնքէ Պաթումի դաշինքը, զոր Գերմանիա աւելի կը ծանրացնէ աւելցնելով Պրեսթ – Լիթովսքի դաշնագրին պայմաններով: Հայաստանէն խլուած է Կարսը, երկաթուղին:

Նազարբէգեանի կանոնաւոր բանակը վար դրած է զէնքը, բայց հայկական ուժերը կը կռուին դեռ Պաքուի մէջ, Զանգեզուրի մէջ, Ուրմիոյ մէջ, անգլիական երկրորդ ռազմական դիծը՝ ընդդիմանալու համար գերմանեւթրքական յառաջխաղացութեան: Պաշտպանութիւնը կը տկարանայ հետզհետէ, որովհետեւ շատ դանդաղ կը յառաջանան անգլիական օգնական ուժերը: Եւ ընդդիմութեան դիրքերը կ՛իյնան յաջորդաբար: Օգոստոսին Հայերը լքած են Ուրմիան: Սեպտեմբերին հայկական եւ անգլիական ուժերը պարպած են նաեւ Պաքուն:

Եւ սակայն առնուազն երեք ամիս յապաղում մը կրեց գերմանական արշաւանքի ծրագիրը շնորհիւ Հայոց կռիւներուն, (Սարդարաբադ եւ Պաքու): Եւ Լուտենտորֆ կը խոստովանի իր Յուշերուն մէջ թէ Պաքուի մէջ, Հայոց ընդդիմութեան պատճառով է, որ Պերլին չկրցաւ ունենալ անհրաժեշտ քարիւղը՝ բախտորոշ վախճանի մը հասցնելու համար այնքան սպասուած յարձակողականը: Աւելցուցէք Սարդարաբադի ճակատամարտն էր, որ շեղեց թրքական յառաջխաղացութեան ճամբան դէպի Պաքու, Հայոց կռիւներն էին որ արգելք եղան քարիւղ հասցնելու Գերմանիա, եւ վերջապէս բովանդակ Կովկասի մէջ փոքրիկ քրիստոնեայ ժողովուրդ մըն էր, Հայերը, մինակ մնացած, որ խանդարեցին Մեծն Գերմանիոյ վիթխարի արշաւը:

Սարդարաբադը ճակատագրական եւ բախտորոշ դեր մը կատարեց առաջին աշխարհամարտին մէջ՝ զբաղեցնելով, ժամանակ վատնել տալով, եւ այսպէս կարճեցնելով պատերազմին վախճանը:

Եւ փոքրիկ Հայաստան մը ստանալով՝ իբրեւ վարձատրութիւն անհուն զոհողութեանց: Առաջին անդամ էր, դարեր ու դարեր կորսնցնելէ ետք իր պետական կեանքը, որ կ՛ունենար իր Հանրապետութիւնը, իր դրօշը, իր բանակը, իր խորհրդարանը եւ անկախ ազգերու արիսպագոսին մէջ իր աթոռը:

POLITICUS

ԱԶԳԷՆ ՎԵՐ...

(Զ. եւ վերջ)

4·000 ձեռագիրներ կան դանձատան մէջ, ըստ Շնորհք Արքեպիսկոպոսի վերջին լուսաբանութեան: Գոհարազարդ անդին անօթներ եւ իրեղէններ կը գտնուին Երուսաղէմի մէջ, քիչ մը ամէն կողմ:

Չի բաւեր յոխորտալ թէ «դուլ եւ դադար պիտի չունենանք, մինչեւ որ երեւան հանենք ինքնութիւնը անոր՝ որ գողցած է ձեռագիրները»:

Չի բաւեր նաեւ այն մեծխօսիկութիւնը թէ «մենք զինք պիտի հետապնդենք, որքան ալ բարձր դիրքի վրայ եղած ըլլայ»:

Շահէ եպիսկոպոսի այս յայտարարութիւնները ոչ մէկ վստահութիւն կը ներշնչեն մեզի: Պարզապէս անոր համար որ «Իզվեստիա» գրեց — եւ չհերքուեցաւ — «Սոթպի, դատական հետապնդման մը սպառնալիքին առջեւ դտնելով ինքզինք, Շահէ եպիսկոպոսին յայտնած է ձեռագիրներուն օրինաւոր տիրոջ անունը»:

Այս յայտարարութիւնները մեզի եւ հանրութեան վստահութիւն չեն ներշնչեր անոր համար որ «Հայ Երուսաղէմի պատմութիւնը քանիցս արձանագրած է կողոպուտներ, բայց երբեք այս կարգի արարք մը», ինչպէս կը կարդանք 12 Մարտ 1967ի պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ:

Ի՞նչ երաշխիք կուտայ Պատրիարքարանը թէ ձեռագիրներուն անհետացումը խոստովանուած շարքին վերջինն ըլլալու սահմանուած է:

Ո՛չ մէկ երաշխաւորութիւն կրնայ ընդունելի ըլլալ Հայութեան համար, եթէ գողը չմերկացուի եւ չստանայ իր արժանի պատիժը:

Արդ, գողը կամ գողերը մերկացնելը պարտաւորութիւնն է Եղիշէ Արքեպիսկոպոսին: Եւ մերկացնելու մէկ միջոց միայն գոյութիւն ունի.— Իջնե՛լ Սոթպիի գլխուն եւ պահանջել որ յայտարարէ անունն անոր՝ որ «անարգութեան սիւնին» պիտի գամուի: Դատական հետապնդման ենթարկել Սոթպին, եթէ, հակառակ «Իզվեստիա»յի յայտարարութեան, չէ յայտնած «օրինաւոր տիրոջ անունը»:

Յանձնախումբ կազմել, քննիչ մարմին զրկել: Ասոնք առաջարկներ են, որոնք կա՛մ կը ձգտին քննութիւնները դանդաղեցնելու, քաշքշելու, աւազախրումի ենթարկելու եւ հուսկ ուրեմն՝ գայթակղութիւնը մոռցնելու, կա՛մ ալ պիտի բախին ապառաժի մը.— Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի մերժումը:

Հոս՝ կը բանանք Պատրիարքի եւ Հայութեան փոխյարաբերութեան եզրափակիչ գլուխը:

Շահանդուխտի հետ իր ունեցած տեսակցութիւնը այս ուղղութեամբ աւելի՛ քան համոզիչ է.— Եղիշէ Արք., ցկեանս Պատրիարք ընտրուած ըլլալով Միաբանական Ժողովէն որ, ինչո՞ւ չըսենք, միայն ինքզինք կը ներկայացնէ եւ ոչ թէ Ազգը, ինքզինք Ազգին համարատու չի նկատեր:

Ան, հանրութիւնը լայնօրէն «լուսաբանելու» համար չի վարանիր ապաւինելու Հայ Մամուլին բարեացակամութեան, բայց յանձնապաստան կերպով հայ մամուլը կը հրաւիրէ աղմուկ չբարձրացնելու, որովհետեւ «ոչինչ կը հասկնաք», որովհետեւ հարցապնդումները, քննադատութիւնները, լուսաբանութեան պահանջները «ընկոյզի կեղեւի խշտուքի ձայն»ի չափ իսկ կարեւորութիւն չունին իրեն համար:

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ

ԵՒ ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Հակառակ մեր լարուածութեան ու տենդագին ջանքերուն՝ կարծես թէ անկարող դարձած ենք. թշնամին կուգայ ու կուգայ. ահա լեցուած է գերեզմաննոցը, ահա միւս կողմէն հասած է մեր դիրքերուն առջեւ: Կը տեսնենք որ գերեզմաննոցէն, Գէորգի դիրքէն հազիւ հարիւր քայլ հեռու, դուրս կ՛ելլեն ու կը վազեն դէպի դիւղը, բայց այդ կողմ նայելու հընարք չունինք: Մեղմէ յիսուն քայլ հեռու լեցուած է զօրքը եւ կը լսենք անոնց ձայները՝ «հա պապամ, հա պապամ, տէ վուրըն, տէ վուրըն»: Ահա փոսերէն դուրս կը ցատկեն ու կը վազեն դէպի մեզ: Հրացանները մէկ կողմ դրած ենք ու կը գործեն տասնոցները. յարձակողները նորէն ետ կ՛ընկրկին. մէկ մասը սակայն մեր աջ թեւը կը մտնէ ու դիւղի մարագներն ու տանիքները դիրք կը բռնէ. ասոնք կ՛իյնան մեր եւ եկեղեցւոյ դիրքին միջեւ, ուրկէ ՇէնրկիՂազար նեղը կը դնէ զանոնք ու մեր թիկունքը կ՛ապահովէ:

Կարծես մեր դէմը եւ աջ կողմը անվտանգ է դարձած. կը նայինք դէպի ձախ ու դէպի ետեւ. այնտեղէն հրացանները մեր վրայ կ՛ուղղուին. կը կանչենք Գէորգը օգնութեան, պատասխանի փոխարէն կը լսենք՝ «թէսլիմ, թէսլիմ»: Գերեզմաննոցէն արշաւողները բռնած են Գէորգի դիրքը: Կորսուած ենք կարծես, շրջապատուած խարապայի մէջ. բայց յոյս ունինք թէ Գէորգ դիրքը փոխած է եւ շուտով կուգայ մեր թիկունքը մաքրելու: Այս յոյսով շրջան կը կազմենք ու կատաղաբար կը կռուինք: «Էլօ, կ՛ըսեմ Յրօնքի Էլոյին, մենք պիտի յաղթենք թէ որ Գէորգի դիրքը ետ առնուի. Գէորգին ասա թող հիւջիւմ անի, թէ որ Գէորգ մեռած է, դու հիւջիւմ արա եւ մեր թիկունքը մաքրէ թշնամուց»ռ

«Հա վալլահ», կ՛ըսէ այդ առիւծը: Հրացան ու տասնոց կը դարձնենք դէպի Էլոյի գնալիք ճամբան: Էլօ կատուի թըռիչքով ինքզինք կը ձգէ թշնամիին ոտքերուն տակ, պատերու տակ. թշնամիին համար դժուար էր վերէն վար խփել. հրաշք պիտի ըլլար եթէ Էլօն կարողանար ողջ հասնիլ դիւղին մէջտեղ, ուր հաւաքուած էին մեր ընկերները եւ դիւղացիները: «Էլօն էլ դնաց», մորմոքաց Մուքօն. բայց ան կը սխալէր, Էլօն ազդրէն թեթեւ վէրք մը առնելով հասած էր դիւղամէջ:

Մեր վրայ կը կրակեն չորս կողմէ ոչ թէ հեռուէն, այլ մի քանի քայլի վրայ: «Զարկէք, շուտ զարկէք, տօ դիրքը մըտան», կ՛ըսէր սառնարիւն Սէյտօն, եւ իրօք քիչ մնար պատի կողքէն թշնամի ձեռք մը բռնէր Մխիկի հրացանի փողը, իսկ պատի վրայէն քանի մը գլուխ պաշլըզաւորներ հրացանները կը կախեն մեր վրայ, տասնոցները կ՛ուղղենք վեր եւ չավուշ մը ճակտէն վիրաւոր կ՛իյնայ մեր մէջ. անոր դիակը գրաւած է մեր դիրքը: Ողջ մնացողները չեն յանդգնիր իջնել դիրքի մէջ: Պատի միւս կողմէն կը հայհոյեն, «թէսլիմ» կը պոռան, մենք ալ կը փոխադարձենք: Մեր վերջն է կարծես:

Բայց ահա հրաշք է կարծես կը կատարուի. կը լսուի Էլոյի ձայնը. Գըբրօն ու Տիգրան մեզ կը կանչեն. թշնամիին մէջ իրարանցում է, մեր պատի տակի ասկեարներու ձայնը լռած է. բան մը կը կատարուի անպատճառ: Այո, եղածը Էլոյի հիւջումն է, յարձակում կայ քիւչիւկի տունը (Գէորգի դիրքը) ետ առնելու. մենք ալ մեր դիրքէն կ՛ուժեղացնենք կրակը: Թշնամին կը քաշուի դաշտ արտերու խոտերուն մէջ սողոսկելով ու հասնելով գերեզմաննոց: «Վալլահ փորձանքից ազատուանք, բայց Գէորգ մեռած է», շշնջած Սէյտօ Պօղոս: Ան փորձառու էր, դիտէր որ Գէորգ առանց մեռնելու չէր յանձներ քիւչիւկի տան դիրքը:

Երբ գերեզմաննոցէն զօրքը կը յառաջանայ, Գէորգի կողքին երկու աչքերէն վիրաւոր կ՛իյնայ Գալէն, կը կուրանայ ու մահամերձ կը դառնայ. Գէորգ կը պատուիրէ Գալէն իջեցնել տանիքէն վար տան մէջ ու ինք կը շարունակէ դիմադրութիւնը, բայց երբ արագ հրացանաձգութեան պատճառով հրացանի սուրման կ՛ամրանայ եւ Գէորգ կը ջանայ ուղղել զայն, կը վիրաւորուի ձախ ծնկի տակէն գնդակը անցնելով աջ թիկունքի տակը: Գէորգ կ՛ըսէ մնացողներուն. «Ես կ՛իջնեմ Գալէի մօտ, դուք դիրքը ամուր պահեցէք»: Փորսող տալով կ՛իջնէ վար տանիքէն, կը մտնէ տուն եւ կիսամեռ Գալէի կողքին կը նստի: Բայց շուտով յուսախար կ՛ըլլայ. կէս ժամէն տանիքը կը գրաւեն զօրքերը, մեր կռուողները կը նահանջեն փողոց եւ դիմացի տանիքները դիրք կը բռնեն: Այժմ Գէորգի գլխին, տանիքի վրայ զօրքն է. ինչ կը զգար Գէորգ այդ պահուն՝ իրեն հետ տարաւ. ան կը քաշուի զոմի մութ անկիւնը, կը նստի ջրհորի կողքին, երեւի մէջը նետուելու համար, երբ զօրքը ներս մտնէ: Այդպէս կը մնայ, մինչեւ որ Էլօն կը հասնի, սիրտ կուտայ տղաներուն եւ հիւջում տալով նորէն կը գրաւէ քիւչիւկի դիրքը:

Քիւչիւքի տանիքի տակն էր վիրաւոր Գէորգ Չաւուշը, երեւի կ՛ուրախանար, որ մերոնք գրաւած են դիրքը, բայց ուժ չունէր դուրս գալու, ոչ ալ Էլօն ու ընկերները ժամանակ ունէին իջնել տեսնելու իր հալը: Կռուի տաք ժամանակը աստուածներ մոռանալը ներելի է գուցէ:

ՌՈՒԲԷՆ

(4 – Շար.)

Այսքան յանձնապաստանութիւն, մա-մուլին կառչիլ՝ այլ զայն արհամարհել, զանցառելի քանակ ու որակ նկատել, Ազ-գին խօսք ուղղել՝ այլ Ազգին վրայ ողիմ-պական բարձունքներէ նայիլ՝ երբեք արձանագրուած չէր հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ:

Առանց բառերը ծամծմելու պիտի ը-սենք թէ փրկութիւնը պիտի գայ եւ պէտք է գայ ներսէն: Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը, որ գերագոյն մարմինն է Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան, պարտա-ւոր է տէր կանգնելու իր իրաւունքնե-րուն, բոլո՛ր իրաւունքներուն, ամբողջա-կա՛ն իրաւունքներուն: «Յկեանս Պատ-րիարք»ի դրութիւնը այնքան ալ անյեղլի բան մը չէ, ինչպէս կրնան մտածել տալ զոյգ բառերը: Մանաւանդ որ Եղիշէ Արք. եւ Միաբանութեան Ընդհանուր Ժողովը ոեւէ մէկէ աւելի լաւ գիտեն թէ ի՛նչ պատահեցաւ նմանապէս «ցկեանս Պատ-րիարք»ի մը, երբ ան իր դէմ գտաւ ճար-պիկ եպիսկոպոս մը: Հարց է թէ ճար-պիկ եպիսկոպոս մը աւելի՞ մեծազօր է, քան իր իրաւունքներուն գիտակցութիւնը եւ զանոնք պաշտպանելու վճռակամու-թիւնը ունեցող Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը...:

Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Միա-բանութեան անդամները պէտք չէ մոռ-նան որ մենք՝ աշխարհականներս մոռ-ցած չենք թէ իրենց նախկին սրբատիպ պատրիարքներէն մին երկաթեայ շղթայ անցուց իր վզին, երկիրներ ոտքի տակ տուաւ՝ տաժանելի պայմաններու տակ, ինկաւ մինչեւ Կոստանդնուպոլիս եւ, քուրձ հագած, սկսաւ մուրալ եկեղեցի-ներուն առջեւ, լումայ առ լումայ հա-ւաքուած գումարներով վճարելու համար «լեռնակուտակ պարտքերը» վանքին:

Գրիգոր Կոլոտ պատրիարք, որ պատ-մութեան անցաւ Շղթայակիր անուան տակ, շատ հեշտիւ կրնար այս պարտքերը փակել, վանքին մէջ գտնուող զանձերը վաճառքի հանելով:

Բայց ան նախընտրեց շղթայ անցընել իր վզին, Ազգին համար մուրալ Ազգէն, քան թէ ծախել վանքին մէջ գտնուող ա-նօթները, զարդեղէնները, զգեստները, մատեաններն ու ձեռագիրները, որովհե-տեւ ինքզինք կը նկատէր — եւ իրաւամբ — անոնց աւանդապահը եւ ոչ թէ սեփա-կանատէրը:

Ա՛յլ դարք, ա՛յլ բարք...:

Ահա թէ ինչո՛ւ Միաբանական Ընդհա-նուր Ժողովը ըսելու է ի՛ր խօսքը, ան-դառնալի՛ եւ անվերաքննելի՛: Գայթակ-ղութիւնը կ՚արատաւորէ զինք ամէնէն ա-ռաջ, որովհետեւ ի՛ր դիւանապետն է որ յայտարարեց թէ «գողութիւնը ներսէն տեղի ունեցած է»:

Միւս կողմէ, ատենին մինչեւ 209 ան-դամ ունեցող Միաբանութիւնը տակաւ կը վերածուի իր ամէնէն անպաճոյճ, ամէ-նէն սակաւաթիւ արտայայտութեան, մերկապարանոց պարզելով փտախտը, որ զինք կը կրծէ: Միաբանութիւնը ինքն ի-րեն հարցնելու է թէ ո՛ւր կ՚երթայ իրերու այս ընթացքով, ո՛ւր կը տանին զինք՝ անպատասխանատուութեան եւ անհպե-լիութեան զգացումով ապրող մարդիկը:

Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը կը գտնուի խօսելու, դիրք ճշդելու, յանցա-պարտները մերկացնելու հրամայականին առջեւ: Կա՛մ այն է որ գողութիւնը տե-ղի ունեցած է 1960էն ետք, այսինքն՝ Ե-ղիշէ Արք. Տէրտէրեանի դահ բարձրանա-լէն ետք, եւ այս պարագային այժմու պատրիարքը կը հանդիսանայ իր իշխա-նութեան տակ գործուած գողութեան միա՛կ պատասխանատուն, կա՛մ այն է որ գողութիւնը կատարուած է 1960էն առաջ, եւ այս պարագային եւս Եղիշէ Արք. պա-տասխանատու է, որովհետեւ ոչ միայն չէ հետեւած գործադրութեանը Կանոնին 44րդ Յօդուածին մեկին եւ հարկեցուցիչ տրամադրութեանց, այլ նաեւ 1960էն մինչեւ 1967ի Մարտը ոչ մէկ փորձ ըրած է, հաստատելու համար թէ Մայր Տու-մարին մէջ արձանագրուած զարդեղէն-ները, անօթները, զգեստները եւ մատ-եաններն ու ձեռագիրները «անկորուստ եւ պայծառ» կը մնայի՞ն տակաւին:

Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի յանձնապաս-տանութիւնը, հակակշիռ չճանչնալու եւ ազգին վրայ վերէն նայելու հովերը չեն կրնար զինք անհպելի կացուցանել:

Աննախընթաց գայթակղութիւն մը ան-նախընթաց յոխորտանքով խեղդելու ո-ղորմելի ճիգը, վստահ ենք, պիտի ու-նենայ անփառունակ վախճան մը:

Ապրողը կը տեսնէ:

Եղիշէ Արք. շատ լաւ գիտէ թէ վերջի զղջումը օգուտ չունի:

Ազգէն վեր չէ ինք:

Ազգէն վեր չի կրնար ըլլալ ոեւէ մարդ:

Թէկուզ... ճարպիկ պատրիարք:

«ԱՅԳ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ, թիւ 5 (Զ տարի) Մայիս 1967, նուիրուած Եդուարդ Պօյաճեանի: Պէյ-րութ (Լիբանան):

×

ԱՀԵԿԱՆ 67, Գարուն, գրական պար-բերաթերթ, խմբագիր Գ. Շահինեան: Պէյրութ:

×

ԷՋՄԻԱԾԻՆ, պաշտօնական ամսագիր Հայրապետական Աթոռոյ Ս. Էջմիածնի: թիւ 4, 1967: Էջմիածին:

ՖՈՒԹՊՈԼԸ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ

Ներկայ դարու սկիզբները կարելի է համարիլ Ֆութպոլի մուտքի տարիները հայ մարզասէրներու մէջ:

1906էն սկսեալ կազմուած են «Ռաֆֆի», «Արաքս», «Տիտան», «Տորք» եւ այլ խումբեր Պոլիս: Առաջին հայ Ողիմպիա-կանը տեղի կ՚ունենար 1911ին եւ կը հրա-տարակուէր «Մարմնամարզ» ամսաթեր-թը: Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմութիւնը 1918ին, Պոլիս, եւ անոր խանդավառ գործունէու-թիւնը մինչեւ 1922, յաճախակի հանդի-պումները Ֆրանսական, անգլիական եւ իտալական բանակայիններու հետ ծանօթ են ամէնուն:

1922էն ետք, Սուրիա – Լիբանան, Յու-նաստան եւ Ֆրանսա գաղթելով, հակա-ռակ կեանքի նոր պայմաններու դժուա-րութեան, հայ Ֆութպոլը ապրեցաւ բար-գաւաճ շրջան մը մինչեւ 1939, բազմաթիւ բարեկամական ու խանդավառ հանդի-պումներու առթիւ տեղացի մարզիկներու հետ նպաստաւոր կերպով ծանօթացնելով Հայութիւնը բնիկ ժողովուրդներուն:

Այս փառաւոր անցեալէն Լիբանանն ու Սուրիան է որ կը պահեն ազգային խում-բերու նկատելի գործունէութիւն: Յու-նաստանի եւ Ֆրանսայի մէջ փայլուն հետքեր միայն մնացած էին:

Հայրենիքէն ներս Սփիւռքի այս տե-ղատուող պատկերին զուգահեռ Ֆութպո-լը, ինչպէս մարմնակրթական ամբողջ գործունէութիւնը, առարկայ պետական խնամքի, ապրած է զարգացման ու յա-րատեւ վերելքի շրջան մը: Մինչեւ 1939 թուականը Խորհ. Միութեան ազգային խումբին մէջ ընտրուած խաղացողներ ու-նենալով հանդերձ, հայ Ֆութպոլը մնա-ցած է Բ. բաժանմունքի մակարդակէն վար, անշուշտ միութենական իմաստով:

1939ին առաջին անգամ ըլլալով Երե-ւանի «Տինամօ» խումբը կը մասնակցի Խորհ. Միութեան ախոյենական մրցում-ներուն, Բ. բաժանմունքի մէջ: 1949ին եւ 1950ին ան կը տիրանայ Բ. բաժան-մունքի առաջին դիրքերուն ու կը յաջողի բաւական երկար ատեն մասնակցիլ Միու-թեան բաժակի մրցումներուն: Մինչդեռ Երեւանի «Սպարտակ» խումբը 1954ին կը հասնի մինչեւ ֆինալը նոյն բաժակին, սակայն, վերջին պահուն կը պարտուի Քիէվի «Տինամօ»ին կողմէ:

Հայ Ֆութպոլի ամենափայլուն շրջանը կը կազմեն 1960 եւ 1961 տարիները, ո-րոնց ընթացքին Երեւանի «Սպարտակ»ը յաջորդաբար կը դասուի 9րդ եւ 8րդ, եւ ասիկա Միութեան Ա. բաժնին մէջ, եւ իր պարկեշտ խաղով կը շահի համապա-տասխան բաժակը մրցութեան դրուած «Սովետսկի Սփոռ» թերթի կողմէ:

«Սպարտակ»ի այս փայլուն ասպարէզէն ետք, 1962 թուին է որ կը կազմուի «Արա-րատ» նախկին «Տինամօ»ի եւ «Սպար-տակ»ի երիտասարդ տարրերէն: Այս նոր խումբը առաջին տարին չապահովելով յուսացուած արդիւնքները, կ՚իջնէ Բ. բաժանմունքը: 1964ին հակառակ իր կա-րելիութիւններուն, «Արարատ» փոքր ձա-խաղութեամբ մը նորէն չի յաջողիր վե-րադրաւել իր տեղը Ա. բաժանմունքէն ներս: Սակայն, 1965ին պարտութեան մատնելով Ալմա Աթայի «Ղայրաթ» խում-բը 2ով 1ի դէմ, կը յաջողի անցնիլ Ա. բաժանմունքի մէջ:

«Արարատ» 1966ին Ա. բաժանմունքի մէջ 12րդ տեղը կը գրաւէր:

1967ի եղանակի մրցումներուն հաւա-սար մնալով Օտեսայի «Սէրնոմ»ի խում-բին հետ (1ի դէմ 1) եւ Քիէվի «Տինա-մօ»ին հետ (0ի դէմ 0) «Արարատ» այժմ 6րդ տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան Ա. բաժանմունքի ախոյենական ընթացիկ մրցումներուն մէջ:

ՄԱՐԶԱՍԷՐ

Յ. Գ.— Մաղթելի է որ մրցումներու ընթացքին Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ, մեր ազգակիցները գերծ մնան անտեղի ու աղ-մրկալի արտայայտութիւններէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ համար լոյս սկսաւ տես-նել «Ծիծեռնակ» ամսագիրը:

Լենինականի մէջ՝ «Լենինականի Շինա-բար»ը:

×

ՏԱՐԻՆԵՐ առաջ Երեւանի մօտերը ա-մայի վայր մը կար, լերկ ու քարքարոտ, անհրապոյր երեք բլրակներով: Եկան հայ բազուկները եւ զետեղեցին նոր շէնքերու հիմերը, բացին ճամբաներ, տնկեցին ծա-ռեր: Այս ձեւով սկսաւ գոյն եւ դիմագիծ ունենալ նոր թաղամասը՝ Արարատեան:

Բնակչութիւնը առայժմ՝ 560 է:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ կեդրոնը կը շինուի համայ-նախանութ մը (սիւփերմարշէ), վեց յար-կանի եւ 350 վաճառասեղանով: Առաջին երեք յարկերը, իւրաքանչիւրը 2300 քառ. մեթր մակերեսով, պիտի յատկացուին զանազան բնոյթի ապրանքներու վաճառ-ման, չորրորդ եւ հինգերորդ յարկերը՝ պահեստի, իսկ վերջին վեցերորդ յարկը՝ բացօթեայ դալար տանիք մը պիտի ըլ-լայ:

ԻՋԵՒԱՆԻ մէջ, ուր հայ երկրաբանները յայտնաբերեցին պենտոնիներու մեծ պա-շարներ ունեցող հանքեր, պիտի շինուի մեծ գործարան մը, որ իր տեսակին մէջ աշխարհի ամէնէն մեծը պիտի ըլլայ:

Գործարանին արտադրութիւնը պիտի օգտագործուի քարիւղի, պենզինի, կազի, ձէթ–օճառի արդիւնաբերութեան մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Պարոն դուքս, պատիւն ունիմ յայ-տարարելու ձեզ թէ վերջապէս յաջողե-ցայ ձեր դղեակէն ներս մտնող գողը ձերբակալել:

— Ատ ի՞նչ է, դուք տակաւին դղեակէն չէի՞ք մեկնած. ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ դեռ հոս կը գտնուիք:

Վիտոք միեւնոյն լրջութեամբ եւ նոյն յարգալիր եղանակով պատասխանեց.

— Նախազգալով թէ ձեր բնակարանին մէջ անհաճոյ դէպքեր տեղի պիտի ունե-նային, նախազգուշութիւններ ձեռք առած եւ գաղտնի կերպով հսկողութեան տակ առած էի Շէրիզի դղեակը, ահա այդպէ-սով յաջողեցայ ձերբակալել ձեր հակա-ռակորդը այն միջոցին երբ Վիրօֆլէի ճամբուն վրայ նայող վանդակորմէն փախչելու վրայ էր: Բաւական դժուարաւ ձեռք անցուցի զայն ...: Հիմա դուրսն է, երկու պաշտօնեաներու հսկողութեան տակ: Ձեր վսեմութիւնը կը փափաքի՞ որ իր ներկայութեան կատարեմ հարցաքըն-նութիւնը:

— Ես դուրս կուգամ, ըսաւ պարոն Շանթօսէ որ իր պաղարիւնութիւնը զը-տած էր:

Բայց Մառի – Թէրէզ, դեփ դեղին կա-րած, արտաքոյ կարգի ուժէ մը մղուած՝ ոտքի ելաւ եւ իշխողական ձայնով մը գոչեց:

— Ես ալ տեսնել կ՚ուզեմ զայն, ես ալ տեսնել կ՚ուզեմ:

Դուքս Շանթոսէ առաջին անգամն էր որ այս տեսակ կորովի արտայայտութիւն մը կը լսէր իր աղջկան բերնէն, որով սկսաւ վարանիլ:

Բայց Վիտօք առեղծուածային ժպիտով մը ըսաւ.

— Օրիորդը իրաւունք ունի, պարոն դուքս, պէտք է որ ամէն բան հոս ձեր ներկայութեանը մէկ անգամէն լմնցնենք:

Եւ առանց ժամանակ ձգելու որ պարոն Շանթոսէ իրեն պատասխանէ, դրան մօ-տեցաւ եւ հրամայեց.

— Ներս բերէք այդ սրիկան:

Մարդ մը որուն վրայ քալելու կարո-ղութիւն չէր մնացեր, ձեռքերը ձեռնա-կապերու մէջ, երեսները տեղ տեղ կա-պուտցած եւ տեղ տեղ ալ ճանկռտուած, գլուխը արիւնլուայ, հագած ցնցոտիները տեղ տեղ պատռտած, Պիպիի եւ Քոքոյի մէջտեղը կեցած սենեակէն ներս մտաւ:

Պիպի եւ Քոքօ իրենց ամէնօրեայ սեւ զգեստները հագած էին:

Պարոն Շանթոսէ եւ իր աղջիկը այս ան-ծանօթը տեսնելնուն պէս՝ իրարու ետեւէ բացագանչեցին.

— Ան չէ՛, ան չէ՛...:

Վիտոք այս խօսքը լսելուն պէս թեթեւ կերպով ցնցուեցաւ:

— Ի՞նչ, ան չէ՞, ի՞նչպէս թէ ան չէ, ըսաւ գաղտնի ոստիկանը զարմանահար:

— Քիչ մը առաջ գրասեղանս կոտրտող եւ զիս խեղդել փորձող մարդը Օպէն Տերմոնն էր, մեր մատուռին երդէոնա-հարը, պատասխանեց պարոն Շանթոսէ:

— Ի՞նչ, Օպէն Տերմո՞նը, գովեց Վի-տոք յանկարծակիի գալով:

— Այո՛, պարոն Վիտոք, թէ՛ աղջիկս, թէ՛ ես, երկուքս ալ զայն աղէկէն աղէկը ճանչցանք, պատասխանեց դուքսը:

Մառի–Թէրէզ, որուն դէմքը ուրուա-կանի մը պէս ճեփ–ճերմակ կտրած էր եւ վար չիյնալու համար Վոփոլիէր մայրա-պետին թեւին կը կռթնէր, բերանը չբա-ցաւ:

Վիտոք ձերբակալուած գողին դառնալով հարցուց.

— Ի՞նչ գողնալու համար մտաք դղեա-կէն ներս:

— Հաւ գողնալու համար, պատասխա-նեց դատարկապորտը արգահատելի եղա-նակով մը: Իրաւը կ՚ուզէ՞ք, հաւ մը գող-նալու համար ալ մարդս ասանկ չեն չար-չարեր: Եղածը մեծ բան մը չէ, հոս դիւղ է, հաւերը աժան են... ըլլալիքը ի՛նչ է որ...:

— Է՛, գողցած հաւերդ ո՞ւր են, հար-ցուց Վիտոք:

— Մեղի պէս մարդիկ բա՞խտ կ՚ունե-նան որ... եթէ բախտ ունենայի, հոս ի՞նչ գործ ունէի... ժամանակ գտա՞յ հաւնոցէն ներս մտնելու... ոտքս ներս չդրած, հոսկէ հոնկէ «գո՛ղը, բռնեցէ՛ք գողը» սկսան պոռալ... ալ ո՞վ կը կենայ, ո՞վ հաւուն երեսը կը նայի... կծիկը դը-նելուս պէս փախայ...: Փախած ատենս չէ՞ր որ երեսս մօս–մօռ ըրիք... սա քի-թիս բերնիս վիճակը նայեցէք մէյ մը... սուտ խօսելու վիճա՞կ մնացեր է վրաս, պարոն Վիտոք:

Վիտոք պահ մը մտածեց յետոյ Պիպիի եւ Քոքոյի հրամայեց.

— Անմիջապէս Փարիզ տարէք այս մարդը եւ Սէնթ–Ան փողոցի բանտը թը-խեցէք...: Ձեզմէ պիտի ուզեմ զայն, հասկցա՞ք:

Երկու գաղտնի ոստիկանները իրենց որսը առնելով դուրս ելան:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Տիրուհի Մուսէեան եւ զաւակները էլիզ եւ Կի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցա – նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա– տարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ա– մուսնոյն, հօր եւ աղգականին

ՄԿՐՏԻՉ ՄՈՒՍԷԵԱՆԻ

(Պարտիզակցի)

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս առթիւ, ընտանիքը 50 ֆրանք կը նուիրէ Փարիզի եկեղեցւոյ նորոգութեան (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆրանք «Ցա– ռաջ»ին։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 88րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի վարժարանին հան– դուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարնե – րուն, խնամակալուհիներուն, ուսուցիչ – ներուն եւ պաշտօնեաներուն յիշատակին այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յար– գողները։

×

Այրի Տիկին Աղդանոյշ Պաղըրճեան եւ զաւակները՝ Վարուժան եւ Լիտիա, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաղըրճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդանոյշ Հազարեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գալ – վաքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (4 Յունիս) հոգեհան – գստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր՝

ՎԱՀԱՆ ՀԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Սեֆէրեան եղբայրները եւ զա– ւակները, ինչպէս նաեւ Նուրիկեան ըն – տանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց սիրելի մօր, մեծ մօր եւ քրոջ՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿԻՆ ՍՈՒԼԹԱՆ ՍԵՖԷՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Նուրիկեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կի – րակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին 295 Ռիւ Պուալօ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Աղգ. Մխիթեան Վարչութիւնը չնորհա – կալութեամբ ստացած է.

Գրիգոր եւ Նուպար Մեսրոպեան եղ– բայրներէ, իրենց մօր Հայկանուշի մահ – ուան առթիւ 250ական ֆրանք եկեղեցիին եւ Աղքատախնամին։

Ֆիլիպ Բէքմէզեանի մկրտութեան առ – թիւ Տէր եւ Տիկ. Գ. Բէքմէզեան 50, Պ. Շ. Նէրկիզեան 30 եւ Պ. Հ. Էքիզեան 15։

Պ. Ա. Խրիմեան, Թիրայրի եւ Մար – կըրիթի ամուսնութեան առիթով 50ական եկեղեցիին, դպրոցին, Աղք.ին, կար. եւ կապ. Խաչերուն եւ Կոմիտաս երգչախում– բին։

Այրի Տիկ. Ց. Ժամկոչեան, իր ամու– նոյն մահուան քառասունքին առթիւ 20 եկեղեցիին։ Տիկին Գազոյեան 20 Աղք.ին։ Փարիզէն Պ. Տ. Խալդմուրեան 20 եկե – ղեցիին։ Ոմն 150, Պ. Յորժ Մաս 100 եւ Տիկ. Տիւմէճեան 100 եկեղեցիին։ Պ. Պօղոս Պաղըրճեան իր մօր մահուան առ – թիւ 20 Աղքատախնամին։ Պ. Ռ. Թէրզեան իր մօր Հերմինէի մահուան քառասունքին առթիւ 50 եկեղեցիին։ Պ. Հ. Պօյաճեան Բարսեղի եւ Թագուհիի նշանախօսութեան առթիւ 50 դպրոցին։ Այրի Տիկ. Ս. Ծա– ռուկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղ– կեպսակի Պ. Յ. Ծառուկեան 20 եւ Մար– սիլիայէն Տիկ. Տիւրկէրեան 20։ Տիկին Ուզունեան 70 Աղք.ին եւ 50 եկեղեցիին։ Կոմնոպլէն Օր. Մարկոսեան 100 Աղք.ին։ Պ. Ա. Ցովհաննէսեան 50 Աղք.ին։ Պ. Ն. Փորթուգալեան 10 Աղք.ին եւ Պ. Ա. Խժ– տահարեան 10 եկեղեցիին։

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. «Վա – րանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Միամանթօ» խումբին եւ Ֆր. Կապ. Խաչին։

Այս չաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, Աղգ. Տան սրահը։

Կը նախագահէ Տ. ՋԷԳԻԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ։

Գեղարուեստական խնամուած յայտա – գիր։ Կ'արտասանեն Նոր Սերնդականներ Ա. Ալթունեան, Ա. Կարապետեան, Հ. Կէնճեան։

Կ'երգեն Տիկին Մ. Կարապետեան եւ ընկեր Ա. Տօլմաճեան։ Կը նուագէ ընկեր Յ. Պէրպէրեան, նաեւ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շրջանային պարախումբը իր տոհմիկ պարերով։

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան խնջոյք մինչեւ ուշ գիշեր։

Մուտքը ազատ է։

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, կիրակի կէսօրէ ետք, Սերբերը կաթոլիք։

Նախաձեռնութեամբ «Անի» կոմիտէի, մասնակցութեամբ կա– պոյտ Խաչի, Նոր Սերունդի եւ կամաւոր– ներու եւ Մարտիկներու Միութեան։

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին կ'արտասանեն.— Յակոբ Միհասեան, Ժ. Մաթոսեան, կ'երգեն Օր. Օր. Պետրոս – եան եւ Վ. Հէլվաճեան։

Հայկ. դեղձկական պարեր Լիոնի, Տէ– սինի եւ Վիէնի Նոր Սերնդականներու միացեալ պարախումբին կողմէ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի աշակերտութեան։

3 Յունիս, Շաբաթ ժամը 21ին

Սալ Մազընոյի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը

Հովանաւորութեամբ Մայր եկեղեցիի կրօնական Ընկերակցութեան եւ նախա – գահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

եւ դեկավարութեամբ՝ Ուսուցչուհի Տի – կին Թ. Պատուականեան – Թորոսեանի։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԵՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՖՐԱՆՍԱ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ, ԼԻԽԹԷՆՊՈՒՐԿ

Անդամներու հաւաքոյթ.— Յունիս 17, Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին։ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ։

Մեկնում 7,15ին Թրէվ։ Ճամբան ճաշ Շալօն սիւր Մարն։ Ժամանում Թրէվ, շօփինկ, պատմական քաղաքին մէջ, չատ հան– դիսաւէտ պանդոկ մը։ Իրիկուան ճաշ դուարթ մթնոլորտի մէջ։

Կիրակի, քաղաքին եւ իր յուշարձան – ներու պատմական օթոթատով։ Մեկնում Լիւք– սանպուրկ (քաղաքը)։ Ճաշ։ Վերադարձ կիրակի դէպի Փարիզ։ Մեկնում դէպի Վերսէօն, այցելութիւն Տուամոն եւ Ճամբորդութեան չարունակութիւն Քլեր – մոնէն, կայք՝ Ռէնս (Մայր-Տաճար), Շա– թօ Թիէրի։ Ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 10ի սահմանները։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 98 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Աղգ. ինքնութեան թուղթ։ Օտարներու համար՝ անցագիր (փասը – փոռթ)։ Արձանագրութեան որեւէ դիմում որու հետ 50 ֆր. կանխավճար չկայ, նը– կատի չառնուիր։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

կազմակերպուած Մխիթարեան վարժարանի կողմէ.

Շաբաթ, 3 Յունիս, ժամը 21ին

ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԵԾ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԿԵԱՆՔԻՆ

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres
PARKING

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբ։ Կա– րեւոր օրակարգ. Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի (Յունիս 1) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Հ. Ց. Դ. Անառք ենթ. կոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ–Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի «Վարու – ժան» խումբի բոլոր ընկերները անխտիր այս կիրակի իրիկուն ժամը 20ին ընկ. Այտապիրեանի բնակարանը, 49 Ռիւ Մար– սէլ Սամպա։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներ– կայացուցիչը։

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կո– միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո– լոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20,30– ին սովորական հաւաքատեղին։

Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, կը պատարագէ Վչէչ Վրդ. Իղնատիոսեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Աւետիսեան Աւետիս եղնիկի, ծնած Ոսկեվազ գիւղը, մօրը անունը Ֆլորա, ունի երեք եղբայր եւ երկու քոյր՝ Բաբ– գէն, Արտուշ, Արամայիս, Սեդա եւ Ռի– մա։ Երեւանէն բանակ զացած է։

Իմացնել.—

GUEUZURIAN JACQUELINE
156, Rue des Champarrons
92 - COLOMBES (FRANCE)

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախոբը. Հայր. Միութեան Մար – սէյլի դաշտահանդէսը Յուլիս 2ին, կիրա– կի, Ֆապրիկուլի դառատանին մէջ։ Սեփ– հեմէն երեք կայարան հեռ։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա – մավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշ– ձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէ – նութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարե– կիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ։

Արձանագրութեան եւ լուսաբանու – թեան համար դիմել Տեսչութեան։

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 ֆրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք կ, վայելք է եւ մխիթարութիւն։

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

ԼՈՑԸՍ ԳՈՑՆ Է.... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առջեա – կարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — Ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 2
ՅՍԻՆԻՍ
VENDREDI 2 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10925 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.925

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱՆՐԱՑԱՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ստեղծուած խռովայոյզ կացութիւնը կը շարունակէ լրջօրէն զրաղեցնել միջազգային դիւանագիտութիւնը:

Ջիղերը պրկուած են տակաւին եւ կիրքերը չեն հանդարտած երկուստեք:

Քսան տարիէ ի վեր անբնականոն կացութիւն մը կը տիրէր այդ շրջանին մէջ, իբրեւ հետեւանք Պաղեստինի երկու մասի բաժանման:

Օսմանեան Կայսրութեան քայքայումէն ետք այդ հողամասը դրուած էր Անգլիոյ հոգատարութեան տակ:

Շուրջ երեսուն տարի Արաբներն ու Հրեաները խաղաղ համակեցութիւն ունեցան Պաղեստինի մէջ բրիտանական մականին տակ, 1917–18էն մինչեւ 1947:

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին Անգլիա որոշեց հրաժարիլ հոգատարութենէ: Եւ ՄԱԿը 1947ի աշնան քուէարկեց Պաղեստինը բաժնել երկու մասի:

Երբ 1948 Մայիս 14ին անգլիական վերջին զինուորը նաւ նստաւ Եաֆայի նաւահանգիստէն, Իսրայէլ գրաւեց Պաղեստինէն իրեն բաժին ինկած մասը եւ անկախութիւն հռչակեց:

Բաժանումի ծրագրին հակառակ էին Արաբները առաջին վայրկեանէն իսկ: Ուստի շատ չանցած պատերազմ ծագեցաւ Պաղեստինի Հրեաներուն եւ Արաբներուն միջեւ: Այս վերջիններուն օգնութեան հասան Եգիպտոս, Յորդանան եւ Սուրիա:

Արդիւնքը յայտնի է:

Հարիւր հազարաւոր Պաղեստինցի Արաբներ հեռացան իրենց հայրենի հողերէն եւ ապաստանեցան դրացի երկիրները, — Յորդանան, Լիբանան, Սուրիա եւ Կազա, որ կցուեցաւ Եգիպտոսի:

Այս գաղթականներու վերադարձի խնդիրն է, որ ջղագրգիռ վիճակի մէջ կը պահէ արաբական երկիրները երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր:

ՄԱԿը քանիցս բանաձեւեր քուէարկեց անոնց վերադարձին ի նպաստ: Սակայն Իսրայէլ չենթարկուեցաւ տրուած որոշումներուն:

Քսան տարիէ ի վեր ՄԱԿը նպաստ կը բաշխէ այդ գաղթականներուն, որոնց թիւը 800·000էն 1·200·000ի բարձրացած է:

Նախագահ Նասըր 1956 Յուլիսին՝ Եգիպտոսի անկախութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ ազգայնացուց Սուէզի ջրանցքի միջազգային ընկերութիւնը:

Ասոր իբրեւ հետեւանք նոյն տարուան Հոկտեմբերի վերջերը Իսրայէլ յարձակեցաւ Եգիպտոսի վրայ, իբրեւ աջակից ունենալով Անգլիան ու Ֆրանսան:

Մոսկուայի եւ Ուոշինկթընի միջամտութեամբ վերջ գտաւ պատերազմը եւ ՄԱԿի կապոյտ զգակաւորներ գրաւեցին Կազայի շրջանը, պատուար մը կազմելով Իսրայէլի սահմանագլուխին երկայնքը, զերծ պահելու համար զայն հաւանական յարձակումէ մը:

Իսրայէլ միաժամանակ իրաւունք ստացաւ օգտագործելու Թիրանի նեղուցը՝ Կարմիր ծովէն մտնելու համար Աքապայի ծոցը, ուր իրեն տրուեցաւ Ում–Ռաչ–Ռաչ փոքրիկ նաւահանգիստը, որ այժմ կը կոչուի Էյլաթ: 1955ին ալ Իսրայէլ գրաւեց Էլ–Աուճայի ապազինուած գօտին:

Պաղեստինի արաբ գաղթականները 19 տարիէ ի վեր անհամբեր կը սպասեն վերադառնալու իրենց հայրենի տուները: Ազգայնական տարբեր, գլխաւորութեամբ Ահմէտ Շուքէյրիի, տարիներէ ի վեր կը խրախուսեն զանոնք: Ֆէտայիներէ կազմուած «Ալ Ֆաթահ» կազմակերպութիւնը պարբերաբար արշաւանքներ կը կազմակերպէ Իսրայէլի հողին վրայ:

Արաբ պետութիւնները ցարդ չեն ճանչցած Իսրայէլը իբրեւ անկախ պետութիւն:

Արաբական Լիկան իր հերթական ժողովներուն մէջ օրակարգի խնդիր կը դարձնէր միշտ Պաղեստինի ազատագրութիւնը:

Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին դէպքերը դահավիժեցան: Փոխադարձ պատժիչ արշաւանքները աւելի լուրջ հանդամանք ստացան:

Իսրայէլ սպառնաց Սուրիոյ: Արաբ Միաց. Հանրապետութիւնը օգնութեան փութաց իր զինակցին:

Այսպէս է, որ ծանրացաւ տագնապը, սպառնալով ո՛չ միայն Մերձաւոր Արեւելքի, այլեւ աշխարհի խաղաղութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ԽԵՂԴՈՒԻ

ՎՏԱՆԳԸ ԿԸ ՄԵԾՆԱՅ

Իսրայէլի վիճակը օրէ օր տագնապալի կը դառնայ: Երկրին տնտեսութիւնը վատթարացած է եւ Յորդանանի անակնկալ «համբոյրը» Նասրի, բոլորովին պաշարուած վիճակի մէջ կը թողու Իսրայէլը: Արդարեւ Իսրայէլ աւելի քան 800 քիլոմեթր սահման ունի արաբական երկիրներու հետ, որուն 540ը՝ Յորդանանի: Ցարդ ապահով էր այդ կողմը, մինչ հիմա ստիպուած է զինեալ ուժեր համախմբել: Այդ պատճառով իսկ, զրկուած է աշխատող ձեռքերէ: Ներկայիս շաբաթական աշխատանքը 47 ժամէն բարձրացաւ 77ի եւ կրօնական իշխանութեան հետ համաձայն որոշուեցաւ նաեւ աշխատիլ շաբաթ օրերը:

«Ֆրանսական Համախմբումը Իսրայէլի համար» որ նոր կազմուեցաւ Փարիզի մէջ, կոչ մը ըրած է որպէսզի բազմաթիւ Ֆրանսացիներ արձանագրուին Իսրայէլ երթալ աշխատելու համար: Ամէն կարգի բանուորներ կ՚ուզուին:

Համակրական արտայայտութիւններու կարգին յիշենք թէ առջի իրիկուն Փարիզի մէջ շարք մը ցոյցեր եղած են, ի նպաստ Իսրայէլի, զանազան տեղեր եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններու ներկայութեան: Նախ Իսրայէլի դեսպանատունը եւ շուրջը, մօտ քսան հազար հոգի հաւաքուած է եւ հոս–հոն սկսած են պոռալ «անկցի՛ արաբական նացիականութիւնը», «Իսրայէլ, մեր բարեկամը, մեր դաշնակիցը»: Անձնաւորութիւններու կարգին էին նախկին նախարարներ՝ Մառէթ, Սանկինէթի, Քաթրու, զօր. Քէօնիկ եւ Պօֆրը, լրագրող Միշէլ Տռուա, դերասաններ՝ Ալէն Տըլոն, Կի Պէար, Միշէլ Սիմոն, Ռեժին, եւայլն, եւայլն: Ինչպէս նաեւ Ռոչիլտները: Այս ցոյցէն ետք, Սիրք տ՚Իվէռի մէջ, տասնեւհինգ հազար հոգի հաւաքուած էին: Շուրջը հաւաքուած ամբոխը կը պոռար.— «Ազատագրեցէ՛ք Աքապան», «Երկա՛ր կեանք Իսրայէլի», «Վատութիւն՝ 200 միլիոն արաբ, 2 միլիոն Իսրայէլցի», ապա Մարսէյէզ կ՚երգէին: Նախագահ Շմիթլէն խօսք առնելով ըսած է.— «Փարիզի ժողովուրդը ուղղակի խնդրոյ առարկայ կը զգայ ինքզինքը: Հոս բոլորիս համար, Իսրայէլ Արեւմուտքի վերջին բերդն է Արեւելքի մէջ»: Խօսած է նաեւ Սանկինէթի::

Նոյնանման ցոյցեր տեղի ունեցած են Մարսէյլի, Մոնփելիէի եւ Սթրազպուրկի մէջ:

Ամէն պարագայի պատկերը յստակ է. Իսրայէլ, իրաց այս կացութեան, իմա՛ պաշարման, կրնայ դիմանալ առաւելագոյն տակաւին տասը օր: Անհամբեր կը սպասէ «ծովային ուժերու» ընելիքին: Այլ խօսքով, Միացեալ Նահանգները նախաձեռնարկ եղած են փորձի մը.— միջազգային նաւատորմ մը, գլխաւորաբար անգլեւամերիկեան, որոնք պիտի փորձեն խորտակել Աքապայի ծոցը դէպի Իսրայելեան նաւահանգիստը: Այս նաւերը որեւէ արգիլուած ապրանք պիտի չփոխադրեն բայց պիտի ունենան նաեւ քարիւղատար նաւ մը: Այս անցքէն կախում ունի շատ բան եւ Իսրայէլ կը սպասէ:

Նիւ Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդը տեղքայլ կ՚ընէ: Ֆրանսայի պատուիրակին առաջարկով նիստը յետաձգուեցաւ, որպէսզի նրբանցքներու մէջ կարելի ըլլայ լուծում մը գտնել:

× Գահիրէի Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Անգարայի կառավարութիւնը տեղեկացուցած է Եգիպտոսի Արտաքին նախարարին, թէ Թուրքիոյ զինուորական խարիսխները Արաբներու դէմ պիտի չօգտագործուին:

× Իսրայէլ սահմաններու հետեւեալ բաժանումն ունի արաբական պետութեանց հետ.—

Լիբանան՝ 79 քիլոմեթր:
Սուրիա՝ 76 քիլոմեթր:
Յորդանան՝ 531 քիլոմեթր:
Եգիպտոս՝ 206 քիլոմեթր:

× Պոլսէն կը հաղորդեն թէ խորհրդային սուզանաւեր պարենաւորող մը Վոսփորը անցած է, Միջերկրական երթալու համար: Մինչեւ Յունիս 7, եօթը ուրիշ խորհրդային նաւեր եւս պիտի անցնին:

× Անգլիոյ Արտաքին նախարարը Պրաուն, յայտարարեց Երեսփոխանական Ժողովին առջեւ թէ «Աքապայի ծոցին միակողմանի փակումը պատերազմական արարք մը կը նկատուի Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ:

Նախարարը շատ յստակ կերպով արտայայտուած է գլխաւորաբար երկու կէտերու շուրջ.— Ա) Այն պարագային երբ մեծամասնութիւն մը դուրս ելլէ ՄԱԿի մէջ այնպիսի դիրքի մը նկատմամբ, որ լքելով Իսրայէլը, անխուսափելի կը դարձնէ զինեալ բախումը:

Բ) Անգլիա պատերազմական արարք կը նկատէ որեւէ յարձակում, որեւէ կողմէ:

Եւ այս երկու պարագաներուն, Պրաուն յայտնած է թէ ըսուած է Էշքոլի կառավարութեան, որ չի կրնար մերժել, իր հողին վրայ ալ ընդունելու ՄԱԿի ուժերը:

× Նիւ Եորք Թայմզ կը գրէ թէ Միացեալ Նահանգները աւելի յանձնառութիւններ ունէին Իսրայէլի քան Վիէթնամի հանդէպ: Խմբագրականին մէջ կը շեշտուի.— «Արդարեւ, Մ. Նահանգները երբեք յանձնառութիւն չէին առած Հարաւային Վիէթնամի հանդէպ: Բայց վճռական յանձնառութիւններ ունէին Ամերիկայի բոլոր նախագահները, Թրումընէն սկսեալ, պաշտպանելու Իսրայէլի գերիշխանութիւնն ու անկախութիւնը եւ ապահովելու Աքապայի ծոցին ազատ անցքը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻԻՍԷԼԻ մէջ, հինգշաբթի վաղ առաւօտեան, համաձայնութիւն գոյացաւ «Վեցերու» մէջ, գիւղատնտեսական մարզին մէջ, որու գործադրութիւնը պիտի սկսի Յուլիս 1ին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ մխիթարելու համար Վենետիկի բնակչութիւնը, որ յուսախաբ էր առանց արեւի քաղաք մը ներկայացնելով, յայտարարած է.— «Վենետիկ արեւի պէտք չունի, սքանչելի քաղաք մը ըլլալու համար»:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց ծնունդներու հակակշիռ հաստատել: Թունուզէն ետք, երկրորդ ափրիկեան երկիրն է որ այս որոշումը կուտայ:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ միջադէպի մը առթիւ պարզուեցաւ որ օտարներուն արգիլուած է պատի «թերթերը» կարդալ: Արդարեւ Արեւելեան Գերմանիոյ դեսպանատան անձնակազմէն երկու հոգի «յանցանքի վրայ» բռնուած են, երբ կը կարդային այդ «թերթերը» եւ յայտնուած թէ այդ «գրգռիչները կը խանգարեն յեղափոխական կարգը»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ աջի եւ կեդրոնի պատկանող 27 անձնաւորութիւններ (երեսփոխան) ձերբակալուած են: Վարչապետ Պատակոս յայտարարած է թէ երկրին ապահովութեան համար է: Միւս կողմէ, կը կարծուի որ Անդրէաս Փափանտրէու որ նաեւ ամերիկահպատակ է, պիտի արտաքսուի երկրէն: Հայրը՝ Ժորժ Փափանտրէու հսկողութեան տակ կ՚ապրի, Աթէնք:

ԺԱՆ–ՓՕԼ–ՍԱՐԹՐ խօսք առնելով, ի նպաստ Ռեժիս Տըպրէի հաւաքոյթի մը, պահանջած է անոր անմիջական ազատագրումը:

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ԽՈՒՄԲԸ

ՓԱՐԻԶԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ԱՆՑԱՒ

Չորեքշաբթի իրիկուն Պուրժէի օդակայանը հասաւ Երեւանի Ֆութպոլի խումբը, որ հրաւիրեալն է ԷՖ. Սէ. Թուլուզի եւ կարգ մը բարեկամական հանդիպումներ ունի, Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ:

Օդակայանը տղաքը ընդունուած են զիրենք հրաւիրող խումբի ներկայացուցիչ Պ. Պ. Վիտալի եւ Տիւպուայի կողմէ, ինչպէս նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի և Ալֆորվիլի հայ Մարզականի, որոնք ծաղկեփունջերով եկած էին, եւ բազմաթիւ հայրենակիցներու կողմէ: Ներկայ էր նաեւ Պ. Խարազեան, կցորդ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը:

Երեւանի «Արարատ»ը, հազիւ քանի մը ժամ Պուրժէի օդակայանը մնալէ ետք, անմիջապէս մեկնեցաւ Մարսէյլ, ուր հինգշաբթի իրիկուն մրցում մը ունէր Մարսէյլի Օլէմփիքին հետ: Խումբին մաս կը կազմեն հետեւեալները.—

Ընդհ. ղեկավար՝ Վարդանեան Ստեփան, օգնական՝ Արտեմ Շաքարեան, պատասխանատու՝ Եուրի Պապայեան, մարզիչ՝ Արտեմ Ֆալեան, բժիշկ՝ Ալֆրէտ Ծամերեան, հեռատեսիլ՝ Պօղոսեան Լայերդ, խմբապետ՝ Եուրի Սերոբեան եւ խաղացողներ՝ Ալեքս Աբրահամեան, Լ. Յովսէփեան, Լորիկ Մեսրոպեան, Սուրէն Սարգիսեան, Ռ. Եումակուլով, Քլոթէ Աւետիսեան, Եուրկի Վիան, Ռ. Ադամեան, Ն. Ղազարեան, Ռ. Եղիազարեան, Ալեքս Քավալենքօ, Յովհ. Զանազարեան, Սարգիս Մելքոնեան, Սարգիս Հովճեան, Ե. Կարապետեան, Վարդան Աբրահամեան:

Յիշենք թէ կիրակի իրիկուն, ժամը 21ին է որ «Արարատ» բարեկամական մրցում ունի Ռետ–Սթար Թուլուզ Համաձայնութեան հետ, Սէնթ–Ուէնի սթատը:

Աւելորդ չենք նկատեր, անգամ մը եւս թելադրել մեր հայրենակիցներուն, որոնք անկասկած խուռներամ պիտի փութան Սէնթ–Ուէնի սթատը, որ ըլլան զուսպ եւ «մարզական» ոգիի տէր ինչպէս օրէնք է եւ անտեղի պոռչտուքներով այն տպաւորութիւնը չթողուն որ նոր եկած են Ասիոյ խորերէն:

ԱՐՄԱՇԱԿԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Ա.

Արմաշի միաբանութեան վերջին ան-դամն ալ, Մամբրէ արքեպիսկոպոսի մա-հով, յաւիտենական հանդիստը գտաւ Նեղոսի ափերուն մօտ՝ յիսուն տարիներ եկեղեցիին ծառայելէ, իր հոգեւոր հայ-րերուն եւ եղբայրակիցներուն մահերը ողբալէ ետք:

Հնամենի այդ վանքը, երբեմն պայծա-ռացած կոչումին արժանի եկեղեցական-ներով, վառարան մը կը դառնար Աշըգ-եանի նախաձեռնութեամբ: Վանահայրը համբաւի տիրացած էր «Յոյս»ի խմբա-գրութեամբ եւ թարգմանութիւններով: Պատրիարքական աթոռի վրայ նստելով եւ բաժնուելով իր սիրելի վանքէն՝ կը փափաքէր մտաւոր կեդրոն մը դարձնել զայն Զարխափան Աստուածածնի հովա-նիին տակ: Արմաշ պիտի ըլլար «Թրքա-հայոց Վենետիկը»:

Եսայի պատրիարքի վախճանումէն ետք եւ Մուրատեան վրդ.ի հեռանալով, ընտ-րուած առաջնորդ Իզմիրի, Երուսաղէմ կը դադրէր նոր սերունդ մը պատրաստե-լէ, երբ կուսակրօնութեան յարողներուն թիւը հետզհետէ ցանցառ կը դառնար: Յոյն Պատրիարքարանը ունէր Հալքի կըղ-զիին աստուածաբանական դպրոցը, ու-նէր համալսարանական եկեղեցականներ, ինչո՞ւ օսմանեան երկրի Հայութիւնը չու-նենար իր դպրեվանքը՝ երբ գաւառը զուրկ էր հովիւներէ:

Աշըգեանի պատրիարքութեան փառա-պսակը եղող գաղափարը կ'իրագործուի ազգային բարերար, առատաձեռն ու բա-րեպաշտ Աբիկ Ունճեանի նուիրատուու-թեամբ, որուն եղերական մահէն ետքն ալ (1905 Օգոստոս 13) պարագաները հինգ հազար երեք հարիւր վաթսուն եւ եօթը հնչուն ոսկի պահանջը ձգեցին հաս-տատութեան, մինչդեռ ուրիշ զոհի մը, Գարակէօզեանի ժառանգորդները մերժե-ցին կտակի մը ամբողջական գործադրու-թիւնը, քինախնդրութենէ մղուած:

Քննիչ զրկուած Օրմանեան գիւղին մէջ կը գտնէ ընդարձակ շէնք, մեծապայծառ տաճար, տրամադրելի արգաւանդ հող, միաբանական կազմ, խաղաղ մթնոլորտ, յարմարագոյն վայր վանական կեանքի եւ ուսումի, կրթութեան:

Աշըգեան 1889 Յունիս 5ի պատրիարքա-կան կոնդակով կը նուիրագործէ հիմնար-կութիւնը՝ զեկավարութիւնը յանձնելով Օրմանեանի, կազմելով խնամակալ մար-մին մը՝ լայն իրաւասութեամբ:

Դպրեվանքի առաջին դասարանը կը կազմուի անմիջապէս եւ 18 Սեպտեմբերին կը կատարուի հանդիսաւոր բացումը, «անմոռանալի օր» մը եկեղեցականու-թեան համար: Օրմանեան կը ստանձնէ նիւթական եւ բարոյական պատասխանա-տուութիւնը, կը հրաւիրէ Պարտիզակի դպրոցին տեսուչ եւ հոգեոր հովիւ Դուր-եանը մօտէն հսկելու համար աշակերտ-ներուն վրայ: Մէկը կը կազմակերպէ հաստատութիւնը, միւսը կը ներշնչէ ա-շակերտութիւնը, կը սարքուին գրական երեկոյթներ, իրարու կը յաջորդեն հան-դիսական հրահանգներու շարքեր: Ուշիմ եւ ընդունակ աշակերտութիւն մը կը պատրաստուի ապագայ վարչական եւ գրական գործունէութեան: Պէտքը կը պարտադրէ հովուական ասպարէզը, մէկ կողմ թողլով վանական ուսումնական կեանքը, որ յատուկ էր Սանահինի, Տա-թեւի, Հաղբատի:

Ձեռնհաս ուսուցչութեան մը տարինե-րու ջանքերով առաջին հունձքը կը քաղ-ուի ողբերգական տարիին մէջ: Ցնծու-թեան օր մըն է ձեռնադրութեան օրը, սուգի օր մըն է հանուր Հայութեան հա-մար: Ասպարէզ կը նետուին Բաբգէն, Զաւէն, Խոսրով, Մուշեղ, Սմբատ, Ա-զան:

Ուրիշներ, եռանդուն երիտասարդներ, պիտի հետեւին ասոնց՝ Թորգոմ, Մաշ-տոց, Փառէն: 1901ին կը ձեռնադրուին Գարեգին, Գրիգորիս, Մեսրոպ, Եր-ուանդ, Կորիւն, Ղեւոնդ, Սահակ: Նա-խորդները կը մեկնին գաւառ, առանց նա-խապատուութիւն տալու վայրին եւ պաշ-տօնին: 1901ին դպրեվանքն ունի 48 ա-շակերտ, բաժնուած երեք բաժանումներու յատուկ տեսչութեամբ, 10 սարկաւագնե-րու տեսուչն է Ազան Ծ. վրդ. 22 դպիր-ներու փոխ-տեսուչն է Թորգոմ վրդ. 10 սաներու պատասխանատու դասատուն է Տիրայր վրդ.:

Բաբգէն կը մեկնի Մուշ, Մուշեղ՝ Ա-րաբկիր, Սմբատ՝ Գարահիսար, Զաւէն՝ Վան: Երիտասարդ եկեղեցականները դի-տեն հաշտեցնել վարչական գործը գրա-կան աշխատանքին հետ: Հեռու Վոսփորի ափերէն, գաւառի համեստ անկիւններուն մէջ, հեռու փառաշուք սեղաններէն, կը ջանան օգտակար ըլլալ ժողովուրդին, փառքը կը հետեւի իրենց, վեր պիտի ել-լեն նուիրապետութեան աստիճաններէն, պիտի վայելեն համբաւ, պիտի թողուն ժառանգութիւն մը եւ գրական վաստակ մը:

Բաբգէն կը շրջի Մուշէն Պոլիս եւ Ան-գարա, կը մեկնի Ամերիկա, Դուրեանի հրաւէրով կուգայ Երուսաղէմ, կը վերա-կենդանացնէ «Սիոն»ը այնքան խնամքով խմբագրուած երբեմն Սալաւանեանի կող-մէ՝ Եսայի պատրիարքի օրով, հուսկ ու-րեմն կը բազմի Կիլիկիոյ աթոռին վրայ:

Փորթուկալ փաշայի գործէն առաջ կը հրատարակէ Եղիշէ ուսումնասիրութիւնը: Փաստաբանին հմտալից գործէն ետք ինքն ալ կ'ուսումնասիրէ հայ նախարարութիւ-նը: Գարագաշեան աւելի պատմական պի-տի գտնէր Փարպեցին, բանաստեղծական՝ Եղիշէն: Հ. Ակինեան տեղափոխութիւն մը կը կատարէ բանավէճի տեղի տալով: Բաբգէն անխոնջ աշխատող մըն է: Պոլ-սոյ մէջ մատենադարանապետ է, Ղալա-թիոյ եկեղեցիին քարոզիչ եւ Օրմանեանի հովանաւորութեան տակ կը հրատարակէ «Լոյս» հանդէսը: Կը ցուցակագրէ ձեռա-գիրները: Թեմակալ է Անգարա, ուր կը գտնէ ձեռագիրներ, ցուցակագրելու ար-ժանի: Ամերիկայի մէջ կը հրատարակէ «Տաւրոս» հանդէսը: Գլուխ գործոցը կը մնայ «Պատմութիւն Կիլիկիոյ Կաթողիկո-սութեան»:

Դասակիցը՝ Սմբատ Սաատէթեան ե-պիսկոպոս, Գարահիսարէն կ'անցնի Կա-րին, կը շարունակէ Կարապետ եւ Վեհա-պետեան թեմակալներու գործը: Կարին վտանգաւոր կեդրոն մըն է, Սանասարեա-նը կը փոխադրուի Սեբաստիա: Սմբատ կը մնայ աթոռին վրայ անվրդով, պար-տականութեան մարդը եւ հօտին վերա-կացուն: Դահիճը կը հեռացնէ զինք ա-թոռէն, քանի մը քայլ անդին իրեն փո-րել կուտայ գերեզմանը՝ խոշտանգելէ ետք թաղելու համար: Անտիպ կը թողու «Լամբրոնացին», պսակուածԻզմիրլեան մրցանակով, (պիտի հրատարակուի Հայկ Սէրէնկիւլեան մրցանակով), բանավէճի նիւթ Աղաբէկեանի եւ Բաբգէն վրդ.ի միջեւ: Հ. Ակինեան պիտի վերադառնայ հարցին, Ալիշանի տեսութիւնը կրկնելով:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ԹԵՀՐԱՆ

Պուքրէշ – Սոֆիա – Աթէնք – Աման եւ դիշերը ժամը 11,30ին կը ժամանենք Մեհ-րապատի մարմարակերտ, շքեղ օգանա-ւակայանը: Հասնելու համար Իրանի մայ-րաքաղաքը, պէտք է կտրել մօտ տասը քիլոմեթր ճամբայ, որուն կէսէն սկսած՝ յանկարծ կ'երեւի Թեհրանը ողողուած գոյնզգոյն անհամար լոյսերու մէջ:

Թեհրանը, վերջին տասնամեակի տա-րիներուն ապրած է զարգացման շրջան մը եւ կրկնապատկած իր բնակչութիւնը, որուն թիւը այժմ կ'անցնի երկուեւկէս միլիոնը:

Քաղաքը կը բաժնուի երկու գլխաւոր, իրարմէ տարբեր մասերու՝ հիւսիսային եւ հարաւային: Հիւսիսային մասին մէջ այցելուն կ'անցնի զիրար կտրող բազմա-թիւ, ուղիղ, լայն պողոտաներէ, եզեր-ուած արդիական, շքեղ բնակարաններով, ճոխ վաճառատուներով: Այս լայն ու կպրապատ պողոտաները կը կրեն պար-սիկ գիտնականներու, գրական տիտան-ներու՝ Օմար Խայեամի, Հաֆըզի, Սաա-տիի, Ֆիրտովսիի, ինչպէս նաեւ Պարս-կաստանի պատմութեան մէջ մեծ դեր խաղացող Շահերու անունները: Քաղաքին այս մասը կ'երկարի մինչեւ Էրպրուզ լեռնաշղթայի փէշերը, որու ձիւնապատ կատարները վեհօրէն, մշտապէս կը փայ-լին անցորդի ակնարկին տակ:

Թեհրանի պողոտաներուն վրայ սուրա-ցող անհամար մեքենաները, յորդող բազ-մութիւնը, եւրոպական արդիական, բազ-մամարդ մայրաքաղաքի մը տպաւորու-թիւնը կը թողու: Եւ իրօք, Թեհրան ԺԸ. դարու վերջաւորութեան դառնալով Ի-րանի մայրաքաղաքը, երբ Պարսկաստան կ'ապրէր աստիճանական անկումի մը շրջանը, չունի որեւէ մնացորդ հնագոյն Աքեմենեաններէն, Սասանեաններէն եւ կամ միջնադարեան Սեֆեվիներէն, ինչ-պէս ունի Իրանի հարաւը գտնուող Շի-րազ քաղաքը, որու մօտերը կը գտնուին Աքեմենեաններու փառահեղ մայրաքա-ղաքին՝ Պերսեպոլիսի աւերակները:

Թեհրանի հիւսիսային մասին ճիշդ հա-կապատկերը կը ներկայացնէ անոր հա-րաւամասը: Այստեղ կը գտնուի քաղաքի համբաւաւոր «Պազար»ը, բովանդակ Իրա-նի առեւտրական սիրտը՝ գոց շուկան, որ մնացած է անփոփոխ եւ պահած է իր արեւելեան ցայտուն նկարագիրը — իրար խաչաձեւող նեղ, անհամար փողոցներ, որոնց երկայնքին շարուած են զանազան առեւտրականներու փոքր կամ մեծ կը-պակներն ու խանութները:

Պազարի նեղ փողոցներուն մէջ կը շրջին հազարաւոր մարդիկ, ծայրայեղ հա-րուստներէն սկսած՝ մինչեւ ծայրայեղ աղքատները: Այս բազմութեան մէջ կը տեսնուին այլազան գոյներով եւ մինչեւ գետինը քսուող չատրներու (արեւելեան կնոջական հագուստ) մէջ փաթթուած կի-ներ, անոնց քով՝ ճերմակ, կանաչ, սեւ գլխանոցներով հոնաներ երկար նիւպպէ-ներով:

Թեհրանի հարաւային մասին մէջ կը գտնուին շարք մը կարեւոր շինութիւններ, որոնցմէ է Կոլեսթան պալատը, նախորդ Շահերու բնակավայրը, հիմնուած ԺԹ. դարուն, որ ներկայիս վերածուած է թանգարանի: Անոր ընդարձակ սրահնե-րուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ, խիստ թանկագին իրեր, որոնց մէջ այցելուին ուշադրութիւնը կը գրաւեն մեծահամբաւ նկարներ, նուրբ ձեռագործներ, մեծ չա-փերով արժէքաւոր գորգեր: Այժմ, Կո-լեսթան պալատին ընդունելութեան սրա-հին մէջ այժմու Շահը կ'ընդունի Իրան այցելող հիւրերը՝ թագաւորներ, նախա-գահներ, դեսպաններ եւայլն:

Կոլեսթան եւ Մարմարեայ պալատներու միջեւ ինկած տարածութեան վրայ տե-ղաւորուած են մայրաքաղաքի պետական կարեւոր հիմնարկութիւնները: Այս շր-ջանին մէջ կը գտնուին Իրանի ազգային դրամատունը, որուն գետնայարկին մէջ տեղադրուած է երկաթապատ ընդարձակ սրահ մը: Անոր սեմէն ներս այցելուն ինքզինքը փոխադրուած կը զգայ 1001 գիշերներու մէջ: Ադամանդներու եւ թանկարժէք այլ քարերու դէզերուն քով կը տեսնուի աշխարհի ամենախոշոր ա-դամանդը: Բազմաթիւ ադամանդազարդ թագերու կողքին կան նախկին Շահերու սուրերը ծածկուած գոյնզգոյն թանկար-ժէք քարերով: Այստեղ է նաեւ համբա-ւաւոր «Սիրամարդներու գահը», զոր Նա-

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻԻԸ

ԵՒ ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Ինչ որ ալ ըլլար, դրութիւնը փրկուած էր. մեր դիրքերը մեր ձեռքն էին եւ թշնամու երկրորդ թափը կոտրած: Բայց այս վիճակը երկար չէր կրնար տեւել: Կէսօրի մօտ նորէն փողերը կը հնչեն, կը սկսի սաստիկ հրացանաձգութիւնը, ալ փոշի ու փոթորիկ է, աղմուկ ու ժխոր, գնդակներէն չունչ իսկ առնել հնարաւոր չէ: Սէյտօն ձեռքէն վիրաւորուած է, Մխիկ ալ, ես կատաղած կը պահանջեմ շուտ շուտ կրակել քանի մեռած չեն. ինձ ալ կը հասնի գնդակէն իմ բաժինս. կ'իյ նամ գետին կարծելով թէ մեռած եմ, բայց կը շարժիմ արիւնոտած, ու կը շարունակենք կռիւը, եթէ ոչ դերի պիտի իյնանք: Ալ վախը գոյութիւն չունի մեզի համար, կը կանգնինք գնդակներու տա-րափին տակ ու կը կռուինք, եւ զարմա-նալի է, որ այդ տարափէն ոչ մէկը մեզի կը հանդիպի: Քիւչիւկի տունը դարձեալ կը գրաւուի թշնամիին կողմէ եւ մենք կը մնանք պաշարուած:

Արդէն երկու ժամ է անցած կէսօրէն ետք. մեր դիրքը կը նեղնայ, կ'ուզեն ողջ կամ մեռած բռնել մեզ. կը մտածենք թողուլ դիրքը եւ միանալ մնացած խում-բին: Մէկ անդամէն անհնար է դիրք փո-խելը, կը վճռենք մէկիկ մէկիկ անցնիլ մազէ կամուրջը: Նախ կը փորձէ Սէյտօն, բայց գնդակներու տարափը կը թափի գլխուն. «Ձեր տինը...», կ'ըսէ Սէյտօ ու կը ցատկէ փողոց. անոր կը հետեւին մէկ մէկ մեր դիրքի կռուողները. միայն մէկն անշարժ կը մնայ դիրքէն քիչ հեռու: Ե-րեք հոգի ենք մնացած այժմ. ես պիտի անցնիմ, երկար ճամբայ չէ, միայն 20 քայլ, բայց այդ 20 քայլը դժոխք է: Հրա-ցանը մէջքիս ու տասնոցը ձեռքիս մէջ «Եա Սուրբ Կարապետ», կ'ըսեմ ու կը նետուիմ. տանիքի լանջի աթարներուն կ'ընդհարիմ ու կը գլորիմ «կէպէրտի» (սատկեցաւ) կը լսեմ ասկեարներու բեր-նէն, բայց դեռ սատկած չեմ, կը թռնեմ ուժով ու կ'իյնամ փողոց մինչեւ Սէյ-տոյի ու ընկերներու մօտ: Կը սկսինք կրակել, որ մնացեալ երկու ընկերներն ալ հասնին մեզ: Անոնք ալ եկան. ազատած ենք մեր մահաբոյր դիրքէն:

Փոքրիկ Սուլուխի մէկ երրորդը կը գտնուէր թշնամիին ձեռքը. մեզմէ խլած էին մեր դիրքերը, եւ մենք սեղմուած էինք գիւղի ու Եփրատի միջեւ: Բայց զօրքը տարօրինակ կերպով մեզ չի փոր-ձեր դեռը թափել, կարծես ձեւի համար կը կրակէ ու չի փորձեր յառաջանալ. զօրքի եռանդը կոտրած է հինգ ժամուան կռիւէն ետք. կէսօրէ ետք ժամը 3 է: Դիրքերու նոր բաժանում կը կատարենք եւ վտանգաւորը կը յանձնենք իրարմէ անբաժան Էլոյին, Մխիկին ու Խուշոյին. անոնց վրայ կը դնենք Ղազարն ու Տիգ-րանը տասնեակով մը: Կը մօտենամ դիւ-ղացիներուն՝ դետի եզերքի տուներու մէջ խռնուած. ջուր կ'ուզեմ, կը բերեն կու-ժով, կը լեցնեմ գլխուս, որ կը սրբէ կը տանի ցեխը, արիւնը, քրտինքն ու յոգ-նութիւնը: Թան կը խմեմ, յոգնածութեան մէջ թանէն ու ծխախոտէն երջանիկ բան չկայ:

Մինչեւ ժամը 5 հանդիստ կռիւ է. չեմ կրնար հասկնալ թշնամիին վարանոտու-թեան եւ չյարձակելուն պատճառը, նոր եռանդով կը լեցուինք ու կը մոռնանք պահ մը Գէորգի ու Գալէի կորուստը: Կը շրջիմ դիրքերը, լաւ է ամէն ինչ. չեմ եր-թար կամուրջի դիրքը, այնտեղ տղերքը կը կռուին եւ թոյլ չեն տար որ զօրքերը իրարու հետ կապուին: Տարօրինակ բան մըն ալ կը նկատենք. դետի միւս ափը եղած զօրքը իրարու կը խփէ՞, թէ մեզ օգնութեան եկած են Աւրանի կողմէն (*):

Ժամը կ'անցնի. մեր դիրքերուն մէջ եռանդ կայ: Սբ. Գէորգի կողմի 200–300 ձիաւորները կը նստին ձիերը եւ սրարշաւ կը քալեն մեր վրայ. հետեւակը չի միա-նար անոնց: Գնդակները կ'ուղղենք հեծե-լազօրքին. սիրուն է երբ ձիերը կը գլո-րին. 15 վայրկեան չի տեւեր այդ ար-շաւը, գիւղի տակը չհասած ետ կը դառ-նան: Արեը մարը մանելու վրայ է, հան-գիստ կռիւ է. հեռու խոտերու տակ կ'ե-րեւան սեւ շարաններ, թնդանօթներն է որ կ'ուղղեն մեզ:

Հարց կուտան ինձ. «Էդ ի՞նչ նոր պալա կուգայ մեր վրայ»: Սիրտ տալու համար կը պատասխանեմ. «Էլ ինչ որ լինի, ուշ են մնացել. մի ժամ որ կռուինք մութը կը կոխէ ու դուրս կը թռնենք»:

«Թոփի կռիւ կ'ուղենք», կը կանչեն տղերք. վերջալոյսի հետ կը գոռան թընդանօթները. «Հա պապամ, հա օղլում», կը լսուին ձայներ:

*) Քանի մը օր ետք պարզուեցաւ, որ Աւրանայ Արամ, քեռի Ղազար Աշտիշատի մէջ են եղեր (Դերէկ), կը լսեն Սուլուխի կողմէն հրացանաձգութիւն, կ'ենթադրեն թէ մեզ դէմ կռիւ կայ, փոքր խումբով կ'իջնեն Աւրան, տեղական մարտական խումբը կ'առնեն եւ դաշտերու միջով կը մօտենան Սուլուխի կամուրջին, կռիւ կը մղեն զօրքի դէմ եւ թէեւ չեն յաջողիր զօրքը հեռացնել, բայց անշարժութեան կը մատնեն: Այդ է եղեր պատճառը, որ մեր փոքրաթիւ խումբը այնքան հերոսու-թեամբ ու յամառութեամբ կրցաւ դիմա-նալ կամուրջի ձախ գլխին, թէեւ աննման Յակօն զարնուած էր ճակտէն:

ՌՈՒԲԷՆ

(5 – Շար.)

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

ՓԱՆՍՅՈՒՆԻ ԴՈՒՍՏՈՒՐԸ

— Ինչո՞ւ համար ես ինձ այդ հարցնում, պարոն Ֆերմոն, ասաց Օսկը, ժպտալով և ուսերը թոթվելով։ Ես ոչ մի կերպ չեմ կարող հասկանալ, թե ինչ կապ կարող է ունենալ իմ անձնական կյանքը ձեր հետաքննության հետ։ Ես ձեզ ասացի, որ ես ոչ մի կապ չունեմ Ֆրանսիայի հետ, որ ես ամերիկացի եմ և ոչ մի ուրիշ բան։ Ես ձեզ ասացի, որ ես ծնվել եմ Ամերիկայում, որ ես ամերիկյան քաղաքացի եմ, որ ես ամերիկյան անձնագիր ունեմ, որ ես ամերիկյան դրամ ունեմ, որ ես ամերիկյան ծխախոտ եմ ծխում, որ ես ամերիկյան ֆրանկ եմ խոսում, որ ես ամերիկյան ֆիլմեր եմ նկարում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերում եմ խաղում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ սցենարներ գրում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեժիսորական անում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ մոնտաժ անում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ձայնագրում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ձայնային էֆեկտներ ստեղծում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ երաժշտություն գրում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ֆոտոգրաֆիա անում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ լուսանկարում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ լուսավորություն անում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ դեկորացիաներ անում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ կահավորում անում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ հագուստ նախագծում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ գրիմ անում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ սանրվածքներ անում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ մարտական տեսարաններ պատրաստում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ կասկադյորական տեսարաններ պատրաստում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ պատրաստում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ ձեռք բերում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ պահում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ վերադարձնում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ վաճառում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ գնում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ ոչնչացնում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ ստեղծում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ նկարում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ ներկում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ ներմուծում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ արտահանում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ ներկրում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ վերանորոգում, որ ես ամերիկյան ֆիլմերի համար եմ ռեկվիզիտ վերանորոգում ան

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Նեւրիկ Պասմա-ճեան եւ զաւակը Քլօտ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (4 Յունիս) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, նմանապէս իրենց վաղամեռիկ զաւկին եւ եղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԻ

եւ իրենց նահատակ հօր եւ մեծ հօր՝

ԽԱՉԻԿ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

անմոռանալի յիշատակներուն:

Կը խնդրուի հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

×

Այրի Տիկին Ազգանոյշ Պագըրճեան եւ զաւակները՝ Վարուժան եւ Լիտիա, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ԼԻՈՆ.— Սեֆէրեան եղբայրներ եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Նուրիկեան ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց սիրելի մօր, մեծ մօր եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՈՒԼԹԱՆ ՍԵՖԷՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Նուրիկեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին 295 Ռիւ Պուալօ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Արնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տարաքճեան ընտանիքին Տիկ. Ֆլորա Տարաքճեանի մահուան առթիւ:

×

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Պ. Տիգրան Շահպազեանի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին

Տիկին Ռ. Շահպազեանի

(Ս. Անթուան – Մարսէյլ)

մահուան առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Զարուհի Հիւսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Ա. Հիւսեանի նաեւ Տէր եւ Տիկին Հմայեակ եւ Ազատուհի Հիւսեանի եւ ընտանիքին, ողբացեալ

Վահան Հիւսեանի

կսկծալի մահուան առթիւ:

ECOLE

NOTRE-DAME DE SECRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկաէարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ դիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն (Լենինական) Համբարձում Թոմասեան կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Թոմասեան (Թերճանցի): Ժամանակին Փարիզ էր, ուրկէ մեկնած է շրջանները:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.

Mr. KEVORK MARKARIAN

33, Cité Lunette — 38 - LANCEY

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ Ֆր. Կապ. Խաչին:

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, Ազգ. Տան սրահը:

Կը նախագահէ Տ. ԶԷԳԻԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր: Կ'արտասանեն Նոր Սերնդականներ Ա. Ալթունեան, Ա. Կարապետեան, Հ. Կէննեան:

Կ'երգեն Տիկին Մ. Կարապետեան եւ ընկեր Ա. Տօլմանեան: Կը նուագէ ընկեր Յ. Պէրպէրեան, նաեւ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջանային պարախումբը իր տոհմիկ պարերով:

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան խնջոյք մինչեւ ուշ գիշեր:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, Կիրակի Կէսօրէ ետք, Սերքլը Կաթոլիք:

Նախաձեռնութեամբ

«Անի» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի, Նոր Սերունդի եւ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան:

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կ'արտասանեն.— Յակոբ Մինասեան, Ժ. Մաթոսեան, կ'երգեն Օր. Օր. Պետրոսեան եւ Վ. Հէլվանեան:

Հայկ. գեղջկական պարեր Լիոնի, Տէսինի եւ Վիէնի Նոր Սերնդականներու միացեալ պարախումբին կողմէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկ. Նուրանի Գահվէճեան, մեր եկեղեցիին՝ քսան, Հ. Գեղամին՝ քսան Կ. Խաչին՝ հինգ եւ Պօմոնի աղքատաց՝ հինգ: Զօրիկեան ընտանիք, գերդաստանաց նընջեցելոց հոգւոց, մեր եկեղեցիին՝ յիսուն, Աղքատաց՝ քսան: Զօրիկեան եղբարք, եկեղեցիին՝ երեսուն, Կապ. Խաչին՝ քսան: Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Տ. Մեսրոպեան, իրենց ընտանիքներու ննջեցելոց հոգւոց համար, եկեղեցիին՝ երեսուն: Տիկ. Վարդանուշ Զուքասըզեան, եկեղեցիին՝ հարիւր: Այրի Տիկ. Վերդին Խաղնէճեան, եկեղեցիին՝ տասը: Տէր եւ Տիկ. Յար. Նիկողոսեան եւ այրի Տիկ. Լուսիա Պապիկեան, ննջեցելոց եւ նահատակաց հոգւոց համար, եկեղեցիին՝ քառասուն: Տիկին Արուսեակ Թագագճեան, նահատակաց հոգւոց համար, եկեղեցիին՝ տասը: Տիգրան եւ Երանուհի Շիշմանեաններ, եկեղեցիին՝ տասը: Այրի Տիկ Հայկանուշ Գոյումճեան, ողբ. ամուսնոյն, վաստակաւոր ուսուցիչ, Վահանի եւ որդւոյն, Արտաշէսի հոգւոց համար, եկեղեցիին՝ տասը: Տիկ. Ռօզա Տօրումեան, ննջեցելոց հոգւոց համար, եկեղեցիին՝ տասը: Տէր եւ Տիկ. Արտաշէս Յարութիւնեան, ննջեցելոց համար, եկեղեցիին՝ տասը: Տիկ. Խաթուն Մինասեան, եկեղեցիին՝ հինգ, Հ. Գեղամին՝ հինգ: Տիկ. Թամար Արսլանեան, եկեղեցիին՝ տասը: Օննիկ Մեսրոպեան, Կ. Խաչին՝ քսան: Տիկին Նեկտար Մանասեան, եկեղեցիին՝ տասը: Աղքատաց՝ տասը: Ղազար Տէրտէրեան, եկեղեցիին՝ հինգ: Ժիրայր Ոսկեան, ողբ. Մարթա Դաւիթեանի հոգւոյն, եկեղեցիին՝ քսան: Տէր եւ Տիկ. Վահրամ Պապուխեան նահատակաց հոգւոց համար, եկեղեցիին՝ երեսուն: Հմայեակ Դաւիթեան, ողբ. Մարթայի հոգեհ. առթիւ, Կ. Խաչին՝ տասը եւ Հ. Գեղամին՝ քսան: Տիկ. Ս. Թէրզեան՝ եկեղեցիին՝ հինգ: Տիկ. Աղաւնի Մալխասեան, Ամերիկայէն, ննջեցելոց հոգւոց, եկեղեցիին՝ քսան, Կ. Խաչին տասը:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, կը պատարագէ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

Կազմակերպուած Մխիթարեան վարժարանի կողմէ.

Շաբաթ, 3 Յունիս, ժամը 21ին

ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԵԾ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԿԵԱՆՔԻՆ

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

PARKING

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումը: Կարեւոր օրակարգ. ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20,30-ին սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Անտոք Ենթ. կոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ-Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի «Վարուժան» խումբի բոլոր ընկերները անխտիր այս կիրակի իրիկուն ժամը 20ին ընկ. Այտապիրեանի բնակարանը, 49 Ռիւ Մարսէլ Սամպա: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի աշակերտութեան:

3 Յունիս, Շաբաթ ժամը 21ին

Սալ Մազընոյի մէջ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը

Հովանաւորութեամբ Մայր Եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան եւ նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

եւ ղեկավարութեամբ՝ Ուսուցչուհի Տիկին Թ. Պատուականեան – Թորոսեանի:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԵՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՖՐԱՆՍԱ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ, ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ

Անդամներու հաւաքոյթ.— Յունիս 17, Շաբաթ առտու ժամը 7ին: Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ:

Մեկնում 7,15ին Թրէվ: Ճամբան ճաշ Շալօն սիւռ Մարն: Ժամանում Թրէվ, շօփինկ, պտոյտ քաղաքին մէջ, շատ հանգըստաւէտ պանդոկ մը: Իրիկուան ճաշ զուարթ մթնոլորտի մէջ:

Կիրակի, քաղաքին եւ իր յուշարձաններու պտոյտ օթոքառով: Մեկնում Լիւքսանպուրկ (քաղաքը): Ճաշ: Վերադարձ Կիրակի դէպի Փարիզ: Մեկնում դէպի Վերտէօն, այցելութիւն Տուամոն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն Քլերմոնէն, կայք՝ Ռէնս (Մայր-Տաճար), Շաթօ Թիէրի: Ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 10ի ատենները:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 98 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. ինքնութեան թուղթ: Օտարներու համար՝ անցագիր (փասը-փոռ): Արձանագրութեան որեւէ դիմում որու հետ 50 ֆր. կանխավճար չկայ, նըկատի չառնուիր:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եթէ կը փափաքիք որ Լիոնի հայ գաղութէն ներս ստեղծուած դրական աշխատանքը արդիւնաւոր դառնայ,

Եթէ կը ցանկաք որ Լիոնի հայ գաղութի մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող համերաշխական ոգին յարատեւէ,

Եթէ Հայց. Եկեղեցւոյ կարգին ու կանոնին աւանդապահ անդամները մնալ կը ձգտիք,

Եթէ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ պայծառութեան նախանձախնդիր էք,

Եթէ հայեցի կրթութեան աշխատանքի ծաւալումը ձեզ կը հետաքրքրէ,

Եթէ Ազգ. Տան ընդարձակման ծրագիրը ձեր սրտին կը խօսի,

Ձեր քուէները կեդրոնացուցէք, 4 Յունիս 1967, Կիրակի օր մեր միասնական ցանկին, ստորեւ նշանակուած անձերու շուրջ, որոնք միայն այս համագոյ ցանկին թեկնածուները կոչուած են ըլլալու, մեծագոյն երաշխիքը տուած են անցեալին ու վստահ ենք որ պիտի տան նաեւ ապագային, միասնաբար եւ առաւելաբար համերաշխական ոգիով գործելու — ինչ որ մեր բոլորին եւ ձեր բոլորիդ ցանկութիւնն է անկասկած — Լիոնի հայ ազգային, եկեղեցական, կրթական եւ մշակութային կեանքը զգալի բարձրութեան մը հասցնելու:

Ձեզմէ ամէն մէկը, ոչ միայն պարտականութիւն, այլեւ պատասխանատուութիւն ունի պահպանել ու յաւերժացնել մեր թուած աւանդութիւն դարձած պայմանները, եւ որպէսզի կատարած ըլլաք ձեր խղճի պարտքը, անվարան քուէարկեցէք ստորեւ նշանակուած անշահախնդիր ազգայիններու:

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲ

×

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԿԱՆ ՑԱՆԿԸ

Ճեպրայէլ Պահատուրեան, Անդրանիկ Օպոզեան, Վարդան Եղիշէեան, Ժիրայր Ծառուկեան, Հայկ-Արամ Պօյաճեան, Կարպիս Քէլէկեան, Ռոպէր Տօնիկեան, Ժորժ Մամաս, Յովհ. Հաբէլեան, Տիգրան Փափազեան, Արթիւր Պարսեմ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

31 Յուլիս – 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Mgr. J. TCHOUHADJIAN

92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)

Tél. : CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN

14, Rue de la Claire — 69 Lyon

Tél. : 83-77-40

Rév. Père J. ADAMIAN

10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)

Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père KESSEDJIAN

69, Avenue Henri-Barbusse

95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. LEVONIAN

33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON

M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN

110, Rue Vimaine — 38 VIENNE

M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN

2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND

Tél. : 22-09-86

M. l'Abbé E. Gr. BABIAN

11, Place Belat — 26 VALENCE

Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ 3 ՅՍԻՆԻՍ
SAMEDI 3 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10926 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.926

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Մինչ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը եւ շահակից պետութեանց դիւանագէտները կը ջանան ճամբաներ որոնել անելէն դուրս գալու համար, Իսրայէլ ու արաբական երկիրները տենդոտ գործունէութեան լծուած են զինուորական պատրաստութիւնները լրացնելու և ռազմագիտական դիրքերը ամրապնդելու համար:

Կացութիւնը շատ ծանր է: Մթնոլորտը ելեկտրականացած է: Եւ փոքրիկ կայծ մը կրնայ ահռելի հրդեհ մը առաջ բերել:

Հասարակաց հակառակորդին դէմ միացեալ ճակատ կը յարդարեն արաբական բոլոր երկիրները՝ Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան, մոռնալով իրենց ներքին վէճերը:

Խիստ յատկանշական երեւոյթ էր Յորդանանի եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան հաշտեցումը: Հիւսէյն թագաւոր անսպասելի կերպով Գահիրէ գնաց ողջագուրուեցաւ նախագահ Նասրի հետ եւ Քուպպէի պալատին մէջ գլուխ գլխի երեք ժամուան տեսակցութենէ ետք զինուրական դաշինք կնքեց անոր հետ:

Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան նախագահ Ահմէտ Շուքէյրի, որ դեռ անցեալ շաբաթ կրակ ու բոց կը տեղար Յորդանանի թագաւորին գլխուն, ընկերացած է այս վերջինին, սրտառո՛ւչ համերաշխութեամբ:

Թունուզի կառավարութիւնը, որ երկու տարիէ ի վեր պոյքոթի ենթարկած էր Արաբական Լիկան, այժմ որոշած է իր անվերապահ օժանդակութիւնը բերել արաբական դատին:

Ամերիկա եւ Խ. Միութիւն ներկայ տագնապին առթիւ կը գտնուին իրարու հակառակ ճակատներու վրայ: Ու մինչ Ուոշինկթըն խոհեմութեան եւ համերաշխութեան խորհուրդներ միայն կուտայ Իսրայէլի՝ փոխանակ ընդառաջ երթալու գործնական օգնութեան խնդրանքներուն, Մոսկուա բառերը չի ծամծմեր, կը քաջալերէ Արաբները, բացէ ի բաց յայտարարելով, որ պատերազմի պարագային իրենց կողքին պիտի կանգնի, ամէն կարգի աջակցութիւն ընծայելով: Ու խօսքէն գործի անցնելով, տասը մարտանաւեր կը զրկէ Միջերկրական՝ Վոսփորի եւ Տարտանէլի ճամբով:

Իսրայելացիք, որ առաջին օրերուն ջղագրգիռ վիճակի մատնուած՝ կ՚ուզէին ճընշում բանեցնել իրենց կառավարութեան վրայ՝ օր առաջ պատերազմ յայտարարելու եւ Թիրանի նեղուցը բանալ տալու համար, որոշ չափով հանդարտած կը թուին ներկայիս:

Ռազմասէր տարրերը կ՚ուզէին առիթէն օգտուիլ յանկարծական յարձակում մը գործելով Սուրիոյ վրայ, ինչպէս ըրեր էին 1956ին՝ անակնկալի բերելով Եգիպտոսը:

Ժամանակները փոխուած են:

Նախայարձակը միշտ կը յաջողի սկզբնական շրջանին:

Արաբ Միաց. Հանրապետութիւնը կանխարգելիչ միջոցներու դիմեց ռազմագիտական դիրքեր գրաւելով:

ՄԱԿի զինուորներուն քաշուիլը եւ Աքապայի ծոցին ու Թիրանի նեղուցին փակումը Իսրայէլի առջեւ մեծապէս ամրապնդեցին իր դիրքը:

Յորդանանի հետ զինակցութիւնը, Սէուտի Արաբիոյ եւ Իրաքի զինուորներուն համախմբումը Իսրայէլի ճակատին վրայ նպաստաւոր կացութեան մէջ կը դնեն արաբական երկիրները: Իսրայէլ աքցանի մէջ առնուած է:

Արեւմտեան երկիրներու, մասնաւորաբար Ամերիկայի ու Ֆրանսայի մէջ համակրական ցոյցեր տեղի կ՚ունենան ի նպաստ Իսրայէլի:

Այժմ որ պատերազմի վտանգը որոշ չափով հեռացած է, Գահիրէի կառավարութիւնը չի բաւականանար միայն կապոյտ դդակաւորներու հեռացումով եւ Թիրանի նեղուցին գրաւումով, այլ կը պահանջէ Պաղեստինի արաբ գաղթականներուն վերադարձը դէպի իրենց հայրենի տուները եւ 1947ի արաբեւիսրայելեան սահմաններու վերահաստատումը:

1948ի եւ 1956ի պատերազմներուն Իսրայէլ հող շահած էր եւ սահմանները ընդարձակած՝ Նէկէվի անապատէն իջնելով մինչեւ Աքապայի ծոցը, այնտեղ հաստատելով Էյլաթի նաւահանդիստը:

Պատերազմի վտանգը ընդմիշտ հեռացնելու եւ երկու տարրերու միջեւ խաղաղ համակեցութիւն հաստատելու համար անհրաժեշտ կը նկատուի գումարել մեծ խորհրդաժողով մը, ուր պէտք է քննուին առկախ եւ վիճելի բոլոր հարցերը, յանդելու համար արդար կարգադրութեանց:

Նոր պատերազմ մը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ դուռ պիտի բանայ մեծ աղէտներու, որոնցմէ կրնան տուժել նաեւ մեր խաղաղ գաղութները:

Ցուսա՛նք, որ ներկայ տագնապը փարատի շուտով եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուի արեւելեան կողմն աշխարհի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ՍՈՒԷԶՆ ԱԼ ԿԸ ԳՈՅԵՄ ԵԹԷ...

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

Մինչ դիւանագիտական փորձերը տեղքայլ կ՚ընեն եւ հաւանական չէ որ Ապահովութեան Խորհուրդի նոր նիստը լուծում մը բերէ արաբական երկիրներու մէջ ալ գլուխները տաքցած են: Ամբոխը արդէն դժգոհ է որ կ՚ուշանայ պատերազմը եւ այս ուղղութեամբ, ցոյցերը իրարու կը յաջորդեն երկրէ երկիր:

Գահիրէէն Մոնտի թղթակիցը կը նկարագրէ մթնոլորտը եւ կը յիշէ օրուան սլօկանները, երբ փողոցէ փողոց ցուցարարները կը տողանցեն ցուցատախտակներով.— «Աքապայի ջուրերը արաբական են: Քեզի հետ ենք, ո՛վ դուն, Կամալ, աշխարհակալութեան եւ սիոնականութեան դէմ պայքարին մէջ: Յառա՛ջ դէպի Թել-Ավիվ»: «Սպասելէն ձանձրացանք: Քսան տարի է կը տեւէ: Ոչ մէկ բանի կը ծառայէ: Միանգամ ընդմիշտ պէտք է վերջացնել Իսրայէլի հետ»: Ամբոխը այնքան կատղած է որ առջի օր, Ֆարիտ, Հանրապետութեան նախագահութեան բանբերը չէ կրցած հանդարտեցնել, չափաւորութեան կոչեր ընելով հանդերձ:

Նոյն մթնոլորտը կը տիրէ Յորդանանի մէջ, ուր Շուխէյրի նոյնքան բուռն յայտարարութիւններ կ՚ընէ, Ամման վերադառնալէն ի վեր: Յայտարարած է, ըստ Էսոշիէթըտ Փրէսի գործակալութեան որ.— «Կարելի, նոյնիսկ հաւանական է որ ազատագրական բանակը եւ յորդանանեան ուժերը առաջին գնդակն արձակեն, որ պատերազմի դուռը բանայ Միջին Արեւելքի մէջ: Կամ մե՛նք կամ Իսրայէլ: Միջին ճամբայ չկայ: Ոչ մէկ բան կ՚ընդունուի բացի ազատագրումէ»: Ու Պաղեստին Ազատագրութեան Կազմակերպութեան նախագահը եզրակացուցած է.— Բախումի պարագային, գործնապէս ոչ մէկ Հրեայ վերապրող պիտի մնայ»:

Միւս կողմէ Նասր սպառնացած է թէ եթէ արեւմտեան նաւեր նպատակ ունին Աքապայի ծոցէն անցնելու, այդ պարագային իրենց առջեւ կը փակէ Սուէզի ջրանցքը:

Թել-Ավիվի մէջ պատերազմական դահլիճ մը կազմուած է, Ազգ. Միասնականութեան եւ Սինայի յաղթականը՝ Մոշէ Տայեան, նշանակուած Պատերազմական նախարար: Պետական նախարար նշանակուած է Իրկունի նախկին պետը՝ Մենաշէմ Պեկին:

Դաշնակցային Գերմանիա քսան հազար կազի դիմակ զրկած է Իսրայէլի: Կառավարութեան բանբերը ճշդած է այս առթիւ թէ այս արարքը մարդասիրական բնոյթ ունի միայն եւ չի նշանակեր թէ բան մը փոխուած է իր երկրին դիրքին մէջ, որ դէմ կը մնայ զէնք զրկելու Միջին Արեւելք:

× Փարիզ վերադարձին, Նախագահ տը Կոլ ընդունած է Սուրիոյ Արտաքին նախարար՝ Մախոսը, որ բերանացի հաղորդագրութիւն մը ունէր ընելիք Նախագահ Աթասիի կողմէ: Տեսակցութենէն ետք, Սուրիոյ նախարարը յայտարարած է թէ Նախագահ տը Կոլի դիրքը արդար եւ առարկայական է:

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Պոդգորնի յայտարարած է, Քապուլի մէջ ընդունելութեան մը ընթացքին.— «Այսօր, աւելի քան երբեք որեւէ զինեալ բախում, աշխարհի որեւէ կողմը կրնայ համաշխարհային պատերազմի առաջնորդել: Պետութեանց ու կառավարութեանց պատասխանատուութիւնը աշխարհի ճակատագրին մէջ, այսօր աւելի մեծցած է: Ամերիկեան աշխարհակալութեան քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտի ջնջելու Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Լատին Ամերիկայի ժողովուրդներու ազգային ազատագրման շարժումները, երթալով աւելի լիրբ կը դառնայ»:

× Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը յայտարարած է.— «Պատերազմ մը կամ զինեալ բախում մը արաբական պետութեանց եւ Իսրայէլի միջեւ ոչ մէկուն ոչ միւսին կը ծառայէ, այլ միայն՝ յետադիմական շրջանակներուն եւ միջազգային աշխարհալութեան»:

× Անգլիոյ վարչապետը Ուոշինկթըն մեկնած է:

× Դրամական Հիմնարկութիւնը (Ֆոն մոնէթէռ) որ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան հետ փոխատուութեան համաձայնութիւն մը ստորագրած էր, 60 միլիոն տոլարի, յետաձգեց գումարին յանձնումը:

× Ֆրանսացի երիտասարդներ պատասխանելով «Ֆրանսական Համախմբում Իսրայէլի» համար շարժումին կոչին, կ՚արձանագրուին Իսրայէլ մեկնելու համար: Կը յիշուի որ երկիրը բանուորի և կառավարի մեծ կարիք ունի: Երախաները իրենց դանձանակները կը կոտրեն օգնութեան փութալու համար Ռոչիլտի հայրենիքին: Երկու երախայ 57 Ֆր. դտած են դանձանակը կոտրելով ու զրկած եւ քահանայ մըն ալ՝ 10 Ֆրանք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՐԲԱԹ օրուընէ ի վեր սղած է հացի գինը: Պակէթը 0,44էն կ՚անցնի 0,46 Ֆ.ի: Այլ յաւելումներ պիտի որոշուին դալ շաբթու ընթացքին:

ՊԻԱՖՐԱՅԻ նոր Հանրապետութենէն (արեւելեան Նիժերիա) կ՚արտաքսուին ամերիկեան հպատակներուն կիներն ու երախաները:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, պատերազմի սկիզբէն ի վեր 10·566 ճի-Այ (ամերիկացի զինուոր) սպաննուած է:

«ԱՐԱՐԱՏ»
ՀԱՒԱՍԱՐ՝ 3-3

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕԼԷՄՓԻՔԻՆ ԴԷՄ

Հինդշաբթի իրիկուն Սթատ Միւնիսիփալ Վելոտրոմի մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, բաղկացած մասնաւորաբար հայ երիտասարդներէ, որոնք պանտրոլներով «ներէ՛ Օլէմփիք, այսօր քեզի հետ չենք կրնար ըլլալ» մակագրութիւնը կը կրէին, Երեւանի «Արարատ»ը 3-3 արդիւնքով հաւասար մնաց Օլէմփիքին հետ:

Խաղը շատ հաւասարակշռուած եւ գեղեցիկ եղած է: Ու ներկայ 6000է աւելի հասարակութիւնը շատ լաւ տպաւորութեամբ մեկնած է:

Խաղին սկիզբը Մարսէյլի Օլէմփիքը, 0ի դէմ 2ով կը յաղթէր, բայց քիչ ետք, «Արարատ»ը երկու կէտ կը նշանակէր եւ կիսախաղին, մրցումը 2-2 արդիւնքով կը վերջանար:

Երկրորդ կիսախաղին, «Արարատ» կը յաջողէր յաղթական կէտ մը նշանակել, բայց վերջաւորութենէն առաջ Մարսէյլի Օլէմփիքը նոր կէտով մը կը հաւասարեցնէր արդիւնքը՝ 3-3:

× Էքիփ մարզական օրաթերթը կը հաղորդէ որ կիրակի իրիկուան մրցումին առթիւ եւ Թուլուզի հետ յետադայ ձուլումի պատճառով, Ռետ-Սթառ հետեւեալ Թուլուզցիները պիտի ունենայ իր տրամադրութեան տակ.— Լը Տոնշ, Ռիշառ, եւ Ահաշիի նման խաղացողներ: Նոյն շրջանին Թուլուզ կը խաղայ Օռանի մէջ: Միւս կողմէ Ռետ-Սթառ կ՚ամրապնդուի Քարնիւսի, Սթասիաքի եւ Ժեռարի նման խաղացողներով:

Բացումին՝ Ռետ-Սթառի ամաթէօռները պիտի խաղան Ալֆորվիլի Հայ Մարզականի հետ:

× Յիշենք թէ Էքիփ, Ուրբաթ օրուան իր թիւին մէջ 1-1 կուտար Մարսէյլի Օլէմփիքի եւ «Արարատ»ի մրցումին արդիւնքը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Յառաջ»ի վարչութիւնը, ի դին մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պահեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հակառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձք, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն: Հակառակ անոր նաեւ, որ իբրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդդրկէր փարիզեան օրաթերթերու բաժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատավաճառութեան համար, անհամեմատ տարբերութիւն մը դնելով երկու դիներուն միջեւ:

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1էն պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը:

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուելու ներկայ սակէն, փակելու համար իրենց բոլոր առկախ հաշիւները:

ՅՈՒԼԻՍ 1էն ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԵՒ ԹՐՔ. ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ.

« Գերման ներկայացուցիչները պնդեցին, թէ պէտք պիտի ըլլայ արտասովոր ճնշում բանեցնել Թուրք կառավարութեան վրայ, ընդունիլ տալու համար անոր առաջարկը Ընդհանուր Կառավարիչի, նշանակուած՝ Բարձր. Դրան կողմէ, պետութեանց հաւանութեամբ:

« Կը խորհիմ թէ ասիկա չափազանցութիւն մըն է: Եթէ Երրեակ Զինակցութեան դեսպանները կ'ուզեն խուսափիլ, ըսելով թէ ռուսական առաջարկը կը նշանակէ ստեղծել ռուսական ազդեցութեան շրջան, թող համոզուին, որ այդ ծրագրին ընդունուիլը Օսմանեան լաւագոյն շահերուն համապատասխան է: Եւ Երրեակ Համաձայնութեան դեսպանութեանց հետ միանալով, անկեղծօրէն ստիպելով Բարձր. Դուռը, որպէսզի ընդունին, պէտք պիտի չըլլայ մեծ ճնշում մը գործադրել, բաղդատմամբ այն հակակշռին, որով ներկայիս կը ճնշուի Բարձր. Դուռը:

« Քոնթրոլին ձեւը, ընդունուած էր 1895ի Բարենորոգութեանց 32րդ Յօդուածով (1), այսինքն իրաւունք տալ օտար դեսպաններուն հետ հաղորդակցելու, իրենց թարգմաններու միջոցով, Քոնթրոլի Յանձնախումբին հետ, որ պիտի նստէր Բարձր. Դրան մէջ: Այն խորհուրդները, հաղորդագրութիւնները եւ տեղեկութիւնները որ անհրաժեշտ կը դատէին տալ, անարժէք եւ մեռեալ տառ մնացած էին:

« 1913 Յուլիս 23, եօթներորդ նիստի արձանագրութեան մէջ ըսուած է, թէ ընդհանուր կառավարիչը (ռուսական նախագծի) կամ օտար ընդհանուր քննիչները, ըստ թրքական ծրագրի, պէտք է հաղորդակցին ուղղակի վեց դեսպաններու երէց անդամին հետ, որ շրջաբերականով, հաղորդագրութիւններով տեղեկութիւն պիտի տայ իր ընկերներուն, եւ կամ ի հարկին, ժողովի պիտի հրաւիրէ զանոնք, եւ հարցը քննելէ ետք, համաձայնին կամ ոչ, միացեալ ձեւով նոյնանման հաղորդագրութիւն մը պիտի ներկայացուի Արտաքին Նախարարութեան.— Դժուարին մեթոտներու ձեւ մըն է ասիկա, որ ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցաւ Մակեդոնական Բարենորոգումներու խնդրոյն մէջ:

« Ըստ իմ փորձառութեան, թրքական գործերու նոյն եղանակը կը շարունակուի: Կարծիքս յայտնելու չեմ վարանիր, թէ Ընդհանուր Կառավարիչը, որ կը նշանակուի Մեծ Պետութիւններու կողմէ, երբ ձայն ունենայ, աւելի հեղինակութիւն կ'ունենայ, քան այն ձեւը, որով խորհրդակցութիւններ պիտի ըլլան ուղղակի Դիւանագիտական Մարմնի երէց դեսպանին հետ:

« Վերջին ձեւը, բնաւ չըլլալէն լաւ է: Դեսպանատուներուն ներկայացուած տեղեկութիւնները հիմնուած պիտի ըլլան՝ Ընդհանուր Կառավարիչի տեղեկագիրներուն վրայ, եւ ան որոշ չափով իրենց ընտրած պաշտօնեան է, եւ աւելի կշիռ կ'ունենայ քան, օտար քննիչներու Տեղեկագրի պարագային:

« 1895ի Բարենորոգումները հիմք ունէին՝ Վեց Նահանգները վեց վալիներով կառավարելու նախագիծ մը, որ եղած էր ծաւալը փոքրացնելով Վեց Նահանգներուն, մէկական կառավարիչով, Թրքական բառովը վալիի ումումի, որ հակառակն է առաջարկուած բարենորոգումներուն: Յուլիս 1 եւ 5ի Ժողովներուն մէջ, այդ շրջանը բաժնուած էր երկու մասերու (Թրքական ծրագրին 3րդ եւ 5րդ շրջանները): Ասոնց վրայ աւելցուած է՝ Տրապիզոնի Նահանգը, Հայերուն համեմատական թիւը նուազեցնելու միտումով, եւ կազմելով Վարչական Մարմին մը, եօթը վալիներով եւ երկու Ընդհանուր Քննիչներով, այդ բոլորն ալ՝ ընտրուած Օսմանեան կառավարութեան կողմէ:

« Ռուսական Նախագիծը շատ աւելի պարզ էր, եւ հետեւաբար աւելի պատշաճ էր՝ «Հայերով բնակուած նահանգներու մասնաւոր պահանջներուն»: Առարկութիւն եղաւ թէ վեց Վիլայէթները կազմելով մէկ միաւոր, ձախողանք պիտի ըլլայ մէկ ընդհանուր կառավարիչով կառավարելը:

« Պէտք է չեշտել, որ 1878էն առաջ, Էրզրումի Էյալէթը (Մեծ Նահանգ) ունէր մեծ տարածութիւն: Յետին նպատակով՝ հայկական այդ մեծ Նահանգը փոքր մասերու վերածուեցաւ, որպէսզի Օսմանեան Կայսրութիւնը աւելի խիստ կերպով ջնջէ հայ ժողովուրդը: Եւ մինչ հայկական վեց միացեալ վիլայէթները ունէին տարածութիւն 200·000 քռ. քիլմ., անդին Պասրայի նահանգը առանձինն 138·000 քռ. քիլմ. էր, եւ Պաղտատի նահանգը՝ 140·000 քռ. քիլմ.էն աւելի էր:

« Դարձեալ Բարձր. Դրան ծանուցագիրը (2), որով կը հաղորդուէր վեց նահանգներու Բարեկարգութեան ծրագիրը, կը կազմէր, այսպէս կոչուած, «Թրքական պաշտօնական աշխարհագրական սահմանով» անորոշ բացատրութիւն մը, Պերլինի Դաշնագրի 61րդ Յօդուածով — այսինքն «Հայերով բնակուած նահանգներ» (3):

« Վեց Նահանգները » նկատուած են «Հայերով բնակուած», ատիկա շահուած իրաւունք մըն է, որ դիւրին չէ զրկել զանոնք (Հայերը), անոնց հողամասը բաժան-բաժան ընելով, կամ երկու շրջաններու բաժնելով կամ Հայերու բառերով՝ «խեղդամահ ընելով Օսմանեան կառավարութեան Ընդհանուր Բարենորոգումներու ճահիճին մէջ»:

« Անկարելի եւ վտանգալի պիտի ըլլայ ջանալ Հայերու մտքէն հանել մասնաւոր բարենորոգումներու գաղափարը, որ դաշնագրերով պարտադրուած է եւ իրենց 30 տարուան տառապանքներով ստացուած իրաւունք է: Իմաստուն քայլ մը չէ անտեսել Հայերու բաղձանքները եւ յոյսերը, նկատի առնելով Թրքական քմահաճոյքը եւ դիւրագրգռութիւնը:

« Մասնաւոր բարենորոգումները ձախողեցնելու համար, Թուրքերուն գործելակերպն էր խոստանալ՝ ընդհանուր բարենորոգումներ: Յաճախ այդ ձեւով գործած են, եւ Հայերը շատ քիչ հաւատք ունին ներկայի ընդհանուր բարենորոգումներու վրայ:

« Պերլինի Վեհաժողովի 1878 Յուլիս 10ի նիստին մէջ, Օսմանեան պատուիրակները յաջողեցան մէկ կողմ նետել տալ Հայկական Պատուիրակութեան բաղձանքներու վիճաբանութիւնը, յայտարարելով թէ Հայերը «իրենց բաժինը պիտի ունենան երկրի ընդհանուր բարենորոգումներու մէջ, որ խոստացուած է Օսմանեան Կայսրութեան բոլոր նահանգներուն համար (4):

« Օսմանեան Արտաքին նախարարը, իր 1880 Յուլիս 5ի պատասխանին մէջ, բրիտանական դեսպանին գրած է, թէ Հայկական Բարենորոգումներու վերաբերմամբ, Բարձր. Դուռը կ'ուսումնասիրէ ընդհանուր օրէնք մը, որ «պիտի գործադրուի ընդհանուր կերպով, ասիական Թուրքիոյ բոլոր նահանգներուն մէջ եւ, անորոշ բացատրութիւնով, «յաջորդաբար բարենորոգումներ պիտի մտցուին Քիւրտիստանի եւ Անատոլուի նահանգներուն մէջ, ուր նաեւ Հայեր կը բնակին»:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

---

1) Սըր Քըրրիի հեռագիրը՝ թիւ 694 Հոկտ. 10 թուակիր, 21 Հոկտ. 1895ի տեղեկագրով: Ներփակ է պատճէնը այդ վաւերագրին: Մէջբերումը համառօտ կերպով տրուած է 32րդ Յօդուածին: Ֆարիյն Օֆիս 78/4620 Սի-Փի-Ա եւ Փ 1896, 95 Հատ. Գ 7923, էջ 287 եւ 293:

2) Տես՝ Սըր Փ. Քըրրիին հեռագիրը թիւ 704 Հոկտ. 22 թուակիր, որ ստացուած է 29 Հոկտ. 1895ին, եւ կը պարունակէր նաեւ բերանացի ծանուցագիր մը Բարձ. Դրան կողմէ՝ Հոկտ. 20 թուակիր, ուղղուած Ֆարիյն Օֆիսին՝ Սի Փի Էյ Էյ Փի 1896 Հատ. 95, Սի 7923:

3) Տես՝ Հէրսթէթ, Եւրոպայի Քարտէսը ըստ Դաշնագրերու, Հատոր 4 էջ 2796:

4) Ապէտին Փաշայէն ծանուցագիր մը ուղղուած էր Մուզուրուս պէյի, 5 Յուլիս 1880 թուականով, որ հաղորդուած էր Լորտ Կրանվիլին, Յուլիս 7ին: Պատճէնը ղրկուած էր Կօշէնին: Լորտ Կրանվիլի թիւ 243 հեռագրին հետ, 15 Յուլիս 1880ին, Ֆարիյն Օֆիս 78/3075: Պատճէնը եւ բընագիրը փոխանցուած էին Կօշէնի կողմէ, իր հեռագրին մէջ՝ թիւ 122 հեռագիր, Յուլիս 6, որ ստացուած է 13 Յուլիս 1880ին, Ֆարիյն Օֆիս 78/3089:

ԱՐՄԱՇԱԿԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թորգոմ դպրեվանքի տեսչութենէն կ'անցնի Սեբաստիոյ թեմին, դաւառական ընտրութիւնները նպաստաւոր չեն իրեն համար, կը մեկնի Պոլիս, տեղապահ եւ առաջնորդ է Եդիպտոսի, կը յաջորդէ Դուրեանի, որուն ամէնէն համակրելի աշակերտն է եւ որուն ինքն ալ հիացող մը: Բարդէն Օրմանեանական է, Թորգոմ՝ Դուրեանական: Եդիպտոսի մէջ ձեռք կ'առնէ գրիչը՝ գրելու համար Խրիմեանը, Դուրեանը: Էջմիածնի վեհափառին հրահանգով կը մեկնի Հնդկաստան, հանգանակութիւն կը կատարէ, գաղութը կ'ուսումնասիրէ իր անցեալով ու ներկայով, կը հրատարակէ Հնդկահայքը:

1901ի սերունդին անդամները իրար կը դերազանցեն: Գարեդին Մարաշէն կ'անցնի Մուշ, կը գրէ Տարօնականչը: Տրապիզոն, յետոյ Պոլիս, դասակիցին կը թողու պատրիարքական աթոռը, կը մեկնի Քալիֆորնիա, կ'անցնի Մարսիլիա, յետոյ Հարաւ Ամերիկա եւ վերջապէս Պոլսոյ աթոռին վրայ կը կնքէ իր մահկանացուն՝ դպրեվանքով մը օժտելով քաղաքը, որ արդէն ծանրաբեռնուած է հիւանդանոցով եւ զոյգ որբանոցներով: Կը գրէ երկհատոր «Աշխարհի Լոյսն ի Հայս»ը, կը խմբագրէ «Արարատ» եւ «Շողակաթ» հանդէսները, կը թարգմանէ Եղնիկ Կողբացին՝ ընդարձակ յառաջաբանով մը:

Պարտականութեան ճանապարհին վրայ կը նահատակուի Սահակ Օտապաշեան, առաջնորդական փոխանորդ Սեբաստիոյ, հոգեւոր հովիւ Մարզուանի: Կը թարգմանէ հայրենակից բժիշկ Տաղաւարեանի «Տիեզերք եւ իր կազմութիւնը», ձօնուած աստղագէտ Ֆէյի, որ փորձեց քննութեան ենթարկել Քանթ – Լափլասեան տիեզերական վարկածը: Մէկը գովեց թարգմանութիւնը երկու լեզուներու մէջ հմուտ գտնելով թարգմանիչը, ուրիշ մը դիտական բառերու սրբագրութիւնը կատարել փորձեց:

Սահակ կը փափաքէր բարդաւաճ հաստատութիւն մը դարձընել Մարզուանի վանքը, որովհետեւ վանք մը ծառայելու է հասարակութեան, ասոր համար ունենալու է միաբանութիւն, իր մարդերով մշակելու է հողերը: Հողամշակութեան ընկերացնել կարելի է հաւաբուծութիւն, ծառամշակութիւն, կենդանաբուծութիւն: «Ժողովուրդին իրաւունքն է պահանջել, որ դաւառներու մէջ ցրուած այդ նուիրական հաստատութիւնները ծառայեն իրենց բուն կոչումին: Կարդապահ եւ սրբակեաց միաբանութիւն մը ի վիճակի ըլլալու է օրինակ դառնալու կարդապահ աշխատութեան, կալուածները դառնալու են տիպար ագարակներ» («Սուրհանդակ» 1904, թիւ 1496 եւ 1499):

Ո՛չ ժողովուրդը պահանջող է, ո՛չ պե-

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ

ԵՒ ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Մենք չենք դիմանար եւ միայն դետի ափի փողոցը մեր ձեռքը կը մնայ. զինուոր եւ ժողովուրդ տասնեակ մը տուներու մէջ ապաւինած ենք: Ելք չկայ կարծես. բայց ելքը մութն է. թնդանօթները կը լռեն, որո՞ւ վրայ կրակեն, մենք ու զօրքը դրկից ենք դարձած: Սուլուխցիները Ալիջանի, Տիգրանի եւ Մշեցի Ռուբէնի առաջնորդութեամբ ծուռ ու մուռ փողոցով կը սողոսկին զօրքի կռնակը, կը կրակեն ու երկու փողոց կը դատարկեն. քիչ մը շունչ կ'առնենք ու կը մտածենք դուրս ելլելու միջոցներու մասին:

Նախքան դուրս ելլելու փորձ ընելը, մեր առաջ դրուած է ծանրակշիռ հարց մը, Գէորգի եւ Գալէի դիակներու ազատումը, մանաւանդ որ մեզմէ ոչ ոք գիտէ թէ անոնք մեռա՞ծ են թէ ոչ: Անոնք Քիւչիւքի տան մէջ են, որու տանիքներն ու փողոցները զօրքով են բռնուած Մեզմէ ոմանք անհնար կը գտնեն յարձակիլ Քիւչիւքի տան վրայ եւ ազատել մերինները. բայց ի՞նչ հաշիւ կարող է ըլլալ, երբ Տարօնի առիւծները ինկած են հոն վիրաւոր կամ մահացած: Ֆէտայիներ եւ դիւղացիներ քոմ ենք եղած (հաւաքուած) նեղ փողոցի մը մէջ: Երկու խօսքով կ'ըսեմ. «Մենք պիտի փրկենք Գէորգի եւ Գալէի դիակները եւ կամ աւելնանք անոնց վրայ. հակառակ դէպքում օլուղ չօլուղով զըմէնդ էլ դետ պիտի թափուիք»: Ամէնքը միաբերան «հիւջում» կը կանչեն, առջեւէն գնացողն է Շէնըկի Ղազար, հարայ-հրոցով, եւ ամէնքս միակամ կ'իյնանք զօրքին վրայ տանիքէն, փողոցէն, ամէն կողմէ: Մթութեան մէջ շփոթ կ'իյնայ զօրքին մէջ: Կը դրաւուին քանի մը փողոց եւ Քիւչիւքի տունը, որտեղէն Գէորգն ու Գալէն շալկելով կը փոխադրենք դետափի փողոց: Թշնամին կարծելով որ մենք այդ փողոցով դէպի դերեզմաննոց պիտի փախչինք, փողերը հնչեցուց եւ զօրքը սկսաւ կեդրոնացնել դերեզմաննոցի շուրջ: Պէտք է օգտուիլ թշնամիին այս սխալ հաշիւէն:

Այս նպատակով բոլոր դիւղացիները մեծով փոքրով կը հաւաքենք դետափի տուներուն մէջ. բոլոր դիրքերը դատարկուած են կռուողներէ, բացի կամուրջի գլխի եւ Քիւչիւքի դիրքերէն: Կը կանչեմ Ալիջանի Տիգրանը եւ կ'ըսեմ. «Դու պիտի փրկես բոլորը կամ թէ պիտի զոհուիս բոլորիս համար. մենք պիտի գնանք դետի ափով, դու պիտի մնաս հինդ հոգիով Քիւչիւքի տանիքը ժամի մը չափ, անկէ յետոյ ինչ ճամբով կ'ուզես հոգիդ ազատէ»: «Լսում եմ», պատասխանեց Տիգրանը անայլայլ:

Համբուրուեցանք. ան գնաց իր գործին գլուխը. կը մնար մեզ դիւղէն դուրս ելլել:

Գէորգի եւ Գալէի մէջտեղ նստած է Շէնըկի Ղազար սգաւոր. Սէյտօ Պօղոսը յենած է պատին: Երբ կը մօտիկնամ անոր, Սէյտօն կ'ըսէ. «Գալէն պրծել է, Գէորգը դեռ ողջ է»: «Ելէք, պիտի երթանք», կը հրամայեմ բոլորին: Բոլորը կը կանգնին բացի Գալէէն եւ Գէորգէն. «Գէորգը կապէք ձիու մէջքի վրան, իսկ Գալէն Եփրատը նետէք». ծանր էր այս պատգամը, բայց անհրաժեշտ էր շտապել: Ղազար բռնեց իր ամենահին ընկերոջ ձեռքերը, լաւ մը համբուրեց արիւնոտ երեսը. չլացաւ. Գըփրօն ալ բռնեց Գալէի ոտքերը եւ ծանր սրտով նետեցին Եփրատի մէջ:

Գէորգը կապեցին ձիուն վրայ, ան իր ցաւերէն նուազած՝ ձայներ կը հանէ, ինչ որ բան կ'ուզէ ըսել, բայց չի հասկըցուիր, ժամանակ չկայ, շտապելու է: Յառաջապահ կը դառնայ Շէնըկի Ղազար 10 հոգիով. անոր կը հետեւիմ ես 20 հոգիով. իմ ետեւն է Սէյտօ Պօղոսը վիրաւոր Գէորգի հետ, կ'ընկերանան անոր մշեցի Ռուբէն եւ Տիգրան. իսկ ասոնց ետեւէն դիւղի ամբողջ ազդաբնակչութիւնը, ամբողջ դիւղը մօտ 12 տնուոր, բացի 8-10 պառաւ կիներէ եւ 1-2 հիւանդներէ: Ժողովուրդին ետեւէն զինուած կուգան Մխիկ, Էլօ, Մօսիկ եւ ընկերները՝ մօտ 40 հոգի:

Պատուեր է տրուած՝ հրացաններէն փամփուշտները հանել, հրացանները լեցնել երբ հրաման տրուի, ով որ առանց հրամանի կրակէ, պիտի մահանայ. Թշնամին որքան ալ խփէ, պիտի չպատասխանել. ինկողը պիտի իյնայ, ողջ մնացողը պիտի հետեւի առանց իրարմէ կտրուելու, պարանի նման. Ոչ մէկ աղմուկ ու ձայն:

Այս պատուէրով Ղազար առաջ կ'իյնայ. ան պիտի առաջնորդէ դետի ափով, դետին եւ թշնամիին միջով: Թէ որ հասնինք կամուրջ, հոն մեր դիրքն է, ուր դեռ կռիւը կը շարունակուի: Թէ որ կտրենք 2000 քայլ, թշնամիին մէջէն անցած կ'ըլլանք:

Սաստիկ հրացանաձգութիւն է դիւղին մէջ, կամուրջին վրայ, մութ է, դժուար է իրար տեսնել. թշնամին կը կրակէ անընդհատ, բայց դնդակները ուղղուած են դէպի դիւղամէջ, Քիւչիւքի տան կողմը:

Կ'անցնինք զօրքին մէջէն, ան մեր վրայ չէ որ կը կրակէ, երեւի կը կարծէ թէ զօրք ենք: Յառաջապահը եւ մենք կ'անցնինք ապահով: Երբ հերթը կը հասնի ժողովուրդին, զօրքը կը կասկածի եւ հարց կուտայ. «Քի՞մսըն, քի՞մսըն». պատասխան չկայ, քայլերը կ'արագանան:

ՌՈՒԲԷՆ

(6 – շար.)

ութիւնը թոյլատու, ոչ իսկ միաբանութիւն մը կազմելու կարելիութիւնը կայ: Սահակ վրդ.ի ծննդավայրին Հրեշտակապետ, Ս. Յակոբ, Անապատ, Ս. Նշան, Խնդրակատար վանքերը ամայի էին, հողերը լքուած, սարդերու բնակավայր, եւ սակայն անցեալին մէջ բարեպաշտ ժողովուրդ մը շիներ է անոնք:

Օծակիցը Պալաքեան, Սանասարեանցի մը, Պերլինի մէջ հետեւած Հարնաքի դասերուն, հեղինակ «Գողգոթան»ի, կաթոզիկոսական փոխանորդ Փարիզի եւ Մարսիլիոյ մէջ: Պալաքեանի համաձայն «Հայ եկեղեցականը ըլլալու է դրօշակակիր»: Այդ առաքելութեան համար «գործէն առաջ գործիքը պատրաստելու է, հայ եկեղեցականութիւնը բարեկարգելու է, որպէսզի պատրաստուի դետինը ազգային մեծ յեղաշրջման եւ վերածնութեան: Հայ ժողովուրդը կենսունակ է, հաւաքել երիտասարդ ուժեր՝ առանց խտրութեան անշուշտ դասակարգի, գաղափարի եւ դաւանանքի, ձեռնարկելու համար ազգային ընդհանուր վերածնունդին»:

Գեղեցիկ եւ գնահատելի գաղափար, հաւատացա՞ծ էր արդեօք իրականացնելու կարելիութեան:

Տիգրանակերտի առաջնորդ Զըլղատեան վարդապետ, որ ողջ-ողջ այրուեցաւ բարբարոսներէն, ուրիշներու համաձայն դեռ նետուեցաւ իր ժողովուրդին հետ նահատակուելով, կ'առաջարկէր Տիգրանակերտը օժտել դպրեվանքով մը, որով հետեւ հազարաւոր արօտավայրեր, անտառներ, այգիներ եւ խանութներ ունի, բայց հոգածուներ չունի:

Սերունդին վերջին անդամներէն է Գեղամ վրդ. Թեվեքէլեան: Վարդապետական ուսումնասիրութենէն զատ կը հրատարակէ «Նոր կշիռներ եւ նոր արժէքներ»: Կը բաղձար Եւրոպա երթալ եւ համալսարանական ուսում ստանալ, կը յայտարարէր թէ վարչական կարողութենէ զուրկ է, ուսուցչական ասպարէզը կը նախընտրէ: Թեմերը թափուր էին, մարդու պակասը կար, կը զրկուի Քղի, ուր պիտի նահատակուի տարի մը ետք: Կարդացեր էր հոգեբան Ռիպոն, տեղեակ կը թուէր Շոփենհաուրի յոռետես իմաստասիրութեան, հաւատացող էր համամարդկային եղբայրութեան, ենթադրելով որ իղձ մը կրնայ իրականանալ օր մը: «Տիեզերական եղբայրութեան գաղափարը իղձ մըն է միայն այսօրուան ցաւատանջ մարդկութեան մէջ, իրական կեանք պիտի ըլլայ ան վաղուան մարդկութեան մէջ»:

Նուիրուած եւ ուսումնասէր երիտասարդութիւն մըն է որ կը նետուի եկեղեցական ասպարէզին մէջ՝ երբ եկեղեցասէր ժողովուրդ մը ժլատ է՝ թէեւ եկեղեցականութեան յարգալիր: Հաղարաւորներու մէջէն ինքնակամ նուիրուած, թիւով քիչ, որակով գնահատելի, զգալի պակաս մը կը լրացնէ մինչդեռ քսան թեմեր տակաւին թափուր կը մնան եւ տեղապահներով կը ղեկավարուին: Անտարբեր է վարչութիւնը ժողովուրդին պէտքերուն հանդէպ, մինչդեռ օտար եւ ազգային դպրոցներէ դուրս եկող երիտասարդութիւնը կը դիմէ ազատական ասպարէզներու: Արմաշէն կը հեռանան շատեր ուսուցչական ասպարէզն ընդգրկելով, զգալի պակաս մը լրացնելով:

Օրմանեան պանծացուց Արմաշը, դպրեվանքը բարձրացուց Դուրեանի համբաւը: Երկուքն ալ զոհողութեան ոգիով օծուն գործեցին անդուլ սերունդներ պատրաստելու համար: Օրմանեան կուգար Կարնոյ Առաջնորդութենէն եւ Էջմիածնի Ճեմարանին մէջ տարի մը պաշտօնավարելէ ետք: Կրնար ապահովել Պոլսոյ մէջ քարոզչական պաշտօն մը, իր վանահայրութիւնը զոհաբերութիւն մը եղաւ: Ինքն եղաւ պարծանքը դպրեվանքին:

Քառորդ դարու աշխատանքով սերունդ մը առաջ եկաւ, եկեղեցական եւ ուսուցիչ, իրովսանն ծառայեց ժողովուրդին եւ դպրոցին, իր պարտքը կատարեց, շատերը նահատակուեցան հօտին հետ եւ անմահութեան պսակին արժանացան:

Արմաշի սերունդը պատմութեան անցաւ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Երեւանի Երաժշտանոցի շրջանաւարտներէն տաղանդաւոր երիտասարդ ջութակահար Պօղոս Մորճիկեան, Խորհ. Միութեան երիտասարդ ջութակահարներու մրցումին առաջնութիւն շահելով, այս տարի Յունիսի սկիզբը Փարիզի մէջ կը մասնակցի «ՄԱՐԿՐԻԹ ԼՈՆ-ԺԱՔ ԹԻՊՕ» Միջազգային մրցումին: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 5ին:

Պօղոս Մորճիկեանի ծնողքը բնիկ Քեմախցի են:

Ծնած է 1941 թուականին Սելանիկ (Յունաստան): 1947ին ներգաղթած է Հայաստան:

1965ին աւարտած է Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցը: Իր ուսուցիչները եղած են Աթիկ Մադինեան եւ Կարապետ Դոմբաեւ: Նուագած է Երեւան, Մոսկուա, Թիֆլիզ եւ Պաքու:

Անդրկովկասի երաժիշտ մեկնարկուներու մրցանակաբաշխութեան պսակաւոր դափնեկիր է:

Մրցումները տեղի կ'ունենան Երկուշաբթի, Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի 5, 6, 7 Յունիս: Զատումի մրցումներ տեղի կ'ունենան Սալ Կավոյի մէջ ժամը 9,30ին եւ 14,30ին:

Ֆինալը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ Յունիս 10ին ժամը 9 եւ 14,30:

Նուագախումբ Ռատիօ-Թելեվիզիոնի:

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ՄԱՅԻՍ 28 »

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Մայիս 28ի 49րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Մարսէյլի մէջ, ճիշդ օրին Կիրակի առտու «Վարիէթէ»ի սրահին մէջ, աննախընթաց խանդավառութեամբ եւ ժողովրդային հոծ բազմութեամբ: Զափազանց յուսադրիչ էր պատկերը, մանաւանդ անոր համար որ՝ երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ էր որ կը կատարուէր հանդէսը:

Սրահին ճակատը հսկայ երկու հատ հայկական եւ Ֆրանսական եռագոյն դրօշակներ իրենց տեղը գրաւած էին:

Օրուան խօսնակն էր ընկ. Ճառայեան: Ճիշդ ժամին վարագոյրը կը բացուի կենդանի պատկերով մը յուզիչ ու նոյնքան խանդավառ, — օրիորդ մը ձեռքը բռնած է հայկական եռագոյն դրօշակ մը, խումբ մը Ֆէտայիներ իրենց տարազով տեղ գրաւած էին բեմին վրայ ու թրթռուն ձայնով մը կ'երգուէր «Մեր Հայրենիք»ը: Խօսնակի հրաւէրով բեմ կը բարձրանայ օրուան նախագահ եւ Հ. Հ. Մարսէյլի Հիւպատոսարանի երբեմնի քարտուղար Պ. Թորոս Կտիկեան, որ պատշաճ խօսքերով հանդէսը բացուած յայտարարեց, հրաւիրելով ներկաները յոտնկայս յարգելու յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք կերտեցին «Մայիս 28»ը: Ապա հայերէն ու Ֆրանսերէն կը բացատրէ օրուան տօնին իմաստը: 1918 Մայիս 28 կորիզը կը կազմէ այսօրուան Հայաստանին: Ուշ կամ կանուխ մեր բռնագրաւուած հողերը մաս պիտի կազմեն մեր փառապանծ Հայրենիքին, որովհետեւ ըլլայ Հայաստանի թէ Արտասահմանի Հայութիւնը՝ մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնած զայն կը պահանջէ:

Օր. Տիրիկեան յուզումով արտասանեց «Կարսի ճամբան» եւ արժանացաւ ներկաներու ծափերուն: Պարեց փոքրիկն Ճագարեան: Հայ Արենոյշներու խումբը գեղեցիկ տարազներով պարեց խանդավառութեամբ: Պ. Մարսէլ Տէրոյեան յուզումով արտասանեց «Ազատն Աստուած այն օրից»ը եւ ներկաներուն խնդրանքին ընդառաջելով երգեց նաև «Հայաստան»ը: Խօսքը առաջին բանախօս ընկ. Ն. Նիկողոսեանին է, որ իրեն յատուկ ոճով թուեց բոլոր այն անցքերը, որոնք պատճառ դարձան «Մայիս 28»ի ստեղծումին: Ան կը պատկանի բոլորիս առանց խտրութեան, ոչ ոքի սեփականութիւնը կը կազմէ: Ան հայ ազգինն է: Յետոյ Օր. Օտիլ Տիրատուրեան արտասանեց մաքուր առոդանութեամբ «Հիմի է՞լ լռենք»ը:

Խօսքը տրուեցաւ Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ Լենհարի, որ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած հրաւէրին համար, ողջոյններ յայտնեց ընկերվարականներու կողմէ, ու մաղթեց որ հայ ժողովուրդը, ո՛ւր որ ալ գտնուի, չմոռնայ իր հայրենիքը ու պահանջէ իր հողերը, որոնք յափշտակուած են թշնամիէն:

Խօսքը ընկ. Ժ. Դատաւորեանին է, որ խօսեցաւ նախ հայերէն, ապա Ֆրանսերէն: Թուեց բոլոր այն դէպքերը, որոնք ծնունդ տուին Մայիս 28ին: Մայիս 28ը Դաշնակցութեան սեփականութիւնը չէ, ան կը պատկանի ամբողջ Հայութեան, որովհետեւ հայ ժողովուրդը առանց կուսակցական խտրութեան իր մասնակցութեան բաժինը բերաւ Հայաստանի պետական կազմութեան:

Պուլվար Օտտոյի Եկեղեցասէր Երիտ. երկսեռ Միութիւնը իր նուագախումբով ու տոհմիկ տարազներով պարեց քանի մը պարեր ու արժանացաւ ներկաներու գնահատանքին:

Հուսկ ուրեմն նախագահ Կտիկեան շնորհակալութիւն յայտնեց Առաջնորդին, օտար հիւրերուն, գեղարուեստական բաժնին արտասանութեամբ, երգերով ու պարերով իրենց մասնակցութիւնը բերողներուն ու բոլոր ներկաներուն: Օրուան խօսնակը ընկ. Ճառայեան յոյս յայտնելով մաղթեց որ յառաջիկայ տարի Մայիս 28ի յիսնամեակին աւելի շքեղ ու խանդավառութեամբ պիտի տօնենք մեր Ազգային Անկախութեան թուականը:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Մ. ԻՇԽԱՆԻ «ՈՂՋՈՅՆ ՔԵԶ ԿԵԱՆՔ»Ը ՊԱՐՍԿԵՐԷՆ

Նոր Ջուղայի երիտասարդ մտաւորականներէն Տոքթ. Հրանդ Ղուկասեան երկար ժամանակէ ի վեր կը զբաղի թարգմանութեամբ, հայ գրականութեան լաւագոյն էջերը թարգմանելով պարսկերէնի: Պարսիկ մտաւորական շրջանակներու մէջ արդէն իսկ ճանչցուած դէմք մըն է եւ բոլորն ալ մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդան իր թարգմանութիւնները, որոնց ցանկը շատ ճոխ է:

Թարգմանութիւններ կատարած է Վարուժանէն, Սիամանթոյէն, Տէրեանէն, Թէքէեանէն, Սեւակէն, Իսահակեանէն, եւ այլ բանաստեղծներէ: Թարգմանած է Իսահակեանի «Աբու լալա Մահարի»ն եւ գնահատանքի արժանացած: «Աբու լալա Մահարի»ի թարգմանութենէն անմիջապէս ետք, ձեռնարկած է Մ. Իշխանի «Ողջոյն քեզ կեանք»ի թարգմանութեան, որուն երեք «Ողջոյն»ները արդէն իսկ տպուած են պարսկական ամենալուրջ գրական թերթերէն «Արմաղան»ի մէջ, իսկ մնացեալ «Ողջոյն»ները տպագրուելու վրայ են: Մ. Իշխանի «Ողջոյն քեզ կեանք»ը մեծ ընդունելութիւն գտած է պարսիկ մտաւորական շրջանակներու մէջ, նախ իր նիւթին եւ ապա ճարտար թարգմանութեան շնորհիւ:

Ե. Վ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Յետոյ, կարծես թէ բան մը հասկցած ըլլար, ընդլայնելով իր ժպիտը աւելցուց.

— Քիչ մը առաջ ձերբակալած գողէս կ'առնեմ այս հարցումներուն պատասխանը:

ԱՌԻԻԾԻՆ ԲԵՐՆԻՆ ՄԷՋ ՀԱՒՈՒ ԳՈՂԸ

Քօքօ Լաքուռ եւ Պիպի Լակռիյատ Վիտօքի հրամանները կէտը կէտին գործադրած էին:

Հաւու գողը լաւ մը կապկպելէ ետք, իրենց կառքը դրած եւ Սէնթ-Ան փողոցի պահականոցը փոխադրած էին: Այս պահականոցին մէջ անանկ ապահով առժամեայ բանտեր կային որ, հոն բանտարկուողը եթէ սատանան ինքն ալ ըլլար, նորէն դուրս չէր կրնար ելլել:

Ապահովութիւնը կրկնապատկելու համար, Քօքօ եւ Պիպի, առժամեայ բանտերէն մէկուն մէջ թխելէ ետք իրենց մարդը, բանտին դրան առջեւ մէկ մէկ աթոռ նետելով՝ առանց աչքերնին անոր վրայէն հեռացնելու, որոշեցին փոխն ի փոխ հսկել իրենց որսին վրայ:

Բանտարկեալը արդէն ընդդիմութիւն ցոյց չէր տուած եւ յօժարակամ ներս մտած էր բանտէն... անանկ կ'երեւէր թէ ամէն բան աչքը առած եւ հպատակած էր իր ճակատագրին:

Հողէ սափորէ մը քանի մը ումպ ջուր խմելէ ետք, հաւու գողը գծաւոր հին թաշկինակ մը հանեց գրպանէն եւ սկսաւ երեսը չփել...:

Երկու գաղտնի ոստիկանները դուրսէն սա խօսքը լսեցին.

— Ըրածդ վայլե՞ց, պարոն Վիտօք... կ'ըսէր գողը իւրովի: Քիթս բերանս աղէկ մը աճռեցիր կաս-կապուտ ըրիր...: Էհ, տփոց ըսածդ ալ ասանկ ըլլալու է... մութին մէջ լոյսեր կ'երեւին աչքիդ...:

Եւ յետոյ, փիլիսոփայօրէն, երկնցաւ պառկեցաւ առժամեայ կերպով բանտարկուողներու խշտեակին վրայ:

Քօքօ եւ Պիպի, մինչեւ առտու փոխն ի փոխ հսկեցին անոր վրայ, եւ երբ առտուան ժամը ութին մօտ Վիտօք եկաւ, զանոնք իրենց պարտականութեան գլուխը գտաւ:

— Սա դուռը բացէք, հրամայեց ապահովութեան տեսուչը:

Քօքօ դրան կղպանքը բացաւ, իսկ Պիպի շղթան վերցուց:

Բանտարկեալը կը խռկար: Վիտօք անոր մօտեցաւ եւ ուսին զօրաւոր հարուած մը տալով, կոշտ ձայնով մը ըսաւ.

— Շո՛ւտ, ոտքի՛ ել նայիմ:

Հաւու գողը քնացած տեղը պատին կողմը դառնալով՝ երազ տեսնող մէկու մը պէս ակռաներուն տակէն մռլտաց.

— Ինծի՛ նայէ, խոշոր կտորը ի՛մս է, հաւը թռցնողը դուն չէիր... Է՛հ, ի՛նչ ալ համով է եղեր տղաք...:

— Լռէ՛, սրիկայ, ապուշութիւն մի՛ ձեւացներ, դիմացինդ ո՞վ կարծեցիր, ըսաւ Վիտօք գողին ուսէն բռնելով եւ ցնցելով:

— Հէ՛յ, լեռնէն իջած, ատ կտորը իմինս է, ինչո՞ւ ձեռքէս կ'առնես... դոչեց գողը շարունակելով զառանցողի մը երեւոյթը տալ ինքզինքին...:

— Ինծի՛ նայէ, սրիկայ, չկարծես որ քու կարդ մը ձեւաբանութիւններովդ կըրնաս զիս խաբել, ատանկ քիթ բերան ծռմռտկելները ինծի չեն անցնիր, հասկըցա՞ր, խօսք առաւ գաղտնի ոստիկանը: Մէկդի ձգէ ատոնք եւ եթէ կ'ուզես որ ժամ առաջ օձիքդ ազատես, ճշմարտութիւնը խոստովանէ... տխմարութիւն պէտք չէ, ապուշ արարած: Ըսէ՛ նայիմ, երէկ գիշեր ի՞նչ գործ ունէիր Շանթոսէի գղեակին մէջ:

— Մէյ մը ըսինք, պարոն Վիտօք, անօթի էի, հաւ մը փոխ առնելու (գողնալու) համար ներս մտայ...:

— Ատիկա ուրիշին հասկցուր:

— Երդում կ'ընեմ, պարոն Վիտօք:

— Լռէ՛, պարապ խօսք պէտք չէ...: Երէկ գիշեր դուքս Շանթոսէի տունը գող մտած է եւ դարակ մը կոտրելով՝ հինգ հարիւր հազար Ֆրանք պարունակող կարմիր մորթէ թղթապանակ մը գողցած է:

— Գէշ կորկոտ չէ... ո՛ւր էր, երանի թէ իմ ձեռքս անցած ըլլար...:

— Լռէ՛, սրիկայ, գողը բռնեցի եւ դրամներն ալ ձեռքէն առի, աւելցուց Վիտօք ուղղակի դիմացինին աչքերուն մէջ նայելով:

— Աղէկ ա, ան է որ գողը բռներ էք, ալ ինձմէ ի՞նչ կ'ուզէք...:

— Բռնուող գողը ըսաւ որ դուն ալ իր հետը ընկեր ես եղեր... վտանգի ատեն ձայն տալու համար դուրսը կը սպասես եղեր...:

— Ատոնք սուտ ու փուտ խօսքեր են, պարոն Վիտօք, դուք ատանկ խօսքերուն ականջ մի՛ կախէք...:

— Դուն ուզածիդ չափ ուրացիր, ես ընելիքս գիտեմ...:

— Ես ընկեր չունէի հետս, պարոն Վիտօք...: Եթէ զիս կախելու ալ տանելու ըլլան, ասկէ ուրիշ բան չեմ գիտեր որ ըսեմ: Ատ խօսքը ըսողը թող դէմս ելլէ նայիմ... նայինք ո՞վ է եղեր ատ սուտ զրուցը...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
ի պատիւ
ԵՐԵՒԱՆԻ « ԱՐԱՐԱՏ »
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ
Յունիս 9ին, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին
ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷ (9 ՔԷ Անաթոլ–Ֆրանս)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թումա Թումայեան, զաւակը եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղիկի նուէրներով կամ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին

ԿԻՐԱԿՈՍ ԹՈՒՄԱՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (Մայիս 23, Մարթեկօ):

ՆՈՒԷՐ

Ղ. Ս. Հայրանեան իր ծնողաց, եղբայրներուն եւ համայն Հայրանեան գերդաստանի նահատակ ննջեցելոց յիշատակին՝ փոխան հոգեհանգիստի կը նուիրէ «Յառաջ»ի 20 Ֆր. եւ «Հայ-Բոյժ»ի 30 Ֆր.: 10 Ֆր. «Հայաստան»ի (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արա Ֆրէնկեանէ 30 Ֆ. եւ Տիկին Տ. Ներսէսեանէ 20 Ֆր. ողբացեալ Տիկին Կարիպեանի յուղարկաւորութեան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի:

×

Լիոնի Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Ոմն 25 Ֆր. իր քրոջ՝ մահուան առթիւ:

ECOLE
NOTRE-DAME DE SECRE-CŒUR
167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկաէարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումը: Կարեւոր օրակարգ. ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. Անտոք Ենթ. կոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ-Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի «Վարուժան» խումբի բոլոր ընկերները անխտիր այս կիրակի իրիկուն ժամը 20ին ընկ. Այտապիրեանի բնակարանը, 49 Ռիւ Մարսէլ Սամպա: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ (Յունիս 10) երեկոյ Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր նկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նըկատի պիտի առնուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Երեքշաբթի (6 Յունիս) կէսօրէ ետք ժամը 3ին եկեղեցիի սրահը՝ 295 Ռիւ Պուալօ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ Ֆր. Կապ. Խաչին:

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, Ազգ. Տան սրահը:

Կը նախագահէ Տ. ԶԷԳԻԵԱՆ
Կը խօսի Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր: Կ'արտասանեն Նոր Սերնդականներ Ա. Ալթունեան, Ա. Կարապետեան, Հ. Կէնճեան:

Կ'երգեն Տիկին Մ. Կարապետեան եւ ընկեր Ա. Տօլմաճեան: Կը նուագէ ընկեր Յ. Պէրպէրեան, նաեւ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջանային պարախումբը իր տոհմիկ պարերով:

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան խնջոյք մինչեւ ուշ գիշեր:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, Կիրակի Կէսօրէ ետք, Սերքլը Կաթոլիք:

Նախաձեռնութեամբ «Անի» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի, Նոր Սերունդի եւ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան:

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Կ'արտասանեն.— Յակոբ Մինասեան, Ժ. Մաթոսեան, Կ'երգեն Օր. Օր. Պետրոսեան եւ Վ. Հէլվաճեան:

Հայկ. գեղջկական պարեր Լիոնի, Տէսինի եւ Վիէնի Նոր Սերնդականներու միացեալ պարախումբին կողմէ:

BAIL A CEDER
TAILLEUR
15, Rue Ampère — CACHAN
Tél. : 735-17-63
Après-midi seulement

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

TRICOTEURS-CONFECTIONNEURS
ԿԱՐԻ ԲՈԼՈՐ ԴԵՐՁԱՆՆԵՐԸ
Mercerisé - coton - polyester, nylon
— PRIX DEFIANT —
TOUTE CONCURRENCE

AUX FILS A COUDRE
J. M.
(Anciens Ets. KONSTABLER)
3, Rue d'Hauteville, Paris (10e)
Tél. : 770-29-95
Renseignements et échantillons sur simple demande.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

Կազմակերպուած Մխիթար եան վարժարանի կողմէ.
Շաբաթ, 3 Յունիս, ժամը 21ին
ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԵԾ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԿԵԱՆՔԻՆ
26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres
PARKING

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ո՞ԻՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Գին 3 ֆրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն:
Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
ԿՈՄՍԻ
« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ
եւ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Մանկապատ – յուշերը:
Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք:
Դիմել Հրանտ Սամուէլ գրատուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ԱՏԱՓԱՋԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Ահա գիրք մը, զոր պէտք է կարդայ ամէն Հայ: Քաղաք մը, պարծանքը Բիւթանիոյ շրջանի Հայութեան, որ մարտիրոսացաւ ենթարկուելով թրքական հրէշային աներեւակայելի վայրագութեանց: Գինը 5 Ֆրանք: Ստանալու համար դիմել « Յառաջ »ի խմբագրութեան, Ծերիկեան գրատուն (13 Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Մարսէյլ), հեղինակին (9 Ռիւ տէ Էոս, Մարսէյլ):

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով):
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ: ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18
Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով:
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Ռիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75):

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
4
ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE
4 JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10927 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 43e ANNÉE — Nº 10.927

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԹԻՒ՛Լ ՄԸ ԻՒՂ՝ ՈՐՊԷՍԶԻ ՎԱՌ ՄՆԱՑ ՃՐԱԳԸ

Եթէ անցեալին եկեղեցին էր ազդապահպանման գլխաւոր ազդակը, ներկայիս դպրոցն է վիճակուած գերազանցօրէն հայրենասիրական այդ դերը:

Շուրջ կէս դարէ ի վեր ի սփիւռս աշխարհի ցրուած վտարանդի Հայութեան առաջնակարգ մտահոգութիւնն է նոր սերունդի փրկութիւնը:

Ազգութեան ապագայով մտատանջուող իւրաքանչիւր սրտցաւ Հայու սիրտը կ'արիւնի ի տես ուծացումի, օտարացումի, ձուլումի վտանգին, որ օրէ օր աստիճան մը աւելի սպառնական կը դառնայ:

Արեւմուտքի մշակոյթով ու քաղաքակրթութեամբ բարձր երկիրները հսկայ հալոցներ են մեր երկսեռ երիտասարդութեան համար:

Կարմիր Ջարդէն ազատեցանք, սակայն սպիտակ Ջարդը սկսաւ աւերներ գործել մեր «փոքր ածու»էն ներս:

Թերահաւատներ, նահանջականներ, անուղղայ յոռետեսներ չատ մութ կը տեսնեն ո՛չ միայն ապագան, այլ նոյնիսկ ներկան:

«Կատարուած իրողութեան» համակերպողներ են անոնք, անտարբերներ, զոհողութեան անընդունակներ, հաւատքէ պարպուածներ:

Բարեբախտաբար ունինք ազգային բազմաթիւ կազմակերպութիւններ, որոնք հայապահպանման համար անկարելին կը փորձեն: Հոսանքն ի վեր կը թիավարեն: Սակայն կը թիավարե՛ն անվհատ, հաւաքով մի:

Առաջին կարգին վրայ կուգան մեր դպրոցները:

Լոյսի երկու վառարաններ ունինք Լոյս Քաղաքին մէջ: Կրթական երկու հիմնարկութիւններ, որոնցմէ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը 121 տարուան պատմութիւն ունի իր եռեւ՝ հիմնուած ըլլալով Փարիզի մէջ 1846ին:

Իսկ Դպրոցասիրաց Տիկնանց վարժարանը այսօր կը տօնէ իր հիմնարկութեան 88րդ տարեդարձը (Պոլիս՝ 1879), ոգեկոչելով հիմնադիրներուն յիշատակը:

Բախտաւոր է Ֆրանսահայութիւնը, որ ընդհիւ Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան եւ Դպրոցասիրաց Տիկնանց Միութեան օժտուած է հայկական զոյգ վարժարաններով, ուր ֆրանսական պետական ծրագրին հետ միաժամանակ կը դործադրուի հայկականը:

Այնտեղ հայ տղաքն ու աղջիկները կը սորվին «մայրենի քաղցը լեզու»ն, մեր «մեծագործ»ը, Հայոց պատմութիւնը եւ հայ ըրահանութիւնը՝ հայաչունչ մըթնոլորտի մէջ՝ հայ աչխարհական ու հոգեւորական կրթական մշակներու խնամքին տակ: Կը ներշնչուին հայրենասիրական ղեկացումներով եւ հոգեւին կը վառին Հայութեան:

Վերջերս Ցառաջ արձագանգ հանդիսացաւ այն հանդանակութեան, որուն ձեռնարկած է Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը՝ յօդուտ Քեամբ գլուխ հանելու համար կառուցումը նոր դասարաններու եւ լապորատուարի, որոնք անհրաժեշտ են դարձած կրթական նախարարութեան ուսումնական նոր ծրագիրներու հրատարակութենէն ի վեր:

Շինութեանց համար նախատեսուած է 800·000 Ֆր· (80 միլիոն հին Ֆրանք):

Այս գումարին մեծագոյն մասը ստանձնած են Մխիթարեան Միաբանութիւնը եւ Պալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը: Այս վերջինը յատկացուցած է 250·000 Ֆրանք (25 միլիոն հին Ֆր·):

Կը մնար հայթայթել պակսած գումարը՝ 250·000 նոր Ֆրանք:

Վարժարանի տեսչութեան կոչին ընդառաջ երթալով Փարիզէն եւ գաւառէն ոմանք թիւով հայրենակիցներ առատաձեռնօրէն բերած են իրենց մասնակցութիւնը նուիրելով շուրջ տասը միլիոն հին Ֆրանք (տե՛ս Ցառաջ 26 եւ 28 Մայիս):

Տակաւին կը պակսի 150·000 Ֆրանք, ծրագրուած շինութիւնները ամբողջացնելու համար:

Վստահ ենք, որ նոր սերունդի տոհմիկ դաստիարակութիւնը իւրաքանչիւր հայ բենասէր Հայու սրտին կը խօսի:

Ազգապահպանումը օրակարգի հրատապ հարց է:

Մեր դիտակից հայրենակիցներուն վրայ պարտականութիւն կը ծանրանայ օժանդակել ծրագրուած ձեռնարկին:

Բոլոր մեծ ձեռնարկները պլուս հանուած են ժողովուրդին լումաններով:

Անսակարկ ու անվերապահ տո՛ւր լումադ, սիրելի հայրենակից:

Կաթի՛լ մը իւղ լեցուր կանթեղին մէջ, որպէսզի միշտ վառ մնայ ճրագը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՈԵԻԷ ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿ

Նախարարաց Խորհուրդի ընթացքին, Արտաքին Նախարարը զեկուցում տուած է Միջին Արեւելքի կացութեան մասին, որմէ ետք, Նախագահ տը Կոլ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.— «Ֆրանսա ոչ մէկ հանդամանքով եւ ոչ մէկ նիւթի շուրջ յանձնառու է, խնդրոյ առարկայ ոչ մէկ պետութեան հետ: Իր սեփական կամքով, կը խորհի թէ այդ պետութիւնները ամէն մէկը ապրելու իրաւունք ունի: Բայց կը խորհի թէ վտանգաւոր կ'ըլլայ պատերազմի ծագումը: Ուրեմն, պետութիւնը, որ առաջինը եւ ո՛ւր որ ալ ըլլայ զէնքի դիմէ, ոչ իր հաւանութիւնը, ոչ ալ մանաւանդ իր օժանդակութիւնը կ'ունենայ:

«Այն պարագային երբ սպասողական ներկայ կացութիւնը կրնայ պահպանուիլ եւ երբ մեղմացում մը պատահի, այն հարցերը, որոնք ծագեցան Աքապայի ծոցին նաւարկութեամբ, պաղեստինցի գաղթականներու խնդրով եւ չհակակից պետութեանց դրացնութեան պայմաններով, պէտք է կարգադրուին հիմնովին, միջազգային որոշումներով, նման որոշումներ պէտք է նախապէս առիթ տան չորս մեծ պետութեանց հասկացողութեան, որոնք մշտական անդամ են Ապահովութեան Խորհուրդին:

«Ֆրանսա կը պահէ նաեւ իր առաջարկը այս առընչութեամբ»:

Ֆրանսայի այս յայտարարութիւնը չատ լաւ ընդունելութիւն չէ գտած ամէն կողմ: Եթէ Ժիսքար տ'Էսթէնի անկախ Հանրապետութիւնը դոհ են որ Ֆրանսա դիրք չի բռներ, Իւ. Էն. Խո. երեսփոխան՝ Շաբանոն ցաւ կը յայտնէ որ Ֆրանսա չի կենար Իսրայէլի կողքին:

Անգլիոյ վարչապետը, որ Ուոչինկթըն կը դտնուէր ճոնսընի հետ «ծովային ուժերու» յայտարարութիւն մը պատրաստած է, որ կը վերահաստատէ «պատատնաւարկութիւնը» միջազգային բոլոր ջուրերուն մէջ, մէջն ըլլալով Աքապայի ծոցը: Ճչդուած չէ անշուշտ թէ իսրայէլեան դրօշակ պարզող նաւերը առանձին յի – չատակութիւն մը պիտի ունենան այս յայտարարութեան մէջ: Ամէն պարագայի մէջ անգլեամերիկեան այս յայտարարութիւնը Իսրայէլի զործին կուգայ եւ արդէն Իսրայէլի դեսպանատան մէկ բանբերը անմիջապէս յայտարարած էր թէ Իսրայէլ հաւանութիւն տուած է ստորագրելու այս յայտարարութիւնը քանի որ ան կը չեչտէ «ամէն ազգէ բոլոր նաւերու ազատ անցքը» Աքապայի ծոցէն:

Կը մնայ անշուշտ դիտնալ նաեւ թէ քանի՞ «ծովային պետութիւններ» պիտի ընդունին ստորագրել այս յայտարարութիւնը եւ թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք առած են Անգլիա եւ Ամերիկա որպէսզի այս յայտարարութիւնը միայն պղատոնական բնոյթ չունենայ եւ արդիւնք տայ:

Ասոր դէմ սակայն, ինչպէս զրած էինք երէկ, Նասր կը չարունակէ սպառնալ: «Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը, կ'ըսէ Եդիպտոսի Արտաքին նախարարը, ծովային պետութեանց կողմէ ձեռք առնուած մի – ացեալ որեւէ միջոց կը նկատէ իբրեւ յարձակում մը իր դերիշխանութեան դէմ: Պիտի երաշխաւորէ այդ դերիշխանութիւնը եւ թոյլ չտայ որեւէ երկրի որ բռնաբարէ իր ջուրերը»:

Գահիրէ վճռած է տեղի չտալ ոչ «մաչեցնող» պատերազմի մը, ոչ ալ վերջնագիրի մը:

× Դամասկոսի մէջ, Պասէ պաչտոնաթերթը, խիստ կերպով կը յարձակի Հիւսէյն – Նասր հաչտութեանց վրայ.— «Անկարելի է յառաջդիմական ուժերու համար գործել յետադիմութեան հետ: Այս վերջինին նոր առիթ մը կը տրուի խաբելու ժողովուրդը: Հիւսէյն թագաւորը պահպանելու համար իր գահը, միչտ սակարկութիւններ օգտագործած է ի վնաս Պաղեստինի արաբական դատին: Աչխարհակալութեան հաստատած գահերը պէտք է անհետանան աչխարհակալներուն հետ:

Սիոնականութեան դէմ պատերազմը անբաժանելի է այն պատերազմէն որ պէտք է մղուի դաւաճան ղեկավարներուն դէմ»:

× Ֆրանսայի մէջ, ամէն ժամ նոր կոմիտէ մը կը ստեղծուի ի նպաստ Իսրայէլի: Վերջինը հիմնած է «Ճախի Դաչնակցութիւնը» զոյն մկրտելով «Իսրայէլի զոյութեան իրաւունքի կոմիտէ»:

Փապլօ Փիքասօ ստորագրած է «մտաւորականներու մանիֆեստը» ի նպաստ Իսրայէլի: Կասթոն Տէֆէռ յայտարարած է.— «Մենք ընտրած ենք մեր կողմը՝ Իսրայէլն է» եւ ընդունած է նախագահել «Իսրայէլի Ֆրանսական օժանդակութեան կոմիտէ»ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ, Մարտին անցուցած սրտի տագնապէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով երեւցաւ, 1955ի անկախութեան տաբեդարձին առթիւ: Բազմաթիւ հիւրեր ընդունած է Քարթաժի իր պալատը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, մօտ վաթսուն դրադէտներ կը պահանջեն որ Սոլիէնիցինի նամակը, զոր դրադէտը դրկած էր դրադէտներու Դ· համագումարին, հրատարակուի: Այդ նամակը, զոր Մոնտ հրատարակած է Մայիս 31ի իր թիւին մէջ, կը տարածուի ներկայիս օտար համայնավար չրջանակներու մէջ, ուր բազմաթիւ անդրադարձումներու տեղի կուտայ: Կ'ըսուի թէ Մայիս 25ին, համագումարի աչխատանքներու էջերին, դիմում եղած է ցրուելու համար այդ նամակը եւ դայն պաչտօնապէս կարդալու ամպիոնէն: Այդ նամակին մէջ, Սոլիէնիցին կը պահանջէ որ զրաքննութիւնը վերնայ եւ խորհրդային Գրադէտներու Միութիւնը պաչտպանէ հալածուած հեղինակները: Սոլիէնիցին արտօնութիւն չէր ստացած ներկայանալու եւ խօսելու համագումարի ընթացքին: Ներկայիս Ռիազան կ'ապրի, 150 քիլոմեթր Մոսկուայէն, ուր հաստատուած է 1957էն ի վեր երբ կը զաղրէր «արդիլուած» զրող մը նկատուելէ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ծերակոյտը, ինչպէս կը նախատեսուէր, 32ի դէմ 218 ձայնով մերժեց «յատուկ իրաւասութիւններու» օրինագիծը զոր Փոմպիտու կը պահանջէ: 11 ծերակուտականներ ձեռնպահ մնացին:

ՄՈՍԿՈՒԱ. Խիստ բողոք մը ներկայացուցած է Ուոչինկթընի: Խորհ Միութիւնը կ'ամբաստանէ Ամերիկացիները որ խորհրդային «Թիւրքեստան» նաւը ռմբակոծած են Հիւսիսային Վիէթնամեան նաւահանգիստի մը մէջ եւ խորհրդային նաւազ մը սպաննուած է: Ճոնսըն հրահանգած է որ քննութիւն բացուի:

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ օդաչու մը իէպաիտօ, որ «Միկ 17» օդանաւով մը կ'ըլլ կատարած էր Աւկսպուրկ, քաղաքական ապաստանի իրաւունք ուզած է Դաչնակցային Գերմանիոյ ամերիկեան դեսպանատունէն, Միացեալ Նահանգներ երթալու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ նոր քննադատութիւններ կ'ըլլան Սվեթլանա Սթալինի դէմ: Եա Ռուպէյոմ պարբերականը կը դրէ.— «Ամերիկեան քարոզչութիւնը եւ Սէնթրըլ Ինթելիճընս Էճընսիճ որոնք կը փորձեն վարկաբեկել խորհրդային դրութիւնը եւ խորհրդային պետութեան իրադործումները, մեծ աղմուկ հանած են Սվեթլանայի չուրջ — դասալիքը որ լքեց իր հայրենիքը եւ զաւակները: Շահադրդելով անոր չահամոլութիւնը (միլիոն տոլարներ խոստացած են իրեն) եւ բարոյական անկայունութիւնը Սվեթլանայի, որ պատրաստ է նոյնիսկ հայրը զրպարտելու, ամերիկեան կարդ մը չրջանակներ դայն կ'օգտագործեն իրենց դէնք հակա – խորհրդային իրենց պայքարին մէջ»:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ կառավարութիւնը արդիլած է էնրիքօ Մասիասի սալերու վաճառքը երկրին մէջ, տրուած ըլլալով որ ան միչտ զօրավիդ եղած է Իսրայէլի:

ՍԷՒԻՏԱԿԱՆ Արաբիոյ Ֆայսալ թագաւորը Փարիզ էր, ուր ընդունուեցաւ Նախագահ տը Կոլի կողմէ: Թագաւորին կ'ընկերանար Պաչտպանութեան նախարարը:

ՍԱՒԼԻի հիւլէական կեդրոնը պայթում մը տեղի ունեցած է, միայն երկու հոգի թեթեւօրէն վիրաւորուած են:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Ցառաջ»ի վարչութիւնը, ի դին մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պահեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հակառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աչխատավարձ, ընկերային տուրք, էլեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն: Հակառակ անոր նաեւ, որ իրրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենոիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդդրկէր փարիզեան օրաթերթերու բաժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատուածաւոութեան համար, անհամեմատ տարբերութիւն մը դնելով երկու դիներուն միջեւ:

«Ցառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենոիքային որ ռէաժիւքրման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան դինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ պիտի բարձրացնէ բաժնեդինը:

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օդտուելու – լու ներկայ սակէն, փակելու համար իրենց բոլոր առկախ հաչիւները:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐ

Ը՞Ս ԹԷ ՍԸ

Բ.

Ը՞ս կարդալ թէ սը, ահա վէճը:

Վէճը այն բառերուն մասին է, որոնք սկզբնատառ ունին սէ գիրը, ու սէ գիրին ալ շալակը՝ որոշ բաղաձայներ, հին տարազով՝ շարաձայն (Դիոնեսիոս Թրակացի) կամ ձայնորդ, ձայնակից:

Օրինակ, ըսքօղե՞լ կարդալ թէ սըքօղել:

Տոքթ. Յ. Թիրեաքեան այս վէճն է յարուցեր՝ ընդդիմանալով Նարպէյի (տես Յառաջ, Մայիս 26), աւելի ետքը՝ հնչաբանական նոյն հարցին մասին կը խօսի մեծարժէք Արիահայ Բառարանին մէջ՝ իր հեղինակութիւնը, երբ կը ներկայացնէ սպիտակ բառին ծագումը: Այս առթիւ կը յիշէ նոյն բառին արտասանութեան երկու ձեւերը.

Սպիտակ եւ սիպտակ:

Նաեւ պարսկերէնը, որ մեզի փոխ տըւած է նոյն այդ բառերը.

Իսփիտ եւ սիփիտ (1):

«Եթէ աւելի խորը մտնենք խնդրոյն, կ՚ըսէր Հայերէնի զեղծումները գործին հեղինակը, կը տեսնենք որ սկիզբի յաւելուածական ձայնաւորը, պարսկերէնի մէջ, յետին դարերու եւ նոր ժամանակներու գործ կ՚երեւի, իբր օժանդակ առոգանութեան»:

Սակայն, լեզուաբանութիւնը, նոր ժամանակներու ուսում, տարբեր բացատրութիւն կուտայ այդ օրինակներուն, եւ եթէ կ՚ուզէք՝ նոյն բառերուն հնչաբանական (փոնեթիք) այլազանութիւնը պարզելու համար իբրեւ բանալի կը գործածէ երկու կանոն, որոնք ծանօթ են յատուկ տարազներով (թեռմին):

Առաջին կանոնը կը կոչուի փրոթէզ:

Երկրորդ կանոնը՝ մեթաթէզ:

Առնենք ներկայացնենք նախ առաջինը, առանձին:

Փրոթէզ բառը ծագումով յունարէն է, բայց ստուգաբանութիւնը՝ վէճի առարկայ: Ըստ բազմաց՝ փրոսթեսիս բառն է (9 տառ), որ կը նշանակէ առջեւը դնել, (ինչպէս օրինակ՝ երբ, լեզուի մը մէջ, յաւելուածական տառ մը կը դրուի բառի մը առջեւը, ընդհանրապէս ձայնաւոր), ըստ այլոց՝ փրոթեսիս բառն է (8 տառ), որ կը նշանակէ տեղը դնել, (ինչպէս օրինակ՝ երբ, ատամնաբուժութեան մէջ, արուեստական ակռայ մը կը դրուի փտած ակռայի մը տեղը): Ոմանք այս երկրորդ դրչութիւնն ալ թարգմանած են «առջեւը դնել» նշանակութեամբ, եւ ուրեմն՝ առաջադրութիւն (2):

Աւելորդ կը համարիմ երկարել՝ ներկայացնելու համար ստուգաբանական այս վէճին պատճառաբանութիւնը թեր ու դէմ, ինչպէս եւ յունարէն պատմական կամ արդի եւրոպական առումները: Ֆրանսական ակադեմիան Վոլթէրի լեզուին մէջ առաւ փրոթէզ բառը 1835ին, եւ ուսման որոշ ճիւղեր այնուհետեւ սկսան նոյն բառը գործածել բազմազան սահմանումներ տալով: Օրինակ, լեզուաբանութիւնը փրոթէզ կ՚անուանէ լեզուներու զարգացման պատմութեան մէջ շատ ծանօթ երեւոյթ մը, — տառ մը աւելցնել բառի մը սկիզբը, ձայնաւոր կամ բաղաձայն,

1 — Սաստկացնելու կամ զօրացնելու համար բառին նշանակութիւնը:

2 — Դիւրասահ կամ դիւրահունչ ընծայելու համար արտասանութիւնը (էօֆոնի):

Օրինակ, մեր լեզուին մէջ հ տառը կ՚աւելցուի, իմաստը զօրացնելու համար, ամբառնալ բային սկիզբը եւ կը ստանանք համբառնալ, «վեր բարձրացնել» նշանակութեամբ.— «Ոչ եւս յաւելին ամբառնալ զգլուխս իւրեանց» (Դատ. Ը. 28), ու դարձեալ.— «Ատելիք քո համբարձին զգլուխս իւրեանց» (Սաղ. ՁԲ. 3): Նոյն ձեւով ունինք՝ զօր–հզօր, ոգի–հոգի:

Տարօրինակ է որ, լատիներէնի մէջ՝ բարձր դասակարգը կ՚արհամարհէր սաստկացուցիչ այդ տառը ու կը ջնջէր «ազնուական» ձեւ մը տալու համար խօսուածքին: Օրինակ, Կատուղղոս կը ծաղրէ անոնք որ բառերուն կուտային նման աճում մը՝ իբրեւ ռամկունակ ձեւ, ինչպէս, կ՚ըսէ, Արրիոս ինսիդէօ բառը (որոգայթ) կ՚արտասանէ հինսիդէօ (տես իր Բանաստեղծութիւնները, 85, ուր կը տեսնուին փրոթէզի ծիծաղելի նմոյշներ, — այս առթիւ կը յիշեմ Հայաստանի մէջ մեր դիւղացիներուն արտասանութիւնը՝ դաւառացի դրողներու կողմէ եւս գործածուած, հընկեր փոխանակ ըսելու ընկեր):

Չեմ ուզեր երկար կանգ առնել փրոթէզի այլ օրինակներու վրայ՝ այլ տառերու առաջադրութեամբ:

Գաղափար մը տալու համար էօֆոնիք օրինակներու՝ սքալա–իսքալա (սանդուխ) լատիներէնի մէջ, սփրի–էսփրի ֆրանսերէնի մէջ:

Հայերէնի մէջ՝ Աշխէն անձնանունը եւ աշխարհ բառը կազմուած են փրոթէզով, — այբը յաւելուածական տառ է, ճիշդ ինչպէս նօթի–անօթի: Բայց Աշխէն անձնանուան եւ աշխարհ բառին կազմութեան մասին պիտի անդրադառնամ յետագային՝ մեթաթէզի բաժնին մէջ, որովհետեւ թէ փրոթէզ կրած են այս բառերը եւ թէ մեթաթէզ:

Հայերէն զա տառը եւս կը շինէ փրոթէզ, ինչպէս՝ արմանք–զարմանք, արտուղի – զարտուղի, աչացու – զաչացու, եւ դեռ... որքան որ ուզէք: Եւ հիմա դնենք բաղաձայնէ մը առաջ:

Չեզի ծանօթ է զա նախդիրը (3), որ յաճախ դժուարութիւն կը ստեղծէ իր պայմանական կցումով, կազմելով տարօրինակ մենաժ մը՝ ինչպէս կ՚ըսեն Ֆրանսացիք: Տառ մըն է որ կ՚ամուսնանայ բառերուն հետ, յանկարծ կը թողու կը հեռանայ:

Առնենք զնա բառը, աշխարհաբար՝ զայն:

Խելօքիկ բառը, նա, մեղք չունի՝ եթէ մեղուի նման բզզացող տառը, զա, կու գայ կը փակի, ընդվզում պատճառելով ընթերցողին: Ի՞նչպէս կարդալ,— զընա՞, ըզնա՞, ըզընա՞: Մի զարմանաք, բոլոր այս ձեւերն ալ կան մեր մատենագրութեան մէջ:

Փրոֆ. Ադոնց, խօսելով Արտ. Աբեղեանի Քերականութեան դրքին մասին, կը գրէ. «Հայցականի զան կարդում ենք ըզ, բայց Զայնաքաղ շարականների մէջ նշանակուած է յաճախ զընա, որ թերեւս աւելի հին արտասանութիւն է՝ եթէ իրօք զ ստուգաբանօրէն կապ ունի սլաւ զա նախդիրի հետ, այսինքն զ ունեցել է ձայնաւոր՝ որ սղւել է ըթի: Եթէ հների բերանում զ, ս, շ յիշած դիրքերում շեշտուած լինէր ըզ, ըս, ըշ, կամ զը, սը, շը արտաբերումը, այդպէս էլ կը գրէին» (տես Վէմ, ԺԶ. 52):

Կը զարմանամ որ Փրոֆ. Ադոնց, հակառակ իր ակադեմական պատրաստութեան, հայերէն քերականական դիտելիքներու հիմնաւորման համար՝ կը դիմէ ոչ թէ լեզուաբանութեան, այլ... Զայնքաղին կամ «աղուաշ» ընդօրինակողներու թողօնին: Անոնք որ ձեռագիր ժառանգութեանց մէջ հայերէն լեզուի իրենց հրմտութեան վկայութիւն կուտան՝ գրելով «ըցՍամուէլ, ըցՍարգիս, ըցկոյրն, ըցաշակերտն» (տես Ի պէտս զարգացելոց, էջ 605), հեղինակութի՞ւն կը համարիք դուք (4):

Հաստատելու համար թէ կը սխալի Փրոֆ. Ադոնց, որ կը թուի թէ զը արտասանութեան համակիր է, բաւական է ափ մը օրինակ քաղել Բագրատունիի Քերականութեան դիրքէն ու ցոյց տալ զըմմէն զը–զըներու զէզէյըմանը ի վայելումն:

Ահա օրինակ մը նոյն Զայնքաղէն. «Ըզընա օրհնեցէք»: Ուրիշ մը աւելի արտառոց. «Քանըզի»: Ուրիշ մը աւելի այլանդակ. «Ըզերգս երաժըշտականաց»:

Այս օրինակները քերականութեան դաս չեն կրնար ըլլալ, այլ կը կազմեն միայն վկայութիւն մը երաժշտական կամ քերթողական պահանջի: Եւ սակայն երբեմն լեզուական պահանջ կը դառնայ ըթի գործածութիւնը զա տառին ընկեր, իմաստի շփոթութիւն մը բառնալու համար: Արդարեւ, զըլացող ուրիշ իմաստ ունի, ըզլացող ուրիշ իմաստ ունի: Դժուարութիւնը, սակայն, հայցական հոլով տալուն մէջ կը կայանայ: Երկրորդը առած է արդէն իր հայցականակերտ զա տառը: Առաջի՞նը եւս հայցական ձեւ ունի, եթէ ոչ՝ դուք ի՞նչպէս պիտի տայիք նոյն հայցականակերտը առաջին բառին:

Ափսո՛ս, մեռած է Փրոֆ. Ադոնց, ի՛նչքան կ՚ուզէի հարցնել իրեն.— Զըզըլացո՞ղ թէ ըզզըլացող: Երկու բառերն ալ 9 տառէ կը բաղկանան, բայց ո՞րը կը գտնէք ականջը նուազ զրնգացնող:

Վերադառնանք Նարպէյ – Թիրեաքեան վէճին, — ի՞նչպէս արտասանել, ըսքօղե՞լ թէ սըքօղել: Կամ գոյականով՝ ըսքօղո՞ւմ թէ սըքօղում:

Փրոֆ. Ղափանցեան կը գրէ թէ սքօղեմ բային հին ձեւն էր զքօղեմ: Նոյն ձեւով՝ սթափիմ եւ սփոփեմ բայերուն հին ձեւերն էին զթափիմ եւ զփոփեմ (տես Ընդհ. Լեզուաբանութիւն, հատոր Ա. տպ. Երեւան, 1939, էջ 109 եւ 110):

Ի՛նչ լաւ է որ հիմա այս բառերը կը գրուին սքօղում եւ ոչ զքօղում: Երեւակայեցէք մեր վիճակը, երբ վարժապետը մեզի հրահանգէր հայցական հոլով տալ զքօղում բառին, — դժուար չէր անշուշտ գրել զզքօղում, բայց ի՞նչպէս պիտի կարդային պարոն Ըզերը (ըզըզքօղո՞ւմ) եւ պարոն Զըերը (զըզըքօղո՞ւմ): Դուք որո՞ւ պիտի տայիք ձեր քուէն, Ըզերո՞ւն թէ Զըերուն: Ես ըզեան եմ, ինչպէս եւ Բագրատունի, որ կողմնակից է Ըզերուն. «Զնախդիրն զ արտաբերելի է եւ գրելի ըզ, ո՛չ զը, վասնզի եւ հինք յոտանաւորս, ուր ազդմամբ դնի տառդ, եւ այլուր եւս ի մէջ տողի եւ ի գրադարձս՝ բազում ուրեք գրեն ըզ»:

Ես ըզ ըսի, դուք ըս հասկցէք:

Այժմ անցնինք մեթաթէզի օրինակներուն, եւ եզրակացնենք:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

1) Գէորգ Դպիրի, Գարեգին քհն. Կիրակոսեանի եւ Տէմէզոնի պարսկերէն բառարանները հնչումի տարբերութիւն ցոյց կուտան, բայց կարեւոր չէ:

2) Այդպէս գործածուած է Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ, այդպէս հասկցուած, եւ հայերէնն ալ այդպէս թարգմանուած բառացի, այսինքն առաջադրութիւն կամ առաջաւորութիւն, — տես «հաց առաջադրութեան» բացատրութիւնը (Բ. Մնաց. ԺԳ. 11), «հաց երեսաց» եւս կոչուած, իբր թէ «Աստուծոյ առջեւ դրուած հաց», փրանսերէնը փէն տը փրոփոզիսիոն, միշտ նոյն նշանակութեամբ (Մատթ. ԺԲ. 4): Ոչ մէկը նիշդ, բայց ես միտք չունիմ կրօնքներու պատմութեամբ զբաղելու:

3) Փրոթէզ եւ նախդիր, թարգմանաբար նոյնը, կը տարբերին իրարմէ, — առաջինը լեզուաբանական տարազ է, երկրորդը՝ քերականական տարազ: Փրոթէզը ընդմիշտ կցուած է (ակլիւթինէ) բառին՝ արմատական ձեւ ստացած, մինչդեռ նախդիրը կցուած է բառին՝ պայմանական ձեւով, խօսքին իմաստը զանազանելու նպատակով: Կայ նաեւ անը (օկման), որ բայերուն սկիզբը կը դրուի՝ անում մը տալով, ինչպէս երեր=բերաւ:

4) Զայնքաղը, ձեռագիր ընդօրինակող աբեղայ մը կամ խաբեղայ մը չեն կրնար օրինակ ծառայել ուղղագրութեան, ոչ ալ քերթողները, որոնք «ընդ ձայնաւորս եւս վարեն ըզ ձայնիւ վասն չափոյ ոտից, — ըզիւղս, ըզիսահակ» (Բագրատունի, 605):

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ

ԵՒ ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Արդէն մեր վերջապահն է, որ հասած է զօրքին առաջ. ան չի շարժուիր, այլ կը նստի դետին եղերքը. «քի՞մսըն» հարցումին՝ Մխիկ կը պատասխանէ. «քո՞ռ էք, վախկոտներ, զարկէք դէպի դիւղամէջ, հոն են Ֆէտայիք»: Երբ վերջապահը կը մօտենայ, նախ խենչալի կռիւ կը սկսի, յետոյ տասնոցներու: Գնդակներ կ՚ուղղուին մեր վրայ եւս. Գէորգի ձին կը տապալի դետին, Մշեցի Ռուբէն արագ կերպով կ՚արձակէ Գէորգը ձիու վրայէն ու կը շալկէ. ձին կը դլորի դետին մէջ:

Հասած ենք կամուրջին գլուխը, մեր ընկերներուն կը հասկցնենք թէ մենք ենք. բայց անհնար է անցնիլ կամուրջը, քանի որ միւս կողմը զօրքն է, եւ կռիւ կայ. կամուրջի մեր դիրքը եւ Աւրանայ Արամի աղերքը կը կրակեն զօրքին վրայ: Փորձ չենք ըներ կամուրջը անցնելու, այլ կ՚ուղուինք շօսէի վրայով դէպի դետի ափը ու կը հասնինք երկրորդ շղթային: Ղազարը գնդակներուն չի պատասխաներ, մենք ալ լուռ կ՚երթանք: Երկրորդ շղթան ալ անցած ենք: Կը նստինք, վիրաւոր եւ ժողովուրդ կ՚անցնին մեր մօտով դէպի Ղաշղալթաղ. զինեալներու փամփուշտները կը լեցնենք եւ կը սպասենք յետնապահ խըմբին. ան ալ կուգայ եւ կը շարժուինք: Կամուրջի գլխին թողած ենք Յակոյի դիակը. աճապարանքի մէջ չկրցինք դետը նետել, միայն վերցուցինք հրացանն ու փամփուշտները:

Թշնամիին շղթան կտրած անցած ենք. զօրքը եւ Սուլուխը մօտ մէկ քիլոմեթր հեռու են մեզմէ: Կը կանգնինք բոլորս, տեսնենք ո՛վ է ողջ մնացած եւ ի՛նչ պէտք է ընել: Սուլուխի մէջ տակաւին սաստիկ կռիւ է, կը նշանակէ թշնամին մեզ այդտեղ կը կարծէ, բայց դէշը այն է, որ Ալիջանի Տիգրանը եւ ընկերները վտանդի մէջ են. անոնք ազատեցին մեզ իրենց անձնազոհութեամբ, արդեօք իրենք ալ պիտի յաջողի՞ն ազատիլ:

Կը մօտենամ Գէորգին վիճակը հասկնալու. Մշեցի Ռուբէն կը հասկցնէ ինձ, որ դեռ ողջ է եւ կը հասկնայ ամէն ինչ. սիրտ տալու համար ըսի Ռուբէնին. «Վէրքը թեթեւ է, մէկ շաբաթէն պիտի լաւանայ»: Դարձայ Գէորգին. «Գիտե՞ս դու, Գէորգ, ազատած ենք»: Անընդհատ կը համբուրէի զինք: Ան գլխի ընկաւ, նուազած ձայնով կրցաւ ըսել. «Դո՞ւ ես, լմնցած է, ջանտըկի մը համար խումբ մի վտանդէ, անցէք գնացէք. Էզսօն եւ Վարդգէս քեզի ամանաթ...»: Ժամանակը թանկ էր, պէտք էր շտապել. Գէորգին կամքին հակառակ շալկեցինք զինք եւ առաջ շարժուեցանք:

Կը հասնինք Ղաշղալթաղ դիւղի տակը, որտեղ եղէգնուտ է. դիւղացիներուն կը հրամայեմ ցրուիլ. ով ուր կ՚ուզէ թող երթայ ազատի: Միայն զինեալներ կը պահեմ մօտս: Ամբողջն ալ ցրուեցան, կիներ ու երախաներ Ղաշղալթաղ դիւղը դացին, իսկ տղամարդիկ լողալով դետը կ՚անցնէին: Մենք մնացած ենք միայն 22 հոգի կիսամեռ Գէորգի հետ միասին:

Կը մտածենք մեր ընելիքի մասին, բայց թէ կրակէն ազատած ծովն ենք ինկած: Մեղրագետը կը միանայ Եփրատին Ղաշղալթաղի մօտերքը կազմելով եռանկիւն մը, մէկ կողմը Սուլուխն է, ուր զօրքն է, միւս կողմերը այդ երկու յորդած դետերն են: Մենք ինկած ենք այդ եռանկեան մէջ: Գետը կարելի է անցնիլ միայն լաւ լողալ գիտնալով, իսկ մեզմէ 5-6 հոգի միայն լողալ գիտեն. հապա՞ Գէորգը, որ դեռ կը շնչէ: Կ՚որոշենք Գէորգը թողուլ եղէգնուտներու մէջ, պահապան դնելով Սուլուխի Սաղօն, Զրոօն եւ Մեսրոպը. իսկ մենք պիտի մտնենք Ղաշղալթաղ դիւղ, քալակներ եւ տիկեր պիտի դտնենք եւ վերադառնալով ամէնքս միասին պիտի անցնինք Մուրատի աջ ափը:

Կը հասնինք Ղաշղալթաղ, կը դտնենք միայն վեց տիկ՝ մէկ քալակ կազմելու չափ, այդ հաղիւ բաւէր միայն Գէորգն ու ընկերները անցընելու: Ուստի յուսահատ՝ մեր ծրագիրը կը փոխենք: Կը պատուիրենք Ղաշղալթաղի Գէորգին երթալ Գէորգ Զաւուշին մօտ, վերցնել զայն ու պահապանները եւ քալակով դետը անցնիլ. իսկ մենք կը բաժնուինք երկու խումբի. մէկ մասը Սէյտօն կը վերցնէ եւ ետ կը դառնայ դէպի թշնամիին դիծը, աննկատ կը կտրէ կ՚անցնի խճուղին եւ կ՚ուղղուի Բերդակ. իսկ միւս մասը ես կը վերցնեմ, վեց հոգի լուղորդ եւ երեք ալ ինձ նման ողորմելիներ, եւ կը նետուինք ջուրի մէջ:

Գիշերուան ժամը 1 է. դեռ եւս հրացանաձգութիւն է Սուլուխի մէջ. այդ լաւ նշան է, ըսել է Տիգրան տակաւին կը դիմադրէ:

Հանդարտ է Մեղրագետը. ջուրը մտնելը կռիւ ընելէն դժուար է. երկու լուղորդներ կը մօտենան նախ, կը չափեն ջուրը, յետոյ ետ կուգան, կը բռնեն Շէնընկի Ղազարի ձեռքերը եւ ջուրը կը մտցնեն. կ՚երթան դետը կ՚անցնին: Ինձ սիրտ կուտան Մօսիկ եւ Սամօ, որոնք լուղորդ են:

Կը մտնենք ջուրը, որ մինչեւ կոկորդս կը հասնի. սաստիկ վախցած եմ, բայց ձայն չեմ հաներ ամօթէս:

ՌՈՒԲԷՆ

(7 – Շար.)

ԿԱՏՎԻ

ՓԱՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆ

— Ես ոչ մի դեպքում չեմ կարող համաձայնել ձեր առաջարկին, պարոն Ռոզենֆելդ, — ասաց Ֆրեդերիկ Ռոզենֆելդը, ոտքի կանգնելով։ — Ես ձեզ ասել եմ, որ ես ինքս կուզենայի գնել այդ հողերը, բայց ես չեմ կարող ձեզ տալ ավելի, քան ես առաջարկեցի։

— Ներողություն, պարոն Ֆրեդերիկ, — ասաց Ռոզենֆելդը, նույնպես ոտքի կանգնելով։ — Ես ձեզ ասել եմ, որ ես ինքս էլ չեմ կարող ավելի տալ, քան ես առաջարկեցի։ Ես ինքս էլ ունեմ պարտքեր, որոնք ես պետք է վճարեմ։ Ես ինքս էլ ունեմ ընտանիք, որի ապագայի համար ես պետք է հոգ տանեմ։ Ես ինքս էլ ունեմ ցանկություններ, որոնք ես պետք է կատարեմ։ Ես ինքս էլ ունեմ ուրիշ ծրագրեր, որոնք ես պետք է իրագործեմ։ Ես ինքս էլ ունեմ ուրիշ հողեր, որոնք ես պետք է գնեմ։ Ես ինքս էլ ունեմ ուրիշ ցանկություններ, որոնք ես պետք է կատարեմ։ Ես ինքս էլ ունեմ ուրիշ ծրագրեր, որոնք ես պետք է իրագործեմ։ Ես ինքս էլ ունեմ ուրիշ հողեր, որոնք ես պետք է գնեմ։

— Ներողություն, պարոն Ռոզենֆելդ, — ասաց Ֆրեդերիկ Ռոզենֆելդը, նույնպես ոտքի կանգնելով։ — Ես ձեզ ասել եմ, որ ես ինքս էլ չեմ կարող ավելի տալ, քան ես առաջարկեցի։ Ես ինքս էլ ունեմ պարտքեր, որոնք ես պետք է վճարեմ։ Ես ինքս էլ ունեմ ընտանիք, որի ապագայի համար ես պետք է հոգ տանեմ։ Ես ինքս էլ ունեմ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
ի պատիւ
ԵՐԵՒԱՆԻ « ԱՐԱՐԱՏ »
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ
Յունիս 9ին, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին
ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷ (9 ՔԷ Անաթոլ–Ֆրանս)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները դասարաններու նոր շէնքի կառուցման համար :

Տէր եւ Տիկին Ա. Սողոմոնեանց	500
Տէր եւ Տիկին Զրուանտեան	500
Պարոն Ս. Տամլամեան	250
Տէր եւ Տիկին Զագուկեան	100
Տէր եւ Տիկին Հիւթէր	500
Տէր եւ Տիկին Զամանտեան	100
Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան	100
Տէր եւ Տիկին Պ. Օհանեան	250
Տէր եւ Տիկին Ալակէօզեան	300
Տէր եւ Տիկին Ֆէնէրճեան	100
Տէր եւ Տիկին Ուզունեան	100
Ոմն	200
Տէր եւ Տիկին Պալեան	270
Տէր եւ Տիկին Մ. Մելիքեան	600
Պարոն Գ. Դաստակեան	1000
Տէր եւ Տիկին Հաճի Յակոբեան	500
Տէր եւ Տիկին Սայրին	250
Տէր եւ Տիկին Օ. Ասլանեան	500
Տէր եւ Տիկին Օ. Ագսէլ	100
Տէր եւ Տիկին Ճէնտէրէճեան	320
Տէր եւ Տիկին Կարկանի	200
Տիկին Քիրէմիթճեան	50
Պարոն Տիւյմէճեան	200
Պարոն Տօնիկեան	100
Պարոն Տէր–Պաղտասարեան	50
Պարոն Մելքոնեան	100
Պարոն Ժ. Սիւրմէնեան	2000
Տիկ. Ա. Ճերանեան	500
Պարոն Մ. Ճերանեան	500
Տէր եւ Տիկին Ն. Ճերանեան	500
Տէր եւ Տիկին Յ. Կօշկակարեան	500
Տէր եւ Տիկին Լ. Ճերանեան	400
Տիկ. Վ. Դաւիթեան	300
Տէր եւ Տիկին Ս. Ճերանեան	300
Տէր եւ Տիկին Լ. Տէր–Սարգիսեան	300
Տէր եւ Տիկին Մ. Սէմէրճեան	300
Տէր եւ Տիկին Յ. Քէսմէճեան	300
Սահաճեան եւ Ստեփանեան Ընկ.	300
Համախարբերդցիական Վալանսի Մ.	300
Տէր եւ Տիկին Ե. Թորոսեան	250
Տէր եւ Տիկին Զ. Պալթայեան	250
Տէր եւ Տիկին Տ. Ադամեան	200
Տէր եւ Տիկին Մ. Վէզիրեան	200
Տէր եւ Տիկին Յ. Թորոսեան	100
Տէր եւ Տիկին Լ. Մաթոսեան	100
Տէր եւ Տիկին Կ. Փափազեան	100

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Իսկուհի Հայթայեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Լ. Քխեան եւ Տէր եւ Տիկ. Տակիլճեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Գին 15 ֆր.
Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Ականատեսի վկայութիւններ
եւ
ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915
(Գին 2 ֆր.)
Կը գտնուին
Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումասէր աշակերտներ :
Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ (Յունիս 10) երեկոյ Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր նկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նըկատի պիտի առնուին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան յաջորդ դասախօսութիւնը Հինգշաբթի, Յունիս 8-ին, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ (9):
Դասախօս (Ֆրանսերէն)
ՏՈՔԹ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ
Նիւթ՝ «Ալբոլամոլութիւնը »

GALERIE DE L'UNIVERSITE
32, Rue de l'Université, Paris-7e
ԱՐՇԱԿ
PEINTURES - GOUACHES
Jusqu'au 8 Juin
Fermé le Lundi

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ԱՏԱՓԱՋԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Ահա գիրք մը, զոր պէտք է կարդայ ամէն Հայ: Քաղաք մը, պարծանքը Բիւթանիոյ շրջանի Հայութեան, որ մարտիրոսացաւ ենթարկուելով թրքական հրէշային աներեւակայելի վայրագութեանց : Գինը 5 Ֆրանք: Ստանալու համար դիմել « Յառաջ »ի խմբագրութեան, Ծերիկեան գրատուն (13 Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Մարսէյլ), հեղինակին (9 Ռիւ տէ Էոօ, Մարսէյլ):

Դիմեցէք
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ
Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբին (հայկական պարեր) եւ Լիբանահայ երգիչ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՊԷՏԻԿԵԱՆԻ

Բացօթեայ եւրոպական արդիական պարեր « Օրքէսթր ԹԻՓԻՔ » նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ — ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով:
Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2,50 ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն, որուն ճաշագինն է՝
մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Հեռախօս 770–77–73

ԾԱՆՕԹ.— Հանգստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն–լէ–Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել Կրօլէ կայանը *Շոգեկառքի ժամերը.*— 10,15, 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,47, 13,24, 13,54, 14,00, 14,30, 15,00 եւայլն:

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆոյի բանակումները տեղի կ'ունենան Յուլիս 3էն 27 եւ Օգոստոս 1էն 18:

Յուլիսի բանակումին կ'ընդունուին 6–14 տարեկան տղաք եւ աղջիկներ, իսկ Օգոստ.ի բանակումին կ'ընդունուին 14էն վեր տարիք ունեցող երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ :

Արձանագրութեան համար դիմել Ժէօնէս է Աքսիոնի վարչութեան..—

ARTHUR HELVADJIAN (Pasteur)
6, Place de la Rolonde — ST-JEROME - MARSEILLE (13) — Tél. 62-85-10

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Երեքշաբթի (6 Յունիս) կէսօրէ ետք ժամը 3ին եկեղեցիի սրահը՝ 295 Ռիւ Պուալօ: Կարեւոր օրակարգ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
ԿՈՄՍԻ
« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ
եւ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »
Մանկապատ – յուշերը :
Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք :
Դիեմլ Հրանտ Սամուէլ գրատուն :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ
Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

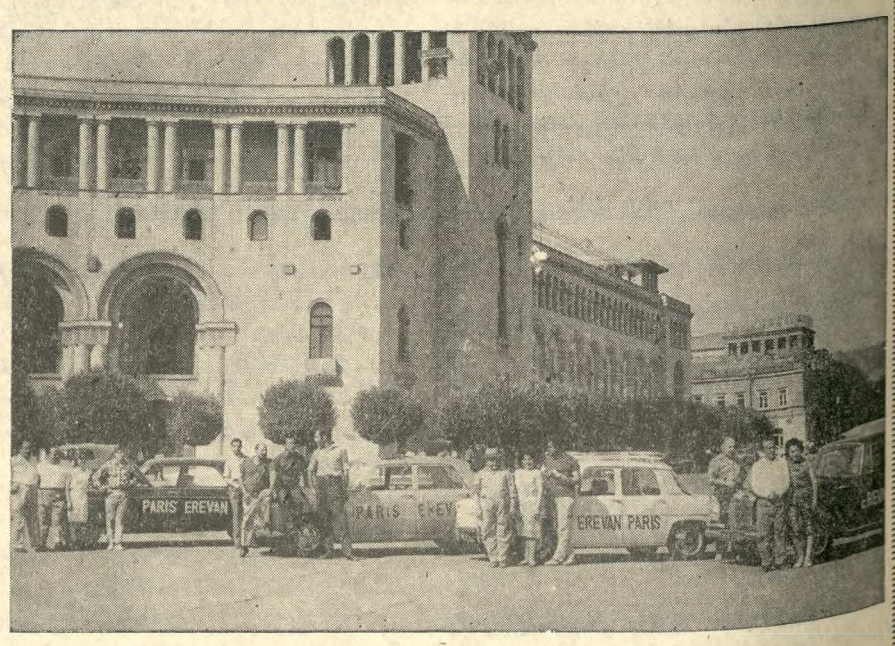

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29
15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան : Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50բդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել
ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՅՍԻՆԻՍ
MARDI
6 JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10928

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — N° 10.928

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՔ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Անգլիական Ռազմագիտական Կաճառը բաղդատական տեղեկագիր մը հրատարակած է երկու հակամարտ ուժերու, Արաբներու եւ Իսրայէլի բանակներու մասին: Կուտանք գլխաւոր մասերը.—

«Եթէ պատերազմ մը ծագի, Իսրայէլի երկսեռ բանակը, որ կը բաղկանայ 275 հազար հոգիէ, պիտի ստիպուի կռուիլ իրմէ կրկնապատիկ աւելի արաբական բանակի մը դէմ: Միայն թէ այս թուական գերակշռութեան փոխարէն, Իսրայէլի զինուորական ուժը շատ աւելի որակաւոր է, զէնքերն ալ կատարեալ են, մէկի դէմ երկու կամ երեք համեմատութեամբ: Իսրայելացիք նոյն անհաւասար կռիւը մղեցին 1948ին, երբ դեռ նոր կազմուած էր իրենց երկիրը, նաեւ 1956ին, եւ յաղթական դուրս եկան: Այս ալ կը հաստատէ թէ որքան բարձր է իսրայելացի զօրքին բարոյական ուժը եւ կռուելու կարողութիւնը, նաեւ իր զէնքին արժէքը: Իսրայէլ ունի 2·650·000 բնակչութիւն: Իր թշնամիներն են Եգիպտոս, Սուրիա, Իրաք, Յորդանան եւ Լիբանան, որոնց համագումար բնակչութիւնն է 53 միլիոն: Իսրայէլ ներկայիս զէնքի տակ ունի 71 հազար զինուոր, նաեւ 204 հազար պահեստի զինուոր, որոնք պատերազմի մը պարագային, ընդունակ են քանի մը օրէն կռուի մասնակցելու: Իսրայէլի ամէնէն վտանգաւոր թշնամին Եգիպտոսն է, որ ունի 190 հազար հոգիէ բաղկացած բանակ մը եւ 120 հազար պահեստի ուժ, որոնք զինուած են ռուսական զէնքերով: Միայն թէ եգիպտական բանակէն 50 հազար հոգի ստիպուած են կռուիլ Եմէնի քաղաքային պատերազմին մէջ, ուր հեռու է քաջալերական արդիւնքներ քաղելէ: Գալով Սուրիոյ, որ եբրայական երկրին միւս կարեւոր թշնամին է, 61 հազարի բանակ մը ունի, որ սակայն բաւական տկարացած է ներքին երկարատեւ բախումներու հետեւանքով: Յորդանանի բանակը աւելի լաւ է, թէեւ 40 հազար հոգի, բայց մարզուած եւ կազմակերպուած, ինչպէս կը հաւաստեն Արեւմտեան ռազմագէտները: Իրաք ունի 82 հազար, Սէուտի Արաբիա՝ 30 հազար, Լիբանան՝ 11 հազար հոգիէ բաղկացած բանակներ: Արաբները հաւաքաբար ունին 2500 հրասայլ, Իսրայէլ՝ 800 հրասայլ: Արաբներու 2500 հրասայլերէն 1200ը Եգիպտոսի կը պատկանին:

Իսրայէլ, որ փոքր երկիր մըն է եւ ամէն կողմէ թշնամիներով պաշարուած, կրնայ մեծապէս վնասուիլ օդանաւային ռմբակոծումներէն: Եգիպտոս ունի 120 ռմբաձիգ սաւառնակներ: Միւս կողմէ Ռուսերէ շինուած՝ արաբ պետութիւնները երեսունի չափ սաւառնակ ունին: Միայն թէ եգիպտական օդանաւերը հեռարձակ ռումբ ունին, որոնք կրնան հասնիլ 100-115 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ թիրախի մը: Իսրայէլի օդային ուժն ալ հաւասար է եգիպտականին, մանաւանդ իր որսորդ սաւառնակները կը հաւասարին միւսին «Միկ 21»երուն: Կը հետեւի թէ Իսրայէլի բանակը թիւով շատ պակաս բայց որակով, բարոյական ոգիով եւ քաջութեամբ կրկնապատիկ առաւելութիւններ ունի Արաբներու բաղդատմամբ: Իսրայէլի օդանաւային պաշտպանողականը ամրապնդուած է ամերիկեան հրթիռներով, որոնք դետնէն կը սլանան անջրպետ:

Եգիպտոս ունի Խորհ. Միութենէն ըստացուած պահականաւեր, որոնք մինչեւ 650 քիլոմեթր հրթիռ կ'արձակեն: Իսրայէլ անոնց դէմ պաշտպանողական միջոց մը չունի, բացի իր ռմբաձիգ սաւառնակներէն: Պատերազմի մը պարագային, արաբ խառնիխուռն ուժերը պարտաւոր են համախմբուիլ միակ բանակի մը ձեւին տակ, եւ ենթարկուիլ միակ հրամանատարութեան մը: Այժմէն անհամաձայնութիւններ ծագած են սակայն, եւ յայտնի չէ թէ ո՞վ պիտի վարէ այս դժուարին գործը, եւ յետոյ արաբ զինուորները ի՞նչպէս պիտի գործածեն իրենց այլատեսակ զէնքերը:

Ռազմագէտները կ'ըսեն թէ ամէն ինչ կախում ունի Իսրայելացիներու արագ եւ կտրուկ գործունէութենէն, որով պարտաւոր են առաջին մահացու հարուածը տալ իրենց թշնամիներուն, 24 ժամէն պատերազմը շահելու համար: Եթէ կայծակնային արագութեամբ չգործեն, Իսրայէլ կրնայ կորսնցնել պատերազմը, որովհետեւ թշնամի բանակը թուական մեծ առաւելութիւն ունի եւ յետոյ Իսրայէլի ռազմավարական դետինը շատ փոքր է:

ՀԻԻԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔ ՈՒՆԻ՞Ն

Տարբեր հարցում մը կը ներկայանայ մարդոց մտքին.— Իսրայէլ կամ Եգիպտոս հիւլէական զէնք ունի՞ն, թէ ոչ: Ամերիկեան շրջանակներու համաձայն, թէ՛ Իսրայէլ եւ թէ Եգիպտոս հիւլէական զէնք չունին: Այս խնդիրը երկար ատեն զբաղեցուց ամերիկեան կառավարութիւնը, որ նոյնիսկ քննութիւն բացաւ, դիտնալու համար թէ Իսրայելացիք ի՛նչ կը շինեն Պերսաբէի ծածուկ աշխատանոցներուն մէջ: Իսրայելացիք նախ ըսին թէ հիւսուածեղէնի գործարան մը պիտի շինեն, բայց յետոյ խոստովանեցան թէ հիւլէական ուժի ռէաքթէօռ կը շինեն, փլիւթոնիում պատրաստելու համար Ֆրանսայի օժանդակութեամբ: Ամերիկա քանիցս պահանջեց որ Իսրայէլի այս խորհրդաւոր աշխատանքը բաց ըլլայ Հիւլէական Ուժի Միջազգային գործակալութեան առջեւ, Իսրայէլ միշտ մերժեց:

Ամերիկացիք չեն հաւատար որ Եգիպտոս հիւլէական զէնք ունենայ: Գահիրէ կարեւոր կը նկատէ հրթիռ-ռումբերու շինութիւնը, բայց գործնական արդիւնք մը քաղած չէ այս ուղղութեամբ»:

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻԻՆԵՐ ՍԿՍԱՆ

— ՆԵԿԷՊԻ ՄԷՋ —

Ո՞Վ Է ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿԸ

ՄԷԿԸ ՄԻԻՍԻՆ ՎՐԱՅ ԿԸ ՁԳԷ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶՕՐԱԿՈՉ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի առտու ժամը 8ին մօտ, կ'իյնային Ֆրանս-Փրէսի առաջին հեռագիրները.—Կռիւները սկսան Նեկէպի մէջ:

Առաջին լուրերը Փարիզ կը հասնէին Թել-Ավիվէն եւ մօտ 40 վայրկեան Իսրայէլ միակ աղբիւրը կը մնար այդ լուրերուն: Ըստ ուրեմն իսրայելեան աղբիւրներու, եգիպտական ուժերը իսրայելեան հողամաս մտած էին, երկուշաբթի վաղ առաւօտեան եւ իսրայելեան ուժերը անմիջապէս փութացած էին «անոնց դէմ ելլելու»: Նոյն ատեն ահազանգը կը հընչէր Թել-Ավիվ եւ Երուսաղէմ եւ ժողովուրդը — առանց խուճապի — պաշտպանուելու կը դիմէր, ապաստանելով դետնայարկերը:

Քիչ մը ետք էր միայն, որ Ֆրանս-Փրէս լուրեր պիտի ստանար նաեւ Գահիրէէն, արդարեւ եգիպտական ձայնասփիւռը կը դադրեցնէր իր հաղորդումները եւ զեկոյց մը կը սփռէր, ուր կ'ըսուէր թէ երկուշաբթի առտուն կանուխ իսրայելեան օդանաւեր թռիչք սկսած էին Գահիրէի վրայ եւ ահազանգը հնչած էր: Նոյնպէս Նեկէպի մէջ, յարձակումի ձեռնարկած էին եւ եգիպտական ուժերը անմիջապէս հակազդած էին:

Նման լուրերով անշուշտ կարելի չէ հասկնալ թէ ո՞վ սկսած է յարձակումը: Այս կէտը կարեւոր բնոյթ ունի մանաւանդ Ֆրանսայի համար: Ծանօթ է տը Կոլի յայտարարութիւնը: Հոն կը շեշտուէր թէ Ֆրանսա ոչ մէկ յանձնառութիւն ունի շահակից պետութիւններէն որեւէ մէկուն հանդէպ եւ թէ այն պետութիւնը որ առաջինը զէնքի դիմէ, ոչ իր հաւանութիւնը, ոչ ալ մանաւանդ իր օժանդակութիւնը կրնայ ունենալ»:

Երկուշաբթի ամբողջ առաւօտը, իրարու հակասող եւ խառնակ լուրեր կը հասնէին Գահիրէէն եւ Թել-Ավիվէն:

Ըստ Թել-Ավիվի, իսրայելեան ուժերը արդէն իսկ ետ մղած են եգիպտական հրասայլերը:

Իսրայելեան կառավարութիւնը ընդհ. զօրակոչ յայտարարած է եւ ընդհ. հրամանատար՝ Մոշէ Տայեան կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է, շեշտելով թէ «Միայն կ'ուզենք մեր ապահովութիւնը երաշխաւորել»:

Առաջին թիւերը զորս Թել-Ավիվ եւ Գահիրէ կուտան արդէն իսկ տարօրինակ տպաւորութիւն մը կը թողուն:

Թել-Ավիվ կ'ըսէ թէ 150 եգիպտական օդանաւ վար առած են: Միւս կողմէ, Գահիրէ կը յայտարարէ թէ 47 իսրայելեան օդանաւեր վար առնուած են եգիպտական պաշտպանողական օդուժին կողմէ:

Պէտք է ըսել թէ ընդհ. շփոթութիւն կը տիրէ եւ կարելի չէ որեւէ յստակ գաղափար կազմել: Ամէն վայրկեան փլաշ մը կը հասնի, ինչպէս կ'ըսեն լրագրական միջազգայնացած լեզուով:

× Դամասկոսի ձայնասփիւռը կոչ մը ըրած է քանդելու համար քարիւղային բոլոր հաստատութիւնները:

× Սէուտական Արաբիոյ ուժերը Յորդանան մտած են եւ կ'ուղղուին դէպի Իսրայէլ: Յորդանանեան ուժերը անմիջապէս եգիպտական հրամանատարութեան տակ անցան:

× Եգիպտական կառավարութիւնը անմիջապէս Ապահովութեան Խորհուրդին դիմած է յայտնելով թէ Իսրայէլ ընդհանուր յարձակումի ձեռնարկած է:

× Վերջին պահուն հասած լուրերու համաձայն, իսրայելեան օդուժը սկսած է ռմբակոծել Գահիրէի մերձաւոր զինուորական օդակայանները, մինչեւ իսկ Սուէզի ջրանցքին շրջանը, ուր կ'ըսուի թէ Ֆրանսական քարիւղատար նաւ մը վնասուած է:

× Երուսաղէմէն լուրեր կը հասնին յայտնելով թէ կատաղի կռիւներ սկսան ժամը 11,25ին քաղաքին մէջ, որ ինչպէս ծանօթ է երկուքի բաժնուած է: Յարձակումներ սկսած են յորդանանեան կողմէն, ըստ Թել-Ավիվի:

× Գահիրէէն կը հաղորդեն վերջին պահուն թէ Իսրայէլցի օդաչու մը որ դերի ինկած է, յայտարարած է թէ հրաման ստացած էր եգիպտական օդակայանի մը վրայ յարձակելու, երկուշաբթի առտու 6ին:

× Մոսկուա լակոնական կերպով տուած է կռիւներու լուրը, յայտարարելով թէ Իսրայէլ յարձակումի ձեռնարկած է երկուշաբթի առտու:

× Նիւ Եորքի մէջ, ժամը առաւօտեան 3ին էր որ Ու Թան կռիւներու լուրը կ'առնէր:

× Գահիրէի համաձայն դերի ինկած Իսրայէլցի օդաչուներու թիւը եօթնի հասած էր, երկուշաբթի ժամը 11,30ին (Ժէ. Էմ. Թէ.):

ԱՐԱՐԱՏ

ՀԱՒԱՍԱՐ ՄՆԱՑ (1-1)
ՌԵՏ-ՍԹԱՐԻ ՀԵՏ

Ամառնային գեղեցիկ եղանակով մը, կիրակի երեկոյ Սէնթ Ուէնի մարզադաշտը լեցուած էր աւելի քան 6000 բազմութեամբ մը — մեծ մասամբ անշուշտ Հայեր — որոնք եկած էին դիտելու եւ քաջալերելու Երեւանի «Արարատ» Ֆութպոլի խումբը ընդդէմ Ռետ-Սթար Օլէմփիքի:

Նախ քան այդ մրցումը, ժամը 19ին, դէմ առ դէմ պիտի ճակատէին Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը եւ Ռետ-Սթարի առաջին պահեստի խումբերը: Այս վերջինն էր որ յաղթեց 0ի դէմ մէկով:

Ժամը 21ին, լուսարձակներու լոյսին տակ դաշտ ելան Արարատի եւ տեղական խումբերը, ընդհանուր խանդավառութեան եւ մոլեգին ծափահարութիւններու մէջ:

Ինչպէս սովոր է նման հանդիպումներու ժամանակ, խմբապետները փոխանակեցին իրենց խումբին դրօշը եւ ծաղկեփունջ մը:

Ապա մրցումը սկսաւ:

Արդար ըլլալու համար անհրաժեշտ է նշել թէ տեղացիները՝ առաջին կիսախաղին ցուցաբերին ճկուն եւ փորձառու, հաւասարակշռուած խաղարկութիւն մը:

Մինչդեռ Արարատ ի յայտ եկաւ իբրեւ տոկուն, յախուռն եւ յատկապէս սրտոտ խումբ՝ հակառակ իր յոգնեցուցիչ ճամբորդութիւններուն եւ դեռ երկու օր առաջ իր կատարած մրցումին:

Ինչպէս ըսինք առաջին կիսախաղին տեղական խումբը տիրապետեց խաղին:

Արարատ շնորհիւ իր պաշտպանողական գծին, կրցաւ բոլոր գրոհները զսպել, եւ երբեմն իր կարգին կարողացաւ իր յառաջապահներով վտանգաւոր հակայարձակումներ գործել, եւ կիսախաղը վերջ գտաւ 0-0 արդիւնքով:

Դադարէն ետք, բարեբախտաբար Արարատ փոխեց իր խաղակերպը, դարձաւ աւելի ճարտար, արագ եւ տիրական: Այդպէսով յուսախաբ չթողուց զինք ծափահարելու եկած հոծ բազմութիւնը, մանաւանդ երբ 70րդ վայրկեանի ձախ-ծայր Ղազարեան կը ճեղքէր հակառակորդի պաշտպան գիծը եւ ուժգին հարուածով կ'արձանագրէր առաջին կէտը:

Անշուշտ մեր հայրենասիրութիւնը վիրաւորուած չըլլար եթէ ըսենք թէ անարդար պիտի ըլլար Արարատի յաղթանակը: Ռետ-Սթար իր կարգին տասը վայրկեան ետք իր կարգին պիտի արձանագրէր կէտ մը: Եւ մրցումը կը վերջանար հաւասար արդիւնքով 1-1:

Նշենք անգամ մը եւս թէ Արարատ Խորհ. Միութեան Ա. դասակարգի ախոյենութեան 6րդ տեղը կը դրաւէ մինչդեռ Ռետ-Սթար Ֆրանս. ախոյենութեան Բ. դասակարգի մաս կը կազմէ:

Աւելցնենք նոյնպէս թէ Ֆրանսական խումբը զօրացած էր Էֆ. Սէ. Թուլուզի եւ Սթատ-Ֆրանսէի լաւագոյն խաղացողներով:

Մարզական հաճելի երեկոյ մը վայելեցինք, բայց չմոռնանք յիշեցնել մեր հայրենակիցներուն թէ նման հանդիպումներու առթիւ հարկ է ըլլալ զուսպ եւ մանաւանդ մարզական ձեռնարկներու մէջ... մարզասէր:

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԵՒ ԹՐՔ. ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դ.

« Նման ձեւով, Լորտ Սալզպըրիի կողմէ ջատագովուած էին Եւրոպական Թուրքիոյ բարենորոգումները, եւ յետոյ 1876ին, Կ. Պոլսոյ մէջ մէկդի ձգուած էին, պատրուակելով թէ «ամբողջ Կայսրութեան համար սահմանադրութիւն հրատարակուած է» (1):

« 1908ի Սահմանադրութեան վերահաստատումին առթիւ եւս գլխաւորաբար, պատճառաբանուած էր ձախողեցնելու համար Մակեդոնիոյ Բարենորոգումները, որոնք որոշուած էին Ռէվալի մէջ (2):

« Այս անգամ ալ ուրիշ պարագաներու նման, մասնաւոր բարենորոգումները կապելով ընդհանուր Բարենորոգումներու ծրագրին, բնական է որ Հայերը կասկածանքով վերաբերուէին ներկայի թրքական ծրագրին հանդէպ, որ դարման մը չէ երբեք իրենց դէմ եղած մասնաւոր հալածանքներուն:

« Պերլինի Դաշնագրին մէջ յիշուած բարենորոգումներու գործադրութեան ձախողանքէն եւ Կիպրոսի Դաշնագրին հետ կապուած մեթոտներէն ետք, դանդաղօրէն կը բնաջնջուէին ամբողջ Հայերը, եւ որոնք 35 տարիներէ ի վեր զոհը եղած են եւ շատեր մղուած են կազմել կամ միանալ Յեղափոխական Ընկերութիւններու:

(ԽՄԲ.— Ստորագծումները մեզմէ):

« Անոնք (Հայերը) իրենց ծառայութիւնը բերին 1908ի Սահմանադրութեան վերահաստատման, եւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտի դահընկէցութեան եւ անոնց ծառայութիւնները վարձատրուեցան՝ 1909ի Ատանայի ջարդերով (3):

« Վերջերս, Ռոտոսթոյի եւ Մալկարայի Հայերու ջարդերը պատահեցան, Պալքանեան Պատերազմի ընթացքին, այն Հայերուն, որոնք լրջօրէն հաւատարիմ մնացած՝ ծառայութիւններ մատուցած էին երկրին: Այս պարագան եւս (հայ) ծայրայեղներու մօտ յուսահատութիւն յառաջ բերաւ, այն իմաստով, որ Եւրոպայի ձախողութեան պարագային, իրական եւ շօշափելի արդիւնքի չգոյութեամբ, կըրնային դիմել ստիպողական միջոցներու:

«Թուրքիոյ այդ չարիքի մասին ռուսական միջամտութեան առթիւ Գերմանները կը յայտնէին իրենց մտահոգութիւնը, եւ կ'ուզէին զայն հեռացնել ամէն գնով: Հոս, Գերմաններու շարունակ տարածած դաղափարը այն էր, թէ «վեց նահանգներու մէջ կէս-ինքնավար բէժիմ մը պիտի ըստեղծէ ռուսական մասնաւոր ազդեցութեան շրջանակ մը:

« Հայերը, որ հաղորդակցութեան մէջ են գերման շրջանակներու հետ, չեն հաւատար այդ կէտին: Եւ տակաւին, այն Գերմանները, որոնք լաւագոյնս կ'ուսումնասիրեն այս երկրին պայմանները, կոյր պէտք է եղած ըլլան չտեսնելու համար, որ Հայերը, Կովկասեան եւ Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր ազգերուն մէջ, ամէնէն նուազ ռուսացումի ենթակայ են կամ կ'ենթարկուին ռուսական պետութեան: Եւ թէ, բարեշէն եւ ինքնաբաւ Հայաստան մը հեռու պիտի ըլլայ ռուսական ձգողութեան ենթակայ ըլլալէ, եւ հաւանաբար, ճիշդ հակառակ ուղղութեան պիտի ձգդտին:

« Նոյն սխալ կարծիքը Պուլկարիոյ մասին ալ կար, եւ բրիտանական կառավարութեան քաղաքականութիւնը այդ մըտքէն լայնօրէն ազդուած էր: 35 տարի առաջ, Թուրքիոյ վերադարձուեցաւ Մակեդոնիան, եւ ատիկա ամբողջ տասնամեակ մը պայքարի դուռ բացաւ, պատճառ դարձաւ խառնակութիւններու, ապստամբութիւններու եւ շատ մարդոց մահուան: Նաեւ ծանր բեռ մը եղաւ Թուրքիոյ, սպառեց անոր գործի ոգին, ելեւմուտքը, եւ ի վերջոյ դարձաւ անտանելի:

«Այդ օրերուն, օտարները, որ կը ճանչնային Պուլկարները, սեղմ շրջանակի մէջ կ'ըսէին թէ ամէն բանի կարելի է հաւատալ, բացի Պուլկարներուն Ռուսիոյ ազդեցութեան ենթարկուելուն: Եւ, իրապէս ալ Պուլկարիոյ վերջին պատմութիւնը ցոյց տուաւ ատիկա, մասնաւորաբար Սթամպուլոֆի իշխանութեան շրջանին:

« Արեւելեան Անատօլուի մէջ, կէս-ինքնավար շրջան մը ստեղծելով Թուրքիայէն բաժանում յառաջ կուգայ ըսելը, ցնորք մըն է »:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

---

1) Տես, Դեկտ. 1876ին բրիտանական արձանագրութիւնները Կ. Պոլսոյ այդ դեսպանաժողովին Սի. Փի. Էյ. եւ Փի. 1877 91րդ հատոր, Սի. 1641 էջ՝ 1390: Թղթակցութեանց բնագրերը՝ Ֆարիյն Օֆիսի մէջ է 18/2689: Սուլթանի բարենորոգութեանց յայտարարութիւնը Սեպտ. 10, 1876, որ դրուած է Պի. Էֆ. Սի. Փի. հատոր 68, էջ՝ 807–9:

2) Տես, Կուչ եւ Թէմփըրլի, հատոր 5, էջ 249-60, որ քաղուած է Թուրքիոյ մասին տարեկան տեղեկագրէն 1908, Ռէվալի ժողովի մասին, տե՛ս, անդ, էջ՝ 232–46 (Գլուխ 37րդ):

3) Զարդերու մասին՝ տեղեկագիր տրրուած է դեսպան Սըր Կ. Լօթըրի կողմէ, «Տարեկան Տեղեկագիր Թուրքիոյ 1909ի», ներփակուած է թիւ 55 հեռագիրը՝ Յունուար 31, Տեղեկագիր 7 Փետր. 1910: Սըր Կ. Լօթըր կը հաստատէ, թէ առաջին դէպքը պատահեցաւ Ապրիլ 1/14ին, եւ 15ի եւ 16ի ամբողջ օրերուն եւ շարունակուեցաւ, յառաջ բերուեցաւ կատարեալ քաոս մը սպանութեանց, գողութեանց եւ աւազակութեանց:

Հազարապետ Տօթի Ուայլի՝ Մերսինի անգլիական փոխ հիւպատոսը՝ Ապրիլ 15ի առտուն կանուխ կը հասնի Ատանա, եւ կը ջանայ դադրեցնել կռիւը: Ինքն ալ վիրաւորուած է եւ երկու ամերիկեան միսիոնարներ սպաննուած են: Ապրիլ 16ին զօրաբաժինի հրամանատարը ճակատագրական սխալը գործած է զէնքի տակ կանչելով պահեստները (զինուորներ), որոնք անճանաչելի ըլլալով իրենց սովորական հագուստներէն, մասնակից եղած են կռիւներուն եւ միայն 17ի օրն է, որ Վալին եւ Հազարապետ Տօթի Ուայլին, երկար աշխատանքէ ետք կրցած են հաւաքել իսլամ ականաւոր անձերը, հոճաները, համաձայնեցնելու խաղաղութեան մասին, հայ եկեղեցականներուն եւ քաղաքացիներուն հետ: 17ի առաւօտը սկսաւ փրկութեան եւ օգնութեան գործը եւ 19ի օրը քաղաքը դարձեալ խաղաղ էր, թէեւ պետական գործերը ժամանակ մը դանդաղեցան: Ապրիլ 25ին անգլիական եւ օտար մարտանաւեր Մերսին եւ Իսքէնտէրուն հասան, եւ օժանդակեցին վստահութիւն վերահաստատելու գործին, ոչ-իսլամ ժողովուրդին մէջ, բայց շարժումը որ հոդ սկսած էր, տարածուած էր աւելի հեռուները, սահմանակից միւս շրջաններուն մէջ» (Արտաքին Նախարարութիւն՝ 371/1002, 4235/4235, 10/44):

« ՄԱՏԵԱՆ ԵՂԵԼՈՒԹԵԱՆ »

(Բ. եւ վերջին մաս)

Արդիլուած էին Բաֆֆիի գրքերը: Վառած էին՝ համայնավար իշխանութիւններու հրամանով:

«Փայտոնչի Գրիշի տունը հիմա գրադարան է, խուլ Գիրք Պետրոսը՝ գրադարանապետ: Տատունց Բալու Անդրէաս հայրիկը (104 տարեկան) թուղթը դնում է ծնկանը, մատիտով գծում «Խամսայի Մելիքութիւն»: Գիրք Պետրոսն անհանգիստ նայում է չորս կողմը.— Արգելուած է: Անդրէաս հայրիկը նորից մատիտը շարժում է թղթի վրայ՝ «Կայծեր»: Գիրք Պետրոսը թուղթը պատռում է.— Վառուած է, չունեմ: — Կարմրում է: Սուտ խօսեց: Ի հարկէ իր գրադարանում եղած «Կայծեր»ի հինգ օրինակից չորսը վառել են: Բայց չէ՞ որ մի օրինակն ինքը փախցրել, պահում է իր տանը»:

Այդ պահուն անոնց կը մօտենայ Հիմնարկ Ղեւոնը (Չէկայի լրտես): Ծերուն Անդրէաս հայրիկը կը սկսի պատմութիւն մը ընել օձի մասին: Այս լսելով, լրտեսը կը ձգէ կը հեռանայ, ակնարկը հասկնալով:

«Անդրէաս հայրիկը թքում է նրա ոտնահետքին: — Օձը սա է, սա՛, Պետրոս: Խուլը ծանր գլխով է անում» (էջ 144-46):

Մեր այս մէջբերումներէն պարզ է, որ հայ ազգային զարթօնքի եւ ազատագրական պայքարի հեղինակները եւ անոնց երկերը՝ ինչպէս Բաֆֆիի «Խամսայի Մելիքութիւնները», եւ կամ «Կայծեր»ն են, այրած եւ անոնց տէրերն ալ բանտարկած կամ աքսորած էր համայնավար իշխանութիւնը: Ոեւէ անձի մօտ որ Բաֆֆիի, Սիամանթոյի, Դ. Վարուժանի եւ նմաններու գիրքը գտնուէր, այդ անձը առնուազն հինգ տարի բանտարկութեան, ապա այնուհետեւ 5-10-20 տարի աքսորի կը դատապարտուէր:

Ցատկանշական է, որ ռուս ցարի օրօք թէեւ ճնշում կար Հայութեան եւ հայ մշակոյթի վրայ, սակայն յայտնի է որ Բաֆֆիի եւ նմաններու վէպերը Կովկասահայ մամուլի մէջ կը հրատարակուէին եւ ապա նաեւ գրքերու կը վերածուէին:

Եկուր տես որ համայնավար իշխանութեան օրօք տասնապատկուած էր ազգային հալածանքը Հայութեան դէմ, Հայութեան զաւակները նոյնիսկ Բաֆֆիի գիրքերը կարդալու եւ կամ պահելու իրաւունքէն զրկուած էին: Հետեւաբար, ռուս տիրակալութիւնը համայնավար դիմակ առած դէմքին, ազգային ահաւոր հալածանք սկսած էր Հայոց դէմ:

«Մատեան Եղելութեան»ը համայնավար վկայութիւն է՝ համայնավարութեան դէմ:

Անդասակարգ կարգեր հռչակած համայնավարութիւնը ամէնէն անթոյլատրելի, վայրագ դասակարգային խտրականութեան օրինակներ կուտայ խորհրդային կեանքին մէջ: Այսպէս, եթէ համայնավար պաշտօնեայի անունը Հայրապետ է, ապա սովորական մահկանացուները եթէ նոյն Հայրապետ անունն ունին, իրաւունք չունին այդպէս կոչուելու, այլ Հաբուդ... իբրեւ արհամարհական անուն:

Եթէ համայնավարի տիկնոջ անունը Թութի է, իսկ դիւղացի եւ կամ գործաւոր կնոջ անունը՝ նոյնպէս, ապա առաջինին պիտի կոչել՝ «տիկին Թութի», իսկ երկրորդին՝ «Թութի Բաջի», իբրեւ տարբերութիւն եւ արհամարհանք:

Օրինակ մը գիրքէն: Աւելածու Աւան բիձան գործ ունէր առեւտուրի բաժնի վարիչ Պետ Հայրապետի հետ: Կ'երթայ դրասենեակ, չի գտներ: Կը հարցնէ վարիչին մանկլաւիկին.

« — Պետ Հաբուդը որտե՞ղ կը լինի, Աւա՛դ:

— Աչքիդ միջին, — փրփրեց սատանան: Լեզուդ հաւաք պահի, փոշի՛: Ասածդ Հայրապետ Մինայիչի ականջը կը դցեմ...:

Տխրեց, վշտացաւ Աւան Բիձան: Ցաւը բոլոր Հաբութների համար էր եւ նրա համար, որ իր անմեղ Յովհաննէս անունն էլ են տաշմշել՝ Աւան շինել» (էջ 38):

Միեւնոյն այս համեստ ու ազնիւ աշխատաւոր Աւան Բիձան երբ ներս կը մտնէ Պետ Հայրապետ Մինայիչի տունը.

«Պետ Հաբութ – Հայրապետի տունը հարբել, օրօրւում էր կերուխումից: Ուռել, կարմիր գէլ էին դարձել շրջանի առեւտրի ղեկավար անձինք, նաեւ ընկեր քննիչն ու միլպետը, ունիվերմագի վարիչն ու, ի հարկէ, Պետ Հաբուդի ստուեր «Փափախ Աւագը»...

Եւ այս «կարմիր գէլ»ը, Պետ Հայրապետը դառնալով իր երիտասարդ պաշ-

---

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ

ԵՒ ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Մէկը ետեւէս եւ մէկը առջեւէս՝ կը յառաջանանք: Բայց ահա երկիւղէս ծունկերս կը կթոտին ու կը դլորիմ, Մօսիկը ամուր հարուած կուտայ ծոծրակիս, իսկ Սամօ աքացի կը զարնէ. ինձ կը բարձրացնեն վեր ու դժոխային նեղութիւններով կը հասնինք ափը, Ղազարի մօտ:

Միւսներն ալ անցուցին այսպէս:

Վտանգը անցած է. նստած ենք Մեղրագետի ձախ ափին. թշնամին մեզմէ բաժնուած է անանցանելի դետով: Գետի ափին դուբի պէս տեղ մը կ'ընտրենք, կը քամենք մեր շորերը: Կը փորձեմ ծխախոտ վառել, բայց լուցկին թաց է, չի վառիր: Լաւ որ չէ վառած. Ղազար յանկարծ կը զգուշացնէ. «Աւեր տներ, զօրքեր մըր խեչն են» (Աւեր տներ, զօրքեր մեր մօտն են): Իրօք մեզմէ 200 քայլ բարձր կրակ է վառուած. Ղազար եւ չորս հոգի կը մօտիկնան հասկնալու թէ ո՛վքեր են. մենք ալ կը մօտենանք: Չորս Քիւրտեր են, որոնք երեւի զօրքի հրամանով պահպանութիւն կ'ընեն: Յանկարծ Ղազար եւ Մօսիկ թռան անոնց մէջ եւ «թէսլիմ» պոռացին. Քիւրտերը լեղապատառ եղան. անոնք յայտնեցին թէ եկած են միւտիրի հրամանով պահպանութիւն ընելու: Ղազար անհամբեր եղաւ եւ խանչալով չորսն ալ սպաննեց: Դիակները նետեցինք դետին մէջ:

Կէս գիշերը անց էր. կրակէն վառեցինք ծխախոտները եւ սկսանք վազել. կ'ուզէինք լոյսը չբացուած հասնիլ Ղըզըլաղաճի լեռները. բայց ահա արշալոյս է եւ մենք դեռ Անձնուտ փոքր գիւղի (20–25 տուն) գերեզմաննոցն ենք, ուր կը բարձրանայ հինաւուրց մատուռ մը: Կը նըստինք մատուռի դրանը, գիւղէն 100 քայլ հեռու: Տղերքը կերպով մը կը բանան մատուռի դուռը. ներս կը մտնենք: Կը վախնայինք գիւղը մտնել, գուցէ զօրք ըլլայ այնտեղ: Ղազար ուզեց ծխախոտ վառել, բայց լուցկի չկար. բարկութենէն դտաւ փալասի կտոր մը եւ չախմախով այնքան զարկաւ որ ի վերջոյ վառեցաւ փալասը եւ անկէ ալ մեր ծխախոտները:

Արեւը չելած եկաւ ժամկոչը եւ մեզ ներսը դտնելով քարացած մնաց: Ուզեցինք համոզել որ մեզ գիւղ տանի. ըսաւ թէ Սուլուխի կողմերը կռիւ կայ, գիւղացիք կը փախչին վախէն, լաւ է որ մենք մնանք մատուռին մէջ: Ժամկոչը ցոյց տուաւ խորանին մէջ քար մը, որ բարձրացուց եւ մենք վեր ելանք, իրարու վրայ նստելով հազիւ տեղաւորուեցանք, յետոյ մեր թագստոցի քարը ծածկեցինք, միայն նեղ ծակ մը դուրսը կը նայէր: Ղազար հեռատես էր եւ զգոյշ. ան խորհուրդ տուաւ ժամկոչն ալ մեզ հետ բանտարկել. «Արխային քնենք, էդա ժամկոչը վախկոտ կ'երեւայ, իրա վախիցը մեր սըռ դուրս կուգայ»: Համաձայնեցայ Ղազարի խորհուրդին: Ղազար դուրս ելաւ եւ մատուռի դրան մօտ կանգնած ժամկոչը ներս բերաւ ըսելով. «Քեզի պարոնը ըսելիք ունի, վեր ելի տեսնենք»: Խեղճը վեր ելաւ եւ, տեղ չդտնելով, պպզեցաւ Մօսիկի գոգին մէջ: Ղազարն ալ եկաւ եւ փակեց թագստոցի քարը: Յետոյ Ղազար սկսաւ համոզել. «Ախպէր ջան, մենք առանց քեզի կը վախնանք սրբերից, մեր մօտ մնացիր»: «Գնամ դուռ կողպեմ, էլի ետ կուգամ», կը պնդէր ժամկոչը: «Դուռը բաց մնայ, որ քամի առնենք», կը յարէր Ղազար, եւ ողբերգութիւնը քոմետիայի կը վերածէր: «Սատանան սրբերի տուն չի մտնի եւ բացի սրբերից մեր տեղ ոչ ոք գիտէ, հանգիստ քնացէք», ըսաւ Ղազար եւ ամուր տեղաւորուեցաւ թագստոցի քարին վրայ:

Իրօք բոլորն ալ քնացան, այնքան յոգնած էին. միայն ժամկոչն էր արթուն: Ես ալ քնացայ ժամանակ մը: Յետոյ զիս արթնցուցին ժամկոչն ու Մօսիկ եւ ըսին որ նայիմ ծակէն: Նայեցայ, կէսօրը անց էր, տեսնեմ ձիաւորներ կը մօտիկնան գիւղին, մօտ 200 հոգի: Մենք խեղճացած ենք, չենք կրնար կռիւ տալու մասին մտածել, փամփուշտ ալ չունինք, հազիւ իւրաքանչիւրիս մօտ 10-50 հատ: Լաւ է որ մեր բախտը թողունք Աստուծոյ կամքին: «Ոչ ոք մի արթնցնէք, դուք էլ քնեցէք, հէչ բան էլ չկայ», ըսի:

Ձիաւորները սրարշաւ մտան գիւղ. գիւղացիք աղ ու հացով դիմաւորեցին: Մէկ մասն ալ այս կողմերը կը խուզարկէ. ահա մատուռի պատի տակ մարդիկ. ձայն ծպտուն չենք հաներ, ոչ հազ, ոչ խրմբալ, ոչ իսկ շնչելու ձայնը պիտի լսուի: Կէս ժամէն աւելի կը տեւէ այս սարսափելի ճգնաժամը: Յետոյ ծակէն գիւղը խուզարկած, բայց ոչինչ գտած են: Կը սկսինք փսփսուքով, յետոյ աստիճանաբար բարձր խօսիլ: Այս վտանգն ալ անցած է:

Վերջալոյսին մատուռը կը թողունք եւ Անձնուտի Աւագի տունը ընթրելու կ'երթանք. սուգ ու շիւան, ամբողջ գիւղացիք մեր շուրջն են հաւաքուած. կիներ կուլան, տղամարդիկ չիբուխ կը քաշեն: Գէորգը չկայ, Մշոյ աշխարհի հերոսը, անոր դիւցազնը, պահապան հրեշտակը չկայ: Որը ենք բոլորս ալ:

Այդ օրն իսկ, գիշերը, ապաստանեցանք լեռը, Ս. Յովհաննու տակը, կապ ստեղծեցինք Մշոյ քաղաքի եւ Դաշտի հետ ու հասկցանք Սուլուխի կռիւին հետեւանքները:

ՌՈՒԲԷՆ

(8 – Շար.)

ՎԱՏՄԱՆ

ՓԱՆՍՏՈՒՄԸ ԴՈՒԽՏՈՎՈՒՆ

— Դատախազ ես։ Ինչ ճշտեցիր վեցերորդ անգամ։ Ինչո՞ւ ես ինձ հարցաքննում։

— Ես... Ես ուզում եմ, որ դու ինքդ ինձ պատմես։

— Ես արդեն պատմել եմ։ Ինչո՞ւ ես ինձ խոշտանգում։

—

Այրի Տիկին Կարապետ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Էտմոն Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշակ Սիլէնտիր եւ աղջիկը ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ պատահեցաւ Յունիս 4ին:

Յուղակաւորութիւնը կը կատարուի այս չորեքշաբթի Յունիս 7, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ-Քոմիւնալի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«Յառաջ».— Մեր ցաւակցութիւնները Պետրոսեան ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՓՈՆԹ-ԷՎԷՔ.— Այրի Տիկ. Մարիձա Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մարգարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անթոյեան (Կարտան) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (11 Յունիս) առաւօտ ժամը 10ին Սէն Ճօզէֆ մատրան մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Պատարագիչ՝ Վահ. Վարդ. Թօփալեան (Սէնթ-Էթիէն)

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ (Յունիս 10) երեկոյ Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր նկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացականները նըկատի պիտի առնուին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Երեքշաբթի (6 Յունիս) կէսօրէ ետք ժամը 3ին եկեղեցիի սրահը՝ 295 Ռիւ Պուալօ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Յունիս 8ին հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին դպրոցի սրահին մէջ, շատ կարեւոր օրակարգ: Ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 49րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսի լէ Մուլինոյի խումբին, այս կիրակի Մէօտոնի անտառը՝ պաղ աղբիւրի մօտ:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ի պատիւ

ԵՐԵՒԱՆԻ « ԱՐԱՐԱՏ »

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ

Յունիս 9ին, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին

ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷ (9 Քէ Անաթոլ-Ֆրանս)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զպուքճեան 20 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին Տիկին Մարի Թապիպեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆԻ

ԱՐԱՐԱՏԸ

ԸՆԴԴԷՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ

STADE CUBIZOLES

Avenue Jean-Jaurès, MAISONS-ALFORT (Métro : Charenton-Ecoles), Autobus 181

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Սկիզբը ժամը 19,39ին — երիտասարդական հանդիպում

U.J.A. ALFORTVILLE contre JUVISY

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան յաջորդ դասախօսութիւնը Հինգշաբթի, Յունիս 8-ին, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Դասախօս (Ֆրանսերէն)

ՏՈՔԹ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ալքոլամոլութիւնը »

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԵՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՖՐԱՆՍԱ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ, ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ

Անդամներու հաւաքոյթ.— Յունիս 17, Շաբաթ առտու ժամը 7ին: Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ:

Մեկնում 7,15ին Թրէվ: Ճամբան ճաշ Շալօն սիւռ Մարն: Ժամանում Թրէվ, շօփինկ, պտոյտ քաղաքին մէջ, շատ հանգըստաւէտ պանդոկ մը: Իրիկուան ճաշ զուարթ մթնոլորտի մէջ:

Կիրակի, քաղաքին եւ իր յուշարձաններու պտոյտ օթոքառով: Մեկնում Լիւքսանպուրկ (քաղաքը): Ճաշ: Վերադարձ Կիրակի դէպի Փարիզ: Մեկնում դէպի Վերտէօն, այցելութիւն Տուամոն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն Քլերմոնէն, կայք՝ Ռէնս (Մայր-Տաճար), Շաթօ Թիէրի: Ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 10ի ատենները:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 98 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. ինքնութեան թուղթ: Օտարներու համար՝ անցագիր (փասը-փոռ): Արձանագրութեան որեւէ դիմում որու հետ 50 Ֆր. կանխավճար չկայ, նըկատի չառնուիր:

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԿՈՄՍԻ

« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Մանկապատ - յուշերը:

Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք:

Դիեմլ Հրանտ Սամուէլ գրատուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ո՞ԻՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 ֆրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբին (հայկական պարեր) եւ Լիբանահայ երգիչ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՊԷՏԻԿԵԱՆԻ

Բացօթեայ եւրոպական արդիական պարեր « Օրքէսթր Թիփիք » նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ — ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով:

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔ 2,50 ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն, որուն ճաշագինն է՝ մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Հեռախօս 770–77–73

ԾԱՆՕԹ.— Հանգստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն-լէ-Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել Կրօլէ կայանը Շոգեկառքի ժամերը.— 10,15, 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,47, 13,24, 13,54, 14,00, 14,30, 15,00 եւայլն:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՅՍԻՆԻՍ
MERCREDI
7 JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10929

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — N° 10.929

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՉԷԶՈՔՈՒԹԻՒՆ ՀՌՉԱԿԵՑ

ՄԱԿ-Ը ԱՆԿԱՐՈՂ

ԳԱՀԻՐԷ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱՆ

ՏԸ ԿՈԼ ԼԵՀԱՍՏԱՆ ՉԵՐԹԱՐ

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ԻՍՐԱՅԷԼ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ժամանակագրական կարգով տալով վերջին լուրերը, երկու կողմերը իրարու վրայ կը ձգեն յարձակումներու սկիզբը:

Թել-Ավիվի մէջ, առաջին պաշտօնական յայտարարութիւնը ըրաւ Արտաքին նախարար՝ Էպան հետեւեալ ձեւով:

Եգիպտական օդուժը կը յարձակի: Իսրայելեան գիւղաքաղաքներ կը ռմբակոծուին: Իսրայէլ հակայարձակումի կը դիմէ: Կռիւները կը ծաւալին, յորդանանեան յարձակումներով:

Կռիւներու սկիզբէն իսկ, Իսրայելացիները Եգիպտացիներուն վրայ կը ձգեն նախայարձակման պատասխանատուութիւնը: Ըստ Թել-Ավիվի կառավարութեան, իսրայելեան ռատառները եգիպտական օդանաւեր յայտնաբերած են: Նոյն ատեն, Իսրայէլի պատուիրակը ՄԱԿի մօտ, կը հաղորդէր Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահին (Թապոր՝ դանիացի) որ «Եգիպտոս Իսրայէլի վրայ յարձակած է»:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ԳԱՀԻՐԷ

«Իսրայելեան ուժերը առտուն (երկուշաբթի) սկսան իրենց յարձակումը մեր վրայ»: Այս յայտարարութեամբ է որ Եգիպտացիք իմացան թէ պատերազմ ծագած է Արաբներուն եւ Իսրայէլի միջեւ:

Աւելի ուշ Սուրիա եւ Յորդանան կը յայտարարէին թէ պատերազմի մէջ մըտած են եւ Յորդանան, արաբական առաջին պետութիւնն էր որ պատերազմ կը յայտարարէր Իսրայէլի դէմ, մինչ Դամասկոսի ձայնասփիւռը ճիհատի կոչեր կ'ընէր, շեշտելով.— «Դէպի Թել-Ավիվ, արաբական մէկ բանակ, արաբական մէկ ազգ, օն անդր յառա՛ջ»:

Եգիպտական ուժերու կողմը, առաջին զեկոյցը կը հաղորդուէր.— «Այս առտու, 9ին, իսրայելցի թշնամին ցամաքային եւ օդանաւային յարձակում մը սկսաւ, բարձրը չափանիշի վրայ Արաբ Մ. Հանրապետութեան վրայ: Իսրայելեան օդանաւերը թռիչքներ կատարեցին զինուորական կարգ մը օդակայաններու վրայ, Սինայի շրջանը, Ջրանցքին վրայ եւ Գահիրէի մօտ զինուորական կայանի մը: Ցամաքի վրայ, իսրայելացի թշնամին յարձակում գործեց բոլոր ճակատներուն վրայ: Հակառակ բոլոր փորձերուն զորս թշնամին կ'ընէ, ըսելով թէ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը սկսաւ կռիւները, ճշմարտութիւնը կը մնայ ամբողջական դէպքերու լուսանցքին տակ: Իսրայելացի թշնամին եւ բոլոր անոնք որոնք իր կողքին են պիտի քաշեն եղածին հետեւանքները»:

Նոյն ատեն, ինչպէս գրած էինք, Եգիպտոս կը յայտնէր Ապահովութեան Խորհուրդին թէ «Իսրայէլ Եգիպտոսի վրայ յարձակած է»:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Երկուշաբթի օր կը գումարուէր Ապահովութեան Խորհուրդի բացառիկ նիստը ուր Ու Թան դէպքերու զեկուցումը կուտար: Նիստը որեւէ որոշում չէր տար սակայն եւ կը յետաձգուէր:

× Ճոնսըն զինադուլի կոչ կ'ընէր երկու կողմերուն, առանց անմիջական արդիւնքի:

× Թունուզի մէջ, Սինակոկը հրոյ ճարակ կը դառնար մինչ թալանի կը տըրուէին բրիտանական եւ ամերիկեան դեսպանատուները:

× Պապը հեռագիր մը ղրկած է Ու Թանի, յոյս յայտնելով որ «Երուսաղէմ բաց եւ անբռնաբարելի» քաղաք հռչակուի, եթէ Միջին Արեւելքի կռիւները ծաւալին:

× Փարիզի մէջ, երկուշաբթի օր ցոյց մը կատարուեցաւ ի նպաստ Իսրայէլի: Քանի մը հարիւր կամաւոր ալ, մեծ մասով ծագումով հրեայ Ֆրանսացիներ, արձանագրուած ու Իսրայէլ մեկնած են, փոխարինելու համար ճակատ մեկնած Իսրայելացիները: Արդարեւ Ֆրանսահպատակներ կրնան միայն քաղաքային ծառայութեան համար կամաւոր գրուիլ, իբրեւ Ֆրանսացի քաղաքացի չեն կրնար կամաւոր արձանագրուիլ օտար պետութեան մը բանակին մէջ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կը թուի թէ ռազմական ճակատին վրայ, առաջին օրը նպաստաւոր եղած է Իսրայէլի: Ամէն պարագայի մէջ այդպէս կը պարզուի Թել-Ավիվէն հասած հեռագիրներէն:

Ըստ Իսրայէլի սպայակոյտին, 374 արաբական օդանաւ փճացուած են, պատերազմի առաջին օրն իսկ: Ասոնց մեծ մասը քանդուած է օդակայաններու մէջ իսկ, իսրայելեան ռմբակոծութիւններէն եւ ոչ թէ վար առնուած: Արդէն երկուշաբթի օր, եգիպտական օդուժի յարձակման առաջին լուրերէն ետք, Թել-Ավիվէն իսկ կը հաստատէին թէ ոչ մէկ եգիպտական օդանաւ երեւցած էր իսրայելեան երկնքին մէջ:

Երեքշաբթի օր, կը հաստատուէր նաեւ, օտար մամուլի գործակալութեանց հեռագիրներէն թէ Իսրայելացիք ճեղքած են Կազայի գօտին եւ պաշարած եգիպտական ուժերը:

Իսրայելացիները չեն քաշուիր ըսելէ թէ ինչպէս 1956ին, շատ կօշիկ կայ անապատին մէջ: Կ'ըսուի, արդարեւ, թէ Արաբը վարժութիւն չունի զինուորական կօշիկի եւ փախած ատենը կը նախընտրէ բոպիկ վազել դէպի տուն: Ըստ առաջին տեղեկութեանց Իսրայելացիք գրաւած են Էլ Առիշը, որ Սուէզ տանող ճամբան է եւ յորդանանեան սահմանէն ալ ներս մտնելով պաշարած ու գրաւած են Ճենինը:

Արաբական աղբիւրները չեն հերքեր այս լուրերը: Ալ Ահրամ կը գրէ սակայն թէ Եգիպտացիք 115 օդանաւ վար առած են, ասոնց վրայ կ'աւելնայ 23 զորս Յորդանան կ'ըսէ վար առած ըլլալ եւ երեք, զորս Սուրիա վար առած է: Արեւմտեան ձայնասփիւռն ալ կ'ընդունի թէ երկու կողմերու այս թիւերը եթէ ճիշդ են, օդանաւ չէ մնացած Միջին Արեւելքի մէջ:

Ամմանէն հասած լուրերու համաձայն, կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան սահմանին վրայ ու նաեւ Երուսաղէմի մէջ:

Ըստ Յորդանանցիներուն, կրցած են 36 իսրայելեան հրասայլ փճացնել եւ ծանր կորուստներ պատճառել Հրեաներուն: Երեքշաբթի առտու, Ամման կը յայտնէր թէ գիրկընդխառն կռիւներ կ'ըլլան Ս. քաղաքին մէջ:

Հրեաներու վախն այն է թէ կրկնուի 1956ի պարագան, այլ խօսքով Իսրայէլ յաղթէ ռազմական գետնի վրայ, բայց անգամ մը եւս Նասրը յաղթէ դիւանագիտական գետնի վրայ:

ԳԱՀԻՐԷ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ

Գահիրէ եւ Ամման պաշտօնապէս կ'ամբաստանեն Մեծն Բրիտանիան եւ Միացեալ Նահանգները իբրեւ մղիչները իսրայելեան նախայարձակման Եգիպտոսի վրայ: Հիւսէյն հեռաձայնած է Նասրի, յայտնելով թէ ինք ալ փաստ ունի, որ թէ՛ օդանաւային եւ թէ ցամաքի վրայ, Անգլիա եւ Ամերիկա օգնած են Իսրայէլի: Հիւսէյն եւ Նասր կը սպառնան հակազդել, ծանօթ չէ ի՞նչ միջոցներու պիտի դիմեն բայց անշուշտ անմիջապէս Սուէզի ջրանցքին փակման մասին կը խորհին բոլորը:

Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը անմիջապէս հերքած է նման «անհիմն ամբաստանութիւն մը» եւ յիշած թէ Անգլիա ցարդ դիրք չէ բռնած:

ԱՄԵՐԻԿԱ ՉԷԶՈՔ

Ուոշինկթընի Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ Միջին Արեւելքի կռիւներուն մէջ, Միացեալ Նահանգները չէզոք են «Մտքով, խօսքով եւ գործով»:

Միացեալ Նահանգներու փափաքն է որ կռիւները դադրին եւ զինեալ ուժերը մնան ուր որ են, այսինքն Իսրայելացիք պահեն իրենց գրաւած հողերը:

Ընդհակառակն, Մոսկուա վճռապէս դատապարտելէ ետք իսրայելեան յարձակումը, կոչ կ'ընէ նաեւ միւս պետութեանց որպէսզի դադրին կռիւները, բայց ամէն կողմ իր դիրքերը պէտք է քաշուի:

Դաշնակցային Հանրապետութիւնը, ինչպէս այլ արեւմտեան երկիրներ որոշեցին զէնքի ոչ մէկ յանձնում կատարել պատերազմիկներէն ոչ մէկուն:

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Թուրքիա բոլորովին չէզոք կը մնայ: Կը յուսայ որ խաղաղութիւնը շուտով կը վերահաստատուի:

Փեքինի եւ Պելկրատի համար յանցաւորն է Իսրայէլ: Թիթօ յայտարարարած է թէ զօրավիգ կը կենայ Արաբ Մ. Հանրապետութեան իր արդար պայքարին մէջ:

Ֆրանսան ալ դադրեցուցած է զէնքի հայթայթումը պատերազմիկներուն: Այս որոշումը կը վերաբերի գլխաւորաբար Իսրայէլի, բայց նաեւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան, Սուրիոյ, Լիբանանի, Յորդանանի, Քուէյթի, Իրաքի եւ Սէուտական Արաբիոյ:

Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ կառավարութեան դիրքը պիտի պարզէ չորեքշաբթի օր, Ազգ. Ժողովին առջեւ:

Նախագահ տը Կոլ, որ Լեհաստան պիտի մեկնէր չորեքշաբթի օր, խորհրդակցութեամբ Վարշաւայի կառավարութեան հետ, որոշեց յետաձգել իր ճամբորդութիւնը, տրուած ըլլալով Միջին Արեւելքի ծանրակշիռ կացութիւնը:

× Իրաքի կառավարութիւնը յայտարարեց թէ կը դադրեցնէ քարիւղ հոսեցնել դէպի Միջերկրական:

× Պէյրութի հրէական թաղամասը ոստիկանութեան պաշտպանութեան տակ է:

Թունուզի մէջ սակայն, Պուրկիպա դատապարտած է այն «խուլիկանները» որոնք թալանի տուած են իսրայելեան վաճառատուներն ու Սինակոկը:

× Փարիզի մէջ, «Իսրայէլի հետ Ֆրանսական Համախոհութեան Կոմիտէն» մէկ էջնոց կոչ մը հրատարակած է Ֆրանսական մամուլին մէջ: Կոչը ստորագրած են, ի մէջ բազմաթիւ այլոց, Փրոֆ. Կօտառ տ'Ալէն, Ժիսքառ տ'Էսթէն, Մարսէլ Աշառ, Ֆրանսուա Մօրիաք, Շամսոն, Սեպրոն, Ֆրանսուա Փոնսէ, Ժիւլ Ռոմէն, Մօրիս Կառսոն, Միշէլ Մոռկան, եւայլն, եւայլն: Այս կոչով, ստորագրողները, Աքապայի ծոցին ազատ նաւարկութիւնը կը պահանջեն եւ երաշխաւորութիւնը Իսրայէլի պետութեան խաղաղ գոյութեան պայմաններուն «զորս արաբ պետական ղեկավար մը կը սպառնայ քանդել»:

Ցանուն համայնավար կուսակցութեան, Վալտէք Ռոշէ յայտարարութիւն մը ըրած է, ուր կը դատապարտէ աշխարհակալութիւնը եւ ընդունելով հանդերձ Իսրայէլի պետութեան գոյութեան իրաւունքը, կը շեշտէ արաբ ազգերու, մէջն ըլլալով Պաղեստինի Արաբները, արդար իրաւունքներու ճանաչումը:

× Միջին Արեւելք կատարուելիք զբօսաշրջիկներու բոլոր պտոյտները ջնջուած են: Էռ-Ֆրանս դադրեցուցած է իր թռիչքները դէպի Թել-Ավիվ:

× Արաբական երկիրները այլեւս քարիւղ պիտի չտան այն երկիրներուն, որոնք զօրավիգ են Իսրայէլի: Վախ չկայ, որ 1956ի նման, Ֆրանսա տառապի վառելանիւթի պակասէն, արդարեւ երեք ամսուան պահեստ կայ եւ արդէն միայն 43 առ հարիւրն էր զոր կ'առնէր արաբական երկիրներէ:

× Ամմանէն վերջին պահուն կը հերքեն թէ Ճենին գրաւուած ըլլայ ինչպէս Իսրայէլ յայտարարած էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՏՐԷ ՔԼԻԻԹԷՆՍ ծագումով հոլանտացի հանրածանօթ խմբավարը, մեռաւ առջի օր, 62 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան:

ՖՐԱՆՍԱ Խորհ. Միութենէն պարտուեցաւ 2ի դէմ 4 կէտով, շաբաթ գիշեր Ֆութպոլի հանդիպումին, որ տեղի ունեցաւ Փարք-Տէ-Փրէնս:

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ դատավարութիւնը վերջացաւ առջի օր եւ վճիռները բաւական մեղմ են: Ազատ արձակուեցան գնդ. Տլիմի, Լըրուա-Ֆէնվիլ, Վուաթօ, Էլ Մահի եւ Պերնիէ: Ութ եւ վեց տարի արգելափակման դատապարտուեցան Լոփէզ եւ Սուշոն: Բացականերու մէջ՝ Ուֆքիռ, Շթուքի, Պուշեզէշ, Փալիս, Սնի, ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուած են:

«ՆԻՈՒԶ-ՈՒԻՔ» կը գրէ թէ Միացեալ Նահանգները ի մօտոյ պիտի դադրեցնեն իրենց ռմբակոծութիւնները հիւսիսային Վիէթնամի վրայ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ երկու օդանաւեր ծանր արկածներ ունեցան, առջի օր: Մէկը Փիրէնեաններու վրայ, միւսը Մանչեսթըր: Զոհերու թիւն է՝ 161:

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ Փարիզ հասաւ: այցելութիւնը անձնական բնոյթ ունի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԱՍՐ ՓԱԿԵՑ ՍՈՒԷԶԸ

Վերջին պահուն, Գահիրէի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր կարեւոր լուրը.— Եգիպտական կառավարութիւնը որոշած էր դադրեցնել որեւէ նաւարկութիւն Սուէզի ջրանցքէն, այլ խօսքով Նասր կը գործադրէր քանի մը ժամ առաջ ըրած սպառնալիքը Ամերիկայի եւ Անգլիոյ, ի պատասխան անոնց «մասնակցութեան» իսրայելեան յարձակման:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿԱԶՄԱԻՈՐՄԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍԿԶԲՆԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ (*)

Ա.

Անյիշելի ժամանակներէ Հայկական լեռնաշխարհում ապրում էին հնդեւրոպական հայկական ցեղեր ու ցեղախմբեր, որոնցից ժամանակի ընթացքում կազմաւորուեց հայ ժողովուրդը: Շատ հաւանական է, որ այդ ցեղերի մեծ մասը, որոշ տարբերութիւններով հանդերձ, ունէին հիմնական զծերով նման լեզու, կամ թէ խօսում էին իրար բաւական մօտիկ լեզուներով:

Հայկական լեռնաշխարհում ստեղծուած Ե՛ւ դրաւոր յիշատակարաններից մեզ յայտնի առաջին պետութիւնը Այասան է: Այասան սահմանակից էր երբեմնի մեծ հզօրութեան հասած խեթական պետութեանը եւ մեր թուարկութիւնից առաջ 15րդ դարից սկսած՝ չարունակական ընդհարումների մէջ էր գտնւում նրա հետ: Մեր թուարկութիւնից առաջ 9րդ դարում Հայկական լեռնաշխարհում պատմական ասպարէզ է մտնում արդէն բարձր կազմակերպուածութեան հասած Հայկական մի ուժեղ պետութիւն՝ Բիայնան, իր հռչակաւոր Տուշպա մայրաքաղաքով:

Բիայնան, որ ասորական սեպագիր արձանագրութիւնների մէջ սկզբում անուանւում էր Նայիրի, իսկ յետոյ՝ Ուրարտու, պատմական իրադարձութիւնների մէջ մտնելուց շատ չանցած դառնում է Առաջաւոր Ասիայի հզօրագոյն պետութիւններից մէկը: Այն իր քաղաքական դարգացման ու վերելքի գագաթին է հասնում մեր թուարկութիւնից առաջ՝ Մեդիչի (781–760) թագաւորների օրով:

Առաջաւոր Ասիայի պատմական իրադարձութիւնների մէջ Բիայնայի թագաւորութիւնը չուրջ երեք հարիւր տարի կատարել է խոշոր դեր: Նրա դարաւոր մրցակից–թշնամի Ասորեստանը կործան ուեց եւ իրրեւ պետութիւն վերացաւ 612 թուին մեր թուարկութիւնից առաջ՝ Մեդացի եւ Բաբելոնի միացեալ ուժերի հարուածների տակ: 590ի մօտերը Մեդացիները ներխուժում են Բիայնա եւ նուաճում ամբողջ երկիրը, բայց, ինչպէս որոշ փաստեր ցոյց են տալիս, Հայկական լեռնաշխարհում նրա պետականութիւնը իւրայատուկ ձեւերով չարունակում է պահպանել իր գոյութիւնը:

Բիայնայի թագաւորութեան կազմակերպուածութեան եւ հզօրութեան հիմնադիրը պատմագրութեան մէջ համարւում է Արամէ (կամ Արամու) թագաւորը: Պէտք է ընդունել, որ աղբիւրից ցեղերից հայ ժողովրդի կազմաւորման պրոցեսը սկսուել է Բիայնայի հզօր թագաւորութեան գոյութեան ընթացքում ու նրա սահմաններում՝ մշակութային եւ տնտեսական զարգացման պայմաններում երկրի հնդեւրոպական աւելի մեծ եւ ուժեղ ցեղախմբի՝ Բիայնացիների ներգործու թեամբ, եւ ոչ թէ, ինչպէս կարծում են այդ թագաւորութեան վերացումից յետոյ, մեդական եւ պարսկական բռնակալական տիրապետութիւնների լծի տակ:

×

Հայ ժողովրդի կազմաւորման եւ Հայոց լեզուի վերաբերեալ մեր պատմագիտութեան եւ բանասիրութեան մէջ միանգամայն կարծիք դեռեւս չի ստեղծուել: Նոյնը պիտի ասել եւ Հայ, Հայաստան անունների ծագման մասին:

Նշուած հարցերի կապակցութեամբ յայտնուած է հիմնականում երկու տեսակէտ: Դրանցից մէկի համաձայն՝ հայերէնը հնդեւրոպական լեզու չէ, այն Այասա երկրի ոչ հնդեւրոպացի բնակիչների լեզուն է, որը իբր թէ տարած ունել է յետագայում ամբողջ Հայկական լեռնաշխարհում:

Այասացիների՝ պատմական Հայասանի խորքը «չարժուելու» եւ «նուաճելու» այս տեսութեան համար իրական ոչ մի փաստ դոյութիւն չունի: Այս տեսակէտը պաշտպանողների միակ կռուանն այն է, որ ենթադրում են, թէ Հայ եւ Հայաստան անունները ծագում են Այասայից: Սա, ի հարկէ, կարեւոր հանդամանք է, եթէ այդ ենթադրութիւնը համարենք վերջնականապէս հիմնաւորուած, բայց այդպէ՞ս է արդեօք: Կարծում ենք՝ ոչ:

«Այասա» կամ «Հայասա» անունը մեզ մնացել է խեթական արձանագրութիւններից, բայց իրենք՝ Այասացի բնակիչները ի՞նչպէս են կոչել իրենց եւ իրենց երկիրը, մեզ յայտնի չէ. արդեօ՞ք նրանք էլ իրենց երկիրը կոչել են Այասա, հասատա չդիտենք: Ցայտնի է, որ ասորեստանեան սեպագիր արձանագրութիւնների մէջ Բիայնա երկիրը կոչւում է Նայիրի կամ Ուրարտու, այն ժամանակ, երբ Տուշպա մայրաքաղաքի տէրերը իրենց երկիրը շարունակ կոչում են Բիայնիլի:

Հայերի եւ հայերէնի ծագման մասին միւս տեսակէտը, որ աւելի շատ կողմնակիցներ ունի, նոյնիսկ կարելի է ասել ընդհանրութիւն է ստացել, այն է, որ Հայերը պատկանում են հնդեւրոպական ժողովուրդների թուին, իսկ նրանց լեզուն հնդեւրոպական լեզուների մի ինքնուրոյն ճիւղն է:

Այս տեսակէտը ճիշդ է եւ պէտք է պաշտպանած համարել:

Սակայն այս կարծիքի կողմնակիցների՝ հայ ժողովրդի եւ լեզուի կազմաւորման կոնկրետ պատմական պրոցեսի մասին ունեցած պատկերացումները խիստ վիճելի են եւ շատ անհամոզիչ:

Արմէնների ոչ բնիկներ լինելու մասին տեսակէտը պաշտպանողները յենւում են Հերոդոտի եւ Ատրաբոնի վկայութիւնների վրայ: Ըստ Հերոդոտի՝ Արմէնները Ասիատան էին եկել Փռիւգիայից, այսինքն՝ Փոքր Ասիայի արեւմուտքից, որտեղ նրանք անցել էին Թրակիայից, իսկ Ստրաբոնը գտնում է, որ նրանց սկզբնական հայրենիքը եղել է Թեսալիան:

Թէ՛ Հերոդոտի եւ թէ Ստրաբոնի վկայութիւնները ծագում են դանազան առասպելներից եւ պատմական ոչ մի հիմք չունեն, ինչպէս եւ պատմական ոչ մի հիմք չունի նոյն Ստրաբոնի այն վկայութիւնը, ըստ որի Արմէնները նոյն Արամէացիներն են: Ուրեմն լիովին ճշմարիտ պէտք է համարել մեր պատմագէտների մեծամասնութեան մօտ ընդունուած այն կարծիքը, ըստ որի Արմէնները Հայաստանի բնիկ ցեղերից մէկն էին:

Ինչպէս յայտնի է, հաւանաբար 590ին մեր թուարկութիւնից առաջ Բիայնան նուաճում են Մեդացիները (Մարերը): Դա նշանակո՞ւմ է արդեօք, որ Բիայնայի թագաւորութիւնը վերանալուց յետոյ՝ նրա պետականութեան բոլոր տեսակի արտայայտութիւնները խափան ոչնչանում են, իսկ երկրի բնակչութեան հոծ զանգուածները բնաջնջւում կամ խիստ նուազում են: Ի հարկէ՝ ոչ: Պէտք է ենթադրել, որ Բիայնացիները Հայկական լեռնաշխարհի բնակիչների մէջ ամէնից մեծաթիւն էին: Ցայտնի է, որ նրանց թագաւորների չինարարական գործունէութիւնը տարածուած էր պատմական Հայաստանի մեծ մասում: Ամենուրեք նրանք կառուցում էին քաղաքներ, բերդեր, ոռոգման համար հանում էին ջրանցքներ եւ ստեղծում արհեստական լճեր: Արաբատեան դաշտի՝ միայն այժմեան Հայաստանի սահմանների մէջ մտնող մասում, իրարից փոքր հեռաւորութեան վրայ, կառուցել էին երեք նշանաւոր քաղաքներ՝ Արգիշտիխինիլին (Արմաւիրը), Էրեբունին (Երեւանը) եւ Թեյշեբայինին (այժմ՝ Կարմիր Բլուր), որոնք ինչպէս ցոյց են տալիս պեղումները, բաւական խիտ բնակչութիւն ունէին: Հասկանալի է, որ յաճախ էլ նուաճուած նոր երկրում կառուցուող բերդաքաղաքներում Բիայնայի թագաւորները պէտք է մեծ մասամբ բնակեցնէին Բիայնացիներին, քանի որ, ինչպէս միշտ, սեպագիր արձանագրութիւններում նշւում է, որ այդ քաղաքները հիմնւում էին Բիայնա երկրի հզօրացման եւ նուաճուած ցեղերին հնազանդութեան մէջ պահելու նպատակով:

Ուրեմն պետական անկախութեան աւելի քան 300 տարիների ընթացքում Բիայնացիները իրրեւ տիրող ցեղեր, պէտք է որ բաւական բազմացած եւ տարածուած լինէին նաեւ իրենց բուն հայրենիքից դուրս:

Քանի որ հաստատապէս կարելի է ասել, որ թէ՛ Մեդացիների եւ թէ Պարսիկների ներխուժումից յետոյ Բիայնայի ժողովուրդը մնացել էր իր երկրում եւ պահպանել էր իր պետականութեան որոշ կողմերը, ուրեմն հարց է ծագում. այսպիսի հանգամանքներում հնարաւո՞ր է Արմէնների «յառաջխաղացման» եւ բուռ տգացիներին «իրենց մէջ ձուլելու» ենթադրութիւնը համարել իրականութիւն:

Մ. ՄԿՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

1) Տպուած է կրճատումներով:

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԵՒ ԹՐՔ. ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ե.

« 1908ին, երբ Իթթիհատը եմէնի խնդիրը ձեռք առաւ, ես այդ վայրը երկու տարի մնացած էի: Երիտասարդ Թուրք (Իթթիհատական) ղեկավար մը, խորհուրդս հարցուցած էր եմէնի կէս–ինքնավարութիւն մը տալու ծրագրի մասին, որ քննութեան տակ էր: Նման կարեւոր խնդիր մը կը վերաբերէր երկրին ներքին գործերուն, եւ պաշտօնական կարծիք յայտնելէ զգուշանալով հանդերձ, անհատապէս այն տեսակէտը յայտնեցի, թէ տեղական, կլիմայական պայմաններուն համաձայն, ցեղի եւ հաւատքի խնդիրները, երկրին աշխարհագրական տեսակետով հեռու, անհասանելի ըլլալու պատճառները նկատի առնելով, եթէ կ'ուզուէր եմէնը կառավարել Գոնիայի կամ Իզմիրի նման ձեւով մը, կը ձախողի: Բայց անոնք (Թուրքերը) եմէնը կառավարել ուզեցին կեդրոնացեալ դրութիւնով մը, որուն արդիւնքը եղաւ նոր եւ մեծածախս ապստամբութիւն մը: Եւ, ի վերջոյ, այդ նահանգին տրուեցաւ կէս–ինքնավար վարչութիւն մը:

« Ահաւասիկ, Իտալական Պատերազմէն ի վեր, օտար էնթրիկները, Սէյիտ Իտրիսը, եւայլն, Թուրք կառավարութեան եւ եմէնի յարաբերութիւնները աւելի բարդացած էին Այիտ Իտրիսի եւ Իտալացիներու միջեւ ունեցած բանակցութիւններուն պատճառով: Ես ինքս, Իտալացիներու հետ ունեցած բանակցութիւններուս ընթացքին, Իտալացիներուն ըսած էի, որ Թուրքերը Եմէնի մասին ունին ընդհանուր ծրագիր մը, որ կը նպատակադրէ Եմէնը Թուրքիոյ հետ միացնել, եւ որ Իտալացիներուն համար ամենէն լաւ ելքը Թուրքերուն հետ համաձայնութիւն մը կնքելն է: Ես ինքս, Իտալացիներուն հետ ունեցած բանակցութիւններուս ընթացքին, Իտալացիներուն ըսած էի, որ Թուրքերը Եմէնը կառավարել գիտեն, եւ որ Իտալացիներուն համար ամենէն լաւ ելքը Թուրքերուն հետ համաձայնութիւն մը կնքելն է:

« Ես ինքս, Իտալացիներուն հետ ունեցած բանակցութիւններուս ընթացքին, Իտալացիներուն ըսած էի, որ Թուրքերը Եմէնը կառավարել գիտեն, եւ որ Իտալացիներուն համար ամենէն լաւ ելքը Թուրքերուն հետ համաձայնութիւն մը կնքելն է:

« Ես ինքս, Իտալացիներուն հետ ունեցած բանակցութիւններուս ընթացքին, Իտալացիներուն ըսած էի, որ Թուրքերը Եմէնը կառավարել գիտեն, եւ որ Իտալացիներուն համար ամենէն լաւ ելքը Թուրքերուն հետ համաձայնութիւն մը կնքելն է:

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ

ԵՒ ԳԷՈՐԳ ԶԱՎՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Ըսի որ գիւղը թողած էի Ալիջանի Տիգրանը չորս ընկերներով: Անոնք կ'երթան Քիւչիւքի դերքը, կը սկսին կրակել Թըշնամիին վրայ. զօրքը կը յարձակի. մութ է. մերոնք կը մտնեն յարձակող զօրքի մէջ եւ տասնոցներով կը կրակեն. զօրքը մութին կը սկսի կրակել իրարու դէմ: Տիգրան ասկից նկատելուն պէս կը մտնէ տուն մը եւ ընկերներով կը պահուի, մինչ զօրքը դուրսը իրարու վրայ կը կրակէր: Տիգրան քանի մը անգամ փորձ կ'ընէ դուրս ելլել, բայց անյաջող: Ի վերջոյ կը խառնուի զօրքին եւ կը հասնի գիւղին ծայրը, անկէ ալ բաց դաշտ եւ կ'ազատի: Տիգրան կուտայ միայն մէկ գոհ:

Վերը ըսի թէ Գէորգը թողինք եղէգ նուտներու մէջ, որպէսզի քալակով անցընէն Եփրատի ալ ափը. քալակը կ'ուշանայ, պահապան Մեսրոպ կը չտապէ գիւղ քալակ բերելու, այդ ժամանակ Սասօ եւ Զրուօ, տեսնելով որ զօրքը կը չարժի դէպի Ղաչղալթաղ, թագաւորը կը փոխեն եւ կը մտնեն աւելի խորը եղէգ նուտներու մէջ: Մեսրոպ կը վերադառնայ, բայց չի գտներ տղաքը եւ յուսահատ Ղաչղալթաղ կ'երթայ: Արեւը կը ծագի, Գէորգ հոգին կ'աւանդէ: Կէսօրէն ետք զօրքը կը ձերբակալէ կին մը, որ նոյնպէս պահուած է եղեր եղէգնուտներու մէջ, անկէ կ'իմանայ Գէորգի մահուան մասին, կը խուզարկէ եղէգնուտը եւ կը գտնէ Սասօն, Զրուօն եւ Գէորգի դիակը: Գէորգ չենած է եղեր խուրձ մը եղէգի վրայ, մէկ բուի մէջ պինդ բռնած հոգեվարքի ատեն պոկած եղէգները, երեւի տանջանքով մեռեր է:

Զօրքը չհանարձակեր Գէորգի դիակը, ընդհակառակն, կը դնէ սայլը եւ կը տանի քաղաք: Ինչպէս կը պատմեն, զօրքը, պաշտօնական չըլլնակները եւ ժողովուրդը պատկառանքով կուգան տեսնելու հերոսին դիակը: Սպանման մասին արձանագրութիւն կը կազմեն, կը լողացնեն դիակը եւ կը յանձնեն Առաջնորդարանին, որ վախով եւ սուգով կը թաղէ Մշոյ Կոզուբաղի դերեզմաննոցը, Գուրգէնի, Տիգրանի, –Ռուբէնի, եւայլնի մօտ: Գէորգ բախտաւոր էր չատերէն, դէթ իր դիակն իսկ պատուի եւ յարգանքի արժանացաւ:

Սուլուխի կռիւը պատահեցաւ 1907 Մայիս 27ին եւ տեւեց մինչեւ Մայիս 28 առաւօտեան: Խորհրդաւոր է այդ օրը: Անկէ ուղիղ 11 տարի ետք պիտի ծնէր Գէորգներու արեան չնորհիւ Հայաստանի անկախութիւնը:

Մենք կորսնցուցած էինք, բացի Գէորգէն, Գալէն եւ Ցակօն, կռուող դիւղացիներէն 18 հոգի, իսկ ժողովուրդէն 23 հոգի: Այդ կռուին մասնակցող 17 ֆէտայիներէն 3 սպաննուած, 11 վիրաւոր էինք. 4 հոգի միայն բախտաւոր էին, որ անվնաս մնացին. առանցքի մին էր քիւրտ Հասանօն, որ ֆէտայիի նման կռուեցաւ: Մեր կորուստը այսքան չէր. դիւղը դատարկուած էր եւ խպսած թալանուած, ժողովուրդը փախած, թէեւ կառավարութիւնը յետոյ հաւաքեց ժողովուրդը, վերադարձուց իրենց տուները եւ թալանին ալ մէկ մասը ետ վերադարձուց: Այս քայլը հետեւանք էր զերմանացի, ռուս եւ անգլիացի ներկայացուցիչներուն, որոնք չատացած էին գալ Սուլուխ:

Մենք ունէինք ուրիշ կորուստ մըն ալ. ռազմամթերքի սպառումը: Ոչ մէկ հրացան չէինք կորսնցուցած, նոյնիսկ ձեռք ձգած էինք 8 նոր հրացան, բայց վատած էինք բոլոր փամփուշտները: Մեր զօրծող 80 հրացաններով եւ 30 տասնոցնի–րով կրակած էինք առնուազն 30·000 փամփուշտ: Թերեւս կարելի ըլլար աւելի խնայողաբար վարուիլ, եթէ կռուողները բոլորն ալ ֆէտայի ըլլային եւ ոչ թէ տեղական զինուորներ:

Թշնամիին կորուստը մեծ էր: Սպանուած էր փաշա մը՝ Քէօսէ Բինբաշին, 2 հարիւրապետ, 5 միւլազիմ, մէկ բժիշկ, մէկ ոստիկանապետ: Աւտնց անունները պաշտօնապէս յայտարարուեցան, բայց դաշտի պահեցին սպաննուած զինուորներու թիւը: Ժողովուրդը մեռածներու թիւը կը բարձրացնէր մինչեւ 400–500ի. ամէնէն ճիշդն է 120 թիւը, որ մեզի յայտնեցին մեր բարեկամ Վէլիս եւ Նազըմ, ինչպէս նաեւ Մէհմէտ էֆ.:

Վիրաւորները այս հաշուի մէջ չեն:

Ամբողջ Թրքութիւնը սուգի մէջ էր Քէօսէ Բինբաշին մահուան համար: Ինչպէս Գէորգ Հայոց, ան ալ Թուրքերու հերոսն էր: Եւ տարօրինակ էր՝ այս արժանաւոր հակառակորդները իրարու հետ կը մեռնէին:

Իմ կարճ ծանօթութիւնս Քէօսէ Բինի հետ ինձ չէր թոյլատրեր ուրախանալ անոր մահով, բայց բոլոր ընկերներս կը ցնծային, եւ թերեւս անոր մահուան պատճառով էր, որ մենք ողջ մնացինք: Ան սպաննուած էր կէսօրէն ետք, այն ատեն երբ թշնամին մեզ նեղն էր դրած ու կարող էր մեզ եփրատի մէջ թափել: Երբ Բինբաշին կը մեռնի, զօրքը կը չփոթի ու կռուի եռանդը կը թուլանայ անոր մէջ:

Ոմանք ըսին թէ Քէօսէն մեռեր է գիրդի պինդակով. բայց այդ սխալ է, քանի որ Գէորգ չարքերէն ելած էր անոր մեռնելէն առաջ: Ոմանք ըսին թէ Մուքտն ու Սէյտօն են զարկած. այդ ալ սխալ է, քանի որ անոնք իմ մօտս էին եւ ոչ ոք մեզմէ դիակէր թէ մեր դէմ կռուողը Քէօսէն է: Շատեր ալ ըսին թէ իմ գնդակէն ինկած է. այս ալ սխալ է. բոլոր կռուողներս 3 օր եւ ոք միայն իմացանք, որ մեր դէմ եկողը Քէօսէն է: Թերեւս ճշմարտութեան մօտ ըլլայ ըսել, թէ ան սպաննուած է մեր գնդակներէն, ընդհանուր կրակով արձակուած: Ինչ որ ալ ըլլայ, թիւրիմացարար ինձ վերագրեցին անոր սպանումը, եւ քանի որ ան փաշա էր, իրրեւ փաշա սպաննողի՝ Քրտեր եւ Թուրքեր ինձ տուին «Փաշա» անունը, ինչ որ վրս մղեց նոյ տասնեակ տարիներէ ի վեր: Երեւի մեռած փաշայի մը յարութիւն տալով է, որ կարելի պիտի ըլլայ ինձ համոզել այդ թրքական տիտղոսէն:

Սուլուխի կռուին վրայ յօրինուեցան բազմաթիւ երգեր՝ հայերէն, թուրքերէն, որոնք մինչեւ այժմ ալ մոռցուած չեն:

ՌՈՒԲԷՆ

(9 եւ վերջ)

լաւեցին եւ զօրացաւ կեդրոնական կառավարութեան դիրքը:

« Մինչ Եմէնի ժողովուրդը արաբ էր, կէս-ինքնավար դրութիւնը, ոչ մէկ ատեն բաժանում կամ պայքար յառաջ բերաւ եւ նման արձագանգ ալ չունեցաւ Օսմ. Կայսրութեան արաբական միւս նահանգներուն մէջ:

« Նմանապէս քիւրտեւհայկական նահանգները, որ գրեթէ ամբողջութեամբ ոչ-թրքական են եւ կլիմայով եւ տեղագրական պայմանները տարբեր են Արեւմտեան Անատոլուէն եւ աշխարհագրականօրէն հեռու են Կ. Պոլիսէն, եթէ անոնց տրուի կէս-ինքնավար վարչութիւն մը, Կեդր. Կառավարութեան մտահոգութիւնները կը դադրին եւ այդպէսով կը զօրանայ Կեդրոնը:

« Նոյնիսկ եթէ ընդունինք, այն ենթադրութիւնը թէ Վեց Նահանգները մասնաւորապէս Ռուսիոյ վերապահուած ըլլան, այդ իսկ պատճառ մը չէ: Եւ ինչո՞ւ Կայսրութեան միւս մասէն պիտի բաժնուէր, բացի այն պարագայէն, երբ ուրիշ պետութիւններ, գաղտնի նպատակներ տածէին, Ասիական Թուրքիոյ մասին:

« Խոհուն Հայեր, որոնք Գերմաններու հետ յարաբերութեան մէջ են, յատկապէս շեշտած են, որ Գերմանիա մասնաւոր նպատակներ կը տածէ Կիլիկիոյ հանդէպ: Երբ Գերմանիա համաձայնի Անգլիոյ հետ՝ նաւատորմի մասին, եւ աւստրիական ու իտալական նաւատորմները այնքան զօրաւոր ըլլան որ տիրապետեն Միջերկրականին, այն ատեն Գերմանիա Թուրքիոյ հետ իր բարեկամութեան դիմակը վար պիտի առնէ եւ հաշիւը պիտի կարգադրէ՝ Կիլիկիոյ եւ Ալեքսանտրէթի (պահանջով), ինչպէս ըրաւ Շանթունկի եւ Քիաչովի շուրջ. մինչ Իտալիա պիտի ստանայ Փոքր Ասիոյ հարաւային մասը, Անթալիայի եւ Հռոդոսի միջեւ, Ռուսիոյ պիտի թոյլատրուի կցել Անատօլուի Արեւելեան նահանգները: Այդ կրնայ ըլլալ միայն այն ատեն, երբ Գերմանիա եւ իր զինակիցները ծովային տեսակէտով պատրաստ կ'ըլլան: Այլապէս անոնք դէմ են ռուսական մասնաւոր ազդեցութեան շրջանի մը, Քիւրտիստան – Հայաստանի մէջ:

« Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ ընտրութիւն մը ընելու պարագային, Հայերը շատ նպաստաւոր չեն վերջինիս (Գերմանիոյ) մասին: Անոնք (Հայերը) չեն մոռցած 1895ի ջարդերու ատեն Գերմանիոյ բռնած անզգայ դիրքը: Եւ կ'ըսեն որ Պաղտատի Երկաթուղիի մենաշնորհը ըստացուած է Հայոց արեան գնով: Անոնք չեն հաւատար Գերմանիոյ այժմ ցոյց տուած շահագրգռութեան՝ Հայկական Հարցին հանդէպ, եւ հակառակ են որ ան ստանայ Կիլիկիան, այն մտածումով որ, Գերմանիա, Փօղէն նահանգին մէջ ըրածին նման, կրնայ դուրս քշել Հայերը եւ ոնոնց տեղ զետեղել գերման գաղթականներ, մինչդեռ Ռուսիա, 1809էն ի վեր, Կովկասի մէջ ռուս գաղթականներ զետեղած չէ:

«Անցեալ Նոյեմբերին, պալքանեան յաղթանակներէն ետք, կը թուէր թէ պիտի լուծուէր նաեւ Պերլինի Դաշնագրին 23րդ յօդուածը, որ կը վերաբերէր Մակեդոնիոյ եւ Կրետէի:

« Հայերը սկսան ակնկալութիւններ ունենալ թէ ժամանակը եկած է գործադրելու Պերլինի Դաշնագրին 61րդ յօդուածը:

« Մի քանիները իմ մօտս եկան, այդ խնդրի մասին:

« Կոմիտէի (Իթթիհատին) 1913 Յունուար 10/23, պետական հարուածէն ետք, Հաղդը Փաշա Լոնտոն գնաց եւ յայտարարեց Երիտասարդ Թուրքերու շրջանակին մէջ, թէ Անգլիա վերընդգրկած է 1878ի Լորտ Պիքընսֆիլտի քաղաքականութիւնը, զոր այժմ կարելի է «գնել», Քոնիկ տալով, Կիպրոսի յանձնումի նման ձեւով, եւ թէ ընդհանուր բարենորոգումները հակառակ են մասնաւոր բարենորոգումներու, որոնք խոստացուած են Պերլինի Դաշնագրի 61րդ յօդուածով, եւ Կիպրոսի Դաշնագրով: Դարձեալ նոյն խոստումը պիտի ըլլայ: Հայերը ջղայնացած են Հաղդը Փաշայի այդ մօտեցումէն եւ բարենորոգումներու (Թրքական) նոր ծրագրէն եւ պատճառ ունին հաւատալու, թէ Գերմանիան է որ յառաջ կը քշէ այդ պարագան, ձախողեցնելու համար Հայոց բարենորոգումները, ռուսական հսկողութեան տակ, եւ ծածկելու համար գերման եւ ռուս հակամարտութիւնը, անգլիական բարենորոգչական պաշտօնեաներ կը բերէ Թուրքիա:

« Հայերը կը յայտնեն որ, այդ անգլիական պաշտօնեաներու ուղարկումը եղած է Գերմաններու անուղղակի թելադրութիւնով եւ այնպիսի հակառուս ձեւով, որ հաճելի չըլլայ Ռուսիոյ, եւ փոխան բարենորոգումներու՝ չարիք մը կրնայ յառաջ բերել Հայերու դէմ, 1895ի նման, երբ Ռուսիա կը կասկածէր, թէ Անգլիոյ բուն նպատակն է ստեղծել երկրորդ Պուլկարիա մը, որպէս պատուար-պետութիւն, կովկասեան սահմանի վրայ: Հայերը հաստատ կերպով համոզուած են, որ միայն չարիք կրնայ յառաջ գալ, երբ Անգլիա եւ Ռուսիա իրարու աչքի մէջ շիտակ չեն կրնար նայիլ »:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 49ամեակը յիշատակուեցաւ շաբաթ, Մայիս 27ին, քաղաքապետարանի սրահը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Հանդիսութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» կոմիտէն: Իր մասնակցութիւնը բերած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս մասնաճիւղը:

Բեմը զարդարուած էր ճաշակով՝ զոյդ եռագոյններ եւ Արամի մեծադիր նկարը:

Բացումը կատարուեցաւ Ֆրանսական փառերգով եւ «Յառաջ նահատակ»ով:

Օրուան նախագահն էր Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, որուն միտքերը կարելի է արտայայտել հետեւեալ կերպով: Հայութիւնը դարեր շարունակ երազած է ունենալ իր ազատ ու անկախ պետութիւնը: Վեց դար շարունակ ապրած է ստրկական պայմաններու տակ: 1880ական թուականներուն ծայր տուին ազատագրական խմորումներ: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ձեւ եւ մարմին տուաւ այդ խմորումներուն: Արիւնահեղ մաքառումներէ ետք վերջապէս Հայութիւնը ունեցաւ իր փոքրիկ այլ սակայն ազատ հայրենիքը: Ազատութեան թուական է Մայիս 28ը եւ ազատութեան թուականը սիրելի է բոլորին համար անխտիր:

Անշեղ պահել ազատութեան իղձը, — ահա մեր պատգամը:

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Կարօ Յովսէփեան, Մարսէյլէն, որ նախ բնորոշումը կատարեց ազատութեան եւ անկախութեան հասկացողութիւններուն: Առաջինը՝ մարդկային իրաւունք մըն է անբռնաբարելի, անկախութիւնը՝ քաղաքական հարց մըն է: Ամէն անգամ երբ օտարները բռնաբարած են մեր ժողովուրդին ազատութիւնը՝ ան ըմբոստացած է. վկայ մեր պատմութիւնը իր հերոսապատում էջերով:

Բանախօսը նկարագրելէ ետք 1918ի նախօրեակի իրադարձութիւնները՝ այնքան ողբերգական մեզի համար, ցոյց կու տայ այն հերոսական գուպարին արժէքը, որուն պսակումը եղաւ Մայիս 28ը, ասկէ 49 տարի առաջ:

Հայութիւնը այլեւս հասած քաղաքական որոշ հասունութեան մը, ան դիտէ այլեւս թէ սեփական միջոցներով է միայն որ կը ստեղծուի, կը պահպանուի եւ կը բարգաւաճի հայրենիք մը, օտարը՝ օտար է, խորթ՝ մեր շահերուն:

Միասնական ճիգով պայքարիլ մեր իրաւունքներուն համար, — ահա օրուան նշանախօսքը:

Խնամուած էր գեղարուեստական բաժինը: Կը թուենք մասնակիցները մէկ առ մէկ.— Նուագ՝ հայր եւ որդի Եանպէկեան: Արտասանութիւն «Հայ դրօշին» Գր. Տօնիկեան, երգ «Հերոս զաւկին» Յ. Մինասեան, արտասանութիւն «Նաւ մըն ես հսկայ» Օր. Յովսէփեան, երգ «Աբովեան» Պօյաճեան քոյրեր, արտասանութիւն «Ափ մը մոխիր» փոքրիկն Էմիրզեան, երգ «Իմ անուշ տաւիղ» Օր. Պայընտրեան, արտասանութիւն «Բարձրացում» Գր. Էմիրզեան, երգ «Հայաստանի զով գինի» Ա. Եանպէկեան, երգ՝ Պ. Էմիրզեան, արտասանութիւն «Պանդուխտ տղան», Շ. Եանպէկեան, երգ՝ «Առաջին սիրոյ օր» Օ. Քէչէճեան, երգ «Երեւանի սիրուն աղջիկ», երգ «Սրտի զարդ է բացւում» Պօյաճեան քոյրեր, երգ «Ո՛րտեղից եկար անծանօթ սէր» Օր. Մ. Քէչէճեան, երգ «Էս օր ես իմ եարին տեսայ» ընկերակցութեամբ Օր. Ա. Եանպէկեանի, արտասանութիւն «Մեզ Հայ են ասում» Յ. Մինասեան, երգ Օր. Քէչէճեան:

Օրուան խօսնակն էր ընկ. Տ. Տէր-Պարզամեան:

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

×

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ...

ՏԷՍԻՆ.— Մայիս 25ին հողին յանձնեցինք մեր տարեց ընկերներէն Վահան Հիւսեանը:

Ծնած էր 1892ին Վասպուրականի Հայոց Ձոր գաւառի Իշխանի Գոմ գիւղը: Իր նախնական կրթութիւնը ստացած էր Վան քաղաքին Ս. Տիրամայր եկեղեցւոյ դպրոցին մէջ: Յետոյ կը մտնէ Աղթամարի դպրոցը որ 1904ին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը վարէր և Իշխանի(Միքայէլեան) կարգադրութեամբ իւրաքանչիւր գիւղական դպրոցի երկու աշակերտներ կ'ընդունուէին, ապագայ յեղափոխական գործիչներ պատրաստելու առաջադրութեամբ: Սակայն, երկու տարի ետք, Հիւսեան կը ստիպուի թողուլ դպրոցը եւ ժամանակ մը դերձակութեան կ'աշակերտի իր հօրեղբօրը քով: 1910ին իր մօրը խորհուրդով կը հեռանայ ծննդավայրէն Ամերիկա մեկնելու եւ իր ուսումը շարունակելու մտադրութեամբ: Երկու տարի կը մնայ Պոլիս եւ իր ճանապարհածախքը ապահովելով 1912ին կ'անցնի Միացեալ Նահանգները: Հոն յուսախաբ կ'ըլլայ: Ոչ ոք կ'օգնէ իրեն, ուսման հետեւելու համար եւ ի վերջոյ կը ստիպուի գործարան աշխատիլ:

Ուոթըրթաունի մէջ կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը: Կը վարէ Կոմիտէի քարտուղարութիւնը եւ իր ժրաջան գործունէութեամբ Կոմիտէի ընկերներուն թիւը կը բարձրանայ: Կը լծուի նաեւ «Հայրենիք»ի սպառման աշխատանքին:

Վրայ կը հասնի առաջին աշխարհամարտը: Արեւմտեան Հայաստանի տեղահանութիւնները, արտագաղթը եւ ջարդերը: Կամաւորական շարժումները ծայր կու տան, եւ Հիւսիսեան 1916ին կը թողու Ամերիկան ու կ'անցնի Կովկաս՝ Հայրենիքին ծառայելու մտածումով: Երեւանի մէջ կը գտնէ իր հարազատները ու կը փոխադրուին Իգտիր, ուր կ'ամուսնանայ: Յետոյ կ'այցելէ իր ծննդավայրը: Ամիս մը կ'ապրի Այդեստան: Կը վերադառնայ Իգտիր, ապա Երեւան:

1918 Մայիս 28: Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակում: Խանդավառ օրեր: Կը լծուի կուսակցական բեղուն գործունէութեան: Վրայ կը հասնի Փետրուարեան ապստամբութիւնը: Կ'անցնի Պարսկաստան: Ժամանակ մը ետքը կը վերադառնայ Հայրենիք, սակայն երկար չի կրնար մնալ: Ձերբակալութեանց սըփռած սարսափը կը ստիպէ զինք անցնիլ արտասահման՝ օգտուելով պարսկահպատակի իր հանդամանքէն: Եւ 1922 Դեկտ. 22ին Պաթումի եւ Պոլսոյ ճամբով կը հասնի Ֆրանսա:

Տէսինի մէջ ընկ. Հիւսեան մինչեւ իր մահը ունեցաւ կուսակցական եւ հանրային բեղուն գործունէութիւն: Բնաւորութեամբ աշխոյժ էր ու անխոնջ: Անվկանդ ու կորովալի: Տարիներ շարունակ տարաւ «Յառաջ»ի գործակալութիւնը: Սկզբնական շրջանին կը զրկէր թղթակցութիւններ Վեհունի ստորագրութեամբ:

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, երբ ամէն ինչ մեռեալ վիճակ մը կը ներկայացնէր, իր ջանքերով վերակազմեց Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը եւ իր խորհուրդներով օգտակար հանդիսացաւ մասնաճիւղի վարչութեան:

Ընկ. Հիւսեան կը պատկանէր գաղափարական սերունդի մը, որ տեսաւ Հայրենիքի վերածնունդը ու աշխատեցաւ անոր բարգաւաճման: Իբրեւ Վասպուրականի զաւակ՝ ունէր Հայու անաղարտ հոգի: Հայրենակարօտ սիրտը կը բաբախէր իր կուրծքին տակ: Իբրեւ Դաշնակցական՝ կը հաւատար իր կուսակցութեան գաղափարներուն իրականացման ու կ'ապրէր լուսաւոր ապագայի մը յոյսով ներշնչուած:

Թէեւ ունէր Ֆիզիքական բաւական տոկուն կառուցուածք եւ կարող էր տակաւին երկար ապրիլ, սակայն, դժբախտաբար անողոք հիւանդութիւնը զգետնեց զինքը:

Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ոչ... այդ կողմէն մի՛ վախնար...: Չարիքը ժամանակաւոր է, իսկ բարիքը՝ յաւիտենական...:

— Վարպետ, այս զգեստներո՞վ դուրս պիտի ելլէք:

— Այո՛, այս զգեստներով:

— Ետքը՞:

Վիտօք այս խօսքերը անանկ հաւատաւոր շեշտով մը արտասանեց որ, Մանօն ապահովութեան մէջ զգաց թէ՛ ինքզինքը թէ իր զաւակներուն հայրը:

— Ուրեմն մնաս բարով, այս իրիկուն պէտք եղած տեղեկութիւնները կը բերեմ:

— Երթաս բարով եւ յաջողութիւն, պատասխանեց գաղտնի ոստիկանը առանց իր յուզուած ըլլալը յայտնի ընելու:

Երբ Մանօն դուրս ելաւ գրասենեակէն, Վիտօք իր գրասեղանին առջեւն անցնելով, էջ մը թուղթի վրայ բաներ մը գրեց եւ ստորագրեց, յետոյ, դրան մօտենալով եւ զայն կիսովին բանալով՝ քարտուղարին ըսաւ.

— Գնա Քօքօ Լաքուռը ինծի կանչէ, առժամեայ բանտին դրան առջեւն է:

Քանի մը վայրկեան ետքը Քօքօ ներկայացաւ:

Գաղտնի ոստիկաններու պետը անոր ըսաւ.

— Առ սա ազատ արձակման հրամանագիրը... Շէրէզի դղեակին պատերուն տակը բռնուած հաւու գողին կը պատկանի:

Այս ըսելով, գրասեղանին վրայէն խլեց գողին տուած ինքնութեան թուղթերը եւ աւելցուց.

— Այս թուղթերը այդ ստահակին յանձնէ եւ երբոր իմ փողոց ելլելս տեսնէք, բանտէն հանեցէք զայն եւ թող տուէք որ երթայ:

— Ետքը Պիպիին հետ հոս ինծի սպասեցէք: Հա՛, չմոռնամ, երէկուան ըրած ձախաւերութեանդ համար քեզի պիտի պատժէի, շաբաթ մը դինի ըսուած բանէն կաթիլ մը անգամ պիտի չդնես բերանդ, հասկցա՞ր:

— Վարպե՛տ, հոդիս ուզէիր ատկէ աւելի աղէկ էր... վախնամ ատոր պիտի չդիմանամ...:

— Գինիի սպունդ, կաթիլ մը խմելդ եթէ տեսնեմ, դիտցած ըլլաս որ Պիպիին ձեռքը մտրակ մը պիտի տամ եւ փառաւոր տփոց մը քաշել պիտի տամ քեզի, հասկըցա՞ր, քիթիդ կարմրելէն կը հասկնամ խմած ըլլալդ...:

— Շո՛ւնշանորդի քիթ, չի կարուիր որ կարեմ ու քանի մը գաւաթ ճնկեմ...:

— Շուտ գործիդ գնա՛ եւ պատուէրս մի՛ մոռնար:

Քօքօ սենեակէն դուրս ելլելուն պէս, Վիտօք ջերմոցին մօտեցաւ, գաղտնի զըսպանակը մղեց, ջերմոցին տախտակը բացուեցաւ եւ գաղտնի ոստիկանը կուլ տալով՝ անոր վրայէն առանց ձայնի գոցուեցաւ:

Հինգ վայրկեան ետքը, Վիտօք, դատարկապորտի զգեստներով իր գրասենեակին դէմի Սէնթ-Ան փողոցը կը գըտնուէր... եւ հացավաճառի մը խանութին առջեւ կանգ առնելով, բերանը ջրոտած, անօթի թափառաշրջիկի մը նման աչքերը բացած, կը սկսէր դիտել ախորժագրդիռ հացերու կարմրուկ դէզերը:

Շատ չանցած, հաւու գողը, դէմքը կաս-կապուտ կտրած, գոհունակութեան ժպիտ մը շրթունքին, Ընդհանուր Ապահովութեան շէնքին դրան առջեւ երեւցաւ, եւ Քոքոյի ու Պիպիի կողմէ հրմշտկուելով փողոց նետուեցաւ:

Երբ ոտքը փողոց դրաւ, հաւու գողը, օձիքը աժան ազատող մարդու մը գոհունակութեամբ, արագ քայլերով սկսաւ հեռանալ:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Կարապետ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Խոմոն Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշակ Սիլէնտիր եւ աղջիկը ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ պատահեցաւ Յունիս 4ին:

Յուղակատարութիւնը կը կատարուի այս Հոգեշաբթի Յունիս 7, ժամը 16ին Փա–րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ–Քոմիւնալի դերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել:

Այրի Տիկին Հայկ Դանիէլեան (Ծննդ. Շալաքեան), Տէր եւ Տիկին Փիէր Դանիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Դանիէլեան, Զիֆթիէեան, Տոլապճեան եւ Մեսրոպեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ աղգականին՝

ՀԱՅԿ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ

(Կեսարացի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 3ին, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հոգեշաբթի (Յունիս 7) առաւօտ ժամը 9ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրի–Փարիզիէնի նոր դերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմ–նադրութեան 49րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Իսկ լէ Մուլինոյի խումբին, այս կիրակի Մէսոնի անտառը՝ պաղ աղ–բիւրի մօտ:

Գեղարուեստական բաժին: Բարձրախօս: Առատ կերուխում:

Անձրեւի պարագային՝ Զ. Զատիկեանի սրահը, 20 Ռիւ տը լա Տէֆանս:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՓՈՆԹ–ԼՎԷՔ.— Այրի Տիկ. Մարիամ Մարզարեան, Տէր եւ Տիկին կարապետ Մարզարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անթոյեան (կարտան) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (11 Յունիս) առաւօտ ժամը 10ին Սէն Ձօզէֆ մատրան մէջ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Պատարագիչ՝ Վահ. Վարդ. Թօփալեան (Սէնթ–Էթիէն)

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Զպուքճեան (Լիբանանէն) 20 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառաջ»ի խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ:

×

Խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ, Տիթրօյթէն Տէր եւ Տիկին Զարմայր Զէննէճեան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառաջ»ի բարգաւաճման:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՋի Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Յունիս 8ին հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին դպրոցի սրահին մէջ, չատ կարեւոր օրակարգ: Ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱՐԶՈՒ ՍԵՆԵԱԿ
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Առանձին կին մը, վարձու մէկ կամ երկու սենեակ, խոհանոցով, կը փնտռէ Փարիզի 9րդ թաղամասը:

Հեռաձայնել 535–05–81:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆԻ

ԱՐԱՐԱՏԸ

ԸՆԴԴԷՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ

STADE CUBIZOLES
Avenue Jean-Jaurès, MAISONS-ALFORT (Métro : Charenton-Ecoles), Autobus 181
ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 21ԻՆ
Սկիզբը ժամը 19,39ին — երիտասարդական հանդիպում

U.J.A. ALFORTVILLE contre JUVISY

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
ի պատիւ
ԵՐԵՒԱՆԻ « ԱՐԱՐԱՏ »
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ
Յունիս 9ին, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին
ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷ (9 Քէ Անթոլ–Ֆրանս)

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ (Յունիս 10) երեկոյ Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր նկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նըկատի պիտի առնուին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Փոքորիկ խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵԷՕ–ՔՈՇԱՆ.— Հ. Ց. Դ. «Արծիւ» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20:30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ
31 Յուլիս – 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40
Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON
M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE
M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86
M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE-PARTY

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19էն սկսեալ Մշակոյթի Տունը
17, Rue Bleue, PARIS
կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Արծիւ ակումբին կողմէ

BUFFET *AMBIANCE*

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՍՊԱՆԻԱ

(Ս. ՍԵՊԱՍԹԻԱՆ, ՎԻԹԹՈՐԻԱ, եւ վերադարձին այցելութիւն նաեւ ԼՈՒՐՏ)

Մեկնում՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ին
Վերադարձ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 27ին

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
(Métro : Crimée)
(*Մուտքին դիմացի դուռը*)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

BAIL A CEDER

TAILLEUR
15, Rue Ampère — CACHAN
Tél. : 735-17-63
Après-midi seulement

GALERIE DE L'UNIVERSITE
32, Rue de l'Université, Paris-7e

ԱՐՇԱԿ

PEINTURES - GOUACHES

Jusqu'au 8 Juin

Fermé le Lundi

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ՆԱՑԻՐԻ պարախումբին (հայկական պարեր) եւ Լիբանահայ երգիչ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՊԼՏԻԿԵԱՆԻ

Բացօթեայ եւրոպական արդիական պարեր « Օրքէսթր Թիփիք » նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մաւչելի դիներով, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ — ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով:
Երեկոյեան աւանդական չամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔ 2,50 ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն, որուն ճաշագինն է՝
մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի դրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Հեռախօս 770–77–73

ԾԱՆՕԹ.— Հանգստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել կարելի է Սէն Նորէն մինչեւ Անկէն–լէ–Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ բռնել 6 օթոպիւսով իջնել կրօլէ կայանը. *Շոգեկառքի ժամերը.*— 10,15, 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,47, 13,24, 13,54, 14,00, 14,30, 15,00 եւայլն:

ՓՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Փոյի բանակումները տեղի կ'ունենան Յուլիս 3էն 27 եւ Օգոստոս 1էն 18:

Յուլիսի բանակումին կ'ընդունուին 6–14 տարեկան տղաք եւ աղջիկներ, իսկ Օգոստոսի բանակումին կ'ընդունուին 14էն վեր տարիք ունեցող երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ:

Արձանագրութեան համար դիմել ժէօնէս է Ափխոնի վարչութեան.—

ARTHUR HELVADJIAN (Pasteur)
6, Place de la Rolonde — ST-JEROME - MARSEILLE (13) — Tél. 62.85.10

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8
ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 8 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10930 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — Nº 10.930

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ա.

Մեծ եղեռնի յիսնամեակին առթիւ Հայաստանի ու Սփիւռքի մէջ համազգային չափանիշով կատարուած ձեռնարկներն ու ցոյցերը իրենց արձագանգն ունեցան Ամերիկայի պետական չրջանակներուն եւ Քրքական մամուլին մէջ: Արձագանգ, որ կը չարունակուի ասելի քան երկու տարիէ ի վեր:

1965 Ապրիլ 24ին Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը ի մէջ այլոց հեռագիր ուղղած էր նաեւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին՝ քիոյ Հանրապետութեան նախագահին՝ յիշեցնելով անոր յիսուն տարի առաջ կատարուած մեծ ոճիրը, որուն զոհ էին գացած մէկուկէս միլիոն Հայեր: Ու պահանջած էր արդարութիւն հայ ազգին համար, հիմնուած Սեւրի դաշնագրին վրայ:

Զօր. ձէմալ Կիւրսէլ այն առեն անուղղակի եւ անպատճառ կերպով պատասխանած էր այդ հեռագրին՝ Թուրքերէն Թերթերուն մէջ հրատարակութեան տալով յայտարարութիւն մը, որուն համաձայն իբրեւ թէ 1915ին հայկական ջարդ եւ տարագրութիւն տեղի չէր ունեցած Թուրքիոյ մէջ: Եղածը պարզապէս բնակչութեանց տեղափոխութիւն մըն էր պատերազմի պատճառաւ: Ռազմաճակատի Հայերը երկրին ներսերը զրկուած էին... իրենց կեանքի ապահովութեան համար...

Կը Թուի թէ ատով չէ բաւականացած կիւրսէլ եւ Թուրք զրոյի մը պարտականութիւն յանձնած է գիրք մը պատրաստել հայութուրք յարաբերութեանց մասին, հակազդելու համար հայկական քարոզչութեանց:

Այդ գրողը կը կոչուի Սատի Քոչաշ, ծնած 1919ին Գոնիայի էրմէնակ գաւառակին մէջ 1928ին, ընտանեօք փոխադրուելէ Գոլիս, ուր երկար տարիներ ուսանելէ ետք մտնակցած է Թուրքիոյ քաղաքական եւ ազգային չարժումներուն եւ վրած պետական պաշտօններ: 1954–56ին Գուբրէյի Թրքական դեսպանատան դին – ուրական կցորդ է եղած:

Գիրքը լոյս պիտի տեսնէ չուտով: Սակայն ձումհուրիյէթ արտօնութիւն ստացած է անոր գլխաւոր մասերը հրատարակելու՝ զարդարուած զանազան պատկերներով:

Օրերով իր առաջին էջին վրայ մեծատպ գիրքը յայտարարութիւններով ծանուցանելէ ետք, Մայիս 14ին ամբողջ կէս էջ յատկացուցած է անոր ուղիղ սիւնակի վրայ չնդալից խորագիրներով: Ու չարունակած է մինչեւ Մայիս 25:

Ձումհուրիյէթի յօդուածագրքին խորագիրն է Հայերը եւ թուրբեւհայ յարաբերութիւնները պատմութեան ընթացքին: Ամէն օր տարբեր էնթախորագիրներ ա – ւելցուցած է ընդհանուր խորագրին, հաճայն նիւթին:

Սպասելով գրքի լոյս տեսնելուն, կ'ամփոփենք Սատի Քոչաշի յօդուածագրքը, որ թարգմանած են Գոլոյ հայերէն զոյգ Թերթերը, Մարմարա եւ ժամանակ, ինչպէս նաեւ Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը Ազդակ:

Հեղինակը խորամանկ է, կեղծաւոր եւ կեղծարար:

Ինքզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ բարեկամ Հայերուն: Իր ծննդավայրին՝ էրմէկէսի մէջ ճանչցեր է միակ հայ ընտանիքը՝ Սարգիս Ուստան, որուն տղան կարգին կ'աշխատակ եղեր իր հօրը քով: Լաւ յիշատակներ կը պահէ եղեր այս ընտանիքէն, որ յետագային փոխադրուեր է Գոլիս անկէ Ռումանիա:

Գուբրէյի մէջ 1954ին վինաւեր է Սարդիս Ուստան եւ կարպիսը, որոնք սակայն մեռած են եղեր:

Ռումանիոյ մէջ, պինուորական կցորդ եղած ատեն ո՛ւր որ գացեր է իր դէմը կամ մօտը անպայմանօրէն դեր է Թրքախօս Հայեր, որոնք Թուրքիայէն հոն գացեր էին եւ «այժմ, կ'ըսէ, քառասուն տարուան հին բարեկամներու նման կը դիմաւորէին մեզ եւ ջանք չէին խնայեր մեզի օգնելու, օգտակար հանդիսանալու համար: Կարծէք Թէ երկու հին դրացիներ, վաղեմի բարեկամներ, նոյնիսկ ազգականներ ըլլայինք, ա՛յնքան որ մօտիկութիւն ցոյց կուտային, կարծէք իրարմէ հեռու մնացած տարիներու կարօտը առնել կ'ուզէին, մտերիմ մարդոց ան – կեղծութեամբ կը մօտենային մեզի...»:

Այս կեղծաւորական ու փաղաքչական նախապատրաստէն ետք, Քոչաշ կը սկսի պատմական կեղծարարութեան ու խարդախութեան, ըստ Թրքական տեսլականի:

ԿՐԱԿԸ ԴԱԴՐԵՑՈՒՑԷ'Ք

ԿՂ ՀՐԱՀԱՆԳԷ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ, ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՀԱՄԱՐ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԿԸ ԽԶԷ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԵՏ ԵՒ Կ'ԱՐՏԱՔՍԷ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՆԵՐԸ

Կռիւներու երկրորդ օրը աւելի ծանր եղաւ ոչ միայն Նասրի զօրքին համար, այլեւ Հիւսէյնի արաբական լեգէոնին:

Ամբողջ օրը կռիւները չարունակուեցան զիրկընդխառն, երուսաղէմի արաբական բաժնին մէջ, որ իրիկունը ինկած էր Իսրայէլացիներու ձեռքը: Նոյն օրը կ'իյնար Կաղան եւ Դաւիթի աստղը կը ծածանէր նաեւ Պիր–Լահթանի վրայ:

Իսրայէլցի սպայ մը կը յայտարարէր.— «Պաղեստինցիները քաջութեամբ եւ մոլեռանդութեամբ կռուեցան, բայց եղիպ – տացի սպաները չուտով նահանջեցին եւ կռիւը սաստկացաւ: Նայեցէք սա խեղճերը, իրենց հարկ եղած կօշիկներն անգամ չունին» ու Իսրայէլցին ցոյց կուտայ թենիսի հինցած կօշիկներ, եղիպտացի դիակներուն ոտքը:

Կաղայի անկումէն ետք, Իսրայէլի զօրքը կը չարունակէ յառաջանալ եւ 150 քիլոմեթր էր Սուէզին, երբ կը հասնէր կրակը դադրեցնելու հրահանգը:

Միւս կողմէ Երուսաղէմի անկումէն ետք, ինկած են նաեւ ձէնին, Լաթրուն եւ Ռամալահ, այլ խօսքով իսրայէլեան զօրքը Յորդանան գետը հասած է:

Երուսաղէմի մէջ սակայն յուսահատական կռիւներ կը չարունակուին քաղաքին դանազան մասերուն մէջ, ուր Յորդանացիները վճռապէս ու կատաղութեամբ կը կռուին:

Ռազմական այս կացութեան մէջ էր, որ կը հասնէր կրակը դադրեցնելու հրահանգը, Չորեքչաբթի առաւօտ 4,40ին Փարիզի ժամով:

Ապահովութեան Խորհուրդը իր որոշումը կուտար միաձայնութեամբ, ինչ որ կը նշանակէ Խորհ. Միութեան համաձայնութեամբ: Ծանօթ է որ այս համաձայնութեան յանգած նիստէն առաջ, Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան ՄԱԿի պատուիրակները դլուխ դլխի խօսած էին ժամերով: Ասոր արդիւնքն էր Ռուսերու նահանջը: Արդարև վիճաբանութեան դլխաւոր կէտը այն էր Թէ Ամերիկա կ'ուզէր որ կռիւները դադրին անմիջապէս, եւ զօրքերը մնան ուր որ են (իմա՛ իսրայէլեան զօրքը դրաւած արաբական հողերուն վրայ), մինչ Մոսկուա կը պահանջէր որ զօրքերը քաշուին, հո՛ն, ուր էին կիրակի: Այս կէտին վրայ է որ կրեմլինը տեղի տուած է եւ կրակը դադրեցնելու հրահանգը կը տրուէր, երկու կողմերուն, առանց պայմանի, զօրքերը մնալով ուր որ են:

Այս հրահանգէն ետք, Չորեքչաբթի առաւօտ փարիզ հասած առաջին լուրերուն համաձայն, Թել–Ավիվ տրամադիր էր կռիւները դադրեցնելու, պայմանաւ որ նոյնն ընեն Արաբները: Բայց կ'ըսէին Իսրայէլի մէջ, ամէն կողմէ Արաբները կը չարունակեն կրակել: Ինչ ետք, Գահիրէի ձայնասփիւռը կը յայտարարէր Թէ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը կը մերժէր կրակը դադրեցնելու հրահանգին հնազանդիլ և Թէ Արաբները պիտի չարունակէին կռուիլ:

× Փարիզի մէջ, առջի իրիկուն ալ մօտ 3000 հոգի ցոյց մը ըրին ի նպաստ Իսրայէլի, Քոնքորտէն Ազգ. Ժողովի չէնքը: Նիւ Եորքի ամերիկեան մարզպետարանը՝ եւուայթ-ըտ ձէուիշ էփիլը 15 միլիոն տոլար տրամադրեց Իսրայէլի, անմիջական օգնութեան:

× Եգիպտոս ամբաստանելէ ետք Ամերիկացիները եւ Անգլիացիները, որ մասնակցած են իսրայէլեան առջին յարձակման, խզեց յարաբերութիւնները, ապա երկրէն վտարեց բոլոր ամերիկահպատակները:

× Իրաք, Քուէյթ, Ալժերիա, Լիբանան եւ Սուրիա դադրեցուցին քարիւղի իրենց արտածումները դէպի Մեծն Բրիտանիա եւ Ամերիկա:

Անգլիա եւ Ամերիկա հերքելէ ետք իրենց մասնակցութիւնը Իսրայէլի յարձակման, կը պահանջեն, որ ՄԱԿը դէտեղ կազմուած յանձնախումբ մը ղրկէ տեղւոյն վրայ հաստատելու համար Թէ Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն «մեղք չունին»:

× Գահիրէի օրինակին հետեւելով, Դամասկոս, Ալժէ, Սուտան եւ Եմէն խզեցին իրենց յարաբերութիւնները Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի հետ: Պէյրութ արդէն չէր տուած տակաւին, Չորեքչաբթի առտու: Շէյ ընկերութեան պատկանող մթերանոցներ հրոյ ճարակ դարձած են առջի օր, Պէյրութի մէջ: Կը կարծուի Թէ սապոթաժ է:

× Երեք Թղթակիցներ Թայմ – Լայֆի եւ Էն–Պի–Սիի սպաննուած են ռազմաճակատը:

× Հիւսէյն հեռաձայնած է Նասրի ապահովութիւն տալով, որ Յորդանան վճռապէս կը մնայ հաստատակաց Թշնամիին դէմ: Նասր պատասխանած է Թէ Արաբները որոշած են կռուիլ մինչեւ վերջնական յաղթանակ եւ չնորհաւորած Հիւսէյնի բանակը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գահիրէ կոչ մը ուղած է Արաբներու, որպէսզի չարունակեն պատերազմը, առանց լսելու Ապահովութեան Խորհուրդի կոչը: Միւս կողմէ Մոսկուայի արաբական երկիրներու դեսպանները, դիմած կատարած են որ կրեմլին ընդունուին: Հաւանաբար կ'ուզեն մանրամասն տեղեկանալ Մոսկուայի դիրքին:

Ռազմական ճակատի վրայ, Իսրայէլցիք կը չարունակեն յառաջանալ: Վերջին լուրերու համաձայն 50 քիլոմեթր մնացած է Փորթ–Սայիտէն եւ կ'ըսուի Թէ, բայց այս վերջին լուրը չէ հաստատուած, յաջողած են ճեղքել Աքապայի պաշարման գօտին:

× Շու–Էն–Լայ յայտարարած է Նասրին Թէ իր կողքին է, 700 միլիոն Չինացիներով:

× Լոնտոնի սակարանին մէջ անգլիական կը կ'իյնայ մինչ Փարիզ նափոլէոնը աննախընթաց յաւելում մը կը կրէր:

× Ալժէրի Իսրայէլի պօյքոթի տեղական դրասենեակը, Ալժերիոյ եւ արաբական երկիրներու մէջ, արդիլել կ'ուզէ 21 դէպրասաններ եւ 14 անձնաւորութիւններ: Այս վերջիններու կարգին է Օտոռի խըմբագրապետը՝ Տոմինիք Փատօ ինչպէս նաեւ Զօր. Քէօնիկ, Էմիլ Ռոշ, Սանկի – նէթի, Մառէթ, եւայլն, եւայլն: Դերասաններու մէջ են Լուիս Մարիանօ, Ալէն Տըլոն, Միշէլ Սիմոն, Ժոնի Հալիտէ, Սիմոն Սինեոռէ եւայլն, եւայլն:

× Ժաք Սուսթէլ կը դատապարտէ Ֆրանսական կառավարութեան «չէզոքութիւնը»: Ազգ. Ժողովին առջեւ Քուվ տը Միւրվիլի զեկուցումին կը պատասխանէր միայն մէկ հոգի՝ կի Մոլէ, կառավարութիւնը մերժած ըլլալով վիճաբանական նիստը, զոր ընդդիմութիւնը կ'ուզէր, հետեւ ունենալով ժիւքաուի անկախ հանրապետականները:

ԱՐԱՐԱՏ

ՅԱՂԹԵՑ ԼԻՈՆԻ ՕԼԷՄՓԻՒՔԻՆ

(Օի դէմ 2)

Լիոնէն կը հեռագայեն.—

Երեքշաբթի իրիկուն Լիոնի Սքատ Միւնիսիփալի մէջ մօտ հինգ հազար հոգի ներկայ եղան Արարատի մրցումին Լիոնի Օլէմփիքին դէմ:

Ըստ աւանդութեան խմբապետները փոխանակեցին խումբին դրօշը եւ Լիոնի քաղաքապետը՝ Փրատել տուաւ fու տ'աո – վուան:

«Արարատ»ի յաղթական երկու կէտերը նշանակեցին Ղազարեան (49րդ վայրկեանին) եւ Կարապետեան (70րդ վայրկեան – եանին):

Ամբողջ խաղին ընթացքին, ժողովուրդը չատ օրինակելի կեցուածք ունեցաւ եւ «մարզական» ոգին տիրեց, ապահովելով չատ դեղեցիկ ընդհանուր մթնոլորտ մը:

Ա՛ս առեն Ուստան եւ կարպիսը, որոնք սակայն մեռած են եղեր:

Ռումանիոյ մէջ, պինուորական կցորդ եղած ատեն ո՛ւր որ գացեր է իր դէմը կամ մօտը անպայմանօրէն դեր է Թրքախօս Հայեր, որոնք Թուրքիայէն հոն գացեր էին եւ «այժմ, կ'ըսէ, քառասուն տարուան հին բարեկամներու նման կը դիմաւորէին մեզ եւ ջանք չէին խնայեր մեզի օգնելու, օգտակար հանդիսանալու համար: Կարծէք Թէ երկու հին դրացիներ, վաղեմի բարեկամներ, նոյնիսկ ազգականներ ըլլայինք, ա՛յնքան որ մօտիկութիւն ցոյց կուտային, կարծէք իրարմէ հեռու մնացած տարիներու կարօտը առնել կ'ուզէին, մտերիմ մարդոց ան – կեղծութեամբ կը մօտենային մեզի...»:

Այս կեղծաւորական ու փաղաքչական նախապատրաստէն ետք, Քոչաշ կը սկսի պատմական կեղծարարութեան ու խարդախութեան, ըստ Թրքական տեսլականի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՒԲԻ կառավարութիւնը բողոք ներկայացուց Ֆրանսայի, Ներքին Նախարար Ուֆքէրի, ի բացակայութեան ցկեանս բերդարդելութեան դատապարտուելուն առթիւ: Ռազաթի համար, այս դատապարտութիւնը բռնաբարումն է Ֆրանք–եւմարոքեան արդարութեան պայմանադրութեան:

ՊԱՐՍԻՑ Շահը, որ Փարիզ էր առջի օր, անմիջապէս Թեհրան մեկնեցաւ, նկատի առնելով Մէջին Արեւելքի կացութիւնը:

ԱԹԷՆՔԻՆ կը հաղորդեն Թէ հաւանաբար 3500 հոգի ազատ արձակուին, ի մօտոյ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ, հարիւր 41 հազար 743 Թեկնածուներ պաշտօի քննութեան ներկայացան, Ա. դասին մէջ: Բեւրանացի քննութիւններ տեղի կ'ունենան Յունիս 27էն 30:

ՀԱՅՈՑ ԴԵՐԸ
ՕՍՄ. ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ա.

Հր. Աճառեան, 1943ին, Երեւանի համալսարանին մէջ տեղի ունեցած գիտական նստաշրջանին վերոյիշեալ նիւթով զեկուցում մը տուած է: Յիշեալ զեկուցումը, որ Փրոֆ. Է. Աղայեան լոյս ընծայած է «Հայրենիքի Զայն»ի մէջ, կը մախքն էր մեծ աշխատութեան մը, զոր ակադեմիկոսը ծրագրած էր իրականացնել յետագային:

Ծրագիրը չէ իրականացած Հր. Աճառեանի մահուան պատճառով:

ԲԱՆԲԵՐ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
1967 թիւ 1

Թուրքիա, երբ օսմանեան կայսրութիւն էր, ունէր մի շարք հպատակ ազգեր՝ Արաբները, Քիւրտերը, Հայերը, Յոյները, Պուլկարները, Ալպանացիները... Յոյները եւ Հայերը նոյնիսկ մայրաքաղաքին (Պոլիս) մէջ մեծ թիւ կը կազմէին եւ միասին 400·000 շունչ էին: Պոլիս ունէր 1·000·000 բնակիչ, որմէ 500·000ը՝ թուրք, 400·000ը՝ հայ եւ յոյն, եւ 100 հազարը՝ հրեայ եւ եւրոպացի: Շատ Հայեր, լրիւ տիրապետելով տաճկերէնին, վարչական բարձր պաշտօններու հասան եւ մեծ դեր ունեցան բոլոր ասպարէզներուն մէջ:

Հին պետական հայ պաշտօնեաները ամիրաները եղած են: Ասոնց ծագումը սապէս եղաւ: Պետութիւնը կը նշանակէր իբրեւ կառավարիչ թուրք փաշա մը, ան ալ տուրքերու յանձնումին իբրեւ երաշխաւոր կը նշանակէր հայ սեղանաւոր մը, որ պալատին ծախքերը կը հոգար եւ վճարելի տուրքին ի հաշիւ գրելէն ետք, ինք անձամբ կը հաւաքէր տուրքը ժողովուրդէն: Ամիրաները մեծ մասամբ ներքին գաւառներէն էին եւ իբրեւ երկրին ամէնէն ազդեցիկ մարդիկը, մասնակից էին բոլոր ազգային գործերուն: Պատրիարքը եւ ազգային վարչութիւնը անոնց ձեռքն էին: Ամիրաները շատ անգամ անարժան գտնուած են իրենց կոչումին, բայց անոնց մէջ եղած են նաեւ շատ օգտակար անձեր: Յիշենք Սեղբոս ամիրա վաճառականապետը (1720ի թուականներուն), Շնորհք ամիրան, շնորհալի անձ մը, որ առաջին անգամ 1790ին բացաւ Պոլսոյ զանազան թաղերուն մէջ առաջին հայ վարժարանները եւ դպրոց մըն ալ աղջիկներու համար, Մկրտիչ ամիրա Ճեզայիրլեան, որ հիմնեց Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանը եւ դպրոցին նուիրեց 100·000 զրուշ, Թէրզեան Աբրահամ ամիրան, որ 1824ին Հասան փաշա խանին մէջ տպարան մը հաստատեց եւ իր տպած գիրքերը ձրիաբար բաժնեց գաւառներու մէջ:

Ընդհանուր մաքսային հասոյթը յանձնուած էր Տիւզեան Յովհաննէս Զէլէպիին, յետոյ Ճեզայիրլեան Մկրտիչ ամիրային: Վառօդապետութիւնը ժառանգաբար Տատեաններու ձեռքին մէջ կեդրոնացած էր՝ 1795էն: Բանակի հացի մատակարարութիւնը՝ Նորատունկեաններուն: Փողերանոցը՝ Տիւզեաններուն, որոնք նախապէս պալատին ոսկերչապետն էին: Երբ այս վերջինները զողութեան կասկածով գլխատուեցան, փողերանոցը յանձնուեցաւ Պէզճեան Յարութիւն ամիրային (ծն. 1771), որ տասը տարիէն աւելի ծառայեց մեծ հաւատարմութեամբ եւ արժանացաւ կայսեր շնորհներուն: Պոլսոյ մէջ հիմնեց Հայոց ազգային հիւանդանոցը, վերաշինեց Մայր եկեղեցին, Պատրիարքարանը, Պէզճեան դպրոցը, Գումքափուի եկեղեցին եւ երկու դպրոցները, արքունի նաւարանի եկեղեցին, Բերայի աղջկանց դպրոցը, Մայր եկեղեցիին դպրոցը, Քարթալի դպրոցը, եկեղեցին եւ աղբիւրը: Ասոնցմէ զատ, կտակով ապահոված է Գումքափուի դպրոցները, Օրթագեղի եկեղեցիին 100·000 զրուշի պարտքը վճարած է, օգնած է Զանաքքալէի, Կելիպոլուի, Էտիրնէի, Մալկարայի եկեղեցիներուն, Պոլսոյ աղքատներուն նուիրած է 100·000 զրուշ եւայլն: Երբ 1828ին ռուս բանակը Պոլիս հասաւ եւ 15·000·000 ռուբլի պատերազմական տուգանք պահանջեց, հակառակ պարագային Պոլիսը գրաւելու սպառնալիքով, Սուլթան Մահմուտ շուարած, չգիտէր ինչ ընել, որովհետեւ ոչ դրամ կար տուգանքը վճարելու եւ ոչ ալ զինուոր՝ կռիւը շարունակելու: Պէզճեան օգնութեան հասաւ. փողերանոցին մէջ գտնուած հին արծաթները հալեցուց եւ մեծ մասը պղինձի հետ խառնելով կտրեց հինգնոց-վեցնոց դրամները, ապա հրապարակ հանեց եւ ժողովուրդին ոսկին հաւաքելով, տուգանքը վճարեց:

Յովհաննէս պէյ Տատեան Պէյքոզի թուղթի գործարանին վերատեսուչ, Էյուպի մանածի գործարանի տեսուչ եւ Ազատլրի վառօդապետ նշանակուեցաւ: Կառավարութեան ծախքով երեք անգամ Եւրոպա ուղարկուեցաւ արհեստագիտութիւնը, յատկապէս վառօդի պատրաստութիւնը ուսումնասիրելու համար: Վերադարձին ան հնարեց հրացանին փողերը ծակելու մեքենայ մը: Իր պատրաստած վառօդը շատ բարձր գնահատուեցաւ Ֆրանսացի եւ անդլիացի զօրավարներու կողմէ՝ 1856ին, Խրիմի պատերազմին: Իր վերակացութեամբ շինուեցան Պէյքոզի կաշիի գործարանը, Նիկոմիդիոյ չուխայի գործարանը, Հերեքէի մետաքսի գործարանը, Զէյթին-Պուռնուի երկաթ ձուլելու եւ կերպասի գործարանները:

ՀՐ. ԱՃԱՌԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿԱԶՄԱՒՈՐՄԱՆ
ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍԿԶԲՆԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Ամենատարօրինակն այն է, որ Խայասացիների կամ Արմէնների կողմից ողջ Մեծ Հայքը «նուաճելու եւ տեղացիներին ձուլելու» տեսակէտի կողմնակիցները աշխատում են յենուել նաեւ մեր հնագոյն ժողովրդական առասպելների եւ էպոսի վրայ, ըստ որում, վերցնելով Հայկի եւ Բէլի ու նրա սերունդների մասին մեզ հասած զրոյցները, գտնում են, որ նրանք արտացոլում են ոչ թէ Բիայնացիների մղած երկարատեւ պայքարը ասորեստանեան զաւթիչների դէմ, այլ Խայասացիների կամ Արմէնների՝ Բիայնայի դէմ մղած նուաճողական կռիւները: Այսպիսով, ստացւում է, որ Բէլը կամ Շամիրամը ներկայացնում են ոչ թէ Ասորեստանը, այլ Բիայնան (Ուրարտուն), իսկ Հայկը, Արամը եւ Արան ոչ թէ կռուել են Բաբելոնի եւ Ասորեստանի դէմ, այլ Բիայնայի: Բիայնական հոյակապ առասպելների եւ էպոսի նման մեկնաբանութիւնները ոչ մի առընչութիւն չունեն դիտութեան հետ:

Հայ ժողովրդի կազմաւորման եւ հայերէն լեզուի ծագման վերաբերեալ առ այժմ պատմական փաստերի խիստ պակասութեան պայմաններում հասկանալի է, որ այդ հարցերի պարզաբանման կապակցութեամբ ծանրակշիռ խօսքը պէտք է պատկանի Հայոց լեզուի պատմութեան մասնագէտ - լեզուաբաններին:

« Հայոց լեզուի պատմութիւն » գրքում, ամփոփելով իր Հայոց լեզուի արմատական բառարանի տուեալները, Հր. Աճառեանը գրում է. «Արմատական բառարանը ունի ընդամէնը 10772 արմատ, որից 900ը մեկնուած է իբրեւ բնիկ, 4016ը իբրեւ փոխառեալ, 152ը իբրեւ բնաձայն (123 բառ էլ սխալ ու կեղծ բառեր են): Մնում է ուրեմն 5572 անծանօթ բառ, որի մի մասը ենթադրւում է, թէ Հայերը փոխ են առել խալդերէն լեզուից՝ իրենց դարաւոր կենակցութեան ժամանակ»:

909 բնիկ, այսինքն՝ հնդեւրոպական արմատների դիմաց, բացի այն արմատներից, որոնք պատմական ժամանակներում պարսկերէն եւ այլ լեզուներից արուած փոխառութիւններ են, ուրեմն մընում է ահագին թուով՝ 5572 անծանօթ բառ, որի մեծ մասը ենթադրւում է, որ պէտք է Հայոց լեզւում մնացած լինի խալդերէնից, որովհետեւ այդ բառերը ուրիշ ոչ մի լեզւում չկան: Նշենք այդ բառերից մի քանիսը. գորշ, երփն, խաժ, խարտեաշ, ծաւի, կանաչ, շառագոյն, շէկ, կապար, երկաթ, ոսկի, ցորեն, վարսակ, եղիճ, ծիրան, անօթ, գուշ, խուփ, խեցի, կարաս, կճուճ, պուտուկ, սափոր, գորգ, թել, ծոպ, կարպետ, կծիկ, կարել, մանել, ոստայն, աղջիկ, կոյս, զոքանչ, փեսայ, զաւակ, թոռն, թուղթ, թանաք, էջ, գիծ, գծել եւ ուրիշ բառեր, որոնք ընդգրկում են կեանքի բոլոր բնագաւառները, մանաւանդ այն բնագաւառները, ուր Խալդերը բացայայտօրէն գերազանցութիւն ունէին, ինչպիսիք էին, օրինակ՝ մետաղագործութիւնը, գիր եւ գրականութիւնը, մանածագործութիւնը, բրուտագործութիւնը, երկրագործութիւնը, այգեգործութիւնը:

«Խալդերէնի ազդեցութիւնը թափանցել է նոյնիսկ շատ աւելի խորը, — շարունակում է Աճառեանը, — խալդերէն լեզուն անծանօթ լինելու պատճառով մենք ճիշդ չենք կարող ասել, թէ նա ի՛նչ չափով է ազդել հնդեւրոպական սեռի եւ երկակի թուի ջնջման, հոլովների պահպանութեան, աշխարհաբար յոդնակիի կազմութեան եւ զանազան մասնիկների փոխառութեան վրայ: Բայց կարող ենք աւելի վստահօրէն ասել, որ հայերէնի ձայնական դրութեան ձեւաւորումը առանձնապէս պարտական ենք խալդերէնին. — հայերէն բաղաձայների հնդեակ խումբը՝ բաղկացած իւրաքանչիւրը երեք անդամից (Բ, Պ, Փ եւայլն)... հաւանաբար նաեւ խալդերէնի հետ նոյնն է»:

Այսպիսով, ըստ Աճառեանի նկատի ունենալով նաեւ նրա այլ դիտողութիւնները, ստացւում է.

Ա) 5572 անծանօթ բառարմատների մի մասը, անկասկած, խալդերէնից է.

Բ) Շնորհիւ խալդերէնի՝ հայերէնի մէջ

ԳՐԻՉՆ ՈՒ ԿԱՂԱՄԱՐԸ

(Դանիական գրականութիւն)

Եւ օրին մէկը անծանօթ մը եկաւ բանաստեղծին աշխատանոցը, նայեցաւ դրասեղանին վրայ դրուած կաղամարին եւ ըսաւ.

— Զարմանալի՛ բան է շիտակը, երեւակայեցէք որ սա կաղամարէն ինչե՛ր, ինչե՛ր դուրս կուգան. այո՛, իսկապէս հրաշալի է...:

— Անշո՛ւշտ, ձայն տուաւ կաղամարը, անհաւատալի է, ես միշտ ըսած եմ:

Անիկա խօսքը ուղղեց իր շուրջը դըտնուող բոլոր առարկաներուն, մասնաւորապէս գրիչին որ իր ամէնէն մօտիկ բարեկամն էր:

— Ինչե՛ր, ինչե՛ր կ՚արտադրեմ, հիանալի՛, անհաւատալի՛, սքանչելի՛ բան է, իրաւ կ՚ըսեմ. երբ մարդիկ զիս աշխատցնել կը սկսին, ես անդամ չեմ դիտեր թէ ինչեր դուրս պիտի հանեմ մէջէս. ինձմէ մէկ կաթիլ բաւական է ամբողջ էջ մը ծածկելու համար եւ ի՛նչ... տարօրինակ արարած եմ. ես ինքս կ՚արտադրեմ բանաստեղծին գործերը, ինձմէ կը ծնին անմահները ինչպէս նաեւ մարդոց ամէնէն խորունկ զգացումներն ու անոնց ծիծաղը. հապա բնութեան նկարագրութի՞ւնը... իրաւ կ՚ըսեմ, ես ալ չեմ ըմբռներ այս դաղտնիքը, որովհետեւ ինծի այնպէս կը թուի թէ դաղափար անդամ չունիմ բնութեան մասին եւ սակայն անիկա իմ մէջս է, ես եմ հեղինակած արագաթռիչ նժոյգներու վրայ նստած քաջարի ասպետներու եւ գեղեցիկ աղջիկներու հէքեաթները, այո՛, այո՛, վստահ եղէք որ բան մըն ալ չեմ հասկնար, չեմ կրնար նոյնիսկ խորհիլ այս բոլորի մասին:

— Շա՛տ շիտակ է վերջին խօսքդ, ըսաւ անդիէն գրիչը. դուն խորհիլ չես դիտեր, ապա թէ ոչ պիտի հասկնայիր թէ ինչ որ քեզմէ կը բխի, պարզապէս հեղուկ մըն է. դուն միմիայն ինծի կու տաս խոնաւութիւն մը, որուն շնորհիւ ես թուղթին վրայ կ՚արձանագրեմ այն ամէն բաները զորս պիտի գրեմ. գրիչն է որ կը գրէ, խելքդ գլուխդ ժողվէ. այս մասին ոչ ոք կասկած ունի. քեզի չափ ամէն մարդ ալ կը հասկնայ բանաստեղծութենէ...:

— Իրա՛ւ փորձառութիւն ունիս եղեր, պատասխանեց կաղամարը հեգնանքով. հազիւ շաբաթ մըն է որ գործի սկսած ես ու արդէն կէս մը մաշեր ես... Ուրեմն ինքզինքդ բանաստեղծի տե՞ղ դրեր ես... դնա՛ բանդ, սովորական ծառայ մըն ես, քեզի պէս շատերը տեսած եմ, ոմանք սագերու ընտանիքէն ինչպէս օրինակ դուն, ոմանք Անդլիոյ գործարաններէն... երկու տեսակներուն ալ ծանօթ եմ, թէ փետուրէ գրիչներուն, եւ թէ պողպատէ գրիչներուն. շատերը ծառայած են ինծի եւ շատերն ալ պիտի ծառայեն տակաւին, երբ մարդը ինծի համար կատարէ մեքենական աշխատանքը եւ սկսի գրել ինչ որ պիտի արտադրեմ... արդեօք ինչե՛ր պիտի հանէ մէջէս միւս անդամ...:

— Ապո՛ւշ արարած, պոռաց գրիչը: Իրիկուան ուշ ատեն բանաստեղծը տուն վերադարձաւ: Նուագահանդէսի մը գացեր էր ու այնտեղ լսեր էր հռչակաւոր ջութակահար մը որուն արուեստը յափշտակած էր զինքը: Ջութակահարին ձեռքերուն մէջ երաժշտական փոքր գործիքը կը յիշեցնէր աղբիւրը որուն մէջէն կը լսուին հրաշալի ձայներ, երբեմն անոր երաժշտութիւնը վճիտ էր ու յստակ աղբիւրին ջուրերուն պէս ու գեղեցիկ ինչպէս մարգարիտները, երբեմն դիւթական ինչպէս դայլայլը թռչնիկներուն ու երբեմն ալ ուժեղ՝ անտառին մէջ որոտացող փոթորիկին հանգունակ: Բանաստեղծը կարծեց թէ իր սրտին հեկեկանքն էր որ կը հասնէր իր ականջին, թէեւ ջութակին երգը աւելի մեղմ էր ու կը նմանէր քնքոյշ աղջկան մը ձայնին: Ոչ միայն լարերը կը խօսէին, այլ նաեւ ջութակին փայտն ու նօթերու տետրակը: Զափազանց դժուար էր արուեստագէտին գործը, աղեղը անփոյթ կերպով կը պաշտէր լարերուն վրայ ու սովորական մէկը պիտի կարծէր թէ ինքն ալ կրնար նուագել ջութակահարին պէս:

Կարծես ջութակը կը նուագէր ինքն իրեն ու աղեղը բնազդաբար կը քալէր լարերուն վրայ. իսկ ջութակահարը բոլորովին աւելորդ էր:

Եւ սակայն բանաստեղծը չմոռցաւ արուեստագէտը. միտքը պահեց անոր անունը եւ ներշնչուած՝ քանի մը բառեր գրի առաւ:

— Ի՛նչ աններելի յանցանք պիտի ըլլար եթէ աղեղն ու լարերը պարծենային թէ իրենք են ջութակը նուագողները. մարդիկ ալ այդ յիմարութիւնը չե՞ն ըներ յաճախ... Արուեստագէտը, բանաստեղծը, հնարիչը կամ զօրավարը կը պարծենան շատ անդամ ու կը մոռնան թէ իրենք պարզապէս գործիքներ են որոնց վրայ կը նուագէ Արարիչը... Անորն է փառքը միայն... մենք ոչնչութիւններ ենք...:

Այսպէս խորհրդածեց բանաստեղծը եւ գրեց տաղ մը որուն անունը դրաւ «Տէրը եւ իր գործիքները»:

— Իմացա՞ր, տիկին, ըսաւ գրիչը կաղամարին, երբ դարձեալ առանձին մնացին սեղանին վրայ. իմացա՞ր երբ բանաստեղծը բարձրաձայն կարդաց գրածներս... ահաւասիկ աղուո՛ր դաս մը քեզի...:

— Իմացայ այն ամէնը զորս իրեն գրել տուի, պատասխան տուաւ կաղամարը. ո՞ւր մնաց պարծանքդ... ու տակաւին չես հասկնար երբ մարդիկ քթիդ կը խնդան... Հիմա տեսա՞ր, ես մարդուն գլխուն ի՛նչպէս կը զարնեմ... ի՛նչ վարպետ եմ...:

— Ապո՛ւշ, ցնդա՛ծ, պոռաց գրիչը:

— Կորսուէ՛, ոչնչութիւն, գոչեց կաղամարը:

Երկուքն ալ հաւասարապէս վստահ էին իրենց յաղթութեան, մեծ գոհունակութիւն է երբ մարդ ինքզինքը յաղթող կը կարծէ բանավէճէ մը ետքը: Լաւ կը քնանայ:

Այնպէս որ գրիչն ու կաղամարը հանգիստ քուն մը քաշեցին այդ գիշերը:

Սակայն բանաստեղծը չկրցաւ քնանալ, նոր միտքեր կը յորդէին իր զանկէն՝ առատ՝ ինչպէս հնչիւնները որոնք կուգային ջութակէն. միտքեր որոնք հրաշալի էին ինչպէս մարգարիտները եւ զօրաւոր՝ անտառներուն փոթորիկին չափ:

Անիկա լսեց ձայնը որ կը բխէր իր սրտին խորքէն. բոցավառ լոյս մը ծագած էր իր ներսը Յաւիտենական Արարիչէն որուն կը պատկանի Փառքը բոլոր բաներուն:

Անգլ. թրգմ. Ժ. Մ. ԱՆՏԷՐՍԸՆ

պահպանուել են հոլովները, վերացել է բառերի սեռը, երկակի թիւը։

Գ) Առանձնապէս խլդեբէնին հնչ բնաձեւուրեամ։

Դ) Խլդեբէնի ազդեցութեամբ անձանաչելիութեան չափ ձեւափոխուել են հայերէնի բնիկ հնդեւրոպական բառերից շատերը։

Ե) Խլդական փոխառութիւնից արդէն ունի անվիճելի մի չարք են կազմում Հայաստանի աշխարհագրական անուններ – ների մէջ (ինչպէս՝ Մասիս, Արարատ, Կարին, Վան, Երզնկա, Երևան, փարպի)։

Զ) Խլդական փոխառութիւնները կան նոյնիսկ մեր անձնական յատուկ անուն – ների մէջ (ինչպէս՝ Հայկ, Արամ, Արա, Արամայիս եւայլն) եւ այս մասին ամենօրեայ ապացոյցը մեր տոհմական անունների ՈՒՆի վերջաւորութիւնն է, որ փոխառեալ է խալդական ԻՆի ձեւից եւ այս կապակցութեամբ՝ «տարօկոյս չկայ, որ հայ նախարարական տոհմերից շատերը խալդական ծագում ունէին»։

է) Եթէ այս բոլորին աւելացնենք լեզուարանութեան մէջ եղած նաեւ այն նկատը, որ ինչպէս Խալդերի լեզուն, այնպէս էլ հայերէնը չունեն բոլ սկսուող բառեր, ապա այս բոլորը շատ դժուար է համաձեզել Արմէնների բնայնացիներին իրենց մէջ «ձուլելու» պատմութեան հետ. այնինքն անհնար է համոզուել, որ ձուլուած ցեղի լեզուից այսքան մեծ հետք կարող էր մնալ ձուլող ցեղի լեզուի մէջ։

Բնայնայի թագաւորութեան շրջանի հայկական սեպագիր արձանագրութիւն – ները, որոնք սփռուած են եղել Հայկական լեռնաշխարհի համարեա բոլոր կողմե – րում, անդնահատելի պատմական վաւե – րագրեր լինելով հանդերձ՝ միաժամա – նակ մեծ հետաքրքրութիւն են ներկա – յացնում նաեւ դրականութեան պատմու – թեան համար։ Սեպագիր արձանագրու – թիւնները սերտօրէն առընչւում են դե – զարեւտեսական խօսքի հետ, այն իմաս – տով, որ նրանք այս կամ այն չափով ար – տացոլում են ժամանակակրջնանի մարդ – կանց ոչ միայն քաղաքական – հասարա – կական ըմբռնումները, այլ եւ նրանց էս – թետիկական մտածողութիւնը, պատկե – րացումներն ու ճաշակը։

Արձանագրութիւնների դեղարուեստա – կանութեան հարցում կարեւոր նշանա – կութիւն պէտք է ունենար նաեւ ժամա – նակի ժողովրդական բանահիւսութեան պոէտիկական ոճական ազդեցութեան հանգամանքը։

Մինչեւ մեր օրերը յայտնաբերուել ու հրատարակուել են շուրջ 400 հայկական մեծ եւ փոքր սեպագիր արձանագրու – թիւններ։

Արգիշտիի (ինչպէս միւս թագաւորնե – րի) արձանագրութիւնների՝ խօսքի ար – ուեստի հետ ունեցած առընչութիւններից զատ, ունէ նաեւ ցայտուն նրանց մէջ յաճախ հանդիպող կրօնական պաշտամունքի հետ կապուած արտայայտութիւնները։ Այդ արտայայտութիւնները բացայայտում են ժամանակի մարդկանց ներքին աշխարհի մի չարք բնորոշ կողմերը, նրանց երե – ւակայութեան սահմանները։

Մ. ՄԿՐԵԱՆ

«ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ»

———o———

Մէկ քանի ամիս առաջ Վենետիկի մէջ լոյս տեսաւ «Հայկական մանրանկար – չութիւն» արժէքաւոր աշխատութիւնը։ Այս առթիւ ահա թէ ի՛նչ կը կարդանք «Հայրենիքի Ձայն»ի մէջ.—

«Վենետիկի Ս. Ղազար կղզում Մխի – թարեան միաբանները հրատարակել են «Հայկական Մանրանկարչութիւն» մեծածաւալ ալպոմը։

Այս չքեղ հրատարակութիւնը կազմուած է 13 ձեռագրերից վերարտադրուած 121 գունաւոր նկարներից, որոնք պատկեր – ուած են 84 մեծադիր էջերի վրայ։ Նա – խաբանը գրել է Հայաստանի դիւտութիւն – ների ակադեմիայի արտասահմանեան ան – դամ Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանը, ներա – ծութիւնը՝ Հ. Հ. Ճանաչեանը։ Մխիթար – եանները ծրագրել են ժամանակագրական կարգով լոյս ընծայել իրենց մօտ պահ – պանուող բոլոր ձեռագրերի մանրանկար – ները։ Այս առաջին հատորը ընդգրկում է Թ.–ԺԳ. դարերի ձեռագրերը։ Մխիթար – եանների ձեռագրատունը պահում է 4000 ձեռագիր։ Սակայն այստեղ Թ.–ԺԳ. դա – րերին վերաբերող աւելի շատ ձեռագրեր կան, քան Երեւանի Մատենադարանում։

Հայկական մանրանկարչութեանը նը – ւիրուած առաջին աշխատութիւն-ալպոմը լոյս է տեսել Ֆրանսերէն, 1937 թուակա – նին։ Սիրարփի Տէր–Ներսէսեանի հեղի – նակութեամբ հրատարակուած այդ գիր – քը նուիրուած էր ԺԲ.–ԺԴ. դարերի հայ – կական ձեռագրերի մանրանկարչութեա – նը։ Երկրորդ աշխատութիւնը լոյս է տե – սել Երեւանում, Լ. Դուրնովայի հեղի – նակութեամբ։ Մխիթարեանների հրատա – րակած այս երրորդ աշխատութիւնը նա – խորդների համեմատութեամբ աւելի մեծ հետաքրքրութիւն է ներկայացնում ոչ միայն մասնագէտների, այլեւ արուեստա – սէր հասարակայնութեան լայն շրջանների համար։

Մխիթարեանները հրատարակել են ընդ – ամէնը 13 ձեռագիր, բայց ներկայացրել են այդ ձեռագրերի բոլոր մանրանկար – ները։

Այս սքանչելի գիրքը բացւում է Մխի – թարեանների հաւաքածուի ամենանշանա – ւոր ձեռագրով՝ Մլքէ թագուհու Աւետա – րանով, որ ձեռագրային արուեստի եզա – կի նմոյշ է համաշխարհային չափանի – շով։ Այս Աւետարանը, որ հայկական ա – մենահին թուագրուած ձեռագիրն է (862), Ախալցխացի Գրիգոր Նէֆիսեանցը Մխիթարեաններին է յանձնել 1830ին։ Գիրքը կազմողները հանգամանօրէն ներ – կայացնում են այս եւ միւս 12 ձեռագրերի պատմութիւնը, «նրանց գլխով անցած փոթորիկները», նրանց գեղագիտական արժանիքները։

Հայ մանրանկարչութիւնը համաշխար – հային հռչակ է ձեռք բերել։ Մխիթար – եանների ալպոմը նման է մանրանկար – չութեան մի թանգարանի, որտեղ ամէն մի ցուցանմոյշ թանկարժէք է։ Շուտով այն լոյս կը տեսնի անգլերէն, ֆրանսե – րէն եւ գերմաներէն լեզուներով»։

Ռ. ԴՐԱՄՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԵՐԸ

Գրագէտ Ղարիպ Հայրապետեան «Սո – վետ. Հայաստան»ի մէջ նկարագրելով Սասունցիներու ազատելի պարերը, ցաւ կը յայտնէր, որ անոնք մաս չեն կազմեր պետական պարախումբերու յայտագրին։

Գրագէտ Յակիկ Դաշտենց, իր կարգին, յօդուածով մը դիտել կուտայ ի մէջ այ – լոց. «Սասնայ պարերը Սասնայ ծռերի ա – զանդական պարերն են։ Ինչպէս հնարա – ւոր չէ մեր ազգային մշակոյթը պատկե – րացնել առանց «Սասնայ ծռեր» ժող – վրդական էպոսի, այնպէս էլ կարելի չէ Հայաստանի պարի պետական խումբը պատկերացնել առանց Սասունցիների պարերին։ Վաղուց ժամանակն է, որ իրենց ինքնատիպութեամբ ու դեղեցկու – թեամբ իրօք բացառիկ ու հատուածուն տեղը գրաւեն մեր պարի պետական խմբի երգացանկում»։

Ուրիշ մը՝ Ս. Սարգսեան, իր կարգին, կը գրէ.— Բոլորս էլ նոյնն ենք ցանկա – նում, որ մեր ժողովրդի գարաւոր ար – ուեստը չկորչի, որ թէ՛ Սասունի եւ թէ՛ Արեւմտեան Հայաստանի այլ վայրերու պարերն արժանի տեղ գրաւեն մեր այսօր – ուայ կենցաղում ու համերգային հա – մարներում։

... Թող այսուհետեւ մեր ամէն ա – սակի խնջոյքներում, հանդէսներում, տօ – նախմբութիւններում ու բեմերում մեծ թէ փոքր պարեն Սասնայ ու Վասպուրա – կանի, Մուշի ու Երզնկայի, Կիլիկիայի ու Կարինի պարերը։ Թող պարեն մեր «Քոչարին», Սասնայ «Գովանդը», «Հա – ուղրաչին» ու «Քոֆէյնը» եւ այլ պարեր»։

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շինանիւթերու արտադրութիւնը Հա – յաստանի արդիւնաբերութեան կարեւոր եւ արագ զարգացող ճիւղերէն մէկն է։

Ներկայիս կը գործեն տարբեր տեսակի շինանիւթեր արտադրող տասնեակ ձեռ – նարկութիւններ, որոնցմէ ոմանք օժ –

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԸ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԲՈՒԻՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

— * —

Դիւան.— ՊՊ. Տոքթ. Զիլինկիրեան Վահրամ՝ նախագահ, Արմենակ Աճէմ – եան՝ փոխ–նախագահ, Ոստանիկ Աճէմ – եան, ընդհ. քարտուղար, Նուպար Ցով – հաննէսեան՝ դանձապահ։

Խորհրդականներ.— ՊՊ. Գալուստեան Յակոբ, Թերզեան Վահրամ, Հայթայեան Նշան, Մարտիրոսեան Հրանդ, Յակոբեան Արամ, Ձաղըճեան Պերճ, Զիլինկիրեան Վը – րոյր, Զիլինկիրեան Վահէ, Փաթթուզ – եան Գրիգոր, Քէհեան Շարլ, Օհանեան Ալեքսանդր։

Հանգստեան Տուներու Վարչական Յանձնախումբ.— ՊՊ. Տոքթ. Զիլինկիր – եան Վահրամ, Ցովհաննէսեան Նուպար, Յակոբեան Արամ, Աճէմեան Ոստանիկ, Մարտիրոսեան Հրանդ։

Օգնութեան խնդրանքներու Քննիչ Յանձնախումբ.— ՊՊ. Աճէմեան Ոստա – նիկ, Ցովհաննէսեան Նուպար եւ Մարտի – րոսեան Հրանդ։

Հանդէսներու կազմակերպութեան Յանձնախումբ.— Բոլոր անդամները։

Հարցաքննիչ Յանձնախումբ.— ՊՊ. Ցովհաննէսեան Նուպար, Հայթայեան Նշան, Թերզեան Վ., Մարտիրոսեան Հ.։

Փրոփականտի Յանձնախումբ.— ՊՊ. Տոքթ. Զիլինկիրեան Վահրամ, Հայթայ – եան Ն., Ձաղըճեան Պ., Օհանեան Ա.։

Հաշուեքննիչ Յանձնախումբ.— ՊՊ. Թերզեան Վ., Յակոբեան Ա.։

Նուիրատուութեանց եւ Ժառանգական Յանձնախումբ.— ՊՊ. Տոքթ. Զիլինկիր – եան Վահրամ, Ցովհաննէսեան Ն., Հայ – թայեան Ն., Քէհեան Շարլ։

տուած են արդիական մեքենաներով։ Այս գործարանները կ'արտադրեն կրաքիւս, որմնաքար, ծածկաթերթիկներ, խողո – վակներ, տուֆի պլոքներ, երեսապատ – ման սալիկներ, պեռլիտ, մարմարի սա – լիկներ եւ ուրիշ շինանիւթեր։ Վերջին 7–8 տարիներուն շինանիւթերու ար – տադրութիւնը կրկնապատկուած է։ Օրի – նակ, 1958ին կրաքիւսի արտադրութիւնը եղած էր 334·000 թոն, իսկ անցեալ տա – րի՝ 670·000 թոն։

×

Մոսկուայի մէջ ռուսերէն լեզուով լոյս տեսաւ Նորայր Սիսակեանի նուիրուած մենագրութիւն մը։ Հատորը կը բաղկա – նայ եօթը բաժիններէ՝ ակադեմիկոս Ն. Սիսակեանի կեանքն ու գործունէութիւնը ներկայացնող։

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

———o———

Վիտօք տուներուն քովերէն սողալով, ձեռքերը ղրպանին մէջ, ղլուխը գետին ծռած, անօթի թշուառականի մը երե – ւոյթն առած, անոր քայլերուն հետեւե – ցաւ։

Արդիօք հատու դողը ո՞ւր պիտի առաջ – նորդէր զայն... Աաիկա եաքը յայտնի պիտի ըլլար...։

ՀԱՑՔ ՏԻՒՊՈՒՄ

Ոստիկանները Մանօն հրահանգները դործադրելու համար անմիջապէս ինք – զինքը դուրս նետած էր։

Մինչեւ այն օրը Մանօն կուրօրէն հնա – զանդած էր Վիտօքի, բայց այն օրէն սկսեալ վերակենդանացած անսահման վստահութեամբ մը, Արիսթօն ձեռք ան – ցնելու եւ զաղանիքը անոր բերնէն խլե – լու համար միտքը դրաւ հոդուով մարմ – նով օժանդակել Վիտօքի։

Զգալով որ ամէն առենէ աւելի այդ օրն էր որ պէտք ունէր իր բոլոր պաղարիւ – նութեան, Վիտօքի դրասենեակէն դուրս ելլելուն պէս, իր յուզումին վրայ իշխած էր։

Իր կորսուած զաւակները փնտռող յուզուած ու խռովութեան մատնուած մայրը, հիմա բոլորովին փոխուելով պարզ այլ ճարպիկ ու պաղարիւն զաղա – նի ոսոխկանուհի զարձած էր... եւ այս – պէս, ամենայն հանդարտութեամբ հրա – մայած էր կառապանին դինքը առաջնոր – դել Փուաթվիէն փողոցի 7 թիւ տունը։

Կառքը կանգ առաւ տասնեւեօթներորդ դարուն մէջ կառուցուած պարզ շէնքի մը առջեւ։

Դռնապանուհին անկեղծութիւն արտա – յայտող համարձակ քալուածքով կին մըն էր որ դրան առջեւ կեցած՝ թագին կա – տուներուն կերակուր կը բաժնէր։

Երբ այդ կենդանասէր կինը Մանօնի չքեղ կառքը տեսաւ, կատուներուն կե – րակուրը մէկդի ձգելով՝ սկսաւ հիացու – մով կառքին իջնող կինը դիտել։

Մանօն, ժպտադէմ, անոր կը մօտենար։

— Երկնահաճ պարոն Օպէն Տերմո – նին տունը աս է, այնպէս չէ՞, հարցուց կեղծ կոմսուհին։

— Այո՛, տիկին։

— Հիմա տո՞ւնն է ինքը։

— Ո՛չ, տիկին։ Պարոն Օպէնը երէկ առաւ երկհոն զարնելու համար Սէն Սեվերէն եկեղեցին գնաց, անկէ ի վեր տեսած չեմ...։

— Շնորհակալ եմ։ Արդեօք կրնայի՞ք ինծի ըսել թէ ո՛ր ժամուն տունը կը դըտ – նուի։

— Իրաւ որ չեմ դիտեր, տիկին։

— Կ'երեւի թէ պարոն Տերմոն զուար – ճութիւնը չատ սիրող մէկն է որ առանկ դիչերները դուրսը կը մնայ եւ ընդունե – լութեան որոշ ժամ մը չունենար, դիտել տուաւ Մանօն։

— Չէ՛, տիկին, վերը Աատուած կայ, ինչո՛ւս է պէտք, իրաւը պիտի խօսինք, պարոն Օպէնը ձեր դիտցած մարդոցմէն չէ, պատասխանեց դռնապանուհին։ Խօս – քը դիտցող տղայ է... աչքը դուրսը բաց – ուած չէ... դիչեր ցերեկ կը տասի կը բանի...։ Շատ հեղու լոյսը մինչեւ առ – տունները վառած կը տեսնեմ սենեակին մէջ...։ Տասներկու տարու աղջիկ զաւկի պէս միւռոնը երեսէն կը վազէ...։ Ինչ որ սիրտս փորս հատաւ երէկ դիչեր չզա – լուն համար։ Երեք տարի եղաւ տունս կը նստի, օր մը օրանց ասանկ բան ըրած չունէր...։ Զգլխ մօրեղբօրը տունը գա – ցած ու դիչերն ալ հոն անցուցած ըլլայ։

— Շնորհակալ եմ, տիկին։

— Ձեր զաւը իմաց տա՞մ պարոն Օ – պէնին։

— Կարեւորութիւն չունի, այս օրերս նորէն հոսկէ պիտի անցնիմ, մէկ մը կը հանդիպիմ։ Մնաք բարով, տիկին։

— Երթաք բարով, տիկին։

Մանօն իր կառքը վերադարձաւ եւ հրա – մայեց Օթէօյլ գչել։

Երբ Օթէօյլ հասաւ, կառապանը ա – ւտոգերէգին տունը ցոյց տուաւ իրեն։

Այս տունը պարտէզի մը մէջ չինուած խոչորկեակ խրճիթի մը նմանող մէկ յար – կով չէնք մըն էր։ Պարտէզին եզերքը ցա – խերով ու մացառներով ցանկապատ մը քաչուած էր որուն մէկ կողմը ծառի հաստակեակ ճիւղերով չինուած դուռ մը կար որ ոչ կղպանք ունէր եւ ոչ ալ սողնակ։

Մանօն դուռը հրելով պարտէզ մտաւ եւ յառաջացաւ դէպի տունը։

Ծերուկ սպասուհի մը, թէպէտ մէկէքը ծռած բայց առողջ ու կայտառ, նպաստա – ւակի մը պէս ցատկռտելով՝ զարմանա – հար անոր դէմը ելաւ...։ Անանկ կ'երեւի թէ ասանկ արտասովոր հիւրեր տեսնելու վարժուած չէր, որովհետեւ ծերացած կրօնաւորուհի մը երկիւղածութեամբ ա – նոր մօտենալով, մանկական ամօթխա – ծութեամբ մը կակազեց.

— Տիկին, ակը–պապա՞ տեսնել կ'ուզէք։

— Ո՛չ աղջիկս, պարոն Օպէն Տերմոնը տեսնել կ'ուզէի։

— Պարոն Օպէնը հոս չէ, տիկին։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Հրանոյշ եւ Օր. Արաքսի Գազազեան քոյրերը եւ Տիկին Զապէլ Գազազ – պաչեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ կնքամօր՝

Տիկին Ազնիւ Գազազեանի

մահուան քառասունքին առթիւ։

×

Այրի Տիկին Փերուզ Էսայեան, Պ. Կարապետ Էսայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցոլհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՍԱՅԻ ԷՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹՈ ՏԱՆ

Տիկին Ազնիւ Գազազեանի *դառնակսկիծ մահուան առթիւ իր զաւակները՝ Տիկին Հրանոյշ եւ Օր. Արաքսի եւ Թոռները՝ Վարդուշ եւ Ժորժ՝ փոխան ծաղկեպսակի Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն երկու հարիւր ֆրանք։*

Նոյն առթիւ Պ. Լեւոն Աճէմեան (Շառլ Ժէրար) կը նուիրէ հարիւր ֆրանք։

×

Տիկին Իւղարեր Եադուպեան քսան ֆր. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան փոխան ծաղկեպսակի Պ. Յակոբ Պարոնեանի (Տէսին) մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Վահան Կիւլէսէրեան Հոլիվուտէն, Յակոբ տոլար կը նուիրեն «Հայաստան»ի, «Ցառաջ»ի, «Հայ-Բոյժ»ի եւ Կապ. Խաչի։ (Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

×

Տէր եւ Տիկին Եաիքարտաչեան 20 ֆր. կը նուիրեն «Հայ-Բոյժ»ի Տիկին՝ Ազնիւ Գազազեանի յիշատակին։

×

Այրի Տիկին Ա. Եկանեան իր ամուսնոյն Հաճի Մուրատ Եկանեանի մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ՝ 50 ֆր. Կապոյտ Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղին, 30՝ Կարմիր Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղին (ստանալ «Ցառաջ»էն), 20՝ «Ցառաջ»ին։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 49րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Իսի լէ Մուլինոյի խումբին, այս կիրակի Մէօտոնի անտառը՝ պաղ ազբիւրի մօտ։

Գեղարուեստական բաժին։ Բարձրախօս։ Առատ կերուխում։

Անճրեւի պարագային՝ Զ. Զատիկեանի սրահը, 20 Ռիւ տը լա Տէֆանս։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հանդէսը 17 Ցունիս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ (Տէսին)։ Խմբական երգեր, արտասանութիւններ, աշակերտներու կողմէ կը ներկայացուի «Գայեանէ» Լէոյի։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Ցունիս 8ին հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին դպրոցի սրահին մէջ, չատ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀԱՄԱՅՆԱՐԲԵՐԴՅԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ.— Ցունիս 2ի դաչտահանդէս եւ ընթացիկ հարցեր։

ՎԱՐԶՈՒ ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Առանձին կին մը, վարձու մէկ կամ երկու սենեակ, խոհանոցով, կը փնտռէ Փարիզի 9րդ թաղամասը։

Հեռաձայնել 535–05–81։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆԻ

ԱՐԱՐԱՏԸ

ԸՆԴԴԷՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ

STADE CUBIZOLES

Avenue Jean-Jaurès, MAISONS-ALFORT (Métro : Charenton-Ecoles), Autobus 181

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Սկիզբը ժամը 19,39ին — երիտասարդական հանդիպում

U.J.A. ALFORTVILLE contre JUVISY

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Հայրերու ժօնին առթիւ, Պ. Նաճար – եան (Քլամարէն) մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրէ իր անբերհօր Պ. Քիւրէմիթճեանի (Իսի)։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻԻՆ
ի պատիւ
ԵՐԵՒԱՆԻ « ԱՐԱՐԱՏ »
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ
Ցունիս 9ին, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին
ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷ (9 ՔԷ Ա.նաթոլ–Ֆրանս)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Ցառաջ»ի վարչութիւնը, *ի դէմ մեծ զոհողութեանց, անխոտոր պահեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հակառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձք, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն։ Հակառակ անոր նաեւ, որ իրրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդգրկէր փարիզեան օրաթերթերու բաժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատավաճառութեան համար, անհամեմատ տարրերութիւն մը դնելով երկու դիներուն միջեւ։*

«Ցառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան դինի փոփոխութիւնը, ՑՈՒԼԻՍ 1ԷՆ պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը։

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուելու ներկայ սակէն, փակելու համար իրենց բոլոր առկախ հաշիւները։

ՑՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

Հ. Ց. Դ.

ՎԻԼՆ.— Հ. Ց. Դ. Ա.ի կոմիտէն ընդհանուր ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ (Ցունիս 10) երեկոյ Ակումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր նկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նըկատի պիտի առնուին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՆԵՒՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Ց. Դ. «Արծիւ» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20:30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE-PARTY

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19էն սկսեալ Մշակոյթի Տունը
17, Rue Bleue, PARIS
կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Արծիւ ակումբին կողմէ

BUFFET *AMBIANCE*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ցունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ՆԱՑԻՐԻ պարախումբին (հայկական պարեր) եւ Լիբանահայ երգիչ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՊԼՏԻԿԵԱՆի

Բացօթեայ եւրոպական արդիական պարեր « Օրքէսթր Թիփիք » նուագախումբի ընկերակցութեամբ։

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի դիներով, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ — ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով։

Երեկոյեան աւանդական չամփուրով խորոված։

ՄՈՒՏՔ 2,50 ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵԻՈՐ.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն, որուն ճաշագինն է՝
մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել տեղանները դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Հեռախօս 770–77–73

ԾԱՆՕԹ.— Հանգստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել կարելի է մինչեւ Անկէն–լէ–Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել *Շոգեկառքի ժամերը.*— 10,15, 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,47, 13,24, 13,54, 14,00, 14,30, 15,00 եւայլն։

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ուենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻԽՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIANT — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՅՍԻՆԻՍ
VENDREDI 9 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10931 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.931

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Բ.

Կը թուի թէ Սատի Քոչաշ Ծերակոյտի անդամ էր եւ 1965ին Միջին Արեւելքի արաբական երկիրները այցելող թուրք պատուիրակութեան մը կը նախագահէր, երբ Լիբանանի, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ ծայր տուեր է «Հայերու հակաթուրք գործունէութիւն»ը Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ:

1965 Ապրիլ 27ին Անդարայի Ծերակոյտի բեմէն խօսելով հայեւթուրք յարաբերութեանց մասին, յայտներ է որ Թուրքիոյ եւ Թուրքերուն դէմ ձեռնարկուած այդ թշնամական շարժումները «խել մը արկածախնդիր մարդոց» գործն է միայն: «Թուրքիայէն փրթելով աշխարհի չորս անկիւնը տարածուած Թրքահայերու զանգուածային գործունէութիւնը չէ»:

1965ի վերջերը Ճէմալ Կիւրսէլին հետ խօսած է այս հարցին մասին: Հանրապետութեան նախագահը ուշի ուշով լսելէ ետք զինքը, իրաւունք տուեր է իրեն: Այսինքն հաստատեր է, որ Հայերը ոչ մէկ դժգոհութիւն ունին եղեր Թուրքերէն: Հնչակներն ու Դաշնակներն են, որ դժտութեան որոմ կը սերմանեն եւ յիսուն տարի առաջուան դէպքերը վերստին կ'արծարծեն:

Եւ ատոր իբրեւ փաստ Կիւրսէլ իրեն ցոյց տուեր է Նիւ Եորքէն հայ երիտասարդի մը կողմէ գրուած 17 Նոյ. 1965 թուակիր նամակ մը, որուն մէջ նոյն մտքերը կը յայտնուին եղեր:

Այդ օրուընէ սկսեալ Քոչաշ որոշեր է ուսումնասիրել հայեւթուրք յարաբերութիւնները եւ գիրք մը գրել այդ մասին, յարգելու համար Կիւրսէլի յանձնարարութիւնը, որ «հրաման մը, կտակ մըն էր» իրեն համար:

Կը տեսնուի, որ Սատի Քոչաշ Հայոց մասին իր տեղեկութիւնները քաղած է օտար, ոչ-վաւերական աղբիւրներէ: Կ'ըսէ թէ Հայոց պատմութիւնը կազմուած է «դիցաբանական հէքեաթներէ»: Կը խօսի Հայաստանի աշխարհագրութեան կրօնքին, լեզուին ու մշակոյթին մասին, առանց խորանալու եւ աղբիւրներ ցոյց տալու:

Ցաճախ սխալ թուականներ կուտայ եւ դէպքերը ետ ու առաջ կը շրջէ:

Ըստ իրեն, դարերու ընթացքին Հայերը տիրապետող ազգերու հալածանքներուն եւ ճնշումներուն ենթարկուած են: Միայն օսմանեան տիրապետութեան օրով է, որ «Հայերը զարգանալու հնարաւորութիւն ձեռք բերած են», խաղաղ կեանք են վարած եւ կրօնական հալածանքի չեն ենթարկուած, շնորհիւ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի ընծայած իրաւունքներուն:

Հայերը ցիրուցան կ'ապրին եւ ամէն տեղ փոքրամասնութիւն կը կազմեն եղեր:

«Անկախ կամ մասամբ անկախ հայկական որեւէ պետութիւն գոյութիւն չունէր: Օսմանցիք ընկերային կամ քաղաքական տեսակէտով ո'չ մէկ հայկական հաւաքականութիւն եւ կազմակերպութիւն գտան իրենց դէմ: Զգրաւեցին հայկական որեւէ հողամաս: Եւ կարելի է ըսել թէ Հայերը փրկեցին պէյութիւններու լուծէն եւ զանոնք առին իրենց տիրապետութեան տակ, կ'ըսէ, ու կը շարունակէ:

«Այդ պատճառով է, որ Հայերը փարեցան Օսմ. պետութեան եւ Օսմանցիք ալ վստահութիւն յայտնեցին անոնց: Հայերը սկսան հանգիստ ու բարօր ապրիլ, տիրացան կրօնական եւ ընկերային ազատութեան մը, որ դարերով զլացուած էր իրենց: Տուրքէ զատ հարկ մը չունէին. զերծ էին զինուորական ծառայութենէ, ինչ որ պատճառ եղաւ, որ այս աշխատասէր ազգը արագօրէն ծաղկի ու բարձրանայ, հարուստ համայնք մը ըլլայ և բնակչութիւնը աճի»:

1839ին Թանզիմաթի հրատարակութենէն օգտուեր են Հայերը: Բարձրագոյն ուսում ստանալու համար հայ երիտասարդներ գացեր են արեւմտեան երկիրները եւ իրենց հետ բերած նոր գաղափարներ ու գիտելիքներ:

Ասկէ խրտչեր են օտար պետութիւնները, մասնաւորաբար ցարական Ռուսիան, որ սկսեր է գրգռել Հայերը, որպէսզի գլուխ ցցեն օսմանեան պետութեան դէմ:

Ու կը յիշէ 1836ի Պոլոժենիան, որ գրեթէ կը ջնջէր Ռուսահայերու կրօնական ազատութիւնը: Ռուսիա կը ձգտէր օրթոտոքս դարձնել Հայերը, մինչ 1860ի Ազգային Սահմանադրութիւնը լայն հնարաւորութիւններ կ'ընծայէր Թուրքիոյ Հայերուն:

Իբրեւ թէ Ռուսերու եւ ուրիշ օտար պետութիւններու դրդումով է, որ 1860էն ետք կազմուեր են հայկ. միութիւններ եւ քաղաքական կուսակցութիւններ: Հինգ հարիւր տարուան անդորրութեան եւ յառաջդիմութեան շրջանէ մը ետք Հայերը կրկին մտեր են անիշխանական եւ պայքարալից շրջանի մը մէջ, որուն պատասխանատուն Թուրքերը չեն եղեր, այլ «օտար դրդիչներ եւ հայ քոմիթէճիներու ահաբեկչական շարժումն ու ըմբոստութիւնը:

Հայոց առաջին ըմբոստութիւնը ծագած է 1862ին Զէյթունի մէջ, ցարական Ռուսիոյ դրդումով...:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՊԱՐԴԻՒՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԽԶԵԼ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՀԵՏ

«ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆՔ ՈՒ ԿԸ ՄՆԱՆՔ» Կ'ԸՍԷ ՏԱՅԵԱՆ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ ԱՂ ՉԻ ԿՌՈՒԻՐ

ԻՍՐԱՅԵԼՑԻՔ ՍՈՒԷՋ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՐՔԸ

Խորհ. Միութեան դիմումին վրայ էր, որ Ապահովութեան Խորհուրդը, երկրորդ ստիպողական նիստ մը գումարեց եւ նոր կոչ մը ըրաւ կրակը դադրեցնելու: Այս որոշումն ալ, ինչպէս նախորդը, տրուած էր միաձայնութեամբ: Այս անգամ սակայն բան մը կար աւելի, կռիւները դադրեցնելու պայմանաժամ կը տրուէր՝ Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20 ԺԷ. Էմ. ԹԷ. (Փարիզ՝ 21): Բանաձեւը պատրաստած էր Խորհ. Միութիւնը եւ կը շեշտուէր այս անգամ թէ «Ապահովութեան Խորհուրդը կը պահանջէ որ զինուորական բոլոր գործողութիւնները դադրին»:

Այս նոր ազդարարութեան առթիւ, Իսրայէլ կ'ըսէր նոյն բանը.— Պատրաստ է դադրեցնելու պայմանաւ որ նախ Արաբները չյարձակին: Իսկ Արաբները այս անգամ ալ կը մերժէին, վասնզի կ'ուզեն որ երբ կրակը դադրի, Իսրայելացիք իրենց տեղը երթան: Ինչպէս կ'երեւի թընճուկ մը ստեղծուած է, որու կարգադրութիւնը ալ աւելի կը դժուարանայ երբ իսրայելեան բանակը յաջողութիւններ կ'արձանագրէ եւ եգիպտական ու յորդանանեան հող կը գրաւէ:

Կարեւոր էր անշուշտ Զօր. Մոշէ Տայեանի մամուլի ասուլիսը, առջի դիշեր: Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց.— «Ոչ մէկ դժուարութիւն կայ մեր զօրքին համար Սուէզ հասնելու, բայց մեր նպատակը չէ, չենք ուզեր միջամուխ ըլլալ միջազգային խնդիրներու: Նաւարկութեան մեր հարցը այս պատերազմին մէջ, ազատ անցքն է Թիրանի նեղուցէն»:

Զօրավարը աւելցուցած է թէ Եգիպտացիք այս անգամ աւելի լաւ կռուած են քան 1956ին բայց իրենց տկարութիւնն եղած է իրենց օդուժը կորսնցնել առաջին ժամերուն մէջ: «Փաստեցինք որ Նասր թուղթէ վագր մըն է»:

Մտահոգութիւն կը պատճառէ մանաւանդ Տայեանի սա յայտարարութիւնը, Երուսաղէմի արաբական բաժնին գրաւումէն ետք. «Հոս վերադարձանք, այլեւս չենք մեկնիր հոսկէ»:

Պարզ է որ այս գրաւումը կրօնական յատուկ նշանակութիւն մը ունի Իսրայելցիներուն համար, երբ Հռովմէացիներուն կողմէ քշուելէ ետք, Տիտոսի օրով 70ին, 1897 տարի ետք կը վերադառնան Լացի Պատին տակ: Մէկ կողմ դնելով հարցին այս երեւոյթը, որ նոր պատմութիւններ պիտի ստեղծէ Ս. Վայրերուն եւ այլ հարցերու շուրջ, Տայեան, քաղաքական դետնի վրայ, կ'առաջարկէ Համադաշնակցութիւն մը որ համախմբէ Իսրայէլը, արաբական Պաղեստին մը եւ Անդրյորդանանը: «Յորդանանի բուն թշնամին կ'ըսէ Տայեան, Եգիպտոսն է եւ իր միակ պաշտպանը՝ Իսրայէլ»:

Զինուորական դետնի վրայ, Իսրայէլի դիրքը ամուր է, թէեւ ժողովուրդը յուսախաբ է որ Սուէզն ալ չէ գրաւուած, իբրեւ զօրաւոր աթու մը, բանակցութեան համար:

Իսրայելցիք գրաւած են Շարմ էլ Շէյխ որ «դուռն» է Թիրանի Կարմիր ծովուն վրայ եւ Իսրայէլի առջեւ կը բանայ Աքապայի ծոցը: Միւս կողմէ կը յայտարարէին թէ Իսմայելիան գրաւած են ու Սուէզէն 30 քիլոմեթր են, բայց այս լուրերը չհաստատուեցան:

Յորդանան, Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 10ին գործնապէս կ'ընդունէր զէնքը վար դնել: Գրաւուած էին արդէն Երուսաղէմէն զատ Ժերիքօ, Բեթղեհեմ եւ իսրայելեան զօրքը հասած էր Յորդանան դետը: Բայց կարելի չէ ոչ մէկ յստակ բան գիտնալ կռիւներու մասին: Ամէն ժամ իրարու հակասող լուրեր կը հասնին եւ հակառակ անոր որ Յորդանան ընդունած է զէնքը վար դնել, վերջին պահուն, կ'ըսուէր թէ կատաղի կռիւներ կը շարունակուին: Կարելի ալ չէ գիտնալ զոհերու թիւը: Կ'ըսուի թէ արաբ կիներ Հայոց եւ Ֆրանսական եկեղեցիներուն առջեւ, կը պաղատին որ ապաստան տրուի իրենց:

Սուրիական ճակատի վրայ տարբեր է կացութիւնը, ըստ Դամասկոսի, սուրիական բանակը մտած է Իսրայէլ եւ կը յառաջանայ դէպի Նազարէթ: Մինչ այդ ձայնասփիւռը կը շարունակէ ճիհատի իր կոչերը.— «Զարկէ'ք, զարկէ'ք եւ ամէն բան օդը հանեցէք: Թել-Ավիվ հասնիլ այլեւս ժամու խնդիր է»:

Պէտք է ըսել թէ բոլոր ճակատներու վրայ յաղթական չեն Իսրայելցիք եւ վերջին լուրերը, իսրայելեան աղբիւրներէ իսկ, կը հաստատեն թէ կռիւները սաստիկ են Սինայի արեւմտեան շրջանը եւ թէ Եգիպտացիք ետ կը մղեն իսրայելեան ուժերը:

Գահիրէ կը յայտարարէ թէ 1500 Իսրայելցի գերի բռնած են:

Յայտնի չէ նաեւ թէ ո՞ւր է եւ ի՞նչ ըրած է Հիւսէյն թագաւորը: Ըսուեցաւ թէ իր անձնական օդանաւով Լոնտոն գացած է բայց չէ հաստատուած:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ Ֆրանսայի դիրքը պարզեց Ազգ. Ժողովին առջեւ: Ֆրանսա չի խորհիր թէ հարցը զէնքով կը կարգադրուի, բոլորը պէտք է դադրեցնեն կրակը, ապա պէտք է բանակցիլ, ու նախարարը կ'եզրակացնէ.— «Մեր կարծիքով, այդ մեծ աշխատանքին մէջ զոր պէտք է իրագործել, մեր երկիրը կրնայ եւ պէտք է խաղայ դեր մը, դեր մը համապատասխան իր աւանդութեան Արեւելքի մէջ եւ իր առաքելութեան Աշխարհի մէջ: Կառավարութիւնը կը խորհի թէ, իր բռնած դիրքերով, իր ունեցած յարաբերութիւններով բոլորին հետ, իմաստութեան եւ առարկայութեան ոգիով, պատրաստեց ապագայի համար դերը որ կ'իյնայ Ֆրանսայի»:

Մէկ հոգի կրնար միայն պատասխանել: Նշանակուած էր Կի Մոլէ, նախկին վարչապետ, որ 1956ին ձեռնարկած էր Սուէզի արշաւանքին:

Ընկերվարական պարագլուխը իր միջամտութեամբ յաջողեցաւ նոյնիսկ ծափահարութիւններ խլել կոլիստ երեսփոխաններէ, գլխաւորութեամբ Ժիսքար տ'Էսթէնի: Մոլէի կարծիքը ծանօթ է, Ֆրանսա յանձնառութիւններ ունէր Իսրայէլի հանդէպ, չէր կրնար չէզոք մնալ:

× Գահիրէի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր Զորեքշաբթի թէ 4600 Իսրայելցի գերի բռնած են եւ թէ «յաղթանակը մօտ է»:

Սուրիա պաշտօնապէս կը մերժէր Ապահովութեան Խորհուրդի կոչը, կռիւը դադրեցնելու:

× Նասր եւ Պումէտիէն կոչ մը ըրած են Կոսիգինի:

×

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը կարեւոր յաւելումներ որոշեց հանրային փոխադրութեանց սակերու: Մեծ ճամբորդութիւններու համար, հարիւրէն 5 յաւելումը կը գործադրուի միայն Հոկտ. 1էն սկսեալ, արձակուրդներու պատճառաւ: Յուլիս 15էն սակայն կը սղեն արուարձաններու կառախումբի, օթոպիւսի եւ Մեթրոյի գիները:

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիրակի օր, Լիոնի մէջ տեղի ունեցան եկեղեցւոյ Նոր Վարչութեան ընտրութիւնները: Քուէարկողներու թիւն էր՝ 1061: Քուէարկած են 780 հոգի, Համաձայնական ցանկը ստացած է 730 քուէ եւ անդամները ընտրուած են:

Յիշենք ընտրուած ցանկը.—

Ճեպրայէլ Պահատուրեան, Անդրանիկ Օպոզեան, Վարդան Եղիշէեան, Ժիրայր Ծառուկեան, Հայկ - Արամ Պօյաճեան, Կարպիս Քէլէկեան, Ռոպէր Տօնիկեան, Ժորժ Մամաս, Յովհ. Հաբէլեան, Տիգրան Փափազեան, Արթիւր Պարսեմ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ Ն. ՄԱՌԻ

Կան տարելիցներ, որոնք չեն սահմանափակւում սովորական պատկերացումների շրջանակներում: Եւ այդ անսովորութիւնն է հէնց, որ դարձնում է նրանց այնքան հետաքրքիր ու այնքան նուիրական: Այդպիսին է դիտական այն մեծ տարելիցը որ, սկսելով երեք քառորդ դար առաջ, պիտի աճէր ու զարգանար, ձեւաւորուէր որպէս հայագիտութեան փայլուն մի էջ եւ, ըստ էութեան, առաջին հիմնաքարը դառնար Հայկական Ակադեմիայի:

Դա 75 տարի առաջ էր: Երիտասարդ գիտնական Նիկողայոս Մառը, 16 բանուորի գլուխ անցած, սկսեց Անիի կանոնաւոր, քառորդ դար տեւող պեղումները, որոնք անգնահատելի աւանդ հանդիսացան հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան բնագաւառում:

Պեղումները նոյն ծրագրով շարունակուեցին նաեւ յաջորդ՝ 1893 թուականին եւ տուեցին է՛լ աւելի մեծ, է՛լ աւելի յուսադրող արդիւնք:

Եւ յանկարծ, 1894ին, Մառ դադարեցրեց պեղումները, կայսերական հնագիտական յանձնաժողովը միջոցներ չէր տրամադրում յայտնաբերուած նիւթերի պահպանումը տեղում կազմակերպելու համար: Իսկ նա չէր կարող համաձայնել այդ նիւթերը Ռուսաստանի տարբեր թանգարաններում ցրելու պահանջի հետ:

Եւ վեց տարի ետք միայն, երբ հայկական շրջաններում հաւաքուած միջոցները հնարաւորութիւն տուեցին թանգարան հիմնելու Անիում, Մառը վերսկսեց ընդհատուած պեղումները: Պեղումները անընդհատ ընդարձակուելով եւ ծաւալելով, շարունակուեցին մինչեւ 1917, երբ մեծ եղեռնի մութ ալիքները հասան Անի եւ ամէն ինչ թաղուեց խաւարի մէջ:

Արտակարգ մեծ է Անիի պեղումների նշանակութիւնը հայագիտութեան զանազան ճիւղերի, յատկապէս հայկ. ճարտարապետութեան եւ արուեստի պատմութեան համար: Մէկը միւսի ետեւից այստեղ բացուեցին բազմաթիւ յուշարձաններ, յայտնաբերուեցին քաղաքի փողոցներն ու հրապարակները, ջրմուղի գծերն ու բնակելի տները, կործանուած պալատներն ու տաճարները:

Հնագիտական հարուստ նիւթը հնարաւորութիւն տուեց յստակ պատկերացնելու Առաջաւոր Ասիայի այդ ամէնէն նշանաւոր, բազմազգ քաղաքներից մէկի ներքին կեանքը, զգալ, ինչպէս Մառն էր ասում, նրա զարկերակի հարուածները:

Մառն առաջինն էր, որ դէն նետեց միջնադարեան հայկ. ճարտարապետական մշակոյթի զարգացման ուղիները ծածկող աւանդական պատմութեան շղարշը:

Ընդհանուր պատմա – բանասիրական բարձր պատրաստականութիւն, արեւելագիտական հարուստ գիտելիքներ, հնագէտի եւ արուեստաբանի սուր աչք, ահա այն հիմքերը, որոնց վրայ բարձրացան նրա մեծարժէք աշխատութիւնները:

Եւ ինչքան խորանում էր նա հայ միջնադարեան մշակոյթի պատմութեան մէջ, նրա համար այնքան ակնյայտ էր դառնում, որ մինչ այդ գրուած ամբողջ պատմութիւնը պէտք է վերանայուի, պէտք է նորից գրուի՝ յենուելով իրական փաստերին ու իրական տուեալներին: Նա ապստամբում է եւրոպական գիտնականների այն «անսասան» թուացող տեսութիւնների դէմ, որոնք պատկերում էին Արեւելքը անշարժ ու թմրած, միայն ընդօրինակողի դերում, անընդունակ ըստեղծելու իր սեփական մշակութային արժէքները:

Մառի ուսումնասիրութիւնները բնաւ էլ չէին սահմանափակւում Անիով: Կենտրոն ունենալով այդ նշանաւոր հնավայրը, նա անընդհատ լայնացնում էր հետազօտութիւնների շրջանակները, ներգրաւելով Երերուքն ու Տեկորը, Երազգաւորսն ու Գառնին եւ հասնում մինչեւ հեռաւոր Վան:

Ուշադրաւ է, որ ցարական իշխանութեան տրամադրած միջոցները չէին կազմում անհրաժեշտ ծախսերի նոյնիսկ 10 տոկոսը: Մնացած միջոցները ստացւում էին Մառի դասախօսութիւններից եւ հայկական հասարակական կազմակերպութիւններից:

Այս պայմաններում բնաւ էլ պատահական չէր ցարական իշխանութեան ձգտումը՝ խիստ սահմանափակել Անիի պեղումների նշանակութեան տարածումը եւ նրա դիմադրութիւնը՝ Անիի պեղումների հիման վրայ Կովկասում հնագիտական հիմնարկութիւն ստեղծելու Մառի յամառ ջանքերին: Ցարական իշխանաւորների այդ ընդհանուր տրամադրութիւնը իր ցայտուն ու խոր արտայայտութիւնն է գտնում Արգինայի պրիստաւի Մառին ասած խօսքերում, որի մասին յիշատակում է Յովսէփ Օրբելին: Այդ պատահել է դեռեւս 1892ին, երբ Մառը նոր էր ձեռնարկում Անիի պեղումներին: Անիից ոչ հեռու՝ Արգինայում է հանդիպում նրան տեղի պրիստաւը եւ, ինչպէս Մառն է պատմում, նստած Ժ. Դարի հոյակապ տաճարի ստուերում, նա սկզբում փորձում է համոզել երիտասարդ հնագէտին, թէ կարիք չկայ ժամանակ կորցնել հայկական յուշարձանների ուսումնասիրութեան վրայ: Ի՞նչ կարող էին ստեղծել այդ մարդիկ, այն էլ հնում: Իսկ յետոյ, չկարողանալով համոզել նրան, սկսում է խնդրել, որ նա գոնէ չպատմի Հայերին, թէ ինքը եկել է Պետերբուրգից հայկական յուշարձանների ուսումնասիրութեան նպատակով, «որովհետեւ նրանք կը դառողանան», եւ գոնէ ասի, որ գործուղուել է Հայաստան ռուս գաղթական մալականների հնութիւնները ուսումնասիրելու համար:

Հայ մտաւորականութիւնը ջերմօրէն պաշտպանում էր Մառի գործը, ձգտելով ցարական կարգերի պայմաններում ստեղծել հայագիտական կեդրոն եւ նոյնիսկ հայկական ակադեմիա, ընդ որում՝ ամէն դէմքում գործը պէտք է գլխաւորէր Մառը: Այս կապակցութեամբ առանձնակի հետաքրքրութիւն են ներկայացնում Մառի դիւանում պահուող Յովհ. Թումանեանի երկու նամակը: Առաջինը գրուած է 1912 Ապրիլ 25ին: Շարադրելով «Հայոց պատմագիտութեան եւ հայագիտութեան Ֆոնտի» կազմակերպման մի քանի հարցեր, Յ. Թումանեանը ի վերջոյ գրում է, որ «... այս ամէնի մէջ դուք լինելու էք գլխաւոր դերակատարը, եւ ես սրտանց ուրախ եմ, որ հայկ. ակադեմիայի եւ հայագիտութեան գործը մեր մէջ յաջողելու է ձեր ձեռքով եւ կապուելու է ընդմիշտ ձեզ հետ»: Նոյն ոգով էլ գրուած է երկրորդ՝ 1916 Հոկտ. 27ին ուղարկուած նամակը:

Մառի ծառայութիւններից մէկն էլ այն փոքրաթիւ, սակայն բարձրորակ ու իր գործին ամբողջապէս նուիրուած դիտական անձնակազմի ստեղծումն էր, առանց որի պարզապէս հնարաւոր չէր վեր հանել այն հսկայական նիւթը, որ բացւում էր քաղաքի պեղումների ժամանակ: Մառի աջ թեւն էր Յովսէփ Օրբելին: Նա իր առաջին քայլերն արեց Մառի գլխաւորութեամբ եւ որպէս գիտնական ձեւաւորուեց Անիի գիտարշաւում: Յովսէփ Օրբելին առաջին անգամ ոտք դրեց Անի դեռեւս ուսանողական տարիներին (1906) եւ դրանից յետոյ ամէն տարի մասնակցեց Անիի պեղումներին, կատարելով ամէնէն պատասխանատու յանձնառութիւնները: Բաւական է ասել, որ այն տարիներին, երբ Մառը պեղում էր Գառնիի հեթանոսական տաճարը (1909-1910) Անիի գիտարշաւի աշխատանքները գլխաւորում էր Յ. Օրբելին:

Անիում էր աշխատում Թորոս Թորոմանեանը, որին յատկապէս գնահատում եւ օժանդակում էր Մառը եւ որի ուսումնասիրութիւնները եւ չափագրութիւնները անգնահատելի աւանդ էին Անիի յուշարձանների ուսումնասիրութեան բնագաւառում:

Անիի գիտարշաւին տարբեր ժամանակ մասնակցել են ճարտարապետներ Կնեագիցկին, Պոլտորոցկին, Ռոմանովը, Բունիաթեանը, Տոկարսկին, հնագէտներ Օկունեւը, Ղափանցեանը, Քալանթարը, լուսանկարիչներ Տիխոնովը, Արամ Վրոյրը եւ ուրիշներ:

Ահա այս փոքրաթիւ, սակայն մեծագործ գիտնականների անձնակազմը շատ շուտով ձեւաւորուեց որպէս մի լուրջ դիտահետազօտական հիմնարկութիւն, եւ պատահական չէր, որ դեռեւս 1910ին Մառը Ռուսաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի առջեւ հարց բարձրացրեց Անիում հնագիտական հիմնարկութիւն հիմնելու մասին:

Անցել է կէս դար այդ ժամանակներից, եւ այն արահետը, որ բացուել էր Անիում, այսօր դարձել է լայն պողոտայ: Եւ բնաւ պատահական չէր, որ հիմնադրուեց Հայկական Ակադեմիան, նրա առաջին նախագահը դարձաւ Յովսէփ Օրբելին: Եւ երբեք չի մոռացուի այն մեծ գործը, որ կատարեցին Անիում Նիկողայոս Մառը, Յովսէփ Օրբելին եւ նրանց գլխաւորած դիտական անձնակազմը: Չի մոռացուի, բայց այդ բնաւ էլ իրաւունք չի տալիս մեզ շնչելու այն անմխիթար գրութիւնը, որ ստեղծուել է այսօր Անիի գիտարշաւի նիւթերի հրատարակման գործում, երբ հայերէն լեզուով մինչեւ այժմ Մառի եւ Օրբելու աշխատութիւնների հազիւ հինգ տոկոսն է հրատարակուել միայն, իսկ շատ հրաշալի գործեր մինչեւ օրս էլ մնում են ձեռագիր վիճակում:

Գիտութիւնների ակադեմիայի համապատասխան հիմնարկութիւնների եւ առաջին հերթին հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնադրութիւնների եւ արուեստի հիմնարկութեան պարտքն է հայերէն լեզուով հրատարակել Անիի գիտարշաւի բոլոր հիմնական նիւթերը:

Մեր սերունդը իր սէրն ու երախտագիտութիւնը արտայայտած կը լինի՝ մի կոթող կանգնեցնելով այդ մեծ ու անկրկնելի գործի յիշատակին, Մառի եւ Օրբելու, Հայկական Գիտութիւնների Ակադեմիայի առաջին նախագահների յիշատակին:

Թող այդպիսի մի կոթող լինի Հայաստանի մայրաքաղաքում:

ՍՏ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԴԵՐԸ
ՕՍՄ. ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Բ.

Արքունի ճարտարապետութիւնը յանձնուած էր Սերվերեան Ճանիկ ամիրային, յետոյ Պալեաններու տոհմին՝ ժառանգաբար: Նիկողոս Պալեան զրկուեցաւ Փարիզ եւ իր վերադարձին շինեց Տոլմա Պախչէի պալատը, որ Պոլսոյ ամենագեղեցիկ զարդը կը կազմէր: 1861ին Սուլթան Մէճիտի տեղ դահ բարձրացաւ Սուլթան Ազիզ, որ շինել տուաւ Զրաղանի, Պէյլէրպէյի եւ Վոսփորի երկու եղերքներու պալատները, զօրանոցները, զինուորական վարժարանները եւայլն: Պալեանները շինած են նաեւ Պոլսոյ 200 ոտք բարձրութեամբ հրդեհին աշտարակը, Կալաթա Սէրայը, Սառայ-Պուռնուի պալատը եւայլն: Պէյլէրը բառ մըն էր ըսի ու անցայ, բայց ինչպիսի՛ հոյակերտ աշխատանք է: Արքունի նկարիչներն ալ մեծ մասամբ Հայ էին: Հոս նկարիչ ըսելով պիտի հասկնանք գլխաւորապէս զարդանկարիչ, որովհետեւ դէմքի նկարչութիւնը արգիլուած էր մահմետականներուն քով:

Որովհետեւ տաճկական փառասիրութիւնը չէր կրնար թոյլ տալ նախարարութիւնները ամբողջովին Հայոց յանձնել, ուստի տաճկական կառավարութիւնը մտածեց ամէն նախարարին քով Հայ մը դնել իբրեւ խորհրդատու կամ օգնական, բայց իրօք՝ բուն վարիչ: Այսպէս, Ռէշատ փաշայի մօտ՝ Կրճիկեան, ծովակալ Մահմէտ Ալի փաշայի մօտ՝ Յովսէփ Վարդան փաշա, եպարքոս Ալի փաշայի մօտ՝ Համամճեան եւ Սեֆէրեան, Ֆուատ փաշայի մօտ՝ Սերվիչէն և Սահակ Աբրօ, Մահմուտ Նեզիմ փաշայի մօտ՝ Արթին փաշա Տատեան, Ճէվտէթ փաշայի մօտ՝ Վահան էֆէնտի, Միտհատ փաշայի մօտ՝ Օտեան էֆէնտի, Ինկիլիզ Սայիտ փաշայի մօտ՝ Նուրեան, Սերվէթ փաշայի մօտ՝ Կոստանդ փաշա, միւս Սայիտ փաշայի մօտ՝ Աղաբէկեան Սարգիս էֆէնտի:

Կայսերական անձնական դանձի նախարարութիւնը միշտ Հայոց ձեռքը եղած է (անձնական դանձի նախարարութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ Սուլթանին անհատական հարստութիւնը), ինչպէս Յակոբ փաշա Գաղէզեան, Միքայէլ փաշա Փորթուքալեան եւ Յովհաննէս Սաքըզ փաշա, մինչեւ իսկ ջարգարար եւ հայատեաց Սուլթան Համիտի օրով: Ելեւմտական նախարարութիւնը իր ամէնէն տագնապալից վիճակին մէջ կը յանձնուէր Գաղէզ Յակոբ փաշային, իսկ շատ անգամ խորհրդական էին Տատեան եւ Փորթուգալեան: 1864ին Գրիգոր էֆէնտի Աղաթօն Ֆրանսայէն Պոլիս դարձաւ, օսմանեան հեռագրական, թղթատարական եւ հանրային շինութեանց վարչութիւնները շատ դէշ վիճակի մէջ էին. այս երեք նախարարութիւնները իրեն յանձնուեցան, եւ յիշեալ մեծանուն պետական գործիչը ամէն բան կարգի դրաւ:

Արքունի բժշկական համալսարանը կառավարուած է մեծ մասամբ Հայոց ձեռքով. գլխաւոր դասախօսները եղած են Սերվիչէն, Նիկողայոս Ռուսինեան, Խընդամեան, Անդրանիկ պէյ Կռճիկեան, Ստեփան փաշա Ասլանեան եւայլն: Միւս պետական վարժարաններու մէջ դասախօսած են Փորթուգալ փաշա, Թէրզեան, Յ. Եուսուֆեան, Միհրան Գարագաշ, Յակոբ Պօյաճեան եւայլն: Պետական հաշուապահութեան մէջ կրկնատոմարի դրութիւնը մտցուցին Կարապետ Գարագաշը, Խտրեանը եւ Գույումճեանը: Կրկնատոմար ըսելով կը հասկնանք իտալական հաշուապահութիւնը, որ այժմ ընդունուած է ամէն տեղ: Ասոր հիմնադիրներն ալ Հայեր եղած են՝ Զուղայեցի հայ վաճառականները: Յարութիւն փաշա Տատեան Արտաքին գործերու նախարարութեան հոգին եղաւ եւ խորհրդական անունով իսկական վարիչն էր, այնպէս որ երբ Տատեան կարճ ժամանակով մը հրաժարեցաւ, դեսպաններու ուղարկուած պաշտօնաթուղթերը ետ կուգային իբրեւ անհասկնալի: Հանքերու եւ անտառներու վերատեսուչն էր Պետրոս Գույումճեան, Հանրային շինութեանց նախարարութեան մէջ յայտնի են Յովհ. Զամիչ, Օտեան, Մարկոսեան, Ասլանեան եւ ուրիշներ: 1864ին բացուեցաւ Բանկալթիի զինուորական վարժարանը (Հարպիէ), միայն մահմետականներու համար: Սուլթան Ազիզ հրամայեց փորձի համար ընդունիլ միայն հինգ Հայ (այդ առաջին զինուորականներուն անուններն են Գաբրիէլ Էգնայեան, Կարապետ Բարզամեան, Սիմոն Տատեան, Հովեան եւ Սինարեան), որոնք մինչեւ զօրապետի աստիճանին բարձրացնելու միտք ունէին, բայց յետոյ այս միտքէն հրաժարելով, հարիւրապետի աստիճանին մէջ պահեցին: Ասոնք Բանկալթիի զինուորական վարժարանի շրջանաւարտ առաջին եւ վերջին հայ զինուորականները եղան:

Ռուս – տաճկական պատերազմին պետութիւնը քրիստոնեաներէն եւս զինուոր պահանջեց: Յոյները մերժեցին: Հայոց ազգային երեսփոխանական ժողովին մէջ վէճ ծագեցաւ. Իզմիրլեան եւ Նարպէյ կտրուկ հակառակեցան՝ ըսելով թէ ընդհ. զինուորագրութիւնը կը պահանջէ պետութեան մէջ հաւասարութիւն, այս պետութեան մէջ հաւասարութիւն չկայ, ի՞նչպէս կրնանք պետութեան զինուոր տալ: Ներսէս պատրիարք ընդունեցաւ գլխահարկի փոխարէն զինուոր տալ, բայց այն պայմանով միայն, որ Հայերը թուրք զինուորներու հետ չխառնուին, այլ առանձին գունդ, առանձին զօրապետ ունենան: Պետութիւնը, որ Լազարեւն ու Տէր-Ղուկասովը աչքի առջեւ ունէր, վախցաւ և հրաժարեցաւ: Այսպէս Հայերը զինուորական ասպարէզ մուտք չգործեցին դրժբախտաբար:

1863ին երբ Հայերը դրօշակներով զարդարուած 20 շոգենաւերով եւ նուագածութեամբ շնորհակալութիւն էին յայտնում եպարքոս Ալի փաշային իր Պէպէքի պալատին առջեւ Սահմանադրութեան հաստատման համար, եպարքոսը իր մէկ բարեկամին դառնալով ըսաւ. «Ես կը վախնամ Հայերէն, որոնք լռիկ-մնջիկ շփման մէջ են, կը վախնամ, որ ասոնք օր մը Տաճիկներուն հետ միանալով՝ յեղափոխութիւն հանեն երկրին մէջ»: Այսպէս կը մտածէր նաեւ եպարքոս Ֆուատ փաշան, որ իր վերջին կտակին մէջ շեշտած է՝ ուշադիր ըլլալ Հայերուն վրայ առանձնապէս: Իսկ մեծ եպարքոս Միտհատ փաշան, որ դաղափարական մարդ էր եւ կը հասկնար թէ ժողովրդական շարժման եւ ազատական հոսանքին առաջքը առնել անկարելի է, 1876ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը յղացած ժամանակ կը մտածէր թէ երբ ազատութիւնը տիրէ երկրին մէջ, ամէնէն աւելի Հայերը պիտի շահին, բայց Թուրքերն ալ իրենց ետեւէն պիտի քաշեն, եւ ասոնք միշտ իբրեւ բազմամարդ եւ տիրող տարր կը յաջողին առաջնակարգ դեր ունենալ:

Միտհատ փաշայի խորհրդական Գր. Օտեան ամէնօրեայ խօսակցութիւններու մէջ կը թելադրէր փաշային ընդունիլ Սահմանադրութիւնը: Կ՚ըսեն նոյնիսկ, թէ կայ Տաճկաց Օրինագիրքի սրբագրութիւն մը Միտհատ փաշայի ձեռքով՝ թելադրուած Օտեանէ:

ՀՐ. ԱՃԱՌԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վազգէն Ա.ի հրաւէրով Յունիս 2ին Երեւան ժամանեց Պուլկարիոյ պատրիարքը՝ Կիրիլ, իր շքախումբով:

Երեւանի օդակայանին մէջ պատրիարքը դիմաւորեցին Վազգէն եւ Էջմիածնի Միդած են:աբանութեան անդամները, ինչպէս նաեւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

ՄԵԾԱՄՕՐ

Մեծամօր: Այս անունը տրուեցաւ Էջմիածնի եւ պատմական Արմաւիրի միջեւ՝ Մեծամօր գետին ակերուն մօտ գլտնուող հրաբխային բլուրին եւ անոր փէշերուն սփռուած հին բնակավայրերուն:Առաջ կը կոչուէր Զէյվա կամ Սեւ Բլուր: 1963ին ըսուեցաւ թէ այս վայրը մետաղագործութեան շատ հին կեդրոն մըն է: Սկիզբը վարկած էր, հիմա անժխտելի փաստ, ընդհ. հետաքրքրութեան առարկայ, որոնումներու, հաստատումներու եւ ժխտումներու ասպարէզ:

Հին Արեւելքի հնագիտութեան եւ պատմութեան շատ մասնագէտներ Հայկական լեռնաշխարհը համարած են Միջագետքի եւ Եգիպտոսի բարձր քաղաքակրթութեան տէր երկիրներուն արդիւնաբերական մետաղին՝ պղինձին, անագապղինձին, իսկ ետքը նաեւ երկաթին գլխաւոր մատակարարը, իսկ շատ մը պարագաներու մէջ ալ մետաղի դիւտին եւ անոր մշակութեան հետ կապուած նոր դիւտերու հայրենիքը:

Յատկանշական է, որ այս տեսակէտները ձեւաւորուած ատեն Հայաստան ծանօթ չէր իբրեւ մետաղներով հարուստ երկիր: Առաւել եւս ծանօթ չէին հանքի եւ մետաղի վերաբերեալ հնավայրեր: Կային նաեւ հակառակ կարծիքներ:

Միայն ներկայ Հայաստանի սահմաններուն մէջ այժմ յայտնի է 400է աւելի պղնձահանքեր, որոնց զգալի մասը անցեալին շահագործուած էր: Քանի մը հարիւրի կը հասնին երկաթագործութեան ներկայիս յայտնաբերուած օճախները: Հին ժամանակ շահագործուած են նաեւ արծաթ, զինկ, կապարի եւ մականի հանքավայրեր: Բայց ի՞նչպէս եւ ե՞րբ:

Մեծամօրի պեղումներուն ընթացքին գտնուեցան հնոցներ: Այժմ պեղուած են 23 առանձին հնոցներ՝ աղիւսաշատ եւ կաւակերտ, որոնք շինուած եւ գործածուած են Ք. Ա. առաջին հաղարամեակի սկիզբները: Կ'ենթադրուի թէ այս վայրին մէջ գոյութիւն ունին 200է աւելի ձուլարաններ: Մետաղաձուլութեան ուղղակի նշաններ յայտնաբերուած են նաեւ 2րդ եւ 3րդ դար (Ք. Ա.) հաղարամեակներու մշակութային բոլոր շերտերուն մէջ:

Մասնագիտական բնոյթ ունեցող ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուին, թէ հոս կատարուած են հետեւեալ մետաղներու մշակումները՝ մաքուր պղինձ, բուն անագապղինձ, անագ, մկնդեղ, կապար, զինկ, չժանգոտող թիթեղներ, ձուլածոյ ոսկի, ապակիի ձուլում, ջնարակի եւ մածուկի արտադրութիւն:

Այս փաստերը իրաւունք կուտան պընդելու թէ՝ աւելի քան 2000ամեայ գոյութեան ընթացքին Մեծամօրի մէջ բնակած են նստակեաց, բազմաճիւղ արտադրութիւն եւ դասակարգային կառուցուածք ունեցող ցեղեր:

ՀԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

Հայաստանի պատմական բազմաթիւ յուշարձաններու շարքին պատմագիտութեան համար կարեւոր նշանակութիւն ունին նաեւ հին դրամները: Հայոց երկիրը մետաղեայ դրամներու գործածութիւնը որդեգրած է շատ հին դարերէ սկըսեալ: Հայաստանի փոքրիկ տարածութեան վրայ չկայ շրջան մը, ուր յայտնաբերուած չըլլան հին դրամներ կամ դրամի դանձեր:

Մետաղեայ դրամները իրենց պատկերատիպերով, տարբեր լեզուներով յիշատակուած խորագիրներով, հիմնական միաւորներու կշիռներով յաճախ կը ներկայացնեն բացառիկ կարեւորութիւն՝ պատմական տուեալներու, չափագիտութեան, ժամանակագրութեան, ազգագրութեան, հնագիտութեան, դիցաբանութեան, աշխարհագրական անուններու, գեղարուեստի պատմութեան, հնագիտութեան, տնտեսական և քաղաքական պատմութեան հարցերու վերաբերեալ:

Արդի Հայաստանի սահմաններուն մէջ վերջին երկու-երեք տասնամեակներուն յաճախակի դարձած են հին դրամներու եւ դրամական դանձերու յայտնաբերումները:

Ուշադրաւ են մասնաւորապէս պատմական Սիւնիքի, Արարատեան դաշտի, Շիրակի եւ Լոռի-Փամբակի շրջաններուն մէջ գտնուած հին դրամները եւ դանձերը: Հնագոյն շրջանի համար յիշատակութեան արժանի է Սիսիանի մէջ գտնուած, Ե. դարուն (Ք. Ա.) պատկանող Աթէնքի մէջ կտրուած արծաթեայ դրամը (թեթրատրախմա): Միջազգային առեւտուրի բերումով Հայաստան թափանցած են նաեւ Ե.-Դ. դարերու (Ք. Ա.) յունական արծաթեայ ուրիշ դրամներ եւս, որոնց մէ են Արինբերդի պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած երկու արծաթեայ դրամներ՝ կտրուած Փոքր Ասիոյ Միլէտ քաղաքին մէջ, Ե. դարուն (Ք. Ա.) եւ Արարատեան դաշտավայրին ու Շիրակի զանազան մասերուն մէջ գտնուած Դ. դարու (Ք. Ա.) մակեդոնական դրամները:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ

Հայաստանի մէջ մեռած է Համբարձում Մազմանեան, գրագէտ եւ թարգմանիչ:

Ծնած էր 1892ին Նալբանդ գիւղը, Ա. զեքսանդրապոլի շրջան: 1913ին աւարտած է Երեւանի հոգեւոր դպրեվանքը:

1909էն սկսեալ աշխատակցած է թերթերու՝ գրելով բանաստեղծութիւններ, որոնք գնահատուած են Յովհ. Թումանեանի կողմէ, թարգմանութիւններ եւլն.:

«ՍՈՎ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ» ԹԻՒ 3

Ամսաթերթին երրորդ համարը կը բացուի Ե. Չարենցի դիմանկարով, որուն հեղինակն է նկարիչ Մամեան: Բանաստեղծին ծննդեան 70ամեակին առիթով լոյս ընծայուած են անոր ժամանակակիցներու՝ Աւ. Իսահակեանի, Մ. Սարեանի, Ն. Տիխոնովի, Է. Էրէնբուրգի, Լ. Արակոնի, Ի. Սելւինսկիի, Գ. Լէօնիձէի, Ս. Ռուստամի խօսքերը: Զետեղուած են նաեւ երկու բանաստեղծութիւններ՝ տարաբախտ բանաստեղծէն:

Ներկայացուած է հատուած մը Ու. Սարոյեանի վերջին «Երախաներ» վէպէն:

«Համաշխարհային գրականութիւն» բաժնին մէջ զետեղուած են Անտրէ Մորուայի երեք պատմուածքները, Խ. Դաշտենցի խօսքը Հենրի Լոնկֆելլօ բանաստեղծի մասին եւայլն:

Կան քերթուածներ եւ արձակ էջեր:

Ի ՊԱՏՈՒԻ

«Հայաստանի առողջապահութեան պատմութիւնը» (1828–1965) երկհատոր աշխատութեան համար, Ռաֆայէլ Փարսադանեան ստացաւ Բժշկական Գիտութիւներու Վարպետի կոչում:

× Ռաֆայէլ Փարսադանեան երկար տարիներէ ի վեր կը զբաղի հայ բժշկութեան պատմութեան ուսումնասիրութեամբ:

Վերջին տարիներու անոր կատարած հետազօտութիւներուն արդիւնքը հանդիսացաւ վերոյիշեալ գիրքը, որուն առաջին հատորը արդէն լոյս տեսած է, իսկ երկրորդը տպագրութեան մէջ է:

Հեղինակը, համաձայն կարգ մը գրախօսականներու, յաջողած է իր նպատակին մէջ՝ ներկայացնել հայ բժշկութեան պատմութիւնը 1828էն մինչեւ մեր օրերը:

ՕՏԱՐ ՀԻՒՐԵՐ

Հայաստան այցելած է Ֆրանսայի հիւլէական ուժի նախարարը՝ Ռոպեր Հիրշ: Նախարարին կ'ընկերային մասնագէտներ:

Այցելած են Մատենադարանը:

ՊԱՇՏՕՆՆԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն Հայաստան ներգաղթող Հայերը ընդունելու եւ զանոնք տեղաւորելու պարտականութիւնը ցարդ վստահուած էր Գուրգէն Գէորգեանի:

Յատուկ հրամանագրով կը հաղորդուի, թէ Սերգէյ Գասպարեան այսուհետեւ յիշեալ պարտականութիւնը պիտի ստանձնէ:

× Շարժարուեստի կոմիտէի նախագահ նշանակուած է Գէորգ Հայրեան:

«ԱՆԱՀԻՏ» ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Յանձնախումբս իր 25 Մայիս 1967ի ժողովին տուաւ հետեւեալ որոշումները.

1) 1966ի մրցանակը յատկացնել Պ. Յակոբ Մնձուրիին (Պոլիս), մասնաւորաբար իր «Արմտան» հատորին եւ ընդհանրապէս իր ամբողջ գործին համար:

2) Նկատի ունենալով որ գրական մրցանակները բազմացան, փոխել Անահիտ մրցանակի բնոյթը եւ զայն այսուհետեւ յատկացնել բացառապէս սկսնակներու, հետեւեալ պայմաններով.

Ա.— Թեկնածու հեղինակները պէտք է յանձնախումբիս ուղարկեն իրենց գործէն երեք օրինակ, մինչեւ Փետրուար ամիսի վերջը, Ճեմարանի հասցէով, (10 Հիւսէյն Պէյհում փողոց, Պէյրութ, Լիբանան):

Բ.— Ուղարկուած հատորները պէտք է ըլլան սկսնակ հեղինակներու առաջին տպուած գործերը:

Գ.— Յանձնախումբը կը քննէ իրեն հասած երկերը եւ եթէ մրցանակի արժանի գործ մը գտնէ, անոր կը յատկացնէ անցնող տարուան մրցանակը՝ 500 լիբ. ոսկի:

Դ.— Յանձնախումբի որոշումը կը յայտարարուի յատուկ զեկոյցով, Մայիս 28ին:

Անահիտ Գրական Մրցանակի
Յանձնախումբի

Քարտուղար՝ Գ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Նախագահ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԽՈԶԻ ՄԱԶԸ...

Կառաշարի մը խցիկներէն մէկուն մէջ, երկու պարոններ բոլորովին առանձին: Մէկը կը ծխէ եւ ծխախոտին ծուխով խցիկը պայթելու աստիճան կը լեցնէ: Միւսը իր սեւ պեխերը շոյելով՝ բարկացայտ ակնարկներ կը նետէ իրեն: Առաջինը այն ատեն ծխախոտը երրորդին քիթին տակ բռնելով կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ բարկացած կը նայիք, հոտուրտացէք: Հիանալի հոտ ունի:

— Խոզի մազ կ'այրեն կարծես, կը պատասխանէ միւսը, միշտ բարկացած:

— Ո՛հ, կը ներէք: Թերեւս շատ մօտեցուցի ձեր պեխերուն եւ այրեցի:

Վրիպակ.— Տիկին Արշալոյս Խանտանեանի յօդուածին մէջ (Արմէն Խաչատրեան, «Յառաջ», 6 Յունիս, Գ.էջ), սկիզբը Գ. տող, պէտք է կարդալ «իր սիրած հայկական եկեղեցիներու մոյթերուն» ինչպէս մեր ընթերցողները ինքնին ճըշդած են:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Շատ կը ցաւիմ որ զայն չկրցայ հոս գտնել: Արդեօք տէր հայրը անոր ուր ըլլալը կրնա՞յ ըսել ինծի:

— Տէր-պապան եկեղեցին է... քիչ մը ետքը կուգայ: Կրնայի՞ք քիչիկ մը սպասել:

— Ամենայն սիրով:

— Հրամեցէք, տիկին, ներս հրամեցէք:

Մանոն ներս մտաւ տունէն եւ ծերունի սպասուհին զայն մաքուր սենեակ մը առաջնորդեց:

— Երբոր տէր-պապան գայ ի՞նչ անուն տամ իրեն, տիկին, հարցուց սպասուհին քաղաքավարութեամբ:

— Սէն-Մէսմէն կոմսուհին ըսէք:

Սպասուհին այս անունը լսելուն պէս յարգալիր խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ սենեակէն դուրս ելաւ:

Սենեակին մէջ մէկ թիկնաթոռ մը կար միայն, Մանոն նստաւ եւ սկսաւ զբաղուած տեղը աչքէ անցընել:

Իր ուշադրութիւնը գրաւող առաջին առարկաները եղան ջերմոցին վրայի խաչելութեան փայտաքանդակ արձանը եւ պատէն կախուած քրիստոնէական այլ եւ այլ պատկերներ:

Մանոն աչքերը գոցելով իր մտածմունքներուն մէջ պիտի թաղուէր... երբ յանկարծ պատէն կախուած իւղաներկ պատկեր մը զարկաւ աչքին...: Այս իւղանկարը քսան տարեկան երիտասարդի մը պատկերն էր որուն դէմքն ու նայուածքը ուշիմ ու խելացի արուեստագէտի մը անխարդախ արտայայտութիւնը կը պատկերացնէին:

Մանոն իւղաներկին մօտեցաւ եւ անոր տակը հետեւեալ ձօնագրութիւնը կարդաց.

Երիտասարդ բարեկամս Օպէն Տերմոնին
իր արուեստի եղբօրմէն
Ժ. Ա. Տ. ԻՆԿՐԸ

— Ի՛նչ գեղեցիկ է սա երիտասարդը, ասանկ գեղեցիկ մէկը չի կրնար ատանկ վատութիւն մը գործել, փսփսաց Մանոն: Կարելի չէ որ այս շնորհալի դէմքին տակ չարագործ մը ծածկուած ըլլայ: Իրաւ է, երբեմն մարդս դէմքին նայելով կը խաբուի, բայց ո՛չ, ասիկա խաբող դէմքերու չի նմանիր: Ինչ որ է, հիմա ամէն բան յայտնի կ'ըլլայ:

Մանոն պատկերին առջեւ այսպէս զմայլանքով կեցած, աւագերէցին ներս մտնելը չէր կրցած լսել:

Հայր Տիւպուա ճգնաւորի երեւոյթով, ճերմկած երկար մազերով եւ անուշ նայուածքով ծերունի մըն էր:

Երբ տեսաւ որ խարտիշահեր Մանոն Ինկրի ձեռակերտին առջեւ կեցած հիացումով պատկերը կը դիտէր, գոհունակութեան ժպիտ մը ունեցաւ, անանկ ժպիտ մը որուն մէջ քիչ թէ շատ ծնողական հպարտութիւն մը դրուած էր:

Յետոյ թեթեւ մը հաղաց, Մանոն ետին դարձաւ եւ յարգանքով բարեւեց քահանան:

— Տէր հայր, ես կոմսուհի Սէն-Մէսմէնն եմ, խօսք առաւ դեռատի կինը:

— Բարի եկաք հաղար բարով, ըսաւ աւագերէցը թիկնաթոռը ցոյց տալով:

Եւ ինքն ալ անոր դէմը աթոռի մը վրայ նստելով, այս անակնկալ այցելութեան վրայ զարմացած, հարցուց.

— Տիկին կոմսուհի, արդեօք ինչո՞վ կրնայի օգտակար ըլլալ ձեզի, ուշադրութեամբ ձեզ մտիկ կ'ընեմ:

— Տէր հայր, անցեալ օր ձեր սանին՝ պարոն Օպէն Տերմոնի՝ Շէրիզի դղեակին մատուռին մէջ երգեհոն զարնելը լսեցի: Սքանչացայ շիտակը: Եւ երբ լսեցի որ պարոն Տերմոն արժէքաւոր հեղինակութիւններ ունի, իմ հիացումս հետզհետէ աւելցաւ իր մասին եւ եկայ որ իրեն հետ ծանօթանամ: Ես ալ նուագէ բաւական կը հասկնամ, աղջիկ մը ունիմ որ գեղագիտական հակումներ ունի եւ նուագը շատ կը սիրէ...: Կը փափաքէի որ ձեր սանը աղջկանս նուագի դաս տար:

Այս խօսքին վրայ Հայր Տիւպուայի դէմքը հայրական ուրախութեամբ մը փայլիլ սկսաւ:

— Տիկին կոմսուհի, հաւատացէք, որ ատիկա թէ՛ ինծի եւ թէ Օպէնի համար պարծանք մըն է, գոչեց քահանան: Բայց կը ցաւիմ որ Օպէն իմ տունս չի բնակիր...: Փարիզ կը բնակի:

— Գիտեմ, տէր հայր, խօսք առաւ Մանոն: Քիչ մը առաջ իր տունը գացի, բայց ըսին որ երէկ իրիկուընէ ի վեր տուն չէ գացած:

— Ի՞նչ, երէկ իրիկուընէ ի վեր տուն չէ՞ գացած, գոչեց Հայր Տիւպուա տեղէն վեր ցատկելով: Ո՞վ, սա՞նս, բայց կարելի՛ բան չէ...:

— Երէկ գիշեր Շէրիզի դղեակին մէջ մեծ հանդէս մը կար, արդեօք հո՞ն գացած է կ'ըսէք:

— Ընդհակառակն, ինծի ըսաւ որ բնաւ չէր ուզեր ներկայ ըլլալ այդ հանդէսին:

— Կ'երեւի թէ ետքը փոխած է միտքը:

— Եթէ ատանկ բան մը ըրած ըլլայ, շիտակը շա՛տ պիտի զարմանամ, որովհետեւ Օպէն բնաւ մարդու մէջ մտնել չէր սիրեր...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Հրանոյշ եւ Օր. Արաքսի Գազազեան քոյրերը եւ Տիկին Զապէլ Գազազ-պաշեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ կնքամօր՝

Տիկին Ազնիւ Գազազեանի

մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Փերուզ Էսայեան, Պ. Կարապետ Էսայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՍԱՅԻ ԷՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները դասարաններու նոր շէնքի կառուցման համար:

ՅԱՆԿ Գ.

Տէր եւ Տիկին Ա. Տէր-Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Ղ. Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պոյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Խանցեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Քէլօղլանեան, Տէր եւ Տիկ. Զիլինկիրեան Լ., Տէր եւ Տիկ. Յ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Քէփէնէկեան 100ական ֆրանք: Պ. Խ. Մոմճեան, Օր. Ա. Ուշագեան, Պ. Կ. Գալուստեան, Օր. Լ. Կէնճօղլու, Տէր եւ Տիկ. Յ. Այվայեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Քափուսուզեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Կէզուրեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Մելիքեան 50ական ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Գ. Պոյաճեան 20: Տէր եւ Տիկ. Թ. Կէզուրեան 15: Տիկին Թ. Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Կիւրեղեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Պռնազեան 10ական: Տէր եւ Տիկ. Ա. Թայեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Թաչեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Տօնապետեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Կէզուրեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Թաչճեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Ճիզմէճեան 50ական: Տիկին Հ. Թաչճեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Մելքիսէթեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Սայար 20ական: Տէր եւ Տիկ. Քէլօղլանեան 50: Տէր եւ Տիկ. Զաթրեան 15: Տէր եւ Տիկ. Ս. Զիլինկիրեան, Տիկին Շ. Սինանեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Քինոսեան, Տիկին Թոքաթլեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Ճիզմէճեան 10ական: Ոմանք 45: Տիկին Քէլօղլանեան 20: Տէր եւ Տիկին Թումայեան, Տէր եւ Տիկ. Սէմէրճեան, Տիկին Պապեան 100ական: Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան 50: Տէր և Տիկին Դարբինեան, Ոմն 200ական ֆրանք:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

31 Յուլիս – 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն. —

Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40

Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON

M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE

M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86

M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պր. Երուանդ Հիւսիսեան, կը նուիրէ 100 ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Վահան Մալէզեանի մահուան առթիւ:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆԻ

ԱՐԱՐԱՏԸ

ԸՆԴԴԷՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ

STADE CUBIZOLES

Avenue Jean-Jaurès, MAISONS-ALFORT (Métro : Charenton-Ecoles), Autobus 181

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Սկիզբը ժամը 19,39ին — երիտասարդական հանդիպում

U.J.A. ALFORTVILLE contre JUVISY

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ (Յունիս 10) երեկոյ Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր նկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացականները նըկատի պիտի առնուին:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20:30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Աղբիւր-Սերոբ» եւ «Մկ. Եօթնեղբայրեան» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Մշակոյթի մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Բաֆֆի» խումբի ընկերները Ուրբաթ (16 Յունիս) երեկոյ ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օրուան գեղարուեստական ցերեկոյթին առիթով կը նուիրեն. բարեսէր ոմն 1000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղեան 150, Պ. Ճիէրճեան, Ֆըրէնկեան Հաստատութիւն, Պ. Վ. Ճէվահիրճեան, Պր. Պ. Ճէզվէճեան 100ական, Տիկին Ա. Նորատունկեան, Տիկին Շ. Պետրոսեան, Պ. Տէր-Գէորգօֆ, Պր. Պ. Պէկլարեան, Պր. Մ. Էգնայեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն-Աւետիս, Տէր եւ Տիկին Յ. Եաղճեան, Տօնապետեան ընտանիք, Պ. Ա. Սարգիսեան 50ական: Տոքթ. Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Տապաղեան (Անկէն), Տիկին Գէորգեան, Տիկին Պիւրթէ, Տիկին Սապաղ, Պր. Պ. Իսքէնտէր, Պ. Ա. Ֆըրէկեան 30ական: Տէր եւ Տիկին Տամլամեան, Տէր եւ Տիկ. Սէտէֆ, Պր. Լ. Տօնիկեան (Պանեէօ), Տոքթ. Յովնանեան, Տիկի. Խորասանճի, Պնր. Հրաչեան, Պարոն Ինճէեան, Պարոն Ոսկանեան, Տիկին Կիւլեան, Տիկին Ուզունեան եւ բարեսէր ոմն, Պր. Ա. Մալաճեան, Պր. Աղեան, Պր. Զէրքէզեան, Կէվրէկեան ընտանիք, Կիւմիւշկերտանեան ընտանիք, Տիկ. Սէրէնկիւլեան, Օր. Գալփաքեան, Պ. Ա. Աբիկեան, Պր. Քէպապճեան, Տոքթ. Գազանճեան, Տէր եւ Տիկ. Գօճապաշեան, Պր. Գըրմըզեան, Պ. Քիւրքճեան, Պր. Մալխասեան, Պր. Գ. Գասպարեան, Պր. Երէցեան, Սապունճեան ընտանիք, Պր. Ե. Արապեան 20ական: Տէր եւ Տիկին Ե. Սարաֆեան, Տիկ. Տէր-Աբրահամեան, Տիկ. Ճիւհէրեան, Տիկ. Սէմէրճեան, Տիկին Ա. Սարգիսեան (Մոնմորանսի), Տէր եւ Տիկին Յ. Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Մանուկեան, Պր. Պ. Բամպուքճեան, Տէր եւ Տիկ. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Էսայեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Գըլըճեան, Տէր եւ Տիկին Շահպազեան տասնական, Տէր եւ Տիկ. Մութաֆեան (Քաշան 15 ֆ.:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE-PARTY

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19էն սկսեալ Մշակոյթի Տունը

17, Rue Bleue, PARIS

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Արծիւ ակումբին կողմէ

BUFFET *AMBIANCE*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբին (հայկական պարեր) եւ Լիբանահայ երգիչ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՊԷՏԻԿԵԱՆԻ

Բացօթեայ եւրոպական արդիական պարեր « Օրքէսթր ԹԻՓԻՔ » նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ — ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով:

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔ 2,50 ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն, որուն ճաշագինն է՝

մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Հեռախօս 770–77–73

ԾԱՆՕԹ.— Հանգստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն-լէ-Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել Կրօլէ կայանը Շոգեկառքի ժամերը.— 10,15, 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,47, 13,24, 13,54, 14,00, 14,30, 15,00 եւայլն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 49րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսի լէ Մուլինոյի խումբին, այս կիրակի Մէօտոնի անտառը՝ պաղ աղբիւրի մօտ:

Կը խօսի ընկ. ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Բարձրախօս:

Առատ կերուխում:

Անձրեւի պարագային՝ Զ. Զատիկեանի սրահը, 20 Ռիւ տը լա Տէֆանս:

ՎԱՐՁՈՒ ՄԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Առանձին կին մը, վարձու մէկ կամ երկու սենեակ, խոհանոցով, կը փնտռէ Փարիզի 9րդ թաղամասը:

Հեռաձայնել 535–05–81:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Սենեքերիմ Սահակեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Սէն-Ժերոմի եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր եւ ազգականին

ՏԻԿ. Հ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Յուլիս 2ի դաշտահանդէս եւ ընթացիկ հարցեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին:

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆոյի բանակումները տեղի կ'ունենան Յուլիս 3էն 27 եւ Օգոստոս 1էն 18:

Յուլիսի բանակումին կ'ընդունուին 6–14 տարեկան տղաք եւ աղջիկներ, իսկ Օգոստ.ի բանակումին կ'ընդունուին 14էն վեր տարիք ունեցող երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ:

Արձանագրութեան համար դիմել ԺԷօնէս է Աքսիոնի վարչութեան.—

ARTHUR HELVADJIAN (Pasteur)

6, Place de la Rolonde — ST-JEROME - MARSEILLE (13) — Tél. 62-85-10

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ 10 ՅՍԻՆԻՍ
SAMEDI 10 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10932 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.932

ՆԱՍՐ ՅԱՆԿԱՐԾ «ԱՅՈ» ԸՍԱՒ ԵՒ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԴԱԴՐԵՑԱՆ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ ԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԿՐԱԿԸ ԴԱԴՐԵՑՆԵԼ

«ԻՍՐԱՅԷԼ ՊԷՏՔ Է ՔԱՇՈՒԻ», Կ'ԸՍԷ ՄՈՍԿՈՒԱ

ԿԸ ՄՆԱՆ ԴԺՈՒԱՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ապահովութեան Խորհուրդը Հինգշաբթի օր ժամը 3ին (Փարիզի ժամով 20) անգամ մը եւս գումարուած էր, նկատելէ ետք թէ Նասր կը մերժէր կրակը դադրեցնել եւ պատերազմը կը շարունակուէր: Խօսք առած էր նախ Միացեալ Նահանգներու պատուիրակը՝ Կոլտպերկ, որ բանաձեւ մըն ալ կը ներկայացնէր: Կը պահանջէր որ կռիւները անմիջապէս դադրին, ընդունելով որ բանակցութիւններ պէտք է սկսին անմիջապէս: Ֆետորենկօ, յանուն Խորհ. Միութեան, հակայարձակումի կը սկսէր եւ բանաձեւ մը կը ներկայացնէր, ուր կը դատապարտուէր Իսրայէլը, որ չէ դադրեցուցած կրակը եւ կը պահանջէր որ կռիւները դադրեցնէ եւ իր ուժերը քաշէ 1949ի սահմաններուն վրայ: Ֆետորենկօ խօսքը չէր վերջացուցած երբ Ու Թան, յանկարծ կ'ընդմիջէր, եւ կը յայտարարէր թէ Եգիպտոսի ներկայացուցիչը իրեն յանձնած էր յայտարարութիւնը, զոր անմիջապէս կը կարդար.— «Պատիւն ունիմ ձեզ տեղեկացնելու, իմ կառավարութեանս հրահանգով որ որոշուեցաւ ընդունիլ կրակը դադրեցնելու կոչը, առաջարկուած Ապահովութեան Խորհուրդի Յունիս 5ի եւ 6ի բանաձեւերով, պայմանաւ որ միւս կողմը դադրեցնէ»:

Այս յայտարարութիւնը որ կ'ըլլար Փարիզի ժամով 20,22ին, իսկական քու տը թէաթր մըն էր, որու կարելի չէր սպասել, ամբողջ օրուան լուրերն առնելէ ետք:

Արդարեւ, Հինգշաբթի այն տպաւորութիւնը կար թէ առնուազն Սինայի արեւմտեան շրջանը Եգիպտացիք հակայարձակումի սկսած են եւ կացութիւնը այնքան ալ զէշ չէ արաբական ուժերուն համար: Միւս կողմէ, Գահիրէի եւ Դամասկոսի մամուլն ու ձայնասփիւռը կը շարունակէին շեշտել թէ երբեք տեղի պիտի չտան մինչեւ վերջնական յաղթանակը: Երիք Ռուլօ, Մոնտի թղթակիցը, Ուրբաթ առաւօտ կը հաղորդէր Գահիրէէն թէ ժողովուրդին յուսախաբութիւնը մեծ է եւ անհամբեր կը սպասէ Նասրի ճառին, հասկնալու համար թէ ինչո՞ւ Նասր տեղի տուաւ: Ժողովուրդին հազիւ բացատրած էին թէ ինչո՞ւ Գահիրէ կը մերժէ կրակը դադրեցնել եւ տուած այդ մերժումին քաղաքական, զինուորական ու տնտեսական պատճառները, յանկարծ կ'ըսէին թէ ընդունած են զէնքերը վար դնել:

Դամասկոս կը շարունակէր «գլուխ բռնել» եւ չէր հետեւեր Գահիրէի, բայց Ուրբաթ առտու Աթասի ալ կը յայտարարէր թէ որոշած են ընդունիլ կրակը դադրեցնելու հրահանգը:

Կռիւները դադրեցան բայց ոչ մէկ բան լուծուած ու վերջացած է եւ կը թուի թէ այս անդամուան բանակցութիւնները շատ աւելի բարդ են քան 1956ին: Ներկայիս զինուորական ճակատը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.—

Իսրայելեան ուժերը կը գտնուին Սուէզի ջրանցքի երկայնքին եւ միւս կողմէ դրաւած են Շարմ-էլ-Շէյխը, Աքապայի «բանալին»: Սինայի մէջ ալ յաղթական ճակատին վրայ, դրաւած են Երուսաղէմը (եւ չեն ուզեր այլեւս մեկնիլ), Ճենինը, Երիքովը եւ հասած են Յորդանան գետի ափը:

Այս կացութիւնը բաւական բարդ կը դարձնէ բանակցութիւնները մանաւանդ եթէ Իսրայելցիք չուզեն հեռանալ Երուսաղէմէն: Այս հարցը կը դադրի հարց մը ըլլալէ Միջին Արեւելքի մէջ եւ կը ստանայ միջազգային բնոյթ:

Երուսաղէմէն հասած լուրերը արձագանգ կը հանդիսանան այդ կնճռոտ կացութեան: Կաթողիկէ պետութեանց հիւպատոսները որոնք չեն ճանչցած Երուսաղէմը իբրեւ իսրայելեան հող, չեն գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ընեն ներկայիս: Հրեաները քաղաքականէ անկախ, կրօնական եւ պատմական իմաստ մը կուտան իրենց վերադարձին Լացի Պատին տակ եւ բոլոր թղթակիցները համաձայն են հաստատելու համար թէ Իսրայելցիք որեւէ ձեւով միտք չունին այլեւս Երուսաղէմէն դուրս ելլելու:

Անշուշտ նոր բարդութիւններ կրնան ծագիլ, նաեւ Իսրայէլի եւ Վատիկանի միջեւ, որ ցարդ չէ ճանչցած հրեայ պետութիւնը:

× Իսրայելցիք թիւրիմացութեամբ կրակ բացած են ամերիկեան նաւու մը վրայ, 10 մեռեալ եւ աւելի քան հարիւր վիրաւոր կայ: Թել-Ավիվի կառավարութիւնը անմիջապէս իր խոր ցաւը յայտնած է ամերիկեան կառավարութեան:

× Իսրայելցիք յայտնութիւն մը ըրած են երեւան հանելով ձայներիզ մը, ուր արձանագրուած է Նասրի եւ Հիւսէյնի հեռախօսային մէկ խօսակցութիւնը: Ըստ այս փաստաթուղթին հետեւեալ զրոյցը տեղի ունեցած է Հիւսէյնի եւ Նասրի միջեւ.—

Նասր.— Պիտի ըսենք որ Ամերիկացիք եւ Անգլիացիք մեր վրայ կը յարձակին:

Հիւսէյն.— Լաւ, համաձայն եմ:

Նասր.— Ամերիկա եւ Անգլիա՞ պիտի ըսենք թէ ոչ միայն Ամերիկա:

Հիւսէյն.— Ամերիկա եւ Անգլիա:

Նասր.— Զերդ Վեհափառութիւնը յայտարարութիւն մը պիտի ընէ՞ Ամերիկացիներուն եւ Անգլիացիներուն մասնակցութեան մասին:

Հիւսէյնի պատասխանը չի լսուիր ու Նասր է, որ կը խօսի կրկին.— Յայտարարութիւն մը կ'ընեմ, դուք ալ ձեր կողմէ կ'ընէք եւ կը նայինք որ Սուրիան ալ ընէ: Այդ կէտին վրայ շեշտը կը դնենք:

Հիւսէյն.— Լաւ, համաձայն եմ:

Քիչ ետք սակայն, ինքզինքը հերքելով, Յորդանան պաշտօնապէս կ'ընդունէր թէ անգլիական կամ ամերիկեան օդանաւ չէր տեսած իր հողամասին վրայ: Սուրիական կառավարութիւնը կը յայտարարէր սակայն թէ Քանպէռա բրիտանական ինքնամուղ օդանաւ մը վար առած էին:

× Աշխարհի բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ, ուրախութեամբ ընդունուած է կռիւներուն դադրելու լուրը բայց մեծերը գիտեն որ եթէ արաբ եւ իսրայելցի զինուորին համար հարցը փակուած է, դոնէ առայժմ, բուն հարցը կը սկսի ամերիկացի եւ ռուս դիւանագէտներուն համար:. Կայ նաեւ Փեքինը, որու համար Մոսկուայի «վերաքննականները» կռնակէն զարկին արաբ ժողովուրդը:

Հռոմի մէջ Լա Կուեռա է Ֆինիթա (պատերազմը վերջացած է) կը խորագրէր համայնավարամիտ Փայեզա Սեռա, առաջինը ըլլալով իտալական մամուլին մէջ, որ լուրը կուտար:

Ամերիկացիներուն համար, Իսրայէլի զինուորական յաղթանակները ամէն բան չեն լուծեր, նոյնիսկ եթէ նպաստաւոր դիրք մը կը ստեղծեն Իսրայէլի համար:

Խորհրդային Թաս գործակալութիւնը շատ կարճ զեկոյցով մը հաղորդած է որ Գահիրէ ընդունած է զէնքը վար դնել: Իզվեստիա, խմբագրականով մը կը քընդատէ Իսրայէլը եւ Մոշէ Տայեանի Յունիս 7ի յայտարարութիւնը, ուր Պաշտպանութեան նախարարը կը հաստատէր թէ իսրայելեան բանակը հասած է իր զինուորական նպատակներուն: Ասիկա, Իզվեստիայի համար, խոստովանութիւնն է Իսրայէլի յարձակողական եւ աշխարհակալական նպատակներուն:

× Վիէթնամի վարչապետը՝ Զօր. Քի յայտարարած է թէ ինք Իսրայէլի կողքին է:

× Նասրի տեղի տալէն քանի մը ժամ առաջ, Պապը հեռագիր մը ղրկած էր արաբ եւ իսրայելցի պետական ղեկավարներու, վերջ տալու համար պատերազմին:

Միւս կողմէ, Օգնութեան միջազգային կաթողիկէ մարմինը (Քառիթաս Ինթերնասիոնալիս) 13 միլիոնի հին Ֆ. անձնական նուէր մը ստացած էր Պապէն:

× Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան առջեւ ցոյց մը կ'ընեն արաբ ուսանողները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ուրբաթ առտու հասած վերջին լուրերու համաձայն, սաստիկ կռիւներ կը շարունակուին Սինայի մէջ, Եգիպտոսի կրակը դադրեցնելու հրահանգը ընդունելէն ետք: Թել-Ավիվէն հասած լուրերն ալ կը հաստատեն թէ կռիւները կը շարունակուին ոչ միայն Սինայի այլեւ սուրիական սահմանին վրայ, ուր ըստ իսրայելեան աղբիւրներու, Սուրիացիք կը շարունակեն իրենց յարձակումները:

Միւս կողմէ Թել-Ավիվ կը յայտարարէ թէ Իսրայելեան ուժերը կը գտնուին Սուէզի ջրանցքին արեւելեան կողմը:

× Քուէյթ մերժեց ընդունիլ Ապահովութեան Խորհուրդի կրակը դադրեցնելու հրահանգը եւ պատերազմը կը շարունակէ: Բայց տրուած ըլլալով որ 100 ժամ տեւած այս պատերազմը դեռ չէր սկսած, յստակ չէ թէ ի՞նչ պիտի ընէ... շարունակելու համար:

× Պէյրութի բոլոր դրամատուները կը վերաբացուին Երկուշաբթի: Փակ էին տագնապին առաջին օրերէն:

ՇԱՐԼ ՏԷՏԷԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ ՍՏԱՑԱՒ

Ֆրանսական Ակադեմիան տարեկան իր զանազան մրցանակներու կարգին «Ֆրանսական Ճառագայթումի» մեծ մրցանակը տուաւ Փրոֆ. Շարլ Տէտէեանի եւ Մօրիս Վօսարի:

Յիշենք որ բանաստեղծութեան մրցանակը տուաւ Ժորժ Պրասենսի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Լիտերատուրնայա Կազատա, մանրամասնօրէն կը նկարագրէ «չարչարանքի սենեակը», որ Փեքինի կարմիր պահակներուն կը ծառայէ նախագահ Մաոյի «զաղափարները» պաշտպանելու համար: Ըստ խորհրդային շաբաթաթերթին, «Երկնային խաղաղութեան» հրապարակին մօտ դպրոցի մը մէջ է որ յեղափոխականները հաստատած են «իրենց Կեսթափօն»: Չարչարանքներու նկարագրութիւնը ահաւոր պատկեր մը կը պարզէ:

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ դատավարութեան վը-ճիռներուն առթիւ, Ալժէի եւ Ռապաթի կառավարութիւնները կրկին բողոքեցին Մարոքի Ներքին նախարար՝ Ուֆքիրի դատապարտութեան դէմ: Մարոք կ'ուզէ Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին դիմել:

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան դեսպանին վրայ յարձակած է խենթ մը, զայն սպաննելու համար բայց ոստիկանները բռնած են: Յայտարարած է թէ անձնապէս բան մը չունի Պոլէնի (դեսպանը) դէմ, բայց հաշիւ ունի մաքրելիք Միացեալ Նահանգներուն հետ:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ երեք միլիառի օգնութիւն մը քուէարկեց Ընկերային Ապահովութեան, անոր բացը գոցելու համար:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կատաղի կռիւները կը շարունակուին:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուած է:

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ

Ինչպէս գրած էինք քանի մը տողով, մեր նախորդ թիւին մէջ, կառավարութիւնը զգալի յաւելումներ որոշեց փոխադրութեան միջոցներու սակագիներու:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Յունիս 20էն սկսեալ, յաւելում ապրանքներու փոխադրութեան 5,40 առ հարիւր, միջին հաշուով:

Յուլիս 15էն, յաւելում արուարձաններու երթեւեկի գիներու՝ 30 առ հարիւր:

Հոկտեմբեր 1էն, յաւելում մեծ գիծերու ճամբորդութեան գիներու, 5 առ հարիւր, այլ խօսքով, Բ. կարգ, քիլոմեթրը 0,10էն կ'անցնի 0,105ի եւ Ա. կարգ, 0,15էն 0,1575ի: Վերջին յաւելումը եղած էր (բացի արուարձաններէ) 1966 Փետրուարին:

ՄԵԹՐՕ (Յուլիս 15էն սկսեալ) Բ. կարգի տոմսակ (10 հատով տետրակի) 0,60 կամ 6 Ֆր. տետրակը փոխանակ 3,70ի: Առանձին տոմսը պիտի արժէ 0,90 (ներկայիս 0,55): Ա. կարգ.— 10 հատի տետրակը՝ 9 Ֆր. (ներկայիս 5,60) ինչ որ թիքէին գինը կ'ընէ 0,90 փոխանակ 0,56ի: Առանձին գնելու պարագային՝ 1,25 փոխանակ 0,85ի:

Շաբաթական քառթը 3 Ֆր.էն կ'անցնի 4,80ի:

Օթոպիւս, թիքէն 0,185էն կ'անցնի 0,30ի եւ տետրակը (20 թիքէ) 3,70էն 6 Ֆրանքի:

Աւելցնենք որ գործատիրոջ վճարած ամսական փոխադրութեան հատուցումը 16էն կ'անցնի 20 Ֆրանքի:

×

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՀԱԿԱԿՇԻՌ

Կառավարութիւնը որոշեց նաեւ զօրավիգ կենալ այն օրինագծին զոր պատրաստած է Նէօվիրթ ծնունդներու սահմանաւորումին համար:

Այս ծրագրով պիտի ջնջուի 1920ի նշանաւոր օրէնքը որ կ'արգիլէր հակայղացական դեղահատներու վաճառքը ինչպէս նաեւ հակայղացական քարոզչութիւնը:

Օրինագիծը կը նախատեսէ որ փիլիւլը եւ հակայղացական այլ դեղահատները պիտի ծախուին միայն բժշկական դեղագրի վրայ եւ միայն կարգ մը պայմաններու տակ: Այս մասին յօդուած մը գրած էր Տոքթ. Լեւոն Գրիգորեան («Յառաջ»՝ Դեկտ. 7, 8, 9, 1966):

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԵՒ ԹՐՔ. ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

« Թրքական խնդրին հիմնական իրողութիւնը այն է որ, թրքական վարչութիւնը հաստատուած է կոպիտ, բռնի ուժի վրայ, իսլամական շարժառիթով: Մինչ Թուրքը կ'ապրի իր հպատակ ցեղերու կռնակէն, ըլլայ քրիստոնեայ, ըլլայ իսլամ-արաբ:

« Տեսնելով արեւմտեան արդիական հաւասարութեան եւ արդարութեան պայմանները, (Թուրքը) կը զգայ որ ինքը պատնէշի մը դէմ կեցած է, մինչ հպատակ ցեղերը կը յառաջդիմեն եւ կը բարձրանան իրմէ: Ատոր համար է, որ վերջին հինգ տարուան ընթացքին, Սահմանադրական կառավարութեան մը վարչութեան ներքեւ, իշխած է՝ պաշարման վիճակ յայտարարելով, եւ գաղտնի եւ անպատասխանատու պատերազմական ատեանի մեքենայութեամբ դիմած է քաղաքական սպանութեանց միջոցին:

« Ոչ-թուրք ցեղերը կը նկատեն այդ, թրքացում, եւ այն համոզումն ունին թէ երբ Թուրքը անընդունակ է կառավարելու իր մայրաքաղաքն իսկ, ուրեմն աւելի նուազ ընդունակ է ներքին նահանգներու ոչ-թուրք տարրերը կառավարելու: Արաբները մասամբ յաջողած են ջնջել թրքական վարչութիւնը, միշտ պնդելով յաջողութեամբ թէ բոլոր պաշտօնեաները պէտք է արաբերէն դիտնան:

« Քիւրտերը եւ Հայերը, թէեւ հակամարտ են իրարու, բայց ունին նոյն ձգտումները:

« 1878ի բարենորոգումները բաւարար չէին 1895ի համար, եւ այն, որ անբաւարար էր այն ատեն, 1913ի համար եւս անբաւարար է, մանաւանդ հինգ տարի սահմանադրական ազատութիւններ ունենալէ ետք:

« Հայերը կ'ուզեն Օսմանցի մնալ: Կը զգան նաեւ թէ անհրաժեշտութիւն մըն է նուազումը թրքական ուղղակի վարչութեան կամ տիրապետութեան, իրենց նահանգներուն մէջ: Ուրիշ խօսքով, կ'ուզեն մասնաւոր ապակեդրոնացեալ վարչութիւն մը, որ հակառակն է ուղղակի կեդրոնացեալ կառավարական դրութեան:

« Ներկայ Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան կառավարութիւնը ընդունած է ապակեդրոնացման քաղաքականութիւնը հանդէպ իրենց ընդդիմադիրներուն, «Իթիլլաֆականներուն», բայց շատերը կը վախնան որ անոնք իրենց բնութիւնը բնաւ փոխած չեն:

« Տարօրինակը այն է՝ Հայկական նահանգներու ինքնավարութեան դաղափարը, առաջին անգամ թելադրուած էր Թուրքերուն կողմէ, վերջերս, երբ պուլկար բանակը կը սպառնար: Մայրաքաղաքին Թուրքերը յուսահատ եւ սողուն, սարսափի տակ կը գտնուէին: Նոյն վիճակին մէջ էին, երբ Ռուսերը մօտեցած էին Կ. Պոլսոյ 1877ին: Թուրքերը ապաստանեցան քրիստոնեաներուն եւ օտարներուն տուները, կարծելով թէ Ռուսերը պիտի գրաւէին ընդմիշտ, Անատոլուի նահանգները: Անոնք աճապարեցին Հայերուն թելադրել ռուսական վարչական ինքնավարութեան նախագիծ մը, ռուսական գրաւման երաշխիքին ներքեւ: Բայց երբ Տիզրայէլիի կառավարութիւնը Հնդկաստանէն Մալթա բերաւ իսլամական ուժերը, եւ անգլիական նաւատորմը՝ Կ. Պոլսոյ ջուրերը, Թուրքերը յանկարծ փոխեցին իրենց գործելակերպը եւ Սան Սթեֆանոյի բանակցութիւններու ընթացքին, մերժեցին Հայերուն, ինքնավարութեան խնդիրը: Այն արդիւնքն ունեցաւ միայն, որ խոստացան «Բարելաւում եւ բարենորոգումներ» որ կազմեցին Սան Սթեֆանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածը:

« Պերլինի Վեհաժողովին մէջ, բարենորոգումներու մասին, ջնջուեցաւ ռուսական գրաւման երաշխաւորութիւնը, քրիստոնէական օժանդակութեամբ:

« Հնդիկ զինուորները Մալթա բերելէ ետք, Հայկական Հարցը սկսաւ, Մերձաւոր Արեւելքի միւս երկիրներուն պէս, ենթարկուիլ հնդկական – իսլամական փաստարկութեանց ազդեցութեան:

« 1895ին, դարձեալ, երբ խնդիր եղաւ ծովային ուժով ճնշում բանեցնելու նախորդ Սուլթանին (Համիտին) վրայ, զայն մղելու որ ընդունի Հայաստանի բարենորոգումները, բրիտանական կառավարութիւնը վարանեցաւ մասամբ զրկելու իր նաւատորմը, այն առարկութեամբ, որ Հնդկաստանի իսլամները պիտի չուզէին բռնի միջոցներ գործածել: Արդիւնքը եղաւ աղետալի, Հայերու համար:

« Երբ ես Բարձր քոմիսէր էի Ատէնի մէջ, երբ հարկ եղաւ ներքին շրջաններու մէջ ուժ գործածել անհրաժեշտաբար, Հնդկաստանի իսլամները, Արաբները եւ Թուրքերը համիսլամութեան պատրուակով սպառնացին (մեզի դէմ) սուրբ պատերազմ (ճիհատ) յայտարարել, երկու առիթներով:

« Բայց ես նկատի չառի այդ ռազմախաղերը, գիտնալով որ ատիկա պարզ պլըֆ մըն էր: Նոյն գործելակերպը եղաւ Աքապայի հարցի օրերուն: Նախկին Սուլթան Համիտ, յանուն համիսլամութեան, ուզեց մեզ վախցնել թէ՛ հոն եւ թէ Գահիրէի մէջ: Նկատի չառնուեցաւ սակայն եւ այդ ուղղութեամբ խօսքերը մնացին ապարդիւն:

« Ներկայ վարչաձեւին ներքեւ, համիսլամութիւնը կը զեկավարուի անաստուածներու եւ Վոլթէրի հետեւողներու կողմէ, վախցնելու համար իսլամ հպատակներ ունեցող պետութիւնները:

« Էտիրնէի խնդրին ատեն, հնդիկ իսլամներու գրդռութիւնները, գլխաւորաբար եղած էին Օսմանեան Կարմիր Մահիկի գործակալներուն միջոցով, եւ մեծ մասով արուեստական էին:

« Եթէ հնդիկ իսլամներուն զգացումները շոյելու համար էր, իրական կամ արուեստական, մեզ արդիլելու համար ճնշում բանեցնելու օսմանեան կառավարութեան վրայ, Թուրքիոյ շահուն նպաստաւոր էր, արմատական դարման մը տալ Հայկական Հարցին, ինչպէս որ արձանագրուած էր Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, Կիպրոսի Համաձայնագրով:

« Կը թուի թէ Անգլիա եթէ բոլորովին չհետաքրքրուէր այդ խնդրով՝ լաւագոյնն էր, որովհետեւ կիսամիջոցներ եւ կամ խուսափողական միջոցներ աւելի վնասեցին թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ հայ ժողովուրդին »:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅՈՑ ԴԵՐԸ

ՕՍՄ. ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երբ հաստատուեցաւ Սահմանադրութիւնը եւ Օսմ. երեսփոխանական ժողովը կազմուեցաւ, Պոլսեցի եւ դաւառացի հայ երեսփոխանները փայլեցան իրենց պերճախօսութեամբ:

Արհեստներու, երկրագործութեան, վաճառականութեան եւ արուեստներու մէջ ալ Հայերը մեծ դեր ունեցան: Կօշկակարութիւնը, ատաղձագործութիւնը, որմնադրութիւնը եւ հացագործութիւնը գլխաւորաբար Յոյներու ձեռքին մէջ էին, թէեւ Հայեր ալ կային: Բայց միւս բոլոր արհեստները Հայոց ձեռքին մէջ էին՝ ոսկերչութենէն մինչեւ մեքենագործութիւնը, սատափի վրայ նուրբ բանուածքները, փորագրութիւնը: Ոսկերիչներու շուկան Պոլսոյ մէջ ամբողջութեամբ Հայերու ձեռքն էր եւ այն ալ Սամաթիացի Հայերու: Պիտի զարմանաք երբ ըսեմ թէ վարպետները սովորութիւն չունէին օտար աշկերտ պահելու: Թաւիշի վրայ ոսկեթելերով նուրբ ասեղնագործութիւնը միայն հայ աղքատ կիներու մենաշնորհն էր եւ անոնց ապրուստի գլխաւոր միջոցը: Երկրագործութեան մէջ Յոյները կը գործէին Արշիպեղագոսի կղզիներուն մէջ, պարապելով ձիթագործութեամբ եւ այդեգործութեամբ, իսկ հայ գիւղացիները մեծ մասամբ երկրագործներ էին: Վաճառականութիւնը Հայոց եւ Յունաց ձեռքն էր, բայց Յոյները կը զբաղէին ներածութեամբ, Հայերը՝ արտածութեամբ:

Արհեստներու մէջ Հայոց մատուցած ծառայութիւնը անդնահատելի է: Էյուպի մանածագործարանը հաստատող Առաքել անուն Հայն էր, որ 1800ական թուականներուն Վիեննայի մէջ սորված էր մանածի մեքենաներու շինութիւնը եւ գործածութիւնը: Արքունի հրշէջ խումբի ջրհանները պատրաստեց Նիկողոս անուն Սամաթիացի հայ արհեստաւորը: Գավաֆեան հնարեց ծովը վառելու նոր յունական հուր: Երբ պետութիւնը անկէ պահանջեց այդ գաղտնիքը, Գավաֆեան մերժեց տալ, ըսելով թէ երբ ծովամարտ տեղի կ'ունենայ, ինք անձամբ կը գործադրէ: Պետութիւնը թունաւորեց զինքը, եւ դիւտը հեղինակին հետ կորսուեցաւ: Շերամաբուծութիւնը զրեթէ հայկ. արուեստ է, եւ անոր հոգին եղաւ Գ. Թորգոմեան: Քեաթիպեան, Խորասանճեան, Փէշտիմալճեան արքունի եւ զինուորական հռչակաւոր բժիշկներ էին: Էսմէրեան Պոլսոյ ամենամեծ ակնաբոյժը եղաւ: Անուանի փաստաբաններու մէջ յիշատակելի են Վռամշապուհ Մանուկեան եւ Գր. Զօհրապ: 80ական թուականներուն Պոլսոյ մէջ 300 հայ բժիշկ եւ նոյնչափ ալ փաստաբան կար:

Օսմանցիներուն մէջ առաջին անգամ թատրոն մտցնողները Հայերը եղան: Մինչեւ այն ժամանակ Թուրքերը հեյեալ միայն դիտէին (Հաճի Էյվաթի եւ Գարակէօզի խաղերը): Վարդովեան, Պէնկլեան, Ռշտունի, Զափրաստեան, Ֆասուլեաճեան եւ Մնակեան հիմնեցին Պոլսոյ մէջ Կէտիք փաշայի, Վեղնէճիլէրի եւ Գատըքէօյի Օսմ. թատրոնները, դերասանները գլխաւորապէս, իսկ դերասանուհիները բացառապէս Հայ են եղած, որովհետեւ Թուրք կինը բեմ բարձրանալու իրաւունք չունէր «նամեհրամի» պատճառով: Զայնագրութիւնը Հայերէն սորվեցան Թուրքերը, հայկական ձայնագրութիւնը, որուն առաջին հեղինակը Պապա Համբարձում Լիմոնճեանն էր (1758-1839), մտաւ նաեւ Թուրքերուն մէջ եւ հեղինակին անունով կոչուեցաւ «Պապա Համբարձում նոթասը»: Գեղարուեստից վարժարանին մէջ շատ ընդունակ հայ աշակերտներ կային: Կայսերական լուսանկարիչը հրաշակաւոր Ապտուլլահեան եղբայրներն էին:

Առաջին Թուրքերէն լրագիրը («Թագսիմ» շաբաթաթերթը) Ալեքսանդր Բլակ անուն Ֆրանսացին հիմնեց 1832ին: 60ական թուականներուն լրագրութիւնը շատ ծաղկած էր Հայոց մէջ, որոնք բացի հայերէն թերթերէն, ունէին նաեւ հայատառ Թուրքերէն լրագիրներ Թրքախօս Հայերու համար, ինչպէս Կարապետ Փանոսեանի « Միւնարի » կամ «Մանզումէի էֆքեար», Յովսէփ Վարդան փաշայի «Մէճմուայի Հավատիս»: Շատ Թուրքեր հայերէն տառերը սորվեցան, որպէսզի «Մանզումէ»ի եւ «Մէճմուա»յի միջոցաւ հետեւին միջազգային անցուդարձերուն: Հայերէն տառերը լրագրութեան միջոցաւ Թուրք դիտական բարձր խաւին մէջ այսպէս տարածուելով, փորձով տեսան անոր սքանչելի պարզութիւնը եւ առաւելութիւնը: 1860ին Ֆուատ եւ Ալի փաշաները մտածած էին Թրքական գիրերը ձգել եւ պաշտօնական գիր ընդունիլ հայերէնը: Մեծ եպարքոս Ռաշիտ փաշան սորվեցաւ հայ գիրը, որպէսզի տարածէ Թուրքերուն մէջ: Կ'ըսեն թէ Օսմ. երեսփոխանական ժողովին մէջ ալ նոյնը ընդունուած էր, բայց ազգային փառասիրութիւնը կամ ժողովին շուտ փակումը արգելք եղան այդ ծրագրին գործադրութեան: Հայերը Թուրքերուն համար ալ թերթեր հրատարակեցին, ինչպէս Յակոբ Պարոնեան՝ հայ անուանի երգիծաբանը՝ «Թէաթր» զաւեշտաթերթը, Ճէվահիրճեանը եւ Ալեքսան էֆէնտին «Իպրէթ» թերթը, Դ. Իւթիւճեան «Սըհհէթ» բժշկաթերթը, նոյնպէս Պօղոս Պառնասեան ու Տիգրան Քէլէկեան եղած են աչքի զարնող խմբագիրներ: 90ական թուականներուն «Սապահ» պաշտօնաթերթին տէրն ու տնօրէնը Կեսարացի Միհրան էֆէնտի Նաքաշեանն էր: Թուրքերու հրատարակիչները, թարգմանիչները եւ դրաշարները մեծ մասամբ Հայ էին: Թուրք տպագրական տառերը շինողը եւ ձեւողը եղաւ Յովհ. Մուհէնտիսեան: Այնպէս որ՝ այսօր հրապարակի վրայ եղած արարական

ԽՈՐԱՄԱՆԿ ԱՐՋԸ

(Հնդկական հէքեաթ)

Ատենօք, արջ մը ծովու մը եղերքէն կը քալէր. ծովուն մէջ տեսաւ աւազի գընդիկներ ու փոսիկներ՝ խեցգետիններու կողմէ փորուած: «Ծովուն խորը ի՞նչի կը ծառայեն այս էակները — մտածեց ան — է՛հ, ցամաքի վրայ ըլլալու էին... Հո՛ս, պիտի պառկիմ հոս ու մեռած պիտի ձեւանամ»:

Ու բերաւ փտած ծառ մը, զայն բաժնեց մասերու, ծածկեց անոնցմով աչքերը, քիթն ու բերանը, եւ կռնակի վրայ անշարժ պառկեցաւ: Շատ անցաւ, քիչ անցաւ եւ ահա խեցգետին մը անցաւ իր քովէն: Տեսաւ արջը եւ ուզեց փախիլ: Բայց, որովհետեւ արջը չշարժտըկեցաւ, խեցգետինը փափաքեցաւ ճշդել թէ մեռա՞ծ է արդեօք ու աւելի մօտեցաւ... Կսմթեց ոտքը, բայց արջը չշարժտըկեցաւ. կսմթեց փորը — կրկին մնաց անշարժ: Ելաւ արջին կռնակին վրայ ու կսմթեց քիթը: Արջը շատ ցաւ զգաց, բայց շարունակեց մնալ անշարժ: Այն ատեն, խեցգետինը վազեց դէպի ծով, խորը՝ իրենց թագաւորութեան, ու հեռուէն պոռաց.

— Է՛հ, մեռած է, տարիէ մը ի վեր մեռած ըլլալու է: Կեցի՛ր, ամէնէն առաջ ես երթամ մեր պետին քով, մտածեց, ու մտաւ վերջինին պալատը, եւ սկսաւ նոյն ուժգնութեամբ պոռալ.— «Անցեալ տարուընէ ի վեր մեռած է...»:

— Նստէ հոս, պատուո՛յ տեղը եւ պատմէ ինչ որ տեսար, ընդհատեց զայն խեցգետիններու պետը:

Բայց, խեցգետինը, խանդավառուած, կը մրմռար.— «Անցեալ տարուընէ ի վեր կ'ըսեմ ձեզի...»:

— Սպասէ՛, բարեկա՛մ, — ոտքի ելաւ պետը, առաւ ծիրանագոյն պատմուճան մը, դրաւ խեցգետինին վրան ու ըսաւ.— Արժանի՛ ես ասոր, հիմա պատմէ մնացեալը:

— Անցեալ տարուընէ ի վեր, անցեալ տարուընէ ի վեր...:

— Սպասէ՛, սիրելի՛ս, — ըսաւ պետը կրկին, ելաւ ոտքի, բերաւ աղջիկը եւ տալով խեցգետինին — ահա՛ կինդ, շարունակեց, սիրելի փեսաս, հիմա պատմէ պատմութիւնդ ամբողջովին:

— Անպատճառ անցեալ տարուընէ ի վեր մեռած է ան, որ այնքան ատեն կը հետապնդէր ու կը փճացնէր մեզ: Ան այլեւս մեռեալ է եւ ծածկուած է փայտերով:

Այն ատեն, խեցգետիններու պետը կըրկին խօսքը ուղղեց լրաբերին.

— Բայց, ինչո՞ւ հոս ես տակաւին, շուտով գնա գիւղ, եւ լուրը հաղորդէ բոլորին:

Խեցգետինը անմիջապէս գնաց իր բարեկամներուն քով, դեռ հեռուէն, պոռալով.— «Ի՞նչ էք կեցեր, մեռա՛ծ է, շատո՛նց պէտք է մեռած ըլլայ մեր յաւիտենական թշնամին, որ կերաւ մեր ընկերներէն շատերը...: Այրի կինե՛ր, սանտրեցէք ձեր մազերը, դեղեցկացէք: Երգելու եւ զուարճանալու կարգը այժմ մերն է:

Ու բոլորը արագօրէն պատրաստուեցան եւ գացին եղերք, ուր կը գտնուէր արջը:

Եւ սկսան անոր շուրջ պարել՝ երգելով՝ «Ան մեռած է անցեալ տարուընէ ի վեր, ու ան այլեւս չի խածներ, չի կրնար մեզ խածնել, ու ահա մեռած պառկած է»:

Ու պարեցին երկար եւ երգեցին իրենց հին թշնամիին շուրջը: Պետին երիտասարդ փեսան կը վարէր խմբապարը, ու իր քով շքեղօրէն հագուած կը պարէր իր դեղեցիկ կինը: Փեսան ուզեց բոլորին ցոյց տալ իր քաջութիւնը եւ կսմթեց արջին աչքը, բայց արջը թարթեց ու խեցգետինը նշմարեց. առաւ կինը եւ սկսաւ ամէնքին ետեւը պարել՝ միւսներուն պոռալով.— «Հէ՛յ, ան թարթեց ո՛ղջ է»: Բայց որովհետեւ բոլորը կ'երգէին բարձրաձայն, ոչ ոք լսեց իր ըսածը, ու ամէնքը կարծեցին թէ ան կ'ուզէր իր աղուոր հարսին հետ... տուն վերադառնալ: Ու շարունակեցին պարել:

Ցանկարծ, սակայն, արջը շփեց աչքերը, եւ ցատկեց պոռալով.— «Ինչո՞ւ դիս քունէս կ'արթնցնէք»: Ու բոլորը շշմեցան իրենց սարսափէն: Ու երբ ուշաբերեցան եւ ուզեցին փախիլ, արջը կտրեց անոնց ճամբան ու քանի մը բոպէի մէջ բոլորը լափեց:

Ու միայն երիտասարդ փեսան ու իր հարսը չունեցան իրենց ընկերներուն ճակատագիրը:

Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՅԻՍ 28»

ՊԵՐԼԻՆ.— Հայաստանի անկախութեան 49րդ տարեդարձը տօնուեցաւ այս տարի Մայիս 27ի Շաբաթ իրիկունը հայեւգերման ներկաներով «Հաուզ Տեր Տոյչէն

տառերը իր ձեռակերտն են եւ հին Թուրքերը երախտագիտութեամբ կը յիշեն իր անունը: Ան էր, որ պատրաստեց Թրքական «Թաալիք» դիրերուն երկու տեսակները՝ 16 փունթօ (կէտաչափ) «Նեսխի» եւ 80 տարեկանին ալ՝ վեց փունթօ մանր դիրերը: Մուհէնտիսեանն է դարձեալ, որ առաջին անգամ Պոլիս բերաւ երկաթէ մամուլ Ամերիկայէն, ինքը մացուց կալվանիզմը, սթէրէօթիփը, զինկոկրաֆին եւայլն: 1884 եւ 1886ին ինք փորագրեց և տպեց Թրքական Թղթադրամները՝ «խայմէ» ու «fոնսոլիտ», մրցումին մէջ դեբազանցելով այն Ֆրանսացի արուեստագէտները, զորս Թրքական կառավարութիւնը յատկապէս բերել տուած էր Եւրոպայէն:

Մանկավարժութեան մէջ ալ Հայերը կարեւոր դեր խաղացին: Նոյնիսկ Թուրքերէն լեզուին համար առաջին եւրոպական ոճով եւ նոր եղանակով դասագիրքերը Հայերը պատրաստեցին: Այսպէս՝ Միհրան Աբիկեան, Ռեթիկ Հոճան, Սարայտարեան եւ Զէքի Կարապետեան, որոնց պատրաստած դասագիրքերը Թրքական դպրոցներուն մէջ գործածութեան դրուեցան: Մ. Աբիկեան 50 դասագիրք պատրաստած է («Մութավուել Սարֆի Օսման»):

Ուրիշ արուեստ մը եւս, որուն մէջ Հայերը նոյնպէս շատ յառաջ գացին, ժողովրդական բանահիւսութիւնը (աշուղ): Այս արուեստին մէջ յայտնի Հայերն են Նալեան Յակոբ պատրիարքը, Մանուէլ Զպուքճեան, Պապա Յակոբճեան, Միհրան Արապաճեան (Պիթարի), Հերեթիկ Հոճան, որոնք գրող-բանաստեղծ (գալէմ շայիրի) էին: Իսկ երգիչ-բանաստեղծ եղած են Ագահի, Զուղայի, Լիսայի, Սէրվէրի, Քիւրեանի, Մահճուպի, Նամի: Վերջինը (Սամաթիացի ատաղձագործ Յակոբ) տարի մը հրաւէր կարգաց Պոլսոյ բոլոր աշուղներուն, նոյնիսկ գրող-բանաստեղծներուն՝ մրցումի ելլելու, բայց ոչ մէկը չհամարձակեցաւ:

Ես վերջացուցի իմ այս ակնարկս Հայոց մշակութային դերին մասին Օսմ. Կայսրութեան մէջ՝ հին ժամանակներէն մինչեւ ջարդարար Համիտի օրերը: Ես չանդրադարձայ «Երիտասարդ Թուրքերու» շրջանին, որ աւելի հետաքրքրական կողմեր ունի: Ասիկա թռուցիկ ակնարկ մըն էր, որուն իւրաքանչիւր հատուածը կրնայ ընդարձակ մենագրութեան մը նիւթ դառնալ:

ՀՐ. ԱՃԱՌԵԱՆ

Հայմաթ» կոչուած չէնքին սրահներուն մէջ:

Սրահը զարդարուած էր կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն հայկական դրօշներով եւ սեղանի մը վրայ զետեղուած էր Արամ Մանուկեանի նկարը:

Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան նախագահ Պ. Վ. Զաքարեանց աւուր պատշաճի խօսքերով բացաւ հանդէսը, եւ հայ ժողովուրդի ապրելու կամքին վերադրեց Հայաստանի վերականգնումը Մայիս 28ի անկախութեան հռչակումով, եւ ընդգծեց այդ ուժին շնորհիւ Հայաստանի ներկայ զարգացումը, կոչ ուղղելով հայ երիտասարդներուն, որ շարունակեն աշխատիլ հայ ժողովուրդի բարօրութեան համար:

Պետիկ Ֆրունճեան նուագեց Շոփէնի Պալլատը:

Տիկին Նոյման (ծն. Գաղաղեան) նուագեց «Մեր Հայրենիք»ը, զոր ներկաները յոտնկայս ունկնդրեցին, մինչ երիտասարդները երգեցին անոր երեք տուները: Օր. Մ. Յակոբեան երգեց «Կուժն առայ», «Սիրուն Երեւան», «Հայաստանի կարմիր դինի» եւ «Վիրաւոր լորիկ» երգերը:

Պ. Հ. Պետրոսեան խօսեցաւ օրուան ճառը երիտասարդական աւիւնով՝ ընդլայնելով նիւթը Պերլինի Վեհաժողովէն մինչեւ մեր օրերը:

Տիկին Վերա Մովսէսեան դերմաներէն ճառով մը վեր հանեց հայ կուսակցութիւններու գործունէութիւնը եւ վերջապէս 1918ին Հայաստանի անկախութեան հռչակման նշանակութիւնը: Այլ եւ կոչ ուղղեց սերտօրէն կապուած մնալ Հայաստանի, որ վերելքի ճամբուն մէջ կը գտնուի:

Տիկ. Հայման, որ ընկերացած էր Օր. Յակոբեանի երգերուն, այս անգամ նուագեց Արամ Խաչատուրեանի «Թոքաթօ» յօրինուածքը:

Կիթառի վարպետ Ինկօ Ինսթէրպուրկ ինքնաբուխ կտորներ նուագեց, որոնց մէկը՝ «Ես լսեցի մի անուշ ձայն»ի մոթիվով:

Պ. Վանփուշ խօսք առնելով իր ճառը կեդրոնացուց 1918 Մայիս 28ի անկախութեան առաջնորդող հերոսական մաքառումներուն վրայ՝ իբր ականատես եւ դինուոր հայկական բանակին մէջ, եւ ըսաւ թէ իսկապէս հրաշքի նման երեւոյթ մըն էր կատարուածը այդ օրերուն:

Պ. Արա Մովսէսեան վարչութեան կողմէ դերմաներէն բացատրութիւններ տըւաւ դերման հիւրերուն եւ շնորհակալութեան խօսքեր ուղղեց հանդէսին ընթացքին իրենց մասնակցութիւնը բերողներուն:

Ժամը 11ին դերմանական նուագախումբ մը արդիական պարի եղանակներ սկսաւ եւ մինչեւ առտուան դէմ նուագն ու պարը շարունակուեցան:

Ինչպէս բոլոր դեղարուեստական բաժնի մասնակցողները, այնպէս ալ Պ. Գ. Մելիքեան իբր կազմակերպիչ՝ եւ Պ. Ե. Աբելեան իբր ամբողջ նիւթական գործերու կարգադրիչ՝ գովելի էին մեծապէս:

Պ. Ֆ.

Յ. Գ.— Մայիս 26ին Պերլինի համալսարանին մէջ հիւրաբար դասախօսեց Սորպոնի համալսարանի դասախօսներէն Փրոֆ. Շարլ Տէտէեան՝ նիւթ ունենալով՝ «Գթասիրութիւնը Պոտըլէռի բանաստեղծութեանց մէջ»:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նորագոյն շրջանի հայ պետականութեան ստեղծման 49րդ տարեդարձը տօնուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ մեր դաղութին մէջ, Շաբաթ երեկոյ, 3 Յունիս, Ազգ. Տան սրահը:

Հանդիսութիւնը կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ, գործօն մասնակցութեամբը Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ նորագիր երիտասարդ դաշնակցականներու:

Հանդէսը բացուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ով:

Օրուան նախագահ ընկ. Տիգրան Զէքիեան ընդհանուր ակնարկ մը նետեց 1915-1918ի իրադարձութիւններուն վրայ եւ հաստատեց թէ Մայիսեան ճակատամարտը բախտորոշ դեր կատարեց մեր ժողովուրդին ներկային եւ ապագային համար:

Գեղարուեստական բաժինը պատրաստուած էր Նոր Սերնդականներու կողմէ: Երգեցին, արտասանեցին եւ նուագեցին Տիկին Մարի Կարապետեան (Տէսինէն), ընկեր Յովհ. Պէրպէրեան, Տօլմաճեան, Օրիորդներ Ա. Կարապետեան, Ա. Ալթունեան, Հ. Կէնճեան: Բոլորն ալ յաջող:

Օրուան պատշաճ ուղերձ մը կարդաց նորագիրներու կողմէ ընկ. Պետրոս Պետրոսեան, շեշտելով որ հայրենի հողը կը պատկանի ամէնէն առաջ Հայուն:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր ընկեր Ժիրայր Միրիճեան, Փարիզէն: Բանախօսը հետեւեալ հաստատումները ըրաւ.— Մայիսեան յաղթանակով եւ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումով հայ ժողովուրդը փրկուեցաւ վերջնական կորուստէ. Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին հայրենի հողին մէկ մասին վրայ հայ տարրը դարձաւ բացարձակ մեծամասնութիւն եւ, վերջապէս, երկու տարուան անկախութիւնը արմատախիլ ըրաւ օտարին ենթակայ մնալու տրամադրութիւնը՝ արդիւնք դարերու ստրկական կեանքին:

Հանդէսը շարունակուեցաւ խնջոյքով մը: Եղան խմբերգներ, պարեր եւ արտասանուեցան ճառեր: Յաջորդաբար խօսք առին ընկ. Մ. Միրզէ, Պ. Շահպարոնեան եւ Վ. Միսքճեան:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը, Ապրիլին գումարեց իր եօթներորդ նիստը, որու ընթացքին Զ. Մ. Նարիմանով, Հայաստանի առողջապահութեան նախարարը, զեկուցում մը ներկայացուց երկրին առողջապահութեան վիճակի մասին: Ստորեւ զեկուցումին հիմնական կէտերը.

— 1966ի վերջը երկիրը ունէր 18,200 հիւանդանոցի մահճակալ: 1959ին 12,800 էր:

Հակառակ այս պատկառելի թիւին, բժշկական սպասարկութիւնը չի բաւարարեր բնակչութեան պահանջները: Երկրին մէջ այժմ կը կիրարկուին վիրաբուժութեան գրեթէ բոլոր ձեւերը: Մասնաւորապէս լայն զարգացում ստացած են սիրտի, թոքերու, կերակրափողին, երիկամներուն վրայ կատարուող վիրահատումները: Բուժարաններու (fլինիf) թիւը քիչ է:

Աշխատողներու բժշկական պարբերական ստուգումները կանոնաւորուած են:

Տարուէ տարի կը նուազի մանուկներու մահացութեան եւ հիւանդութեան տոկոսը: Անբաւարար է դպրոցական տարիք ունեցող երախաներու առողջութեան պահպանման գործը: Դպրոցներուն մեծ մասին մէջ չեն յարգուիր առողջապահական օրէնքները:

Հայաստանի մէջ ամբողջապէս չքացած են մալարիան, փոլիոմէլիթը, թրախոման, թիֆոյիտը: Նուազած են տիֆթերին (24 անգամ 1960ի համեմատութեամբ), կապոյտ հազը (աւելի քան երեք անգամ) եւայլն: Նուազած են աղիքի սուր վարակիչ հիւանդութիւնները (1960ի բաղդատմամբ երեք անգամ): Այսուհանդերձ, բոլոր հիւանդութիւններուն մէջ ամէնէն բարձր տոկոսը կը կազմէ, որովհետեւ յատկապէս կարգ մը շրջաններու մէջ (Թալին, Հոկտեմբերեան, Էջմիածին եւայլն) խմելու ջուրը առողջապահական պայմանները չի լրացներ: Առողջապահական հիմնարկութիւններու մէջ ներկայիս կ'աշխատին վեց հազար բժիշկներ: Բժշկական fատրերու տեսակէտով Հայաստան Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ առաջին տեղերէն մէկը (10·000ի վրայ 27 բժիշկ): Սակայն, Համեմատութեան գիծով գիւղերու մէջ բժիշկները շատ աւելի նուազ են, քան քաղաքներուն մէջ: (Ընդհանրապէս բժիշկները կը նախընտրեն մեծ քաղաքներու մէջ աշխատիլ: Օրինակ, 1966ին 235 մասնագէտ բժիշկներ զրկուած են շրջանները, ասոնցմէ 132ը զանազան պատճառներով ետ վերադարձած են):

Հիւանդապահներու թիւը թէեւ կը հասնի 14·000ի, այնուամենայնիւ դեռ կը զգացուի անոնց պակասը քիչ մը ամէն տեղ: Նախաբժշկական խնամքը դեռ ցած մակարդակի վրայ կը գտնուի:

Վերջին տարիներուն բաւական թիւով նոր դեղարաններ բացուած են: Այսուհանդերձ ասոնց թիւը քիչ է, կան թաղեր, որոնք դեղարան չունին: Միւս կողմէ շատ դեղարաններ ի վիճակի չեն բաւարարելու բնակչութեան պէտքերը:

Երկիրը հարուստ է հանքաջուրերով եւ ունի ինքնատիպ առողջարաններ: Սակայն Հայաստանի հանքաջուրերու հարուստ աղբիւրները լրիւ չեն օգտագործուիր, որովհետեւ չափազանց դանդաղ կ'ընթանան առողջարաններու շինարարութիւնը եւ բարեկարգումը: Առողջարաններուն մէջ սպասարկութիւնը գոհացուցիչ չէ (հիւանդներու սնունդ, առողջապահական ոչ գոհացուցիչ պայմաններ եւայլն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Եւ քահանան ձեռքերը իրար միացնելով աւելցուց.

— Արդեօք դժբախտութի՞ւն մը պատահած է, Աստուա՛ծ իմ:

— Ո՛հ, տէր հայր, ատանկ պարապ տեղը մի կասկածիք:

— Պարապ տեղը չէ, տիկին...: Արդէն ատենէ մը ի վեր Օպէն շատ կը մտածէր, մտախոհ վիճակ մը ունէր: Զարմանալի՛ բան, սանիկս առաջ ատանկ բան չունէ՛ր, միշտ զուարթ էր, միշտ կը խօսէր կը խնդար, այս վերջերս մէկէն ի մէկ փոխուեցաւ, երազկոտ երեւոյթ մը ստացաւ, մելամաղձոտ նայուածք մը մտաւ աչքերուն մէջ, ես ալ միտքէս կ'ըսէի թէ արուեստագէտի երազանք է, դեղեցկագիտական վերացում է: Հիմա ալ վախնալ սկսայ, ըսել է վիշտ մը ունէր, սիրտին մէջը բաներ մը ունէր եւ ցաւ չտալու համար ինձմէ կը պահէր: Այս առտու սուրբ պատարագ ըրած ատենս մէկէն ի մէկ տխրութիւն մը եկաւ վրաս... թերեւս դժբախտութեան մը նախազգացումն էր ասիկա...:

— Տէր հայր, շատ կը ցաւիմ որ կամքէս անկախ պատճառներով ձեզ անհանդիստ ըրի, բայց այդքան մտահոգուելու բնաւ տեղը չկայ:

Ծերունի քահանան, աչքերը արցունքով լեցուած, շարունակեց.

— Իրաւունք ունիք, տիկին կոմսուհի, ներեցէք որ ասանկ մէկէն ի մէկ յուզուեցայ: Բայց այս աշխարհին մէջ անկէ զատ մէկը չունիմ, ան ալ ինձմէ զատ մէկը չունի:

— Պարոն Օպէնը ո՞րբ է որ:

— Այո՛, տիկին կոմսուհի...: Փողոցէն դտած ատենս դեռ նոր խօսիլ սկսած էր: Երբոր ծունկերուս վրայ նստեցուցի, թեւերովը ինծի փաթթուեցաւ... կարծես թէ «ինծի հայր եղիր» ըսել կ'ուզէր: Ձեռքէս եկածին չափ ուսմունք տուի եւ կրթեցի եւ հիմա վարձատրութիւնը կը ստանամ... օր մը օրանց բնաւ սիրտս կոտրած չէ: Քիչ մը առաջ ներս մտած ատենս երբոր ձեզի պատկերին առջեւը տեսայ, Ինկրը միտքս ինկաւ: Անոր գը-ծածն է ատ իւղաներկը: Այդ մեծ արուեստագէտը Օպէնիս համար ըսաւ որ տաղանդաւոր նուագահար մը պիտի ըլլայ: Ան էր որ իր ազդեցութեան շնորհիւ որբուկս Շէրէզիի մատուռը տեղաւորեց: Աղուոր երիտասարդ մը չէ՞ որբուկս, տիկին: Շաբաթը քանի մը անգամ իր ծերունի մօրեղբայրը տեսնելու կուգայ: Միշտ իմ վրաս կը մտածէ, ինծի գիրքեր, պատկերներ եւ անուշեղէններ կը բերէ: Երբ նոր եղանակ մը պատրաստած ըլլայ, առաջին անգամ իմ քովս կը զարնէ: Ներեցէք, տիկին, անոր մասին շատ խօսեցայ, բայց զաւկի մը պէս կը սիրեմ զայն, եւ այս խօսքերը սիրտս է որ կը թելադրէ ինծի, ատոր համար չեմ կրնար սըրտիս թելադրանքին դէմ երթալ:

— Տէր հայր, այս խօսքերը լսելով՝ պարոն Օպէնի հետ ծանօթանալու փափաքս աւելի մեծցաւ իմ մէջս, ըսաւ Մանոն:

— Եթէ գլխուն որեւէ փորձանք չէ եկած, եւ չեմ մաղթեր որ գայ, այս իրիկուն կամ վաղը առտու զինքը պիտի տեսնեմ: Իրեն ըսե՞մ որ ձեր տունը գայ, տիկին կոմսուհի:

— Այս իրիկուընէ իսկ քանի մը օրուան համար ճամբորդութիւն մը պիտի ընեմ, ըսաւ Մանոն: Բայց դառնալուս պէս, կը դրեմ իրեն եւ ժամադրութիւն մը կուտամ:

Մանոն ոտքի ելաւ հրաժեշտ առնելու համար բարի քահանայէն:

— Տէր հայր, շատ գոհ մնացի ձեր տեսակցութենէն, ըսաւ Մանոն իր յուզումը ծածկելով:

— Ո՛հ, տիկին, ես ալ գոհ մնացի:

— Օրհնեցէք, տէր հայր, շատ լաւ տը-պաւորութեան տակ է որ կը մեկնիմ ձեր տունէն:

— Աստուած օրհնէ, աղջիկս, եւ փրկէ զմեզ ամենայն փորձութենէ:

Մանոն քահանային օրհնութիւնն առնելէ եւ վերջին անգամ մըն ալ նայելէ ետք իւղաներկին, սրահէն դուրս ելաւ: Բարի քահանան մինչեւ կառք անոր ընկերացաւ եւ համրիչը ձեռքը, քիթին տակէն «Հալածեա» մը մրթմրթալով տուն վերադարձաւ:

Իսկ Մանոն, քահանայէն հրաժեշտ առնելէ եւ կառապանին Փարիզ քշել հրամայելէ ետք, կառքին բարձերուն վրայ տեղաւորուեցաւ եւ համոզուած շեշտով մը փսփսաց.

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Սենեքերիմ Սահակեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Սէն-Ժերմէի եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր եւ աղգականին

ՏԻԿ. Հ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է՝ Հերոսամարտի 52րդ տարեդարձին առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պահատուրեան եւ Պ. Վահան Արպոյեան 20ական ֆրանք։

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Կեդրոնական Վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը Յունիս 18ին, կիրակի կէսօրէ հետք ժամը 3ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ՏՈՒՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ, հայկական նուագ

հայրենակիցներ Միրիճան Շիրվանեանի, եւ Շմաւոն Պալեանի կողմէ

Ճաշագին 10 ֆրանք

Համելի մթնոլորտ

Կը հրաւիրուին Սեբաստացիները եւ բոլոր անոնք որոնք իրենց ներկայութեամբ կ'ուզեն յարգել հերոսին յիշատակը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՀԱՅԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս չաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

Օրակարգ.— Ցուլիս 2ի դաչտահանդէս եւ ընթացիկ հարցեր։

Համահայրերդցի. Հայր. Միութեան կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս կիրակի (11 Յունիս) կէսօրէ հետք ժամը 3ին կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿՈՉ

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Շատ կարեւոր խնդրոյ մը առիթով, ձեզ կը հրաւիրենք ընդհանուր խորհրդակցական ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Յունիս 18ին կիրակի օր, կէսօրէ հետք ժամը 16ին, Ազգ. Տան մէջ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ։

Նախաձեռնարկ Մարմին

Զաւիկ Խանզատեան, Տիկին Եղիա Ալեքսանեան, Օննիկ Ղազարեան, Դանիէլ Ճիզմէճեան, Հրանդ Սարեան, Հրանդ Գուլումճեան

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆԻ

ԱՐԱՐԱՏԸ

ԸՆԴԴԷՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ

STADE CUBIZOLES

Avenue Jean-Jaurès, MAISONS-ALFORT (Métro : Charenton-Ecoles), Autobus 181

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Սկիզբը ժամը 19,39ին — երիտասարդական հանդիպում

U.J.A. ALFORTVILLE contre JUVISY

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ (Յունիս 10) երեկոյ Ակումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր նկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նըկատի պիտի առնուին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Աղբիւր-Սերոբ» եւ «Մկ. Եօթնեղբայրեան» խումբի ընկերները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Մշակոյթի մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱՐԶՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Առանձին կին մը, վարձու մէկ կամ երկու սենեակ, խոհանոցով, կը փնտռէ Փարիզի 9րդ թաղամասը։

Հեռաձայնել 535-05-81։

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Գին 15 ֆր.

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ակաճատեսի վկայութիւններ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

(Գին 2 ֆր.)

կը գտնուին

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՄԵՐԻԿԵԱՆ

13, Rue des Dominicaines, MARSEILLE

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières

Tél. : 733-11-00

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE-PARTY

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19էն սկսեալ Մշակոյթի Տունը

17, Rue Bleue, PARIS

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Արծիւ ակումբին կողմէ

BUFFET *AMBIANCE*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ցունիս 11ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ՆԱՑԻՐԻ պարախումբին (հայկական պարեր) եւ Լիբանահայ երգիչ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՊԼՏԻԿԵԱՆԻ

Բացօթեայ եւրոպական արդիական պարեր « Օրֆէսքր Թիփիք » նուագախումբի ընկերակցութեամբ։

Խնամուած ճոխ պուֆէ, մատչելի դիներով, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ — ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով։

Երեկոյեան աւանդական չամփուրով խորոված։

ՄՈՒՏՔ 2,50 ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն, որուն ճաշագինն է՝

մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Հեռախօս 770–77–73

ՇԱՆՕԹ.— Հանգստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորդ մինչեւ Անկէն-լէ-Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ քիւ 6 օթոպիւսով իջնել *կրօլէ* կայանը Շոգեկառքի ժամերը.— 10,15, 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,47, 13,24, 13,54, 14,00, 14,30, 15,00 եւայլն։

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջին - կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով)։
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ։ ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը , Մարսէյլէն - Մարսէյլ երթուդարձ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶՐՕՍԱՆԱԽՕՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, ուր օրը մեկնում երեւան։ 14 Օգոստոսին՝ երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Ընդհ. գործակատար՝ ՀԱՅԿ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Սահակեանի, 13 Ռիւ տը լա Ֆար, *ժամը* 15էն 18, (*այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝* 48 – 94 – 75) ։

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 11 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10933 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.933

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Գ.

Սատի Քոչաշ Հայերու մասին պղտոր աղբիւրներէ քաղած իր կցկտուր տեղեկութիւնները իրար կը խառնէ, դէպքերը ետ ու առաջ կը տանի եւ յաճախ կրկնութիւններ կ'ընէ, նոյն խնդրին կ'անդրադառնայ երկու-երեք անգամ, ինչ որ լրջութեան պակաս կ'ենթադրէ:

Իր գլխաւոր միտ բանին ա'յն է, որ Հայերը 500 տարի խաղաղ ապրեր էին օսմանեան տիրապետութեան տակ եւ յանկարծ Թուրքերուն թշնամի դարձած յեղափոխական կուսակցութեանց, «քոմիթէճի»ներու գրգռութեանց հետեւանքով:

Ըստ իրեն, Հնչակեաններն ու Դաշնակցականները գործիք էին օտար պետութեանց, մասնաւորաբար ցարական Ռուսիոյ ձեռքը:

Քանիցս կը կրկնէ թէ Զէյթունի 1862ի ապստամբութիւնը կազմակերպուած էր Ռուսիոյ կողմէ...:

1876ին հռչակուեցաւ օսմանեան առաջին Սահմանադրութիւնը՝ փոշի փչելու համար մեծ պետութեանց աչքին: Առիթէն օգտուելով Ռուսերը մղած են Հայերը, որ ինքնավարութիւն պահանջեն՝ պալքանեան երկիրներու նման: Սակայն Հայերու կացութիւնը նմանութեան ո'չ մէկ եզր ունէր Պալքաններու հետ, կ'ըսէ:

«Թուրքիոյ որեւէ նահանգներու քաղաքին մէջ Հայերը մեծամասնութիւն չունէին: Չկար երկրամաս մը, ուր որոշապէս եւ համախումբ ապրած ըլլային: Օսմանցիք Հայերէն որեւէ տեղ գրաւած չէին եւ զայն կցած չէին իրենց երկրին»:

Հակառակ այս իրողութեան, Հայերը արտաքին գրգռիչ քաղաքականութեան հետեւանքով ձեռնարկեր են քարոզչութեան, ըմբոստութեան եւ ահաբեկչական տեւական շարժումի մը, որով Թուրքերու վստահութիւնը խախտեր է Հայոց հանդէպ...:

Պատմութեան բոլորովին անտեղեակ, Քոչաշ կը կարծէ, որ յեղափոխական կուսակցութիւնները կազմուեցան 1878ին, ահաբեկչական նպատակներով:

Ո'չ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ Ապտիւլ Համիտի 33 տարուան բռնակալ վարչաձեւին եւ 1894–96ի համատարած ջարդերուն, որոնց զոհ գացին 300·000 Հայեր՝ ներքին գաւառներէն մինչեւ Կիլիկիա, Սեւ ծովի եզերքներէն մինչեւ Պոլիս:

Ընդհակառակն կ'ըսէ թէ Օսմանեան Կայսրութեան մէջ հայկական ապստամբութիւններ ծագեցան 1890, 1892, 1894, 1895, 1896, 1904 եւ 1905 տարիներուն... Ցոյցեր ու խափանարարութիւններ պատահեցան... եւ այդ պայմաններուն տակ հռչակուեցաւ 1908ի Օսմ. Բ. Սահմանադրութիւնը:

Ցետոյ դէպի ետ երթալով, կը յիշէ թէ Զէյթունի մէջ 1862էն ետք ըմբոստութիւնները կրկնուեցան 1867ին, 1878ին եւ 1879ին: Իսկ ամենամեծ ապստամբութիւնը ծագեցաւ 1895ին Հնչակ կուսակցութեան գրգռութիւնով եւ օժանդակութեամբ»:

1890ին ծագած է Էրզրումի ապստամբութիւնը: Նոյն տարի Մուսա պէյի ծանօթ խնդրին առթիւ Հայերը ցոյց կատարած են Գումգափուի մէջ (Պոլիս), «օտար պետութեանց դեսպաններուն աչքերուն տակ»: Այս առթիւ «ահագին արիւն» թափուեր է...:

Հնչակեանները 1892-93ին ըմբոստութիւններ կազմակերպեր են Մարզուանի, Կեսարիոյ եւ Եոզղատի, 1894ին ալ՝ Սասունի մէջ:

Դէպքերը խեղաթիւրելով եւ զոհերը դահիճի վերածելով չամչնար գրելու թէ՝ Սասունի մէջ Հայերը անխղճօրէն սպաններ են թուրք-իսլամներ, որոնց աչքերը փորած եւ ականջները կտրած են, պահանջելով որ քրիստոնեայ դառնան. անոնք որ մերժած են՝ խոշտանգուած են:

Կը յիշէ 1895ի Պապը Ալիի ցոյցը եւ 1896ի Վանայ ապստամբութիւնը «բոլոր քոմիթէներու եւ միութիւններու օժանդակութեամբ»: Ցետոյ «Օսմ. Պանքայի նշանաւոր դէպքը՝ օր ցերեկով» (1896):

1904ին պատահեցաւ Սասունի երկրորդ ապստամբութիւնը, 1905ին Երլտրզի դէպքը եւ մինչեւ Սահմանադրութիւն ուրիշ կարեւոր ըմբոստութիւն չծագեցաւ:

Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք յեղափոխական կուսակցութիւնները զէնքը վար դրին եւ խոստացան գործակցիլ երիտասարդ Թուրքերուն հետ:

Սակայն, կ'ըսէ, 1909ին «ցարական գրգռումով Ատանայի ըմբոստութիւնը կազմակերպեցին՝ իբր թէ Սահմանադրութիւնը փրկելու համար պահպանողական Թուրքերու ձեռքէն»:

Քոչաշ դեռ ուրիշ բարբանջանքներ ալ կ'ընէ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՍՐ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ
ՅԵՏՈՅ ՈՐՈՇԵՑ ՄՆԱԼ

«ՆԱՍՐ Կ'ՈՒԶԵՆՔ» ԿԸ ՊՈՌԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ՑՈՅՑԵՐ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

ՀԱԿԱԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՒ ՀԱԿԱՄԵՐԻԿԵԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎԸ

ԻՍՐԱՅԵԼՑԻՔ ԴԷՊԻ ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Իսկապէս տարօրինակ կացութիւն մը կը տիրէ Միջին Արեւելքի մէջ եւ որեւէ ատեն կարելի չէ լուր մը տալ, որու մասին վստահ ըլլանք թէ ի զօրու է... գոնէ քանի մը ժամ:

Մինչ ամէն մարդ, Ուրբաթ օր, կ'ուզէր բացատրութիւն մը գտնել Նասրի յանկարծական «անձնատուութեան» մասին, ժամը 18ին կը պայթէր նոր ռումբ մը՝ Նասր կը հրաժարէր: Մարդը որ կը խօսէր, պարտուած էր, ձայնը տկար, դանդաղ, հեռու էր իր երկար ասպարէզին ընթացքին ցոյց տուած յոխորտանքներէն: Մարդը, որ կը խօսէր, պարտուած ղեկավար մըն էր, որ գիտակից իր պատասխանատուութեանց, կ'ուզէր քաշել հետեւունքները իր սխալներուն, գոնէ այդ տպաւորութիւնը կ'ուզէր ձգել:

Նասր համակերպած, կը յայտարարէր. — «Եղբայրներ, սովորութիւն ունէինք, յաղթանակներու եւ դժուար ժամերուն, երջանիկ եւ տխրութեան ժամերուն, անկեղծօրէն խօսելու եւ ճշմարտութիւնն ըսելու, գիտնալով որ միայն այդ ձեւով է որ կրնանք ճիշդ ճամբան գտնել, որքան ալ տագնապալի ըլլան պայմանները եւ խոր՝ խաւարը:

«Զենք կրնար ծածկել այն իրողութիւնը թէ ծանր ձախողութիւններ կրեցինք այս վերջին օրերուն բայց վստահութիւն ունիմ, որ գլուխ պիտի հանենք այս դրժուար կացութիւնը: Բայց համբերութիւն պէտք է, իմաստութիւն քաջութիւն եւ աշխատանք:

«Որոշում մը տուի եւ կը խնդրեմ որ զօրավիգ կենաք անոր: Որոշեցի ամբողջութեամբ եւ վերջնապէս հրաժարիլ պետական բոլոր պաշտօններէս եւ քաղաքական որեւէ դերէ ու պիտի վերստանձնեմ իմ տեղս ժողովրդական զանգուածին մէջ, իմ պարտականութիւնս կատարելու համար իբրեւ պարզ քաղաքացի: Աշխարհակալ ուժերը կը կարծեն թէ Կամալ Ապտէլ Նասր իրենց թշնամին է: Կ'ուզեմ որ յստակ ըլլայ իրենց աչքին թէ արաբ ազգը ամբողջ իրենց թշնամին է եւ ոչ թէ Կամալ Ապտէլ Նասր՝ առանձին: Արաբ ազգային շարժումին թշնամի ուժերը կը փորձեն բացատրել թէ այս շարժումը Նասրի գործն է: Ճիշդ չէ. վասնզի արաբ միութեան յոյսը ծնած է Կամալ Ապտէլ Նասրէն առաջ եւ կը մնայ անկէ ետքը: Ըստ Սահմանադրութեան թիւ 10 յօդուածին, ընկերոջս, բարեկամիս, եղբօրս Զաքարիա Մոհիէտտինի յանձնեցի Հանրապետութեան Նախագահի պաշտօնը»:

Նասր կը շեշտէ սակայն թէ այդ ընելով վերջ չի տար յեղափոխութեան «վասընզի յեղափոխութիւնը մէկ սերունդի մտածումին պտուղը չէ: Հպարտ եմ որ կը պատկանիմ այն սերունդին որ քշեց բրիտանական աշխարհակալութիւնը, որ իրագործեց Եգիպտոսի անկախութիւնը եւ սահմանեց արաբ անձնաւորութիւնը, ղեկավարեց ընկերային յեղափոխութիւնը»:

Ապա Նասր պատմականն ըրաւ իր օրով կատարած աշխատանքներուն եւ յարգանքով խօսեցաւ Հիւսէյնի մասին:

Ժամը 18ին տրուած այս լուրին մասին կը խօսէին լրագրողներն ու խմբագիրները, երբ ժամը 21,15ին Նասր կը յայտարարէր «որոշումս վաղը կուտամ»:

Ի՞նչ պատահած էր կրկին: Խառնակ վիճակ մը կը տիրէր Գահիրէի մէջ: Ամբոխը փողոց իջած կըպահանջէր որ Նասր մնայ: Հարիւր հազարաւոր, նոյնիսկ միլիոնի մասին կը խօսի Էրիք Ռուլօ, անդրադառնալով այն ամբոխին որ կը պոռայ «Նասր կ'ուզենք», «աշխարհակալութիւնը պիտի չանցնի»: Ապա բուռն ցոյցեր կ'ըլլային խորհրդային դեսպանատան դէմ, ռումբեր կ'իյնային անծանօթ օդանաւերէ (Իսրայէլ կը հերքէր թէ, ինչպէս կ'ըսէր Գահիրէ, իսրայելեան ըլլան օդանաւերը), խուճապը աննկարագրելի էր:

Հրաժարած էր նաեւ առաջին փոխնախագահը՝ մառեշալ Ամէր, որ ցարդ Նասրի յաջորդը կը նկատուէր:

Շաբաթ առաւօտ, մինչ անհամբեր կը սպասուէր Նասրի յայտարարութեան, Զաքարիա Մոհիէտտին կը յայտնէր թէ կը մերժէր ստանձնել Նասրի յաջորդութիւնը, թէ միակ պետը Նասր էր:

Նախագահ Հելու (Լիբանան) անձնական հեռագիր մը կը զրկէր Նասրի, որ մնայ գործի գլուխ: Ի նպաստ Նասրի ցոյցեր կ'ըլլային Պէյրութի մէջ, ուր մինչեւ իսկ ընդհանուր գործադուլ կ'ըլլար Շաբաթ օր, բողոքելու համար Նասրի քաշուելուն դէմ, Ալժէի մէջ եւ այլուր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

գումարուելէն ետք կ'իմացուէր թէ արեւելեան Եւրոպայի կառավարական կուսակցական ղեկավարները վեհաժողով մը գումարած են, որու ներկայ եղած է նոյնիսկ Թիթօն, որ սովորութիւն չունի շատ Մոսկուա երթալու: Կը բացակայէր միայն Ռումանիան:

Ժողովը կը դատապարտէ Իսրայէլը կը հրահանգէ որ դադրեցնէ յարձակումը ու քաշուի իր սահմաններուն վրայ, ապա թէ ոչ...:

Ճշդուած չէ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը:

Չինաստան կը դատապարտէ Մոսկուան որ Ուոշինկթընի գործակցութեամբ ըսպաննեց արաբ ժողովուրդը:

ՌԱԶՄԱՃԱԿԱՏ

Կրակը չէ դադրած սուրիական ճակատին վրայ: Ու մէկը միւսը կը դատապարտէ իբրեւ յարձակող: Սուրիա կը բողոքէ Ապահովութեան Խորհուրդին Իսրայէլի դէմ, մինչ Թել-Ավիվ կ'ըսէ թէ եթէ կռիւը կը շարունակեն, սուրիական յարձակման պատասխանելու համար է:

Վերջին լուրերու համաձայն Իսրայելցիք կը յառաջանան դէպի Դամասկոս եւ կռիւները կատաղի են:

Միւս կողմէ, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Էպան, անգամ մը եւս շեշտեց թէ միտք չունին հեռանալու իրենց գրաւած վայրերէն: Այդ պայմաններու մէջ, տիրող կարծիքն այն է — ինչ կը վերաբերի Երուսաղէմի — որ Ս. քաղաքը միջազգայնացուի:

× Տոքթ. Աթասի յայտարարած է Դամասկոսի ձայնասփիւռէն.— «Մեր ժողովուրդը ցոյց պիտի տայ իր զինուորական կարողութիւնը: Պիտի կռուի ինչպէս Վիէթնամի ժողովուրդը կը կռուի: Պիտի յաղթէ ինչպէս Ալժերիոյ հերոս ժողովուրդը յաղթեց: Եթէ հարկ ըլլայ աշխարհը դժոխքի կը վերածենք, — կը յաղթենք»:

× Ապահովութեան Խորհուրդի անդամները Շաբաթ առտու չորսին (փարիզի ժամ՝ 9) արտակարգ նիստի հրաւիրուեցան, մինչ նիստը շատ աւելի ուշ պիտի գումարուէր: Խորհրդային պատուիրակը Ֆետորենկօ կը պահանջէր որ Իսրայէլ դադրեցնէ իր յարձակումը եւ ուժերը քաշէ: Նոյնիմաստ դրութիւն մը հրատարակած է Պրաւդա ինչ որ ցոյց կուտայ թէ Մոսկուա կարծրացուցած է իր դիրքը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԱՍՐ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ինչպէս կը սպասուէր, Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10,20ին (Փարիզի ժամով) Եգիպտոսի Խորհրդարանին նախագահը երեսփոխաններուն առջեւ յայտարարեց թէ Նասր որոշած էր մնալ:

Ռայսը անձամբ չէր յայտարարած իր նոր որոշումը, այլ յայտարարութիւն մը զրկած էր, զոր նախագահը կը կարդար եւ ուր Նասր կ'ըսէր թէ ժողովուրդը, հակառակ իր փափաքին, չէր վաւերացուցած իր հրաժարումը, ուրեմն կը մընար եւ համոզուած էր որ պիտի յաջողէին դէպի յառաջդիմութիւն տանող պայքարին մէջ: Ու կոչ կ'ընէր միութեան:

Արտակարգ խանդավառութիւն մը կը տիրէ երկրին մէջ:

Պէտք է ըսել որ Միջին Արեւելքի դէպքերու վերիվայրումները, յանկարծակի փոփոխութիւնները, թոյլ չեն տար, որևէ թերթի, որ իր տուած լուրերը այժմէական բնոյթ ունենան: Իրականութեան կը համապատասխանեն միայն այն պահուն երբ մամուլի տակ է թերթը («Յառաջ»ի համար Շաբաթ առտու ժամը 11,30) բայց ով գիտէ թէ ի՞նչ կը պատահի մինչեւ թերթը ընթերցողին հասնի:

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐ

ՍՊԻՏԱԿ ԵՒ ՍԻՊՏԱԿ

—o—

Գ.

Առնենք երկրորդ տարակը, — մեթաթէզ:

Յունարէն բառ՝ ծագումով: Մերոնք թարգմանած են տեղափոխութիւն (Ե. Դուրեան), տառափոխութիւն (Տաշեան), դրափոխութիւն (Ն. Բիւզանդացի), դրափոխութիւն (Ղափանցեան), եռեւառա – ջուխիւն (Մ. Աբեղեան): Թարգմանուած է նաեւ տառաչրջութիւն:

«Զեւ քերականական՝ որով լինի փոփոխութիւն տեղւոյ նշանագրաց ի բառս» (Քալֆուն):

Կարելի է սահմանել նաեւ.— Տառա – խաղացութեան երեւոյթ մը, որ տեղի կ'ունենայ բառերու ծոցին մէջ: Օրինակ՝ դատարկ – դարտակ, կապերտ-կարպետ, սովրիլ –սորվիլ, մախր – մարխ: Եւ այս երեւոյթը՝ ամէն լեզուի մէջ:

Այս բառերուն մէջ ր տառն է որ fատրիյլ կը խաղայ: Այլ տառեր եւս վարժ են նոյն պարը պարելու: Յունարէն՝ ստոմախոս — հայերէն՝ ստամոհս, յունարէն՝ ստամնոս — հայերէն՝ ստոմաճ, եւ այսպէս բազում ուրիշներ:

Տառերու այս fատրիյը, եռեւառա խաղալը երեւոյթ մըն է, որ ծանօթ էր Յոյներուն, — վկա՛յ մեթաթէզ բառը, իբրեւ տարազ, որ յունական մտածեցողութեան մէջ ի յայտ կուգայ, — այն նշանակութեամբ զոր բացատրեցի, — Բ. դարուն՝ Քրիսոսոմ եռաք: Անգլերէն լեզուին մէջ, փոխառութեամբ, 1674ին: Ֆըրանսական Ակադեմիան զայն կ'որդեգրէ աւելի ուշ՝ 1762ին:

Լեզուաբանութիւնը եւս կը նուիրա – զործէ իրմէ առաջ ծնած այս հարազատը, զործածելով հանդերձ երկու հոմանիշ, փէրմիւթասիոն եւ թրանսփոզիսիոն:

Ճիշտ ինչպէս փրոթէզը, որու դլխաւոր ծառայութիւնն է նպաստել հեշտ ու դիւրին արտասանութեան՝ ձգում մը կատարելով բառերուն սկիզբը (1), մեթաթէզը եւս նոյն ծառայութիւնը կը կատարէ՝ տեղափոխելով կամ եռեւառա տառերը բառերուն ծոցին մէջ, երբ սկզբնական կարդը դժուարութիւն կը պատճառէ արտասանութեան կամ արտաքսութեան:

Այս երեւոյթին ենթակայ են մասնաւորաբար մանուկները: Ղափանցեան կը պատմէ թէ իր եղբօր տղան, երբ դեռ երեք տարեկան էր միայն, չէր կրնար ճիշտ արտասանել ռուսերէն մրոճիի (թաց, խոնաւ) բառը ու կ'ըսէր մոճրիի: Ինձի ծանօթ է տղեկ մը, աւելի մեծ քան Ղափանցեանի եղբօրորդին, որ չէր կրնար ըսել ապագայ ու կ'ըսէր ագապայ, (աղջիկները նուազ ենթակայ են քան մանչերը):

Այս երեւոյթին ենթակայ են նոյնպէս չատեր՝ արտաքսութեան փորձի մը պարագային: Այսպէս ծանօթ են չուտասելուկները, (Մչեցիք կ'անուանեն չուչուկ), որոնք կը կատարուին մրցումի ձեւով՝ զուարճանալու համար պատահած տառախաղացութեամբ: Օրինակ «Թեկի Թիակ, Թեփոտ փեթակ» բառերը, կամ «Ծըտի ճըտի ճիտը ծուռ» խօսքը, արագօրէն եւ յաջորդաբար տասն անգամ կրկնելու ժամանակ, տեղ կը փոխեն տառերը եւ ծիծաղ կը պատճառեն: (Ղափանցեան օրինակ կուտայ ռուսերէն բազ դրովա, դվա դրովա, տրի դրովա բառերը, վկայելով որ չուտ արտասանողին լեզուն կը չփոթի եւ կ'ըսէ բազ դվորա··· եւայլն): Ադամեանի կը վերագրուի նման ծիծաղաշարժ մեթաթէզ մը.— Համլէթի ծանօթ խօսքը արտասանելու ժամանակ՝ «մոխիր կուսանոց» բառերը դարձեր են «կուսիր մոանոց»:

Վերջապէս դժուարախօսութեան (տիզլալի) պարագաներու մէջ, կարգ մը տառերու խեղեալ կամ տեղափոխեալ ձեւը կը տեղծէ թլուատութիւն մը, զոր ո – մանք մեթաթէզի օրինակներու կարգը կը դասեն: Մտային հիւանդութեանց ենթակաները եւս կուտան մեթաթէզի օրինակներ: Բայց բոլոր տառնք կ'ինյան բժշկապիտական ուսումնասիրութեանց առարկաներու կարգը:

Բուն մեթաթէզը երեւոյթ մըն է ամէն լեզուի յատուկ, նիւթ՝ լեզուներու բարեչրջութեան, — կը փոխէ բառերուն արմատական ձեւը՝ դիւրացնելու համար արտասանութիւնը:

Օրինակ՝ գդալ զարձած է դգալ, խրստոր–սխտոր, ինչպէս սպիտակ–սիպտակ:

Վերջին օրինակին մէջ՝ յառաջադիր բաղաձայնը կը մնայ իր տեղը, բայց երկրորդ բաղաձայնը կ'անցնի եռեւ ու ձայնաւորը կ'անցնի առաջ: Եւ եռավանկ բառը ոչ միայն կը վերածուի երկավանկ բառի մը, այլ եւ առաջին վանկին կցեալ բաղաձայները կը բաժնէ իրարմէ ձայնաւորով մը՝ դիւրացնելու համար արտասանութիւնը: (Այլ պարագաներու մէջ՝ երկու բաղաձայն իրարմէ բաժնելու համար ձայնաւորի մը յաւելումը ծանօթ է, լեզուաբանութեան մէջ, հնդկական բառով մը՝ իբրեւ տարազ, — սվարաբհակտի· օրինակ՝ Էկկեսիա բառը կեն եւ լիւն (= դատ) տառերուն մէջ ե ձայնաւորին յաւելումով՝ զարձեր է եկեղեցի):

Ուրեմն սպիտակ – սիպտակ օրինակով կը հաստատուի թէ լեզուն ուզած է բառնալ դժուարութիւն մը կամ հնչական չփոթութիւն մը, բաղաձայնէ առաջ դրուած սէ տառը կարդալ ը՞ս թէ·սը, (այսինքն ըսպիտա՞կ թէ սբպիտակ), երեք վանկ, եւ ընտրած է կարճ ճամբան, սիպտակ, երկու վանկ միայն, պարզապէս եռեւ նետելով երկրորդ բաղաձայնը, յառաջ քաշելով ձայնաւորը, կամ երկու բաղաձայները զատելով չնորհիւ սեփական (եւ ոչ յաւելածոյ) ձայնաւորի մը:

×

Սպիտակ բառը փոխառութիւն է, ինչպէս եւ սիպտակ բառը, որ հայերէնի մէջ զրուած է նաեւ սիվտակ (Աղբալեան կը կարծէ թէ բնիկ հայերէն բառ է):

ԲԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ.— Պարսկերէն իսփիտ եւ սիփիտ բառերով կազմուած բազմաթիւ բարդութիւններ.—

Իսփիտպա — ձերմակ ապուր, մածնաթան: Իսփիտպար — ձերմակ ծառ (բարեմ կամ ուռենի): Իսփիտրուտ — ձերմակ դետ, հին Մարտուս դետը, որ կը թափի Կասպից ծով: Իսփիտապ — ձերմակ ջուր, չպարկիներու:

Սիփիտ փա — ձերմակ ոտքով, փոխաբերաբար՝ բախտաւոր: Սիփիտ տէսք — ձերմակ ձեռքով, օրհնեալ: Սիփիտ մու — ձերմակ մազերով: Սիփիտպէրկի — ձերմակ տերեւներու (եղանակ), աշուն: Սիփիտ փուշ — ձերմակ հազած: Սիփիրփուսաբ — ձերմակ մորթով: Սիփիտ դիվ — ձերմակ սատանայ, զոր Րուսթամ սպաննեց: Սէփիտ շուտէն ի չէշմ — աչքը ձերմկիլ, կուրանալ: Սիփիտ շուտէն ի խուն — արիւնը ձերմկիլ, անզութ զառնալ:

Սեփրաֆ — «է այն սպիտակ իրն որով կանայք չպարեն դերեսս իւրեանց, որ եւ ասի սէփիյրաֆ, սէփիյտէ, եւ այս բառ է որ արաբացուցեալ ասի իսփիյտաճ» (Գէորգ Դպիր):

«Անդուրեցաւ յերփնաներկս եւ լուսա – տորեաց զճակատն սպիտակաւ» (Զգ· 356):

Սափիդաբ — « սպիտակագեղ, քրչան » (Կիրակոս քահանայ):

Աստուածաչունչ Մատեանի մէջ սպիտակ բառը որբ է մնացեր կամ խորթ· «Հեծեալք յերիվարս ի միջօրէի եւ սպիտակաց» (Դատ· ե· 10): Սրբագրուած՝ «հեծեալք ի վերայ իշոց սպիտակաց»:

Հայ մատենագրութեան մէջ սպիտակաճալ բայը ունի բազմաթիւ նշանակութիւններ, — զանց կ'առնեմ՝ չերկարելու համար:

×

Վերադառնանք եւ քննենք մեթաթէզի այլ օրինակներ:

Հետաքրքրական է մասնաւորաբար ապարանջան բառին պատմութիւնը: Ծագումով պարսկերէն.— Պէրէնճէն, օղակ ոսկեայ, արծաթեայ կամ մետաղեայ: Թեւի համար՝ տէսթպէրէնճէն· ոտքի համար՝ փայպէրէնճէն, հոմանիշ խալխալ, զործածուած նաեւ մեր լեզուին մէջ: Պէրէնճէն յառաջադիր ձայնաւորով՝ ապէրէնճէն, հայացուած՝ ապարանչան: Այս փրոթէզէն եռք՝ մեթաթէզը ժողովուրդին բերնին մէջ, առպճուն: Հոմանիշ ունինք՝ պղեմման, քօղէք:

Աւելի հետաքրքիր է աշխարհ բառը:

Սանսկրիտերէն՝ խշաթրա (պետութիւն, իշխանութիւն), հին պարսկերէն՝ խ շ ա հ ր: Հայոց լեզուին մէջ կը մտնէ ենթարկուելով հայկական մեթաթէզի մը, որ հ տառը կը նետէ ր տառին եռեւը (խշարհ) ու նաեւ շ տառը կը նետէ խ տառին առջեւը (շխարհ), որու կուտայ այլ յառաջադիրը (փրոթէզ), կազմելով աշխարհ (տես Ոսումն դասական հայերէն լեզուի, էջ 561, եւ Մօրիս Կրամմոնի աշխատութիւնը, Լա մեթաթէզ ան առմենիէն, էջ 239):

Նոյն ձեւով՝ Աչխէն անճնանուն:

Պահլաւերէն՝ խշէն, հայկական մեթաթէզով՝ շխէն, յառաջադիր այբով՝ Աշխէն (տես դարձեալ Կրամմոնի աշխատութիւնը, էջ 240):

Այս մեթաթէզներուն կարգին՝ պատրիարբ–պատիրարբ, դպրոց-դրպոց, փեստուր – թեպուր (2):

Կարեւոր պարագայ մը քննութեան կազմ: Հ· Յակոբ Տաշեան կուտայ երկու բառեր, նոր պարսկերէն (էջ 541), որոնք կը թուի թէ մեթաթէզ կը կազմեն սպիտակ – սիպտակ ձեւով, ինչպէս իսփարի–սիփարի (վահճան): Այս բառերը մեր լեզուին մէջ զործածուած են սպառ–իս – պառ ձեւերով (վերջինը երբեմն նախդիր առնելու ձեւով՝ ի սպառ): Վկայութիւն՝ Մատթ· ժ· 22, ԻԴ· 13, Մարկ· ԺԳ· 13):

Նիւթը այնքան ընդարձակ է, որ կ'արժէ վերջին անգամ մըն ալ անդրադառնալ եղրակացնելու համար:

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

1) Երբ աճը դրուի բառին մէջ, կը կոչուի էփանթէզ, օրինակ՝ *մէնք* բառին մէջ նաեւ տառը: Իսկ երբ դրուի բառին վերջը, կը կոչուի էփիթէզ, օրինակ՝ *ոլորտ* բառին մէջ՝ *տիւն* տառը:

2) Մախսուտեանց, միաբան էջմիածնայ, խօսելով Ակնայ բարբառին մեթաթէզներուն մասին (հրատարակութիւն փրանսերէն՝ *Le phénix* տարին, 1912, էջ 49), երբ օրինակ կուտայ *թեպուր* բառը՝ կը յիշէ ստար լեզուաբանի մը ստուգաբանական փորձը, որ թեպուր բառին կը կապէ··· թեւ բառը: Աղբիւրը·

Hanusz, Beitrage zur arm. Dial. etc. Wiener Zeitschr. f. d. Kunde d. Morg. I. p. 282,.309.

Իրողութիւն է, հայերէն լեզուով՝ ստուգաբանութիւնները եթէ կը զբաղին *մաժիմալ* ձեւով, մեզ դրկելով··· փութալու, թէեւ կը սխալին երբեմն:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

Դուրեանէն եռք, բանաստեղծի ամէնէն վաւերական խառնուածքը մեր քնարերգութեան մէջ: Ասոր կը յանդիմանեն – հաս զպրոցի երկու մեծ նորութիւնները՝ իրապաշտութիւնը եւ սենսոլիզմը: Մեր ոտանաւորը Մեծարենցով կ'առնէ քայլ մը աւելի դէպի եւրոպական ըմբռնումով արուեստը: Խորապէս կնիքին տակը իր ժամանակին՝ անոր զործը երեք չորրորդով վիրաւոր է, բայց մնացեալը անկորուստ փառքն է հայ քնարերգութեան:

Գործերը.— Շատ կանուխէն սկսած է զրել, տասնըմէկ տարեկանին, դեռ Պո – լիս չեկած: Ակն, Ամասիա, Սեբաստիա տուած են անոր նախանիւթը իր արուեստին, այսինքն՝ մեր զաւառը: Պոլիս անոր կուտայ իր զործիքը: Երրորդ դասարա – նէն կը սկսի զրել ժամանակի հանդէս – ներուն մէջ, Միսաք Մեծաուսբեան տոնբաղրութեամբ, սովորական քերթուած – ներ, որոնք իրեն համար կը ստեղծեն վիճելի համբաւ մը: Կը հալածուի ու կը պաշտպանուի: Իր առաջին զրքոյկին համար (Ծիածան) տիկին Սիպիլ կը մերժէ յառաջաբանը: Ահաւ Անտոնեան կը կատարէր այդ պարտքը խանդավառ տողերով: Յաջորդ տարին, Ծիածանէն եռք, կը հրատարակէ Նոր Տաղեր հատորիկը: Մինչեւ իր մահը՝ ան ունի զեղեցկագոյն իր քերթուածները, որոնք իր ձեռքով հատորի չեն վերածուած: Կը մեռնի չատ երիտասարդ, 1908 Յուլիսին, քառասերկու տարեկան: Ունի արձակ էջեր ալ, տպա – ւորութիւն եւ արձակ քերթուած, որոնք վար կը մնան իր ոտանաւորներէն:

Զգայնութիւն.— Աչքի, ականջի ամէ – նէն զօրաւոր զգայարանքները ունեցողն է մեր մէջ· եթէ ասոնց վրայ աւելցնենք նաեւ մարթային զգայնութիւն մը՝ տուած կ'ըլլանք իր ամբողջութիւնը: Ոչ ոքի քով աչքը, այսինքն՝ տեսնելու, տեսածը զգալի կապելու, գոյնը արիւնի վերածելու կարողութիւնները հասած են այս աստիճան: Իր զործը ողողուած է անմոռանալի պատկերներով, վերցուած Պոլիսէն եւ իր յիշատակներէն: Հիւղը, գիւղը, լեռները, անտառները, ջուրերը, պարտէզները, մշուշը եւ ամպերու կաթը, դիշերը եւ իր սեւ մարմինը կազմած են տարրերը անոր աշխարհին: Ասիկա հասարակ նկարագրութիւնը չէ 1900ի դարասկզբոյն մը, որուն գերազոյն նմոյշը կուտայ փրփուրով ու ձիւնով կոտրտուկ, անարիւն ու նրբահիւս եւ անկենդան աշխարհը «Ցոլքեր»ուն (Սիպիլ): Ցիշել Զօպանեանի բացած ակօսը — նկարչութիւն, — մնացած թերի: Մեծարենց իր լրումին հասցուց դեղեցիկ, բայց իրական գոյներու այդ սկսուած ճեռնարկը: Չարկ է խոստովանիլ, թէ Դուրեանինը չէ եղած այս աշխատանքը, քանի որ բանաստեղծը վիրաւորող միջին քերթուածները կուտան նկարագրականներէն:

Առաջին բանաստեղծը մեր մէջ, որ ականջի զգայութիւնները ենթարկած է խոր ուշադրութեան: Հրաշք է, որ նկարագրութեան համար ճարտարապետուած քերթուածներ նոյն տաեն լլլան ակնջի զերազոյն վայելքներ: Իր յաջող քերթուածները միեւնոյն տաեն անխառն երգեր են: Առաջին հեղինակն է, որ տողերուն մէջ իսկ երաժշտական դաշնակրումներ հետապնդած ըլլայ: Իր զործին մէջ կարեւոր տեղ մը կը զրաւեն մութին

ՄԵՂԱՒՈՐԻՆ ԿԱԹԸ

—o—

Յովսէփ, Դաւիթի սերունդէն, Գալիլէոյ Նազարէթ քաղաքէն եկած էր Բեթղեհէմ, իր ծննդավայրը, քսան նոր հրամանագրի մը, հոն արձանագրուելու համար մարդահամարի տոմարին մէջ: Անոր հետ էր նաեւ իր նշանածը՝ Մարիամ, որ յղի էր: Մարիամի յղութեան վերջին օրերն էին:

Որեւէ պանդոկի մէջ տեղ չզտնելով, անոնք ստիպուեցան ախոռի մը մէջ իջեւանիլ: Ու երբոր Մարիամ սկսաւ առաջին ցաւերով տառապիլ, Յովսէփ ի զուր ամէն զուռ զարկաւ, օժանդակութիւն խնդրելու համար:

Ոչ մէկ կին ուզեց կէս–զիշերուան մէջ անհանդիստ ըլլալ եւ հոն երթալ, որովհետեւ այդ զիշերը օդը չատ ցուրտ էր:

Յովսէփ, յուսահատ, վերադառնալու վրայ էր, երբ քաղաքին զրան մօտ լոյս մը տեսաւ ցածլիկ տան մը մէջ: Դուռը զարկաւ, զոր եկաւ բանալու կին մը, կիսամերկ եւ ցրտած մազերով:

Ասիկա վատահամբաւ տուն մըն էր, ուր պահակ զինուորները կուզային խմելու եւ զուարճանալու: Ներսը, սեղանին չուրջը կային թեթեւաբարոյ քանի մը աղջիկներ, որոնցմէ մէկը՝ սահինքները բացած, կաթ կուտար մանուկի մը: Երբ Յովսէփ թոթովելով կրկնեց իր խնդրանքը, այս աղջիկ–մայրը ոտքի ելաւ եւ ըսաւ·

— Կուզամ քեզի հետ:

Ան էր, որ ախոռին յարդերուն վրայ, օգնեց կոյս-մօրը, աշխարհ բերելու համար մանուկ–աստուածը:

Ան լաթերու մէջ փաթթեց զայն եւ պառկեցուց մսուրին մէջ: Կոյսը, արդէն իսկ ճամբորդութենէն յոգնած, կը զգար որ կաթը չէր զար իր կուրծքին տակ: Մանուկը կուլար անօթութենէն: Մայրը, տեսնելով անոր լալը, ինքն ալ կ'արտասուէր ըսելով·

— Պիտի մեռնի զաւակս:

Ան տաեն, աղջիկ–մայրը զթալով անոնց վրայ, նորածինին երկարեց իր ուռած տոինքը, եւ մանուկը սկսաւ զուարթօրէն ծծել անոր կաթը: Այսպէս, մեղաւորին կաթը առաջին անունդը եղաւ անոր՝ որ աշխարհ եկած էր մարդոց մեղքերը քաւելու համար:

Եւ այս կինը ամէն օր եկաւ կանոնաւորաբար, մանուկին տալու համար իր կաթին մէկ մասը:

Օր մը, անիկա իր զօտիին մէջ բռնած, իրեն հետ բերաւ իր աղուորիկ պղտիկը:

Մարիամ, ժպտելով իր զիրկը առաւ փոքրիկը, ու ըսաւ երջանիկ մօրը·

— Որքա՜ն ուժով է: Ի՞նչ է անունը:

Կինը պատասխանեց·

— Անոր անունը Յուդայ է:

ՕՍԿԱՐ ՈՒՍՏԱՏ

ու գիշերուան նուիրուած քերթուածնե-
ը: Յայտնի է, որ մենք զանոնք պար-
տաւոր ենք զգալ առաւելաբար մորթով:

Արուեստը.— Կը փորձուիմ իր ար-
ուեստին աղբիւրը որոնել դաւառական
իր ծագումին մէջ: Ես տեսեր եմ իր ձե-
ռագիր տետրակը, ուր անիկա հաւաքած
է հայրենիքին բոլոր անգիր երգերը: Իր
մայրը, զոր ճանչցայ, իր ընտանիքը, ո-
րուն հետ չփում ունեցայ, կը ներկայա-
ցնեն խորապէս բանաստեղծական զգայ-
նութիւններ, երգի, հէքեաթներու եւ ան-
գիր աւանդութիւններու անհուն մթերք
մը: Բանաստեղծին համար այս անդիտա-
կից պատրաստութիւնը կենսական է իմ
կարծիքով: Արեւմտեան արուեստին հետ
իր շատ կանուխ չփումը ուրիշ աղբիւր մը
կը նկատեմ: Կարդացած է իր շրջանին
ամէնէն նուրբ արուեստագէտները՝ անգ-
լիացի եւ Ֆրանսացի: Կ'աւելցնեմ հիւան-
դութիւնը, որ զինք ըրած է դերզգայուն,
եւ քիչ մը Պոլիսը, ուր անցան անոր ա-
մէնէն կերպընկալ տարիները:

Սենպոլիզմ.— Իր անունին հետ յեղ-
յեղուած այս բառը ենթակայ է մեծ սխա-
լի մը: Կը պատմուի, թէ Վահրամ Թա-
թուլ, բանաստեղծին մօտ բարեկամը,
Միածանի ձեռագիրները դասաւորած ա-
տեն, հետեւելով Ֆրանսացի սենպոլիստ-
ներուն, ջնջած է տողասկզբի գլխագիր-
ները, — այն ատենուան նորութիւնը
Ֆրանսական սենպոլիզմին: Ասկէ՝ հան-
գիտօրէն ձրի վերագրում մը:

Սենպոլիզմը գրական ընդարձակ վար-
դապետութիւն է: Բանաստեղծութեան
մէջ կը հետապնդէ երաժշտութիւն եւ,
փոխանակ նկարելու եւ յուզելու, կը ջա-
նայ տպաւորել ու թելադրել: Հակազդե-
ցութիւն մըն է ասիկա Պառնասեան դըպ-
րոցին դէմ, որ հաստատ ու մետաղեայ
գոյներու եւ հնչումի, աժան իմաստասի-
րութեան վերածած է ոտանաւորը: Ընդ-
վզումի իրենց ջանքին մէջ՝ սենպոլիստ-
ները առաջ գացին ոտանաւորին մերժե-
լու չափ իմաստ ու յուզում եւ գոհացան
ձայնական արդիւնքներով: Չմոռնալ
Վակնէրի դարը եւ ազդեցութիւնը (երա-
ժշտութիւն): Ամէն գնով ոտանաւորը
երգող ընելու համար, անոնք արհամար-
հեցին քերականութիւնն ու տաղաչափու-
թիւնը: Եղան գրողներ, որոնք մերժեցին
կէտը, հրաժարեցան նոր տողէն եւ իրենք
զիրենք անհասկնալի ընելու մեծ հեշտան-
քը ապրեցան: Այս բոլորէն ոչինչ կայ Մե-
ծարենցի մէջ: Սենպոլիզմը փորձուեցաւ
Վահան Թէքէեանի կողմէ, որ իրագոր-
ծեց դպրոցին դերագոյն նպատակները,
յարգելով դասական պարզութիւնը: Մեր
մէջ միայն ան է, որ մտածում, յուզում
եւ խորհրդանշական առաքինութիւններ
տուաւ դասական կաղապարներով (առա-
ւելաբար հնչեակ) եւ սենպոլիզմը դար-
ձուց իմաստալից, թելադրական եւ բար-
ձրօրէն աղնուական արուեստ մը:

Լեզու եւ ոճ.— 1900ին մեր աշխարհա-
բարը գտած էր իր վերջնական ձեւը: Մե-
ծարենց անով գրած է արեւմտահայ աշ-
խարհաբարի ամէնէն տիպիկ նմոյշները:
Անոր մէջ կը պակսին կանխող սերունդին
վերջին վերյիշումները: Զերծ է անիկա
հետքերէն Վարուժանի, որուն մէջ Վենե-
տիկի յետին ցոլքը կը մարի: Դարձեալ,
զերծ է անիկա, զէթ ոտանաւորներուն
մէջ, ոոքոքոյէն, զոր Տիկ Սիպիլ պար-
տադրեց մեր քերթողութեան: Նոր, ե-
րանգաւոր, երգեցիկ, քաղցրալուր, վառ,
ճկուն իր լեզուն արեւմտահայ աշխարհա-
բարին գերագոյն յաղթանակն է: Իրմէ
առաջ եւ իրմէ ետք, զէթ մինչեւ այսօր,
մեր աշխարհաբարը չէ տուած այդ վա-
յելչութեամբ ու քնքշութեամբ տաղեր,
(հասկնալի է, որ լեզուի մասին է խօս-
քը. ստեղծագործ տաղանդի հարց չեմ
յուզեր հոս): Լեզուի սա վերագրումները
իրենց սկիզբը կ'առնեն անոր ոճէն, որ
գործիքն է իր կազմութեան, շրջապատին,
խառնուածքին ու զինքը մաշող հիւան-
դութեան:

Դէմքը եւ տեղը.— Պարտաւոր եմ այդ
տեղը եւ այդ դէմքը համարիլ ամէնէն
մեծերէն մեր քերթողութեան մէջ: ԺԹ.
դարուն սկիզբը, անիկա կը հանդիսանայ
արձան մը՝ ընդմէջ երկու մտայնութիւն-
ներու: Չեմ զբաղիր հինով (ռոմանթիք-
ներ, պառնասեաններ): 1900էն ետք ոչ
մէկ բանաստեղծ զերծ է անոր կնիքէն,
բոլոր նորերը ազատ չեն անոր ազդեցու-
թենէն: Մօտիկը Դուրեանին, նման՝ անոր
խառնուածքին մայր երակին, լայնօրէն
փարած Արեւմուտքին, մեր դաւառի խո-
րունկ բանաստեղծականութեան խորապէս
հաղորդ, Միսաք Մեծարենց բանաստեղծն
է պատանիներուն: Մեղք որ իր գործին
երեք չորրորդը վնասուած է շրջանին ճա-
շակներէն: Իր արձակը մանաւանդ ան-
հանդուրժելի է յաճախ:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի օփերայի խաղացանկին եւ ա-
պագայ ծրագիրներուն մասին հետեւեալը
կը կարդանք «Սով. Հայաստան» ամսա-
թերթին մէջ.—

Օփերայի եւ Պալէի երկրպագուն վեր-
ջերս առիթներ ունեցաւ դիտելու նոր բե-
մադրութիւններ: Ամէնէն առաջ յիշատա-
կենք Էդգար Յովհաննիսեանի «Յաւերժա-
կան կուռք» պալէն:

Թաւիշի վարագոյրները կը բացուին
յամրաբար: Եւ ահա...

Ամեհի կշռոյթով, յախուռն, սարսռազ-
դու կը թնդան թմբուկները՝ մեր նախա-
պապերու հեթանոս արիւնին եռքով ու
շռինդով ահագնագնաց: Հայկական Նա-
ւասարդ ամիսն է, ջուրի եւ ծաղիկի տօ-
նը: Ամէն երիտասարդ սրբազան թիկնոցը
կը նետէ իր ընտրած գեղանի աղջիկներէն
մէկուն վրայ եւ կը տանին դիցուհիին
տաճարը՝ կուսութեան նուիրաբերումին:

Կը բորբոքի խելացնոր ծիսապարը, խօլ
ուժով կը պոռթկան կիրքերը: Բայց կան
երկուքը՝ գեղեցիկ Ասթինէն եւ հուժկու
Բիւրատը, որ չեն ուզեր դաւաճանել ի-
րենց սիրոյն: Բիւրատի ընկերները կ'օգ-
նեն սիրահարներուն՝ փախչելու մեհեա-
նէն:

Օրինազանցութիւն, սրբապղծութիւն:
Դեռատի Ասթինէն յանդգնած է խուսա-
փիլ Գոռ իշխանի ընտրութենէն, յանդըգ-
նած է հաւատարիմ մնալ:

Զայրացած է Գոռ իշխանը, զայրացած
են քուրմերը եւ դիցուհին: Ասթինէն
պէտք է պատկանի իշխանին, իսկ Բիւ-
րատն ու ընկերները ստանան իրենց պա-
տիժը:

Հեթանոս հայ աշխարհին մէջ թերեւս
առաջին անանձնական սէրն է: Ասթինէն
եւ Բիւրատը հայրենի լեռներու գրկին
մէջ պահ մը միայն կը կարողանան զգալ
իրենց սիրոյն վայելքը:

Երաժշտութեան յուզիչ եւ պատկերա-
ւոր լեզուով իր հերոսներուն անհուն սի-
րոյ մասին կը խօսի Էտ. Յովհաննիսեան:

«Յաւերժական կուռք»ը պիտի ներկա-
յացուի Ուլան-Ուտէի եւ Եստոնիոյ մէջ:

Վերջին շրջանին Օփերան աւելի յաճախ
կը դիմէ տրամաթիկ բեմարուեստին: Ա-
սոր ցայտուն օրինակն է ամերիկացի ժա-
մանակակից երգահան Ճան Քարլօ Մենս-
տիի «Հիւպատոսը»: Այս օփերան յաջո-
ղութեամբ ներկայացուեցաւ Երեւանի
մէջ:

Երեւանցի հանդիսատեսը հնարաւորու-
թիւն ունեցաւ այս անգամ երաժշտական
լեզուով ունկնդրելու եւ դիտելու Յովհ.
Թումանեանի ծանօթ գործերը՝ «Աղթա-
մար»ը, «Ուռենի»ն (Ասում են ուռին),
եւ «Լոռեցի Սաքօն»: Երիտասարդ եւ
շնորհալի երգահան Գրիգոր Հախինեանի
առաջին մանրապատում պալէներն են ա-
սոնք, որ բեմադրած է Ազատ Ղարիբեան:

Այժմ քանի մը խօսք ի մօտոյ ներկա-
յացուելիք գործերու մասին:

Ռուսական դասական օփերայի գոհար-
ներէն Ռիմսքի-Քորսակովի «Թագաւորին
հարսնացուն» քնարական օփերան: Առա-
ջին անգամն է, որ պիտի ներկայացուի
հայ բեմին վրայ: Գլխաւոր դերը վերա-
պահուած է Գոհար Գասպարեանի:

Օփերան չէ մոռցած երիտասարդ ստեղ-
ծագործողներուն գործերը: Արդէն սկսած
են Էմին Արիստակէսեանի «Պրոմեթէոս»
պալէին փորձերը:

Ալ. Յարութիւնեան աւարտած է «Սա-
յաթ-Նովա» օփերան, որ պիտի ներկա-
յացուի յառաջիկային:

1968ին կը լրանայ հայ ազգային օփե-
րային հարիւրամեակը: Օփերան այժմէն
իսկ կը պատրաստուի արժանի շուքով
յիշատակելու այդ տարեդարձը՝ ներկա-
յացնելով, վերամշակուած ձեւով, «Ար-
շակ Երկրորդը», «Անուշը», «Դաւիթ
Բէկ»ը եւ հաւանաբար նաեւ «Ալմաստը»:

Վ. Վ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե-
միայի Հնագիտութեան եւ Ազգագրու-
թեան հիմնարկութիւնը կը շարունակէ ի-
րականացնել «Հայ ժողովրդական հէք-
եաթներ»ու շարքին հրատարակութիւնը:
Վերջերս լոյս տեսաւ «Հէքեաթներու» Ե.
հատորը, որ կը ներկայացնէ պատմական
Հայաստանի Արցախ նահանգին (այժմ
Լեռնային Ղարաբաղ) հէքեաթները:

Ներկայացուած են հրաշապատում,
արկածային, իրապատում, կենցաղային,
երգիծական եւ զաւեշտական 156 հէք-
եաթներ, որոնք լոյս կը տեսնեն առաջին
անգամ: Ասոնք տարիներու ընթացքին
հաւաքած եւ գրի առած է բանասիրական
գիտութիւններու թեկնածու, բանահա-
ւաք Մարգարիտ Գրիգորեան (Սպանդար-
եան):

Հատորին նիւթերը հայկական հէքեաթ-
ներու գանձարանը կը լրացնեն եւ կը
հարստացնեն ինքնատիպ նիւթերով, տե-
ղական բներանգով օժտուած կերպարնե-
րով, ժողովրդական բառ ու բանի հիւ-
թեղ միջոցներով: Ղարաբաղի հէքեաթ-
ները կը ցոլացնեն դաւառի մը դիցաբա-
նական պատկերացումները եւ հաւատա-
լիքները, անոր հայեացքը աշխարհի եւ
բնութեան մասին, դարերու ընթացքին
ձեւաւորուած կենցաղը եւ սովորոյթնե-
րը, ազատ եւ արդար կեանքի վերաբեր-
եալ ժողովուրդին իղձերն ու ակնկալու-
թիւնները:

× «Միտք» հրատարակչութիւնը լոյս
ընծայած է Սահակ Բազեանի «Աբովեանի
գրական ժառանգութիւնը» խորագիրը
կրող հատորը:

Այս մեծածաւալ աշխատութեան մէջ
բազմակողմանի կերպով քննութեան առ-
նուած է Աբովեանի գրական ժառանգու-
թիւնը՝ հիմ ընդունելով գրագէտին դի-
ւանը եւ ակադեմական հրատարակու-
թեան տասը հատորնոց ժողովածուն,
ինչպէս նաեւ անոր մասին գոյութիւն
ունեցող դիւանային, լրագրական եւ ա-
ռանձնատիպ նիւթերը:

Հատորին մէջ առաջին անգամ քննու-
թեան առնուած են Աբովեանագիտութեան
զարգացման փուլերը՝ կապուած հայ ըն-
կերային միտքին եւ հոսանքներուն հետ:

Հեղինակը անդրադարձած է ոոմանթիկ
ուղղութեան եւ եղանակին կազմաւորման
եւ զարգացման հարցերուն: Գնահատ-
ուած է Աբովեանի ստեղծագործական ու-
ղին, անոր արձակը եւ չափածոն՝ իրենց
տարբեր արտայայտութիւններով:

Ընդարձակ բաժին մը յատկացուած է
«Վէրք Հայաստանի» վէպին: Հանգաման-
օրէն ուսումնասիրուած են հայ նոր գրա-
կանութեան այդ կարեւոր երկին գրական
արուեստը, լեզուի եւ ոճի առանձնայատ-
կութիւնները:

Այս հատորը Աբովեանին նուիրուած
ընդարձակ ուսումնասիրութեան առաջին
մասը կը կազմէ: Յաջորդ երկու մասերը՝
«Աբովեանի բանաստեղծական սեռի ըս-
տեղծագործութիւնը» եւ «Աբովեանի
կեանքն ու աշխարհայեացքը» լոյս կը
տեսնեն յառաջիկային:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ո՛չ, ո՛չ, անկարելի՛ է որ այս բարի
քահանային կրթած Օպէն Տերմոնը գող
մը ըլլայ...:

ԾՈՒՂԱԿԻՆ ՄԷՋ ԲՌՆՈՒԱԾ

Հազար ութ հարիւր քսանեւերկուքին,
Փարիզի մէջ, Պէլվիլի բարձունքին մօ-
տերը Գուրթիլ անունով թաղ մը կար որ
ինքնատիպ տեսարան մը կը պարզէր. սա-
կայն այսօր, շուրջ դար մը ետք, այդ
թաղը բոլորովին անհետացած է:

Կռնակի կողմէն իրարու փակած, իսկ
առջեւի կողմէն իրարու վրայ ելած տու-
ներու սեղմ շարքի մը առջեւէն անցնե-
լէ ետք, Պէլվիլ բարձրահայեաց դիւղա-
քաղաքին ստորոտը կը տեսնուէր ճամբայ
մը որուն անունն էր «Փարիզի Փողոց»:

Այս փողոցին վրայ շատ կապելա-
ներ կային որոնց ընդարձակ սրահներն
ու ծառախիտ պարտէզները, ամառ ձմեռ,
մանաւանդ կիրակի ու շաբաթ օրերը, կը
լեցուէին պարասէրներու բազմութեամբ
մը:

Այս կապելաներէն ամէն մէկը ունէր
նաեւ իր մասնաւոր ճաշարանը:

Հոն գինին եւ ճաշը շատ աժան կը ծա-
խէին:

Պէլվիլի եւ Փարիզի միջակ դասակարգը
հոն կը սարքէր իր հարսանեկան հանդէս-
ները: Ամէն դասէ մարդ կը մտնէր հոն.
զինուորականին մօտ կարելի էր տեսնել
գործաւորը, պաշտօնեան, խանութպանը,
գլխարկաւոր տիկինը, ծաղկազարդ օ-
րիորդը, լամբակը շքանշանի գունաւոր
ժապաւէնով մը զարդարուած պաշտօնա-
տարը, երկար մազերով դերասանը, մար-
մըրուն նայուածքով բանաստեղծը, լա-
ջակակիր մամիկը եւ վերջապէս յոխոր-
տացող քալուածքով խմբագիրն ու մէկ
ակնոցով գրագէտը:

Շրջուն վաճառորդներ կ'երթային ու
կուգային, պտղավաճառը իր սակառովը,
հացավաճառը իր զամբիւղովը, աղած
կուտ ծախողը իր թիթեղէ ափսէովը,
ծաղիկ ծախողը իր կողովովը, աչքերնին
չորս բացած, երբեմն կանգ առնելով եւ
ծախած ապրանքներուն գովեստը ընելով
բարձրաձայն ու եղանակաւոր, յաճախորդ
կը փնտռէին... այն միջոցին երբ նուա-
գախումբը կը դադրեցնէր իր գոռումն
ու զոչը...:

Այն օրը, ցերեկին մօտ, բացի քանի մը
յաճախորդէ՝ որոնք ճաշարանէ մը ներս
կը մտնէին փորերնին կշտացնելու հա-
մար, եւ բացի երկու լակոտներէ՝ որոնք
ճամբան երկուքի բաժնող առուակին մէջ
թուղթէ մակոյկներ նետած կը խաղային,
ուրիշ ոեւէ մէկը չէր երեւեր Փարիզ Փո-
ղոցին մէջ:

Շատ չանցած, գինիի տակառներ բեռ-
ցած սայլ մը երեւան ելաւ վարէն...

Դէմքը գինիի գոյն առած սայլապանին
քովը նստած էր երեսները կաս-կապուտ
կտրած, ճակտին գունաւոր թաշկինակ մը
կապած, ցնցոտիներով անծանօթ մը: Եր-
կուքն ալ իրարու հետ բարձր ձայնով կը
կատակաբանէին: Քիչ մը ետքը, կառքը
խանութի մը առջեւ կանգ առաւ: Այս
խանութին դրան վրայ տախտակ մը կար
որուն վրայ գրուած էր՝

«ՄԽԱՑՈՂ ՇՈՒՆԸ»

Կառքը կենալուն պէս, երկու մարդիկը
վար ցատկեցին:

— Գաւաթ մը կը խմցնե՞ս, ըսաւ սայ-
լապանը:

— Աստեղուանքը գոցէ, տիրացու, պա-
տասխանեց միւսը: Գինիին հոտը առնելու
համար դուն քիթիդ վրայ ծակ մը ունիս,
ես ալ տոպրակիս (գրպանիս) մէջը ծակ
մը ունիմ... կուտ չեմ բռներ...:

— Է՛հ, միւս անգամուան ձգենք, ըսաւ
սայլապանը եւ կապելայէ մը ներս մտաւ:

Անշուշտ մեր ընթերցողները ճանչցան
հաւու գողը, որ կառքէն վար իջնելէ ետք
շարունակեց իր ճամբան դէպի Պէլվիլ:

Ասոր վրայ մարդկային գլուխ մը դուրս
ելլելով սայլին տակի պարապ տակառնե-
րուն մէկուն մէջէն, չորս կողմը աչք մը
պտըտցուց եւ փողոցին մէջ մարդ չտես-
նելով, գլուխին հետեւեցաւ մարդկային
մարմին մը որ կամաց մը դետին ցատ-
կեց:

Եւ Վիտօք, իր ցնցոտիներուն մէջ բո-
լորովին անճանաչելի դարձած, քալած
ատենը գինովի մը պէս գլտորելով եւ
ակռաներուն տակէն երգ մը մռլտալով,
հաւու գողին ետեւէն ինկաւ:

Երբ հաւու գողը փողոցին ծայրը հա-
սաւ, փոխանակ Պէլվիլի ճամբան բռնելու,
աջ կողմը զարնելով՝ պարտէզով շրջա-
պատուած կապելայի մը դէմը ելաւ: Այս
կապելային դրան վրայ տախտակ մը կար
որուն վրայ խոշոր կարմիր կով մը գըծ-
ուած էր:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս մատրան Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ռահան Շահպազեանի մահուան տխուր առթիւ Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի կողմէ, Պ. Գրիգոր Գրիգորեանի ձեռամբ՝ Սէնթ Անթուանի դպրոցին 20, Կարմիր Խաչին 20, Աղքատախնամին 20, Եկեղեցւոյ պայծառութեան 10 ֆրանք:

Նոյն առիթով Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Գամպուրեան կը նուիրեն Եկեղեց. պայծառութեան 25, դպրոցին 25 ֆրանք:

×

Սէն Ժերոմի Թաղական Խորհուրդը, ողբացեալ Սուրէն Մինասեանի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Մինասեան ընտանիք Նոթր-Վուա թերթին 50 ֆր., Մինասեան ընտանիք, Կիրակոսեան ընտանիք, Ս. Մինասեան, Յարութիւնեան ընտանիք, Յ. Մինասեան (Ամերիկա), Յ. Մինասեան (Հայաստան) 50ական ֆր. եւ Կ. Յակոբեան 30 ֆր. թաղիս դպրոցին:

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ.— Ս. Սամութեան, Է. Մինասեան, Պ. Կարապետեան եւ Մ. Կիրակոսեան 30ական, Մ. Սեֆէրեան, Վ. Ճընտիքեան 25ական, Բ. Սեֆէրեան, Գափլանեան եղբարք, Յ. Գարաօղլանեան, Յ. Մարգարեան, Յ. Օհանեան, Տէր-Մինասեան ընտանիք եւ Ժամկոչեան Յովհաննէս եւ որդիք 20ական, Յ. Կիրակոսեան, Միսաքեան 15ական, Պ. Յակոբեան, Մ. Իբրանոսեան, Ս. Յարութիւնեան, Կ. Վարդանեան, Ա. Զորպաճեան, Մ. Զորպաճեան, Ս. Զէյթունցեան, Պռուշեան ընտանիք, Ժ. Բրուտեան, Մ. Զաքարեան, Յ. Սամուրեան, Կ. Աճէմեան, Յ. Գապաքեան, Կ. Կտաւճեան, Ժ. Սանտալեան, Յ. Պետրոսեան, Գ. Աւանեան եւ Պառ Անթուան 10ական, իսկ Կ. Ճանիկեան 5 ֆր. թաղիս եկեղեցւոյ:

Կ. Խաչաճեան 20, Մ. Միսաքեան 15, Հ. Ադամեան, Մ. Սանտալեան եւ Մ. Չիչէքեան 10ական, թաղիս աղքատներուն: Վ. Ճընտիքեան 50 Մարսիլիոյ Աղքատախնամ Միութեան:

Մ. Սեֆէրեան, Վ. Ճընտիքեան 25ական, Ժ. Գասպարեան, Պ. Կարապետեան, Ռ. Շերպէթեան, Ռ. Ասարլըքեան, Վ. Նահապետեան, Գ. Դաւիթեան, Ֆրանսահայ Մարզական Միութիւն 20ական, Յ. Ճրըգեան, Ե. Պապոյեան, Ա. Սանտալեան, Պռուշեան ընտանիք, Մ. Աճէմեան, Յ. Մանկեան եւ Կ. Դաւիթեան 10ական, թաղիս դպրոցին:

Յ. Օհանեան 20, Ա. Աշճեան 10, Կ. Ճանիկեան 5, Մարսիլիոյ Առաջնորդարանին: Պ. Սիրունեան Հայ Որբերու Միութեան 10, Պ. Փալամուտեան 20 Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին:

Թաղական Խորհուրդս իր խորին վըշտակցութիւնը կը յայտնէ ննջեցեալի ընտանիքի անդամներուն եւ մօտաւոր պարագաներուն:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Տրապիզոնի նահանգի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան նոր վարչութեան կազմը.— Ատենապետուհի Տիկին Մ. Աթմաճեան, փոխ-ատենապետուհի Տիկ. Ն. Տիւրան - Սարեան, ատենադպիր Ե. Գրիգորեան, գանձապահ Տիկ. Հ. Մեռանկիւլեան, խորհրդականներ Տիկ. Գրիգորեան, պրնք. Որբունի, Խաչիկ Աղաճանեան:

Թղթակցութիւնները ուղղել՝
Mr. Y. KRIKORIAN
1, Rue Bernard Gante
93 — VILLEMOMBLE
Tél. : 738-06-20

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպուած Ժանթիյի, Պիսէթր եւ Փորթ տ'Իթալիի շրջանի Կրթական Մարմնոյն կողմէ Յունիս 17, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին «Քոմպաթան»ներու սրահին մէջ՝

17, Rue Raymond Lefèvre — Gentilly
Երգ, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն, աշակերտներու կողմէ
եւ անակնկալներ:
Մուտք 2 ֆրանք

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Յառաջ»ի վարչութիւնը, ի դին մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պահեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հակառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձք, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն: Հակառակ անոր նաեւ, որ իբրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդգրկէր փարիզեան օրաթերթերու բաժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատավաճառութեան համար, անհամեմատ տարբերութիւն մը դնելով երկու դիներուն միջեւ:

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը:

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուելու ներկայ սակէն, փակելու համար իրենց բոլոր առկախ հաշիւները:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մգռագում գիւղէն, Սմբատ Գէորգի Յովհաննէսեան (ժամկոչի տղան) կը փնտռէ իր քոյրը Շուշան (Խաթունի աղջիկ): Հասցէն Թալինի շրջան գիւղ ներքին Բազմաբերդ (Հայաստան):

×

Գէորգ Մկրտիչի Սմբատեան կը փնտռէ հայրը Մկրտիչ, (Մգրօ) Սմբատի Ղազարեան ծնած 1904ին, Խասգիւղ: Գէորգ կը փնտռէ նաեւ իր հօրեղբայրը Գօրկէյ, որ կորսուած է Գումրուէն (Լենինական) որբանոցէն: Հօրը անունը՝ Քոչէ Սէդօ, մօրը՝ Վարդիկ:

×

Լեւոն Թովմասեան կամ Յարութիւնեան, Խնուսէն, հօրը անունը Խուրշուդ, մօրը՝ Մարգրիտ, քոյրը՝ Ազնիւ: 1915ի դաղթին կորսուած է:

Լուր ունեցողներէն գրել Պ. Սարգիսեանի՝

10, Grand'Rue
95 - HERBLAY (FRANCE)

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Առանձին կին մը, վարձու մէկ կամ երկու սենեակ, խոհանոցով, կը փնտռէ Փարիզի 9րդ թաղամասը:

Հեռաձայնել 535-05-81:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Աղբիւր-Սերոբ» եւ «Մկ. Եօթնեղբայրեան» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Մշակոյթի մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Բաֆֆի» խումբի ընկերները Ուրբաթ (16 Յունիս) երեկոյ ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Գին 15 ֆր.

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Ականատեսի վկայութիւններ
եւ
ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915
(Գին 2 ֆր.)

Կը գտնուին
Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԾԵՐԻԿԵԱՆ
13, Rue des Dominicaines, MARSEILLE
ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը Յունիս 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ,
հայկական նուագ
հայրենակիցներ Միրիճան Շիրվանեանի,
եւ Շմաւոն Պալեանի կողմէ
Ճաշագին 10 ֆրանք
Հաճելի մթնոլորտ

Կը հրաւիրուին Սեբաստացիները եւ բոլոր անոնք որոնք իրենց ներկայութեամբ կ'ուզեն յարգել հերոսին յիշատակը:

ԿՈՉ

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Շատ կարեւոր խնդրոյ մը առիթով, ձեզ կը հրաւիրենք ընդհանուր խորհրդակցական ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Յունիս 18ին Կիրակի օր, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Ազգ. Տան մէջ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ:

Նախաձեռնարկ Մարմին
Զատիկ Խանզատեան, Տիկին Եղիս Ալեքսանեան, Օննիկ Ղազարեան, Դանիէլ Ճիզմէճեան, Հրանդ Սարեան, Հրանդ Գույումճեան

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 49րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսի լէ Մուլինոյի խումբին, այս կիրակի Մէօտոնի անտառը՝ պաղ աղբիւրի մօտ:

Կը խօսի ընկ. ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին: Բարձրախօս:
Առատ կերուխում:
Անձրեւի պարագային՝ Զ. Զատիկեանի սրահը, 20 Ռիւ տը լա Տէֆանս:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԿՈՄՍԻ
« ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ
եւ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ »

Մանկապատ - յուշերը:
Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք:
Դիեմլ Հրանտ Սամուէլ գրատուն:

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ
Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէք,
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29
15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան : Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել
ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՅՈՒՆԻՍ
MARDI
13 JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10934 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 43e ANNÉE — Nº 10.934

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԻՐ ԲԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

—o—

1956էն ի վեր, առածի կարգ անցած է յաչախ կը չահին պատերազմը բայց կը կորսնցնեն խաղաղութիւնը:

Կը թուի թէ այս անգամ, Թել–Աւիւիի զեկավարները վճռած են նաեւ չահիլ խաղաղութիւնը եւ այդ նպատակով, մինչ զինուած տեղի տալու դիմաւորելով երիտասարդները, Ա.) Զեն ուզեր այլեւս կռիւ կէտերու վրայ. Բ) Կ'ուզեն պահպանել երուսաղէմէն: Բ) Կ'ուզեն պահպանել Շարմ–էլ–Շէյխը որ բանալին է Ակաբայի ծոցին:

Այսօր կրակը դադրած է բոլոր ճակատներու վրայ, բայց չատ աւելի բարդ կացութիւն մը ստեղծուած է, զոր մարզիկ դժուար թէ կարենան լուծել: Իսրայէլցիք կ'ուզեն գլուխ գլխի խօսիլ արաբ իւրաքանչիւր պետութեան հետ, չեն ընդունիր, որ Մեծերը կամ ՄԱԿը միջամտեն բանակցութիւններու: Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ի՛նչպէս Արաբ եւ Իսրայէլցի հակացողութեան դեմին մը պիտի գտնեն եւ հաւանական չէ որ, Իսրայէլ հակառակ իր ռազմական աթուներուն, կարենայ իր կամքը պարտադրել արաբ աշխարհի մը, որ թէեւ պարտուած ճակատը, դէնքեր ունի օգտագործելիք դիւանագիտական ճակատը:

Շատ փորձուեցաւ հասկնալ Նասրի մեկնումի ու վերադարձի հանելուկը: Դիւրին ճամբան էր որոշ «դերասանութիւն» վերադրել արաբական աշխարհի պարագլուխին, բայց երբ մօտէն քննուի հարցը, կարելի է որոշ անկեղծութիւն մը տեսնել Նասրի մօտ եւ զայն միայն փոքրի վարպետ մը չնկատել:

Անդրադառնալով Թայմզի խմբագրականին, գրուած երբ դեռ Նասր ետ չէր առած իր որոշումը, Մոնտ առարկայականն վերլուծում մը կ'ընէ, ծանրանալով այն դժուարութեանց վրայ, որոնք կը մնան:

Թայմզ կ'ըսէ թէ Նասր ծաղրանկարի այն հերոսը չէ, զոր արեւմտեան մամուլը կը սիրէ ներկայացնել: Եթէ մենատիրութիւն կայ Նեղոսի ափին, պէտք է ընդունիլ, ինչպէս կը փաստեն զանգուածային ցոյցերը, որ այդ մենատիրութիւնը կը վայելէ ժողովուրդին օժանդակութիւնն ու նաեւ վաւերացումը: Կամայ Ակամայ Նասր, կը նչէ Մոնտը, կը մարմնաւորէ արաբ զանգուածներու բաղձանքները եւ կ'աւելցնէ թէ, անոնք որ տեսած են Նասրը, եգիպտական հեռատեսիլին վրայ երբ կը յայտնէր իր հրաժարումը, կասկած չունին թէ անկեղծ էր:

Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է թէ Նասր դիտէր, երբ կը փակէր Ակաբայի ծոցը, որ այդ որոշումը կրնար պատերազմի յանգիլ: Կարելի է նոյնիսկ մտածել թէ աչք առած էր պատերազմը, զոր ինք կ'ուզէր սկսիլ սակայն, բայց հրաժարած է խորհրդային պնդումին տեղի տալով: Այդ «տեղի տալը» սուղի նստաւ եգիպտոսի, որ Իսրայէլի թողով նախարձակումը, քանի մը ժամուան մէջ կորսնցուց ամբողջ իր օդուժը: Համոզուած էր որ Թել–Աւիւ որոշած է նախ Դամասկոսի վարչաձեւը տապալել ապա երթով զբաղիլ եւ պէտք է խոստովանիլ թէ երեւոյթները չեն հերքեր Նասրի վարկածները: Տարակոյս չկայ, վերջապէս թէ Նասր հաւատք ունէր իր բանակին վրայ, վերակազմուած Սուէզէն ետք:

Մարդը սակայն, որ վարպետ խաղացող մը եղած է, սխալած էր իր հաշիւներուն մէջ: Զինուորական պարտութիւնը զոր իր բանակը կրեց, խորապէս ազդած էր իր վրայ ինչպէս նաեւ խորհրդային «լքուած» իրաց այս կացութեան մէջ է, որ

ԿՌԻԻՆԵՐԸ ԴԱԴՐԵՑԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԽԶԵՑ ԹԵԼ–ԱՒԻՒԻ ՀԵՏ

ԻՍՐԱՑԵԼՑԻՔ Կ'ՈՒԶԵՆ ՄՆԱԼ ՈՒՐ ՈՐ ԵՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է

ՄԵՆՔ ԶՈՀԸ՝ ՅՈՐԴԱՆԱՆ

Սուրիա եւ Իսրայէլ ի վերջոյ ընդունեցան կրակը դադրեցնել եւ Շաբաթ իրիկուն, երբ կ'ըսուէր թէ Իսրայելցիք Դամասկոսի դուռը հասած են, կ'իմացուէր նաեւ թէ Դամասկոս ու Թել–Աւիւ համաձայն են վերջ տալու համար կռիւնեբուն:

Սուրիա սակայն կը բողոքէ Ապահովութեան Խորհուրդին, որ Իսրայէլ կը չարունակէ յառաջանալ իր հողին վրայ եւ բանաձեւ մըն ալ կը քուէարկուի, որ կը հրահանգէ երկու կողմերուն յարգել զինադադարը:

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը հեռու է պարզ ըլլալէ: Խորհ. Միութենէն ետք Չեխոսլովաքիա, Պուլկարիա, Եու–կոսլաւիա խզեցին իրենց յարաբերութիւնները Թել–Աւիւիի հետ: Նկատելի էր արդէն, վերջին 48 ժամերուն, թէ Մոսկուա եւ իր արբանեակները լեզու փոխած են եւ խիստ կերպով կ'արտայայտուին: Ցիշենք որ Ալժերիա չէ ընդունած զինադադարը եւ իր հաչտյն, կը չարունակէ պատերազմը զոր չէ սկսած: Պումեդիէն Մոսկուա մեկնած է երկուշաբթի օր, յայտարարելէ ետք թէ Արաբները կեռիլայի դրութեամբ պէտք է չարունակեն պայքարը:

Կարեւոր դժուարութիւնները որ կան կուգան նաեւ Իսրայէլի անդիմդող դիրքէն: Մոչէ Տայեան եւ Լեւի Էշքոլ յստակ ու վճռական են.— Կը բանակցին ամէն կէտի չուրջ բացի Երուսաղէմի, Շարմ–էլ–Շէյխի, Կազայի եւ Լաթրունի: Եթէ վերջին երեք կէտերը քաղաքական ու ռազմական իմաստ ունին, որոնց չուրջ կարելի է խօսիլ, պէտք է ըսել թէ բոլորովին տարբեր է Երուսաղէմի հարցը:

ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ, ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ

Հոս կը ծագի միջազգային բարդ հարց մը: Հրեաները մասնաւոր իմաստ մը կուտան այս «վերադարձին», եւ անոնք որ

կուտար կրկնակ որոշում մը՝ ընդունիլ կրակը դադրեցնել ու հրաժարիլ:

Նասրի դիրքը փափուկ էր այս դէպքերէն առաջ իսկ, Եմէնի պատերազմը մէկ կողմէն, Միացեալ Նահանգներու հետ յարաբերութիւններու օրէ օր վատթարացումը միւս կողմէ, ծանրացուցած էին անտեսական դժուարութիւնները: Կացութիւնը աւելի ծանր է այսօր ընդհանրապիտական եւ զինուորական պարտութիւններով:

Այս կացութիւնն իսկ պէտք է պատճառ ըլլայ, որ մեծերը, ինչպէս կը չեշտէ Մոնտը, յուսահատութեան չմղեն եգիպտացի ժողովուրդը, վասնզի Նասրի հեռացումը խառնակ վիճակ մը կրնայ մի–այն ստեղծել, որմէ ոչ ոք չահ ունի:

Իմաստուն լուծումը, զոր պէտք է գըտնեն Մեծերը, կախում ունի նաեւ ու մանաւանդ Իսրայէլէն:

Եթէ կարելի եղաւ կրակը դադրեցնել վեց օրուան պատերազմէ մը ետք, հարկ է հաստատել արդար խաղաղութիւն մը, որ խախուտ չըլլայ, եւ այս՝ հաւանաբար աւելի դժուար է քան բանաձեւ քուէարկելը:

ականատես են այսօր այդ «վերադարձին» կը նկարագրեն թէ ի՛նչ չերմեռանդ կերպով է որ Իսրայելցիք կ'երթան երկելու Լացի Պատին տակ:

Վատիկան կ'առաջարկէ որ քաղաքը միջազգայնանայ բայց կը թուի թէ Իսրայելցիք համաձայն չեն, հակառակ անոր որ միակ արդար եւ խմաստուն լուծումն է: Ի վերջոյ, պէտք չէ անտեսել նաեւ, ինչպէս կը գրէ Մոնտի մէջ, Հայր Քոն–կառ, որ հակառակ իր աչխարհական պետութեան դիմադիծին Իսրայէլ ալ չատ հանդուրժողական չէ, հանդէպ բոլոր անոնց որոնք Հրեայ չեն եւ թէ քրիստոնեաներն իսկ կը հետանան Իսրայէլէն, ուր ապագայ չկայ իրենց համար: Արդարեւ ոչ ոք պատճառ ունեցած է ցարդ դժգոհելու Ցորդանանցիներէն բայց կ'եզրակացնէ Հայր Քոնկառ «Ցորդանանի քրիստոնեաներու կրօնական իսկական ազատութեան տեսակէտով, կարելի չէ մաղթել որ անոնք անցնին հրէական իշխանութեան տակ եթէ Իսրայէլի քրիստոնեաներու հանդէպ գործադրուած դրութիւնը պիտի մնայ ան ինչ որ է»:

Վեց օրուան այս պատերազմին մեծագոյն զոհն է արդէն Ցորդանան, իր քանդուած վայրերով, բազմաթիւ զոհերով եւ Պաղեստինցի դաղթականներու նոր արշաւանքով մը դէպի յորդանանեան հող: Քսան տարի կարելի չեղաւ կարգադրել պաղեստինցի դաղթականներու հարցը եւ այսօր կան նոր դաղթականներ, ու սովը կը սպառնայ երկրին:

× Նասր իշխանութեան գլուխ վերադառնալէ ետք, մաքրագործումներ ըրաւ բանակին եւ սպայակոյտին մէջ: Գլխաւոր զոհն է՝ մառեչալ Ամէր, որ ետ չառաւ իր հրաժարականը, մինչ բոլոր զինուորական զեկավարները կը փոխարինուէին:

Նասր ընդունած է որ արաբական վեհաժողով մը գումարուի, որ սահմանէ արաբական երկիրներու հասարակաց քաղաքականութիւնը:

× 18 տարեկան եգիպտացի աղջիկ մը ինքզինքը ողջ–ողջ այրեց լսելով Նասրի հրաժարումը:

— Նիւ Եորք Թայմզի համաձայն խորհըրդային զէնքեր ճամբայ հանուած են դէպի Գահիրէ: Մինչ Ալ Ահրամ կը յայտնէ թէ համաձայնաւոր Չինաստան խոստացած է Արաբ Մ. Հանրապետութեան օգնել դրամով (տասը միլիոն տոլար) եւ ուտեստեղէնով (150 հազար թոն ցորեն):

ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Դժուար է ճշդրիտ դաղափար մը ունենալ կորուստներու մասին բայց կասկածէ դուրս է որ մեծ են, երկու կողմերէն ալ:

Թել–Աւիւիի համաձայն, Իսրայէլ կորսընցուցած է 679 զինուոր, 2563 զինուոր վիրաւորուած են որոնց 255ը՝ ծանրօրէն: Այս կորուստները չորս անգամ աւելի են քան 1956ին:

Կարելի չէ նաեւ դիտնալ արաբ զոհերու թիւը: Թել–Աւիւիի կ'ըսէ թէ վեց զօրաւոր զինուորներ, զորս ազատ արձակած է, դինաթափ ընելէ ետք, վասնզի բեռ են իրեն:

ԱՐԱԲԱՏ–ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
–ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՄՐՑՈՒՄԸ–

—o—

Շաբաթ երեկոյ, Մեզոն–Ալֆորի դաչտին վրայ, Արարատը իր վերջին եւ հրաժեչտի մրցումը կը կատարէր Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին դէմ:

Զուտ հայկական գետնի վրայ, հանդիսատեսը այս անգամ, եղաւ յատկապէս բարեկամական:

Դժբախտաբար ներկաները — հազիւ 700 հոգի — երբեք չյայտնաբերեցին իրենց խանդավառութիւնը խրախուսական կանչերով եւ երկուստեք հետաքրքրական այս մրցումը, ճիշդ անպատշաճ օդին պէս, անցաւ հանդիսականներու պատճառով պաղ եւ անհրապոյր:

Արդիւնքը անչուշտ պիտի ըլլար ի նպաստ Արարատի 5ի դէմ 0: Կէտ նչանակողները եղան Կարապետեան մէկ, Ադամագեան երեք եւ Մեսրոպեան մէկ:

Գովելի էր Ալֆորվիլի տղոց դիմադրական կամքը (կիսախաղ 1–0) որ սակայն չկրցաւ տոկալ ամբողջ խաղի տեւողութեան՝ Արարատի չատ արագ եւ առնական գրոհներուն:

Եւ նայած այս երկու խումբերու դասակարգի տարբերութեանը, այլապէս չահեկան էր դիտել այս մրցումը:

×

Կէս դիչերին ետք, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը ճաշ մը սարքած էր ի պատիւ Հայաստանի հիւրերուն եւ ուր հրաւիրուած էին նաեւ Ալֆորվիլի Մարզականին նախընթաց տարիներուն բոլոր վարչական անդամները:

Բաժակաճառեր արտասանուեցան խանդավառ տրամադրութեամբ, ստեղծելով մարզականէն վեր՝ աւելի հայկական զեղեցիկ մթնոլորտ մը:

×

Արարատ խումբը Փարիզէն մեկնեցաւ օդի ճամբով երկուչաբթի ժամը 12,30ին:

ՏԱՐՈՒՆԻ.— ՅԱԿՈԲ (ՀԷՐԻ) ՔԱՐԵԱՆ

Յաւով կ'իմանանք թէ Յունիս 5ին, Քուաչելլայի (Քալիֆորնիա) իր բնակարանը յանկարծամահ եղած է ընկ. Հէրի Քարեան:

Ողբացեալը բնիկ Խարբերդցի, մօտ 70 տարեկան, հիմնադիրներէն էր Հայ կըթական Հիմնարկութեան եւ նախաձեռնողներէն Ռուբէնի «յուչերու» հրատարակութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՆԻՈՑ զահաժառանգ իչխանուհին ամուսնացաւ Ֆրանսացի կոմս ու Մոնփեզաի հետ, որ յետ այսօրիկ, կ'ըլլայ իչխան Հէնրիկ: Ֆրանսացի կոմսը լուսեղական կրօնքը ընդունած էր տրուած ըլլալով որ Պալը մերժած է խառն ամուսնութիւն մը:

ՄԱՆի Քսանեւչորս ժամերը չահեցան ամերիկացի Տան Կըռնէ եւ Ֆօյթ Ֆորտ կառքի վրայ:

ԻՏԱԼԻՈՑ չըջավազքը հեծանիւով (ձիրօ) չահեցաւ իտալացի Ֆելիչէ Ճիմոնտի: Սկիզբը յոյսեր կար որ Ֆրանսացի Անքթիլ չահի բայց վերջին երկու օրերը, կորսնցուց իր չահած վայրկեանները:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ վերսկսան իրենց ամբոխածութիւնները Հանոյի վրայ:

ՍՓԻՆՍԸՐ ԹՒԻՑԻ ամերիկացի հանրածանօթ դերասանը յանկարծամահ եղաւ առջի օր, 67 տարեկանին: Ինքնատիպ տաղանդով օժտուած, այս դերասանը սիրուած ու փնտռուած էր բոլորէն: Իր գլխաւոր ֆիլմերը եղած են Մամուլեանի «Տոքթ. Ճէքիլ էնտ Մըսթըր Հայտը», «30 երկվայրկեան Թոքիոյ վրայ», «Ծեր եւ Ծովը» եւ բազմաթիւ ուրիչներ:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ

Երբ Գ. դարու վերջաւորութեան կամ Դ. դարու սկզբնաւորութեան քրիստոնէութիւնը հռչակուեցաւ Հայաստանի մէջ պետական կրօնք, Վաղարշապատի մէջ հիմնուեցաւ Էջմիածնի մայր տաճարը:

Եկեղեցիին կառուցման մասին տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Ագաթանգեղոս (Ե. դար), թէ ինչպէս Գրիգոր Լուսաւորիչ դժտուեցաւ մեծազօր Տրդատ Գ. թագաւորին հետ, ինչպէս Տրդատ ըմբռնեց ժամանակի ոգին, հաշտուեցաւ Լուսաւորիչին հետ եւ ընդունեցաւ նոր կրօնքը: Այնուհետեւ կառուցուեցաւ Էջմիածինը:

Ագաթանգեղոս կը յիշէ Լուսաւորիչի տեսիլքին մասին ծանօթ առասպելը: Այսուհանդերձ առասպելին առընթեր կան նաեւ իրական տուեալներ: Նորահաւատներ ուրախութեամբ կը մասնակցին շինարարական աշխատանքին, բերելով «ի հրամայեալ տեղիսն ոմն քար, ոմն աղիւս, ոմն մայր փայտն...»:

Ինքը, նոր կրօնքին առաջին քրմապետը, «զլար ճարտարութեան շինողացն ի ձեռն առեալ» ցուցմունքներ կ'ընէր վարպետներուն:

«Ճարտարապետութեան լարը» նորութիւն չէր Հայաստանի մէջ: Ճարտարապետական արուեստը Տրդատի օրով ունէր հազարամեայ պատմութիւն եւ կը գտնուէր զարգացման բարձր աստիճանի վրայ: Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունէին մեծ քաղաքներ՝ զարդարուած չքեղ պալատներով, տաճարներով, գլուխ-գործոց յուշարձաններով: Յոյն պատմագիրները Արտաշատը կ'անուանէին Հայաստանի «Կարքեդոն» եւ հիացումով կը խօսէին անոր արքայական ապարանքներուն, հոյակապ թատրոնին եւ ուրիշ շէնքերու մասին:

Վաղարշապատի տաճարը քրիստոնէական արուեստի հնագոյն կոթողներէն մէկն է աշխարհի մէջ, որ կը կրէ հայկ. բազմադարեան ճարտարապետութեան ցայտուն կնիքը եւ կ'արտայայտէ անոր բոլոր առանձնայատկութիւնները:

Դարերու ընթացքին տաճարը ենթարկուած է քաղաքական փոթորկալից կեանքի անողորմ հարուածներուն: Կեանքը աւելի քան 1600 տարիներու տարածութեան վրայ երբեք դադար ունեցած չէ անոր հինաւուրց կամարներուն տակ: Այդ տեսակէտէն Էջմիածինը եղակի երեւոյթ է արուեստի եւ մշակոյթի պատմութեան մէջ: Իր վերաշինութիւններով եւ կառոյցներով անիկա կը հանդիսանայ այսօր մեր ճարտարապետութեան մէկ ուրոյն, կենդանի թանգարանը:

Առանձին կեցած չորս հզօր մոյթերու վրայ կը հանդչի ծանրանիստ գլխաւոր գմբէթը: Նրբագեղ կամարները կը միացնեն մոյթերը արտաքին պատերուն: Գմբէթին տակ «Իջման սեղանն է», ուր աւանդութեան մեկնութեամբ, «Միածինը» իջած է երկինքէն եւ ցոյց տուած է տաճարին շինութեան տեղը: Հիւսիսային կողմը կ'երեւին հին պատերու մասեր Դ.-Ե. դարերուն յատուկ մանրամասնութիւններով, քանդակներ եւ յունական արձանագրութիւններ: Քանդակի մը վրայ Պօղոս առաքեալին եւ Թեկլէ Կոյսին պատկերներն են, միւսին վրայ՝ խաչ է, շրջապատուած արձանագրութիւններով, աղօթքներով: Խաչի անկիւններուն՝ երկու աղաւնիներ:

Քանդակները եւ արձանագրութիւնները ուշադրաւ են անով, որ կազմուած են այն ժամանակ, երբ Մեսրոպ Մաշտոց դեռ չէր ստեղծած հայկական այբուբենը:

Լուսաւորիչ Տրդատի օժանդակութեամբ շինեց տաճարը Դ. դարու առաջին տարիներուն: Հազիւ 80 տարի ետք Շապուհ Բ.ի զօրքերը կ'աւերեն Վաղարշապատը:

Հինգերորդ դարու առաջին կիսամեակը ճակատագրական եղաւ մեզի համար: Պետականութեան անկում, ապստամբութիւններ, Աւարայրի ճակատամարտ, — այդ պայմաններուն մէջ շինարար աշխատանքներու տեղ չէր մնար: Վաղարշապատի տաճարը խարխլած էր, կործանելու վտանգին մէջ կը գտնուէր: Եւ երբ տիրեց համեմատական հանդիստ եւ Հայաստանի մարզպան Վահան Մամիկոնեան ձեռնամուխ եղաւ երկրին քայքայուած տնտեսութեան վերականգնումին, որոշուեցաւ վերաշինել Էջմիածինի մայր տաճարը:

Ղազար Փարպեցի կը վկայէ թէ Վահան Մամիկոնեան « ... Հիմնարկեալ նորոգեաց մեծապայծառ չքեղութեամբ զհնացեալ գործ նախնեացն իւրոց...»

Նորոգութեան աշխատանքները կատարուեցան 480ական թուականներուն:

Կ'ենթադրուի որ Վահան Մամիկոնեանի օրով շինարարական աշխատանքները ամբողջովին չէին աւարտած եւ շարունակուած են յետագային:

Ըստ երեւոյթին սկզբնական շրջանին տաճարին գմբէթը եղած է փայտաշէն: Եօթներորդ դարու պատմագէտ Սեբէոս կ'ըսէ թէ Կոմիտաս կաթողիկոսը Է. դարու քսանական թուականներուն վերցուց փայտէ գմբէթը եւ զայն փոխարինեց քարաշէն գմբէթով: Այդ մասին կը վկայէ Ժ. դարու պատմագիր Յովհ. Դրասխանակերտցին: Փայտաշէն գմբէթը քանդեց եւ կառուցանեց «գեղեցկայարմար եւ չքնաղատես կոփածոյ քարամբք»:

Վերջին տասնամեակին տաճարին կեանքին մէջ տեղի ունեցաւ շատ ուշադրաւ երեւոյթ մը:

Հերթական վերանորոգումներու ժամանակ, կատարուեցան հնագիտական պեղումներ եւ ուսումնասիրութիւններ:

Հնագէտին բրիչը խանգարեց սալերուն հանդիստը, որոնք զետեղուած էին հոս աւելի քան 1660 տարի առաջ: Ճարտարապետ Ալ. Սահինեան, որ կը ղեկավարէր հնագիտական աշխատանքները, յաջողեցաւ յայտնաբերել քանի մը կարեւոր տուեալներ, որոնք լոյս կը սփռեն տաճարին, մեր արուեստին եւ պատմութեան վրայ:

Մայր տաճարի ներկայ կառուցուածքին տակ երեւացին աւելի հին շէնքի մը մնացորդները: Վահան Մամիկոնեանի քանդել տուած շէնքին մնացորդներն են:

Քրիստոնէական պաշտամունքի անդրանիկ տաճարներուն նման (Քասախ, Աշտարակ եւայլն) մայր տաճարը սկզբնական շրջանին կը ներկայացնէր պաղիլիք մը՝ թաղակապ երդիքով: 480ին կատարուած վերաշինութեան ժամանակ եկեղեցին դարձած է խաչաձեւ՝ թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն:

Տաճարին հիմերուն մէջ գտնուեցան բազմաթիւ խճանկարի խորանարդներ՝ պատրաստուած սմալտայէ: Ասոնք մասամբ ոսկեզօծուած են:

Պեղումները նորութիւն մը եւս յայտնաբերեցին: Մէկուկէս մեթր խորութեան վրայ հիմակուան գլխաւոր սեղանին տակ Վ. Մամիկոնեանի կառուցած աւագ սեղանին խարիսխները: Առանձին սրբատաշ քարերու վրայ կը նկատուին որմնանկարներու մնացորդներ, որոնք կը պատկանին հինգերորդ դարուն:

Հոս կը գտնուի խոշոր կարասի ձեւ ունեցող կրակարան մը: Անոր շուրջը յայտնաբերուած են մոխրակոյտեր: Թերեւս այս այն կրակարանն է, որ քանդուած է քրիստոնէական տաճարը շինելու ժամանակ:

Նոյն սեղանին բեմին տակ գտնուած է ուրարտական կոթող մը՝ յղկուած սրբատաշ որձաքարէ: Բայց այժմ խօսինք տաճարին ներկայ վիճակին մասին: Ճարտարապետներէ, արուեստագէտներէ և մասնագէտներէ կազմուած յանձնաժողովը, քննելով տաճարին ընդհանուր դրութիւնը, եկաւ այն եզրակացութեան, որ շէնքին որոշ մասերը կը գտնուին քանդուելու վիճակին մէջ: Առանձնապէս վտանգաւոր էին կամարակիր մոյթերը: Տանիքէն ներս թափանցող ջուրը քայքայած էր քարերը եւ կրաշաղախը:

Բոլոր վնասուած մասերը այժմ վերաշինուած են: Տանիքը պատած է զինկապատ երկաթով: Խոնաւութիւնը վնասած էր տաճարին հարուստ նկարազարդումին՝ կատարուած ԺԸ. դարու տաղանդաւոր հայ նկարիչներ Նաղաշ եւ Յովնաթան Յովնաթաններու կողմէ:

Լիտա Դուրնովայի ղեկավարութեամբ վերստեղծուեցան որմնանկարները:

Յովնաթանեաններու հանճարեղ գործը կը փայլի այսօր մեր առջեւ իր վաղեմի գոյներով եւ երանգներով:

Գեղեցիկ տեսք ունի տաճարը դուրսէն եւս: Արեւմտեան կողմէ, գլխաւոր մուտքին վրայ կը բարձրանայ զանգակատունը՝ ԺԷ. դարու գործ: Զանգակատունը զարդարուած է նուրբ քանդակներով:

Քարաշէն գլխաւոր գմբէթը ունի գեղեցիկ կամարաշարք մը:

Այսպէս, Էջմիածին կը կրէ հայ ազգային ճարտարապետութեան զարգացման գրեթէ բոլոր փուլերուն կնիքը եւ բացառիկ տեղ կը գրաւէ Հայաստանի պատմական յուշարձաններուն մէջ:

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ՈՒ ԵՍ ԿԵՐԹԱՄ...

ԻՄ ԽԱՉԻՍ ՃԱՄԲԱՆ

20 Մարտ.— Աւագ Երկուշաբթի, կէսօրէ ետք Թոփրաքքալէի աւերակները տեսնելու կ'երթամ:

Ատանայի դաշտագետինն ու Իսկէնտէրունի ծոցը իրարմէ զատող նեղ անցքին առջեւ, հողաբլուրի մը վրայ շինուած այս բերդը, իր այսօրուան լքուած վիճակովը, անցեալի փառաւոր հմայքը դեռ կը պահէ:

Բերդէն վար իջած, ճամբուն եզերքը, Իսկէնտէրուն վերադառնալու համար անցնելիք կառքի կը սպասեմ: Սպասումը երկար չի տեւեր: Իսկէնտէրուն գացող կառք մը կը նստիմ:

Ճամբաներուն վարժ ըլլալուս համար, կը գուշակեմ թէ կառքը ուրիշ ուղղութեամբ մը կ'երթայ: Երբ շարժավարի օգնականին ո՛ւր երթալը կը հարցնեմ,

— Տէօրթ-Եոլ, կը պատասխանէ:

Հետզհետէ մեր ճամբան պարտէզներու մէջէն կ'անցնի: Գիւղական կեանքի այլազան ու սիրուն տեսարաններ իրարու կը յաջորդեն: Այս ուղղութիւնով երթալը, մեր ճամբան քիչ մը երկարած կ'ըլլայ, եւ սակայն, անբացատրելի ուրախութիւն մը կը զգամ: Պատմական տեղեր տեսնելու բախտաւորութիւնը կ'ունենամ...:

Ինչպէս ուրիշ քաղաքներու, Տէօրթ-Եոլի մէջ ալ նոր շինութիւններ կատարուեր են, բայց հին շէնքերը իրենց ներկայութիւնը տիրաբար ցոյց կուտան:

Ծառերը հին, տուները հին, լեռները հին, միայն բնակիչները նոր: Նորերը հին տարազը չեն շարունակեր: Անոնք, շալվարի փոխարեն տաբատը կը նախընտրեն:

Կիսաշրջանակ մը գծելով, նորէն մայր պողոտան կ'ելլենք:

Իսկէնտէրուն չհասած, ծովեղերքը՝ Ագչայ գիւղին առջեւէն կ'անցնինք: Այս գիւղը Սիմոն Գալայճեան ազային բնակավայրն է: Հոս հազիւ 8–10 տնուոր կը բնակէին:

Անոնք եկեղեցի չունէին: Տօնական օրերուն, բոլոր գիւղացիները քալելով Իսկէնտէրունի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցին կը փութային: Գիւղին մէջ միայն Կաղ Պետրոսը իբր պահակ կը մնայ եղեր: Այսօր ալ, ուխտաւոր կարաւաննե-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԲԱՐԵԲԱՍՏԻԿ ՎԱԽՃԱՆ

Լիուպով Կրիկորիէվնա, քառասնամեայ հաստլիկ, ժպտերես կին մը, որ կը պարապէր միջնորդութեամբ ու այնպիսի զբաղումներով, որոնց մասին մարդիկ իրարու կը խօսին ականջէ ականջ փոփսալով միայն, այցելութեան եկած էր Սթիչքինի, պահակապետին, այնպիսի օր մը ուր ան գործ չունէր: Սթիչքին, քիչ մը շփոթած, բայց, ինչպէս միշտ, լուրջ, գործնական ու խստամբեր: Իր սենեակին մէջ կ'երթեւեկէր, սիկառ մը ծխելով ու ըսելով.

— Շատ ուրախ եմ ձեզի ծանօթացած ըլլալուս: Սիմիոն Իվանովիչ ձեզ յանձնարարեց, ըսելով որ կրնաք ինծի օգտակար ըլլալ փափուկ ու շատ կարեւոր խնդրոյ մը մէջ որ կապ ունի իմ կեանքիս երջանկութեան հետ: Ես, Լիուպով Կրիկորիէվնա, հասած եմ 52 տարեկանիս. ասիկա կեանքի այն շրջանն է որուն ընթացքին չափազանց շատ մարդիկ հասուն երախաներ կ'ունենան: Իմ կացութիւնս ապահովուած է: Թէեւ հարստութիւնս մեծ չէ, բայց կը գտնուիմ այնպիսի վիճակի մը մէջ որ կրնամ սրտիս սիրականն ու զաւակներս պահել չորս դիս: Եւ, խօսքը մեր մէջ, իմ ամսականէս դուրս, դրամատան մէջ ունիմ կոկիկ գումար մը զոր կրցած եմ հաւաքել իմ ապրելակերպովս: Ես գործնական ու սակաւապէտ մարդ եմ, կը վարեմ ողջմտութեան վրայ խարըսխուած կեանք մը, այնպէս որ շատ շատերուն կրնամ իբր օրինակ ծառայել: Բայց, մէկ բանի պակասէն կը տառապիմ. սրտիս սիրելիէն եւ կեանքիս ընկերէն, ու կ'ապրիմ թափառական Հունդարացիի մը նման, մէկ տեղէն միւսը երթալով, առանց զոհունակութիւն զգալու: Չունիմ մէկը որուն խորհուրդ հարցնեմ, ու երբ հիւանդանամ, ո՛չ ոք՝ ինծի ջուր տալու: Ու այսպէս՝ մինչեւ վե՛րջ: Ասկէ զատ, Լիուպով Կրիկորիէվնա, ամուսնացած մարդ մը միշտ աւելի պատկառանք կ'ազդէ, քան ամուրի մը...: Ես զարգացած մարդ եմ, դրամ ալ ունիմ, բայց եթէ լաւ նայիք իմ երեսիս, ի՞նչ եմ ես: Մա՛րդ մը որ զաւակ չունի, մա՛րդ մը որ աւելի լաւ չէ քան լեհ քահանայ մը: Ու հետեւաբար, շատ կը փափաքիմ Աստուծոյ խորանին առջեւ երթալ, այսինքն՝ կնութեան առնել արժանաւոր մէկը:

— Սքանչելի՛ գաղափար, ըսաւ միջնորդը, աչքին մէկը թարթելով:

— Ես մենաւոր մարդ մըն եմ ու այս քաղաքին մէջ ոչ ոք կը ճանչնամ: Ո՞ւր կրնամ երթալ որո՞ւն կրնամ ուղղել իմ իմ խնդրանքս, երբ այստեղի բոլոր մարդիկը անծանօթներ են ինծի: Ահա թէ ինչո՞ւ Սիմիոն Իվանովիչ ինծի խորհուրդ տուաւ դիմել մէկու մը որ այս ուղղութեամբ մասնագէտ է եւ ուրիշներուն երջանկութեան տնօրինումը իրեն արհեստ դարձուցած է: Ու հետեւաբար: Շատ խոնարհօրէն, կը խնդրեմ ձեզմէ, Լիուպով Կրիկորիէվնա՛, որ օգնէք ինծի իմ ապագայիս կերտումին մէջ: Դուք կը ճանչնաք քաղաքին ամուսնանալու տարիքը հասած աղջիկները, ու ձեզի համար դիւրին է կարգադրել իմ խնդիրս:

— Կրնամ...:

— Խնդրեմ, զաւաթ մը դինի կ'առնէ՞ք:

Անտարբեր երեւոյթով մը, միջնորդը զաւաթը տարաւ իր բերանը ու պարունակութիւնը կուլ տուաւ մէկ շունչով:

— Կրնա՛մ, կրկնեց ան: Եւ, ի՞նչ տեսակ հարս կ'ուզէք ունենալ, Նիքոլայ Նիքոլայիչ:

— Ինչ տեսա՛կ: Հարս մը զոր ճակատագիրը կը զրկէ ինծի:

— Լա՛ւ, անտարակոյս, այդ կախում ունի ձեր ճակատագրէն, բայց ամէն մարդ իր ճաշակն ունի, գիտէք: Մին՝ թուխ կիները կը սիրէ, ուրիշ մը՝ խարտեաշները կը նախընտրէ:

— Կը տեսնէք, Լիուպով Կրիկորիէվնա, ըսաւ Սթիչքին խորունկ հառաչանք մը արձակելով, ես գործնական ու նկարագրի տէր մարդ մըն եմ, ինծի համար, գեղեցկութիւնն ու արտաքին տեսքը առհասարակ երկրորդական են, որովհետեւ, ինչպէս դուք եւս գիտէք, գեղեցկութիւնը ոչ խաղալիկ է եւ ոչ ալ կարասի, իսկ գեղեցիկ կին մը, դուռ կը բանայ մեծ մտահոգութեանց: Իմ կարծիքով, կնոջ մը մէջ ամէնէն կարեւորը արտաքինը չէ, այլ ներքինը. — Ըսել կ'ուզեմ թէ կին մը հոգի եւ որոշ յատկութիւններ ունենալու է: Գաւա՛թ մը եւս, խնդրե՛մ... Անշուշտ, շատ հաճելի պիտի ըլլայ որ մարդու մը կինը ըլլայ գիրուկ, բայց փոխադարձ երջանկութեան համար այս բանը մեծ կարեւորութիւն չունի. կարեւորը անոր խե՛լքն է: Աւելի պարզ խօսքով, կին մը խելքի՛ ալ շատ պէտք չունի, որովհետեւ եթէ խելք ունենայ, իր անձին մասին շատ մեծ համարում մը պիտի ունենայ եւ խելքին մէջ բաներ մը պիտի դարձնէ: Մեր օրերուն, կրթութիւնը անհրաժեշտ եւ կարեւոր է, անշուշտ, բայց կրթութիւնն ալ բազմատեսակ է: Կնոջ մը համար լաւ բան է Ֆրանսերէն ու գերմաներէն գիտնալ, բազմաթիւ լեզուներ խօսիլ, շատ լաւ բան է ասիկա: Բայց ի՞նչ օգուտ ունի, երբ, օրինակի համար, փրթած կոճակ մը կարելի չի գիտեր:

ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգ. ԵՂԻՇԷ

(1 – Շար.)

բու փոխարէն, ես կ'երթամ...:

21 Մարտ.— Ժամը 9ին Տիարպագրը երթալու համար Այնթապի ուղղութեամբ ճամբայ կ'ելլենք: Օդը ամպոտ է եւ անձրեւը շարունակ կը տեղայ: Երեկոյեան ժամը 3ին Այնթապ կը հասնինք: Հոս մէկ ժամ պիտի մնանք: Այդ միջոցին կ'ուզեմ անպայման Այնթապի պատմական բերդը տեսնել:

Քաղաքին անծանօթ ըլլալուս պատճառով ժամանակ շահելու համար, կառք մը վարձելով, աճապարանքով փողոցներէն կ'անցնիմ:

Բերդին տակը կառքէն իջնելով, գրեթէ վազելով վեր կ'ելլեմ: Բայց աւա՛ղ, ամպերը կ'որոտան, կայծակները կը շողան: Անձրեւը յորդահոս կը տեղայ: Ուրիշ այցելուներ խորշերու մէջ ապաստանած, անձրեւին դադրելուն կը սպասեն, բայց ես սպասելու ժամանակ չունիմ... ուստի՝ հոս ու հոն կը վազվզեմ:

Վերէն քաղաքը կը դիտեմ: Մշուշը ծածկած է ամենուրեք. ես ալ սրտաբեկ ու գլխիկոր, կը փախչիմ: Ժամը 4ին, դէպի Եդեսիա (Ուրֆա) մեր ճամբան կը շարունակենք:

Կէս գիշերին Եդեսիա կը մտնենք: Օդը ցուրտ է ու անձրեւը կը շարունակուի: Թրջուած վերարկուս օթոպիւսին մէջ կախած եմ, որպէսզի չորնայ: Տաքնալու համար տեղ մը կը փնտռեմ: Հնօրեայ ու կամարակապ սրճարան մը կը մտնեմ:

Թէյի ամէն մէկ ումպին, շուրջս կը դիտեմ: 1961 Դեկտեմբերին գիշեր մը՝ դարձեալ այս սրճարանին մէջ թէյ խմեր էի... Մէկ, երկու, երեք... դաւաթները կը պարպուին: Մէկ կողմէ ալ յուշամատեանիս էջերը կը շրջին, թէյի դաւաթները կը գլորին, յիշատակարանի էջերը կը շրջին, անիւներ կը թաւալին, մենք ալ խաչի խորհուրդը մեկնաբանելու կ'երթանք...:

Գիշերուան ժամը 5ին Տիարպաքրը կը հասնինք: Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, մեր դէմը ելլող առաջին պանդոկը կը մտնենք եւ անկողիններու խորը կը թաղուինք:

23 Մարտ, Զորեքշաբթի.— Օրը իսլամներու տօնին հանդիպած ըլլալուն պատճառաւ, կանոնաւոր սպասարկութիւնները խանգարուած են: Նոյն օրը Տէրիկ կարենալ հասնելու համար, բեռնատար կառքի մը մէջ հազիւ տեղ մը կրցանք ապահովել:

Գնացքը երկար է եւ ճամբորդութիւնն ալ տաժանելի կ'անցնի: Տիրացու Պ. Գէորգին նայուածքներէն կը դուշակեմ, շատ կը նեղուի: Երբեմն աչքերս դիտումնաւոր կերպով կը գոցեմ, որպէսզի անոր լուռ բողոքներէն խուսափիմ: Միջոց մը ան գիւղացիներու հետ խօսակցութեան կը տարուի: Ես ալ միայն տեւական ցընցումներու ոստումներով կ'օրօրուիմ:

Կառքին ամէն կողմը գոցուած ըլլալուն պատճառով, դուրսի հետ մեր հաղորդակցութիւնը բոլորովին խզուած է: Փոչիի ամպ մը մեզ անհանդիստ կ'ընէ: Թաշկինակներով մեր շնչառութիւնը կ'ուզենք կանոնաւորել, սակայն մեր արգելափակուած խցիկին մթնոլորտը վայրկեանէ վայրկեան անտանելի կը դառնայ: Անցած տեղերնիս չկարենալ տեսնելուս համար, որքան ճամբայ կտրեր ենք եւ տակաւին որքան երթալիք տեղ ունինք, չեմ կրնար ստուգել, այս ալ ուրիշ տաղտուկ մը...:

Երբեմն տեղեր, կառքը իր բեռը չի կրնար տանիլ: Այս պարագային, ճամբորդները վար իջնելով, կը սկսին կառքը հրել: Այսպիսի պարագաներու, բոլորիս տրամադրութիւնները կը փոխուին, քաշքշուքներ կ'ըլլան, եւ սակայն վտանգը չէ անհետացած:

Տեղ տեղ ձիւներու մէջէն կ'անցնինք, բարձրութիւնները դժուար կ'ելլենք, եւ սակայն, վայրէջքները սուրալով կ'իջնենք: Վերջապէս Տէրիկի երազային ու խորհրդաւոր, բայց սիրուն ձորը կը մտնենք: Քանի մը ժամ ետքը արդէն Տէրիկցիները իրարու ուրախ լուրեր կը հաղորդէին: Մեծ Պահքի իբր վարձատրութիւն՝ հաղորդութեան արժանի պիտի ըլլային:

24 Մարտ Հինգշաբթի.— Տէրիկի Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ Ընթրեաց պատարագը կը մատուցանենք: Ժողովուրդը մեծով պզտիկով կը հաղորդուի:

Երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւնը իսկական վերնատան նմանութիւնն է: Այդ օրը ելեկտրական հոսանքը կտրուած ըլլալուն, եկեղեցին մոմերու լոյսերով լուսաւորուած է: Այս տեսարանը մեզ անցեալին աւելի կը մօտեցնէ: Ես ալ, վերացած, հին օրերու պաշտամունքը կատարելու: Ու ես կ'երթամ...:

Ես, վերացած ու անցեալին փոխանցուած, հարազատ տօնը կը տօնեմ: Ոտընլուայի արարողութիւնը փոխանակ բեմին վրայ կատարելու, դասին մէջ կ'ընեմ: Նահապետի մը նման ծնրադրած, ծերին ու երիտասարդին, մեծին ու պզտիկին բոլորին ոտքերը կը լուամ: Անդադրում խոնարհութիւններով ու խաչակնքելով եւ երկիւղածութեամբ լուացումի մօտեցողները, ապա սեղանին դառնալով բազկատարած երախտագիտութեան տուրքը կը մատուցանեն: Կայլակ առ կայլակ հոսող արցունքի շիթերը, հոգւոյս մէջ ովկէանոս մըն են այսօր: Այդ անհունին մէջ, իմ անխորտակելի նաւակս աներկիւղ կը նաւարկէ:

Մութ գիշերին, մոմերու աղօտ լոյսին ցոլքերուն հետ արցունքներ կը շաղախուին: Տառապանքի հովիտին մէջ խաչի ճամբուն ուղեւոր մըն ալ ես:

Ու ես կ'երթամ...:

Արարողութիւնը աւարտած է: Մեկնելու համար գոյքերս հաւաքած պահուս կը տեսնեմ թէ մշտավառ կանթեղը մարած է: Վերջին պարտականութիւնս կատարեալ ըրած ըլլալու համար, կանթեղը ձեռքովս վառելէ ետք, քովընտի պահարանին մէջ, մոմի լոյսի մը առջեւ կ'աղերսեմ.

— Ո՛վ Ս. Գէորգ հայրիկ, մենք ճամբորդ ենք, դուն մեզի պահապան ու բարեխօս եղիր...:

Հրաշագործ Սուրբը իր հայրական հոգածութիւնը գիշերը երազիս մէջ ինծի խոստացաւ:

Երազիս մէջ տեսայ որ ինքնաշարժի մը մէջ նստած զառիվերէ մը կը մագլցինք: Կառքը վարողը չեմ տեսներ: Վերելքին վերջաւորութեան կառքը կեցաւ եւ շարժավարն ալ վար իջաւ: Ասկէ ետք կառքը սկսաւ դէպի ետ վար իջնել: Այս պահուն, մտաբերեցի թէ ես կառք վարել չեմ գիտեր: Պատահելիք վտանգ մը ես ի՞նչպէս պիտի կանխեմ: Եւ առանց շուարելու՝ ղեկը բռնելով, կառքին կռնակը պատի մը կռթնցնելով, յաջողեցայ կեցնել: Այս միջոցին ձայն մը լսեցի.

— Ազատեցար...

Առաւօտ կանուխ, առաջին գնացքին հասնելու համար կ'աճապարենք: Այս անդամ կառքը հանգստաւէտ է եւ ճամբորդութիւնը հաճելի կ'ընթանայ: Տեղ մը անակնկալ ու անսպասելի պատահար մը բոլոր ճամբորդները յուզումի կը մատնէ: Զառիվերի մը վրայ, մեքենան կը կենայ եւ կառքը կը սկսի ետ ետ երթալ: Շարժավարը չի կրնար կեցնել, սակայն ճարպիկ շարժումով մը կառքին կռնակը ժայռի մը կռթնցնելով միայն կը յաջողի անխուսափելի վտանգը կանխել: Այդ վայրկեանին երազս յիշեցի: Ս. Գէորգ Հայրիկը մեզի պահապան էր եղած...:

Ս. Գէորգի պաշտպանեալ, խաչի ճամբուն ուղեւոր: Ու ես կ'երթամ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ
ՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Թութանխամունի դանձէն ետք, Ֆրանսա կը ներկայացնէ հնագիտական բնոյթի նոր դանձ մը, այս անդամ Սթրազպուրկի մէջ: Ցուցահանդէսը լայն դաղափար կուտայ Մայա մշակոյթին մասին:

Կոյս անտառ մը կը ծածկէր բացատը, մայրի եւ մահակենի ծառեր, 50 մեթր բարձրութեամբ, կը ծածկէին Կուաթեմալայի հիւսիսային մասին մէջ, արեւադարձային, ճախճախուտ շրջանի դաղտնիքը:

Հնագէտները յայտնաբերեցին այս դաղտնիքը, որ անհետացած հրաշալիք մըն է — հոյակապ տաճարներ եւ պալատներ, որոնք կը պատկանին Մայա հնդիկ ժողովուրդին:

Հետախոյզներուն համար անհասկնալի կը թուի, թէ ինչպէս բարձր քաղաքակրթութեան տէր այս ժողովուրդը քարէ գործիքներով կարողացած է այնքան շրջեղ, հոյակապ կառոյցներ շինել: Թիքալի, — այս է վայրին անունը, — տաճարներուն կեդրոնը կազմուած է հինգ հսկայ բուրգերէ, քսան յարկանի շէնքի մը բարձրութեամբ, կառուցուած քարի զանգուածային կոյտերով: Բաց սանդուխներ, հարիւր աստիճաններով կը տանին դէպի բուրգերու սարահարթին վրայ կառուցուած քարակերտ տաճարները:

Ֆիլատելֆիոյ Փենսիլվանիա համալսարանին հնագէտները 11 տարուան ընթացքին լոյս աշխարհ բերին մօտաւորապէս 350 մեծ կառոյցներ, քարէ խորաններ եւ քանդակուած կերպարներ, իրեր եւայլն: Աւելի քան 50·000 լուսանկարներ քաշուեցան: Թիքալ — «տաճարներու քաղաքը», մէկն է աշխարհի ամէնէն հետաքրքրական եւ առեղծուածային հնագիտական յայտնագործումներէն:

Այլազան տեսութիւններ գոյութիւն ունին այս քաղաքակրթութեան ծագման եւ պատմութեան մասին: Մայա հնդիկ պետութիւնը ծաղկեցաւ Գ. եւ Ժ. դարերուն միջեւ եւ ապա վերջնապէս անհետացաւ: Հնագէտները հաստատեցին, թէ մայա ժողովուրդին փայլուն մշակոյթը զարգացաւ ինքնաբերաբար, գրեթէ առանց ազդուելու եւ առաջնորդուելու ուրիշ մշակոյթներէ:

Թիքալի բուրգ-տաճարները, այնքան պատկառելի են եւ այնքան կատարեալ ձեւեր ունին, որ երբ հնագէտները քարտիզագրեցին առաջին անդամ այս հրաշալի կառոյցները, զանոնք անուանեցին կարգ մը եւրոպական հին յուշարձաններու անուններով: Այսպէս, չորս հսկայ բուրգերը եւ մօտաւորապէս երկոտասնեակէ աւելի փոքր տաճարներ, որոնք բացայայտօրէն կը կազմէին Թիքալի կեդրոնը, գրաւելով աւելի քան 17 քառ. քիլմ., կոչուեցան «հիւսիսային Ակրոպոլը»:

«Մեծ հրապարակը», շատ աւելի մեծ քան Հռոմի Ս. Պետրոս հրապարակը, սալարկուած է եւ շրջապատուած ճոխ կերպով զարդարուած խորաններով, խորաքանդակաւոր սիւներով, երկու, երեք եւ հինգ «երկնաքեր» հոյակապ խումբերով, կառոյցներ՝ կրաքարէ: Այս կառոյցները իրագործուած են, այն ժամանակ, երբ Եւրոպայի կեդրոնին մէջ հազիւ սկըսած էր օգտագործուիլ քարը իբրեւ շինանիւթ:

Հնագէտները կ'ենթադրեն, թէ առեղծուածային Թիքալ քաղաքը ունէր առ նուազն 10·000 բնակիչ՝ հաւանաբար քուրմերու ազնուական դասէն:

«Թէ՛ տիրապետողներու եւ թէ քրմական տոհմերու ուժը, — դիտել կուտան ամերիկացի հնախոյզները, — խորտակուեցաւ անակնկալ կերպով: Գիտութիւնը եւ արուեստը անկում կրեցին կառուցումներու յանդուգն յատակագիծերը մնացին անիրագործելի, ինչպէս կ'երեւի պալատները եւ տաճարները լքուեցան միայն քանի մը շաբաթուան կամ ամսուան ընթացքին»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Պարտէզին դուռը հրելով ներս մտաւ եւ մօտենալով կապելային՝ առանց դուռը զարնելու բացաւ եւ ինքզինքը դտաւ իրեն պէս մարդոց դիմացը, որոնք փայտէ սեղաններու առջեւ նստած, մէյ մէկ գինիի գաւաթ առջեւնին, բարձրաձայն կը խօսէին ու կը խնդային:

— Թոմպուլիկն է, Թոմպուլի՛կը, բացագանչեցին ամէնքը մէկ բերան:

Անոնցմէ մէկ քանին ոտքի ելան եւ ջերմ ընդունելութիւն մը ըրին իրենց ընկերոջ: Վիտօք կապելայէն քանի մը քայլ անդին կանգ առած էր:

Գաղտնի ոստիկանը, քիթը չտեսնելու աստիճան գինովցած մէկու մը նման ցանկապատի մը կռթնելով, սկսաւ ընելիքին վրայ մտածել:

Յետոյ գրպանէն յուշատետր մը քաշելով թերթ մը թուղթ փրցուց եւ մատիտով բաներ մը գրեց վրան, եւ փողոցին մէջ խաղացող աչքը բաց աղոցմէն մին կանչելով՝ ականջին բաներ մը փսփսաց, ձեռքը քանի մը ֆրանք դրաւ եւ գրած թուղթը անոր տալով ցած ձայնով ըսաւ.

— Այս թուղթը երբոր իրեն տաս, ա՛ն ալ քեզի նուէր մը պիտի տայ, հասկցա՞ր:

Լակոտը նուէրին ձայնը առնելուն պէս՝ չորս ոտքով վազել սկսաւ:

Վիտօք այս գործը լմնցնելէ ետք կապելայէն ներս մտաւ եւ վերջին աստիճան խմած ըլլալ ձեւացնելով, նստարանի մը վրայ ինկաւ. յետոյ, արմուկները գինիի բիծերէն սեփ սեւ եղած սեղանի մը կըռթընցնելով եւ ձեռքերովը դէմքը ծածկելով, քնանալու ձեւ մը առաւ... բայց մատներուն տակէն ամէն բան կը տեսնէր:

Չորս կողմէն զանազան հարցումներ սկսան տեղալ հաւու գողին գլխուն:

— Ի՞նչ է ան, տիրացու, երեսդ ո՞ր մոխիր-ծախող (ածխավաճառ) կնիկը պագաւ... սեփ սեւ է եղեր... խօսք առաւ ներկաներէն մին:

— Ինծի անանկ կուգայ որ ոսկորներդ աղէկ մը շտկեր են... ո՞ր միս-փեթթողին գացիր... աւելցուց ուրիշ մը շնական խնդուքով մը:

Հաւու գողը անոնց ձեռքէն ազատելով ինքզինքը, ձեռքը սեղանին զարկաւ եւ գոռացող ձայնով մը գոչեց.

— Է՛յ, գլուխ մի՛ ուռեցնէք...: Ինծի՛ նայէ, Ոջլոտ-հաւ, բերանս չորցաւ... սըկէ պուտ մը կարմիր ջուր տուր...:

— Ա՛ռ, Թոմպուլիկս, ա՛ռ, սանկ անուշ մը ճնկէ նայիմ կենացս, ըսաւ երեսը չնայուելու աստիճան տգեղ մեգերայ մը փայտէ գաւաթով մը գինի երկարելով անոր:

— Ապրի՛ս, Ոջլոտ-հաւ, գոչեց Թոմպուլիկ եւ գաւաթը բերնին տանելով մէկ ումպով պարպեց:

Յետոյ, գաւաթը գետին գլտորելով, աթոռի մը վրայ նստաւ, եւ այն միջոցին երբ կապելային մէջ գտնուողները, էդ ու արու, իր գլուխը կը հաւաքուէին, Թոմպուլիկ, թեզանիքովը բերանը սրբելով՝ շնական ու սպառնական շեշտով մը ըսաւ.

— Շո՛ւնշանորդի վասակներ, ո՞ւր էիք, հէ՞, ո՞ր ծակը մտեր էիք...: Կեցէք դուք, ես հիմա ձեզի կը սորվեցնեմ իմ ո՛վ ըլլալս...:

Ամէնքը վախերնուն բերաննին չբացին եւ եղած տեղերնին սմքեցան մնացին:

Անանկ կ'երեւէր թէ Թոմպուլիկ մեծ ազդեցութիւն ունէր այս մարդասպաններու, գողերու եւ քսակահատներու խըմբակին վրայ:

— Արիւն չէ՞ մնացեր միսերնուդ մէջ, հէ՞, գոռաց հազարապետ աւազակը սարսափի մէջ ձգելով գինքը մտիկ ընողները: Ինչո՞ւ ինծի մինչեւ լոյս ատ շուներուն ձեռքը ձգեցիք... ինչո՞ւ չեկաք չաղատեցիք: Վարդապետը բան մը չըսա՞ւ ձեզի... բռնուած ըլլալս չէի՞ք իմացած...:

— Իմացանք, Թորպուլիկ, իմացանք, յարեց մէկ աչքը կոյր հսկայ մը որ ինքնագլուխ կրնար ցուլ մը գետին տապալել: Այս իրիկուն Գաբրիէլ Հրեշտակապետին խանութը պիտի ժողվըուէինք, պիտի գայինք սա շուն Վիտօքին տունը տակն ու վրայ պիտի ընէինք, քար քարի վրայ պիտի չձգէինք եւ քեզի հոնկէ պիտի փախցընէինք... ամէնքս ալ վարդապետին առջեւը երդում ըրեր էինք...:

— Ապրի՛ս, Ծուռ-նայող, մարդ ըսածդ ալ ասանկ ըլլալու է...:

— Թոմպուլիկ, քուկին ծակը մտնելէդ ետքը դիտե՞ս վարդապետը ի՛նչ ըսաւ, «ալ աս անգամ ատ Վիտօք ըսուած շունը անդիի աշխարհ թմբուկ զարնելու զրկելու է», աւելցուց Ոջլոտ-հաւ, որ այս անունը ստացած էր երկուքը մէյ մը գլուխը քերելու կեղտոտ սովորութենէն:

— Ատկէ ուրիշ ճար չկայ, Պիպին ու Քոքոն ալ հետը զրկելու է որ ջութակով ու կիթառով իրեն ձայնակցին, հաստատեց հաւու գողը առեղծուածային ժպիտով մը:

— Դաշնակ զարնող կնիկ մըն ալ զրկելու է որ նուագախումբը լման ըլլայ, գոչեց աւազակներու բանակին հարիւրապետներէն մին քրքիջ մը արձակելով:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Ոսկան Ղուկասեանի մահուան տխուր առթիւ իր բարեկամներէն՝ փոխան ծաղկեպսակի.— Թորիկ Գալիկեան 15 Ֆրք., Արիս Գարայեան, Զատիկ Զատիկեան, Կարապետ Թոփալեան, Փիլիպոս Եսայեան, Լութֆիկ Քաշըքեմանեան 10ական, Քէնան Ազատեան 5 Ֆրանք:

ՋՈՒԹԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՔԱՋԵԱՆ

Այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին ուսանողական միջազգային թատերասրահը, 21 Պուլվառ Ժուրտան

(Մէթրօ Սիթէ Իւնիվերսիթէր)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արթօ Չիպուքճեան 100 Ֆրանք կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանդիստեան տան, Կարպիս Պետրոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Պ. Կարպիս Գապատայեան 100ական Ֆրանք կը նուիրէ հանդստեան տան (ըստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարդաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի, Կարպիս Պետրոսեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս հինգշաբթի ժամը 8,30ին, ընկերուհի Թորոսեանի բնակարանը՝ 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ (Քաշան):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Համբարձում Թոմասեան (Թերճանցի) որ ժամանակին Փարիզ էր, ուրկէ մեկնած է շրջանները:

Փնտռողն է Հայաստանէն (Լենինական) իր եղբայրը Գրիգոր Թոմասեան: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.—

Mr. KEVORK MARKARIAN
33, Cité Lunette — 38 LANCEY

×

Մգռագում գիւղէն, Սմբատ Գէորգի Յովհաննէսեան (ժամկոչի տղան) կը փնտռէ իր քոյրը Շուշան (Խաթունի աղջիկ): Հասցէն Թալինի շրջան գիւղ ներքին Բազմաբերդ (Հայաստան):

×

Գէորգ Մկրտիչի Սմբատեան կը փնտռէ հայրը Մկրտիչ, (Մգրօ) Սմբատի Ղազարեան ծնած 1904ին, Խասգիւղ: Գէորգ կը փնտռէ նաեւ իր հօրեղբայրը Գօրկէյ, որ կորսուած է Գումրուէն (Լենինական) որբանոցէն: Հօրը անունը՝ Քոչէ Սէդօ, մօրը՝ Վարդիկ:

×

Լեւոն Թովմասեան կամ Յարութիւնեան, Խնուսէն, հօրը անունը Խուրշուդ, մօրը՝ Մարգրիտ, քոյրը՝ Ազնիւ: 1915ի գաղթին կորսուած է:

Լուր ունեցողներէն գրել Պ. Սարգիսեանի՝

10, Grand'Rue
95 - HERBLAY (FRANCE)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ներկայանալ Կապ. Խաչի գրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Գ. յարկ, Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 15էն 20:

ԼԻՈՆ.— Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները: Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Ռիւ տէ Թռուա Փիէռ, Լիոն (7):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Յառաջ»ի վարչութիւնը, ի գին մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պահեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հակառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձք, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն: Հակառակ անոր նաեւ, որ իբրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդգրկէր փարիզեան օրաթերթերու բաժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատավաճառութեան համար, անհամեմատ տարբերութիւն մը դնելով երկու գիներուն միջեւ:

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1էն պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը:

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուելու ներկայ սակէն, փակելու համար իրենց բոլոր առկախ հաշիւները:

ՅՈՒԼԻՍ 1էն ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպուած Ժանթիյի, Պիսէթր եւ Փորթ տ'Իթալիի շրջանի Կրթական Մարմնոյն կողմէ Յունիս 17, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին «Քոմպաթան»ներու սրահին մէջ՝

17, Rue Raymond Lefèvre — Gentilly

Երգ, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն, աշակերտներու կողմէ եւ անակնկալներ:

Մուտք 2 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Բաֆֆի» խումբի ընկերները Ուրբաթ (16 Յունիս) երեկոյ ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը Յունիս 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ, հայկական նուագ

հայրենակիցներ Միրիճան Շիրվանեանի, եւ Շմաւոն Պալեանի կողմէ

Ճաշագին 10 ֆրանք

Հաճելի մթնոլորտ

Կը հրաւիրուին Սեբաստացիները եւ բոլոր անոնք որոնք իրենց ներկայութեամբ կ'ուզեն յարգել հերոսին յիշատակը:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Գին 15 ֆր.

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

(Գին 2 ֆր.)

Կը գտնուին

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԾԵՐԻԿԵԱՆ

13, Rue des Dominicaines, MARSEILLE

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières

Tél. : 733-11-00

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կար. Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին:

Կ'ընդունուին 6 – 14 տարեկան մանուկներ:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով:

Պարտաւորիչ է ՊԷ – ՍԷ – ԺԷ պատուաստը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրացի տարեկան ճաշը Յունիս 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Փարիզ, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հանդէսը 17 Յունիս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ (Տէսին): Խմբական երգեր, արտասանութիւններ, աշակերտներու կողմէ կը ներկայացուի «Գայեանէ» Լէոյի:

Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԿՈՄՍԻ

«ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ» Դ. ՀԱՏՈՐԸ եւ ԿԵԱՆՔԻ ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ»

Մանկապատ – յուշերը:

Ֆրանսայի համար գինը նշանակուած է 15 Ֆրանք:

Դիմել Հրանտ Սամուէլ գրատուն:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆոյի բանակումները տեղի կ'ունենան Յուլիս 3էն 27 եւ Օգոստոս 1էն 18:

Յուլիսի բանակումին կ'ընդունուին 6–14 տարեկան տղաք եւ աղջիկներ, իսկ Օգոստ.ի բանակումին կ'ընդունուին 14էն վեր տարիք ունեցող երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ:

Արձանագրութեան համար դիմել Ժէօնէս է Աքսիոնի վարչութեան.—

ARTHUR HELVADJIAN (Pasteur)
6, Place de la Rolonde — ST-JEROM E - MARSEILLE (13) — Tél. 62-85-10

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

MERCREDI 14 ՅՈՒՆԻՍ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10935 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.935

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Դ.

Սատի Քոչաշ թուումն մասանցը կ'ընէ 1860էն սկսեալ կազմուած հայկական միութիւններուն:

Ասոնք նախապէս ընկերային նպատակներ կը հետապնդեն եղեր, սակայն ետքէն կազմեր են Թրքահայութեան առաջին ըմբոստական բջիջները:

Կը յիշէ Բարեսիրական Միութիւնը, Զոհաբերութեան Միութիւնը, Վանայ Արարատեանը, Մուշի Դպրոցասէրը, Արեւելեան եւ Կիլիկեան Միութիւնները: 1880ին չորս Միութիւններ միանալով կազմեցին Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը:

Աւելի յեղափոխական նպատակներով 1880ին Էրզրումի մէջ կազմուեր է Զինեալներու Միութիւնը, Դէպի Հայաստան, Երիտասարդ Հայաստան (Կովկասի մէջ), Միութիւն եւ փրկութիւն եւ Սեւ Խաչ (Վանայ մէջ):

Պոլսոյ մէջ կազմուեր է Ազգանուէր Հայուհեաց եւ Հայ Հայրենասիրաց միութիւնները: Այս վերջինին նպատակն է եղեր բարենորոգումներ պահանջել Թուրքիոյ մէջ եւ միջոցներու մէջ խտիր չդնել այդ նպատակի իրագործման համար:

1881ին Էրզրումի մէջ հիմնուեր է Բարձրագոյն Խորհուրդը, որ շուտով անունը փոխեր է Պաշտպան Հայրենեացի: Այս կազմակերպութիւնը յետագային մեծնալով հրոսախումբեր կազմեր է, աւելի քան 400 փորձ հայդուկներ հասցուցեր եւ անոնց հրամանատարներ ալ կարգեր է տասնապետի, հարիւրապետի եւ հազարապետի աստիճաններով...:

Ասոնք հիմներ են զինարաններ եւ փամփուշտի մթերանոցներ:

1890ին Պոլսոյ մէջ կազմուեր է Շանթ յեղափոխական միութիւնը եւ Զոհաբերութիւն ընկերակցութիւնը:

Այս բոլոր կազմակերպութիւնները առաւելագոյն չափով կը ղեկավարուին եղեր Կովկասահայերու կողմէ, լայն օժանդակութիւն գտնելով կրօնապետներէ, քահանաներէ եւ ուսուցիչներէ:

Յետոյ կը խօսի հնչակեան կուսակցութեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմութեան եւ գործունէութեան մասին:

Հնչակեաններու նպատակն է եղեր նախ փրկել Թրքահայաստանը, աւելի ետքը միանալ Ռուսահայաստանի եւ Պարսկահայաստանի եւ ստեղծել ազատ ու անկախ Հայաստան մը: 1897ին ներքին պառակտումի հետեւանքով երկուքի բաժնուեր են, Սոց.-Դեմոկրատ եւ Վերակազմեալ անուններով եւ իրարու դէմ ցցուեր են ատելութեամբ ու թշնամութեամբ, մինչեւ իսկ զիրար կը սպաննեն եղեր: Իրենց գործունէութիւնը կեդրոնացած է եղեր Անդլիոյ, Ռուսիոյ, Եգիպտոսի եւ Պուլկարիոյ մէջ: Կազմակերպիչներն էին, կ'ըսէ, ռուսահպատակ եւ պարսկահպատակ Հայեր: Հոգեւորականներ եւ ուսանողներ արձանագրուեր են Հնչակին, հիմնուած Կարլ Մարքսի սկզբունքներուն համաձայն:

Գալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան, 1892ին միայն հրատարակեր է իր ծրագիրը, ընդօրինակութիւն ռուսական Նարոտնովոլեց կազմակերպութեան, որուն կը պատկանի եղեր Քրիստափոր Միքայէլեան:

Դաշնակցականներու նպատակն է եղեր ըմբոստութիւններ յարուցանելով քաղաքական ու տնտեսական ազատութիւն ապահովել Թրքահայաստանի համար: Հետեւեալ հրամանը տուեր են իրենց կազմակերպութիւններուն.—

«Ուր որ տեսնես Թուրք մը եւ Քիւրտ մը, առանց այլեւայլի զա'րկ: Սպաննէ' գաղթականները, դրուժանները, հայ մատնիչները, դաւաճանները, վրէժ լուծէ»:

Դաշնակցականները բացէ ի բաց ահաբեկչական, սպառնական եւ անիշխանական մթնոլորտ մը ստեղծեր են եւ իրենց ըսածները կը գործադրեն եղեր: Նկատի ունենալով Թուրքիոյ պայմանները, որդեգրեր են ազգայնական-ընկերվարական ծրագիր մը, իրենց կապելու համար ժողովրդական զանգուածները, գրգռելու եւ շահագործելու անոնց ազգային զգացումները:

Հարուստները շատ չեն օգներ եղեր յեղափոխականներուն, որոնք սպաններ են «անոնց մեծագոյն մասը»...:

Իր յերիւրած սուտերը կլլեցնելու համար Քոչաշ վկայութեան կը կանչէ Ռոպըրթ քոլէճի տնօրէն Թրքասէր Տր. Համլինը, որ չենք գիտեր ո՞ւր եւ ի՞նչ առթիւ պատմեր է եղեր «խելացի եւ անգլերէնը մայրենի լեզուի պէս խօսող» Հայու մը հետ իր խօսակցութիւնը: Այդ «խելացի» Հայը յայտներ է Ամերիկացիին թէ հայ հրոսակները առիթի կը սպասեն սպաննելու համար Թուրքերն ու Քիւրտերը եւ հրկիզելու անոնց գիւղերը, յետոյ լեռ պիտի բարձրանան: Այն ատեն իսլամները պիտի ընդվզին եւ պիտի յարձակին անպաշտպան Հայերու վրայ: Ռուսերն ալ յանուն մարդասիրութեան եւ քրիստոնեայ քաղաքակրթութեան Թուրքիա պիտի մտնեն եւ Անատոլուն պիտի գրաւեն...:

Այս առասպելը իբրեւ փաստ յիշող Թուրք յօդուածագիրը կը մեղադրէ Հայերը, թէ «կէտ մը չէին խորհած: Ռուսիա կամ տարբեր պետութիւն մը եթէ երբեք գրաւէր Թուրքիան, այս հարուստ երկիրը միթէ՞ Հայերուն պիտի տար: Քանի' քանի' օրինակներ կան այսպէս»:

Ու կարեկցակա'ն շեշտով կ'աւելցնէ.

«Ուրեմն մե'զք եղաւ այս դատին համար զոհուած Հայերուն: Այս գործունէութիւնն է, որ այսօր կը շարունակուի աշխարհի մէջ, միեւնոյն ձեւով»:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԻՍՐԱՅԷԼ

ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏ ՊԻՏԻ ՈՒԶԷ

ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՆ ՎԵՐՋԱՅԱԾ Է

Իսրայէլի վարչապետը Քնէսէթին (Խորհրդարան) առջեւ խօսած իր ճառով, տուաւ հաշուեկշիռը վեց օրուան պատերազմին ու ծանրացաւ նաեւ այն պահանջներուն վրայ զորս Իսրայէլ կը դնէ բանակցութիւններ սկսելու համար:

Խորհրդարանին 120 երեսփոխանները ոտքի մտիկ ըրին Լեւի Էշքոլը, որու ճառը խիստ էր, հպարտ եւ վճռական.—

«Հպարտ ենք չնորհակալութիւն յայտնելու բոլոր անոնց որոնք օժանդակեցին մեր յաջողութեան: Հիմա խաղաղութեան կը բաղձանք մեր բոլոր դրացիներուն հետ: Ոչ ոք թող պատրանք ունենայ: Ոչ ոք թող կարծէ որ կ'ընդունինք վերադառնալ նախկին կացութեան: Չենք վերադառնար: Աշխարհի փաստեցինք թէ գիտենք դէպի յառաջ նայիլ: Հիմա դէպի խաղաղութիւն կը նայինք: Թշնամիին ուժը ճզմուեցաւ, խարիսխները մաքրուած են: Երկինքները ազատ են ամէն սպառնալիքէ: Սուէզ հասանք, խորտակեցինք էլիաթի պաշարումը: Երուսաղէմ վերամիացած է եւ առաջին անգամ ըլլալով ազատօրէն պիտի աղօթենք Սողոմոնի տաճարին պատին առջեւ: Այս պատմական ժամերուն, մեր բանակը, ինչպէս ամբողջ ժողովուրդը պայքարին մէջ եղաւ: Եկած աշխարհի բոլոր երկիրներէն, Իսրայէլցիք ցոյց տուին իրենց խոր միութիւնը: Սփիւռքի Հրեաները կրկին իրենք զիրենք միացած զգացին Իսրայէլի: Ամբողջ հրեայ ժողովուրդը ուր որ ալ ըլլայ խորապէս միացած զգաց»:

Պատմականն ընելէ ետք վերջին հինգ օրերու դէպքերուն, Էշքոլ ճշդեց Իսրայէլի դիրքը.— Արաբ պետութիւնները, որոնք 19 տարի առաջ զինադադարի համաձայնագրերը ստորագրած էին, որոնք նախաքայլն էին խաղաղութեան, չյարգեցին զանոնք եւ ՄԱԿը ոչ մէկ բան ըրաւ արգելք հանդիսանալու համար: Բոլոր անոնք որոնք կը խորհին թէ կարելի է վերադառնալ նախկին դրութեան, շատ կը սխալին: Նոր կացութիւն մը ստեղծուեցաւ եւ Իսրայէլ ետ չերթար: Հրեայ ժողովուրդին կապերը հօրենական հողին հետ ծովու պէս խորունկ են»:

Ճառը արաբերէնի թարգմանուած է անմիջապէս, արաբ երկիրներուն համար:

Յիշենք նաեւ թէ Մոշէ Տայեան տեսակցութիւն մը տուած է ամերիկեան Սի. Պի. Սի. կայանին եւ քննադատած է Միացեալ Նահանգները եւ ՄԱԿը եւ մաղթած որ Միացեալ Նահանգները «դասը քաղեն» 1956ի կռիւներուն եւ չնորոգեն իրենց ճնշումները Իսրայէլի վրայ: Մոշէ Տայեան աւելորդ կը նկատէ ՄԱԿի ստիպողական ուժը եւ կը նկատէ որ, ցարդ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը ոչ մէկ հարց լուծած է:

Իսրայէլ պէտք է պահէ Կազան, Երուսաղէմը եւ Յորդանան գետի արեւմտեան ափը: Նաեւ անշուշտ՝ Շարմ-էլ-Շէյխը: Այս է Իսրայէլի դիրքը, որ որոշ անզիջողութիւն ցոյց կուտայ:

Ողբերգական է Յորդանանի վիճակը, որ այսօր Երուսաղէմէն զատ, զրկուած է իր հողին արգասաբեր մասէն եւ փոխարէն հարիւր հազարաւոր գաղթականներ կ'ընդունի: Աշխարհի բոլոր կողմերը կոչեր կ'ըլլան օգնութեան փութալու համար արաբ գաղթականներուն: Ինչպէս գրած էինք երէկ, սովը կը տիրէ մինչ երախաներու, յղի կիներու, ծերունիներու բանակ մը ապաստան կը փնտռէ յորդանանեան հողին վրայ: Մինչ Ամմանի ձայնասփիւռը կոչ կ'ընէ որ Իսրայէլի կողմէ գրաւուած հողի վրայ գտնուող Արաբները իրենց տեղը մնան, որպէսզի չկորսնցնեն ամէն բան, գաղթը կը շարունակուի ու անոնցմէ մէկը կը բացատրէ պատճառը.— «Ստիպեցին որ գաղթենք: Մեր տուներէն հանեցին, մեր անցագիրները գրաւելէ ետք, մեր ունեցած քիչ մը դրամը առին եւ կիներուն վրայէն խլեցին քանի մը զոհարեղէնները զորս կը կրէին»:

Յորդանան գետի արեւմտեան ափը ամէնէն արգասաբեր հողն է եւ եթէ ետ չտրուի իրեն, աւելի քան ողբերգական եւ վտանգաւոր կացութիւն մը կը ստեղծուի Հիւսէյնի երկրին համար: Կարելի չէ գիտնալ զոհերու թիւը, բայց արաբ վիրաւորներու մեծ մասը այրած է նափալմէ եւ եղերական պատկեր մը կը պարզէ: Ականատեսներ կը հաստատեն նոյնիսկ թէ իսրայելեան օդանաւեր կրակ թափած են գաղթականներու գունդերու վրայ: Բը-ժիշկներ նոյնիսկ փաստեր ունին զորս կ'ուզեն ներկայացնել միջազգային կազմակերպութեանց եւ կ'ըսեն.— «Նախզգուշական բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են հակազդելու համար սիոնական քարոզչութեան որ պիտի գործածէ եւ շահագործէ միջազգային իր զօրաւոր աթուները մեզ հերքելու համար: Աշխարհի պիտի փաստենք թէ Այուշվիցի զոհերը նոյն տաղանդով գործեցին ինչպէս զիրենք չարչարողները»:

× Չորեքշաբթի օր Հրեաներուն համար տօն մըն է, որ մեծ իմաստ ունի այս անգամ: Օրէնքի մեծ տօնն է, որ կ'ոգեկոչէ Սինայի վրայ տասը պատուիրաններու տրուիլը: Առաջին անգամն է, Հռովմէացիներէն ի վեր, որ այս առթիւ Հրեաները Լացի Պատը պիտի երթան:

× Ուրիշ ողբերգական պատկեր մը կայ Սինայի մէջ: Արիւնլուայ ոտքերով, անկարող քալելու, կիզիչ արեւուն տակ, հազարաւոր են այն պարտուած զինուորները որ կը փորձեն տուն վերադառնալ, առանց իսկ գիտնալու ճամբան, այդ անծայրածիր անապատին մէջ, ու բախտաւոր կը նկատուի ան որ շուտ կը մեռնի:

× Գնդ. Պումետիէն Մոսկուա կը գըտնուի եւ տեսակ մը բանբերն է, արաբական այն աշխարհին որ տեղի չուզեր տալ: 3000 քիլոմեթր հեռու է իսրայէլեան սահմանէն, ու Պումետիէն կը շարունակէ իր չսկսած պատերազմը: Տեսնուած է Կոսիգինի հետ եւ հաւանաբար իր ճնշումին վրայ է որ Խորհ. Միութիւնը մտադիր է Ազգաժողովի բացառիկ նիստ մը պահանջել: Արդարեւ Խորհ. Միութիւնը իր պահանջներուն համար (Իսրայէլի քաշուիլը իր նախկին սահմաններուն վրայ) կրնայ մեծամասնութիւն ձեռք ձգել Ազգաժողովին մէջ, մինչ եթէ հարցը ծեծուի Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, Մոսկուա կը բախի ամերիկեան վեթոյին: ՄԱԿի արտակարգ ընդհ. ժողով գումարելու համար — քանի որ նստաշրջան չկայ մինչեւ աշուն — պէտք է որ անդամներու երկու երրորդը պահանջէ:

× Փարիզի արաբ դեսպանները Քէ տ'Օրսէ ընդունուած են, կը յուսան միշտ որ Ֆրանսա կրնայ միջնորդի դեր մը խաղալ, բանակցութիւններուն առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ շրջանը ցեղային ծանր բախումներ տեղի ունեցած են:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ինքնամուղ տարրալուծարան մը արձակուած է դէպի Արուսեակ: Պէտք է հասնի Հոկտեմբերին:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի Փարիզի գրասենեակին տնօրէնը՝ Տոքթ. Ամէր բաց նամակ մը զրկած է Ռըսըլ դատարանին: Ծանօթ է որ նախաձեռնութեամբ անգլիացի 95 փիլիսոփայ Ռըսըլի, դատարան մը կազմուած էր, որպէսզի դատապարտէ Վիէթնամի մէջ գործուած «ամերիկեան պատերազմական ոճիրները»: Արաբները կ'առաջարկեն որ դատարանը Միջին Արեւելքի վերջին դէպքերն ալ քննէ եւ ճշդէ.

Ա) Ո՞վ էր յարձակողը:

Բ) Պատերազմին, մէկ կամ միւս կողմը գործածե՞ց մեթոտներ որոնք պատերազմական ոճիր կը նկատուին: Այս առթիւ Արաբական Լիկան կ'ամբաստանէ Իսրայէլը որ յաձակում գործեց եւ գործածեց արգիլուած զէնքեր (նափալմ եւայլն) եւ դէշ վարուեցաւ գերիներուն հետ:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը Չորեքշաբթիի տեղ Հինգշաբթի պիտի գումարուի եւ քննէ կազի եւ ելեկտրականութեան սակերու յաւելումը:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչեւ կիլիկեան հայկական թագաւորութեան վերջնական անկումը՝ մեր ժողովուրդը անընդհատ դիտակցել, գնահատել եւ հոգեբանօրէն վերապրել է իր անցեալի մշակոյթը: Չնայած ահաւոր արգելքներին, Հայկեան զաւակները, կենաց ու մահուան կռիւ մղելով, պահպանել ու մշակել են լեզուն, գիտութիւնն ու արուեստը: Քաղաքակրթութեան զարգացումը ընդմիջումներ, մոռացումներ չի ունեցել: Անցեալը միշտ էլ եղել է ներկայ: Հայ ժողովուրդը իմացել է, թէ որտեղից է գալիս, ինչ է ինքը եւ ուր է գնում: Այլապէս անհասկանալի կը դառնային, աւելի ճիշդ չէին լինի գրերի գիւտը, Աւարայրի ճակատամարտը, Եղնիկի, Դաւիթ Անյաղթի իմաստասիրութիւնը, քերթողահայր Մովսէս Խորենացու «Պատմութիւնը», Շիրակացու տիեզերագիտութիւնը, Նարեկացու «Ողբը», Զուարթնոցն ու Անին, Գօշի իրաւագիտութիւնն ու Թորոս Ռոսլինը...:

Ի հարկէ, սխալ կը լինի ասել, թէ ԺԴ. դարից յետոյ համատարած ամլութիւնն ու մոռացումն է տիրել, թէ ճիգեր չեն եղել ու բան չի ստեղծուել: Ունեցել ենք այրեր, որ մաքառել, տառապել ու կերտել են: Կերտել են արժէքներ, որոնցով այսօր մենք հպարտանում ենք եւ իրաւունք ունենք հպարտանալու: Միւս կողմից, երբեք չեն անհետացել ժողովրդական ստեղծագործութեան դարաւոր աւանդները: ԺԴ.–ԺԸ. դարերուն եւ յետագային ստեղծուած բանահիւսութիւնը, քանդակազարդ գերեզմանաքարերը, ժողովրդական արուեստի այլ նմոյշները՝ գորգ ու կարպետները, ոսկերչութիւնն ու տնային իրերը, տարազները իսկապէս բարձրարուեստ են: Դրանք դեռ պէտք է ուսումնասիրուեն ինչպէս հարկն է եւ արժեքաւորուեն:

Բայց ես խօսում եմ անընդմէջ զարգացման, ծաղկման, փրոֆեսիոնէլ բարձրագոյն արուեստի մակարդակի եւ ժողովրդական զանգուածների ճաշակի ներդաշնակ միասնութեան մասին: Ապացուցելու հարկ չկայ, որ նախքան Կիլիկիայի անկումը մեզանում ոչ միայն կար այդ անընդհատութիւնը եւ ներդաշնակութիւնը, այլեւ հայ ազգային մշակոյթը միշտ էլ կանգնած էր համաշխարհային քաղաքակրթութեան զարգացման առաջին գծի վրայ, եթէ չհաշուենք այն պահերը, երբ մէկ, երկու դարով յառաջ էր անցնում այդ գծից: Իսկ դրանից յետոյ պետական, քաղաքական ինքնուրոյնութեան ի սպառ կորուստը, օտարների լուծը, դառն զրկանքները կատարեցին իրենց ճակատագրական դերը: Դարերի ընթացքում կամաց-կամաց մարեց հայ հանճարի հրդեհը: Մնացին մխացող փոքր օջախներ, որոնք առկայծում էին մերթ ընդ մերթ, թոյլ: Տառապեալ ժողովուրդը աստիճանաբար կարծես մոռացաւ իր կենսագրութիւնը՝ դա ամենասոսկալին էր: Հայաստանը դուրս մնաց մարդկութեան զարգացման ընդհանուր ուղուց: Ամէն ինչ մշուշապատուեց ու կորաւ անցեալի թանձրը խաւարում: Նոր ժամանակների քաղաքակիրթ աշխարհը, որի գոյութիւնը պայմանաւորուած էր նաեւ ժամանակին Հայերի ստեղծած քաղաքակրթութեամբ, մոռացաւ Արմենիա մշակութային երկիրը: Եւ երբ անցեալ դարի կէսերից սկսած մեր ժողովուրդը բռնեց ինքնագիտակցութեան փրկարար ուղին եւ ստեղծեց նոր արժէքներ, սրանով իսկ ազդարարեց իր գոյութեան մասին:

Եւ ահա, ԺԹ. դարի վերջին եւ Ի. դարի սկզբին, համաշխարհային գիտութեան ուշադրութիւնը բեւեռուեց նաեւ մեր անցեալի պատմութեան ու մշակոյթի վրայ: Դժուար է գերագնահատել այն գիտնականների (թէ հայ, թէ օտար) ծառայութիւնը, որոնք ձեւաւորուեցին ու ամուր հիմքերի վրայ դրին նոր հայագիտութիւնը: Բայց ուսումնասիրութեան ընթացքում կատարուեց մի այսպիսի, դուցէ եւ բնական, բան: Յայտնագործուած նիւթերն ու յուշարձանները այնքան հին ու որակով այնքան բարձր էին, հազարամեակներից եկող հայ հանճարի լոյսն այնքան շլացուցիչ էր, որ շատ հետազօտողներ (նոյնիսկ հայ) յանկարծակիի եկան: Շլացումից ծնուող կասկածները արմատ ձգեցին ու տարան դէպի սխալներ: Մի տեսակ գիտական հոգեբանութիւն դարձաւ մարդկանց (ասենք՝ Մ. Խորենացուն) ու յուշարձանները դարից դար, ժամանակաշրջանից ժամանակաշրջան տեղափոխելը (ի հարկէ՝ այս կողմ բերելու նպատակով): Աւելին՝ անպտուղ ժրաջանութեամբ սկիզբ առան ազդեցութիւնների որոնումները: Բանն այնտեղ հասաւ, որ հայ մշակոյթը համարուեց ասորական, բիւզանդական մշակոյթի մի մասնաճիւղը: Թէ ի՞նչպէս կարող էր պատահել (երեւի մտածեցին), որ մի փոքր ժողովուրդ այդքան հին, ինքնուրոյն եւ բարձր կարգի արուեստ, գիտութիւն ըստեղծէր: Առանց շփումների ոչ մի ժողովուրդ, ոչ մի արուեստագէտ մշակոյթ չի կարող ստեղծել: Կղզիացումը աղքատացում է բերում եւ յետոյ՝ մահ: Բայց պէտք է տուեալ ժողովրդի մշակոյթը դիտել ինքն իր մէջ, գտնել նրա իւրայատկութիւնը եւ նոր միայն փնտռել, նշել ազդեցութիւնն ու փոխազդեցութիւնը:

Ինչ խօսք, որ այսօրուայ հայագիտութեան նուաճումները մենք չէինք ունենայ, եթէ այդ ու նմանատիպ սխալները չյաղթահարուէին փաստերին բաց աչքերով նայող գիտնականների կողմից: Հիմա էլ դեռ վերանայւում են շատ ծուռը տեսակէտներ, հարցերը ստանում են ճիշդ լուծում: Բայց ակնյայտ է նոյնպէս, որ լաւ նպատակներ հետապնդող ուսումնասիրողը յաճախ տեսադաշտից դուրս է թողնում խիստ էական, համազգային-պատմական նշանակութիւն ունեցող ելակէտեր: Այսպէս, օրինակ, մեր մանրանկարչութեան, քանդակագործութեան, ճարտարապետութեան ինքնուրոյնութիւնը ցոյց տալու համար դիմում են զանազան միջոցների օգնութեանը՝ ասենք, բիւզանդական արուեստի հետ համեմատութիւններ անելիս: Դա անկասկած պէտք է, կարեւոր է, բայց բաւական չէ:

Յայտնի է, որ քրիստոնէական գաղափարախօսութիւնը, արուեստը բարձրացան մի կողմից հեթանոսական ինչ-ինչ ըմբռնումները իւրացնելու, այլ իմաստաւորմամբ պահպանելու միջոցով: Աշխարհայեացքի, գեղագիտական պատկերացումների փոփոխութիւնը կատարուեց նոր՝ քրիստոնէական դաւանանքն ընդունած բոլոր ժողովուրդների մօտ: Եւ մի շարք դէպքերում դժուար է ասել, թէ այս կամ այն սկզբունքի վերջնական ձեւաւորման զարգացման գործում ո՛ր երկրին է պատկանում առաջնութիւնը: Փաստն այն է, որ բոլորն էլ կատարել են իրենց դերը եւ ստեղծել մի ընդհանուր, միասնական – քրիստոնէական քաղաքակրթութիւն: Միջնադարեան քրիստոնէական արուեստը իտէալականի հաստատումն է: Աշխարհը նա մեկնաբանում է հոգու, հաւատքի տեսակէտից: Նկարիչը, քանդակագործը, որմնանկարիչը այդ վեհ բովանդակութիւնը արտայայտել են պարտադրուող կանոնների մէջ: Ընդունուած յստակ թեմաները ունէին ներկայացման յստակ ձեւ, անդամ՝ մանրամասների համար: Աւելին, գոյնի ընտրութիւնը եւս, որոշակի նշանակութեամբ, հաստատուն նպատակով էր արւում: Ամէն ինչ խորհրդանշական էր քրիստոնէական արուեստում: Պատկերուող տուեալ առարկան չունէր իր առարկայական իմաստը. նրա արժէքը մի այլ բան խորհրդանշելու մէջ էր: Այդ պատճառով, նաեւ, միջնադարեան արուեստի մէջ այդքան մեծ դեր էր կատարում վերացականութիւնը, եւ միջնադարի նկարիչը երբեք էլ չէր տալիս առարկայի նիւթական պատկերացումը: Բնական ձեւերը այստեղ վերածուել են հոգեկան արժէքի, գեղարուեստական խորհրդապաշտ ձեւերի: Բայց իկոնոկրաֆին մնում էր իկոնակրաֆի: Դա մի տեսակ «կանոնագիրք» էր փոփոխութեան ոչ ենթակայ, բոլորի համար պարտադիր: Ճիշդ է, արուեստագէտները շատ անդամ են շեղուել, սակայն, ընդհանուր առմամբ, սկզբունքը սկզբունք էր: Իսկ ի՞նչպէս էր ստեղծուել այդ «կանոնագիրքը»: Ո՛չ կամայականութեամբ, ոչ էլ ձեւականօրէն: Դա մի ամբողջ դարաշրջանի արտայայտութիւնն էր: Քրիստոնէական գաղափարախօսութիւնը արուեստից պահանջում էր, որ նա քարոզի իր գաղափարները, նկարահանէ սուրբ գիրքը: Եւ որպէսզի դիտողները սովորեն եւ անմիջապէս իմանան, թէ ինչ է պատկերացուած՝ ստեղծուել էին, ահա, այդ որոշակի կանոնները:

Ելնելով այդ նպատակից, իրագործելով այդ միտումը, արուեստագէտը մարմնաւորում էր խորապէս մարդկային ապրումներ, իտէալներ եւ երազանքներ:

Դա ընդհանուր էր քրիստոնեայ բոլոր ժողովուրդների արուեստների համար:

Բայց ամէն մի երկիր, իր պատմական ճակատագրին համապատասխան, այդ ընդհանրութիւնը ներկայացնում էր միայն իրեն յատուկ դրսեւորմամբ, իր նպատակների տեսակէտից, իր իտէալների ընդգծմամբ:

Օրինակ, երբ ուշադիր դիտում ենք բիւզանդական քրիստոնէական հրաշալի խճանկարչութիւնը, մանրանկարչութիւնը, որմնանկարչութիւնը, տեսնում ենք հետեւեալը.— Մարդկային կերպարները (եթէ անդամ պատմական անձնաւորութիւններ են) նրանցում ձգուած են վեր, համբառնում են երկինք, երբեք դիտողին չեն նայում, տպաւորիչ կերպով դիտողին մղում են դէպի վեր, տանում իրենց հետ: Պատկերը բոլորովին ժխտում է այս աշխարհը՝ հաստատելով իր հիմքում ընկած կրօնական գաղափարախօսութիւնը: Նկարը մի տեսակ սաստող ուժ ունի, տիրական է, խորհրդաւոր, դիտող մահկանացուի կամքը անէացնող:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԵՒ ԹՐՔ. ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Է.

« Թուրքիոյ ներկայ վարիչները ունին աւելի արդիական եւ յառաջդիմական կառավարական ըմբռնում, քան հին ռեժիմի քամարիլլան:

« Խնդիրը այժմ այն է, որ թրքական գերակայութեան պահպանումին համար թոյլ պիտի չտրուի գործադրել իրենց լաւագոյն խոստումներն ու նպատակները, հաւասարութեան եւ արդարութեան մարզերու մէջ:

« Ենթայանձնախումբը որ պիտի ուսումնասիրէր ռուսական նախագծի առաջարկները, նաեւ թրքական նախագիծը, կողմնակից էր Վեց Նահանգներուն մէջ, ժանտարմըրին եւ ոստիկանութիւնը ըլլար կիսով իսլամ, կիսով քրիստոնեայ: Եւ կամ այդ տարրերէն, տեղական համեմատութեամբ պարտականութեան գլուխ կանչուէին:

« Կ. Պոլսոյ մէջ (1913ին) առնուազն 500·000 ոչ-իսլամներ կան 1·250·000 բնակչութենէն, եւ հաւասարութեան յայտարարութենէն հինգ տարի ետք տակաւին ոստիկանութեան եւ ժանտարմըրիի մէկ առ հարիւրն իսկ ոչ-իսլամ չէ: Պէտք է ըսեմ, որ անոնք պիտի մերժեն, կամ խուսափողական միջոցներ ձեռք պիտի առնեն որեւէ ծրագրի դէմ, որ հաւասար դեռնի վրայ, պաշտօնի կը կանչէ անձեր, եւ կամ համեմատական թիւով, Արեւելեան Անատոլուի վեց նահանգներուն մէջ:

« Այսպէսով, Երրեակ Զինակցութեան ներկայացուցիչները ոչնչացնելով ռուսական նախագիծը, ինչպէս որ արձանագրուած է 1913 Յուլիս –23ի եօթներորդ նիստին մէջ, թելադրեցին թրքական բարենորոգումներու նախագծին վրայ բարեփոխումներ ընել Յուլիս 1ի եւ Յուլիս 5ի առաջարկներով, որոնք գլխաւորաբար առնուած էին ռուսական նախագծէն: Անոնց նպատակը հիմնովին ոչնչացնել էր ռուսական նախագիծը:

« Այդ բարեփոխումներուն մէջ կար Օտար Հակակշռի սկզբունքը, զոր ի դերեւ հանեցին, կար ջնջումը՝ քրտական թեթեւազէն հեծելազօրաց գունդերու (Համիտիէներու), թուրքերէնէ զատ գործածելու նաեւ հայերէն եւ քիւրտերէն լելուները, համեմատական ներկայացուցչութիւն՝ վիլայէթներու ծառայութեանց զանազան ճիւղերուն մէջ, այն վայրերուն մէջ, ուր իսլամներու թիւը գերակշիռ էր: Թափառաշրջիկները նկատի չունենալ, եւ անպայման լուծել Արեւելեան Նահանգներու մէջ Հայերու պատկանող հողերուն վերադարձի հարցը, այն հողերուն, որոնք բռնագրաւուած էին Քիւրտերու կողմէ:

« 1895ին, Համիտիէ գունդերը ցրուելու համար՝ դժուարութիւններ յարուց-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԲԱՐԵԲԱՍՏԻԿ ՎԱԽՃԱՆ

« Ես զարգացած մարդ մըն եմ, կրնամ ըսել թէ, իշխան Քանիթէլինի հետ այնքան ազատ կը տեսակցիմ, որքան ձեր հետ, ներկայիս: Բայց իմ սովորութիւններս պարզ են, եւ կ՚ուզեմ աղջիկ մը որ շատ գեղեցիկ ու նուրբ չըլլայ: Ամէն բանէ առաջ, զիս պէտք է յարգէ եւ այնպէս սեպէ թէ ինծի կը պարտի իր երջանկութիւնը»:

— Անտարակոյս:

— Լա՛ւ ուրեմն, դանք ամէնէն կարեւորին...: Հարուստ հարս մը չեմ ուզեր. երբե՛ք այնքան չեմ կրնար ստորնանալ որ դրամի համար ամուսնանամ: Չեմ ուզեր կնոջս կողմէ կերակրուիլ, այլ կերակրել զինքը, եւ կ՚ուզեմ որ ան գիտակցի այս իրողութեան: Բայց աղքատ աղջիկ մըն ալ չեմ ուզեր: Հակառակ անոր որ ունեւոր մարդ մըն եմ եւ ամուսնանալ կ՚ուզեմ առանց դրամական ակնկալութեանց, այլ սիրոյ համար միայն, դարձեա՛լ չեմ կրնար ամուսնանալ աղքատ աղջկան մը հետ, որովհետեւ, ինչպէս դուք եւս գիտէք, ամէն բան սղած է, եւ յետոյ, երախաներ եւս պիտի գան:

— Օժիտով մէկը գտնելու է, ըսաւ միջնորդը:

— Գաւա՛թ մը եւս, խնդրեմ...

Հինգ վայրկեան լռութիւն տիրեց:

Միջնորդը հառաչանք մը արձակեց, աչքին տակէն պահակապետին նայեցաւ, ու հարցուց.

— Լա՛ւ, հիմա, բարի պարոնս... տունը մնացած աղջիկ կ՚ուզէ՞ք...: Շատ լաւ թեկնածուներ ունիմ: Մին Ֆրանսացի է, միւսը՝ Յոյն: Իրենց ծանրութեամբ ոսկի կ՚արժեն:

Պահակապետը պահ մը մտածեց ու ըսաւ.

— Ո՛չ, շնորհակալ եմ: Ձեր նպաստաւոր տրամադրութեան փոխարէն, թոյլ տուէք որ հիմա հարց տամ թէ որքա՞ն կ՚ուզէք ինծի հարս մը ճարելու համար:

— Շատ չեմ ուզեր: 25 ռուբլի տուէք, ինչպէս նաեւ շրջազգեստի յատուկ կերպաս մը, ինչ որ սովորական բան մըն է, եւ ես շնորհակալ եմ պիտի ըսեմ ձեզի...: Գալով օժիտին, այդ տարբե՛ր հարց է:

Սթիչքին ձեռքերը խաչաձեւեց կուրծքին եւ լռութեան մէջ թաղուեցաւ: Բաւական մը մտածելէ ետք, հառաչանք մը արձակեց ու ըսաւ.

— Սուղ է...:

— Բնա՛ւ սուղ չէ, Նիքոլայ Նիքոլայիչ: Ասկէ առաջ, երբ ամուսնութիւնները շատ էին, գինն ալ աւելի աժան էր, բայց հիմա ի՞նչ կը շահինք որ: Եթէ մէկ ամսուան մէջ 50 ռուբլի շահինք, մեծ բան մը չէ, բայց դեռ՝ ստիպուած ենք փառք տալ Աստուծոյ: Սիրելի՛ պարոնս, մենք ամուսնութիւններէն չէ որ կ՚ապահովենք մեր օրապահիկը:

Սթիչքին զարմանքով նայեցաւ միջնորդին եւ ուսերը թօթվեց:

— Հը՛մ...: 50 ռուբլին քի՞չ կը գտնէք, հարցուց:

— Անշուշտ քիչ է: Ասկէ առաջ, աւելի քան 100 կը շահէինք:

— Հը՛մ, բնաւ չէի կրնար կարծել թէ այս գործով այդ դումարը կարելի է շահիլ: 50 ռուբլի՛: Ամէն մարդու տրուած չէ շահիլ այդ դումարը: Խնդրեմ, խմեցէ՛ք ձեր գինին...:

ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

(2 – Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԵՐԵԼՔ, ուսանողական պարբերագիրք Վիէննական Մխիթարեան Երկրորդական վարժարանի (Պէյրութ), բացառիկ թիւ նուիրուած վարժարանին 30-ամեակին: Մայիս:

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ ՏԱՐՕՆԻ ԵՂԵՌՆԻՆ, գրեց Աղան Տարօնեցի, Սան Ֆրանսիսկօ, 1966:

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

ՓԱՆՈՍԱՆՑԻ ԲԱՆԱՐԿԸ

— Ջամբարի մը պես ինկար, ինչո՞ւ... Ոչինչ... Ես... կը տրտնջամ... Ինչո՞ւ... Ինչո՞ւ... Ինչո՞ւ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Քսան կախաղաններու յիշատակին 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրա – ցած քսան հնչակեաններու ի յարգանս, հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի առաւօտ։

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 16ին Ազգ. Տան մէջ ի յարգանս նահատակներուն ցերեկոյթ տեղի պիտի ունենայ։ Օրուան պատշաճ բանախօսութիւն, արտասանու – թիւն եւ մեներգ մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու։

Կը հրաւիրուին կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ յարգոյ հայ հա – սարակութիւնը։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Վաչէ վրդ. Իշնատիոսեան։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Փօլ Զալըքեան 100 ֆր. կը նուիրեն Մոնմորանսիի Հանդստեան տան, կարպիս Պետրոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

(Տառանալ «Ցառաջ»էն)։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Վահան Սապունճեան յի – սուն ֆրանք կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան՝ Տիկին Ագնիւ Գազազեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ԶՈՒԹԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՔԱԶԵԱՆ

Այս Զորեքշաբթի ժամը 21ին ուսանո – ղական միջազգային թատերասրահը, 21 Պուլվար Ժուրտան
(Մէթրօ Սիթէ Իւնիվերսիթէր)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կը ներկայացուի Երեւանի Սթիւտիոնե – րու մէջ պատրաստուած

— ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ
— ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԼԻՃԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
— ԹՒԻՋՔ ԱՆՈՒՆԴԻ ՎՐԱՅ

Այս երեքշաբթի (20 Յունիս) ժ.ը 20,30ին
CINEMA LE DAUPHIN
65 bis, Rue Lafayette — Métro : Cadet
Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝
Z. Tchakmechian, 22 Rue Richer, Paris
O. Boyadjian, 83, Rue d'Aboukir
Massis, 21, Rue Saulnier
Markarian, 32, Rue de Trévise.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացաւ Տէր եւ Տի – կին Թիրեաքեանէ 50 ֆրանք, ողբացեալ Տիկին Մառի Առաքելեանի մահուան քա – ռասունքին առթիւ, յատկացուելու հա – մար տեղական կարիքներու։

×

Պուլվար Օտտայի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.— Մ. Սուքիասեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տիգրան Սուքիասեանէ 30 ֆ. կ. Խաչին), Տէր եւ Տիկ. Ազպիկեանէ 10 եկեղեցիին, 5 Աղքատախնամին, Տէր եւ Տիկ. Կարա – պետեանէ 10։ Հանգուցեալ Մխոքի մահ – ուան առթիւ փ. Ծ.ի Տէր եւ Տիկ. Հայ – րապետեանէ 100 ֆ., Տէր եւ Տիկ. Յա – կոբեանէ 10, եւ 10 ֆ. կ. Խաչին, Պ. Ա. Յովակիմեանէ 10, կ. Խաչէն Պուլ. Օտ – տայի 20 ֆրանք։

Քէնտրեանի հոգեհանգիստին առ – թիւ.— Պ. Քաչեանէ 10 եկեղեցիին, 10 կ. Խաչին, Պ. Լ. Քէնտէրեանէ 10ական եկեղեցիին, Աղքատախնամին, «Ցառա – ջ»ին, Մշակոյթի Տան եւ Մուրատ Ռեսումնա – սիրաց վարժարանին։ (Մշակոյթի Տան դումարը տառնալ «Ցառաջ»էն)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Ալնիէր- Պուա – Բոլոմ – պի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շա – բաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, ընկերուհի Ալեխսեանի տունը, 48 ռիւ Պերնար Ժիւկօ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Ցառաջ»ի վարչութիւնը, ի դէմ մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պա – հեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հա – կառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձ, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն։ Հակառակ անոր նաեւ, որ իրրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտաղրաբար պէտք է ընդգրկէր փարիզեան օրաթերթերու բա – ժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատուածաւորութեան համար, անհամե – մատ տարբերութիւն մը դնելով երկու դիներուն միջեւ։

«Ցառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզ – եան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւս – քըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան դինի փոփոխու – թիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1էն պիտի բարձրացնէ բաժնեդինը։

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուե – լու ներկայ սակէն, փակելու համար ի – րենց բոլոր առկախ հաշիւները։

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵ – ԴԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Պանէէօ – Քաշանի մաս – նաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս հինգշաբթի ժամը 8,30ին, ընկերուհի Թորոսեանի բնակարանը՝ 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ (Քա – շան)։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փորթ տ'Իթալիի մասնա – ճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկե – րուհիները այս Ուրբաթ դիշեր ժամը 20,30ին Ժանթիյիի դպրոցին սրահը։

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՋՕՆ

կազմակերպուած Ժանթիյի, Պիսէթր եւ Փորթ տ'Իթալիի չրջանի Կրթական Մարմնոյն կողմէ Յունիս 17, Շաբաթ ե – րեկոյ ժամը 8,30ին «Քոմպլաթան»ներու սրահին մէջ՝

17, Rue Raymond Lefèvre — Gentilly
Երգ, արտասանութիւն, ընթերցանու – թիւն, աշակերտներու կողմէ
եւ անակնկալներ։
Մուտք 2 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Րաֆֆի» խումբի չնկերները Ուրբաթ (16 Յունիս) երեկոյ ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկա – յացուցիչները։

ՍԻՆԹ–ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք են – թակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ – եան ժամը 20,30ին, Նոր Սերունդի ա – կումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայու – թիւն բոլոր ընկերներուն։

ՁԱՇ

Սերաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ու – սումնասիրացի կեդր. Վարչութիւնը կազ – մակերպած է ճաշ մը Յունիս 18ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՒԵՍՏԱԿԱՆ ՁՈՒ ԲԱԺԻՆ
երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ,
հայկական նուագ
հայբենակիցները Միրիճան Շիրվանեանի,
եւ Շմաւոն Պալեանի կողմէ
Ինչպէսը կը վարէ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ
Ճաշագին 10 ֆրանք
Հաճելի մթնոլորտ
Կը հրաւիրուին Սերաստացիները եւ բո – լոր անոնք որոնք իրենց ներկայութեամբ կ'ուզեն յարգել հերոսին յիշատակը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

երեքշաբթի Յունիս 20 ժամը 20,45ին
ԹԷԱԹՐԸ ՄԻՒՆԻՍԻՓԱԼԻ ԺԻԻԹԻՍ ՏԸ ՓԷԻ ՍՐԱՀԸ
AVENUE VICTOR CRESSON, ISSY — Métro : MAIRIE D'ISSY
Կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱՒԹԱՐԵԱՆ
«Հայկական դատը ներկայիս»

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մրցանակաբաշխութիւնը եւ Դաշտահանդէսը
Յունիս 25ին, կիրակի, ժամը 15էն 22, դպրոցին պարտէզին մէջ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՁՈՒՆ ԲԱԺԻՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Դիւրամատչելի պիւֆէ *Ծախքերու մասնակցութիւն 2,50 ֆ.*

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռէնեի Փավիյոն։

ECOLE
NOTRE-DAME DE SECRE-CŒUR
167, Chemin des Caillols — Marseille (12)
Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս ման – կաբարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նա – խակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով։
Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն։
Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ դիշերօթիկ աշակերտներ։ Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն։
Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ։
Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ։
Արձանագրութիւնները սկսած են։

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Դին 15 ֆր.
Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Ականատեսի վկայութիւններ
եւ
ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915
(Դին 2 ֆր.)
Կը գտնուին
Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԾԵՐԻԿԵԱՆ
13, Rue des Dominicaines, MARSEILLE
ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հան – դէսը 17 Յունիս Շաբաթ երեկոյեան ժա – մը 20,30ին քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ (Տէսին)։ Մմբական երգեր, արտասանութիւններ, աշակերտներու կողմէ կը ներկայացուի «Գայեանէ» Լէոյի։

Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Մզռադում գիւղէն, Սմբատ Գէորգի Յովհաննէսեան (Ժամկոչի տղան) կը փըն – տռէ իր քոյրը Շուշան (Աթթունի աղ – ջիկ)։ Հասցէն Թալինի չրջան գիւղ Ներ – քին Բազմաբերդ (Հայաստան)։

×

Գէորգ Մկրտիչի Սմբատեան կը փնտռէ հայրը Մկրտիչ, (Մգրօ) Սմբատի Ղա – զարեան ծնած 1904ին, Խասգիւղ։ Գէորգ կը փնտռէ նաեւ իր հօրեղբայրը Գօրգէյ, որ կորսուած է Գումբուէն (Լենինական) որբանոցէն։ Հօրը անունը՝ Քոչէ Սէդօ, մօրը՝ Վարդիկ։

×

Լեւոն Թովմասեան կամ Յարութիւն – եան, Խնուսէն, հօրը անունը Խուբչուդ, մօրը՝ Մարգրիտ, քոյրը՝ Աղնիւ։ 1915ի գաղթին կորսուած է։

Լուր ունեցողներէն դրել Պ. Սարգիս – եանի՝

10, Grand'Rue
95 - HERBLAY (FRANCE)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻԻՆ
ԴԷՊԻ ՍՊԱՆԻԱ
(Ս. ՍԵՊԱՍՏԻԱՆ, ՎԻԹՈՐԻԱ, եւ վերադարձին այցելութիւն նաեւ ԼՈՒՐՏ)
Մեկնում՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ին
Վերադարձ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 27ին
Արձանագրութեան եւ մանրամաս – նութեանց համար դիմել՝
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
(Métro : Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Բարեգործականի Մարսէյլի Տիկնանց եւ Երիտասարդաց Յանձնախումբին պա – րահանդէսը Յունիս 24, ժամը 21էն առա – ւօտ, Փարք Պորելի։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կար. Խաչի Օգն. Մարմնի օգափո – խութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յունիս չորսին։

Կ'ընդունուին 6 – 14 տարեկան մանուկ – ներ։

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Բիս ժան Կուժօն, Փարիզ 8, երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12։

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիլյով։

Պարտաւորիչ է Պէ – Սէ – Ժէ պատ – ուաստը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻԻՆ
ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆիի
31 Յուլիս – 4 Օգոստոս
Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տե – ղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40
Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON
M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE
M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86
M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23
Արձանագրութեանց վերջին պայմանա – ժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15
ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI
15 JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10936 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.936

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ե.

Հայեւթուրք յարաբերութեանց մէջ ամէնէն կարեւոր գլուխը կը կազմեն ջարդերը:

Սատի Քոչաշ կը զգուշանայ այս ցաւոտ խնդրին մօտենալէ ուղղակի: Սարէն ձորէն մասալներ կը պատմէ եւ ճիգ չի խնայեր Հայերը յանցաւոր ցոյց տալու ամէն մարզի մէջ:

Ո՛չ մէկ խօսք գաւառի հարստահարութեանց մասին, որոնք աւելի մեծ թափով շարունակուեցան ոճրագործ Իթթիհատի օրով, փնտռել տալով Ապտիւլ Համիտը:

Ինչպէս որ ո՛չ մէկ ակնարկութիւն ըրած էր համիտեան համատարած ջարդերուն, նոյնպէս բոլորովին կ՝անգիտանայ 1915ի Մեծ Եղեռնը:

Ահա՛ թէ ինչպէս կը պատմէ, 1914-15ի դէպքերը:

Հաղիւ ծագած էր Ա. աշխարհամարտը, «քոմիթէճիներու ներկայացուցիչները ժողով գումարեցին եւ որոշեցին որ Հայերը հաւատարիմ պիտի մնային Օսմ. պետութեան, պիտի չենթարկուէին օտարներու գրգռութեանց եւ լոկ իրենց զինուորական պարտականութիւնը պիտի կատարէին:

Հակառակ այս որոշումին, կ՝ըսէ, Հայերը «ըմբոստութիւններ կը դարբնէին՝ պատշաճելով ռուս. բանակի պատերազմական գործողութեանց»:

Առաջին ըմբոստութիւնը ծագեր է Զէյթունի մէջ, 1914 Օգոստոսին եւ վարակեր է նաեւ... Կեսարիան: Անմիջապէս, որ Ռուսերը անցեր են թրքական սահմանը, Հայերը ապստամբեր են Վանայ մէջ եւ տիրապետած քաղաքին, ուր միայն 1500 թուրք կիներ ու տղաք ողջ մնացեր են: 1915 Ապրիլին կառավարութիւնը զսպողական միջոցներ ձեռք առեր է...:

Այս ոչինչ: 1915ին ապստամբութիւն ծագեր է Իզմիթի, Ատափազարի, Պրուսայի, Ատանայի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի, Եոզղատի, Մարաշի, Խարբերդի, Էրզրումի, Սեբաստիոյ, Տիգրանակերտի, Տրապիզոնի, Անդարայի, Մուշի, Սամսոնի, Պիթլիսի եւ Երզնկայի մէջ: Կառավարութիւնը առաջուց տեղեկութիւն ստանալով ըմբոստական պատրաստութեանց մասին, մեծաքանակ զէնք ու փամփուշտ գրաւեր է Իզմիրի, Կեսարիոյ, Հալէպի եւ Սամսոնի մէջ...:

Որքան բառ, այնքան սուտ: Եթէ «քոմիթէճիները ա՛յնքան հրոսախումբեր կազմած ըլլային — ինչպէս կ՝ուզէ հաւատացնել — եւ այդ բոլոր քաղաքներուն մէջ ըմբոստութիւններ ծագած ըլլային, հետեւանքը տարբեր կ՝ըլլար:

Այդ խռովութեանց ընթացքին Թուրքերը ենթարկուեր են «աննկարագրելի ըլլալու չափ վայրագ ու անբարոյ գուլում»ներու: Ու այս անգամ վկայութեան կը կանչէ «չատ մը օտար, ռուս, նոյնիսկ հայ հեղինակներու գործերը...»:

Ռուս դեր-գնդապետ Քլէպով պատմեր է, որ «Երզնկայի ջարդին 800 անզէն Թուրքեր սպաննուած են: Ընդարձակ հոսեր փորուեր եւ անոնց մօտ գլխատուեր են Թուրքերը: Էրզրում-Ըլըճա ճամբան լեցուեր է դիակներով: Մղկիթին բակը դիզուած մեռելները բլրակ մը ձեւացուցեր են: Փետր. 7ին տեղի ունեցեր է Էրզրումի մեծ ջարդը: 270 մերկ Թուրքեր բաղնիք մը դնելով աշխարհի մեծագոյն ստորնութիւնները գործեր են անոնց վրայ...: Հայերը հպարտութեամբ կ՝ըսեն եղեր, որ ամէն գիշեր 3000 թուրք կը ջարդէին...:

Ա՛յսքան միայն:

Դահիճը Հայերն են եղեր, իսկ զոհերը՝ խե՛ղճ, գառնուկի պէս անմե՛ղ Թուրքերը:

Հարիւրաւոր մտաւորականներ դաւադրաբար ձերբակալուելով սպանդանոց չեն տարուած: Հարիւր հազարաւոր անզէն ու անպաշտպան Հայեր իրենց դարաւոր հայրենի բոյներէն բռնի դուրս հանուելով տարագրութեան ճամբաներուն վրայ Թէշքիլաթը Մախսուսէի արիւնարբու չէթէներու վայրագ յարձակումներուն չեն ենթարկուած: Տէր Զօրի մէջ յիսուն հազար անմեղ Հայորդիներ, կիներ, աղջիկներ ու երախաներ զանգուածօրէն չեն ջարդուած: Միջագետքի, Պաղեստինի եւ Արաբիոյ անապատներուն մէջ անթիւ անհամար Հայեր անօթութեան, թշուառութեան ու պէս պէս հիւանդութեանց զոհ չեն դացած: Ամէլէ թապուրըներու հազարաւոր հայ զինուորները իրենց փորած խրամներուն առջեւ գնդացիրներով չեն գնդակահարուած եւ թաղուած: Հարիւրաւոր անմեղ երախաներ Տրապիզոնի առջեւ ծով չեն նետուած:

Զո՞րն ասեմ, կամ զո՞րն խոստովանիմ:

Հանրապետութեան նախագահ զօր. Կիւրսէլի թելադրութեամբ եւ իբրեւ թէ հայեւթուրք եղբայրութիւն քարոզելու նպատակով ճամբայ ելլող Քոչաշ իր սեւ հոգիին ամբողջ թոյնը կը թափէ Ճում-հուրիէթի էջերէն:

Մէկ կողմէ կը փառաբանէ Օսմ. պետութեան մէջ կարեւոր դեր կատարող հայ բարձրաստիճան պաշտօնատարներն ու պետական դէմքերը, միւս կողմէ կը յարձակի հայ կուսակցութեանց վրայ, որ իբրեւ թէ գործիք եղած են «օտարներու եւ թշնամիներու»:

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ ձեռնարկուած «հակաթուրք պայքար»ը կը վերադրէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Կ՝ըսէ թէ Թուրքերը որեւէ պահանջ չունին արտասահմանի Հայերէն: Կը շարունակեն «բարեկամաբար ապրիլ բոլոր անոնց հետ, որոնք հեռու կը մնան արկածախնդիրներէն»:

Ճիշդ է: Թուրքերը պահանջ չունին մեզմէ: Բայց մենք պահանջ ունինք Թուրքերէն: Կը պահանջենք մեր հողերը:

Սատի Քոչաշ կը պատասխանէ.

«Անոնց (արտասահմանի Հայերուն) հող չունինք տալիք, բայց միշտ կը ցանկանք, որ անկեղծ բարեկամութիւն մը ունենանք, սերտ գործակցութիւն մը՝ խրատուելով անցեալ դէպքերէն եւ նոր աղէտներու տեղի չտալու փափաքով»:

Ու հրաւէր կը կարգայ ականջ չկախել «դաշնակցական եւ հնչակեան արկածախնդիրներու», այլ բարեկամական ձեռք երկարել Թուրքերուն...: Մոռնալ անցեալը, ինչպէս ներկայիս Թուրքիա ապրող Հայերը, որոնք Թուրք են եղեր եւ հասարակաց ժառանգորդները 600 տարուան պատմութեան մը...:

Յիսուն տարիէ ի վեր ոչ մէկ բան փոխուած է Թուրքերու գլխուն մէջ:

Սատի Քոչաշները հարազատ ժառանգորդներն են ոճրագործ Իթթիհատի, արժանաւոր ձագուկները հրէշածին Թալէաթներու:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

(Վերջ)

ԿՈՍԻԳԻՆ ԿՐՆԱՅ ՆԻԻ ԵՈՐՔ ԵՐԹԱԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՆԱՁԵԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵԻ

Ինչպէս գրած էինք, Մոսկուա ստիպողաբար Ազգաժողովի նիստ կը պահանջէ եւ նոյն ատեն Ապահովութեան Խորհրդային բանաձեւ մը կը ներկայացնէ ուր կը պահանջէ որ իսրայելեան ուժերը քաշուին իրենց նախկին սահմանները: Արտակարգ Ազգաժողովին համար 62 անդամներ պէտք է համաձայն ըլլան: Ներկայիս Ֆետորենկօ դիմումը ներկայացուցած է Ու Թանի, որ զայն փոխանցած է բոլոր անդամներուն: Եթէ մեծամասնութիւն գտնէ նիստը կը գումարուի անմիջապէս եւ շատ հաւանական է որ Կոսիգին անձամբ մասնակցի այդ արտակարգ ժողովին, թէեւ Մոսկուայի աղբիւրներու համաձայն Կրոմիքօն է միայն որ Կրեմլինը պիտի ներկայացնէ: Արտակարգ ժողովին համար, Մոսկուա կը կռթնի կանոնագրին 11րդ յօդուածին վրայ, որ կ՝ըսէ սակայն. — «Ազգաժողովը կրնայ ծեծել որեւէ հարց որ կը վերաբերի խաղաղութեան պահպանման եւ միջազգային ապահովութեան, բայց որեւէ յանձնարարութիւն ժողովին կողմէ պէտք է փոխանցուի Ապահովութեան Խորհուրդին»: Կը կարծուի թէ Մոսկուայի նպատակն է առիթ ստեղծել որ արաբ պետութեանց բարեկամները արտայայտուին եւ հարցը ծեծուի աւելի մեծ ժողովի մը մէջ, եթէ նոյնիսկ այդ ժողովը չի կրնար որեւէ վճռական որոշում տալ, իրաւական գետնի վրայ:

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին մէջ, Ֆետորենկօ բանաձեւ մը ներկայացուցած է ուր կը դատապարտուի Իսրայէլը յարձակման իր արարքներուն համար եւ արաբական հողերու գրաւումը իր կողմէ կը նկատէ «բռնաբարումը ՄԱԿի Ուխտին եւ միջազգային իրաւունքի ճանչցուած սկզբունքներուն»: Ու կը պահանջէ. — «որ Իսրայէլ անմիջապէս եւ առանց պայմանի ետ քաշէ իր բոլոր ուժերը»: Եթէ այս բանաձեւը քուէարկութեան դրուի, պարզ է որ 15ի վրայ 4է աւելի ձայն չի կրնար ստանալ: Յանուն Միացեալ Նահանգներու Կոլտպերկ շատ խիստ կերպով պատասխանած է Ֆետորենկոյի եւ թուած Մոսկուայի պատասխանատուութիւնները Միջին Արեւելքի տագնապին մէջ:

Մինչ խօսակցութիւնները կը շարունակուին Նիւ Եորքի մէջ, անդին Գահիրէէն Թել-Ավիվ, ոչ մէկ բան կարգադրուած է:

Նասրի շրջանակներուն մէջ, կ՝ըսեն թէ «մաշեցնող» պատերազմի մը պիտի ձեռնարկէ Եգիպտոս եւ մեծ լաւատեսութիւն կը տիրէ տնտեսական զէնքերու մասին:

Եթէ ճակատամարտ մը կորսնցուցին, Եգիպտացիք կը խորհին թէ պիտի շահին պատերազմը, նախ դիւանագիտական եւ տնտեսական գետնի վրայ, ապա նաեւ՝ զէնքով:

Պումետիէն Մոսկուայէն Ալժէ վերադարձած է, պահ մը Պելկրատ կենալէ ետք:

Պէյրութ հասած լուրերու համաձայն, հակառակ իր կրած ծանր պարտութեան, Հիւսէյնի վարկը բարձրացած է եւ ջնջած այն արատը զոր հայրը Ապտուլլահ կը կրէր 1948ին երբ Արաբները կը մեղադրէին զինքը, որ երկիրը Հրեաներուն ծախած է:

Յորդանան միշտ կտրուած է աշխարհէն: Ամմանի օդակայանը անգործածելի է ռմբակոծութիւններուն հետեւանքով, տնտեսական վիճակը շատ ծանր է, թէեւ օգնութեան կը փութան արաբ դրացի բոլոր երկիրները:

Իսրայէլ ալ շատ փայլուն կացութեան մէջ չէ: Զորս միլիոն հոգի ունի կերակրելիք բայց Հրեաները Զորեքշաբթի օր Շաւութը (հրէական հոգեգալուստ) տօնելով զբաղած են: Աւելի քան 200 հազար ուխտաւորներ կ՝երթան Լացի Պատը:

Քաղաքական գետնի վրայ, ծանր տարակարծութիւններ կան դահլիճի անդամներուն մէջ ինչ կը վերաբերի գրաւուած հողերուն եւ որոշուեցաւ որ կառավարութեան անդամները այլեւս ոչ մէկ յայտարարութիւն ընեն արաբական այդ հողերուն մասին: Այս որոշումը կը վերաբերի գլխաւորաբար Մոշէ Տայեանի, Պաշտպանութեան նախարար, որ աջ-ձախ բաւական յայտարարութիւններ ըրած է:

Սինայի անապատին կիզիչ արեւուն տակ, ողբերգութիւնը կը շարունակուի: Իսրայելցի զօր. Մոշէ Կորէն, յայտարարած է. — «Ինչ որ կ՝անցնի կը դառնայ այս միջոցին Սինայի մէջ աննախընթաց է: Կարելի է սպաննուիլ դաւաթ մը ջուրի համար: Ծառաւը զիրենք խենթեցուցած է»:

Մարդու կերպարանքէ ելած, այդ խեղճերը կը քալեն, չորցած ծառաւէն, խելագարի նման: Քիչ անդին Կազայի մէջ, սովը կը սպառնայ 315 հազար հոգիի: Ասոնք 19 տարի է, արմատախիլ, կը վերապրին իրենց հայրենիքը վերադառնալու յոյսով: Այսօր Իսրայէլի յաղթանակը ջնջեց այդ յոյսն ալ, ու տեղը գրաւեցին դառնութիւնն ու վրէժխնդրութիւնը, նաև սովը եւ ո՞վ գիտէ թէ ուր կրնայ առաջնորդել յուսահատութիւնը երբ կը հասնի ծայրայեղ աստիճանի:

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ըսուած էր թէ Մեռեալ Ծովուն թանկագին ձեռագիրները Ռոքֆելըր թանգարանը գրուած էին, բայց Իսրայելցիք կ՝ըսեն թէ երբ արկղները բացած են, ոչ մէկ ձեռագիր գտած են: Թանգարանը կը գտնուէր Երուսաղէմի յորդանանեան գօտիին մէջ եւ կը կարծուի թէ երկու հազար տարուան այս Ձեռագիրները տարած են կամ Յորդանանցիները կամ թանգարանին տեսուչը կամ... գողցուած են: Քոմպա կը գրէ թէ այս վերջին վարկածը անհաւանական է, ճիշդ է որ փարիզեան օրաթերթը չի գիտեր թէ Երուսաղէմի ձեռագիրները յանկարծ... Սոթպիի քով կարելի կ՝ըլլայ գտնել:

×

Բրիտանական մամուլը որոշ վերապահութիւն ցոյց կուտայ Իսրայէլի նկատմամբ: Թայմզ եւ Տէյլի Թելեկրաֆ կը խորհին թէ Իսրայէլի որոշումը գրաւուած հողերը պահելու չի կրնար խաղաղութիւն ստեղծել: Իսրայէլ պէտք է նաև կարգադրէ Պաղեստինցի գաղթականներու հարցը:

× Սուրիոյ մէջ ազատ արձակուած են կարգ մը Պասասականներ: Ասոնք արդէն ազատ ձգուած էին երբ իսրայելեան յարձակումը սկսած էր, հիմա ալ արտօնութիւն ստացած են երկրէն հեռանալու: Ասոնց մէջ է նախկին նախագահ՝ զօր. Ամին Էլ Հաֆէզ, այլ զեկավար դէմքեր եւ լիբանանեան Պասսի պարագլուխը՝ Մաճալանի որ ձերբակալուած էր Դամասկոս, 1966 Փետրուարին երբ գացած էր մասնակցելու Պասսի միջարաբական զեկավարութեան ժողովին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԻՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ մէջ, ուր գումարուած է Ատլանտեան Խորհուրդի 15երու ժողովը, որոշ տարակարծութիւններ կան, Միջին Արեւելքի հարցին կարգադրութեան համար: Թուրքերն ալ արտայայտուած են եւ յայտնած իրենց կարծիքը՝ բաց պատուհան մը պէտք է պահել արաբական աշխարհի վրայ:

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ երկրորդ անգամ ըլլալով 33ի դէմ 223 ձայնով մերժեց «յատուկ իրաւասութիւնները» զորս Փոմփիտու կ՝ուզէ տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութեան մարզերուն մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը կը շարունակէ ռմբակոծել Հիւսիսային Վիէթնամը: Կը փորձէ քանդել բոլոր ելեկտրական կեդրոնները:

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԵՒ ԹՐՔ. ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Ը· եւ վերջին մաս)

« *Յուլիս 5ի Բարձ· Դրան Բարենորոգումներու վեց չրջաններու թուումին մէջ, բացի 6րդ չրջանէն՝ «խիտ Հայու – թիւն ունեցող (բոլոր) վայրերը» ըսած էր, մինչ Յուլիս 1ի Ծանուցագիրը կը յիշատակէր միայն օտար քննիչներ՝ Արե – ւելեան Նահանգներու մասերուն համար: Ես չեմ տեսեր, որ գրեթէ անկարելի պիտի ըլլար ըմբռնել, թէ Օսմ· Կնդհանուր քննիչը՝ օրինակի համար, Իզմիրի, Գոնիա – յի եւ Ատանայի չրջանին համար պիտի ելլէ եւ Դիւանագէտներու երէց անդամին տեղեկագիրներուն պատճէններ դրկէ: Գերման ներկայացուցիչին թելադրած այդ անել խնդիրը, բոլոր չրջաններուն համար ինչպէս որ դրուած է 1913 Յուլիս 23ի նիստի արձանագրութեան մէջ, թէ Կնդհանուր քննիչները բոլոր չրջաններուն մէջ՝ ուր խտացեալ Հայութիւն կայ, պիտի կնէ նոյնը, այսինքն բացի 6րդ չրջանէն, օտարականներ պիտի ըլլան: Ինձ կը թուի թէ Բարձ· Դուռը երբեք պիտի չընդունի հինգ օտար քննիչներ եւս նշանակել, (միւս հինգ չրջաններուն համար):*

« *Եթէ Երբեակ Ձինակցութիւնը չի կըրնար եւ կամ չուզեր ընդունիլ ռուսական նախագծի առաջարկներու դադափարը, վեց Նահանգներուն համար մէկ ընդհանուր կառավարիչի նշանակումը, որ իբր թէ պիտի առաջնորդէր տեղեկութիւնները ռուսական ազդեցութեան չրջանակ մը, եւ երբ չեն ալ ուզեր ընդունիլ արմատական ապակեդրոնացում մը, որ Օսմ· Պետութեան լաւագոյն չահերուն համար օգտակար է, եւ կը պնդեն նաեւ մերժելու ռուսական Նախագիծ–Ծրագրին Ա· եւ Բ· յօդուածները (մէկ Նահանգի վերածման, եւ հինգ տարուան համար քրիստոնեայ Վալիի մը նշանակման) եւ Թրքական ծրագրին մէջ մտցնել 10 կէ – տեր, որոնք Յուլիս 23ի նիստի արձանագրութեան մէջ դրուած են, այն տեղն կը մնայ երկու ճամբայ.— կամ այն է դրժել ռուսական ծրագիրը բոլորովին եւ կամ այն է ճնշում բանեցնել Բարձրագոյն Դրան վրայ, ընդունիլ տալու վերոյիշեալ բարեփոխումները, որոնք թելադրուած են Երեակ Ձինակցութեան կողմէ, աւելցնելով նաեւ տեղական (դինուորական) ծառայութեան պարագան:*

« *Դարձեալ կարելի պիտի ըլլայ, որ պէս դիջում, երկուքի բաժնել Վեց Նահանգները եւ Տրապիզոնի Նահանգն ալ այդ երկու մասերուն մէջ առնել, ինչպէս որ Թրքական նախագծին մէջ կայ, բայց երկու ընդհանուր կառավարիչներ պիտի նշանակուին պետութեանց համաձայնութեամբ եւ ռուսական նախագծի առաջարկներուն համաձայն, պիտի ունենան լիազօրութիւն եւ մեքենականութիւն, այսինքն երկու նահանգներ փոխան մէկին:*

« *Այն ինչ կը վերաբերի Ջարդերու հանականացութեան եւ անմիջական անհրաժեշտութեան՝ անուանելու ժանտարմը – րիի օտար սպաներ, եւայլն, Ջարդերը արգիլելու նպատակով, տակից լաւագոյն դարմանն է ռուսական միջամտութեան մը վախը հեռացնելու: Թէեւ քանի մը օտարներու ներկայութիւնը կարող չէ արգիլել Ջարդերը, երբ կեդր· իշխանութիւնը կ'ուրոչէ թոյլատրել Ջարդեր կատարել տեղւոյն վրայ:*

Կ· Հ· ՓԻՇՄԱՐԻՍ

Ց· Գ·— 1913 Օգոստոս 16·—

« *Հայկական ծանօթ բարենորոգումնե – րու մասին վերոյիշեալ տեղեկագիրը գրեւէս ի վեր, կարդ մը Հայեր յարաբերու – թեան մէջ մտած են դերման ներկայա – ցուցիչին հետ, եւ անոր յայտնած, ու պարզ կերպով ըսած են թէ հաճելի չէ եղած դերման ընդդիմութիւնը՝ ռուսա – կան նախագծի առաջին եւ երկրորդ յօդուածներու մասին (այսինքն վեց նահանգները մէկ միաւոր ընելու եւ քրիստոնեայ վալի մը նշանակելու հինգ տարուան համար): Կը թուի թէ Գերմանները տեղեկացած են որ իրենց անցեալին բռնած չնական դիրքի պարագան, նաեւ այս խըն–*

դրոյն մէջ ալ, Հայերու աւելութիւնը հրաւիրած է իրենց վրայ:

« *Գերմաններուն ներկայ չոյանքը կրելի չէ ընդունիլ որպէս դիրքի անկեղծ փոփոխում, որքան աւելն որ Գերմանները ղրաղած են մահացնելու ռուսական առաջարկները:*

« *Քանի որ Գերմանիա առկախ պահած է իր քաղաքականութեան ամբողջական պարզաբանումը Կիլիկիոյ եւ Փոքր Ասիոյ վերաբերմամբ, եւ կը ձգտի անտեսապէս տիրապետել Կիլիկիոյ, եւ քանի որ հակառակեցաւ ճչմարիտ բարենորոգումներ գործադրութեան, մասնաւորապէս Հայաստանի մէջ, այսինք վեց նահանգներուն մէջ, պէտք է նշել որ ոչ թէ Հայերէն օժանդակութիւն կրնայ ակնկալել, այլ ընդհակառակն Ատանայի եւ Հալէպի 500·000 Հայերու աւելութիւնը:*

« *Այդ տեսակցութեանց իբր արդիւնք՝ դերման ներկայացուցիչները յայտնած են, որ իրենք հակառակ չեն, տեղւոյն վրայ գինուորական ծառայութիւն կատարելու եւ ռուսական առաջարկներուն 12րդ եւ 13րդ յօդուածներուն (այսինքն տեղական գինուորական ծառայութիւն եւ Համիտէ դունդերու ցրուումին, եւ պաշտօնեաներ եւ դատաւորներ հաւասար թիւով ըլլալուն եւ քսան 19րդ յօդուածով, մուհաճիրներ չզետեղելու մասին) եւ դիջած են Հայաստանը մէկ նահանգի վերածելու եւ մէկ ընդհանուր կառավարիչ մը նշանակելու՝ Սուլթանին կողմէ, պետութեանց համաձայնութեամբ, եւ սակայն Թրքական ծրագրով եօթը նահանգները, բաժնելով երկու մասերու, եւ անփոփոխ պահելով, երկու օտար քննիչները պիտի նշանակուին, որոնք իրաւունք պիտի ունենան պաշտօնեաներ անուանելու կամ պաշտօնանկ ընելու, մէկն ըլլալով նաեւ վալիները: Կը թուի թէ Հայերու եւ Գերմաններու միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին՝ ներքին նախարար Թալէաթ պէյի միջոցով: Եթէ այս վերջինը համաձայնի այս դիջումին, պիտի երկարաձգուի օտար դործադիր պաշտօնեաներ հաստատելու պարագան, որ կար ռուսական նախագծին մէջ:*

« *Միջազգային նախանձ կայ մեծ պետութեանց միջեւ: Թերեւս աւելի յար – մար պիտի ըլլար դուխցերիայի ընդհանուր քննիչներ հրաւիրել:*

« *Պէտք է աւելցնել որ, եթէ «Իթթիհատ եւ Թէրաղդը» կուսակցութիւնը իր հետապնդած ձեւով վերադրաւէ իշխանութիւնը եւ Ջէմալ Բէյ, հակառակ Եւրոպայի ուրոչումներուն եւ Օսմ· պատուիրակներուն նախնական եւ վերջնական դաշնադիրը ստորագրած ըլլալուն, պիտի վերադառնայ ազգայնամոլութիւնը, որ կար վերջին տարիներուն, եւ Հայաստանի բարենորոգումներու հարցի մասին օտարներու թելադրութիւններուն ընդդիմութիւն պիտի ըլլայ, եւ դարձեալ Թուրքիոյ մէջ քաղաքական կեանքը պիտի կեդրոնացուի, Իթթիհատի եւ Կրետէի խնդրոյն մէջ եղածի նման, որով Անատոլուի մէջ պիտի վնասուին բարեկարգութիւն եւ յառաջդիմութիւն* »:

Կ· Հ· Ֆ·

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆՆԵՐԸ

Նախճաւ Պէյրութ վերադառնալը, խորէն Կաթողիկոս Լոնտոնէն ետք հանդիպեցաւ նաեւ Ժընեւ, Վենետիկ եւ Վիէննա: Ստորեւ ամփոփումը այդ երեք այցելութիւններուն, զորս կը հաղեցնէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դիւանի Հաղորդագրութիւնները·—

ԺՆՆԵՒ

Վեցերորդ հանդրուանն էր ճամբորդութեան: Կաթողիկոսը Ժընեւ հասաւ Մայիս 22ին եւ օդակայանը ընդունուեցաւ Լիբանանի դեսպանին եւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ներկայացուցիչներուն կողմէ: Կաթողիկոսը հիւրն էր Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի: Խորէն Կաթողիկոսը նոյն օրը ընդունուած է Ե· Հ· Խ·ի կեդրոնը, ուր հաւաքոյթի մը ընթացքին Հայերէն պատասխանած է քարտուղար Տօքթ· Պլեյքի բարի գալուստի խօսքերուն:

Իրիկունը Ե· Հ· Խ·ը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, ուր ներկայ եղած են բազմաթիւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ:

Մայիս 23ին Կաթողիկոսը ինք ճաշ մը տուած է Ե· Հ· Խ·ի այժմու եւ անցեալ քարտուղարներուն ի պատիւ: Մայիս 24ին Կաթողիկոսը մեկնած է դէպի Միլանօ:

ՎԵՆԵՏԻԿ

Միլանոյի օդակայանը Կաթողիկոսը դիմաւորած են Լիբանանի ընդհ· հիւպատոսը, դաղութին Հոգեւոր Հովիւը Զգօն եպիսկ·, քաղաքին Կարդինալին ներկայացուցիչը՝ Փիցակալլի, դաղութին վարչութեան նախագահը Ս· Սրապեան ինչպէս նաեւ վարչութեան անդամներ եւ բազմաթիւ Հայեր: Ցանուն Մխիթարեան Միաբանութեան Կաթողիկոսը դիմաւորելու եկած են Եփրեմ վրդ· Տէր-Ղազարեան եւ Հ· Կոմիտաս վրդ· Ունճեան:

Կէսօրին Հայրապետին ի պատիւ ճաշ մը տրուած է Եքսելսիորի մէջ, ուր բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ներկայ եղած են Լիբանանի նախագահին, Վաղդէն եւ Խորէն Կաթողիկոսներու, Կարդինալ Քոլմպոյի եւ Միլանոյի Հայ դաղութին կենացը:

Քիչ ետք, Մխիթարեան Հայրերու ընկերակցութեամբ Խորէն Կաթողիկոսը մեկնած է Վենետիկ, ուր դինքը դիմաւորած են ընդհ· Աբբահայրը՝ Հմայեակ վրդ· Կէսարկեան, Կարապետ եպիսկ· Ամատունի եւ միւսներ Հայրեր:

Նոյն իրիկունը, ընկերակցութեամբ Աբբահօր, Ամատունի եպիսկ·ի, Հ· Սեբովէի եւ Հ· Ներսէս վարդապետներու, Կաթողիկոսը դացած է Ս· Մարկոս եկեղեցին, ուր ընդունուած է Վենետիկի պատրիարք՝ Կարդինալ Ուռպանիի կողմէ:

Մայիս 25ին, ժամը 9ին Մատենադարանին մէջ, Աբբահայրը բարի դալուստի ուղերձով մը ողջունած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը:

Ապա վանքը այցելելէ ետք, Կաթողիկոսը այցելած է Տաճերու պալատը, Ս· Ղազ եկեղեցին, քաղաքապետին:

Նոյն օրը, հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը:

Իրիկունը Ս· Ղազարու վանքը եկած է Կարդինալ Ուռպանի, ուր ներկայ եղած է մտերիմ ճաշի մը:

Մայիս 26ին, Կաթողիկոսը Միլանոյի ճամբով անցած է Վիէննա:

ՎԻԵՆՆԱ

Ութերորդ եւ վերջին հանդրուանն էր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին եւրոպական չրջապտոյտին:

Օդակայանը դինքը դիմաւորած են Լիբանանի դեսպանը, Մխիթարեան ընդհ· Աբբահայրը՝ Մեսրոպ արք· Հապոյեան եւ տեղւոյն Հոգեւոր Հովիւը՝ Մեսրոպ վրդ· Գրիգորեան:

Երեկոյեան Վիէննայի պատրիարք կարդինալը՝ Քէօնիկ այցելութիւն մը տուած է Կաթողիկոսին Մխիթարեան մայրավանքը: Ապա Աբբահայրը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Կաթողիկոսին:

Շաբաթ օր, Մայիս 27, Կաթողիկոսը այցելած է վանքը, ապա ի չնութիւն

(3 եւ վերջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԲԱՐԵՒԱՍՏԻԿ ՎԱԽՃԱՆ

Միջնորդը մէկ չունչով կլլեց դինին: Սթիչքին ակնարկ մը նետեց անոր ոտքէն մինչեւ գլուխը անխօս, յետոյ ըսաւ·

— 50 ռուբլի···: Բայց, այդ 600 ռուբլի կ'ընէ տարեկան: Խնդրեմ, քիչ մը եւս խմեցէք· այս դումարով, դիտէ՞ք, Լիուպով Կրիկորիէվնա՛, դուք դժուարութիւն պիտի չունենաք միջնորդութիւն մը ընելու դուք, ձե՛ղ համար:

— Ի՞նձ համար, խնդաց միջնորդը: Ես ծերացած կին մըն եմ այլեւս:

— Երբեք···: Այնքան կայտառ էք տակաւին, ու այնքա՞ն դիրուկ է ձեր դէմքը, եւ վերջապէս, ձեր ամբողջ մարմինը:

Միջնորդը չխոթած էր: Սթիչքի՛ն եւս չխոթած էր ու նստած՝ անոր կողքին:

— Դեռ չատ հմայիչ էք, ըսաւ· եթէ հանդիպիք զործնական, կորովի, հոգածու ամուսնի մը, որ ունենայ իր ամսականն ու ձեր եկամուտը, դե՛ւ աւելի պիտի հմայէիք դինքը եւ իրարու չատ պիտի յարմարէիք···:

— Աստուա՛ծ իմ, ի՞նչ խօսքեր են ասոնք, Նիքոլայ Նիքոլայիչ:

— Լաւ··· բայց ես դէշ մտքով չըսի···

Լռութիւն տիրեց: Սթիչքին սկսաւ բարձրաձայն մաքրել իր քիթը, մինչ միջնորդը կաս–կարմիր կտրած էր, ու ամօթխած ձեւով մը անոր նայելով, հարցուց·

— Դո՞ւք որքան կը չահիք, Նիքոլայ Նիքոլայիչ:

— Ե՞ս: 75 ռուբլի, բացի նուէրներէն···: Ըսել կ'ուզեմ, բացի եղնիկներէն:

— Որսորդութի՞ւն կ'ընէք ուրեմն:

— Ո՛չ: Մենք եղնիկ կը կոչենք այն ճամբորդները որոնք առանց առմաակի կը ճամբորդեն:

Վայրկեան մը եւս սահեցաւ լռութեան մէջ: Սթիչքին ոտքի ելաւ ու սենեակին մէջ քալեց յուզուած արտայայտութեամբ:

— Երիտասարդ կին մը չեմ ուզեր, ըսաւ, միջին տարիքի տէր մարդ մըն եմ, ես կ'ուզեմ մէկը որ··· մէկը որ ձեղի նմանի··· լուրջ··· դիրքի տէր··· եւ ձեր դէմքին նմանող դէմքով մը···

— Աստուա՛ծ իմ, ինչե՞ր կ'ըսէք, քրքջաց միջնորդը՝ իր կարմրած դէմքը թաշկինակով ծածկելով:

— Երկար բարակ մտածելու պէտք չկայ: Դուն իմ սրտիս փնտռածն ես, ու քու յատկութիւններդ կը յարմարին իմիններուս: Ես զործնական, սակաւապէտ մարդ մըն եմ, ու եթէ սիրէք զիս·· աչխարհի վրայ ի՞նչ բան կրնայ աւելի լաւ ըլլալ: Խնդրեմ, թոյլ տուէք որ ձեռքը խնդրեմ:

Միջնորդը կաթիլ մը արցունք թափեց, խնդաց, ու իր հաւանութեան իբր նշան, դաւաթը զարկաւ Սթիչքինի դաւաթին:

— Լա՛ւ, ըսաւ երկաթուղիի երկաթի պահապանը, հիմա թոյլ տուէք որ ձեղի բացատրեմ այն նիստ ու կացը զոր կը սպասեմ ձեզմէ···: Ես խստապահանջ, յարդելի եւ զործնական մարդ մըն եմ: Ամէն բանի կը նայիմ վեհանձնօրէն: Ուզածիդ պէս ըլլայ խոսքդ, ամէն բանէ վեր՝ այս աշխարհին մէջ: Նայեցաւ, ու խորունկ հառաչանք մը արձակելով, սկսաւ իր սրտակոտոր կնոջ պարտականութեանց մասին ունեցած տեսակէտները:

ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգ· ԵՂԻՇԵ

«ՈՒՐՈՒԱԳԾԵՐ ՀԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԵԱՆ»

Վերոյիշեալ գիրքը, որ լոյս տեսած է վերջերս, աշխատասիրած է Երեւանի համալսարանի դասախօս Եւդինէ Միրզախանեան:

Աշխատութիւնը բաղկացած է երկու հիմնական բաժիններէ: Առաջինին մէջ հեղինակը կը ներկայացնէ յունական պատմագրութեան ընդհանուր պատկերը՝ առաջին օրերէն: Հոս ներկայացուած են Լոգոկրաֆներու մատենագրական ժառանգութիւնը, յոյն պատմութեան հիմնադիրներ Հերոդոտի, Թակեդիդէսի, Քսենոֆոնի գործերը, բնութագրուած են ճարտասանական ուղղութեան պատմութեան ներկայացուցիչներու երկերը: Աթենական զարգացած ստրկատիրական գաղափարախօսութեան պաստառի վրայ կը բնորոշէ Պղատոնի, իսկ պոլիսային գաղափարախօսութեան հետ կապուած կը ներկայացուին Արիստոտէլի ստեղծագործութիւնները:

Բաժինը կ՝աւարտի հին յունական պատմագրութեան բնորոշ կողմերու պարզաբանութեամբ:

Աշխատութեան այս մասը առանձնայատուկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ հայ ընթերցողին համար, որովհետեւ յատուկ տեղ յատկացուած է այն հեղինակներուն, որոնց աշխատութիւնները տեղեկութիւններ կը պարունակեն պատմական Հայաստանի մասին: Անհրաժեշտութեան պարագային հեղինակը թարգմանաբար կը ներկայացնէ ընդարձակ հատուածներ եւ կուտայ անոնց գիտական վերլուծութիւնը:

Շատ գրուած է հին Յունաստանի մասին, անոր պատմութեան, արուեստին, ընկերային կեանքին, կրօնական պատմութեան, ազգագրական առանձնայատկութիւններու անկիւնէն: Հայագիտական միտքը եւս ուսումնասիրած է:

Այս մասին ալ կ՝անդրադառնայ Ե. Միրզախանեան:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԳԱՌԶՈՒ

(1932–1967)

Musée d'Orléans Hôtel Cabu

Ամէն օր (բացի Երեքշաբթիէ)
ժամը 10էն 12 եւ 14էն 17
Մինչեւ Սեպտեմբեր 15

եղող Հայոց եկեղեցին: Կիրակի Կաթողիկոսը հասած է Աթէնք եւ նախագահած Գոքինիոյ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ պատարագին: Պատարագած ու քարոզած է Գարեգին եպս.: Զանազան պաշտօնական այցելութիւններէ ետք, Կաթողիկոսը վերադարձած է Անթիլիաս:

ԱՇՈՒՂ ՋԻՒԱՆԻ

Ժամանակակիցներու յուշերուն մէջ կը կարդանք, թէ անցեալ դարու 50ական թուականներուն, Ախալքալաքի շրջանի Կարզախ գիւղի պատանի Սերոբը ինք իր համար պատրաստած է «չերեփի նման մի փոքրիկ սաղ... եւ դաշտում, ազատ բնութեան մէջ, տնկտնկացնելով ու դեղջուկ երգեր երգելով օրերն անց էր կացնում հորթերի հետ միասին» (Գ. Լեւոնեան):

Խաղ ու տաղի, երգ ու նուագի սիրահար այդ պատանին ապագայ ծանօթ երգիչ, երգահան եւ բանաստեղծ Ջիւանին էր, որ կոչուած էր դառնալու աշուղագուսանական բուն հայկական դպրոցի հիմնադիրը:

Ջիւանիի մասին լաւ կարծիք ունեցած են Յ. Յովհաննիսեան, Յ. Թումանեան, Ա. Իսահակեան, Վ. Բրիւսով եւ շատ ուրիշներ: Անոր ստեղծագործութիւնները, ըստ Վ. Բրիւսովի՝ «առմիշտ կը մնան հայ բանաստեղծութեան մէջ»: Իսկ ո՞ւր է Ջիւանիի արգասաւոր վաստակին լայն ժողովրդականութեան գաղտնիքը, անոր երգերուն ուժն ու հմայքը: Այս մասին, որքան յայտնի է, մենք չենք ունեցած ամփոփ եւ ամբողջական մենագրութիւն մը, թէեւ ոմանք, ինչպէս Գ. Լեւոնեան այս ուղղութեամբ լուրջ աշխատանքներ կատարած են: Այս բացը լրացնելու առաջին փորձն է Ա. Սահակեանի «Հայրենաշունչ քնար» (1965) աշխատութիւնը:

Հեղինակը տարիներ շարունակ զբաղած է աշուղին գրական ժառանգութեամբ, կազմած, ծանօթագրած եւ իր ընդարձակ յառաջաբանով հրատարակած է դուսանին ամէնէն հարուստ հաւաքածոն «Ջիւանու քնարը» (1959):

Առհասարակ Ջիւանին, հակառակ իր ժամանակաշրջանի մռայլ իրականութեան, միշտ մնաց պայծառատես, լաւ օրերու յոյսով լի եւ յուսադրող երգիչ: Ամէնէն ցայտուն ապացոյցը, «Կուգան ու կ՝երթան» («Զախորդ օրերը...») փայլուն բանաստեղծութիւնն է:

Հատորին մէջ առանձին գլուխներ յատկացուած են Ջիւանիի ընկերային, սիրային եւ երգիծական երգ-բանաստեղծութիւններուն քննութեան:

Սէրը առհասարակ աշուղական քնարի հիմնական լարերէն է: Աշուղը իր նախորդներուն նման երգած է ազատ, ազնիւ, անազարտ սէրը, սիրահարներուն արտաքին եւ հոգեկան գեղեցկութեան ներդաշնակութիւնը, փոխադարձ յարգանքը: Ան հիւսած է իրօք յաւերժ կերպով անթառամ «Մայրիկը» եւ նոյնքան անթառամ «Ընկերը»՝ «բարի, գեղեցիկ, առաքինի» ընկերասիրութեան մասին:

Ս. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

« ՀԱՅ – ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ »

Գրական – մշակութային կապերը միշտ ալ եղած են ազգերու հոգեւոր մերձեցման եւ բարեկամութեան կարեւոր գործօններ: Ասոնք առանձնապէս նշանակալից դեր կը կատարեն մեր օրերուն: Ահա թէ ինչո՛ւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան հաստատած է «գրական կապեր» մատենաշարը:

Վերջերս լոյս տեսաւ այս շարքին եօթներորդ գիրքը՝ Կ. Ճինգոզեանի «Հայ-պուլկարական գրական կապերի պատմութիւնից» (ԺԹ. դար) խորագրով մենագրութիւնը:

Հայ եւ պուլկար մշակութային եւ գրական կապերը հին պատմութիւն ունին: ԺԹ. դարու կէսէն սկսեալ այդ կապերը նոր փուլի մէջ կը մտնեն: Պատմական ճակատագրի ընդհանրութիւնը, թրքական բռնատիրութեան դէմ Հայերու եւ Պուլկարներու ազատագրական պայքարը մեծապէս կը նպաստեն երկու ազգերու հոգեւոր մերձեցումին:

Պուլկարներու 60–70ական թուականներու ազգային – ազատագրական ոգորումները, մասնաւորապէս 1876ի նշանաւոր Ապրիլեան ապստամբութիւնը ջերմ արձագանգ կը գտնեն հայ ժողովուրդին լայն զանգուածներուն մէջ:

Գր. Արծրունի, Ռ. Պատկանեան, Յ. Պարոնեան, Բաֆֆի եւ հայ գրական-ընկերային մտքի ուրիշ ներկայացուցիչներ մամուլի եւ գրականութեան մէջ խանդավառութեամբ կ՝ողջունեն Պուլկարիոյ ազատագրութիւնը՝ կոչ ընելով Հայերուն հետեւիլ Պուլկարներու հերոսական պայքարի օրինակին:

80ական թուականներէն այս մտայնութիւնը կը թափանցէ նաեւ հայ թարգմանական գրականութեան բնագաւառը: Մէկը միւսին ետեւէն հայերէնի կը թարգմանուին պուլկար գրիչներու աչքի զարնող երկերը, գրքոյկներ կը հրատարակուին հայդուկներու եւ յեղափոխական գործիչներու սխրալի գործերուն մասին:

Առանձին գլուխներ նուիրուած են Լիւպէն Կարավելոնի հայրենասիրական վիպակներուն, Զախայի Ստոյեանովի պատմա – կենսագրական ակնարկներու «Յուշագրութիւններ»ուն, ինչպէս նաեւ Իվան Վազովի կարգ մը պատմուածքներուն եւ « Լուծի տակ » հանրածանօթ վէպին թարգմանութիւններուն:

Կ. Ճինգոզեանի գիրքը յաջողած փորձն է՝ մենագրական ուսումնասիրութեան ենթարկելու հայ – պուլկարական գրական կապերուն հարուստ պատմութիւնը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—*—

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական Յանձնախումբը կը տեղեկացնէ Լիոնի եւ շրջաններու Հայութեան թէ Կիրակի 4 Յունիսի վարչական ընտրութիւնները տուին հետեւեալ արդիւնքը.—

1055 արձանագրուող անդամներէն 790 հոգի տուին իրենց քուէները: 790 քուէները 93 առ հարիւր համեմատութեամբ կեդրոնացաւ համաձայնական այն ցանկին, զոր տեղւոյս գլխաւոր կազմակերպութիւնները, երկար խորհրդակցութիւններէ ետք, պատրաստած էին, Ընտրողական Յանձնախումբի պատրաստած եռապատիկ ցանկի մէջէն:

Ուստի, նորընտիր վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ ազգայիններէ.—

Պարոնայք –Պահատուրեան, Օպոզեան, Եղիշէեան, Ծառուկեան, Պօյաճեան, Քէլէկեան, Տօնիկեան, Ժորժ Մաս, Հաբէլեան, Փափազեան Տ. եւ Արթիւր Պասմէն:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԺԻՐԱՔՕ

Իր գործերը կը ցուցադրէ Ֆրանքեւլիբանանեան ակումբը, 15 Ռիւ տ՝Իւլմ (Փարիզ 5), մինչեւ Յունիս 28:

×

ՊԵՏԻԿԵԱՆ

իր գործերը կը ցուցադրուին մինչեւ Յունիս 26

Centre Artistique et Culturel
du Moulin de Vauboyen à Bièvres.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԻՒՂԸ ԵՒ ԱՆՁՐԵՒ, երկեր, Ա. հատոր, գրեց Համաստեղ: Հրատարակութիւն Հազմագայինի, Պէյրութ:

ԾԻԾԱՂ

ԹԷ ԻՆՉՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ Է...

Ջրհորի մը համար դատարան դիմողներէն մէկուն փաստաբանը երկար ճառ մը կը խօսի: Դատարանի նախագահը տեսնելով որ վերջանալիք չունի՝ կ՝ընդմիջէ ու կ՝ըսէ.

— Կարճ կապեցէք այլեւս, եղածը նշանաւոր բան մը չէ, ջրհորի մը մասին է:

— Շատ կարեւոր խնդիր է, պարոն նախագահ: Մանաւանդ եթէ նկատի ունենաք՝ որ դատարանի դիմող երկու կողմերէն մէկը կաթնավանառ է, իսկ միւսը՝ գինեպան, ջուրը կարեւոր է երկուքին համար, կը պատասխանէ փաստաբանը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Մէյ մըն ալ ելեր ինծի հարցումներ կ՝ընես... հէ՞, ինչո՞ւ մտեր եմ եղեր Շանթոսէի տունէն ներս... անունս ի՞նչ է եղեր... քանի՞ տարեկան եմ եղեր... ո՞ւր կը պառկիմ եղեր...: Ըսէ՛ նայիմ, Մուշու Վիտօք, դուն ինչո՞ւ մտար հոսկէ ներս, հէ՞, մեղի ծա՞կը թխելու համար, անունդ ի՞նչ է, հէ՞, մատնի՞չ է, չըսե՞ս, քանի՞ տարեկան ես, ո՞ւր կը պառկիս գիշերները, հէ՞...:

Յետոյ, լուրջ երեւոյթ մը ստանալով, բայց միշտ հեղնական եղանակով աւելցուց.

— Չկարծես թէ քեզի անդիի աշխարհ կը զրկենք... չէ՛, Աստուա՛ծ չընէ որ ատանկ բաներ ընենք... մենք խելօքիկ մարդիկներ ենք... արիւնի հետ գործ չունինք...: Չկարծես որ քիթս բերանս տճռել տալուդ համար ես ալ քու քիթդ բերանդ տճռել պիտի տամ... մենք քեզի պէս խիղճ չունեցող մարդիկներ չենք...: Դուն մեր տիրացուներէն մէկ քանին անդիի աշխարհ զրկեցիր... մենք ապուշ չենք որ ատանկ բան ընենք... դուն մերին սիրելի հիւրն ես... եւ մենք մեր հիւրերը շա՛տ կը սիրենք, շատ կը յարգենք, աղէ՛կ կը պահենք, քիթն անդամ չենք արիւներ եւ ձեռքերնուս եկածին չափ հանդիստ ընել կուտանք...: Քեզի պէս աղուոր հիւրը քսան երեսուն տարին մէյ մը ձեռքերնիս կ՝իյնայ, մենք քու յարգդ գիտենք...: Համով հոտով կերակուրներ, ուղածիդ չափ կարմիր-ջուր, կե՛ր, ա՛րբ եւ ուրախ լեր... կեա՛նք իմ աղնաւոր...: Ասոր հետ մէկտեղ, Մուշու Վիտօք, ամէն մարդ իր գլխուն ճարը կը նայի... դուն քու բանտդ ունէիր, մենք ալ մե՛ր բանտը ունինք... խելօք չկեցողները հոն կը նետենք: Մինչեւ վարպետին գալը քիչ մը սանկ հանդիստ կ՝ընես հոնտեղը... մեր Ծուռ-նայողը քեզի հիմա հոն պիտի տանի...: Ես քու բանտին համը առի, դուն ալ քիչ մը մեր բանտին համը առ նայինք...: Իրաւ որ, Մուշու Վիտօք... մեր բանտը քուկինէդ ալ աղէկ է...:

Այս խօսքին վրայ, բոլոր նկուղաբնակները սկսան քահ-քահ խնդալ:

— Ինծի անանկ կուգայ որ շատ յոգնեցար, Մուշու Վիտօք, շարունակեց Թոմպուլիկ: Հէ՞, սանկ լեցուն ամանի մը կարմիր-ջուր կը ճնկե՞ս...: Է՛հ, է՛հ, գլուխդ մի՛ երերցներ... սիրտիդ տակն ու վրայ ըլլալը երեսէդ կ՝երեւայ...: Հէ՛յ, Ոջլոտ-հաւ, սա դուն ուր է ատեն մը համով հոտով կերակուրներ կ՝եփէիր մեր հիւրերուն, ատկէ հատ մըն ալ մեր Մուշու Վիտօքին եփէ նայիմ... սա ուր է գիտցած համեմէդ ալ քիչ մը շատ դիր մէջը որ համով ըլլա՛յ...: Չէ՛, Մուշու Վիտօք, մեր Ոջլոտ-հաւը աղէկ կերակուր եփել գիտէ...: Երեսդ ասանկ ի՞նչ կը թթուեցնես... ատենին Տանթոնին ալ կերակուրները կ՝եփէր ան, երեք տարի ալ Ռոպէսփիէրին տունը խոհարարութիւն ըրած է...: Յեղափոխակա՛ն է, յեղափոխակա՛ն մեր Ոջլոտ-հաւը... Մուշու Թալէյրանին մառանէն թռցուած քանի մը շիշ ալ շամբանիա քեզի... ալ ասկէ անդին ի՞նչ կ՝ուզես...: Անցեալները դիպուածով այցելութիւն մը տուեր էի, սատանան քանի մը շիշ տոպրակս նետեց...: Ո՛ւժ առ քիչ մը, Մուշու Վիտօք, ո՛ւժ առ որ վարդապետին դէմը ելած ատենդ ինքզինքդ չկորսնցնես...:

Այս ամբարտաւան խօսքերուն իբրեւ պատասխան Վիտօք քիթին տակէն խընդաց:

Ինքը դեռ ողջ էր. ամէնէն կարեւորն ալ ատ էր: Ինքն ալ արդէն Արիսթոյի հետ տեսակցիլ կ՝ուզէր եւ ասիկա յարմար առիթն էր: Մեծ ճակատամարտը պիտի սկսէր ինքը, վճռական եւ վերջին հարուածը պիտի տար եւ փոխանակ կռնակէն զարնելու իր թշնամին, կ՝ուզէր ուղղակի երեսէն տալ հարուածը:

Այսպէս, երբ առանձին դետնափորի մը մէջ բանտարկուեցաւ, անանկ դետնափորի մը մէջ որ ուրիշ ելքի ճամբայ չունէր բացի զօրաւոր ու տոկուն կղպանքով կըղպուած դուռէ մը, սեղանի մը առջեւը դրուած աթոռի մը վրայ գնաց ամենայն հանդարտութեամբ նստաւ:

Այս սեղանին վրայ օրուան թերթերը շարուած էին:

— Կարծեմ թէ բաւական գործ տեսանք այսօր, մրթմռթաց քթին տակէն ամենայն պաղարիւնութեամբ: Աղէկ որ եկեր եմ:

ԱՐԻՍԹՕ ԵՒ ԹՈՄՊՈՒԼԻԿ

Կէսօրէ ետք ժամը երկուքին ատենները, Ռոշ-Պեռնար մարքիզը Շէրէզի գըղեակը կը ներկայանար:

— Սիրելի դուքս, ինչպէս որ կը տեստէք, շատ յուզուած եմ, խօսք առաւ մարքիզը պարոն Շանթոսէի դէմը ելածին պէս: Լսեցի որ առջի գիշեր գող մտեր է տուներնիդ:

— Մի՛ ըսէք, պարոն մարքիզ, շուարած մնացած եմ, ի՛նչ ընելս չեմ գիտեր, գոչեց արքունիքին հացկատակը ձեռքերը երկինք բարձրացնելով: Հրաւիրեալներուն մեկնելէն ետք գրասենեակս գող մտաւ եւ թղթապանակս տարաւ:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Քսան կախաղաններու յիշատակին 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան հնչակեաններու ի յարգանս, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առտու:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 16ին Ազգ. Տան մէջ ի յարգանս նահատակներուն ցերեկոյթ տեղի պիտի ունենայ: Օրուան պատշաճ բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւ մեներգ մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու:

Կը հրաւիրուին կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ յարգոյ հայ հասարակութիւնը:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Եղուարդ Գասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (18 Յունիս) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր

ՄԱՆՆԻԿ ԳԱՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Եղիկեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Գրիգոր Թիրիթեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Կարապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վ. Ժամկոչեան եւ զաւակները, Պ. Պ. Էլմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց մօր, քրոջ, մեծմօր, մօրաքրոջ

ողբացեալ

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՏԻՐՈՒՀԻ ԹԻՐԻԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի Յունիս 18ին:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կը ներկայացուի Երեւանի Սթիւտիոներու մէջ պատրաստուած

— ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ
— ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԼԻՃԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
— ԹՌԻՉՔ ԱՆԴՈՒՆԴԻ ՎՐԱՅ

Այս Երեքշաբթի (20 Յունիս) ժ.ը 20,30ին

CINEMA LE DAUPHIN
65 bis, Rue Lafayette — Métro : Cadet
Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝
Z. Tchakmechian, 22 Rue Richer, Paris
O. Boyadjian, 83, Rue d'Aboukir
Massis, 21, Rue Saulnier
Markarian, 32, Rue de Trévise.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

Նախկին ցանկի գումար՝ 218·536 ֆր.

Այրի Տիկին Զ. Տէր-Գէորգոֆ իր ամուսնոյն Ալեքսանդր Գէորգոֆի մահուան տարեդարձին առթիւ 500 ֆրանք: Տիկին Զուարթ Կորկորեան Մայրերու տօնին առթիւ 100, Պ. Նիկողոս Պօղոսեան բարեկամներու մէջ հաւաքուած, Կարպիս Պետրոսեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի, Պանեէոյի դպրոցին ի նպաստ 60, Տիկին Տիրուհի Մուսայեան «Յառաջ»ի միջոցով իր ամուսնոյն մահուան տարեդարձին առթիւ 50, Տիկին Ալիս Պարթեւեան 50, Տիկին Վարդենի Պօտուքեան աթոռներու նորոգութեան համար 50, Տիկին Արշակուհի Թագւորոֆ աթոռներու նորոգութեան համար 50, Տերունեան ընտ. Տերունեան գերդաստանի ննջեցելոց յիշատակին 40, Պր. Շահպազեան 30 ֆրանք:

Ընդհ. գումար 219·466

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Յառաջ»ի վարչութիւնը, ի դին մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պահեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հակառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձք, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն: Հակառակ անոր նաեւ, որ իբրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդգրկէր փարիզեան օրաթերթերու բաժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատավաճառութեան համար, անհամեմատ տարբերութիւն մը դնելով երկու գիներուն միջեւ:

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը:

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուելու ներկայ սակէն, փակելու համար իրենց բոլոր առկախ հաշիւները:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Թէսիէի զովասուն ծառաստանին մէջ՝ Շըմէն տը լա Ֆոռէ (սովորական դաշտահանդէսի վայրը):

Գեղարուեստական բաժին: Երգեր, նուագ՝ Պ. Եանպէկեան հայր եւ որդի

ԹՈՄՊՈԼԱ՝ արժէքաւոր առարկաներով:
Խօսնակ Պ. Մ. Պլբեան

Ճոխ պիւֆէ, համադամ ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ:

Ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ

Ծանօթ.— Հաղորդակցութեան համար սպասել Պ. Պարսամեանի նպարավաճառատան առջեւ, ժամը 10-12 անձնական կառքով փոխադրողներու:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս ուրբաթ (16 Յունիս) ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոտերնի սրահին մէջ (Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, Փարիզ):

Խ. Հայաստանի երգահաններու նախագահ՝ երաժշտագէտ

ԵԴ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

կը դասախօսէ հայ երաժշտութեան մասին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպուած Ժանթիյի, Պիսէթր եւ Փորթ տ'Իթալիի շրջանի Կրթական Մարմնոյն կողմէ Յունիս 17, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին «Քոմպաթան»ներու սրահին մէջ՝

17, Rue Raymond Lefèvre — Gentilly

Երգ, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն, աշակերտներու կողմէ եւ անակնկալներ:

Մուտք 2 ֆրանք

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հանդէսը 17 Յունիս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ (Տէսին): Խմբական երգեր, արտասանութիւններ, աշակերտներու կողմէ կը ներկայացուի « Գայեանէ » Լէոյի:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Բարեգործականի Մարսէյլի Տիկնանց եւ Երիտասարդաց Յանձնախումբին պարահանդէսը Յունիս 24, ժամը 21էն առաւօտ, Փարք Պորելի:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի դաշտահանդէսը Յուլիս 2ին, Կիրակի, Ֆապրիկոլի դառաստանին մէջ: Սեփթեմէն երեք կայարան ետք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի Յունիս 20 ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐԸ ՄԻՒՆԻՍԻՓԱԼԻ ԺԻՒԹԻՍ ՏԸ ՓԷԻ ՍՐԱՀԸ

AVENUE VICTOR CRESSON, ISSY — Métro : MAIRIE D'ISSY

Կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԹԹԱՐԵԱՆ

«Հայկական դատը ներկայիս»

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մրցանակաբաշխութիւնը եւ Դաշտահանդէսը Յունիս 25ին, Կիրակի, ժամը 15էն 22, դպրոցին պարտէզին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2,50 ֆ.

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռէնսի Փավիյոն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս հինգշաբթի ժամը 8,30ին, ընկերուհի Թորոսեանի բնակարանը՝ 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ (Քաշան):

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս Ուրբաթ դիշեր ժամը 20,30ին Ժանթիյիի դպրոցին սրահը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէր- Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, ընկերուհի Աւետիսեանի տունը, 48 ռիւ Պերնառ Ժիւկօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը Յունիս 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ, հայկական նուագ

հայրենակիցներ Միրիճան Շիրվանեանի, եւ Շմաւոն Պալեանի կողմէ

Խնջոյքը կը վարէ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին 10 ֆրանք

Հաճելի մթնոլորտ

Կը հրաւիրուին Սեբաստացիները եւ բոլոր անոնք որոնք իրենց ներկայութեամբ կ'ուզեն յարգել հերոսին յիշատակը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Բաֆֆի» խումբի ընկերները Ուրբաթ (16 Յունիս) երեկոյ ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին, Նոր Սերունդի ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն բոլոր ընկերներուն:

ECOLE NOTRE-DAME DE SECRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկաէարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ դիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ:
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 16 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10937 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.937

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՀՈԳԻՆԵՐՆ ԱԼ ՑԱՄՔԱԾ ԵՆ

Ամէն պատերազմ, տեւէ ան 100 ժամ կամ հարիւր տարի կը վերջանայ յաղթանակովը մէկուն, պարտութիւնով միւսին: Լափալիսեան այս ճշմարտութիւնը իր իմաստը կորսնցուցած է սակայն, վասնզի դարեր անցած են եւ հազարաւոր պատերազմներ տեղի ունեցած են, բայց ցայսօր Մարդը չէ կրցած յաղթել: Եւ ո՛ր պետութիւնն ալ շահի պատերազմը, պարտեալը մնացած է միշտ նոյնը՝ Մարդը:

Հարիւր ժամ տեւեց, անցեալ շաբաթ արաբ – իսրայելեան բախումը: Իսրայէլ յաղթական կը նկատուի, արաբ աշխարհը՝ պարտուած: Ու մարդիկ կրկին հանգիստ կը քնանան Նիւ Եորքի արիսպագոսին շուրջը, մինչ յաղթական ու պարտուած կը հռչակուին, այս անգամ դիւանագիտական սեղանին վրայ, ուր արիւն չի թափիր, Միացեալ Նահանգները եւ Խորհ. Միութիւնը:

Հաշիւները դիւրին են: Նասրի պարտութիւնը զէնքով, կը նկատուի Մոսկուայի պարտութիւնը՝ միտքով: Եւ ոչ ոք կրնայ հարկ եղածին չափ առարկայական ըլլալ, արեւմտեան աշխարհին մէջ, եւ խորհիլ նաեւ որ եթէ Մոսկուա պարտուած է դիւանագիտական գետնի վրայ, գուցէ անոր համար է որ կ՚ուզէր — պարզապէս — խաղաղութիւնը փրկել, խաղաղութիւնը շահիլ: Ցանցանքը Արեւմուտքին չէ՝ եթէ այսպէս կը մտածէ, պատմական Հոկտեմբերէն մինչեւ բոլոր Հոկտեմբերները, ոչ մէկ բան ըրած է Մոսկուա որ վստահութիւն ներշնչէ:

Ու խաղը, փոքէրը, կը շարունակուի:

Սինայի կիզիչ արեւուն տակ պարտեալներու բանակը կը քալէ ծարաւ: Ցամքած են բոլոր մարմինները: Բայց ուրիշ անապատ մը չէ՞ Մարդկութիւնը ցամքած հոգիներով:

Մարդկութիւն մը որ դեռ կը հաւատայ թէ յաղթական է Իսրայէլը, ու պարտուած է արաբ աշխարհը, մինչ ոչ ոք շահած է այս կայծակ–պատերազմը եւ կարեւորը խաղաղութիւնը շահիլն է:

Խաղաղութիւն շահիլը չի նմանիր պատերազմ շահելուն: Ոչ նափալմը օգուտ ունի, ոչ հրձիգ ռումբը, ոչ իսկ այն միւս ահաւոր զէնքը, որ մեծերը կը պահեն իրարու սպառնալու համար կամ, ո՞վ գիտէ, թերեւս... վաղուան համար:

Ոմանք կը խնդան այսօր... Լացի Պատին տակ: Կատակախօսութիւններ կը հիւսեն ծաղրելու համար պարտուածը: Վասնզի միշտ ծաղրելի է պարտեալը, բայց պէտք է խելացի կերպով վարուիլ պարտեալին հետ: Չմոռնալ որ ոչ ոք յաղթական է, ցորչափ աշխարհի մէկ անկիւնը անօթի երախայ մը կուլայ, արիւնլուայ ոտքերով մարդ մը կը տառապի, արեւէն այրած, ու կաթիլ մը ջուրի համար իր եղբայրը կը սպաննէ, մինչ անդին օճախ մը քանդուած է, Պատուոյ դաշտը նահատակուած իր սիրելիին պատճառով:

Նման խորհրդածութիւններ կրնան անշուշտ ժամանակավրէպ զգացողականութեան վերագրուիլ, դարու մը մէջ, ուր դիտութիւնը կը հասնի Լուսին եւ քարիւղը եւ իւրանիոմը աւելի արժէք ունին քան այն թշուառը՝ որ մարդ կը կոչուի: Բայց չի բաւեր խուսափիլ զգացումներէ, փակել դուռը սրտին, բանալ դուռը՝ մտքին:

Հոն ալ, մարդը չէ յաղթած: Միջին Արեւելքի այսօրուան ստեղծուած թնճուկը կարելի չէ ի վերջոյ խելքի արդիւնք նկատել: Չի բաւեր ըսել թէ Նասր հաշիւները սխալ ըրած էր: Իր ճառով իսկ հաստատեց թէ երբ կը փակէր Աքապայի ծոցը, գիտակցութիւնն ունէր թէ կրնայ պատերազմ ծագիլ: Գիտէր նաև թ էՄոսկուա արգելք եղած էր նախայարձակումի ու ի վերջոյ վտանգաւոր էր նախայարձակումի մէջ առաւելութիւնը թողուլ Մոշէ Տայեանի:

Արտակարգ ժողովի խորհրդային առաջարկին համաձայն է արդէն Ֆրանսա: Բայց ի՞նչ պիտի ընէ Ազգաժողովը: Անքուն դիշերներ պիտի անցընեն պատուիրակները ու բանաձեւ քուէարկեն: Մինչ անդին անօթի երախաներ, լացող այրիներ, հաշմանդամ երիտասարդներ եւ արմատախիլ ամբոխներ կը փորձեն հասկնալ թէ ինչո՞ւ դժբախտ են:

Ու խաղաղութիւնը, որ կապոյտ թըռչունն է, պիտի չգայ երբեք: Ու ան որ իր հողը կորսնցուցած է, պիտի մնայ յաւիտենական արմատախիլը, ճամբուն վրայ Պատմութեան: Այն պատմութեան զոր լաւ գիտէ Հայը, վասնզի արդարութիւնը բանաձեւի բառ մըն է միայն:

Ու մարդկութեան այս անապատին մէջ, ցամքած պիտի մնան հոգիները ու մարդը, այս անգամ եւս, յաղթական պիտի չըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ»

ԵԳԻՊՏՈՍ ՊԻՏԻ ՉԲԱՆԱՅ ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՔԸ

ՑՈՐՉԱՓ ԻՍՐԱՅԵԼՑԻՔ ԿԸ ՄՆԱՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՓԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՄԵՐԺԵՑ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼ ԻՍՐԱՅԷԼԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ-ՃՈՆՍԸՆ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Արաբ Մ. Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը Ռիատ պարզած է իր երկրին դիրքը ներկայ պայմաններու մէջ, Ֆրանսական մամուլի գործակալութեան Գահիրէի թղթակցին: Գլխաւոր նպատակն է թոյլ չտալ որ յարձակողը առաւելութիւններ ձեռք ձգէ բռնի ուժով:

«Իմաստէ զուրկ է որ երկիր մը յարձակելէ ետք ուրիշի մը վրայ, բռնի ուժով ձեռք առնէ անոր հողերը, ապա խաղաղութեան մասին խօսի: Եթէ միջազգային հաւաքականութիւնը կ՚ընդունի ատիկա, պիտի ընդունի նաեւ որ միջազգային յարաբերութիւնները քաոսի վրայ հիմնուին: Իսրայէլ նոր սխալ մը գործեց որ կը բարդուի միւսներուն վրայ: 1948ին արաբ առաջին սերունդի մը ատելութիւնը գրգռեց: 1956ին, վերանորոգեց այդ նոյն զգացումները: 1967ին նոյնը ըրաւ նոր սերունդի մը հետ»:

Նախարարը, անդրադառնալով ՄԱԿի նիստերուն, շեշտած է.— «Պէտք է որ Իսրայէլ իր զօրքը քաշէ զինադադարի գիծերուն ետին: Եթէ աշխարհի բոլոր երկիրները այս սկզբունքը ընդունին, Իսրայէլ կը ստիպուին ենթարկուիլ: Բայց հարց մը կայ, նախագահ Ճոնսըն կը յայտարարէ թէ Միացեալ Նահանգները ոչ մէկ երկրի թոյլ կուտան որ հողեր կցէ յարձակում գործելով: Արդ փոխանակ այդ սկզբունքը կիրարկելու, Միացեալ Նահանգները կ՚օգնեն Իսրայէլի: Կ՚օգնեն թոյլ տալու համար որ պահեն հողերը, զորս բռնի ուժով առին: Ասիկա բացայայտ է եթէ քննենք Միացեալ Նահանգներու բռնած դիրքը ՄԱԿի մէջ, Ամերիկայի պատուիրակը Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ մերժեց ընդունիլ սկզբունքը զոր Ճոնսըն դրած էր: Այդ ներկայացուցիչը բառերու վրայ կը խաղայ Իսրայէլի օգնելու համար»:

Ինչ կը վերաբերի Սուէզի ջրանցքին, Եգիպտոսի դիրքը յստակ ու վճռական է.

— Սուէզ փակ կը մնայ ցորչափ Իսրայելցիք կը մնան ջուրին արեւելեան ափը: Իրենց ներկայութիւնը սպառնալիք մըն է նաւարկութեան համար: Կը յուսանք որ Ֆրանսա կը պաշտպանէ այն սկզբունքը ըստ որուն յարձակողը չի կրնար ուժով առաւելութիւններ ձեռք ձգել եւ թէ պէտք է քաշէ իր զօրքը զինադադարի գիծերուն ետին»:

Անդին սակայն, Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, կը մերժուէր խորհրդային բանաձեւին առաջին պարբերութիւնը որ կոչուած էր դատապարտելու Իսրայէլը իբրեւ յարձակող: Քուէարկութեան դրուելով, բանաձեւը ստացաւ չորս ձայն (Խորհ. Միութիւն, Մալի, Հնդկաստան եւ Պուլկարիա) եւ 11 պատուիրակներ ձեռնպահ մնացին: Այլ խօսքով ոչ ոք դէմ քուէարկած է: Ապա քուէի կը դրուէր երկրորդ պարբերութիւնը որ կը պահանջէր իսրայելեան զօրքին անմիջական քաշուիլը նախկին սահմաններուն վրայ:

Խորհրդային այս բանաձեւն ալ կը մերժուէր: Այս անգամ սակայն վեց երկիր ի նպաստ կը քուէարկէին (Խորհ. Միութիւն, Պուլկարիա, Մալի, Հնդկաստան, Նիժերիա, Եթովպիա), մնացեալ ինը, որոնց կարգին Ֆրանսա, ձեռնպահ կը մնային:

Ամէն պարագայի մէջ, տարակոյս չկայ որ Ու Թան ձեռք ձգէ այն 62 ստորագրութիւնները որոնց պէտք ունի արտակարգ ընդհ. ժողով գումարելու համար: Ամերիկեան շրջանակները գրեթէ վստահ են որ Կոսիգին անձամբ պիտի գլխաւորէ խորհրդային պատուիրակութիւնը եւ հաւանական է նաեւ որ այս առթիւ տեսնուի նախագահ Ճոնսընի հետ:

× Նախկին վարչապետ Փիէր Մենտէս Ֆրանս յօդուած մը գրած է Նուվէլ-Օպսերվաթէօրի մէջ և կը շնորհաւորէ Խորհ. Միութիւնը որ զոհելով իր արժանապատուութիւնը, քարոզչութեան իր կարիքները, գիտցաւ փրկել խաղաղութիւնը, անոր տալով նախապատուութիւնը, ամէն բանի վրայ: Մենտէս, կը մաղթէ որ Միացեալ Նահանգները Վիէթնամի մէջ ընեն ինչ որ Խորհ. Միութիւնը ըրաւ Միջին Արեւելքի մէջ:

× Նախագահ տը Կոլ պատասխանած է Պումէտիէնի եւ Պուրկիպայի գիրերուն: Ալժերիոյ նախագահին ուղղած պատասխանին մէջ տը Կոլ կը շեշտէ.— «Միջին Արեւելքի տագնապը, զոր Ֆրանսա չէր ուզեր երկար եւ ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ: Ֆրանսայի համար գոհունակութիւն է վստահ ըլլալ իր նպատակներու եւ քաղաքականութեան անշահախնդիր բնոյթին, զոր Ալժերիա կը հասկընայ»:

Պատասխանելով Պուրկիպայի, Նախագահ տը Կոլ կը շեշտէ թէ ինք ալ կը ցաւի այն անողոք վնասներուն վրայ, որ եղան Միջին Արեւելքի մէջ:

× Երուսաղէմի մէջ, այն մասին զոր դրաւեցին եւ վճռած են պահել, երկու հարիւր հազար Հրեաներ, աղօթքի շալը իրենց ուսերուն վրայ եւ սեւ մետաքսէ զգեստով, առանց դադարի երգած են Լացի Պատին տակ:

(Ըսենք այս առթիւ թէ ցարդ կարելի չեղաւ մեզի որեւէ լուր առնել Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքին մասին, հակառակ մեր փափաքին եւ ջանքերուն: Ամէն փորձ պիտի ընենք սակայն որեւէ տեղեկութիւն առնելու համար եւ անմիջապէս հաղորդելու մեր ընթերցողներուն):

Քանդուած քաղաքին Արաբները կը պահուրտին եւ ամէն կողմ ամայի է: Լուսարգել ալ հաստատուած է: ու Ս. քաղաքին մէջ կը լսուին միայն Աբրահամի փողերը:

× Մարդկային գետնի վրայ, ողբերգութիւնը միշտ մեծ է: Կարմիր Խաչը զանազան միջոցներու կը դիմէ կաթիլ մը ջուր հասցնելու համար Սինայի անապատին մէջ կորսուած զինուորներուն:

Կը թուի թէ երկու կողմերն ալ մարդկային վերաբերում ցոյց չեն տուած «թշնամի» կողմին հանդէպ:

Այսպէս Վարշաւայէն կը հաղորդեն թէ երեք լեհ թեքնիսիէններ երեք օր չարչարանքներու ենթարկուած են Իսրայելցիներու կողմէ, մինչեւ որ լեհ հիւպատոսարանի միջամտութեամբ ազատ արձակուած են: Երբ իսրայելցի զինուորները բռնած են այս Լեհերը, աչքերը կապած ու կառք մը նետած են, առանց ոչ ուտելիք ոչ խմելիք տալու եւ տարած արգելափակման կայան մը: Հոն անօթի–ծարաւ, ստիպումով ոտքի կեցած, ամէնէն կոպիտ վերաբերումը վայելած են: Յետոյ բանտարկուած, Լեհերը կէս ժամը անգամ մը քունէն հանուած ու հարցաքննուած են:

Միւս կողմէ, հրեայ ծագումով հինգ Իտալացիներ Հռոմ հասած են ու պատմած թէ Գահիրէի ու Աղեքսանդրիոյ մէջ իսկական հալածանքի ենթակայ է Եւրոպացին: Ասոնցմէ մէկը, իտալահպատակ դեղագործ մը պատմած է թէ ինչպէս կրցած է հեռանալ Եգիպտոսէն: Առտուան երեքին ձերբակալուած է իր տան մէջ, եւ բանտ փոխադրուած, ուր ուրիշ Հրեաներ ալ հաւաքուած են: Հարցաքննութեան ատեն, ոստիկանը ըսած է.— «Հաշիւ մաքրելու ժամը եկած է ձեր բոլորին հետ, աղտոտ Հրեաներ: Իսրայէլի յաղթանակը բան մը չի նշանակեր»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ տը Կոլ Պոն կ՚երթայ Յուլիս 12ին:

ԼԻԻՔՍՐՆՊՈՒՐԿԻ մէջ վերջ գտած է Ատլանտեան կազմակերպութեան նստաշրջանը: Տասնեւհինգերը ոչ մէկ բանաձեւ քուէարկած են Միջին Արեւելքի դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԻԱ որոշեց հանրաքուէ մը կազմակերպել Ճիպրալթարի մէջ, Սեպտեմբերին: Ժողովուրդը ինք պիտի որոշէ թէ կ՚ուզէ՞ պահել իրաց այս կացութիւնը թէ Սպանիոյ կցուիլ: Այդ հանրաքուէով, Մեծն Բրիտանիա կ՚ուզէ փաստել Մատրիտի ղեկավարներուն թէ Անգլիա բնակչութեան կամքով է որ Ճիպրալթար կը մնայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործի տագնապը կը սաստկանայ: Անգործներու թիւը հասած է 350 հազարի, այսինքն 50 հազար աւելի քան 1966ին եւ հաւանական է որ 400 հազարի հասնի ի մօտոյ:

ՈՒ ԹԱՆ իր տեղեկագրով կ՚առաջարկէ որ երկարաձգուի Կիպրոսի ՄԱԿի ուժերու պայմանաժամը, որ կը վերջանայ Յունիս 26ին: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը կը նշէ, իր տեղեկագրին մէջ, թէ շատ քիչ փոփոխութիւն եղած է կղզիին մէջ, վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, բայց ՄԱԿի ուժերը յաջողած են կռիւներու առաջքն առնել եւ կարգու կանոնը պահել:

ՄԱՐՈՔԻ 45 հազար Հրեաները մտահոգ են: Իսթիքլալը պայքար բացած է իրենց դէմ: Կ՚ամբաստանէ հրեայ սափրիչները, դերձակները եւ առեւտրականները որ մարոքեան դրամը զէնքի կը վերածեն իրենց «արաբ եղբայրները» սպաննելու համար:

ՀՌՈՄԿԼԱՅ ԿԱՄ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ

Ա.

«Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէմ,
Զիւր ճարտարութիւն մոռասցի աջ իմ»
Սաղ. ՃԼԶ. 5

Այնթապի բնագաւառը, որ միջին Եփրատի արեւմտեան եզերքը կը կազմէ՝ Կոմմագենէի հարաւային կողմը, մենք կը սիրենք կոչել Սագուրիա կամ Սաճուրներու աւազանը, զանազանելու համար զայն ուրիշ աշխարհագրական միաւորներէն: Սագուրիոյ հիւսիսային սահմանը կը կազմէ Մէրզմէն գետակը, արեւելեան սահմանը՝ Եփրատ գետը, արեւմտեան սահմանը՝ Սոֆ լեռներն ու անկէ դէպի հարաւ ճիւղաւորուող բլրաշղթաները, իսկ հարաւէն Մեմպիճ կամ Մումպուճ գաւառը: Այս բնագաւառին հիւսիսային արեւելեան կէտն է Հռոմկլայի բերդը, որ կառուցուած է Մէրզմէնի եւ Եփրատի գետախառնունքին հարաւային եզերքը համետաձեւ հրուանդանի մը վրայ:

Պալասանեան կը գրէ թէ «Արշակունեաց անկումէն ետք՝ մարզպաններու եւ ոստիկաններու օրով, ինչպէս նաեւ Բագրատունեաց փոթորկալի իշխանութեան ժամանակ եւ աւելի ետք Հայերը տակաւ գաղթեցին Կիլիկիա եւ բնակութիւն հաստատեցին Տաւրոսի բարձունքներուն վրայ, այնպէս որ 11րդ դարուն իբր թիւ կրնային մրցիլ նոյն տեղերու Յունաց հետ: Հայ գաղթական պետեր քանի մը ամուր տեղեր գրաւեցին Կիլիկիոյ մէջ: Այսպէս էին Գող Վասիլ՝ Քեսունի իշխանը, Օշին Արցախեցին՝ Լամբրոնի իշխանը, Օշինին եղբայրը Բազունին՝ Տարսոնի իշխանը, եւ Ապիրատ՝ Ներսէս Շնորհալիի հայրը, որ իր բնակութիւնը հաստատեց Ծովք ամուր գղեակին մէջ»: Բաբգէն կաթողիկոս իր «Ծովք, Տլուք եւ եւ Հռոմկլայ» գրքին մէջ կը փաստարկէ թէ Ծովքը ո՛չ թէ Խարբերդի Կէօլճիւկն է, այլ Այնթապէն շուրջ 20 մղոն դէպի արեւմուտք վերոյիշեալ Սոֆ լեռը, որ Ծովք հայերէն բառին յիշատակը կը պահէ գրեթէ անաղարտ:

Ապիրատի որդին Ներսէս Շնորհալի հռչակաւոր հայրապետը, երբ կաթողիկոս եղաւ 1165ին, Հռոմկլան ընտրեց իբր կաթողիկոսանիստ բերդ: Որով Միջին դարուն՝ Հայոց դէպի Կիլիկիա գաղթելուն եւ հոն հաստատուելուն արդիւնքն ըլլալով՝ Հռոմկլայ նշանաւոր դարձաւ իբրեւ Ներսէս Շնորհալիի եւ անոր յաջորդող կաթողիկոսներու աթոռատեղի, մինչեւ Արաբաց կողմէ գրաւումը 1289ին:

Այս պատճառաւ Հռոմկլայ, Հայոց համար ընդհանրապէս եւ Այնթապցիներուն համար մասնաւորապէս, արժանայիշատակ վայր մը դարձած է: Այնթապի Հայութիւնը զգացական կապերով կապուած էր այդ աւերակին, զոր կը կոչէր Տէր Ներսէս, անշուշտ ի յիշատակ Շնորհալիին եւ ամէն տարի ուխտի կ՚երթար հոն:

Սագուրիոյ մէջ իբրեւ քրիստոնեայ տարր միայն Հայեր մնացած էին: Պատմական սրբարաններով ճոխ այս մարզին մէջ՝ մեր օրով միայն Հռոմկլան մնացած էր իբր ուխտավայր: Այնթապի շրջակայքը իբր ուխտատեղի ծառայող որեւէ իսլամական սրբավայր անծանօթ է մեզի: Շատ բլուրներու վրայ դամբարաններ կան, որոնք կը կոչուին... պապա (արաբերէն՝ ուէլի): Երբեմն կը հանդիպիք նաեւ կաղնիի պզտիկ պուրակներու, որոնք խնայուած եւ խնամուած են իբր նուիրական ծառեր, սակայն իբր ուխտավայր ծառայող որեւէ դամբարանի կամ ծառաստանի չենք հանդիպած եւ այդ մասին ուրիշներէն ալ չենք լսած:

Այնթապցի Հայեր, ամէն տարի Աստուածածնին, մի քանի հարիւր հոգիով ուխտի կ՚երթային Տէր Ներսէսին: Առհասարակ Ուրբաթ օրը ճամբայ ելլելով կ՚ուղղուէին դէպի հարաւային արեւելք ու կը հասնէին Օրուլ ջրարբի գիւղը, որ քանի մը հարիւր տնուոր թուրք եւ հայ խառն բնակչութիւն ունէր: Օրուլը Այնթապէն շուրջ 15 մղոն հեռաւորութիւն ունի: Այնթապցիներու մէջ Ապուճան (Յակոբճան) անունը յաճախակի ըլլալուն Օրուլցիք, Այնթապցիներ ըսելու փոխարէն, Ապուճանլար մակդիրը կը գործածէին: Օրուլի մէջ տեղացի Հայերու կողմէ հիւրասիրուելէ ետք Տէր Ներսէսի ուխտաւորները կ՚այցելէին մօտակայ սրբատեղի մը Սուրբ Թումաս կամ Տէր Թումաս անուն: Շաբաթ օր կը յառաջանային դէպի հիւսիսային արեւելք եւ Նիզիպի առջեւէն անցնելով ու նոյն ուղղութեան հետեւելով կը հասնէին Եփրատի մէկ պզտիկ աղեղը՝ Պիրէճիկի հիւսիսային կողմը, մօտը Պալքըզ հնաւեր բերդին, որ ըստ ոմանց Թլպաշարի խաչակիր իշխան կոմս Ջոսլինի բնակարանբերդերէն մէկն էր, 12րդ դարուն: Ապա ուխտաւորները գետն ի վեր յառաջանալով Քիւշտամի ջրիկը կ՚անցնէին եւ քանի մը մղոն եւս քալելով կը հասնէին Էհնէշ, որ զուտ հայաբնակ գիւղ մըն էր, Եփրատին աջ եզերքը՝ Հռոմկլայէն շուրջ վեց մղոն դէպի հարաւ: Այնթապցիք Շաբաթ գիշերը կը հիւրասիրուէին Էհնէշցիներէ, որոնք հազիւ 50–60 տնուոր էին: Ուխտաւորները Կիրակի առտուն կանուխ կ՚ելլէին եւ Էհնէշցիներէն փափաքողներն ալ իրենց հետ առած կը հասնէին Հռոմկլայ, գրեթէ արեւածագին: Հոն իրենց կը միանային Խալֆէթիէն (մինակ ութ տուն Հայ) եւ Ճիպինէն (շուրջ հարիւր տուն Հայ) եկող ուխտաւորներն ալ: Բերդին հարաւը գտնուող ետեւի դռնէն ներս կը մտնէին եւ քանի մը քայլ անդին արեւելահայեաց շէնքի մը փլատակներուն վրայ դիրք առած՝ մտիկ կ՚ընէին առտուան ժամերգութիւնը: Առտուան ժամերգութենէն ետքը մէկ–երկու ժամ հոն ժամանակ կ՚անցընէին աւերակները այցելելով եւ տեսարանը դիտելով: Ընդհանրապէս միայն Ճիպինցիները հոն կը մնային կէս օրուան ճաշի: Մատաղները կը զենուէին եւ ճաշը կը պատրաստուէր՝ արեւմտեան կողմը պաշտօնական դարպասին՝ Մէրզմէն Սույին եզերքը: Կէսօրէն ետք Ճիպինցիներն ալ կը քաշուէին կ՚երթային իրենց գիւղը:

Մ. ՔԱՍՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դա բիւզանդական արուեստի ամենայատկանշական կողմերից է (ի հարկէ, բացառութիւններ կան): Եւ դժուար չէ գտնել դրա պատճառը աշխարհակալ Բիւզանդիոնի պատմական դիրքի, նրա վարած արտաքին ու ներքին քաղաքականութեան, բիւզանդական եկեղեցու դերի ու վարքի ասպարէզում:

Դիտում ենք հայ միջնադարեան քանդակը, որմնանկարը կամ մանրանկարը: Հարցի այդ առումով ճիշդ եւ ճիշդ հակառակն ենք տեսնում (ի հարկէ, այստեղ էլ բացառութիւններն առկայ են): Հայկ. արուեստը նոյնպէս իր դաւանաբանական միտումն ունի, նոյնպէս մարմնաւորում է քրիստոնէական աշխարհայեացքը: Եւ դրան միահիւսուած՝ կերպարները կպած են գետնին: Նոյնիսկ սաւառնող հրեշտակները կամ համբարձուող մարդիկ կապուած են այս աշխարհին, պայմանաւորուած են այս աշխարհի գոյութեամբ, յենուած են երկրին ու նայում են քեզ: Ճիշդ է, առողջ բանականութեան տեսակէտից անսովոր են, այսինքն՝ վերացական ոճաւորուած ձեւերով ու բնականը չկրկնօրինակող գոյներով են նկարուած: Բայց դիտողի հետ մի տեսակ մարդամօտ յարաբերութիւններ են ստեղծում: Երկնքի գաղափարը, հոգու անմահութեան, առաջնութեան ներշնչումը տալիս են, սակայն տալիս են հողի հետ ամուր կապուած լինելով, տալիս են այստեղից՝ այս աշխարհից, այս աշխարհի վրայ յենուելով: Աւելի, տալիս են յենուելու հէնց այդ հնարաւորութեան շնորհիւ: Եւ դա զարմանալի չէ: Ցիշենք Գրիգոր Նարեկացուն: Ուզում է Աստծու հետ միանալ՝ հողից չկտրուելով, հողին կառչելով: Հանճարի նրա պոռթկումը եւ մտքի թըռիչքը, Աստծուն միանալու նրա ձգտումը հողեղէն, գերագոյն իմաստով հողեղէն հալոցք, հողեղէն խորհուրդ ունեն: Աստծոյ հանդէպ նրա հաւատքն ու սէրը հողեղէն մղումներով են յագեցած:

Բայց այդ իրողութիւնը չի վերաբերում միայն մանրանկարչութեանն ու բանաստեղծութեան: Նոյնիսկ այնպիսի մի ասպարէզ, ինչպիսին ճարտարապետութիւնն է, հողի եւ կերպարի կապը ոչ միայն առարկայական է, այլեւ դարձեալ բարոյական, հոգեւոր ու մտաւոր:

Յայտնի է, որ ամէն մի ճարտարապետական կոթող շինարարական միջոցներով կազմակերպուած տարածութիւն է: Եւ որպէս այդպիսին այն արտայայտում է որեւէ դարաշրջան, որեւէ ոճ, որեւէ գաղափարախօսութիւն, կրօն եւայլն: Դա ընդհանուր է բոլոր ազգերի, բոլոր ժամանակաշրջանների կառուցողական արուեստին: Ընդհանուր է նաեւ այն, որ օգում, գետնից կտրուած չէնք կառուցել հնարաւոր չէ, եւ որ աշխարհագրական, կլիմայական պայմանները խոշոր դեր են կատարում ճարտարապետութեան բնոյթը ձեւաւորելու մէջ:

Բայց ահա թէ նաեւ ինչ ենք տեսնում: Ինչպէս էլ որ դատելու լինենք, դասական յունական տաճարը կարելի է ափի մէջ առնել ու տեղափոխել մի այլ յարմար տեղ: Հիմքերը հողում են, բայց իր շինուածքով, իբրեւ արուեստի գործ, անջատուած է հողից: Կառուցուած է այնպէս, որ շրջապատի տարածութիւնը արհեստական, ենթակայ տարածութեան է վերածում: Յոյն ճարտարապետը հարթութեան մէջ, բարձունքի բլրի, թեքութեան վրայ տաճարի համար հանճարեղօրէն ընտրել է ամենայարմար գիրքն ու դիտակէտը: Դրանով իսկ դիտողը ընկալում է նրա ողջ հմայքն ու նրա ձեւերը, համաչափութիւնները, տարբեր մասերի ներդաշնակութեան մէջ կարդում հայրենի գաղափարները, գեղեցիկի նրանց խտէալը եւայլն: Բայց, սա է կարեւորը, այդ բոլորը հիմնականում սկսւում եւ վերջանում են կոթողի հէնց ճարտարապետական սահմաններում: Իսկ երկրի մակերեսը, շրջապատը տուեալ դէպքում հանդէս են գալիս միայն նպաստողի դերում:

Նոյնը կարելի է ասել ասորա-բաբելոնական կառոյցների, եգիպտական բուրդերի, տաճարների, մաւրիտանական, ռոմանական, կոթական ճարտարապետութեան մասին՝ անկախ նրանց իւրայատուկ տարբերութիւններից:

Բոլորի հետ ունենալով շօշափման կէտեր, այդ առումով հիմնովին տարբեր է հայկական տաճարը: Փորձեցէք մտքով տեղափոխել նրանցից որեւէ մէկը եւ այն կը վերածուի գրեթէ մաքէթի: Դեռ վաղ ուսանողական տարիների թափառումներիս նկատել եմ այդ: Նոյն բանը նկատել ու հաստատում էր մեր հանճարեղ ճարտարապետը, ազնուագոյն ու հայրենասէր ընկերս՝ Ալեքսանդր Թամանեանը: Հայկ. տաճարը, կարծես ինքն իրեն, առանց մարդու միջամտութեան, ուղղակի բուսել է հողից՝ շրջապատի լեռների նման: Բուսել ու պինդ կանգնել է Արարատին կամ Արագածին դէմ–դիմաց՝ նրանց հետ կշռոյթաւորուելով ու ձեւաւորուելով, անդնդախոր ձորի ծերպին կամ բլրի գագաթին՝ իբրեւ շարունակութիւն: Ճիշդ էլ չէ ասել՝ կանգնել է: Հողի հարազատ զաւակն է, ծառի նման արմատները հողում են, հողից է սնունդ առնում: Անընդհատ տեսնում ես նրա ծնունդը երկրի ընդերքից: Արեան շրջանառութեամբ կապուած է հողին: Չի կարող պոկուել: Չի կարելի այն տեղափոխել: Շրջապատը սոսկ նպաստող միջավայր չէ նրա համար: Յարմար, արհեստականօրէն յարմար դիտակէտ չի էլ պահանջում (Գորիսի քարերը կամ Արագածը ո՛ր կէտից ուզում ես նայիր՝ միշտ բնական են, հողից ծնուած): Այդ պատճառով էլ նրա շրջագծի շարժումը, ուրուագծի տպաւորութիւնը, նրա ողջ կեանքի կշռոյթը չի ամփոփւում, չի սահմանափակւում միայն կառոյցով: Ընդհակառակն, նրա՝ որպէս շինուածքի, հիւսուածքը հողի, երկրի մակերեւոյթի կազմութեան ընդհանուր հիւսուածքի մի մասն է կարծես: Ուրիշ խօսքով, թւում է, թէ արհեստական մի բան չէ բնութեան մէջ, այլ բնութեան դրսեւորումներից մէկն է: Այսպիսիք են ե՛ւ մեր պաղիլիքները, ե՛ւ խաչաձեւ գմբէթաւոր եկեղեցիները, ե՛ւ հնագոյն բերդերը, ե՛ւ միջնադարեան պարիսպներն ու ամրոցները: Եւ սա էլ, ի մի այլոց, նշանակում է, որ յունա-հռոմէական արուեստը մեզանում համաժողովրդական մտածողութիւն չէր կարող դառնալ ու չդարձաւ:

Ուրեմն, հոգեբանօրէն հողեղէն են

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՂՔԱՏ ՏՂՈՒՆ ԿԱՂԱՆԴԸ

Խեղճ կնիկը չիմացաւ թէ ինչպէս օրն իրիկուն եղեր էր, այնչափ անզգալի սահեր էին ժամերը: Առտուընէ ի վեր նըստած պատուհանին առջեւ որուն ծակուծուկէն Դեկտեմբերի պաղ հովը ներս կը մխուէր սուր դանակի մը պէս ու կը մտնէր իր արդէն մսկոտ մարմնին մէջ՝ Սուրբիկ գրեթէ չէր շարժած տեղէն: Պատառ-բզիկ բազմոցին անկիւնը կծկըտած՝ ամբողջ օրը անցուցեր էր դիտելով իրենց դէմը գտնուած ունեւոր ընտանիքի մը բնակարանը եկող-գացողները եւ հոն տիրած իրարանցումը, եւ այնչափ թաղուած էր այդ տեսակ մը հայեցողութեան մէջ որ գրեթէ ալ չէր զգար ցուրտը: Տղուն հանած բարձր աղմուկը միայն զինքը կը ստիպէր գլուխը դարձնելու եւ յիշոցներով խառն յանդիմանութիւն մը ուղղելու կամ ելլելու քանի մը ապտակ տեղաւորելու խեղճին պաղ եւ տժգոյն երեսներուն՝ որոնք այդ շփումէն քիչ մը կը գունաւորուէին ու կը տաքնային: Տասը տարեկան, նիհար, տգեղ, զրկանքէ ու աղքատութենէն առաջ եկած արուեստական տգեղութեամբ, տղայ մըն էր Պօղոսիկ, որուն բոլոր անառակութիւնն ու զբօսանքը իր կատուին հետ խաղալն էր:

×

Սուրբիկ ինքնիրեն կը մոլտար, դիտելով միշտ ունեւորին տունը.— «Ա՛ս որչա՛փ բան ներս կրեցին, Տէր Աստուա՛ծ, կ՚երեւայ որ շատ հիւր պիտի ունենան, խնամիները կերակուրի պիտի գան. ի՞նչ պիտի ըլլայ. երկու խոշոր պնակ շաքարեղէն, հնդկահաւ, փանտեսփանիա, կողով կողով պտուղներ, ալ բան չմնաց որ չկրէին, ո՞ր մէկը պիտի ուտեն. կէսն ալ ծառաները կը գողնան»: Եւ Սուրբիկ կը շարունակէր իր անվերջ մենախօսութիւնը քթին տակէն:

Հիմա, կամաց կամաց, հիւրերը կը սկսէին դալ: Մութը կոխած էր եւ Սուրբիկ ալ բոլորովին փակած էր ապակիին, մէկ ձեռքը ճակտին քիւ ըրած՝ մինչդեռ միւսով անընդհատ ապակին կը սրբէր որ իր շունչին տակ ամէն վայրկեան կը միգանար: Եւ Սուրբիկ մի առ մի կը համրէր եկող հիւրերը, անոնց անունները կը յիշէր եւ դիտողութիւններ կ՚ընէր:

— Զարմանալի բան, կ՚ըսէր ինքնիրեն, Մարկոսեանները չեկան, ինչո՞ւ չեկան, օր մը օրանց իրարմէ չէին զատուեր, արդեօք բա՞ն մը անցաւ մէջերնին. ահա կառք մը կուգայ կոր, տեսնենք անո՞նք են. չէ. առա՞ջ եկան ու ես չտեսա՞յ:

Եւ Մարկոսեաններուն չգալը անլուծելի մեծ խնդիր մը կ՚երեւնար Սուրբիկին համար, տեսակ մը սեւեռուն դաղափար որ իր միտքը կը չարչրկէր եւ ուրկէ չէր կրնար ազատիլ:

— Բան մը ըլլալու է այս գործին մէջ, կը մտածէր:

Նոր կառք մը կեցած ատեն՝ «եկան» կը գոչէր, յետոյ՝ յուսախաբ «չէ, ուրիշ մարդ է եղեր»:

×

Խըխլիկ տան դուռը բացուեցաւ ու ներս մտաւ հաճի Համբարձումը, Սուրբիկի էրիկը: Յոգնած դադրած եկաւ սենեակ ու նետուեցաւ բազմոցին վրայ, ջանալով իր ցեխոտ կօշիկները եւ փանթալոնը հեռու պահել բազմոցէն որ սակայն չէր կրնար աւելի աղտոտիլ:

— Հայրիկ, պտուղ բերի՞ր:

— Չէ, ատ էր պակաս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(1 – Շար.)

ԿԱՏԱ

ՓԱԽՍԱՆՈՒՆ ՅՏՅՈՒՆՈՎ

—Կալ և Կալ Ֆոլկեն հետ ամուսնացած էր, բայց ամուսնությունը երկար չտևեց և նրանք բաժանվեցին։ Կալ Ֆոլկենը հարուստ մարդ էր, շատ սիրում էր կանանց և ամեն կերպ փորձում էր նրանց գոհ պահել։ Ինչ որ պատահեց, նա ամուսնացավ Ֆրեդերիկա Ֆոլկենի հետ, որը նրա առաջին կնոջ քույրն էր։ Եվ ահա նա ամուսնացած է արդեն երեք տարի։ Ֆրեդերիկան ամուսնանալուց հետո ևս շարունակում էր սիրել իր առաջին ամուսնուն, որը նրան թողել էր երեխայի հետ։ Ֆրեդերիկան ամուսնանալուց հետո ևս շարունակում էր սիրել իր առաջին ամուսնուն, որը նրան թողել էր երեխայի հետ։ Ֆրեդերիկան ամուսնանալուց հետո ևս շարունակում էր սիրել իր առաջին ամուսնուն, որը նրան թողել էր երեխայի հետ։

—Ես և Կալ Ֆոլկեն ամուսնացած էինք, բայց ամուսնությունը երկար չտևեց և նրանք բաժանվեցին։ Կալ Ֆոլկենը հարուստ մարդ էր, շատ սիրում էր կանանց և ամեն կերպ փորձում էր նրանց գոհ պահել։ Ինչ որ պատահեց, նա ամուսնացավ Ֆրեդերիկա Ֆոլկենի հետ, որը նրա առաջին կնոջ քույրն էր։ Եվ ահա նա ամուսնացած է արդեն երեք տարի

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Քսան կախաղաններու յիշատակին 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան հնչակեաններու ի յարգանս, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի (Յունիս 18):

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 16ին Ազգ. Տան մէջ ի յարգանս նահատակներուն ցերեկոյթ տեղի պիտի ունենայ: Օրուան պատշաճ բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւ մեներգ մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու:

Կը հրաւիրուին կազմակերպութենէս ներկայացուցիչները եւ յարգոյ հայ հասարակութիւնը:

×

Քոչարեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի (Յունիս 18) առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ՍՏԵՓԱՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին:

Այս առթիւ, Միքայէլ Քոչարեան հեռաձեւով նուէրները կ'ընդունի.— 50 ֆրանք Մշակոյթի Տան, 50 Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին, 30 «Ցառաջ»ի, 50 Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ նորոգութեան: Եւ իր հօր լաւ ընկերոջ՝ Փանոս Բարսեղեանի յիշատակին՝ 50 Ֆր. հայ ուսանողներու օգն. մարմնին:

(Մշ. Տան եւ Կապ. Խաչի դումարները ստանալ «Ցառաջ»էն):

×

Պ. Գրիգոր Թիրիթեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Կարապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վ. Ժամկոչեան եւ զաւակները, Պ. Պ. Էլմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց մօր, քրոջ, մեծմօր, մօրաքրոջ

ողբացեալ

ԱՑՐԻ ՏԻԿ. ՏԻՐՈՒՀԻ ԹԻՐԻԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի Յունիս 18ին:

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Խորէն Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան եւ զաւակները, Պ. Պ. Եդուարդ եւ Սարգիս Թորոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽՈՐԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ինչպէս նաեւ Թորոսեան, Կիւլիւմեան եւ Արծրունի գերդաստաններու համայն ննջեցեալոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Հրանդ Գալֆայեան իր ողբացեալ կնոջ՝ Թերէզ Գալֆայեանի (ծնեալ Ալթունեան) մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր ծնողաց, եղբօր եւ Ալթունեան գերդաստանի յիշատակին 50 Ֆրանք կը նուիրէ Փարիզի Աղքատախնամին: (Մանալ «Ցառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պօղոս Պաղտճեանէ տասը ֆրանք իր մօրը Մարիամ Պաղտճեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Նոյնպէս Պ. Ոսկիան Նալպանտեանէ տասը ֆրանք իր կնոջ եւ մօրը յիշատակին հոգեհանգստի առթիւ:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս ուրբաթ (16 Յունիս) ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոռերնի սրահին մէջ (Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, Փարիզ):

Հայաստանի երգահաններու նախադահ՝

երաժշտագէտ

ԵԴ. ՄԻՐՋՈՑԵԱՆ

կը դասախօսէ հայ երաժշտութեան մասին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները դասարաններու նոր չէնքի կառուցման համար:

Դ. ՅԱՆԿ

	Ֆրանք
Տէր եւ Տիկ. Ն. Մինթանճեան	200
Պ. Ց. Տողրամաճեան	150
Պարոն Գազոյեան	200
Պ. Թոփմասեան	250
Օր. Հ. Զանթայեան	200
	Տոլար
Պարոն Օչին	20
Տիկին Ն. Տամատեան	25
Պարոն Հ. Գավուքճեան	100
Պարոն Լ. Լազարեան	100
	Ֆրանք
Banco di Roma (Lyon)	500
M. Rea	100
M. Goldschmidt	100
M. Cheveau-Deren	100
M. Vautheret-Laforge	100
Sté Marseillaise de Crédit	100
M. Parent Corona	200
M. J. L. P.	100
M. Goliat	100
Ets Schmoll	200
Ets. Hoffmeister Gontard	1000
Mme Geoffray	300
M. Schmoll	200
Mr. A. Nachba	200
M. Borden et J.	100
M. Relep	100
Mlle Bonder G.	100

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Վաչէ վրդ. Իշնատիոսեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կը ներկայացուի երեւանի Սթիւտիոներու մէջ պատրաստուած

— ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ

— ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԼԻՃԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

— ԹՌԻՉՔ ԱՆԴՈՒՆԴԻ ՎՐԱՅ

Այս երեքշաբթի (20 Յունիս) ժ.ը 20,30ին

CINEMA LE DAUPHIN

65 bis, Rue Lafayette — Métro : Cadet

Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝

Z. Tchakmechian, 22 Rue Richer, Paris

O. Boyadjian, 83, Rue d'Aboukir

Massis, 21, Rue Saulnier

Markarian, 32, Rue de Trévise.

ՍԻՒՐԻՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՍՏԱՆՈՂՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Սիվրիհիսարի Հայոց պատմագրքի յանձնախումբս պարտք կը զգայ յայտնել ֆրանսաբնակ բոլոր Սիվրիհիսարցիներուն եւ Ստանոզցիներուն թէ՝ մեր ծննդավայրերու պատմագրքի հրատարակութիւնը ի դին երկար տարիներու տքնաջան աշխատանքի լրացած է այժմ, հրատարակութիւն մը մաքուր տպագրութեամբ, ճոխ եւ չհեկեան բովանդակու – թեամբ:

Ցանձնախումբը սոյն պատմագրքէն ո– րոշ քանակութեամբ ունի իր տրամադրութեան տակ: Մեր հայրենակիցներէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին ունենալ օրինակ մը, թող դիմեն անյապաղ հետեւեալ հասցէին.

Mr. N. DERMINASSIAN

8, Place Pelabon, St.-Jérome - Marseille

Գինն է 20 ֆ. փոստի ծախքով միասին:

ECOLE

NOTRE-DAME DE SECRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի Յունիս 20 ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐԸ ՄԻԽՆԻՍԻՓԱԼԻ ԺԻԽԹԻՍ ՏԸ ՓԷԻ ՍՐԱՀԸ

AVENUE VICTOR CRESSON, ISSY — Métro : MAIRIE D'ISSY

Կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱՒԹԱՐԵԱՆ

«Հայկական դատը ներկայիս»

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մրցանակաբաշխութիւնը եւ Դաշտահանդէսը Յունիս 25ին, կիրակի, ժամը 15էն 22, դպրոցին պարտէզին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Դիւրամատչելի պիւֆէ *Ծախքերու մասնակցութիւն 2,50 ֆ.*

Հաղորդ. միջոց.— *Էկլիզ տը փանթէնէն առնել 147 թիւ օթոպուսը եւ իջնել Ռէնոսի փավիյոն:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 20,30ին Ժանթիլիի զպրոցին սրահը:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ասնիէր- Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, ընկերուհի Ասեփեանի տունը, 48 ռիւ Պերնար Ժիւկո: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐԴՑ. Մխիթեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին Նաճարեանի ագարակը: Խիստ կարեւոր է անդամներու ներկայութիւնը:

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՁՈՆ

կազմակերպուած Ժանթիլիի, Պլեսէթը եւ փորթ տ'Իթալիի չրջանի կրթական Մարմնոյն կողմէ Յունիս 17, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին «Քոմպաթան»ներու սրահին մէջ՝

17, Rue Raymond Lefèvre — Gentilly

երգ, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն, աշակերտներու կողմէ եւ անակնկալներ:

Մուտք 2 ֆրանք

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հանդէսը 17 Յունիս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ (Տէսին): Խմբական երգեր, արտասանութիւններ, աշակերտներու կողմէ կը ներկայացուի «Գայեանէ» Լէոյի:

Մուտքը ազատ է:

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի կեդր. վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը Յունիս 18ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ՏՈՒԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ

երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ, հայկական նուագ

Հայրենակիցներ Միրիճան Շիրվանեանի, եւ Շմաւոն Պալեանի կողմէ

Ինկոյքը կը վարէ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին 10 ֆրանք

Հաճելի մթնոլորտ

Կը հրաւիրուին Սեբաստացիները եւ բոլոր անոնք որոնք իրենց ներկայութեամբ կ'ուզեն յարգել հերոսին յիշատակը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի մէջ, նախաձեռնութեամբ կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին, այս կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Թէսիէի զուարճութեան ծառաստանին մէջ՝ Շրմէն տը լա Ֆոռէ (սովորական դաշտահանդէսի վայրը):

Գեղարուեստական բաժին: Երգեր, նուագ՝ Պ. եանպէկեան հայր եւ որդի

ԹՈՄՊՈԼԱ՝ արժէքաւոր առարկաներով:

Խօսնակ Պ. Մ. Պլըճեան

Ճոխ պիւֆէ, համադամ ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ:

Ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ

Ծանօթ.— Հաղորդակցութեան համար սպասել Պ. Պարսամեանի նպարավաճառատան առջեւ, ժամը 10-12 անճնական կառքով փոխադրողներու:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս կիրակի, փոն Թ'Իվէթ պազ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նշանակ ունենալ:

Մանրամասնութիւնները յայտնուելիք:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Րաֆֆի» խումբի ընկերները Ուրբաթ (16 Յունիս) երեկոյ ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք ընթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին, Նոր Սերունդի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն բոլոր ընկերներուն:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻԻՆ

ԴԷՊԻ ՍՊԱՆԻԱ

(Ս. ՍԵՊԱՍԹԻԱՆ, Վիթթորիա, եւ վերադարձին այցելութիւն նաեւ ԼՈՒՐՏ)

Մեկնումը՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ին

Վերադարձ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 27ին

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

128, Rue de Flandre, PARIS (19e)

(Métro : Crimée)

(Մուտքին դիմացի դուռը)

ՓՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Փոյի բանակումները տեղի կ'ունենան Յուլիս 3էն 27 եւ Օգոստոս 1էն 18:

Յուլիսի բանակումին կ'ընդունուին 6–14 տարեկան տղաք եւ աղջիկներ, իսկ Օգոստ.ի բանակումին կ'ընդունուին 14էն վեր տարիք ունեցող երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ:

Արձանագրութեան համար դիմել ժէօնէս է Ափսիոնի վարչութեան.—

ARTHUR HELVADJIAN (Pasteur)

6, Place de la Rolonde — ST-JEROM E - MARSEILLE (13) — Tél. 62-85-10

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ 17 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 17 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10938 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.938

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՛Չ ՄԷԿ ԽՆԴԻՐ ԼՈՒԾՈՒԱԾ Է

Փոթորիկի պայթումէն առաջ կը գըրէինք, որ Իսրայէլի «ռազմասէր տարրերը կ՚ուզեն առիթէն օգտուիլ յանկարծական յարձակում մը գործելով Սուրիոյ վրայ, ինչպէս ըրեր էին 1956ին՝ անակնկալի բերելով Եգիպտոսը»:

Ու կ՚աւելցնէինք թէ «նախայարձակը միշտ կը յաջողի սկզբնական շրջանին» (Յառաջ, 3 Յունիս):

Ու իսկապէս Իսրայէլ, առանց պատերազմ յայտարարելու, յանկարծակիի բերաւ արաբական երկիրները, որոնք վերջին օրերուն մոռնալով իրենց ներքին վէճերը, հասարակաց թշնամիին դէմ միացեալ ճակատ էին կազմեր:

Համակերպելով Մոսկուայի թելադրութիւններուն եւ անսալով զօրավար տը Կոլի ազդարարութեան «նախայարձակ»ին չաջակցելու մասին՝ Արաբները սպասողական վիճակի մէջ էին՝ հետեւելով դէպքերու զարգացման, երբ Իսրայէլ անակնկալի բերաւ զիրենք:

Արաբական 17 օդակայաններ Յունիս 5ի առաւօտուն Իսրայելացւոց օդանաւերուն կողմէ միաժամանակ յանկարծակի յարձակման ենթարկուեցան: Երեք ժամուան ընթացքին հարիւրաւոր եգիպտական եւ յորդանանեան օդանաւեր խորտակուեցան գետնի վրայ:

Կ՚ըսեն թէ նախաճաշի ժամն էր եւ արաբ օդանաւորդները ժամանակ չունեցան փոխադարձելու:

Զրկուած օդանաւերու պաշտպանութենէն՝ արաբական հրասայլերը Սինայի անապատին մէջ թիրախ դարձան թշնամի օդանաւերուն:

Գիրկընդխառն կռիւներ տեղի ունեցան Երուսաղէմի մէջ: Իսկ Սուրիացիները յաջողեցան կասեցնել իսրայելեան բանակը Քունեյթրայի մէջ ու պահ մը սպառնացան Նազարէթի:

Կռիւները վերջացան Իսրայէլի յաղթանակով: 1947–48էն ի վեր այս երկրորդ պատերազմն էր Իսրայէլի եւ Արաբներու միջեւ:

1956ին Իսրայէլ ընդարձակած էր իր սահմանները, Նէկէվի անապատէն իջնելով մինչեւ Աքապայի ծոցը:

Այս անգամ զրաւեց Կազայի շրջանը, Երուսաղէմի հին քաղաքը եւ յայսկոյս Յորդանանի պաղեստինեան հողամասերը, — Երուսաղէմ, Բեթղեհէմ, Քեբրոն (Խալիլ Բահման), Սիւքեմ (Նապլուս), Բամալլա, Ճէնին, Լաթրան, Քալքիլիա եւ Գալիլիոյ (Տիբերիա) լիճի շրջանը, մինչեւ Յորդանան գետի աջակողմեան (արեւմտեան) եզերքը:

Անյուսալի էր այսքան մեծ յաղթանակ ա՛յնքան կարճ ժամանակի ընթացքին:

Շուտով պիտի պարզուին անշուշտ ներքին ծալքերը Արաբներու պարտութեան:

Միացեալ Նահանգները չէին ծածկեր իրենց համակրութիւնը Իսրայէլի հանդէպ: Միջերկրականի վեցերորդ նաւատորմը կազմ ու պատրաստ էր միջամտելու ի պահանջել հարկին:

Փաստեր չկան հաստատող թէ ամերիկեան եւ անգլիական օդանաւեր մասնակցած ըլլան Յունիս 5ին արաբական օդակայաններու վրայ կատարուած յարձակումներուն, ինչպէս կը հաղորդէր Գահիրէի ձայնասփիւռը:

Ապացուցուած չէ նոյնպէս, որ Ուոշինկթընի կառավարութիւնը թելադրած ըլլայ Իսրայէլի՝ նախայարձակ ըլլալ:

Ստոյգ է սակայն, որ Մոսկուա խորհուրդ տուած էր Գահիրէի հանդարտ կենալ եւ պատերազմական գործողութեանց չձեռնարկել: Ու խոստացած էր օգնել Արաբներուն՝ եթէ յարձակման ենթարկուէին Իսրայէլի կողմէ:

Նախագահ Նասըր հաւանաբար վստահած էր Կրեմլինի խոստումներուն:

Կ՚ըսուի թէ Մոսկուա – Ուոշինկթըն կարմիր հեռախօսը անդադար բանած է Յունիս 5ին եւ յաջորդ օրերուն: Երկու Մեծերը խուսափած են գործօն մասնակցութիւն բերելէ արաբեւիսրայելեան կռիւներուն, համաշխարհային նոր պատերազմ մը չբռնկցնելու մտավախութեամբ:

Ներկայիս կատարուած իրողութիւն մը կայ: Կռիւները դադրած են: Զէնքերը լռած են: Սակայն խաղաղութիւնը չէ հաստատուած:

Ո՛չ մէկ խնդիր լուծուած է:

Յոյս ալ չկայ, որ դիւրաւ լուծուի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿՈՍԻԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑԱՒ

ԴԷՊԻ ՆԻՈ ԵՈՐՔ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՅՈՒՍԱԽԱԲ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ ՀԱՒԱՆԱԲԱՐ ՍԿՍԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Մինչ Ու Թան կը շարունակէր ամբողջացնել անհրաժեշտ 62 ստորագրութիւնները Ազգաժողովի արտակարգ նիստին համար, յանկարծ կը հաստատուէր թէ Կոսիգին անձամբ կը գլխաւորէ խորհրդային 50 հոգինոց կարեւոր պատուիրակութիւն մը դէպի Մանհաթան, ու իր առաջարկով, Ուրբաթ կէսօրէ ետք Փարիզէն կ՚անցնի, տը Կոլի հետ տեսնուելու համար:

Կոսիգին կասկած չունի թէ Ու Թան պիտի գտնէ մինչ այդ 62 ստորագրութիւն, Հինգշաբթի իրիկուն 41 էր թիւը, որոնց 40ը՝ կողմնակից էին ժողովին իսկ 41րդը՝ Միացեալ Նահանգները դէմ: Կոլապերկի առարկութիւնն այն էր թէ այդ ժողովը անօգուտ է բայց անշուշտ Ամերիկա իր պատուիրակութիւնը կը ղրկէ եթէ անդամներու մեծամասնութիւնը համաձայն ըլլայ:

Այս կացութեան մէջ, ի՞նչ դեր կրնայ խաղալ Ֆրանսա: Հարցը այն է արդէն թէ Ֆրանսա անկեղծօ՞րէն անկողմնակալ դիրք կը բռնէ, կարենալ դեր մը խաղալու համար Իսրայէլի եւ Արաբներու միջեւ թէ ոչ պարզապէս «մեծ»ի դերը կատարելու կամ պահելու համար է:

Նախագահ տը Կոլի յայտարարութիւններն ու դիրքը շատ հաճոյք չեն պատճառեր Թել–Ավիվի, որ կ՚ուզէ անպայման իր կողքին ունենալ Ֆրանսան:

Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, հրապարակուած զեկոյցը կ՚ըսէ.— «Նախարարաց Խորհուրդը նկատի առաւ քաղաքական ծանր հետեւանքները, որոնք ծագեցան աշխարհի մէջ եւ մարդկային ալ ցաւալի հետեւանքներ, որոնք կ՚աճին հողին վրայ իբրեւ հետեւանք Միջին Արեւելքի Յունիս 5ի զինուորական գործողութեան:

« Ֆրանսական կառավարութեան համար, որ ջանացած էր արգիլել կռիւներու սկսիլը եւ որ յետոյ գործօն կերպով փորձեց զանոնք դադրեցնել, բնական է որ, ինչ կը վերաբերի հողային սահմաններու եւ շահակից պետութեանց քաղաքացիներու կացութեան, տեղւոյն վրայ որեւէ կատարուած իրողութիւն, չի կըրնար նկատուիլ իբրեւ եղած կատարուած բան մը»:

Զեկոյցին այս մասը որ յստակ աշխարհաբարով կը նշանակէ պարզապէս թէ Ֆրանսա համաձայն չէ որ Իսրայէլ մնայ իր զրաւած հողերուն վրայ եւ արաբ զաղթականներու ներկայ վիճակն ալ վերջնական բնոյթ ստանայ, կը զրաւէ բոլոր կողմերուն ուշադրութիւնը:

Իսրայէլ զոհ չէ այս խօսքերէն եւ կը գտնէ թէ Ֆրանսա անկողմնակալ չէ այլեւս վասնզի վերոյիշեալ խօսքերը կը նըկատէ ուղղակի Իսրայէլի դէմ:

Ազգ. Ժողովին առջեւ ալ, Արտաքին նախարար Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ երկար տեղեկագիր մը կարդացած է արտաքին քաղաքականութեան, ծանրանալով մանաւանդ Միջին Արեւելքի դէպքերուն:

Նախարարը շեշտեց այս առընչութեամբ.— «Իսրայէլ յաղթական կ՚ուզէ ուղղակի կարգադրել հաշտութեան պայմանները շահակից արաբ իւրաքանչիւր պետութեան հետ: Հարց չկայ այլեւս վերադառնալու Ազգերու Կազմակերպութեան ձեւակերպութեանց, որ ցոյց տըւաւ անազդեցիկ իր բնոյթը: Հաշտութեան պայմանները, արդէն շատ աւելին կը նշանակեն քան ինչ որ էր առաջ, երբ հարցը նախ կը վերաբերէր Աքապայի ծոցին նաւարկութեան ազատութեան: Արաբներուն կողմը, զէնքերու պարտութիւնը ամէն բան տակնուվրայ ըրաւ, մինչեւ իրերու եւ հոգիներու խորը: Միացեալ Նահանգները առժամապէս զուցէ, կտրուած էին արաբական աշխարհէն: Խորհ. Միութիւնը իր կողմէ, իր ետին ունենալով արեւելեան երկիրներու մեծ մասը, ինքնագլուխ, իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեց Իսրայէլի հետ: Այլ խօսքով՝ պաղ պատերազմը, եթէ ըսենք որ անհետացած էր, կրնայ վերսկսիլ Միջին Արեւելքի մէջ: Եւ բուռն բայց տեղական զինուորական մեծ տագնապէն ետք, ծանրակշիռ արտակարգ բնոյթ ունեցող քաղաքական տագնապի մը տարրերը հաւաքուած են: Յստակ է նախ, որ ոչ ոք կրնայ խորհիլ նախաձեռնութիւնը առնել անմիջական կերպով, հաւաքական գործունէութեան մը ուղղութեամբ:

«Անշուշտ, ցոյցեր պիտի ըլլան, երբեմն ցուցադրական: Այդպէս պիտի ըլլայ, հաւանաբար, ի մօտոյ գումարուելիք ՄԱԿի ընդհ. ժողովը: Եթէ կ՚ուզենք օգտակար ըլլալ, նախ փորձենք վերջնապէս հաստատել կրակի դադրեցումը, որ այն պայմաններուն մէջ որ եղած է, խախուտ կը մնայ: Մարդկային հարցեր կան, ոչ միայն անոր համար որ 250 հազար զաղթական կայ Կազայի շրջանը եւ 500 հազար արաբական Պաղեստինի, բայց որովհետեւ զաղթը, կարծես, կը վերսկսի»:

Նախարարը իր եզրակացութեան մէջ կը շեշտէ.— «Մեծ պետութիւններն են, ի վերջոյ, ուզուի կամ չուզուի, որ ուղղութիւն պիտի տան ապագային: Ֆրանսա Իր հաշւոյն, միշտ տրամադիր է աշխատելու հասկացողութեան եւ խաղաղութեան համար: Իր դիրքը, զոր առարկայական կ՚ուզէ, ինչ որ ալ ըլլան իր զգացումները, ինչ որ ալ ըլլան իր մտահոգութիւնները, թոյլ կուտայ որ խաղայ այդ դերը»:

× Նախ քան այս զեկուցումը, կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մընաց Ազգ. Ժողովին մէջ, 243ի դէմ 234 ձայնով, ներման հարցին առթիւ:

× Ամմանէն հասած լուրերու համաձայն, որոշ փոփոխութիւններ եղած են Հիւսէյնի անմիջական շրջապատին մէջ, ուրկէ հեռացուած են հականասրականները:

× Քուէյթի մէջ, Շաբաթ օր կը հաւաքուին արաբ Արտաքին նախարարները ժողով մը գումարելու համար, որ պիտի պատրաստէ «վեհաժողովը»: Մարոքի թագաւորը կ՚ուզէ որ այդ վեհաժողովը, նախընտրաբար Նիւ Եորք գումարուի:

Ալժէ հասած է Սուրիոյ վարչապետը՝ Տոքթ. Աթասի: Կը թուի թէ Պումետիէն թելադրած է Աթասիի, որ շարունակէ պայքարը Իսրայէլի դէմ:

× Թել–Ավիվի մէջ, Լեւի Էշքոլի անորոշ յայտարարութիւններէն եւ Մոշէ Տայեանի ծայրայեղ յայտարարութիւններէն ետք, կարգ մը կէտեր ճշդուած են:

Իսրայէլի դիրքը հետեւեալն է.— Իսրայէլի զրաւած հողերը Եգիպտոսի, Յորդանանի եւ Սուրիոյ մէջ, կրակը դադրեցնելու սահմաններ են եւ ոչ թէ վերջնական հողային սահմաններ: Իսրայէլ կ՚ուզէ ապահովել Աքապայի ծոցին մէջ ազատ նաւարկութիւն: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդին բռնած դիրքին, անակնկալի չբերաւ քաղաքական շրջանակները, տրուած ըլլալով Փարիզի նախկին յայտարարութեանց բնոյթը:

× Գահիրէ շատ զոհ է Ֆրանսայի դիրքէն:

× Լիբիա «արագ պարպումը» կը պահանջէ իր հողէն բրիտանական եւ ամերիկեան խարիսխներուն:

× Զօր. Մոշէ Տայեան նոր տեսակցութիւն մը տուած է այս անգամ իսրայելեան թերթի մը: Այնպիսի պահու մը երբ աշխարհի մեծերը եւ փոքրերը կը պատրաստուին Միջին Արեւելքի մասին խօսելու Նիւ Եորքի մէջ, Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը կը կրկնէ թէ ոչ ոք կրնայ միջամուխ ըլլալ իսրայէլ–արաբ տագնապին եւ թէ Իսրայէլ միայն իւրաքանչիւր արաբ Պետութեան հետ կ՚ուզէ այդ հարցը ծեծել: Տայեան քննադատած է նաեւ տը Կոլի դիրքը:

× Ֆրանսական կոմիտէ մը ստեղծուած է օգնելու համար Միջին Արեւելքի արաբ զոհերուն (12 Ռիւ Շապանէ, Փարիզ 2րդ): Կ՚ընդունի հագուստեղէն, դեղ եւ դրամ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Խորհրդային Միութեան եւ Ճափոնի միջեւ համաձայնագիր մը ստորագրուած է, գիտական եւ թեքնիք գործակցութեան համար:

«ՔՈՄՊԱ»Ի տնօրէնը Հանրի Սմաճա որ 32 ամիս բանտարկութեան եւ 2 միլիառ հին Ֆրանքի դատապարտուած էր Թունուզի մէջ, ազատ արձակուեցաւ Վերաքննութեան ատեանին կողմէ: Տուգանքը կը մնայ բայց հաւանական է որ Սմաճա կարգադրութիւն մը ընէ Թունուզի ելըմտական իշխանութեանց հետ: Ներկայիս կը խնամուէր բուժարանի մը մէջ եւ հաւանական է որ տարիքը (70) ու առողջութիւնը (թոքախտաւոր է) պատճառ եղած են որ սիւրսի ստանայ, իր պատիժէն:

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ մամուլի Թանիուկ գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Մոսկուա կարեւոր քանակութեամբ զինամթերք ղրկած է Եգիպտոսի: Աւելի քան հարիւր «Միկ» օդանաւեր եւ բազմաթիւ հրասայլեր Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստը հասած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ, աշնան պիտի երթայ Լեհաստան: Ծանօթ է որ Միջին Արեւելքի դէպքերուն հետեւանքով եւ Վարշաւայի կառավարութեան համաձայնութեամբ յետաձգած էր այցելութիւնը, որ նախատեսուած էր Յունիսի սկիզբին համար:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Փարիզ կը հասնի Երկուշաբթի: Պիտի տեսնուի Նախագահ տը Կոլի հետ:

ՅԱՐՕ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Հաստատուն աւանդութիւն է՝ տարեշրջան լրանալիս նշել ճանաչուած ու գնահատուած այս կամ այն գործչին, վերագնահատել նրա կատարածն ու երախտագիտութեան արժանին մատուցել: Հայ երաժշտութեան բնագաւառում այդպիսի գործիչներից է Յարօ Ստեփանեանը, որ մէկ տարուց մի փոքր աւելի առաջ հեռացաւ կեանքից՝ հոգով միանգամայն կայտառ, թէեւ այս Ապրիլի 25ին արդէն եօթանասունը կը լրանար:

Գանձակեցի էր, հայ գիւղատնտեսի մի աւանդապահ ընտանիքից, ուր արուեստը եւս սերնդէ սերունդ սիրուած ու յարգուած էր: Վաղ հասակից վառ ընդունակութիւններ էր ցուցաբերել եւ տանը վարժուել նկարչութեան ու երգ-երաժշտութեան: 1917ին գիմնազիա աւարտելով, մի քանի տարի երաժշտութեան դասատու եղաւ եւ միայն 1923 թուականին մասնագիտական կրթութիւն ստանալու մեկնեց Մոսկուա, ապա՝ 1926ին՝ Լենինգրադ: Սովորեց ռուս ականաւոր երգահան եւ մանկավարժ Շչերբաչովի դասարանում, աշակերտեց նաեւ իր մօտիկ բարեկամ, հայ նշանաւոր երաժիշտ – տեսաբան Քրիստափոր Կուշնարեանին: Ուսանողական տարիներին եռանդուն մասնակցեց Հայաստանի գիւղերում Կուշնարեանի ղեկավարութեամբ երգեր հաւաքող արշաւներից մէկին: 1930ից մշտապէս Երեւանում էր: Մինչեւ 1934 դասաւանդեց երաժշտանոցի երգահանական դասարանում, որ ինքը հիմնեց, ապա բացառապէս զբաղուեց ստեղծագործութեամբ եւ երաժշտագիտական աշխատանքով:

Ստեփանեանը բազմակողմանի արուեստագէտ էր եւ բացառիկ յառաջադիմական անձնաւորութիւն: Ոչ միայն բարձրատաղանդ երգահան, այլեւ ընդհանրապէս լայնահայեաց երաժիշտ եւ աւելի լայն՝ գեղագէտ. ոչ միայն մարդ, այլեւ քաղաքացի, իր ժողովրդի ներկայացուցիչ: Այս բազմակողմանիութեան մէջ էր ամփոփուած նրա ամբողջականութիւնը:

Ջատագով բարձր արուեստի, որին հետեւողական աշխատանքով էր հասել, բայց ժողովրդական կեանքին ամուր կապուած՝ նա սուր հայեացքով նկատում եւ իր բծախնդիր ճաշակով գնահատում էր ժողովրդի ամենալայն շերտերում երեւան եկող թէկուզ եւ փոքրիկ, բայց առողջ գեղարուեստական ծիլերը, ընդհանրապէս շատ բարձր էր գնահատում ամենայն ժողովրդականը: Այդպէս ժողովրդասէր, հարազատ ժողովրդի պատմութիւնը լաւ իւրացրած, ներկայով ոգեւորուած եւ ապագան ակնկալած՝ նա ուժերը չէր խնայում արուեստում ու կեանքում լաւն անելու, ընդհանուրին օգնելու համար:

Դեռեւս 1926ին հրատարակուած նրա մի քանի ռոմանսները արդէն գրաւել էին հասարակութեան ուշադրութիւնը: Ստեղծագործական աշխատանքում ջերմ եռանդ եւ նախանձելի կարգապահութիւն հանդէս բերելով, այդ ժամանակից սկսած մինչեւ կեանքի վերջին օրերը նա անդուլ աշխատեց եւ երաժշտութեան գրեթէ բոլոր բնագաւառներում թողեց պատկառելի ժառանգութիւն:

Մեծ են Ստեփանեանի արժանիքները հայկական օպերայի զարգացման գործում: Նրա գրչին են պատկանում «Քաջ Նազար», «Սասունցի Դաւիթ», «Լուսաբացին», «Նունէ» եւ «Հերոսուհի» օպերաները, որոնցից երեքը յաջողութեամբ բեմադրուել են Երեւանի օպերայի թատրոնում: 1939ին Մոսկուայում, Հայկական արուեստի տասնօրեակին բեմադրուած երեք օպերաներից մէկը Ստեփանեանի «Լուսաբացին»ն էր: Այն ջերմ ընդունելութիւն գտաւ մայրաքաղաքի հասարակութեան կողմից:

Յ. Ստեփանեանը հեղինակ է երեք սեմֆոնիայի, որոնցից առաջինը բարձր գնահատանքի է արժանացել 1944ին Թբիլիսիում կայացած Անդրկովկասեան հանրապետութիւնների երաժշտութեան տասնօրեակին, յետագայում նոյն յաջողութեամբ կատարուելով նաեւ Լենինգրադում: Հարուստ ու բազմազան է Ստեփանեանի սենեկային եւ գործիքային ստեղծագործութիւնը՝ սոնատներ, լարային և բազմաթիւ այլ գործիքային երկեր, որոնց մէջ առանձնապէս աչքի են ընկնում դաշնամուրային գունագեղ պրելիւդները:

Ստեփանեանի ուշադրութեան մշտական առարկան է դարձել ձայնային ստեղծագործութիւնը: Երգը վաղ մանկութիւնից սկսած եղել է նրա համար ամենասիրելի, ամենաթանկագին բանն աշխարհում: Եւ ահա՝ նրա 150ից աւելի երգերն ու ռոմանսները, գրուած Աւ. Իսահակեանի, Շիրազի, Սարմէնի եւ ուրիշների, հայկական միջնադարի եւ արեւմտահայ բանաստեղծների խօսքերով՝ կազմում են հայ ռոմանսային ստեղծագործութեան բարձրարժէք բաժինը:

Հայ երաժշտութեան զարգացման բազմաթիւ կարեւոր հարցերում, մի քանի նշանաւոր ժամանակակիցների հետ միասին, Յ. Ստեփանեանը հանդէս եկաւ որպէս նորարար, որպէս նոր ուղիներ բացող: Իր ստեղծագործութիւններով նա խոշոր չափով նպաստեց հայ երաժշտական լեզուի հարստացմանը: Աննախընթաց կերպով բարձրացրեց ինքնուրոյն մեղեդիի դերն ու նշանակութիւնը, բազմազանեց մեղեդիները, ստեղծեց ինքնատիպ, գունագեղ նմոյշներ: Լայնացրեց ժողովրդական երաժշտական ակունքների օգտագործումը, ցոյց տալով քաղաքային երաժշտութեան եւ հոգեւոր երգի ստեղծագործական վերամշակման լաւագոյն օրինակներ (մասնաւորապէս՝ խոշոր գործերում): Անկախ դրանից, նա նոր կերպով դիտեց ժողովրդական ստեղծագործութեան հետ կապի հարցը, այն է՝ սեփական մեղեդիներ յօրինելիս նրանցում ոչ թէ մէջբերումների օգնութեամբ, այլ ընդհանրացուած ձեւով հաղորդեց ժողովրդական ոճն ու ոգին:

Երգի երաժշտութեան մէջ Ստեփանեանը վճռականօրէն ընդլայնեց օգտագործուող գրական սկզբունքները. նա անդրադարձրեց հայ բանաստեղծութեան զարգացման, նրա թեմաների ընդարձակման երեւոյթը եւ, ներգրաւելով նաեւ արեւմտահայ բանաստեղծներին, ինքը եւս ընդարձակեց իր թեմաները:

Իր առաջին գործերում իսկ, Յ. Ստեփանեանը հանդէս բերեց անհատականութիւն եւ այդ անհատականութիւնը շարունակ խորացրեց: Նրա ամէն մի փոքրիկ հատուածն անգամ ճանաչելի է հեղինակի երաժշտական ինքնատիպ « ձեռագրի » շնորհիւ:

Եթէ փորձենք խօսքով բնութագրել այդ դժուար բնութագրելի երեւոյթը, պէտք է ասենք, որ դա մի երաժշտութիւն է, որի մէջ պարզ նկատելի է ազգային հնչումը, ազգային – ժողովրդական արտայայտութիւնը, որին սակայն, երաժշտութեան արտայայտման օգտագործուող ընդհանուր միջոցները չեն խամրեցնում:

Դա երաժշտութիւն է, որ կարծես խոր հնութիւնից է գալիս, բայց եւ նոր է: Դրանք սահուն երգային մեղեդիներ են, որոնց մէջ արտասանական տարրը, որ հորովէլների բացականչութիւններից եւ ընդհանրապէս ժողովրդական խօսակցական լեզուից է ծնունդ առել, մեծ տեղ է գրաւում եւ իւրատեսակ պատմողականութիւն, վիպական շունչ է տալիս դրանց: Երբեմն խորունկ վշտի զգացմունքներ դրսեւորող այդ երաժշտութիւնը ընդհանուր առմամբ առողջ-լաւատեսական է:

Անշուշտ, Ստեփանեանի երկերում եւս, ինչպէս բոլոր այլ դէպքերում, կան գեղարուեստօրէն աւելի կամ պակաս չափով աւարտուն գործեր (այս ակնարկը կարող է վերաբերել գլխաւորապէս թիւ 2 եւ թիւ 3 սեմֆոնիաներին), բայց այժմ իսկ, տակաւին թարմ հետքերով, կարելի է հաստատապէս ասել, որ նրա գրեթէ իւրաքանչիւր ստեղծագործութիւնը հայ երաժշտութեան զարգացման ուղիներում իրօք սկզբունքային նշանակութիւն է ունեցել: Հիմա արդէն պարզ է եւ այն, որ նրա շատ գործեր մնայուն դասական արժէք են ձեռք բերել. դրանց թւում կան բազմաթիւ երգեր ու ռոմանսներ, սոնատներ ու գործիքային այլ երկեր, սեմֆոնիկ եւ օպերային բազմաթիւ հատուածներ...

Յարօ Ստեփանեանի երաժշտութեան թէ՛ ազգային գոյնը, թէ՛ ընդհանրապէս նրա խոր բովանդակալիութիւնն ու մարդկայնութիւնը համահնչուն են ոչ միայն հեղինակի երաժշտական տաղանդին, այլ եւ նրա մարդկային բարեմասնութիւններին, — այն ջերմ սիրոյն, որ այդ հեղինակն ունէր ժողովրդի, բնութեան եւ մասնաւորապէս հարազատ բնաշխարհի նկատմամբ: Ստեփանեանն նուիրուած էր նաեւ հասարակական գործունէութեան, Հայաստանի Երաժիշտների Միութեան հիմնադրման օրից եղել է նրա վարչութեան անդամ, տասը տարի շարունակ եղել է Երգահանների Միութեան նախագահ եւ արժանացել կառավարական բարձր պարգեւների:

Իր ստեղծագործութեամբ եւ ողջ կեանքով Յարօ Ստեփանեանը խոր հետք թողեց հայ արուեստի պատմութեան մէջ:

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

ՀՌՈՄԿԼԱՅ ԿԱՄ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ

Բ.

« Հռոմկլայ բերդ մը ըլլալէ աւելի քաղաք մըն է, կ՚ըսէ Լորէնս օք Արաբիա Անգլիացին: Բերդին հիւսիսային կողմը գրեթէ գործածելի վիճակի մէջ մզկիթ մը կար, որ ըստ Լորէնսի 1236 արաբական թուականը կը կրէ: Այս թիւը, կ՚ըսէ գրքին ծանօթագրողը, կը համապատասխանէ 1858 քրիստոնէական թուականին: Մեր կարծիքով ատիկա վրիպակ մըն է, թէեւ շիտակ է որ երկու թուականներուն տարբերութիւնը եղող 622ը 1236ին բարդելով կ՚ունենանք 1858: Սակայն ծանօթագրողը կ՚ընդունի որ թուականը Ա. Աշ. այսինքն Հեջիրայի տարի է: Արդ, նկատելով որ իսլամական դար մը վերիվերոյ 97 քրիստոնէական տարիներու հաւասար է, ուրեմն 1236 տարին պիտի հաւասարի 1199 քրիստոնէական տարւոյն, որուն վրայ 622 գումարելով կը ստանանք 1821: Կը նշանակէ թէ մզկիթը 1821ին շինուած է կամ նորոգուած:

Մզկիթին հարաւային կողմը կան բիւզանդական պալատի մը մնացորդները: Արդէն կը կարծուի թէ Հռոմկլան Բիւզանդացիներու կողմէ կառուցուած, Հայերուն փոխանցուած եւ ապա արաբական ու թրքական կառավարական կեդրոն եղած է մինչեւ 19րդ դարուն կէսերը:

Մեզի ըսին թէ բերդին վիմափոր շուկաները կարելի է պտըտիլ, սակայն առ այդ մեզ առաջնորդող մը չգտնուեցաւ: Հետաքրքրական է Հռոմկլայի ջրհորը, որուն յատակը կ՚իջեցուի ժայռափոր պարուրաձեւ բազրիքաւոր սանդուխով մը, որուն աստիճանները շուրջ մէկ մեթր լայն են եւ գրեթէ հակեալ մակարդակ մը կը կազմեն: Մեծ մայրս կ՚ըսէր թէ Հռոմկլայի շէն եղած ատենը ջրհորին յատակը ջորիով կ՚իջնեն ու ջուր բառնալով վեր կը բերեն եղեր: Ջրհորին բերանը շուրջ չորս մեթր տրամագիծ ունէր: Մեր այցելութեան ատեն ջրհորին բերանէն ինկած փլատակներ յատակին վրայ շեղջուած էին, սակայն կրցանք ջուր խմել դէպի մէկ կողմ փորուած փապուղիի մը մէջ քայլ մը յառաջանալով: Փոխանակ ջրհորին փլփլած բերանը նորոգելու եւ սանդուխի ճամբան կանոնաւորելու, քիչ մը հեռուէն նեղ ճամբայ մը բացած էին գլխաւոր սանդուխին տանող: Ջորիի էջնելն ու ելլելը կրնայ առասպել համարուիլ, սակայն որոշ է որ երկու երեք հոգի միասին կրնային ելեւէջ ընել ջուր բերելու համար, մինչդեռ նոր յարմարցուած ծակէն մէկ անգամէն հազիւ մէկ հոգի կրնար անցնիլ: Համաձայն Լորէնսի «Օրիէնտլ Էսսէմբլի» գրքին մէջ ներկայացուած յատակագծին, որ Պետերմանի «Միտտայլունդէն» գրքէն առնուած է, բերդին արեւելեան կողմը ցոյց տրուած է կէտ մը զոր անգլերէն սփրինկ (աղբիւր) կոչած են: Մեր կարծիքով այդ կէտը գերմաներէն բնագրին մէջ կոչուած պիտի ըլլայ քուէլլէ, որուն հաւասարն է անգլերէնի մէջ ուէլ, որ առաւելարար ջրհոր կամ ակ-հոր կը նշանակէ: Քանի որ մեր բացատրած ջրհորը եւ սփրինկի տեղը իրարու կը յարմարին, ուստի անգլերէն յատակագծին մէջ սփրինկ բառին տեղ ուէլ աւելի յարմար պիտի ըլլար իրականութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՂՔԱՏ ՏՂՈՒՆ ԿԱՂԱՆԴԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պօղոսիկ իր ցամաք հացով ապրած կեանքին մէջ առանց պտուղի եւ անուշեղէնի կաղանդներ տեսած էր արդէն՝ բայց, չես դիտեր ինչ մանկական անխորհուրդ յոյսով մը, կը յուսար թէ հայրը պտուղներով պիտի գար իրիկունը: Իր երազը շատ փայլուն, շատ ոսկեղօծ չէր, բայց դոնէ քանի մը տեսակ չոր պըտուղ ու քանի մը նարինջ կամ խնձոր չըլլալիք բաներ չէին երեւնար իրեն: Ցերեկը, պահ մը խօսք բացեր էր այս մասին իր մօրը, կերպով մը բերան-փնտըռտուք մը ըրեր էր, ու թէեւ մօրը պատասխանը բոլորովին յուսահատեցուցիչ եղած էր, սակայն ինք իր փոքրիկ հոգիին խոր յոյսի անսպասելի զօրութիւն մը ունէր որ զինքը մինչեւ իրիկուն զուարթ ու չէնչող պահելու կարող կ՚ըլլար: Իր հօրը գալուստը՝ թունդ հաներ էր իր սիրտը եւ երբ սենեակէն ներս մտած էր ան, նախ անոր դէմքը ջանացած էր հարցաքննել որ շատ յուսատու չէր երեւնար: Վերջապէս իր ամբողջ զօրութիւնը ժողվելով հարցումը ըրեր էր:

Ու հիմա, հօրը տուած պատասխանին վրայ հմայաթափ, մինչեւ իսկ յուսալու անկարողութեան մատնուած, խեղճ տղան անանկ դառնութիւն մը զգաց որ չկրցաւ անմիջապէս լալ: Կամաց կամաց հեծկլտուքը սկսաւ սակայն, քիթը արմուկին մէջ առած, անշշուկ լաց մը, սեղմուկ, ողորմուկ: Եւ արցունքները, որոնք կարծես իր քայքայեալ յոյսերուն կտորուանքներն էին, հատիկ հատիկ կ՚իյնային տախտակին վրայ:

×

Համբարձում ուզեց մխիթարել իր տըղան, քովը դնաց ու առաւ նստեցուց իր ծունկերուն վրայ: Պօղոսիկ կը հեծկլտար միշտ ու կ՚ըսէր. «նայէ դիմացի տունը, որչա՛փ պտուղ, շաքար, անուշեղէն առին»:

— Անոնք հարուստ են, տղաս:

— Դուն ալ թող հարուստ ըլլայիր:

— Ի՞նչ ընենք. Աստուած ասանկ ուզեր է. աւելի աղէկ է որ աղքատ ըլլանք, երբոր մեռնինք՝ Արքայութիւն կ՚երթանք. Ղազարոսի պատմութիւնը չիյտե՞ս, կեցի պատմեմ քեզի:

— Հարուստ մարդ մը կար որ ամէն օր փառաւոր հազուստներ կը հագնէր ու ամէն օր ուրախութիւն կ՚ընէր, եւ Ղազարոս անունով աղքատ մըն ալ կար, վէրքերով լեցուն, պատռտած լաթեր հագած, որ ան հարուստ մարդուն դրանը առջեւ կը կենար ու անոր սեղանին աւելցուքները երբոր փողոց թափէին՝ շուներուն հետ մէկտեղ կ՚ուտէր զանոնք: Ու երբոր ան աղքատ մեռաւ՝ հրեշտակները եկան առին ու շիտակ Արքայութիւն տարին զինքը. հոն Աբրահամին գիրկը հանդիստ նստաւ: Իսկ հարուստը երբոր մեռաւ, Սատանաները եկան, իրենց պոչին կապեցին ու դժոխքին մէջ իջեցուցին Հարուստը հոն կրակներուն մէջ տանջուած ատեն տեսաւ Ղազարոսը որ Աբրահամին գիրկը հանդիստ նստեր է եւ Աբրահամին աղաչեց որ Ղազարոսը իր մատին ծայրը ջուրը թաթխէ ու գայ իր լեզուն քիչ մը զովացնէ: Աբրահամ ալ անոր ըսաւ. «Միտդք բեր որ դուն քու ապրած ատենդ ամէն աղէկութիւն կը վայելէիր, իսկ այս խեղճ Ղազարոսը միշտ կը չարչարուէր, հիմա անիկա հոս պէտք է վայելէ ու դուն հոգ տանջուիս»: Տեսա՞ր Աստուծոյ արդարութիւնը, տղաս:

— Արդար ըլլալու տեղ թող բարի ըլլար, ըսաւ Պօղոսիկ, թող ամէն մարդ Կաղանդին պտուղ ունենար հոս ու անդիի աշխարհն ալ ամէն մարդ Արքայութիւն երթար, աւելի աղէկ չէ՞ր ըլլար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՇԷՆԳԱՒԻԹ

Երեւանի հնագոյն շրջանի պատմութիւնը լուսաբանելու տեսակէտէն շատ կարեւոր եղան Շէնգաւիթի պեղումները, որոնք տեղի ունեցան 1936էն 1938 և 1958էն մինչեւ 1966:

Պեղումները երեւան հանեցին չորս բնակավայրեր՝ նոր քարէ դարուն, հին, միջին եւ նոր պղինձի դարերուն պատկանող:

Հնագիտական նիւթերը ընդհանուր գիծերով զարմանալի նմանութիւն ունին Ասիոյ համապատասխան նիւթերուն հետ, որոնք երեւան հանուած են Հին Միջագետքի (Ուրի, Քիշի, Արչափայ Բլուրի), Իրանի (Պերսեպոլի եւ Սուզի), Փոքր Ասիոյ (Տրովադա), Յունաստանի (Կրետէ, Միկէն) եւ այլ վայրերու մէջ:

Ուրեմն, կարելի է ըսել, որ մօտ վեց հազար տարուան հնութիւն ունեցող Շէնգաւիթը Հայաստանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի հնագոյն բնակատեղիններէն մէկն է:

ՄՈՒԽԱՆՆԱԹ – ԹԱՓԱ ԱՄՐՈՑԸ

Ժամանակագրական կարգով իբրեւ հնագոյն բանակավայր Մուխաննա – Թափա ամրոցն է:

1935-36ի եւ 1948-50ի պեղումները յայտնաբերած են երեք շերտեր. առաջինը՝ կը պատկանի անագապղինձի դարուն. երկրորդը՝ ուրարտական ժամանակաշրջանին (Ք. Ա. 8-7րդ դարեր), իսկ երրորդը՝ հռոմէական շրջանին:

ԲԵՐԴԱՁՈՐ ԱՄՐՈՑԸ

Նորքի մէջ կան Բերդաձոր ամրոցին աւերակները: 1959–1960ի պեղումները երեւան հանած են Ք. Ա. 2-1ին հազարամեակներուն բնորոշ անագապղինձի եւ երկաթի դարերու իրեր:

ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴԻ ԱՄՐՈՑԸ

Համանուն բլուրին վրայ գոյութիւն ունի քառակուսի աշտարակներով փոքրիկ բերդ մը եւ բանակատեղի մը: 1925ին պեղուած դամբարաններէն երեւան ելած են անագապղինձի դարու իրեր:

Ծիծեռնակաբերդի բնակատեղին կը պատկանի Ք. Ա. 2–1ի հազարամեակին:

Այդ ժամանակաշրջանին կը պատկանի նաեւ այսպէս կոչուած «Հերակլեան Բլուր»ի հնագոյն բնակատեղին:

ԿԱՐՄԻՐ ԲԵՐԴԸ

Հրազդան գետին մօտերը կը գտնուի: Հոս գտնուած են անագապղինձի դարաշրջանին պատկանող արժէքաւոր իրեր:

ԱՐԻՆԲԵՐԴ

Ուրարտուի ժամանակ Երեւան կը գրտնուէր իր ներկայ տեղէն քիչ հեռու՝ հահարաւ – արեւելքի Արինբերդ կոչուած բլուրին վրայ: 1950ի պեղումներուն ժամանակ յայտնաբերուեցաւ Արգիշտի Ա. թագաւորին սեպագիր մէկ արձանագրութիւնը (8րդ դար), ուր կը հաղորդուի Էրեբունի բերդ–քաղաքի կառուցման մասին: Ուրարտագէտ Մ. Իսրայէլեան 1951ին վերծանելով արձանագրութիւնը, լեզուա – պատմագիտական մեկնաբանութեամբ պարզեց, որ Էրեբունիէն ծագում առած է Երեւան տեղանունը:

ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐ

Այս եւս կառուցուած է Երեւանի սահմաններուն մէջ:

Կարմիր Բլուրին պեղումները կը շարունակուին մինչեւ այսօր: Յայտնաբերուեցան մեծ քանակութեամբ եւ միեւնոյն ատեն բացառիկ արժէքով նիւթեր, որոնց շնորհիւ կարելի եղաւ ուսումնասիրել Երեւանի պատմութիւնը Ք. Ա. 7րդ դարէն մինչեւ 6րդ դար:

«ԱՆՀԱՒԱՏՆԵՐՈՒ» ԲԵՐԴԸ

Այս ամրոցը շինուած է առաջին հազարամեակին: Կեանքը, հաւանաբար, յարատեւած է մինչեւ Է. դար (Ք. Ե.):

Հետազօտութիւնները երեւան հանած են տարբեր ժամանակաշրջաններու երեք մշակութային շերտեր՝ առաջինը անագապղինձի, երկրորդը՝ երկաթի եւ երրորդը ուրարտական ժամանակաշրջաններուն պատկանող:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԵՐԴԸ ԵՒ ՔԱՂԱՔԸ

Ստոյգ տեղեկութիւններ չկան թէ ե՞րբ շինուած է այս բերդը: Հաւանաբար հին ատեն բերդ մը եղած է այստեղ, քանի որ բոլոր հին քաղաքները ունեցած են իրենց բերդերը:

Երեւանը հայ պատմագիրներուն մօտ առաջին անգամ կը յիշատակուի Է. դարուն (607), Դուինի մէջ գումարուած եկեղեցական ժողովին կապակցութեամբ, որուն մասնակցած է նաեւ «Դաւիթ երէց Երեւանահայ»: Այնուհետեւ կը յիշատակուի (642–43, 664–65) արաբական արշաւանքներու եւ պատերազմներու կապակցութեամբ՝ Սեբէոսի կողմէ, իբրեւ ամուր բերդ ունեցող վայր, զոր Արաբները չեն յաջողած զրաւել: Երեւանի մասին, իբրեւ «քաղաքադիւղ» կը յիշատակէ նաեւ Ժ. դարու պատմագիր Յովհ. Դրասխանակերտցի:

Ներկայ բերդին մնացորդները հայկ. հին բերդին մնացորդները չեն: Երբ Օսմանցիները Պարսիկներէն խլեցին Երեւանը, Ֆահրատ փաշա 1583ին հին հայկական բերդէն հեռու շինեց ներկայ բերդը: Յետագային, Շահ Աբասի օրով (1603) բերդը վերանորոգած է Ամիր Գիւնա խանը: 1679ի երկրաշարժին բերդը կործանած է: Զալ խանը վերաշինած է զայն:

Միջնադարեան հայկական մատենադրութեան մէջ, Երեւան յաճախ յիշատակուած է: Երեւանի մասին կը խօսի ԺԲ. դարու պատմագիր Սամուէլ Անեցի, աւելի ետք՝ ԺԵ. դարու պատմագիր Թովմա Մեծոփեցի:

Վերոյիշեալ բոլոր պատմական վկայութիւնները ցոյց կուտան, որ Է. դարու սկիզբէն մինչեւ ԺԴ. դար Երեւան եղած է դիւղաքաղաք, կամ «մեծաւան»:

ԺԵ. դարու սկիզբէն մինչեւ ԺԸ. դարու վերջը Երեւան կը յիշուի իբրեւ քաղաք եւ մայրաքաղաք, որմէ պէտք է եզրակացնել, թէ այդ դարերուն Երեւանի արժէքը աստիճանաբար կը մեծնայ, եւ կը դառնայ Արարատեան երկրին մէջ ոչ միայն տնտեսական, քաղաքական–վարչական, այլեւ մտաւոր կեդրոն մը:

Երեւանի հնաքաղաքատեղիին (Շէնգաւիթ) նոր քարի եւ պղինձի դարերու (Ք. Ա. 4րդ հազարամեակէն մինչեւ 2րդ հազարամեակ) յուշարձաններուն, ինչպէս նաեւ յետագայ ժամանակաշրջաններու՝ անագապղինձի դարու (Ք. Ա. 2-1 հահազարամեակներ), Ուրարտուի (Ք. Ա. 9–6րդ դար), հին հայկական (Ք. Ա. 6-1 դարեր) եւ միջնադարեան Հայաստանի յուշարձաններու ուսումնասիրութիւնը պարզորոշ կ՚ընդգծէ բացառիկ երեւոյթ մը, այն, որ մինչեւ մեր օրերը, բոլորովին երիտասարդ թուացող Երեւանի պատմութիւնը վեց հազար տարուան հարուստ եւ հետաքրքրական պատմութիւն մը ունի:

Ս. ՍԱՐԴԱՐԵԱՆ

Հռոմկլան արեւելքէն շրջապատուած է Եփրատով, իսկ հիւսիսէն եւ արեւմուտքէն Մէրզմէն Սու օժանդակով: Հարաւէն կցուած է Սէմէրգաշը կոչուող գահավէժին, որ թէեւ բերդի հիւսիս–հարաւ կողմէն բարձր է, սակայն ուղղաձիգ ըլլալով թշնամիին անցք չի տար, եւ նետընկէցէ մը աւելի հեռու գտնուելով յարձակողին համար կռուան մը չի կազմեր: Ասկէ զատ՝ բերդի եւ 90 ոտնաչափ բարձր այդ գահավէժի մէջտեղ շուրջ 60 ոտնաչափ լայնութեամբ խրամ մը փորուած է, «որ այժմ փլատակներով եւ գերեզմաններով գրեթէ լեցուած է» կ՚ըսէ Լորէնս: Բերդին հրուանդանը՝ հիւսիսէն, Գասապա կոչուող թուրք գիւղակի մը քիչ մը վերեւէն դիտողին՝ յիշել կուտայ թամբուած ջորի մը, որուն գլուխը թամբին բարձր դահին ետեւը մնացած է: Ասկէ է հարաւային գահավէժին Սէմէրգաշը յորջորջումը: Թէեւ բերդին ողը Եփրատէն 3–400 ոտնաչափ բարձր է, բայց պատերը հազիւ այդ բարձրութեան կիսուն կը հաւասարին: Եփրատի եւ Մէրզմէնի վրայ պատերը ա՛յնքան ուղղաձիգ են, որ մայր-ապառաժէ տաշուածի երեւոյթ ունին: Բերդին հարաւային կողմն է ետեւի դուռը, որու ճամբան հակեալ մակարդակ մըն է եւ միակ ապահով միջոցը՝ հետեւակի մը համար՝ բերդին վրայ ելլելու: Պաշտօնական դուռը արեւմտեան կողմն է, որուն հասնելու համար հիւսիսէն Մէրզմէնը կամուրջով մը անցնիլ եւ ապա դէպի հարաւ ու վեր ուղղուելով, պարիսպը քերել պէտք էր: Կամուրջը փլած ըլլալով, խիզախ հետեւակներ Մէրզմէնի մէկ հունէն քարերու վրայ ցատկելով կ՚անցնին ու կը հասնին պաշտօնական դարպասին ստորոտը:

Սէմէրգաշը գահավէժին երեսը՝ իր գահէն շուրջ 60 ոտնաչափ վար՝ խոռոչ մը կայ. այնպիսի խոշոր ծակ մը կայ նաեւ բերդէն դէպի Խալֆէթի ճամբուն վրայ, գրեթէ 1000 եարտա հեռաւորութեամբ, արեւմտեան քարափի ուղղահայեաց երեսին վրայ, որ ստորոտէն գրեթէ մէկ մարդահասակ բարձր ըլլալով՝ կրցած էինք իրերօգնութեամբ վեր բարձրանալ: Վիմափոր ծակէն յառաջանալով ու վեր ելլելով հասանք սրահ մը, որ գետահայեաց պզտիկ պատուհան մը ունի. ունի նաեւ աւելի վեր առաջնորդող ճամբայ մը, սակայն չկրցանք հասկնալ թէ մինչեւ ո՛ւր կը տանէր, որովհետեւ չհամարձակեցանք աւելի խիզախել: Ուրիշ աւելի յանդուգն այցելու մը կրնայ ստուգել թէ բերդին Սէմէրգաշը կոչուող գահավէժին խոռոչը եւ քարափին ծակը իրարու հետ հաղորդակցութեան դաղտնի ճամբայ մը ունի՞ն, թէ քարափին ծակը քանի մը խըցիկէ բաղկացեալ ճգնարանի մը մուտքն է պարզապէս:

(Շար.)

Մ. ՔԱՍՈՒՆԻ

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՆԱՑԻ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐՈՒ

Ա.

Այս տարի Մարտ 8ին Երեւանի մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ «Կանանց Միջազգային Օրը»: Այս առթիւ պատուադիր ստացան վեթերան մարզիկուհիներ, յիշատակուեցան Հայաստանի մարզական սպասարկութեանց մէջ պաշտօնավարող վաստակաւոր աշխատաւորուհիներ, չմոռնալով Երեւանի ձմեռնային լողաւազանին մաքրութեան հսկող 62ամեայ Վարսենիկ «մայրիկ»ը, վիրաւոր մարզիկները խնամող բուժքոյրեր, մարզական բժշկական քննութեան մասնագիտուհի բժշկուհիներ: Հայաստանը ունի նաեւ բուժական մարմնամարզութեան (ժիմնասթիք քիւրաթիվ) նշանաւոր մասնագէտներ, որոնցմէ երկուքը բժշկուհիներ՝ Ժ. Ղափլանեան եւ Ա. Մարուքեան մեծ համբաւ կը վայելեն Խորհ. Միութեան մէջ: Թէեւ տարբեր մեթոտներով՝ Ֆրանսայի «սանաթորիում»ներն ալ չեն անտեսեր շարժումին կարեւորութիւնը հիւանդին համար, «Պլինեի սանաթորիում»ը յաճախադէպ կերպով կը կազմակերպէ ձեռնադունտի (պուլ), նշանառութեան եւ նետարձակութեան մրցումներ, (այս վերջին երկու ճիւղերուն մէջ Ֆրանսուհիները շատ յաջող են), կը մասնակցին բժիշկին արտօնութեամբ, երկսեռ հիւանդներէն անոնք որ ի վիճակի են:

Խորհ. Միութեան կրաւորական պաշտպանութեան (պաչավիաքիմ) կազմակերպութեան առաջին կին նախագահը հանդիսացած է Տիկին Վազգանուշ Սուքիասեան, 1937ին: Միութիւնը ունէր նաեւ բազմաթիւ անդամուհիներ, որոնք կը մըշակէին զանազան մարզաձեւեր, հրաձգութիւն, անկարգելով վայրէջք եւայլն, ոմանք ծանօթ մեծ ծառայութիւններով՝ երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին: Ներկայիս այս կազմակերպութիւնը կը կոչուի Թ. Օ. Ս. Ա. Ա. Ֆ., հովանաւոր թեքնիքական մարզաձեւերու, որոնցմէ մին է անկարգելով վայրէջքը: 1967ին Հայաստանի իգական հաւաքականը կը գլխաւորեն Լ. Քրասնաշչոքովա (մարզիչ), Զ. Ահարոնեան, Ն. Բոչքովա, Ն. Քոլովքովա, Վ. Սմոլիաքովա եւ մանաւանդ Մարգրիտ Թումանեան, 1966ին, Կրասնոտարի մէջ Խորհ. Միութեան ախոյենութեանց ընթացքին վեցերորդ, ճարտարախաղութեան (աքրոպասի) պատկերներով օժտուած՝ 2000 մեթր վայրէջքի մէջ (քոմպինէ):

Հայաստանի անդրանիկ օդանաւորդուհիներէն մին հանդիսացած է Օր. Փառանձեմ Դանիէլեան, 1937ին շրջանաւարտ Երեւանի «Օդաչուներու դպրոց»էն, այդ թուականին Հայաստան ունէր տասը օդանաւորդուհի:

ԱԹԼԵԹԻԶՄԻ մէջ դժուարին ճանապարհ կտրեց Հայաստան: Մինչեւ իսկ շատ տեղեր կանոնաւոր մարզադաշտ չկար:

Ա.) Ամենուրեք աղջիկը «մայրութեան տենչալու բնազդային հակման» մը կ՚ենթարկուի, իր անդրադարձումներովը բարդ հարցեր դնելով մանկավարժին, ուսուցիչին, եւ մարզական ղեկավարին առջեւ, մանաւանդ Հայոց մէջ: Շատ տեղեր Հայուհին ամուսնանալէ ետք մարզական ասպարէզը կը լքէ:

Բ) Մանուկներու շահագործում, որուն երկու տեսակները նշանակուած են «Պիոների կանչ»ի 1929 Մայիս 5ի թիւին մէջ, «տղայ եւ աղջիկ վարձել», ինչպէս նաեւ «աղքատ ազգականին զաւակը որդեգրել», զանոնք պատառ մը հացի եւ պնակ մը կերակուրի փոխարէն՝ օրական 12 ժամ աշխատցնելով:

Գ) Կանխահաս ամուսնութիւններ, որոնցմէ շատերը (պէշիկ քերթմէ) «օրօրոցէն ամուսնութիւն» աւատական ծագումով, երկու դաշնակից նախարարական տուներ, իրենց շառաւիղները այս կերպով ամուսնացնելով, իրենց զինակցութիւնը կ՚ամրապնդէին, «մեծ ձուկերու կուլ չերթալու համար», երբեմն ալ թագաւորին դէմ:

Այս դրութիւնը տարածուեցաւ նաեւ համեստ ընտանիքներու մէջ, «իրենց բարեկամութիւնը յաւերժացնելո՛ւ համար» (մատնանշուած նաեւ «Նամուս» թատերախաղի մէջ), իրականին մէջ աղքատին աղջիկը, ունեւորին տունը հարս կ՚երթար, դառնալով կատարեալ սպասուհի մը: Գիւղերու մէջ հաւերը կը խնամէր, կով կը կթէր, կարագ կը պատրաստէր, այծ կը պահէր, աղբիւրէն ջուր կը բերէր, խոզերը կը կերակրէր, կատարելով նաեւ դաշտային աշխատանքներ, ենթարկուելով «մամիկին» բացարձակ տիրապետութեան, սակայն «մամիկը» ունեցաւ նաեւ մեծ օգտակարութիւն, ըստ Չիթունիի՝ «դպրոցներէ զուրկ տեղերու մէջ, անգրագէտ դաստիարակչուհիի մը դերը կատարելով», դիշերները հարս ու փեսայ, թոռ ու թոռնուհի թոնիրին շուրջը հաւաքելով՝ անոնց պատմելով հէքեաթ, աւանդավէպերով, անցեալի դէպքերու եւ տեղական հերոսներու դրուագներ, վերջապէս տեսակ մը ուսում տալով:

Կառավարութիւնը վերոյիշեալ բացասական երեւոյթներուն դէմ պայքարելու համար, պարտաւորուեցաւ խիստ օրէնքներ դնել: Սակայն աւանդութիւնները դժուար է արմատախիլ ընել: «Պիոների Կանչ»ի 1936 Յունուար 24ի թիւին մէջ, կը կարդանք.— Երեւանի քթին տակ «Նորագաւիթի դպրոցին մէջ ունինք ամուսնացած երկսեռ աշակերտներ, անոնցմէ երկուքը Հայաստանը եւ Վիքթորիան վերջերս ամուսնացած են, հակառակ պետական արգելքներու»:

Անշուշտ «ամուսնացած աղջիկներու» պարագաները «բարերար (՛) որդեգրողը» եւ վարձողը (խազէին), չէին բաղձար որ դեռատի աղջնակը մտնէ Պիոներական կազմակերպութեան մէջ, ուր մանուկը կը ստանայ իր անդրանիկ մարզական զոհացուցիչ դաստիարակութիւնը, որուն հիմը կը դրուի դպրոցներու մէջ, «պարտաւորիչ Ֆիզիքական կրթութեան» օրէնքով:

Դ) Թերեւս հոս հետաքրքրական ըլլայ աւելցնել Հայուհիին վերաբերեալ թրքական ասացուածք մը: «Թիւրք տիլպէրի պաշա պէլա տըր, ուռում տիլպէրի ճանա սէֆա տըր, էրմէնի տիլպէրի թէզ գօճար»:

Ե) Մինչեւ 1919 մարզանք գոյութիւն ունեցած չէ Արեւելեան Հայաստանի վարժարաններուն մէջ:

Այս բոլոր դժուարութիւնները յաղթահարելով, միջազգային գետնի վրայ Հայաստան «հասաւ զոհացուցիչ որակի» մը: Աթլէթիզմի կանացի մրցանիշներէն ոմանք կը գերազանցէին Ֆրանսական արդիւնքները, ինչպէս նաեւ «Համամիութեան մրցանիշ» էին 1941ին:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Այրի Տիկին Նարեկ Մակարեան եւ զաւակները Վարուժան եւ Արտաւազդ, Պ. Մարտիրոս Յակոբեան եւ զաւակները Էօժէնի եւ Էլիզապէթ, Այրի Տիկին Ժօզէֆին Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարոնեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարոյեան եւ զաւակները, Պ. Արտաշէս Գրիգորեան, Պ. Նշան Գարակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տէր-Մարկոսեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մեծ-մօր, մօրաքրոջ

ՎԵՆԵՏԻԿ ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ, Պորտօ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Քսան կախաղաններու յիշատակին 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան հնչակեաններու ի յարգանս, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի (Յունիս 18):

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 16ին Ազգ. Տան մէջ ի յարգանս նահատակներուն ցերեկոյթ տեղի պիտի ունենայ: Օրուան պատշաճ բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւ մեներգ մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու:

Կը հրաւիրուին կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ յարգոյ հայ հասարակութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Կարապետ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Էտմոն Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիլէնտիր եւ աղջիկը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակաբաշխութեան տարեկան հանդէսը, Ուրբաթ, Յունիս 23, երեկոյեան ժամը 21ին Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Շրջ. Վարչութիւնը կը հաղորդէ իր մասնաճիւղերուն եւ ծնողքներուն թէ աւարտած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները:

Օգոստոս ամսուան համար կը շարունակուին:

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19ը:

ԿՈՉ
ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Շատ կարեւոր խնդրոյ մը առիթով, ձեզ կը հրաւիրենք ընդհանուր խորհրդակցական ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Յունիս 18ին Կիրակի օր, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Ազգ. Տան մէջ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ:

Նախաձեռնարկ Մարմին

Զատիկ Խանզատեան, Տիկին Եղիս Ալեքսանեան, Օննիկ Ղազարեան, Դանիէլ Ճիզմէճեան, Հրանդ Սարեան, Հրանդ Գույումճեան

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին:

×

Բարեգործականի Մարսէյլի Տիկնանց եւ Երիտասարդաց Յանձնախումբին պարահանդէսը Յունիս 24, ժամը 21էն առաւօտ, Փարք Պորելի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԵՒ ԱՐԾԻՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

Կիրակի 25 Յունիս ամբողջ օրը, առաջին անգամ ըլլալով

BAR TERMINUS

117, Chemin de Merlan

շքեղ պարտէզին մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

հայկական եւ եւրոպական պարեր

Ճոխ պիւֆէ, շամբուրով խորոված

Պուլի մրցում: Կը խնդրուի մասնակցիլ ուզողներէն իրենց պուլերը միասին բերել:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին, Նոր Սերունդի ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն բոլոր ընկերներուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կը ներկայացուի Երեւանի Սթիւտիոներու մէջ պատրաստուած

— ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ
— ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԼԻՃԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
— ԹՌԻՉՔ ԱՆԴՈՒՆԴԻ ՎՐԱՅ

Այս Երեքշաբթի (20 Յունիս) ժ.ը 20,30ին

CINEMA LE DAUPHIN

65 bis, Rue Lafayette — Métro : Cadet

Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝

Z. Tchakmechian, 22 Rue Richer, Paris
O. Boyadjian, 83, Rue d'Aboukir
Massis, 21, Rue Saulnier
Markarian, 32, Rue de Trévise.

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը Յունիս 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ, հայկական նուագ

հայրենակիցներ Միրիճան Շիրվանեանի, եւ Շմաւոն Պալեանի կողմէ

Խնջոյքը կը վարէ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին 10 ֆրանք

Հաճելի մթնոլորտ

Կը հրաւիրուին Սեբաստացիները եւ բոլոր անոնք որոնք իրենց ներկայութեամբ կ'ուզեն յարգել հերոսին յիշատակը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Թէսիէի զովասուն ծառաստանին մէջ՝ Շրմէն տը լա Ֆոռէ (սովորական դաշտահանդէսի վայրը):

Գեղարուեստական բաժին: Երգեր, նուագ՝ Պ. Եանպէկեան հայր եւ որդի

ԹՈՄՊՈԼԱ՝ արժէքաւոր առարկաներով:

Խօսնակ Պ. Մ. Պլբեան

Ճոխ պիւֆէ, համադամ ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ:

Ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ

Ծանօթ.— Հաղորդակցութեան համար սպասել Պ. Պարսամեանի նպարավաճառատան առջեւ, ժամը 10-12 անձնական կառքով փոխադրողներու:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն Թ'Էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նըկատի ունենալ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի Յունիս 20 ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐԸ ՄԻՒՆԻՍԻՓԱԼԻ ԺԻՒԹԻՍ ՏԸ ՓԷԻ ՍՐԱՀԸ

AVENUE VICTOR CRESSON, ISSY — Métro : MAIRIE D'ISSY

Կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԹԹԱՐԵԱՆ

«Հայկական դատը ներկայիս»

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մրցանակաբաշխութիւնը եւ Դաշտահանդէսը Յունիս 25ին, Կիրակի, ժամը 15էն 22, դպրոցին պարտէզին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2,50 ֆ.

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէ ն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռէնսի Փավիյոն:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հանդէսը 17 Յունիս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ (Տէսին): Խմբական երգեր, արտասանութիւններ, աշակերտներու կողմէ կը ներկայացուի « Գայեանէ » Լէոյի:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑ. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին Նաճարեանի ագարակը: Խիստ կարեւոր է անդամներու ներկայութիւնը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէր- Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, ընկերուհի Աւետիսեանի տունը, 48 ռիւ Պերնառ Ժիւկօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով):
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ: ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն - Մարսէյլ երթուդարձ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան - Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Ռիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 - 94 - 75):

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 18 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10939 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.939

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒԹ Է ԱՊԱԳԱՆ

Արաբեւիսրայելեան պատերազմը փոխանակ կարգադրելու Մերձաւոր Արեւելքի կնճռոտ խնդիրները, աւելի բարդացուց զանոնք:

Հրեաները կը կարծեն թէ շնորհիւ իրենց յաղթանակին իրագործած են իրենց ազգային հեռաւոր նպատակները:

Մեծ բարեբախտութիւն մը կը նկատեն իրենց համար Յորդանանի մասնակցութիւնը պատերազմին:

1947ին եւ 1956ին այս երկիրը չէզոք դիրք բռնած ըլլալով, Իսրայելացիք չէին յարձակած անոր վրայ:

Այս անգամ առիթէն օգտուեցան գրաւելու համար Երուսաղէմի արաբական շրջանը եւ Պաղեստինի արեւելեան մասը, մինչեւ Յորդանան գետը:

Այս ձեւով Հիւսէյն թագաւորի երկիրը վերադարձաւ 1947էն առաջուան գոյավիճակին, այսինքն դարձաւ «Անդրյորդանան»: Ժամանակաւոր կերպով անշուշտ:

Իսրայէլ կ'ուզէ պահել Երուսաղէմէն զատ նաեւ այս հողամասը, որուն բնակիչները բռնի, զէնքի ուժով դուրս հանուած են իրենց դարաւոր հայրենի տուներէն եւ քշուած Յորդանան գետէն անդին, սրտաճմլիկ պայմաններու տակ:

Անկողմնակալ թերթերու այս մասին գրած մանրամասնութիւնները կարդալով յիշեցինք Շահ Աբբասի օրով, ԺԷ. դարու սկիզբը, Ջուղայի հայ բնակիչներուն բռնագաղթը Արաքսի արեւմտեան եզերքէն դէպի Սպահան, պարսիկ զինուորներու զէնքերու սպառնալիքին տակ:

Բազմաթիւ Հայեր խեղդուած էին Արաքսի մէջ, չկարենալով հասնիլ արեւելեան ափը:

Նման տեսարաններ պարզուած են Յորդանանի Արաբներու բռնագաղթին ատեն: Պէն Կուրիոն պատերազմի առաջին օրէն իսկ թելադրած է զինուորներուն բռնագրաւել շրջանի Արաբներու տուները եւ անոնց մէջ տեղաւորել Հրեաներ...:

Այժմ աւելի քան 100·000 արաբ նոր գաղթականներ աւելցած են նախկին մէկ միլիոն 200·000ին վրայ, արմատախիլ իրենց բոյներէն:

Սինայի անապատին մէջ անսուաղ ձգուած եգիպտացի զինուորներու կացութիւնը մեկնութեան չի կարօտիր:

Այս բոլորը քէնն ու ատելութիւնը բորբոքած են Արաբներու մէջ, որոնք արժանապատուութեան հարց են դարձուցած իրենց պարտութիւնը: Վրէժխնդրութեան ոգին հրահրուած է իրենց մէջ:

Եւ այժմէն սկսած են պատրաստուիլ փոխ-վրէժի համար:

Խորհրդային Միութիւնը արդէն իսկ հարիւրէ աւելի օդանաւեր զրկած է Եգիպտոս:

Ալժերիա չէ ընդունած զինադուլը: Իր բանակը՝ կռիւներու մէջ թրծուած՝ կըրնայ կարեւոր դեր մը խաղալ յաջորդ պատերազմին մէջ, որ անխուսափելի կը նկատուի ոմանց կողմէ:

Եգիպտական առնուազն 25·000 զինուորներ կան Եմէնի մէջ: Սուրիոյ բանակը վերջին կռիւներու ընթացքին «առիւծի պէս կռուեցաւ», ինչպէս խոստովանեցան Իսրայելացիք: Իրաքի բանակը անեղծ մնացած է:

Իսրայէլ կը պահանջէ հաշտութեան համար զատ զատ բանակցիլ արաբական իւրաքանչիւր երկրի հետ եւ կը մերժէ օտար պետութեանց միջամտութիւնը:

1948ին եւ 1956ին Հրեաները շատ չէին օգտուած իրենց յաղթանակէն օտարներու միջամտութեան պատճառաւ:

Սակայն կը մոռնան, որ արաբական ոչ մէկ երկիր պիտի համակերպի Իսրայէլի ներկայացուցիչներու հետ նստելու կանաչ սեղանի առջեւ եւ բանակցութիւններ կատարելու:

Այդպիսի շարժում մը պիտի նշանակէր Իսրայէլի ճանաչումը իբրեւ անկախ պետութիւն: Մինչդեռ Արաբները ցարդ չեն ճանչցած եւ ներկայ պայմաններուն տակ ալ երբե'ք տրամադիր չեն ճանչնալու Իսրայէլի անկախութիւնը:

Ի զօրու կը մնան Յունիս 5էն առաջ արաբ պետական դէմքերու յայտարարութիւնները Իսրայէլի բնաջնջման մասին:

Կռիւներէն առաջ նախագահ Ճոնսըն կը յայտարարէր թէ Մ. Նահանգներուն համար անընդունելի է Մերձաւոր Արեւելքի գոյավիճակին մէջ որեւէ փոփոխութիւն: Այսինքն կ'երաշխաւորէր այդ շրջանի երկիրներուն հողային ամբողջութիւնը:

Հրեաները իրենք ալ քանիցս յայտարարած են, որ հողային ո'չ մէկ պահանջ ունին: Իրենց ուզածը խաղաղ համակեցութիւն է պարզապէս Արաբներուն հետ:

Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդը Հինգշաբթի օրուան իր նիստին մէջ զբաղելով Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ստեղծուած կացութեամբ, իր դիրքը ճշդեց հետեւեալ կերպով.—

Ֆրանսական կառավարութիւնը նախ ջանաց արգիլել պատերազմը, յետոյ աշխատեցաւ կասեցնել զայն: Ինքնին հասկընալի է, որ հողային սահմաններու եւ շահակից պետութեանց քաղաքացիներու կացութեան մէջ առաջ եկած «կատարուած իրողութիւն»ը անընդունելի է:

Շատ յստակ է այս տեսակէտը:

Ֆրանսա հակառակ է, որ Իսրայելացիք ընդմիշտ տեղաւորուած մնան իրենց գրաւած հողերուն վրայ:

Հակառակ է նաեւ իւրաքանչիւր երկրի հետ զատ զատ բանակցելու հրէական տեսակէտին:

Ընդհակառակն կը պահանջէ, որ խնդրոյ առարկայ կողմերը ազատօրէն բանակցելով յանգին կարգադրութեան մը, նուիրագործուած միջազգային հասարակութեան կողմէ, որ օր մը կրնայ լուծել դրուած բոլոր հարցերը: Այդ հեռանկարով է, որ Ֆրանսա համաձայնած է ՄԱԿի բացառիկ ժողովին:

Քուէյթի մէջ արտակարգ ժողով կը գումարէ Արաբական Լիկան: Արաբական միացեալ ճակատը աւելի կ'ամրապնդուի վերջին ազէտէն ի վեր:

Միւս կողմէ Խորհրդային Միութիւնը դիւանագիտական ճամբով կարելին կ'ընէ սիրաշահելու համար արաբական աշխարհը, որ յուսախաբ էր եղած ճակատագրական վայրկեանին:

Մութ է ապագան:

Յոյսի ու լոյսի ո'չ մէկ նշոյլ հորիզոնին վրայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ ՆԻԻ ԵՈՐՔ ՀԱՍԱԻ

Ինչպէս գրած էինք, խորհրդային վարչապետը Կոսիգին Փարիզ հասաւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք, դէպի Նիւ Եորք իր ճամբուն վրայ: Կոսիգին եւ տը Կոլ խօսած են երկու ժամ 40 վայրկեան, որուն 40ը՝ գլուխ գլխի ու մտերիմ ճաշէ մը ետք, որու միայն տասը հոգի մասնակցած են, Կոսիգին մեկնած է դէպի Նիւ Եորք:

Հաւանական է որ տեսակցութիւն մը ըլլայ Կոսիգինի եւ Ճոնսընի միջեւ: Արդարեւ բոլորը կը յուսան որ Ճոնսըն չի կրկներ Այզընհաուրի սխալը երբ 1960ին, մերժեց տեսնուիլ Խրուշչեւի հետ: Ամէն պարագայի մէջ, նախագահ Ճոնսըն հրաժարած է իր շաբաթավերջը ռանչը անցընել ինչպէս ծրագրած էր, եւ մնացած է Ուոշինկթըն:

Խորհրդային Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Կրոմիքօ եւ պատկառելի անձնաւորութիւններու խումբ մը:

Տը Կոլ – Կոսիգին խօսակցութեանց մասին մասնաւոր տեղեկութիւններ չկան: Սիրալիր մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցած են եւ կը կարծուի թէ տը Կոլ փորձած է համոզել Կոսիգինը որ աւելի ճկուն ըլլայ Միջին Արեւելքի խնդրին մէջ: Ամէն պարագայի մէջ կը թուի թէ Կոսիգին կրկնած է թէ դէմ է չորս մեծերու հանդիպումի մը:

Ազգաժողովը կը բացուէր Շաբաթ օր իսկ: Հաւանական չէր որ ներկայ ըլլան Ուիլսըն եւ տը Կոլ, որոնք Երկուշաբթի օր Մեծ Թրիանոնի մէջ պիտի տեսնուին: Հաւանական չէ նաեւ որ արաբ պետութեան մը զեկավարը Նիւ Եորք երթայ, բայց կը խօսուէր Ֆիտէլ Քասթրոյի ներկայութեան մասին ինչ որ բաւական կը դժուարացնէ Ամերիկեան Ապահովութեան սպասարկութեանց գործը, որոնք արդէն բաւական միջոցներ ձեռք առած են Կոսիգինի համար, տրուած ըլլալով հրէական հաւանական ցոյցերը, քաղաքի մը մէջ, ուր մեծ թիւ մը կը կազմեն:

× Մինչ մեծերը կը խօսին զանազան սեղաններու շուրջ, անդին ահաւոր ու ողբերգական պատկեր մը կը պարզէ գաղթականներու վիճակը: Կարմիր Խաչը կը զբաղի գլխաւորաբար 150 հազար արմատախիլներով, սուրիացի եւ յորդանանցի: Անօթի, ծարաւ, երախաներու, կիներու, թշուառներու կարաւաններ, զոհ մեծերու հաշիւներուն:

Թղթակիցները կը պատմեն նաեւ Սինայի անապատին զոհ եգիպտացի զինուորներու վիճակը: Ըստ վերջին լուրերուն, ասոնց ողբերգութիւնը վերջ գտած է, այսինքն անոնց որոնք յաջողած են տոկալ, արդարեւ մեծ մասը մեռած է, իսկ ողջերուն մէջ շատեր խենթեցած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ կառավարութիւնը բողոք մը ներկայացուցած է Թել-Ավիվի իշխանութիւններուն, որոնք բռնաբարելով հողային միջազգային իրաւունքը, Երուսաղէմի պելժիական դեսպանատունը մտած են ու ձերբակալած հոն ապաստանած հինգ արաբ դիւանագէտներ: Պրիւսէլ անմիջական ազատ արձակումը կ'ուզէ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ երրորդ անգամ ըլլալով մերժած է ընդդիմութեան արգելքի բանաձեւը «յատուկ իրաւասութեանց» վերաբերեալ: Բանաձեւը երկու անգամ 236 ձայն ստացած էր, այս անգամ ստացած է 237 ձայն (մեծամասնութիւն՝ 244): Ժողովը զբաղած է նաեւ արտաքին քաղաքականութեամբ գլխաւորաբար Միջին արեւելքով:

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այսօր, Կիրակի, հանդիսական ձեւով հաւաքոյթ մը տեղի կ'ունենայ Փարիզի մէջ, ոգեկոչելու համար քսան նահատակները, Ապրիլեան սպանդին առաջին զոհերը: Թուրքը այս կախաղաններով էր որ սկսաւ գործադրել ցեղասպանութեան իր ծրագիրը: Սկիզբ մըն էր ատիկա: Թալէաթներու կարմիր ծրագրին առաջին էջն էր որ կը բացուէր 1915 Յունիս 15ին:

Թէոդիկի Ապրիլեան Յուշարձանէն քաղելով կը ներկայացնենք Հնչակեան քսան նահատակներուն կեանքն ու գործը.—

1) ՓԱՐԱՄԱԶ.— Ծնած Ղարաբաղ: Հնչակեան կուսակցութեան առաջնորդ գործիչներէն, ծանօթ նաեւ Մատթէոս Սարգիսեան կամ Ռոտոսթօցի Համբարձում Գրիգոր անուններով: Մասնակցած յեղափոխական կարգ մը շարժումներու, ինչպէս եւ Վանի պաշտպանողական կռիւներուն՝ այնքան փայլուն կերպով որ իր անունը նուիրագործուած է երգերով: Մեծ դեր կատարած հայ-թաթարական ընդհարումներուն ընթացքին: Մին Կալիցինի տէռորին կազմակերպիչներէն: Քանիցս բանտարկուած ռուս կառավարութեան կողմէ: Քէօսթէնճէի պատմական ժողովէն ետք կ'անցնի Պոլիս, կը ձերբակալուի, մահուան կը դատապարտուի, ու կախաղան կը բարձրացուի 1915 Յունիս 15ի լուսադէմին, Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ, Պատերազմական Ատեանի չէնքին առջեւ, իր 19 ընկերներուն հետ, որոնք են.—

2) ՏՈՔԹ. ՊԷՆՆԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆ.— Բուն անուամբ՝ Պետրոս Մանուկեան: Ծնած Հիւսէյնիկ (Խարբերդ): Շրջանաւարտ Եփրատ գոլէճէն (1903): Տարի մը ուսուցչութիւն ընելէ ետք՝ կը մտնէ Պէյրութի ամերիկեան բժշկ. համալսարանը: Կ'աւարտէ ու կ'անցնի Ամերիկա, կատարելագործելու համար իր մասնագիտութիւնը: Սահմանադրութենէն ետք՝ կ'երթայ Պոլիս, ուր կը գործէ իբրեւ բժիշկ՝ մասնակցելով իր կուսակցութեան գործունէութեան:

3) ԱՐԱՄ ԱԶԸՔՊԱՇԵԱՆ.— Ծնած է Արաբկիր: Նախակրթութիւնը ծննդավայրին մէջ: Յետոյ Պոլիս, ուր կը մտնէ իրաւաբանական համալսարանը: Ուսանողութեան տարիներէն սկսեալ՝ կապ կը պահէ Մուրատի, Արփիարի, Ճանկիւլի հետ: Հնչակեան կուսակցութեան շարքերը կը մտնէ՝ երբ Շմաւոն կը հասնի Պոլիս, իր քարոզութիւնը կատարելու: Մին Գում Գափուի 97ի ցոյցին կազմակերպիչներէն: Փաստաբանի վկայականը չստացած՝ կ'անցնի Եւրոպա, կը զրկուի Փոքր Հայք, կազմակերպչական աշխատանքի համար: Երկար տարիներ արկածալից կեանք մը Շապին Գարահիսար, Սեբաստիա եւ այլուր: Իր օգնականն էր Դանիէլ Չավուշ: 1905ի Պատգ. Ժողովէն ետք անդամ Կեդր. վարչութեան:

4) ԳԵՂԱՄ ՎԱՆԻԿԵԱՆ.— Ծնած է Վան: Նախակրթութիւնը ծննդավայրին մէջ, Երամեան վարժարան: Յետոյ կ'անցնի Պոլիս, կը մտնէ իրաւաբանական համալսարան: Հիմնադիրներէն մին Հնչակեան Ուս. Միութեան: Աշխատակից «Կայծ» ամսաթերթին եւ կուսակցութեան «Հնչակ» օրկանին: 1913ին կ'աւարտէ իրաւաբանական համալսարանը: 20 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

5) ԵՐՈՒԱՆԴ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ.— Ծնած է Պարտիզակ: Նախակրթութիւնը ծննդավայրին մէջ, յետոյ ուսուցիչ Ատափազար, Կէյվէ եւ շրջանները: Աշխատակից կուսակցութեան թերթերուն, «Բանուոր» ծածկանունով: 20 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

6) ՌՈՒԲԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ.— Այլ անուամբ Վահան Պոյաճեան: Ծնած է Զմշկածագ: Իբր գործիչ՝ ապրած է Կովկաս, Ռումանիա, Պուլկարիա, Ամերիկա: Սահմանադրութենէն ետք Պոլիս: Ազգ. երեսփոխան ընտրուած իր ծննդավայրէն:

7) ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ.— Ծնած Կեսարիա 1878ին: Նախակրթութիւնը կը ստանայ եւ կը նուիրուի ուսուցչութեան: Դեռ պատանի, կը խանդավառուի Զելլոյի եւ Ժիրայրի յեղափոխական գործունէութեամբ, կը մտնէ Հնչակեան կուսակցութեան շարքերը, կը մասնակցի Պատգ. ժողովներուն, իր ծննդավայրին ինքնապաշտպանութեան գործին՝ Կիլիկիոյ եղեռնի օրերուն:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐ

ԳԱՂՏՆԻՔ ԸԶԵԱՆՑ ԵՒ ԶԸԵԱՆՑ

Դ.

Հայ լեզուի տիտանեան վարդապետնե – րէն մին, Արսէն Բագրատունի, հսկայ մըն է Ըղեանց ճակատէն, ինչպէս յիշեցի նախորդիւ: Հսկայ մը նոյնպէս Ն. Ադոնց, Զըեանց ճակատէն, որ զրնա արտասանու– թիւնը կը համարի աւելի հին քան ըզնա՝ հիմնուելով Զայնքաղի վրայ, ինչպէս իր– մէ առաջ՝ Ն. Մառ, հիմնուելով զբեզ արձանագրութեան մը վրայ:

Հսկայ ըսի եւ միտքս ինկաւ:

Այս բառին մէջ ի տառը ոչ միայն փրո– թեթիֆ մասնիկ մըն է (տես փրոթէզի մասին դրածներս, Ցառաջ, Ցունիս 4), որ կը ծառայէ զօրացնելու բառին իմաս– տը, այլ եւ բանալի մը՝ արտասանութեան համար: Արդարեւ, բառը կը դրուի նաեւ սկայ, ասկէ՝ սկայորդի: Եթէ դրուած չըլլար ի տառը, պիտի չպակսէին սրկայ կարդացողներ: (Ամառեան կը դրէ... Սըբբրազպուրկ, տես Հայոց գրերը, էջ 300):

Ուրեմն, ըզերու եւ զըերու, ինչպէս ըսէրու եւ սըերու ընդհմամարտութեան ձեւով, (յիշել Ղափանցեանի վկայութիւ– նը թէ սfօղեմ բային հին ձեւն էր զfօ – ղեմ), ունինք դեռ ըշերու եւ շըերու հա– կամարտութիւն մը, — ըշպա՞ր կարդալ թէ շըպար:

Ուստի ինծի դործ ըրի Ս. Մալխասեա– նի բառարանէն քաղել այն բոլոր բառե– րը, որոնք ս+բաղաձայն, զ+բաղաձայն եւ շ+բաղաձայն տառերով կը սկսին: Օրինակ.—Սպիտակ, զգեստ, շտեմարան:

Երեք հարիւրը կ'անցնին զ+բաղաձայ– նով սկսած բառերը, յետոյ կուգան ս+ բաղաձայնով սկսած բառերը, ոսկւա – թիւ են շ+բաղաձայնով սկսած բառերը: Իրողութիւնն այն է որ մեծամասնութիւն կը կազմեն ոչ թէ ըզ կամ ըս կամ ըշ սկզբնավանկով բառերը, այլ զը կամ սը կամ շը սկզբնավանկով բառերը:

Այս իրողութեամբ կը չահի Զըեանց ճակատը:

Սակայն այս քննութիւնը բանի մը չծա– ռայեց՝ երբ տեսայ թէ ըզմելի արտասա– նութիւնը պաշտպանող ունինք, զըմելի արտասանութիւնը եւս պաշտպանող ու– նինք:

Զարմանքս աճեցաւ, երբ տեսայ թէ մինչ Տօքթ. Ց. Թիրեաքեան, որ 1885ին Նարպէյէն կը պահանջէր արտասանել սը– fօղել եւ ոչ թէ ըսfօղել, դարձեալ Թիր – եաքեան մը, այս անդամ՝ Մ. Գ. Թիր – եաքեան, 1880 Հոկտեմբերին՝ կը պա – հանջէ կարդալ ըզմելի եւ ոչ թէ զըմելի:

Բառը յունարէն է, ինչ որ ինծի թե– լադրեց, նման պարագաներու մէջ, իբրեւ լաւագոյն լուծման ձեւ՝ իրաւարար ըն – տրել... առուգաբանութիւնը, — այսինքն դիմել բառին արմատական ձեւին:

Աչխարհագրական անուն մը կայ, որու պատմութիւնը չատ լաւ կը բացատրէ միտքս:

Թուրքերը Սթանքօ կը կոչեն կղզեակ մը եգէական ծովին մէջ: Եթէ այս ան– ուան ծագումը չդիտնայինք, կրնայի՞նք վճռել թէ ի՛նչպէս պիտի արտասանէինք: Ունինք սթար բառ մը, որ կը նշանակէ ծածկոց, (ծագումով՝ արաբերէն սաթր = ծածկել բայն է, մեթաթէզի ենթար – կուած՝ գոյական ձեւի տակ), եւ սթար բառ մը եւս, որ անունն է չափի (*) մը, (ծագումով՝ պարսկերէն իսթար), — պարզ է որ այս երկու բառերը չեն կրնար արտասանուիլ նոյն ձեւով, այլ հետեւե– լով իրենց ծագման՝ կը կարդացուին սը– թար (առաջինը), եւ ըսթար (երկրորդը):

Լա՛ւ, ի՞նչպէս կարդալ Սթանքօ կղզիին անունը, — Սըթանքօ թէ ըսթանքօ:

Այս փոքրիկ կղզին, մեծ՝ իր անունով եւ պատմութեամբ, — այստեղ ծնած են ալեքսիկ բանաստեղծը՝ Թէոկրիտէս, աքանչելագործ նկարիչը՝ Ապելէս, ան – մահանուն բժիշկը՝ Հիպոկրատ, կը յիշ– ուի նաեւ Պօղոս Առաքեալին կենսագրու – թեան մէջ, — արդարեւ, Տարսոնցի քա– րոզիչը, իր երկա՛ր ճամբորդութիւննե – րուն ընթացքին, Հռոդոս անցաւ այս կղզ– ղիէն, որ Կով կոչուած է հայերէն Նոր Կտակարանին մէջ (**) (Գործ, ԻԱ. 1): Բայց այսպէս չի գրուիր բնագրին մէջ, որ յունարէն է, եւ եթէ Հայերը Կով կը գրեն կամ կը կոչեն կղզին՝ պատճառն այն չէ թէ դիտէին որ, ըստ հելլենական դի– ցաբանութեան, Հերակլէս Կովի կերպա – րանափոխեց այստեղ բնակող բոլոր կի – ները, ինչպէս կը պատմէ Ովիդիոս, այլ որովհետեւ այդպէս կը պահանջէ հայ լեզուին տառադարձութիւնը: Ստուգիւ, յունարէն լեզուի մէջ երկու տառով մի– այն կը գրուի կղզիին անունը, կապպա եւ օմեղա տառերով: Արդի արտասանու – թեամբ՝ կօ: Վերջին տառը, օմեղա (= մեծ օ), կը տարբերի օմիքրոն (= փոքր օ) տառէն իր երկարաւուն ամանա– կով: Հայերէնը չունի երկար օ, մեր ունե– ցածը–չունեցածը ո տառն է, որ կը հա– մապատասխանէ յունական օմիքրոնին: Ոսկեդարեան հայերէնի մեր վարդապետ– ները, Մեծն Մեսրոպ Մաշտոց եւ իր ըն – կերները կամ աշակերտները, յունական օմեղային համարժէք ստեղծեր են որձ– եւէդ երկբարբառ մը, ով, որ կը թուի թէ կ'արտասանուէր ոչ թէ օվ, այլ երկար օ:

Ուրեմն կղզեակին յունարէն անունը, մեր արդի ուղղագրութեամբ Կօ, ոսկե – դարեան ուղղագրութեամբ ստացած է Կով ձեւը, որ ապահովաբար չէր հնչուեր կով, ինչպէս վեվ տառը չէր հնչուեր Ցա– կովբ, Մեսրովբ, Սերովբէ անուններուն մէջ, այլ միայն կը ծառայէր հայերէն ո տառին ամանակը երկարելու:

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄԱՐԴԸ»

(ԼԵԻ ԹՈԼՍԹՕ)

ԽՄԲ.— 1902ին Մարտիմ Կորճի գացած էր Երիմ, տեսնելու Թոլսթօն: Բազմաթիւ նոթեր առած էր այդ առթիւ: Ետսն տա– րի ետք հրատարակեց հատորով մը, «Ցի– շատակներ Թոլսթոյէն» խորագրով:

Ահաւասիկ հատուածմ մը.—

Զարմանալի ձեռքեր ունի: Գեղեցիկ չեն անոնք, երակները ուռած, մորթը կնճիռներով լեցուն, այդ ձեռքերը ցոյց կուտան արտայայտութեան յայնի ոյժ մը, ստեղծագործ կենդանի զօրութիւն մը: Լէոնարտօ տա Վինչի նման ձեռքեր ունէր անկասկած: Այդպիսի ձեռքերով մարդ կրնայ ամէն ինչ իրագործել: Եր – բեմն, խօսելուատեն, մատները կը չար– ժէ, բռունցքը կը սեղմէ եւ յանկարծ կը բանայ ձեռքը՝ տպաւորիչ խօսք մը ընե – լով:

Կը նմանի աստուածի մը, բայց ո՛չ Եհովայի, ո՛չ ալ Ողիմպեան Արամազդի, այլ ուրս աստուածի մը «նստած՝ դղրիդ (էտպլը) դահու մը վրայ, ոսկեզօծ թմբիւկ մը տակ»: Վեհաչուք չէ չատ, բայց թերեւս աւելի խորամանկ է, քան բոլոր միւս աստուածները:

×

Մորհուրդ կուտայ ինծի կարդալ պատ– մական վարդապետութեան հիմնական եղրակացութիւն, — կղզեակը կը կոչ– ուէր Կօ կամ Քօ մինչեւ մեր օրերը, ու Թուրքերը, փոխ առնելով յունարէն ա– ռացուածքը, էս քան Քօ, ի վերջոյ կըղ– զեակը անուանած են Սթանքօ, պարզ է որ պէտք է կարդալ ըՍթանքօ եւ ոչ երբեք Սըթանքօ:

Եթէ չարունակենք, այս ձեւով, ուսու– դասթանութեամբ ճշտել վիճելի բառերու ուղիղ արտասանութիւնը, կարելի է կըը– ճատել թիւր արտասանութեան օրինակ – ներու թիւը, բայց ոչ բոլորը:

Զտել բայը, որ կազմուած է արմատա– կան գուտ եւ բայակերտական իլ մասնի– կին միացումով, կորսուած ու երկբար – բառին տեղ ը տառին դետեղումով (որ կը գործածուի միայն ոտանաւորի մէջ), կ'արտասանուի զըտել եւ ոչ երբեք զը – տել: Բայց եւ այնպէս կարելի չէ պարզել, ամէն բառի ծագումը կամ արմատական ձեւը, ու լեզուաբանութիւնը յաճախ կ'անճրկի, եթէ դեռ չառաջնորդէ սխալ լուծումներու:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

*) *Սթար եւ սատեր* բառերը նոյն ծա – կռքուններն են: Կը խօսի պատմական – նութեան եւ Քրիստոսի, մանաւանդ Քրիստոսի մասին, բայց չատ անփայլ կերպով: Ո՛չ մէկ խանդավառութիւն իր բառերուն մէջ, ո՛չ մէկ ոգեւորութիւն, ներքին կրակի ո՛չ մէկ կայծ: Կը մտա – ծեմ թէ պարզամիտ մէկը կը նկատէ Քրիստոսը, որ արդահատանք կը ներշնչէ իրեն: Թէեւ երբեմն կը հիանայ անոր վրայ, բայց չի սիրեր զայն: Կարծես կը վախնայ, որ եթէ Քրիստոս ռուսական դիւղերը այցելէր, աղջիկները պիտի ծաղ– րէին զինք:*

×

«Ռոմանթիզմը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ իրականութիւնը ճակատէն դիտելու վա– խը», ըսաւ երէկ իրիկուն՝ Պալմոնթ քերթուածներուն մասին խօսած ատեն: Իր մտերիմը՝ Սուլէր (Սուլերժիցքի) չէր ուզեր բաժնել իր կարծիքը: Զայրոյթէն դողալով՝ Թոլսթօ կարդաց բազմաթիւ ոտանաւորներ:

— Ասիկա բանաստեղծութիւն չէ, չա– տախօսութիւն է, չփոթութիւն է, այլան– ղակ բառերու խառնակոյտ մըն է: Բա– նաստեղծութիւնը դեղջկական է: Երբ Ֆէթ կը դրէր

Ձեմ գիտեր ի՛նչ պիտի երգեմ,
Բայց երգս կը հասունցնայ.

կ'արտայայտէր բանաստեղծութեան ճըշ– մարտօրէն ժողովրդական դպացումը: Գիւղացին ինքն ալ չի գիտեր, թէ բա– նաստեղծ է, բայց կը ստեղծէ իրական երգեր, որոնք ուղղակի իր հոգիէն կը բխին: Մինչդեռ ձեր նոր բանաստեղծնե– գութմն ունին: Հայերը փոխ առած են ա– ռաջին բառը պարսկերէնէ, երկրորդը՝ յունարէնէ, — ստատեր ձեր առաջին տիւն տարին կորուստով՝ որ սենթոփի օրինակ մըն է, (երբ կորսուի բառին ա– ռաջին տառը, լեզուաբանական տարազը կը կոչուի աֆէրէզ, իսկ երբ կորսուի վերջին տառը՝ կը կոչուի սիոքոփ), գործածուած է Աստուածաշունչ Մատեա– նի մէջ (Ծննդ. Ի. 14): Սթարը կը համա– պատասխանէ 26 կրամի՝ ըստ Մալխաս – եանի, 6 տիրհէմի՝ ըստ Գէորգ Գալիրի, 4,5 մսխալի՝ ըստ Տէմէզոնի:

**) Կով կղզեակին անունը կոս կը գըր– ուի լատիներէն: Թէ արմատական ինչ նշանակութիւն ունի, ստուգուած չէ: Ո– մանիք ուզած են կապել «գեղմ ոչխարաց, գորգ» նշանակութեամբ յունարէն բառի մը, շատ բռնազբօսիկ ձեւով, — ասկէ ծագում առած է Կովս ձեւն ալ, զոր գոր– ծածած են Մխիթար Աբբահայր՝ իր Բա– ռարանին մէջ, Բագրատունի եւ Համա – զասպ Համբարձումեան Իլիականի թարգ– մանութեան մէջ (Բ. 677):*

ՏԽՈՒՐ Է, ԲԱՅՑ ՃԻՇԴ Է

(ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ)

Տխուր է.

Տեսնել մի մանուկ փողոցի անկիւնում ընկած, անխնամ, վերջնում են նորան խնամում եւ մեծացնում օտար կաթով եւ օտար դաստիարակութեամբ: Մեծանում է մանուկը, եւ չատ քիչ է պատահում որ նորան մարդ են դարձնում, չատերը, որոնք փողոցումն են ծնուել, փողոցի մանուկ են դառնում, տաս տարեկան հա– սակում քսակահատների թիւը աւելանում է եւ երբ քո անցնելուդ միջոցին նա գըր– պանիդ փողի ամանը հանում է, դու բըռ– նում ես նորա ձեռքը, ապտակում ես նո– րան, «դող» անուանում եւ ոստիկանու – թեան յանձնում: Տարիներով բանան է մնում, դուրս է գալիս աւելի փճացած. ձու էր դողանում, սկսում է ձի դողանալ, արդելքները վերցնել եւ մարդասպանու – թիւն է գործում. նա առաջ ուտելու, ապրելու համար էր դողանում, բայց այժմ դողութիւնը նորան կենսական պի– տոյքներէն մէկն է դարձել:

Խստութեամբ արդիլիր մէկին մի բան եւ դու կը տեսնես, որ նա աւելի տենչա– նօք է ձեռք բերել աչխատում արդիլուա– ծը: Վերջապէս, փողոցում ծնուած մա– նուկը կախաղանի ոտքի տակն է իջնում, դու նորան դիտում ես եւ դոչում «արժա– նի է», բայց հարցրիր թէ ինչո՛ւ նա դո– ղացաւ եւ սպաննեց, — հետաքրքրական չէ, — մտածում են — դա սովորական է:

Եւ նորան տեսնում ես կախաղանի վրայ:

×

Տխուր է.

Տեսնել մի պատանուոյ, որը անդորրնե – րին ձեռք է պարզում, նորա անդամները առողջ են եւ ինքը կայտառ, դու նայում ես նորան, չատ անգամ չես էլ նայում եւ անցնում ես մտածելով «ծոյլ, չի կամե – նում աչխատել». չէ՞ս կամենում մի ժամ առաջուայ խմելիքի կամ ուրախութեանդ դործածած ահաւին դումարի աւելցուկը տալ նորան: Բայց ի՞նչ դիտես, դուցէ ծնողքը մեռել են եւ նա արհեստ չի ունե– ցել, որ նորանով հոգայ իր ապրուստը. սկզբում օդնել են նորան իւր աղքատ դը– րացիները. բայց մինչեւ ե՞րբ: Երկու օր անօթի է մնացել. հե՞չ է անօթի մնալ, փորձիր ինքդ եւ կը տեսնես որ առաջին օրուան իսկ իրիկուն պատրաստ ես վրա– յիդ վերարկուն տալ մի կտոր հացի հա– մար: Պատանին ամէն անցորդի ձեռք է պարզում, մինչեւ երեկոյ ոտքի վրայ հա– դիւ կարողանում է քանի կամ չատ չատ քառասուն փարա ձեռք ձգել խեղճութիւն քաչողներից եւ երեկոյեան կծկւում է մի աւերակի մէջ, ուտում չոր հացը, պատ– կում, ցաւերը ներդործում է նորա խամ– րած անդամներին, նա մրսում է. տրտըն– ջում, վերջապէս քնում է եւ առաւօտեան արդէն այլեւս չի զարթնում, մի մշակ թաղում է նորան եւ ոչ ոք չդիտցաւ թէ պակասեց մի պատանի, որը դուցէ ապա– դայում մի մեծ մարդ լինէր:

×

Տխուր է.

Տեսնել մի երիտասարդի, որը տարիներ– րով ուսել է, խելք մաչել, պաչար ժողո– վել անօթի մնալով եւ եկել է երկրիդ, հայրենիքիդ ծառայելու. նա էլ անօթի է, դիմում է քեզ. դու ախ ու վախ ես անում որ, այդպիսի տալանդաւոր երիտասարդ անօդնական է մնացել, բայց երբ դալիս է օդնութեան խնդրին, դու խոհդն առաջ ես բերում, որ աղքատ ես եւ հազիւ ես ապրում, երիտասարդը թող է տալիս քեզ, դուրս դնում եւ դու քանի դրուչնոց մը սեղանին վրայ չպրտելով խմելիք ես պահանջում, երիտասարդը ամաչում է, նա ծախում է իւր ունեցածը, ապրում է մի քանի օր էլ, դիմում է ամէնին, ոչ ոք չի կամենում ընդունել նորան — ո՞վ կը համարձակուէր ընդունել մի անծանօթի, որը դուցէ խարդախ մէկն էր, նա կամե– նում է քեզ բացատրել, դու ականջդ փա– կում ես, նա ամաչում է, նորա մէջ ծըն– ւում է ազնիւ բարկութիւն, թողնում է դուրս դալիս եւ մի քանի օրից յետոյ երբ դու նորան տեսնում ես, որ մի ստոր տեղ ծառայութեան է մտել:

— Ես կասկածում էի արդէն, ասում ես ինքնիրենդ — որ դա միայն այդպէս տե– ղերի էր արժանի. դեռ եւս համարձակ – ւո՞ւմ ես մեղադրել:

×

Տխուր է.

Պատահել մի, արդէն մարդոյ, որը զբ– լուխը կրծքի վրայ կախած ինքն էլ չդի– տէ թէ ի՞նչ է ուզում: Նորան դու ճանա– չում ես, դիտես որ նորա անցեալը չատ պայծառ է եղել, դժբախտութիւնը հար – ուածել է նորան, ընտանիքը անօթի է, մանկահասակ կինը հիւանդ է, որդիքնե – րից մէկը ցրտից մեռել, միւսը անօթու– թիւնից անասնական հոդեկան դրութեան մէջ է. նա այդ դժբախտ ընտանեաց հար– րը դիմում է քեզ եւ խնդրում է օդնել ոչ թէ իրեն, այլ իւր կնոջ եւ որդիներին:

— Ո՛ւֆ... դոչում ես դու, ամէն մարդ հէնց ինձ է դիմում:

Բայց դիտե՞ս որ այսպիսիները քիչ չեն, ամէնքին էլ դիմում են, դու դոռում ես հօր վրայ եւ չօշափում ես մինչեւ իսկ նորա անձնական պատիւը: Մշակութիւն չի կարող անել — ձեռք պարզել ամէն մարդոյ բան չէ, ի՞նչ անէ, տուն չի կա– րող դառնալ առանց հացի եւ նա մտա – նում ջրին եւ ընկնում նորա մէջ:

Պղպջում է ջուրը եւ ամէն ինչ վերջա– նում, դու տեսնում ես այդ եւ ասում ինքնիրենդ « անչուշտ սիրահարութեան հետեւանք է»:

ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(1 – Շար.)

ը կը ճգնին միայն նորաբանութիւններ հնարել: Կան Ֆրանսական տխմարութիւններ, զորս «փարիզեան ապրանք» կ'անուանենք, ուրեմն, նման բաներ են մեր տաղաչափներուն ըրածներն ալ:

×

— Հապա Պերանժէ՞ն, — հարցուց Սուլէր:

— Պերանժէն... միեւնոյն բանը չէ: Մենք հասարակաց ի՞նչ բան ունինք Ֆրանսացիներուն հետ: Զգայապաշտներ են անոնք, իրենց համար հոգեկան կեանքը այնքան կարեւոր չէ, որքան մարմինը, միսը: Ֆրանսացիին համար կարեւորը կինն է: Ֆրանսայի ժողովուրդը դէպի անկում կ'ընթանայ: Բժիշկները կ'ըսեն թէ բոլոր հիւծախտաւորները զգայապաշտ կ'ըլլան:

Սուլէր կը սկսի վիճիլ իրեն յատուկ անկեղծութեամբ, քանի մը անկարգ խօսքեր կը փախցնէ բերնէն: Լեւ Նիքոլայեւիչ (Թոլսթօ) անոր երեսը կը նայի եւ կը ժպտի: Ապա կ'ըսէ.

— Դուն այսօր կամշոտ ես մանկամարդ աղջկան մը պէս, որ ամուսնանալու տարիքը ունի, բայց նշանած մը չի կրնար դտնել...:

×

Կը սիրէ դժուարին եւ խորամանկ հարցումներ ուղղել:

— Կը սիրէ՞ք դուք ձեզ:

— Կը սիրէ՞ք ձեր կինը:

— Կը կարծէ՞ք, որ տղաս՝ Լեւոնը տաղանդ ունի:

— Կինս հաճելի՞ է ձեզի:

Անկարելի է սուտ խօսիլ իր առջեւ:

Անդամ մը հարցուց ինծի.

— Կը սիրէ՞ք զիս:

Ասիկա պարզապէս ժողովրդական դիւցազներգութեան հերոսի մը չարաճճիութիւնը կը յիշեցնէ: Զիս կը փորձէ, կ'ուզէ չափուիլ հետս: Հետաքրքրական է ասիկա, բայց իմ ճաշակիս շատ չի յարմարիր: Սատանայ մըն է ինք, իսկ ես մանուկ մըն եմ: Աւելի լաւ է, որ չդպչի ինծի:

×

Տիքընս ըսած է շատ իմաստուն կերպով. «Կեանքը մեզի տրուած է այն բացորոշ պայմանով, որ քաջաբար պաշտպանենք զայն մինչեւ վերջին վայրկեանը»:

Տիքընս առհասարակ զգայապաշտ, շատախօս, ոչ շատ սրամիտ գրող մըն էր: Բայց ուրիշ ոեւէ մէկէն աւելի լաւ գիտէր «կառուցանել» իր վէպերը, յայտնապէս աւելի լաւ, քան Պալզաք: Մէկը ըսած է. «Շատեր տարուած են գիրք յօրինելու ցանկութենէն, բայց շատ քիչեր միայն զանոնք յօրինած ըլլալու ամօթը կը զգան ետքէն»: Պալզաք այդ ամօթը չունէր, ո'չ ալ Տիքընս, թէեւ երկուքն ալ բազմաթիւ միջակութիւններ գրած են: Եւ սակայն Պալզաք հանճար մըն է, այսինքն ինչ որ կարելի չէ տարբեր բառով մը որակել...:

×

«Գինով մարդիկը չեմ սիրեր, բայց կը ճանչնամ անձեր, որոնք հետաքրքրական կը դառնան՝ երբ խմած են, կը ստանան մտածումի աշխուժութիւն, արտայայտութեան փայլ ու ճկունութիւն եւ սրամտութիւն մը, որ բնական վիճակի մէջ սովորական չէ իրեն համար: Այն ատեն պատրաստ եմ օրհնելու խմիչքը»:

Սուլէր կը պատմէ, թէ օր մը Լեւ Նիքոլայեւիչի հետ կը պտըտէր Մոսկուայի Թվերսքայայայի մէջ: Թոլսթօ հեռուէն նշմարեց երկու զրահակիր զինուորներ: Անոնց զրահներուն պղինձը կը փայլէր արեւին տակ. հնչեցնելով իրենց խթանները՝ անոնք կը քալէին իրարու շատ մօտ, հաստատ քայլերով, ինչպէս եթէ իրարու փարած ըլլային: Իրենց դէմքերը կը շողային այն գոհունակութեամբ, զոր ոյժը եւ երիտասարդութիւնը միայն կրնան տալ մարդուն:

Թոլսթօ նախ սկսաւ պարսաւել զանոնք.

— Ի՛նչ վեհ տխմարութիւն, իրակա'ն անասուններ, որոնք մտրակի ուժով կըրթուած են:

Բայց երբ զրահակիրները իր քովէն անցան, կանգ առաւ եւ իր զգուող հայեացքով պահ մը հետեւեցաւ անոնց: Ապա ըսաւ սքանչացած.

— Ի՛նչ գեղեցիկ են: Իսկակա'ն Հռոմայեցիներ: Ի՛նչ ոյժ, Աստուած իմ, ի՛նչ գեղեցկութիւն: Ի՛նչ լաւ է, երբ գեղեցիկ է մարդ, ի՛նչ լաւ է:

×

Երբ իմացաւ թէ իմ կարդացած Ֆրանսերէն առաջին գիրքս էր «Զեմկանօ եղբայրները», զայրացաւ.

— Շատ յիմար վէպ մըն է ատիկա: Ֆրանսացիները երեք գրագէտ ունին, — Սթանտալը, Պալզաքը եւ Ֆլոպէռը: Թերեւս նաեւ Մոփասանը, թէեւ մեր Չեխովը աւելի լաւ է: Կոնքուռները հտպիտներ էին, թէեւ այնպէս կը ձեւացնեն թէ շատ լուրջ են: Անոնք կեանքի մասին իրենց տեղեկութիւնները կը քաղէին իրենց պէս կոկոզավիզ ու մեծաբան մարդոց գրած գիրքերէն եւ կը կարծէին, թէ ճիշդ էին այդ տեղեկութիւնները: Բայց այդ բաները ըսելը օգուտ մը չունի:

Ես բնաւ համաձայն չէի իրեն, ինչ որ քիչ մը զայրացուց զինք: Ան դժուարաւ կը հանդուրժէ հակաճառութիւններու, եւ երբեմն իր դատումները կը ստանան անհեթեթ, քմահաճ բնոյթ:

— Այլասերումը գոյութիւն չունի, ըսաւ: Ատիկա իտալացի Լոմպրոզոյի գիւտն է: Իրմէ ետք՝ այդ տեսութիւնը թութակի պէս կրկնեց հրեայ մը՝ Նորտաու: Իտալիա շաղակրատներու եւ արկածախնդիրներու երկիրն է: Հոն կը ծընին միայն Արետէններ, Քազանովաներ, Քալիոսթրոներ եւ իրենց նմանները:

— Հապա Կարիպալտի՞ն:

— Ատիկա, քաղաքականութիւն է, ուրիշ բան է:

×

Ցանկարծ հարցուց ինծի՝ զիս հարուածելու ձեւով մը.

— Ինչո՞ւ չէք հաւատար Աստուծոյ:

— Հաւատք չունիմ, Լեւ Նիքոլայեւիչ:

— Ճիշդ չէ ատիկա, դուք ի ծնէ հաւատացեալ էք, եւ ձեզի համար անկարելի է ապրիլ առանց Աստուծոյ: Շուտով պիտի զգաք այս բանը: Բայց յամառութեան, չարասիրութեան համար չէ, որ չէք հաւատար: Աշխարհը ստեղծուած չէ այնպէս, ինչպէս պիտի ուզէիք, որ ստեղծուած ըլլար: Մարդ անհաւատ կ'ըլլայ նաեւ երկչոտութեան պատճառով, ասիկա կը պատահի երիտասարդներուն: Անոնք կը պաշտեն կին մը եւ չեն ուզեր ցոյց տալ իրենց «վէպը», կը վախնան, որ չեն հասկցուիր եւ քաջութիւն ալ չունին:

«Հաւատքի, ինչպէս սիրոյ համար քաջութիւն, արիութիւն պէտք է: Պէտք է ըսել «կը հաւատամ», եւ ամէն ինչ կը հարթուի, լաւ կ'ըլլայ, ինքնին կը բացատրուի ու կարգի կանոնի կը մտնէ: Խնդիրը որոշ է, դուք շատ բաներ կը սիրէք, իսկ հաւատքը զօրացած սէր է: Պէտք է աւելի՛ սիրել, այն ատեն սէրը կը դառնայ հաւատք:

«Երբ մարդ կին մը կը սիրէ, անշուշտ կը կարծէ, թէ աշխարհի լաւագոյն կինն է ան, ասիկա արդէն հաւատք է: Անհաւատ կամ թերահաւատ մէկը չի կրնար սիրել: Այսօր մէկուն կը սիրահարի, վաղը՝ ուրիշի մը: Իր հոգին նման է դատարկապորտի մը, ամուլ կեանք մը կ'ապրի, եւ ասիկա դէշ բան մըն է: Դուք հաւատացեալ ծնած էք, եւ մարդ պէտք չէ բնաւ հակառակի ու հակասէ ինքն իրեն:

«Դուք կ'ըսէք գեղեցկութիւն: Եւ ի՞նչ է գեղեցկութիւնը: Աստուած գեղեցկութիւններուն ամէնէն վսեմը եւ ամէնէն կատարեալն է»:

Առաջ բնաւ խօսած չէր ինծի այս նիւթի մասին: Իր ծանրախոհ շեշտը եւ իր խօսքերուն յանկարծահաս բնոյթը խռովեցին զիս: Մնացի լուռ ու համր: Բազմոցին վրայ նստած, ծունկերը խաչաձեւ, մօրուքին մէջէն կը ժպտէր յաղթական: Յետոյ ըսաւ ինծի՝ սպառնալով մատին ծայրովը.

— Ո՛չ, ո՛չ, չէք կրնար լռութեամբ պատասխանել:

Եւ ես, որ չեմ հաւատար Աստուծոյ, չեմ գիտեր ինչո՛ւ մեծ ուշադրութեամբ, նոյնիսկ քիչ մը սարսափով կը դիտեմ զինքը ու կը մտածեմ.

— Այս մարդը աստուածային է:

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ...

«Բայց զգում է սիրտս
Որ էլի կը գաս դու...

Ե. ՉԱՐԵՆՑ

ԽՄԲ.— Չարենց ունի երկու աղջիկ, Արփենիկ եւ Անահիտ, երկուքն ալ գրականութեան նուիրուած: Հետեւեալ զրոյցը, զոր Արփենիկ կ'ուղղէ իր հօրը ի խորոց սրտից, հրատարակուած է «Գրական Թերթ»ի մէջ:

Աստուծոյ կերպը, տեսակը ինձ համար՝ հայրիկիս էութեան պատկերով է սրբագործուած:

Ինձ համար ամէն մի լաւը քեզնից է սկսւում, սիրելի հայրիկ: Քեզ պատկանած ամէն մի իր մասունքի խորհուրդն ունի իր մէջ: Ես անսահման երախտապարտ եմ իմ զգացմունքների նուիրուածութեանը, այն մեծ սիրոյն, որ տածում եմ քո յիշատակին եւ քո անուանը:

Ի՛նչ փոյթ, թէ ես բոլորովին մանուկ, զրկուեցի քեզնից, ի՛նչ փոյթ, թէ կարճատեւ եղաւ քո կենդանի ներկայութիւնը վայելելուս հրճուանքը: Կան պահեր, որոնք յաւերժութեան ոյժն ունին իրենց մէջ: Ես ուրոյն մի թարմութեամբ, իմ սրտում կը փայփայեմ մանկութեանս յուշն այդ, վաղահաս ու վաղանց: Անուշ, բայց անտեւ:

Կարծես այսօր յիշում եմ դէմքդ մագաղաթէ, ճակատդ բարձր ու ազնիւ, խռիւ ու քմահաճ մազերով, անսահման բարի, իսկական զգուանքներ տենչացող, ես կ'ասէի շօշափելի թախծով լի աչքերը քո: Ես հիմա չգիտեմ, թէ ի՛նչ գոյն ունէին աչքերը քո՝ նրանք երբեմն մուգ սեւ, երբեմն կանաչ, երբեմն բաց կինամոնագոյն էին լինում: Յարափոփոխ էին աչքերը քո, ինչպէս եւ քո հոգին:

Փոքրամարմին, թասակը գլխիդ, ծալապատիկ նստած, Մահաթմա Գանդիի պէս: Պատեհ կամ անպատեհ առիթներով երբ խուժում էի աշխատանոցդ, պարզում էիր ձեռքերդ՝ դիրկդ առնելու ինձ, անասելի երկար էին թւում թեւերը քո, երբ դեռ երեխայ՝ զարմանում էի, — այդքան փոքր մարմին եւ այդքան երկար ձեռքեր: Յետոյ հասկացայ որ թեւերիդ երկարութիւնը Ֆիզիքական երեւոյթ չէր, այլ հոգեւոր: Այդպէս լինում են անսահման սիրող ձեռքերը միայն:

Ես դեռ չորս տարեկան, դու ինձ սովորեցրիր Մաշտոցեան տառերը: Մինչեւ հիմա էլ սրբութեամբ պահում եմ լուսանկարն իմ, որի վրայ «մակագրել» եմ՝ «իմ պապային. Բոժիկ», (դու ինձ Բոժիկ, բոժոժ էիր կանչում կամ «քաղցր ցեց»): Ամէն անգամ այդ լուսանկարին նայելիս՝ լցւում է սիրտս արցունքով ու հպարտութեամբ, — դու իմ առաջին ուսուցիչը եղար:

Անսահման երախտագիտութեամբ եւ հպարտութեամբ է լցւում հոգիս, երբ տեսնում եմ, որ ինձ ես նուիրել քո Հանճարի թեւաւոր ձի, քո բազում խոհերի, բազում տուայտանքների, ժամանակի անողոք բովում ճշդուած մատեանը՝ մատեանը ճշմարտութեան՝ «Գիրք ճանապարհին», որի ինձ նուիրուած օրինակի վրայ, ես դեռ երկու տարեկան, դու ձեռքս բռնած գրել ես. «Այսօր լրացաւ իմ երկու տարին, Արփիկ», իսկ վարը՝ մի բանաստեղծութիւն.

ԱՐՓԻԿԻՍ

Դո՛ւ իմ լուսէ բալիկն ես,
Դո՛ւ մեր վսեմ գալիքն ես...

Պայծառ լինի թող օրն այդ յար,
Ինչպէս աչքերը քո կայտառ...

Քո մէջ բացուի թող այգն իմ նոր,
Այգը շքեղ ու փառաւոր...

Այգը վսեմ, որ վառ յորդի
Չիրքն իմ անմահ ժողովրդի...

Ու հիմա երբ չկաս դու, երբ յուշ է դարձել պատկերը քո՝ տարիների մշուշից դու կրկին ու կրկին այցի ես գալիս հոգուս, սիրելի հայրիկ, տարածելով շուրջս հովանաւորող շունչը քո...

Դուստրդ՝

1967, Երեւան ԱՐՓԵՆԻԿ ՉԱՐԵՆՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Համբերութիւնով, ժամանակ անցընելով եւ համոզելով թերեւս կարելի ըլլայ աղատել այդ սիրելի էակը, մանաւանդ որ երբ տեսնէ զինքը խենթի մը պէս սիրելս, չեմ կարծեր որ ասկէ աւելի ընդդիմանայ...:

— Ա՛խ, ե՛րբ պիտի դայ այդ օրը, ըսաւ Մառի-Թէրէզի հայրը...:

Երկուքն ալ ջերմապէս իրարու ձեռք սեղմեցին, եւ մարքիզ Ռոչ-Պէրնար Իւնիվերսիթէ փողոցի իր բնակարանը վերադարձաւ, ուր Եոլանտ անհամբերութեամբ իրեն կը սպասէր:

— Ի՞նչ լուր, հարցուց Եոլանտ երբ երկուքը առանձին մնացին դաղտնի խորհրդակցութեանց յատուկ սրահին մէջ:

— Շէրիզի դղեակն էի:

— Գործերը ի՞նչ ջուրի վրայ են:

— Բնաւ մի հարցներ, շատ դէշ...: Մառի-Թէրէզ նորէն իր առջի ըսածներուն դարձած է եւ Օպէնը անմեղ հանելու ջանքեր կը թափէ կոր... կարծես թէ բնազդաբար իրականութիւնը կը նախազգայ կոր շունշանորդի աղջիկը...:

— Գործերնիս դէշ է ուրեմն...:

— Խելքէ միտքէ չանցնելու աստիճան դէշ...: Այս դիշեր Թոմպուլիկը բերան կուտանք կ'երթայ... վաղն ալ Աստուած մեծ է...:

— Նորէն միտքդ նոր բան մը ինկած ըլլալու է...:

— Այո՛, շատ պարզ գործողութիւն մը:

— Կրնա՞ս ինծի ըսել...:

— Ինչո՞ւ չէ...: Մտիկ ըրէ...: Այս դիշեր....

Արիսթոյի խօսքը բերանը մնաց:

Սրահին դրան զանգակը երեք անգամ խորհրդաւոր կերպով զարնուեցաւ:

Երկու մեղսակիցները զարմացական նայուածքով մը իրարու նայեցան:

Արիսթօ սրահին անկիւններէն մէկը քաշուելով, մատը դաղտնի զսպանակի մը տարաւ: Պատին տախտակներէն մին իր վրայ բացուեցաւ եւ սեւ վերարկու հագած մարդ մը, գլուխը քասքէթ մը անցուցած եւ զայն մինչեւ ականջները իջեցուցած, սրահէն ներս մտաւ:

— Բարի իրիկուն «վեհափառ», խօսք առաւ խորհրդաւոր այցելուն գլխարկը գլխէն հանելով:

— Թոմպուլիկն է, դոչեց Արիսթօ զարմացական ուրախութեամբ մը:

— Ա՞ս ի՞նչ է, ինտո՞ր բանտէն փախար, բացագանչեց Եոլանտ:

— Հա՛հ, ատ ալ բա՞ն է ինծի համար, «վսեմափայլ» տիկին:

— Ապրի՛ս, կը շնորհաւորեմ յարեց Արեւորդիներու պետը:

— Վիտօքի ճանկէն աղատեցայ, բանտէն ալ փախայ, է՛հ, ասոնք թող հիմա սանկ մէկդի կենան, ատկէ աղէկը կայ... մարդուկն ալ ծակը թխեցի...:

— Ո՞վ:

— Ո՛վ պիտի ըլլայ, Վիտօքը:

— Հէ՞, ի՞նչ ըսիր...:

— Ինքզինքիս պատիւ կը սեպեմ, «վեհափառ», Վիտօքը ձեռքերնուս մէջն է:

— Բայց կարելի՛ բան չէ:

— Մեզի պէս վարպետ մարդոց համար անկարելի բան չկայ...:

— Է՛, ո՞ւր է հիմա:

— «Կարմիր Կով»ին տակի ծակին մէջն է:

— Կապելային գետնափորներո՞ւն մէջ, հարցուց Եոլանտ զարմացումով:

— Այո՛, «վսեմափայլ» տիկին:

— Տեսա՞ր հրաշալի գործը, դոչեց Արիսթօ զմայլած: Ապրի՛ս Թոմպուլիկ, վստահ եղիր որ քեզի աղուոր նուէր մը պիտի տամ: Է՛ պատմէ նայիմ, ի՞նչ ըրիր որ յաջողեցար:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէն իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ ընկերներ Խ. Յովհաննէսեա-նի, Պ. Տիրատուրեանի, Խ. Ուլուս-եանի եւ Յ. Սիմոնեանի իրենց սիրեցեալ կնոջ, քրոջ, քենիին եւ ազգականին՝ ողբացեալ Տիկին Մարգրիտ Յովհաննէս-եանի (ծնեալ Տիրատուրեան) մահուան առթիւ:

×

Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Կ. Թումայեանի իր սիրեցեալ ամուսնոյն ընկեր Կիրակոս Թումայեանի մահուան առթիւ:

×

Պանեէօ – Քաշանի Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Էտմոն Պետրոսեանի, ընտանիքին, իրենց հօրը ցաւալի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 20 Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Խաչատուր Յովհաննէսեան եւ Պաղտասար Տիրատուրեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ ծաղկեպսակով ու նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ՄԱՐԳՐԻՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տիրատուրեան)

մահուան տխուր առթիւ (Մարսէյլ, Մայիս 31):

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Տէր – Յուհաննէսեան, ննջեցելոց հոգւոյն եկեղեցիին տասը: Տիկ. Արշակուհի Սիլօհեան Կ. Խաչին տասը: Վարուժան Գրիգորեան իր պսակադրութեան առթիւ Արտաւազդ Ս.ին՝ հարիւր, Հ. Գեղամին՝ հարիւր եւ երգչախումբին՝ քսան: Այրի Տիկ. Նուրանի Զատէեան «Տէ՛ր, ողորմեա» եկեղեցիին, մկրտարանի բարեփոխման համար՝ յիսուն, Սրբազանին՝ տասը, Հ. Գեղամին՝ տասը, դպրաց դասուն՝ տասը, «Աղքատաց»՝ տասը, շապիկներու շինութեան՝ տասը: Տիկ. Պօղոսեան «Տէ՛ր, ողորմեա» եկեղեցիին՝ քսան: Տիկ. Յուսիկեան եկեղեցիին՝ հինգ: Տիկ. Սաթենիկ Տ. Ղուկասեան, ննջեցելոց հոգւոյց համար եկեղեցիին՝ քսան: Գրիգոր Թիւթէլեան, Ծովքի նահատակաց հոգւոց ի յիշատակ եկեղեցիին՝ քսան: Տիկ. Անիձա Գուրպանեան, մկրտարանի բարեփոխման համար՝ տասը: Տիկ. Աբդալեան «Տէ՛ր, ողորմեա» եկեղեցիին՝ տասը: Տիկ. Արուսեակ Հերոյեան, իր ամուսնոյն Համբարձումի հոգւոյն եկեղեցիին՝ տասը: Տիկ. Մարի Յովհաննէսեան, եկեղեցիին՝ տասը, Աղքատաց՝ հինգ: Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Քիւրտօղլեան եւ զաւակներ, Հաճի Մարիամի մահուան 9րդ տարելիցին առթիւ Կ. Խաչին՝ հինգ, դպրոցին՝ հինգ, Աղքատաց՝ հինգ, Հ. Գեղամին՝ հինգ եւ եկեղիին՝ երեսուն: Այրի Տիկ. Սուլթան Հալաճեան եւ որդին ողբ. Սիրանոյշ Տէտէեանի հոգւոյն համար եկեղեցիին՝ քսան: Այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Տօլպաշեան, ամուսնոյն ողբ. Մկրտիչի հոգւոյն եկեղեցիին՝ տասը եւ Հ. Գեղամին՝ տասը: Օր. Անահիտ Արզումանեան Հ. Գեղամին՝ հինգ:

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկին Նուարդ Ֆրէնկեանէ իր ամուսնոյն Արամի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Կարտան – Պիվէրի Հայերէն 200 Ֆր. պատարագի մը առիթով: Պ. Տիգրան Սուքիասեանէ 20 Ֆ. իր հօրը Մկրտիչի քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ: Այրի Տիկ. Վարդանուշ Հազարեանէ 50 Ֆրանք իր ամուսնոյն Վահանի հոգեհանգստեան առթիւ, նոյն առիթով Այրի Տիկ. Էլիզ Վառնաճեանէ 20, Այրի Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեանէ 20 Ֆրանք: Տիկին Ատրինէ Փափազեանէ 20 Ֆ. իր ապաքինման առիթով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Ե. Փափազեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանգստեան տան –իրենց եղբօր Սարգիս Փափազեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԵՒ ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
Կիրակի 25 Յունիս ամբողջ օրը, առաջին անգամ ըլլալով
BAR TERMINUS
117, Chemin de Merlan
շքեղ պարտէզին մէջ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
հայկական եւ եւրոպական պարեր
Ճոխ պիւֆէ, շամբուրով խորոված
Պուլի մրցում: Կը խնդրուի մասնակցիլ ուզողներէն իրենց պուլերը միասին բերել:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն թ'էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:
Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նըկատի ունենալ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Մանիշակեան կը նուիրէ 100 Ֆ. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին, ուխտի մը կատարման առթիւ: Պ. Արա Մինասեան (Քուրպը-վուա), կը նուիրէ 50 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կար. Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր քրոջ Արաքսի Մինասեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ:

Հայ Կար. Խաչի Օրուան գեղարուեստական ցերեկոյթին առիթով կը նուիրեն.— Իչքալացեան ընտանիք 50, Տիկին Ատրինէ Ճիւհէրեան 20, Պ. Ս. Գալֆայեան 15, Պ. Շահպազեան 10 Ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Զորեքշաբթի (21 Յունիս) ժամը 15ին Ազգ. Տան սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գլտնուիլ:

Դիմեցէք
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ
Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի Յունիս 20 ժամը 20,45ին
ԹԷԱԹՐԸ ՄԻՒՆԻՍԻՓԱԼԻ ԺԻՒԹԻՍ ՏԸ ՓԷԻ ՍՐԱՀԸ
AVENUE VICTOR CRESSON, ISSY — Métro : MAIRIE D'ISSY
Կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԹԹԱՐԵԱՆ
«Հայկական դատը ներկայիս»

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մրցանակաբաշխութիւնը եւ Դաշտահանդէսը Յունիս 25ին, Կիրակի, ժամը 15էն 22, դպրոցին պարտէզին մէջ:
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2,50 Ֆ.
Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէ ն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռէնսի Փավիյոն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակաբաշխութեան տարեկան հանդէսը, Ուրբաթ, Յունիս 23, երեկոյեան ժամը 21ին Մ. Պէշիկթաշլեան–Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Յունիս 23) իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Շրջ. Վարչութիւնը կը հաղորդէ իր մասնաճիւղերուն եւ ծնողքներուն թէ աւարտած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները:

Օգոստոս ամսուան համար կը շարունակուին:

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19ը:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ԱՏԱՓԱՋԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Ահա գիրք մը, զոր պէտք է կարդայ ամէն Հայ: Քաղաք մը, պարծանքը Բիւթանիոյ շրջանի Հայութեան, որ մարտիրոսացաւ ենթարկուելով թրքական հրէշային աներեւակայելի վայրագութեանց: Գինը 5 Ֆրանք: Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Ծերիկեան գրատուն (13 Բիւ տէ Տոմինիքէն, Մարսէյլ), հեղինակին (9 Բիւ տէ Էոս, Մարսէյլ):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ
Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ
Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29
15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.
Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան : Գին 1850
Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900
Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:
ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ
Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել
ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՅՈՒՆԻՍ
MARDI
20 JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 Fr.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10940

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 10.940

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԷՆ ԵՏՔ

Մինչեւ Արեւելքի պատերազմները իւրայատուկ բնոյթ մը ունէին: Արդարեւ յաղթականը — իսրայէլ — ցարդ մեծ օգուտ մը չէ քաղած իր յաղթանակներէն, ինչպէս սովորութիւն է եւ բնական զարճած օրէնք: Ի տես այս իրողութեան է դուցէ, որ Արաբները մեծ ազէտ մը նկատելու պէտք չունին յանկարծակի պարտութիւնները, որոնց վարժութիւնն ունին: 1956ին, Իսրայէլ ոչ մէկ առաւելութիւն ձեռք ձգեց իր յաղթանակէն եւ հաւանական է որ այս անգամ ալ առիթ տրուի իրեն խորհրդածելու այդ մասին: Արդեօք ատելի պիտի չյահ՞ը եթէ պատերազմը կորնչնէր: Նման խորհրդածութիւն մը կ'ընէր, առջի օր, Մաթիաս, Մոնտի մէջ քիչ մը աւելի դառն սրամտութիւն դնելով իր քանի մը տողերուն մէջ:

Հակառակ Մոչէ Տայեանի երբեմն ծայրայեղ յայտարարութեանց, զորս իսրայելեան դահլիճը չի վաւերացներ, կը թուի թէ այս անգամ ալ Իսրայէլ պիտի չպահէ իր գրաւած հողերը: Եթէ Իսրայէլ եւ Իսմայէլ արիւն կը թափեն, արիւն չթափողներն են սակայն որոնք պիտի որոշեն իրենց ճակատագիրը: Վասնզի կ'ապրինք դարու մը մէջ, որ վերջ տուած է անկախութեանց, եթէ չտարուինք միամտաբար անկախութիւն համարիլ այն խարուսիկ «անկախութիւնները» զորս մեծերը բաշխած են աջ-ձախ, աւելի աջ քան ձախ:

Ամբողջ արաբական աշխարհ մը երեւութապէս միացած, խորապէս հակամարտ, կախում ունի այսօր Մոսկուայի դէնքերէն մինչ միւնուճար պետութիւնը, որ Իսրայէլ կը կոչուի, հակառակ իր յայտարարութիւններուն, կախում ունի Փարիզի, Լոնտոնի եւ մանաւանդ Ուաշինկթընի տոլարներէն: Եթէ մեծ յանդգնութիւն չի նկատուիր, կը տարուինք նոյնիսկ ըսելու թէ Ուաշինկթընն ու Մոսկուա ալ չատ անկախ չեն, ցորչափ կախում ունին փեքինի հիւլէական սպառնալիքէն:

Վերջին չաբաթներու դէպքերուն առթիւ, Իսրայէլի եւ արաբական աշխարհի կը մնար միայն ասպարէզ կարդալ մեծերուն, որոնք ալ որոշ մարդերու մէջ կախում ունին... իրենցմէ:

Արաբական աշխարհը մէկ դէնք մը ունի որ միշտ հրապարակ կը դնէ երբ դէպքերը մնայ: Անունն է՝ քարիւղ: Կ'որոշէ դադրեցնել քարիւղի հայթայթումը արեւմտեան պետութեանց: Զէնքը երկսայրի սուր մըն է, վասնզի եթէ արեւմտեան աշխարհը պէտք ունի արաբական քարիւղ գնելու, այս վերջինն ալ պէտք ունի այդ քարիւղը ծախելու, փրկելու համար իր թերաճ երկրի տնտեսութիւնը:

Նասր ուրախ էր, որ արաբական աշխարհը մէկ սիրտ, մէկ հոգի կեցած էր Իսրայէլի դէմ: Շատ չկեցաւ սակայն: Միասանները դարձեալ ժամու անսպասելի պահին՝ Հիւսէյն, առաջինը վար դրաւ դէնքը: Անցեալ անգամ չէզոք մնացած էր ու փրկած իր ժողովուրդն ու իր երկիրը: Այս անգամ նախընտրեց փրկել իր դահը, ու պահեց ժողովուրդ եւ հայրենիք, վասնզի դժուար է հաւատալ, որ յանկարծ փոխուեցան իր զգացումները, որ բարեկամ նկատեց երէկի իր ոխերիմ թշնամիները՝ Նասր ու մանաւանդ Էլ Շուխէյրի:

Այսօր, արաբական աշխարհը կ'ուզէ եւ կրնայ պահել ճակատամարտէն առաջ ստեղծած միասնականութիւնը:

Պատերը տարբեր է ճակատամարտէն եաք: Երէկ Քուէյթ, այսօր՝ Նիւ Եորք, վաղը՝ դուցէ Խարթում, Արաբները կրկին կը նային միասին, մէկ սեղանի չուրջ: Ի լուր աշխարհի կը մնան մէկ սիրտ, մէկ հոգի, բայց տարբեր կը մտածեն ներքնապէս, իւրաքանչիւրը ունենալով իրեն յատուկ պայմանները:

Նախ բոլորը համաձայն չէին այն դիրքին նկատմամբ զոր պէտք է որդեգրէին Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու հանդէպ: Նասր կ'ամբաստանէր Ամերիկացիներն ու Անգլիացիները որ օգնած են Իսրայէլի — ինչ որ թէեւ կարելի չեղաւ հաստատել — ու յառաջդիմական-ները (Գահիրէ, Սուրիա, Իրաք, Ալժէրիա եւ Եմէն) կը խզէին Լոնտոնի ու Ուաշինկթընի հետ: Ուրիշներ աւելի ճկուն դիրք կը բռնէին. այսպէս Սէուտական Արաբիա, Յորդանան, Քուէյթ, Լիբիա, Մարոք եւ Թունուզ կը պահէին նոյն դայավիճակը: Լիբանան, արաբական աշխարհի այս արեւմտեան երկիրը, կը փորձէր պահել իր աւանդական չէզոքութիւնը եւ կը պահանջէր միայն որ եաք կանչուին Անգլիոյ եւ Ամերիկայի դեսպանները, առանց խզելու յարաբերութիւնները:

Լիբանան ինչպէս բազմաթիւ արաբական այլ պետութիւններ պէտք ունին Անգլիոյ եւ Ամերիկայի իրենց տնտեսութեան համար:

Ձնչումի տակ Լիբիա ի վերջոյ պահանջեց ամերիկեան եւ բրիտանական դիւանագիտական կայաններու պարպումը, հակառակ անոր որ այդ խարխխները իր տնտեսական դլխաւոր աղբիւրներն էին: Աբդիլհոյ Ֆայսալ Թագաւորը, տարուած նոյն մտահոգութիւններով, թոյլ տուաւ որ Արամքօն վերսկսի իր դործունէութիւնը:

Եւ ժամանակը, այս մեծ յաղթականը, որ պատերազմի պարագային կրնար Արաբներուն դիւնակիցը դառնալ — եթէ անկէ առաջ չնահանջէին — խաղաղութեան պարագային, կը դադրի իրենց դիւնակիցն ըլլալէ: Ու օրերը որ կ'անցնին ծանրանիստ կշիռ կացութիւն մը կը ստեղծեն անոնց որոնք փակեցին Սուէզի ջրանցքը, դոցեցին քարիւղի խողովակներու բերանը ու կը յուսան այս անգամ ալ չահիլ խաղաղութիւնը:

Ճակատամարտէն եաք, սակայն, պէտք չէ անտեսել նաեւ թէ Արաբը կ'ուզէ այն տպաւորութիւնը թողուլ որ իր վերջին խօսքը չէ ըսած:

Պարտութիւնը աւելի ազդած է այս անդամ քան նախապէս: Ալժէ կը չարունակէ պատերազմը, առայժմ խօսքով, ու երեք հազար քիլոմեթրէն ասպարէզ կը կարդայ Թել-Ավիվի: Մոլեռանդ երիտասարդներ չեն վարանիր ըսելու թէ «հաչիւը պիտի մաքրեն» բոլոր Հրեաներուն:

Այս մթնոլորտին մէջ ի՞նչ կրնայ ընել ապակեայ պալատի մը Ազդաժողովը: Ծօսիլ ու վիճիլ: Այնէն մարդ հաւատարիմ իր հաչիւներուն, մինչ անդին հողէն քչուած ժողովուրդ մը, անօթի մանուկներ կը սպասեն որ կուշտ մարդիկ, յաղթեցած դեկավարներ հասկնան թէ ի՞նչ կը նշանակէ չոր հացի եւ դաւաթ մը ջուրի կարօտ ըլլալ:

Եւ կարծես այս ամբողջը չի բաւեր: Չի բաւեր, քանի որ երբ 122 ազդեր կը խօսին խաղաղութեան մասին, անդին մեծ Բացական, հիւլէական ռումբ մը կը պայթեցնէ:

Ու ճակատամարտէն եաք 122 ազդեր կրնան պահ մը խորհիլ թէ կարեւորը դուցէ այս 123րդին կարծիքն է, որու թէեւ բանաձեւ քուէարկելու առիթը կը մերժուի, բայց կրնայ իր բանաձեւն ունենալ զոր ոչ ոք պիտի:

«ՅԱՌԱՋ»

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՋՐԱԾԻՆ ՌՈՒՄԲԸ

ՈՒԻԼՍԸՆ - ՏԸ ԿՈԼ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆԻՍՏԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

32 ամիս մխայն պէտք եղաւ Չինաստանի որ պատրաստէ ջրածին ռումբը: Արդարեւ 1964 Հոկտ. 16ին կը պայթեցնէր առաջին հիւլէական ռումբը եւ կարելի է ըսել որ բոլորին մրցանիշը կը կոտրէր, երբ 1967 Յունիս 17ին կը յայտնէր, այդքան կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, փաստել աշխարհի թէ ի վիճակի էր նաեւ ջրածին ռումբ պատրաստելու:

Խորհ. Միութենէն, Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն եաք, Չինաստան հիւլէական չորրորդ պետութիւնը կը դառնայ, Ֆրանսայէն առաջ անցնելով, քանի որ այս վերջինը 1968ի գարնան է միայն որ պիտի կարենայ պայթեցնել նման ռումբ մը, Խաղաղականի մէջ: Ֆրանսա 192 ամիսէն պատրաստած պիտի ըլլայ ինչ որ փեքին, ըլլալով նաեւ թերաճ երկիր մը, պատրաստած է 32 ամիսէն: Տնտեսական հզօրագոյ զոհողութենէն զատ, Չինաստան ունեցած է նաեւ մեծ հիւլէագէտներ, մէկը տարիներ աշխատած Խորհ. Միութեան հիւլէական հետազօտութեանց կեդրոնները, իսկ միւսը՝ Քալիֆորնիոյ:

Չինաստանի ժողովուրդը արտակարգ խանդավառութեամբ տօնած է անշուշտ «Մաոյի միտքին այս յաղթանակը»: Այս ձեւով նաեւ ըստ փեքինի դեկավարներուն, վերջ կը տրուի «ամերիկեան աշխարհակալութեան եւ խորհրդային վերանութեան մենաշնորհին»:

Պաշտօնական դեկոյցը կ'ըսէ նաեւ.— «1958 Յունիսէն իսկ, նախագահ Մաօ-Ցէ-Թունկ չեչտած էր.— «կը խորհիմ թէ կարելի է որ մինչեւ տասը տարի հիւլէական եւ ջրածին ռումբեր արտադրենք»: Այն պահուն երբ կը հնչէ պրոլետարեան մշակութային յեղափոխութեան վճռական յաղթանակին փառերգը մեր երկրին մէջ, հանդիսաւոր կերպով կը յայտարարենք ժողովուրդին եւ համայն աշխարհի, որ այս փայլուն նախատեսութիւնը, Մաօ-Ցէ-Թունկի այս կոչը իրագործուեցաւ: 1967 Յունիս 17ին, հիւլէական հինգ փորձերէ եաք, 32 ամիսէն, Չինաստան յաջողութեամբ պայթեցուց ջրածին իր առաջին ռումբը, երկրին արեւմտեան մասը»:

Այս պայթումին առթիւ, ճափոն եւ Հարաւային Քորէա բողոքած են փեքինի կառավարութեան, տրուած ըլլալով որ այս օրերս արդէն ռատիոակտիւ ամպեր կան երկու երկիրներուն վրայ իբրեւ հետեւանք:

Չինական ռումբին պայթումին չէին սպասեր մեծերը, որոնք ուրիշ մտահոգութիւններ չատ ունին: Ու թան յայտարարեց թէ «ցաւալի» կը նկատէ ջրածին որեւէ ռումբի պայթում, որեւէ երկրի կողմէ: Անգլիացիներուն համար Չինաստանի նպատակն է Խորհ. Միութեան տեղը ղրաւել, Տիկին Կանտի կը յայտարարէ թէ Համաձայնավար Չինաստան կը չարունակէ ասպարէզ կարդալ համաշխարհային հանրային կարծիքին:

× Անգլիոյ վարչապետը Օրլի հասաւ կիբրակի օր եւ անմիջապէս անգլիական դեսպանատուն դնաց ուր անցուց դիշերը: Երկուշաբթի օր, մեծ Թրիանոնի մէջ կը սկսէին խօսակցութիւնները: Ուիլսըն միտք ունէր մանաւանդ համոզելու որ Կոլը, որ Մեծն Բրիտանիա եւրոպական պետութիւն է եւ չի կրնար երկրորդական տեղ մը ղրաւել միացեալ Շուկային մէջ բայց կը թուի թէ Միջին Արեւելքի կացութիւնը թոյլ պիտի չտայ, որ մը կոլ եւ Ուիլսըն այդքան ծանրանան իրենց դլխաւոր խնդրին վրայ: Դիշերը վերապահ անցընելէ եաք է, որ Ուիլսըն Լոնտոն կը վերադառնայ երեքշաբթի օր:

Ազդաժողովի առաջին դլխաւոր նիստին, որ կը բացուէր երկուշաբթի առաւտու 10,30ին Նիւ Եորքի ժամով (15,30 Փարիզ) նախատեսուած էր որ նախ խօսք առնէ ամերիկեան պատուիրակը՝ Կոլդպերկ բայց վերջին պահուն օրակարգը փոխուեցաւ եւ առաջին խօսքը կը տրը-ուէր Կոսիդինի մինչ Կոլդպերկ կը սպասէր որ Ճոնսըն արտասանէ իր կարեւոր ճառը (Ուաշինկթընի), ապա միայն խօսք առնելու համար Մակի մէջ:

Կ'ըսուէր նաեւ թէ մինչ պիտի բացուէր Ազդաժողովին նիստը, Իսրայէլի կառավարութիւնը նոյն ժամուն պաշտօնապէս պիտի յայտարարէր Երուսաղէմի «վերամիացումը» եւ Երուսաղէմը հռչակէր Իսրայէլի մայրաքաղաք: Քիչ եաք կ'իմացուէր սակայն թէ իսրայելեան կառավարութիւնը հրաժարած էր այդ յայտարարութիւնն ընելէ առայժմ: Նոյն աւեն Նիւ Եորք կը հասնէր Արտաքին նախարար՝ Էպան:

Միւս կողմէ Թել-Ավիվի կառավարութիւնը կ'ամբաստանէ Սուրիան որ բռնաբարած է դինադուլը եւ յարձակում դործած իսրայելեան ուժերու վրայ Քունեթրայի չրջանը եւ իսրայելեան ուժերը պատասխանած են:

× Գահիրէի մէջ, Նասր ամէն բան ձեռք առաւ եւ Պետութեան նախագահէն զատ, եղաւ նաեւ վարչապետ ու անշուշտ երկրին միակ կուսակցութեան պարագլուխ: Պատրաստ է նաեւ Նիւ Եորք երթալու եթէ այն տպաւորութիւնն ունենայ թէ Արեւելք եւ Արեւմուտք սակարկութիւն կ'ընեն Արաբներու կռնակին վրայ: Ձիշդ է որ կացութիւնը վտանգաւոր է եւ եթէ Ֆրանսա ու Խորհ. Միութիւն, իւրաքանչիւրը իր հասկցած ձեւով, եաք քայլ չհարենան ընել տալ Իսրայէլի, արաբական աշխարհը պիտի դառնայ դէպի միակ պաշտպանը երրորդ աշխարհի՝ Չինաստան: Նկատելի է արդէն որ չինական ռումբին պայթումը կը յայտարարուի չատ աւելի մեծ վերապահութիւններով քան ընդհանրապէս արաբական մամուլին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՒԽԵԹԻ մէջ վերջ դտաւ արաբական ժողովը, որ կը պատրաստէր նաեւ վհատ-ժողով մը: Ներկաները բաժնուած են երկու մասի: Մէկ կողմ կարծրերը՝ որոնք կ'ուզեն կատաղի պայքար տանիլ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու դէմ, որպէսզի անոնք ալ ստիպուին ճըն-չում բանեցնել Իսրայէլի վրայ որ տեղի տայ: Անդին «կակուղները» որոնք կը բաւականանան տնտեսական սահմանափակ պատիժներով:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ ԱՆՎՆԱՍ

Էսթիէթքըտ Փրէսի Թղթակիցը Հինդչարթի առաւօտ տեսակցութիւն մը ունեցած է Եղիչէ պատրիարքի հետ որ յայտնած է թէ.— «Հին քաղաքին 3000 Հայերը ողջ եւ առողջ են: Մեր վանքը եւ ժողովուրդը լաւ են: Նոյնիսկ վիրաւոր չունինք»:

Թղթակիցը կ'աւելցնէ.— «Հայոց Եկեղեցին եւ Պատրիարքարանը անվնաս էին: Տէրտէրեան պատրիարքն ու Շահէ եպիսկ. Ածէմեան հանդիստ կ'երեւէին»:

ՄԵՏԱՔՍԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Իրան, չնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին, կարեւոր կեդրոն մը եղաւ վա – ճառականութեան տեսակէտէն: Միջագ – դային առեւտուրի կարեւոր չուկայ մըն էր: Այդ պատճառով եւրոպացի առեւ – տրականներ եւ եւրոպական պետութիւն – ներ անցեալին մեծ ջանք թափած են Պար – սից ծոցը իրենց հսկողութեան տակ ունե – նալու եւ ապա իրանական չուկան դրաւե – լու համար:

Այս ձգտումը չէ պատուեցաւ յատկապէս Շահ Աբաս Ա.ի (ԺԷ. դար) օրով, երբ ի – րարու տեւէ Իրան զգային եւրոպացի թա – գաւորներու եւ Հռոմի Պապին ներկայա – ցուցիչները, որոնք առաջին հերթին աշ – խատեցան ձեռք ձգել իրաւունքներ՝ « քրիստոնէութեան քարոզչութեան » եւ « ազատ առեւտուրի », հուսկ ուրեմն, այդ իրաւունքներու միջոցաւ նոր արտօ – նութիւններ ստանալու, այս անգամ ,տըն – տեսական եւ քաղաքական մարզերու մէջ:

Պարսկաստան, իր կարգին, զանազան պատճառներով կ'ուզէր բարելաւել իր յարաբերութիւնները եւրոպական աշ – խարհի հետ:

ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն Սէֆեան Իրանի տնտեսական կեանքին մէջ Պարսից ծոցի ճամբով կատարուած առեւտուրը մեծ կարեւորութիւն ստացաւ, որովհետեւ այդ ուղին մեծ առաւելութիւններ ունէր Թուրքիոյ առեւտրական ցամաքային ու – ղիներուն համեմատութեամբ:

Շահ Աբաս Իրանի արտաքին առեւտու – րի ուղին հարաւ տեղափոխելով կը ձըգ – տէր ոչ միայն ընդլայնել իր երկրին ար – տաքին առեւտուրը, այլեւ տնտեսական հարուած հասցնել Թուրքիոյ, դրկելով այս վերջինը մաքսի կարեւոր հասոյթնե – րէ: Սակայն այս ծրագրին իրականացու – մը կապուած էր չարք մը դժուարութիւն – ներու հետ: Առաջին մեծ արգելքը Փոր – թուկալցիներն էին, որոնք ԺԶ. դարա – կզդրին դրաւելով Պարսից ծոցին կարե – ւոր հանդոյցները, արուեստական՝ լուրջ արգելքներ կը ստեղծէին, ինչպէս, օրի – նակ, միայն իրենց միջնորդութեամբ ա – ռեւտուր ընել ծոցին կղզիներուն եւ Հնդկաստանի հետ եւայլն: Փորթուկալ – ցիք յատկապէս խոչընդոտներ կը յարու – ցանէին հայ վաճառականներուն առջեւ, արգիլելով կամ սահմանափակելով անոնց առեւտուրը եւրոպացի վաճառականներու հետ: Փորթուկալցիներու այս վերաբե – րումը հայ վաճառականներուն եւ յատ – կապէս Ջուղայեցի հայ առեւտրականնե – րուն նկատմամբ, որոնք Շահին մօտիկ բարեկամներն էին եւ անմիջական դործա – կալները Իրանի մեւտքը արտածելու գի – ծով, ուղղակի ուղղուած էր կառավարու – թեան դէմ: Այս հալածանքներուն միջո – ցաւ անոնք կ'աշխատէին դպչիլ Շահին առեւտրական չահերուն եւ ստիպել Իրա – նը, որ գիջումներ կատարէ Պահրենեան կղզիներու հարցին մէջ (կղզիները դրաւ – ուած էին Փորթուկալցիներու կողմէ, սա – կայն, Շահ Աբաս Ա. դրաւեց վերստին): Միեւնոյն ատեն կը ձգտէին հայ վաճա – ռականները դաւանափոխ ընել եւ զանոնք այս ձեւով իրենց առեւտուրին դործա – կալները դարձնել: Աւելին, հայ վաճա – ռականները կրնային օդնել Օղոսմինեան Միաբանութեան անդամներուն՝ կաթոլիկ դաւանանքը ամբողջ Իրանի հայ դաղու – թին մէջ տարածելու դործին մէջ: Սա – կայն Փորթուկալցիներու ձեռք առած մի – ջոցները հակառակ արդիւնք տուին: Սուր բնոյթ ստացան Իրանի եւ Փորթուկալի յարաբերութիւնները:

Սպանիա, որ միջազդային առեւտուրի մէջ կարեւոր դիրք ունէր, ինչպէս նաեւ չահեր, վախնալով որ այդ սուր պայքա – րը՝ Իրանի եւ Փորթուկալի միջեւ, կրնայ վնասել նաեւ իր չահերուն, փորձեց բա – նակցութեանց ճամբով բարելաւել իրաց կացութիւնը: Սպանացիները ամէն միջոց ի դործ կը դնէին ու կ'աշխատէին, որ Անդլիացիները չթափանցեն Պարսից ծոց, իսկ Փորթուկալցիները կորսնցնեն իրենց կարդ մը յենակէտները:

Նոր Ջուղայի հայ վաճառականները եւս կ'ուզէին, որ Իրանի արտաքին առեւ – տուրի ճամբան տեղափոխուի Պարսից ծոց: Այս ձեւով կրնային ընդլայնել ի – րենց առեւտուրը եւրոպական երկիրներու եւ աւելի մեծ չափերու հասցնել իրանա – կան հում մետաքսին արտածումը, որ կը կազմէր անոնց առեւտուրին հիմնական առարկան: Ահա թէ ինչո՛ւ Նոր Ջուղայի առեւտրականները կ'աջակցին Իրանի կա – ռավարութեան՝ առեւտրական պայմա – նագիր կնքելու Սպանիոյ հետ: Այսպէս, օրինակ, Անթոնիօ տէ Գուվեայի դեսպա – նութեան կազմին մէջ, որ 1608ին Շահ Աբաս Ա.ի կողմէ դրկուած էր Սպանիա առեւտրական պայմանագիր կնքելու եւ իրանական մետաքսը Պարսից ծոցի ճամ – բով արտածելու վերաբերեալ բանակցու – թիւններ վարելու նպատակով, կը դբա – նուէր Նոր Ջուղայի մեծահարուստ Յով – ճաններէն մէկը՝ Սաֆար: Դեսպանութեան բանակցութիւնները արդիւնք չտուին: Անդլիա, իր կարդին, ձեռնարկեց բա – նակցութիւններու՝ արդիլելու նպատա – կով Իրան–Սպանիա համաձայնութեան մը դոյացումը:

1615ին Շահը Անդլիացիներուն չնորհեց առաջին ֆերմանները Իրանի մէջ ազատ առեւտուր ընելու վերաբերեալ, իսկ 1617ին առեւտրական պայմանագիր մը կնքեց անդլիական Արեւելա–Հնդկական ընկերութեան հետ: Պայմանագրին հա – մաձայն Իրանի ամբողջ հում մետաքսին դնման եւ արտածման մենաչնորհը կը յանձնուէր վերոյիչեալ ընկերութեան:

Սակայն պայմանագրի կնքումին առա – ջին օրէն իսկ ծայր տուին անհամաձայ – նութիւնները: Շահը կը պահանջէր հում մետաքսին դիմաց բոլոր վճարումները կատարել ոսկիով կամ արծաթով, մինչ – դեռ Անդլիացիները կ'աշխատէին վճարել իրենց ապրանքներով, որոնց դիները ար – ուեստական կերպով կը բարձրացնէին (մետաքսինն ալ կ'իջեցնէին): Մերժելով Անդլիացիներու առաջարկը՝ Շահը հրա – մայեց դադրեցնել հում մետաքսին վա – ճառումը Անդլիացիներուն: Բանակցու – թիւններու ժամանակ Անդլիացիք ընդու – նեցան բոլոր պայմանները, սակայն, մի – ժամանակ չէջտեցին, թէ կառավարու – թիւնը պէտք է ամբողջովին դադրեցնէ հում մետաքսին վաճառքը բոլոր անոնց, որոնք կը հետաքրքրուին այդ առեւտու – րով: Այլ խօսքով՝ Սպանացիներուն, Փոր – թուկալցիներուն եւ տեղացի վաճառա – կաններուն, որոնց մեծ մասը Հայեր էին: Այս վերջինները կրնային լուրջ մրցակից – ներ դառնալ Անդլիացիներուն համար ոչ միայն հում մետաքսը արտածելու, այլեւ եւրոպական ապրանքները Իրան ներածե – լու դործին մէջ: Այս պատճառով Անդ – լիացիները կ'աշխատին հարուածել հայ առեւտրականները եւ զանոնք մեկուսա – ցնել: Բնական է, որ Հայերը դդալով վե – րահաս վտանգը, պայքարի նետուէին:

Իրանցի պատմաբաններ Ահմէտ Թաճ Պախչի եւ Նասրոլլա Ֆալսաֆիի տուեալ – ներուն համաձայն՝ Ջուղայեցի հայ վա – ճառականները անմիջապէս միջամտեցին, որպէսզի արդիլեն առեւտրական պայմա – նագրին կնքումը եւ դործադրութիւնը: Համաձայն Ն. Ֆալսաֆիի՝ Ջուղայեցի վաճառականները յատկապէս բարձրացու – ցին կառավարութենէն հում մետաքսին պնման դիները, որպէսզի ստիպեն իրենց մրցակիցներուն (իմա՛ Անդլիացիներուն) հրաժարիլ պայմանագիրը կնքելէ:

Ջուղայեցի մեծ վաճառականները, օդ – տադործելով իրենց սերտ կապերը ար – քունիքին եւ Շահին հետ, խնդրեցին Շա – հէն չեղեալ համարել Անդլիացիներու հետ կնքուած համաձայնագիրը եւ մետաքսի արտածումին մենաչնորհը ամբողջովին տրամադրել իրենց:

« Հայերու բուռն ընդդիմութեան պատ – ճառով, — կը դրէ Ահմէտ Թաճ Պախչ, — Շահ Աբաս վճռեց ճնուրդի հանել մե – տաքսը՝ ո՛վ որ չատ կը վճարէ, ան կը ստանայ արտածման մենաչնորհը: Ասուր – դի ժամանակ Հայերը տուին ամէնէն բարձր դինը, իւրաքանչիւր հակին (36 պաթման) 50 թուման ոսկի»:

Շահը անմիջապէս չեղեալ կը յայտա – րարէ Անդլիացիներուն հետ կնքած պայ – մանագիրը եւ Իրանի ամբողջ հում մե – տաքսին մենաչնորհը կը յանձնէ Ջուղա – յեցի վաճառականներուն:

Անդլիացիները բնականաբար հեռացան Իրանէն: Իրենց առաջին փորձը, տիրա – նալու Իրանի չուկային, հայ առեւտրա – կան դասին ընդդիմութեան պատճառով ձախողեցաւ:

Վ. ԲԱՅՐՈՒՐՏԵԱՆ

ԱԼԻ ՄԻՒՆԻՖ

Յակիկ Փելթէքեան «Ցառաջ»ի մէջ հրա – տարակուած յօդուածաշարքի մը մէկ, «Հինդ տարի Զօհրապին հետ» խորագրին տակ, կը պատմէ իր յուշերը, հանդիպում Զօհրապի աքսորին, թէ Տիկ. Զօհրապ իրմէ խնդրած էր դիմում ընել Ներքին նախարար եւ Թալէաթի խորհրդական Ալի Միւնիֆին, լուր մը առնելու համար ամուսնոյն մասին: Ընթերցողը կը յիշէ Ալի Միւնիֆին չոր պատասխանը եւ թէ ինչպէս երկու օր ետք չնական անսպաս – թեամբ, կը բաւականանայ հեռախօսելով Տիկնին Զօհրապին թէ իր ամուսինը նա – հատակուած է:

Առիթ ունեցած եմ Ալի Միւնիֆը ճանչ – նալու, աւելի ճիշդ անոր հանդիպելու:

Երբ 1921ի վերջերը Ֆրանսան պարպեց Կիլիկիան եւ Կիլիկիան ալ պարպուեցաւ քրիստոնեայ ու մասամբ ալ իսլամ բնակ – չութենէն, Անդարայի կառավարութիւնը հաստատուեցաւ ու քեմալական վալի մը նչանակեց: Առաջինը եղաւ Համոի պէյ, որու քանի մը ամիս ետք յաջորդեց Ալի Միւնիֆ:

Ֆրանսա իր կողմէ Ատանա ղրկեց դի – ւանագիտական առաքելութիւն մը Ֆրանք – լէն Պույեոն համաձայնութեան դործադրութիւնը ապահովելու համար: Առա – քելութեան պետն էր Լափոթթ, նախկին ընդհ. հիւպատոս Իզմիրի, իր երկրորդն էր Լեվիսէէ, նախկին հիւպատոս Տրապիզոնի, նախկին անդամ Հայաստանի մօտ առաքելութեան: Երկուքն ալ լաւ ծա – նօթ Թուրքիոյ: Նաեւ քանի մը երիտա – սարդ հիւպատոսներ:

Ատանա մնացած էին Ֆրանսական վար – չութեան հիմնած որբանոցները: Որերը մեծամասնութեամբ Հայ էին, քանի մը հարիւր երախաներ ու պատանիներ, մանչ եւ աղջիկ:

Պարպումի ժամանակ Զօր. Կուռօ դի – հաստատած էր իրր այդ որբանոցներու վերատեսուչ՝ դիւանագիտական առաք – լութեան հովանաւորութեամբ: Իրր այդ՝ մնացի Ատանա, Թրքական վերակենդա – նացած տիրապետութեան տակ:

Մի քանի անգամ, Գահիրէի «Արեւ» օրա – թերթը իր 1922 Մայիս 12ի թիւին մէջ հաղորդեց «հաւաստի աղբիւրէ» թէ «Ֆր – անսահայ սպայ Պ. վ. Փորթուգալեան եւ իր Ֆրանսացի Տիկինը, որոնք տակա – ւին Ատանա կը մնային, Պորսայի չէնքին առջեւ խժդժօրէն սպանուած են Թուր – քերու կողմէ»: Այդ լուրը եւ նման լու – րեր, որ իրար կը յաջորդէին, կը բնկին Թրքական աղբիւրէ, հայկական խողով – կով: Նպատակ ունէին ստեղծել մթնո – լորտ մը իրր թէ Հայերը անհնին ամ – բաստանութիւններ սարքելու մասնագէտ – են: Մէկ տարի Թուրքերու կողքին ապ – րելով, համոզում դոյացուցի թէ Թուրքը էին նորա ձեռքէն: Մի երիտասարդ յա – ջողակել էր նորա ինչքը, փորձեր էր փորձել նորան մեղադրելու կայքը ժառան – դելու նպատակաւ. ծերունի կինը դիմել է ամէն տեղ. «քո փեսան է», ասել են նորան — «հաչտուեցէք». փեսան սկսում է նեղել իւր կնոջ մօրը թունաւորելու, աղջիկը չի համաձայնում. սիրով երի – տասարդը սկսում է ծեծել իւր ամուս – նոյն, որոյ վերջը այն է լինում, որ իւր ոտքերի տակ, խեղճ աղջիկը մեռնում է, իսկ մայրը վշտից սպանուում է իրեն:

Երիտասարդ, ի՞նչ չահեցար, ոչնչէ, խիղճդ քեզ հանդիստ չթողեց եւ դու էլ ծերացար խղճիդ խայթի աղդեցութի – նից, ամուսնացար նորէն, բայց չսիրեցիր երկրորդ կնոջդ, որը իւր ամուսնանալուց առաջ արդէն ամուսնացած էր ուրիշ մի քեղնից հանդիստ սիրտ ունեցողի հետ, նոքա սիրում էին միմեանց եւ դու միայն միջոց եղար նոցա հանդարտ կեանքին, մեռար վշտից, հարստութիւնդ երկրորդ կնոջդ մնաց եւ նա այժմ ապրում է իւր սիրահարի հետ ծիծաղելով քեզ վերայ լացող անդամ չունեցար դերեզմանիդ վերայ...:

×

Այս բոլորը տխուր է, պարոններ, շա – տուր է... բայց ճիշդ է:

ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(2 եւ վերջ)

ՏԽՈՒՐ Է, ԲԱՅՑ ՃԻՇԴ Է

(ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ)

Տխուր է.

Տեսնել մի ծերունի յենած իւր փայտի վրայ, մազերը բոլորովին սպիտակած եւ ձեռքերը դողդոջուն. եղել է ժամանակ, որ նորան քեզ նման չատերն են դիմել եւ նա օդնութեան ձեռք է կարկառել ձեղ: Նա իւր որդիներին դարդացրեց, ամուսին դործերի տէր արեց եւ երբ հասաւ ժա – մանակը, որ նա թիկն տուած բարձին պի – տի ապրէր հանդիստ: Ժպտէր իւր թոռ – ներին. դողդոջուն չրթներով օրհնէր իւր բազմաթիւ ընտանիքին, հիւանդութիւնը եկաւ, սրբեց, հնձեց նորա ընտանիքը եւ իրեն միայն թողին ողբացող իւր «օջա – խ»ի աւերակների վերայ: Նա մնաց անօդ – նական, նորա թոյլ ձեռքերից խլեցիք նո – րա ամէն ինչը եւ խեղճ ծերունուն միայն իւր կէտ փայտը թողուցիք, որոյ վերայ յենած դեռ եւս օրհնում է ձեղ...:

Մի օր ծերունին չոքեց իւր «օջախ»ի աւերակների առջեւ, իւր ալեխառն մի – րուքը փռեց նորա դերեզմանի վերայ եւ փակեց աչքերը:

Ո՞վ հարցրեց թէ ի՞նչ էր պէտք ծե – րունուն:

×

Տխուր է.

Պատահել մի այտուկս դէպք, տեսնել մի տասներեքամեայ աղջկան ապաւինած քո դրկի մէջ, հաւատացած քո սիրուն, որը դու խոստացել ես նորան ահաւոր երդումներով, նորան դրւում ես, համ – բուրում քանի դեռ դոհ չես, բայց երբ դոհ եղար անհետանում ես. խեղճ աղ – ջիկը լաց է լինում երկար, դժուար է մո – ռանալ առաջին սէրը, նա երիտասարդ է, նորան սիրող պէտք է, դու սովորեցրիր նորան, թէ ի՞նչ քաղցր է սիրուիլ, նա ընկնում է քեղապիսւոյ դիրկը — նոյնը կրկին պատահում է նորա հետ եւ նա չապրիլի նման երկար փոխելով իւր սէրը ի վերջոյ դնում է այնտեղ, որոյ առջե – ւէն դու անցնելու միջոցին դառնում ես նորան եւ թքելով դոչում.

— Թի՛ւ, կեղտոտ կին:

Նա հասարակաց կին է դառնում, չհե – տաքրքրուե՞ս, ո՞վ եղաւ պատճառը:

×

Տխուր է.

Կարդալ մի կատակ, դրւում ես մի համեստ օրիորդի քո դժոխային հրապու – րանքներով... խախտում ես նորա կա – տարութիւնը, խոստանալով նորան քեղ կե – նակից անել, մի ամսից յետոյ հանդիստ – տես լինելու ես հրաւիրում նորան, թէ դու ինչպէս դրկած քո նոր կինը վալսում ես. խեղճ աղջիկը նայում է քեղ:

— Բայց պարոն... դոչում է նա յու – սահատուած:

Կատակ էր... ասում ես դու ժպտելով եւ ամփոփուած կնոջդ մէջքը նետում ես պարի մէջ, մինչդեռ ծովը իրա դիրկը բաց է անում ընդունելու քո անպատ – ուած աղջիկը...:

Ի՞նչ լաւ կատակ:

×

Տխուր է.

Հանդիպել մի երջանիկ ընտանիքի, ո – րը հարս է բերում մի օրիորդի իւր տան մէջ, պարծենում է նորանով, տալիս է նորան բացարձակ ազատութիւն դործե – լու: Համեստ հարսը կախարդում է իւր ամուսնոյն եւ վերջինս սկսում է ամբողջ տան մեծը լինելու փափաքը տածել. ծա – դում են կռիւներ, երիտասարդ դու հա – մարձակւում ես կնոջդ դրդմամբ հօրդ նեղացնել, մօրդ բարկացնել, քոյրերիդ եւ եղբայրներիդ դդուեցնել եւ հայրդ տա – ւից, մայրդ մտածելուց մեռնում է, քոյ – րերդ եւ եղբայրներդ թողնում են քեղ, իսկ քեղ սիրող կինը մի բանից դոհ եղած աչխատում է. դուն չարունակում ես, դու դաղարում — նա չարունակում — խաո – նուրդ մը, որոյ վերջը թողնում է եւ հե – ռանում:

Հարցրէք այս հասարակաց կնոջ, ի՞նչ դործ ունես այստեղ, նա քեղ կը պատաս – խանէ, ամուսինս ինձ թողեց եւ ես ապ – րելու ուրիշ միջոց չունէի:

×

Տխուր է.

Տեսնել մի ծերունի կնոջ, որոյ վերջին միակ աղջիկը խաբեայութեամբ խլել

եթէ մշակոյթի տեսակէտով յետամնաց է, քաղաքական մարդին մէջ, մեզ՝ ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսերէն՝ իր գրպանին մէջ կը դնէ:

Որբերը ճակատագրականօրէն եւ ի հեճուկս լաւագոյն խոստումներու կամ դաշինքներու, ուշ կամ կանուխ, թրքացումի ենթակայ պիտի ըլլային: Կարելի չէր զանոնք անմիջապէս տեղափոխել: Հարկ եղաւ տարի մը տեւող դիմումներու, թղթակցութիւններու: Կ. Պոլսոյ պատրիարքը ընդունեցաւ 50-60 որբեր, նախընտրաբար մեծերը, համարելով անմիջականօրէն վտանգուած: Մնացածները 1922ի վերջերը Լիբանան փոխադրուեցան Ֆրանսական մարտանաւերով:

Երբ մտահոգութիւն պատճառող այս գործը յաջողեցաւ, Ֆրանսական առաքելութեան պետերը Կիլիկիա թողլով 4-5 հիւպատոսներ, մեկնեցան Ֆրանսա, ես ալ միասին՝ դիւանագիտական անցագրով, թէեւ դիւանագիտական կազմին չէի պատկաներ: Լեփիսիէ ինձ յայտնեց թէ այդ միջոցին դիմած էր, որովհետեւ Թուրքերը հակառակած էին իմ մեկնումին՝ առարկելով որ իբր Օսմանցիի զաւակ՝ թրքական հպատակ էի միշտ եւ իմ Ֆրանսական քաղաքացիութիւնը վաւերական չէր...:

Մինչ այդ՝ Ֆրանսացի դիւանագէտները, իրենց պաշտօնէութեան ատեն, կը հրաւիրուէին թուրք վալիին կողմէ եւ իրենք ալ փոխադարձաբար կը հրաւիրէին վալին եւ թուրք պաշտօնեաներէ ոմանք: Հացկերոյթներ կը տրուէին: Նման առիթով մը Ալի Միւնիֆին հետ դէմ դիմաց դտնուեցայ: Չեմ մոռցած իր դիմագիծը:

Այդ ժամանակ չէի դիտեր եւ այժմ միայն Փելթէքեանի յօդուածէն իմացայ թէ Ալի Միւնիֆ Ատանացի է եղեր, Ներքին նախարար եւ Թալէաթի խորհրդական: Այս օրեր իսկ Ատանացի հայրենակից մը աւելցուց թէ Ատանայի Հայութիւնը, շնորհիւ տեղական թուրք իշխանութեան հետ իր մասնաւոր յարաբերութեանց, տարի մը զերծ մնացած էր տեղահանութենէ, բայց Ալի Միւնիֆ այցելած ըլլալով Ատանա տեղեկագրած էր Պոլիս ու Ատանացիներն ալ տեղահանուեցան:

Այն օրերուն, ես միայն իմացած էի, Ֆրանսացի դիւանագէտներու բերնէն թէ Ալի Միւնիֆ կառավարիչ եղած էր Լիբանանի եւ Լիբանանցի ժողովուրդին սովը կազմակերպած: Երբ կը դիտէի զինքը, աչքիս առջեւ կը ներկայանային տեսարանը անօթութենէ կմախացած երախաներու դիակները, որոնց հանդիպած էինք երբ, Պաղեստինի յարձակողականէն ետք, Լիբանան արշաւած էինք:

Ալի Միւնիֆ սովորութիւն մը ունէր, որ երեւութապէս խորհրդաւոր էր: Երբ հրաւիրեալ մը կը մասնակցէր պաշտօնական ընթրիքի մը, հազիւ ճաշը վերջացած, հապճեպով հրաժեշտ կուտար ու կը մեկնէր: Քմծիծաղներ կը նշմարուէին Ֆրանսացիներու եւ Թուրքերու դէմքին վրայ: Գաղտնիք մը չէր որ իթթիհատական նախկին նախարար, Թալէաթի խորհրդական, Լիբանանի ժողովուրդը սովի մատնող Ալի Միւնիֆ կ'աճապարէր տուն վերադառնալ, որովհետեւ քիչ մը ուշանալու պարագային՝ կինը իր սենեակին դուռը անողոքաբար գոց կը պահէր...:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Քսան Կախաղանները

(Բ. եւ վերջին մաս)

8) ԹՈՎՄԱՍ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ.— Ծնած Քիլիս: Նախակրթութիւնը ստանալէ ետք՝ կարճ շրջան մը ուսուցիչ, յետոյ կ'անցնի Հալէպ, ուր կը մտնէ Վարժապետանոցը եւ աւարտելէ ետք դարձեալ կը վերադառնայ իր ծննդավայրը, շարունակելու համար ուսուցչութիւնը: 27 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

9) ՅԱԿՈԲ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ.— Ծնած Քիլիս: Կրթական գործիչ: 1902ին կը հիմնէ «Լուսասիրաց» կրթարանը: Կը ձերբակալուի, բանտ կը նետուի, բայց երբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը կ'այցելէ Քիլիս՝ ներման կ'արժանանայ: 95ի ջարդերուն եւ Կիլիկեան եղեռնի օրերուն՝ իր ծննդավայրին ինքնապաշտպանութեան ղեկավարը, մեծ դեր կը կատարէ իբրեւ զինագործ:

10) ՄՈՒՐԱՏ ԶԱՔԱՐԵԱՆ.— Այլ անուամբ՝ Յակոբ Ղազարեան: Ծնած Յրօնք գիւղը (Մուշ): Փարամազի անբաժան ընկերը՝ Կալիցինի տէոօրին եւ հայ-թաթարական կռիւներուն ընթացքին: 1914ին Պոլիս մտած է «մասնաւոր պաշտօնով», — Թալէաթը սպաննելու եւ ռէժիմը տապալելու ծրագրով:

11) ԳԱՌՆԻԿ ՊՈՅԱՃԵԱՆ.— Ծնած Շապին Գարահիսար: Կանուխ հաստատուած է Պոլիս, սուրճի գործով զբաղած: 1915ին կը ձերբակալուի՝ իբր մասնակից Թալէաթի դէմ ծրագրուած մահափորձի մը: 35 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

12) ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԷՑԵԱՆ.— Ծնած Ապուչեխ: Նախակրթութիւնը Խարբերդի մէջ: Յետոյ կը զբաղի առեւտուրով: Անդամ Խարբերդի Հնչակեան մասնաճիւղին: Թալէաթի հայահալած քաղաքականութեան օրերուն՝ կը ձերբակալուի եւ Պոլիս կը տարուի անլուր տանջանքներու ենթարկուած:

13) ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ.— Ծնած է Շապին Գարահիսար: Աչքպաշեանի մտերիմ ընկերը: Համիտի օրով կ'անցնի Կովկաս, Սահմանադրութենէն ետք Պոլիս, Սարաճհանէի մէջ վրանագործ: Կը ձերբակալուի իբրեւ հեղինակ Արշաւիր Սահակեանի մահափորձին:

14) ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ.— Ծնած Տէնիզլի: Զէնք ու ռումբ շինելու ճարտար մասնագէտ, առաջնակարգ նշանաձիգ: 1914ին Պոլիս կը հասնի ու կը ձերբակալուի մատնութեան մը հետեւանքով: 27 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

15) ԵՐԵՄԻԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ.— Ծնած Թոմարզա (Կեսարիա): Կանուխէն Պոլիս հաստատուած: Կօշկակար: Մասնակցած Հնչակեան կուսակցութեան ցոյցերուն:

16) ՄԻՆԱՍ ՔԷՇԻՇԵԱՆ.— Այլ անուամբ Սամսոնցի Սարը Խաչիկ: Ծնած Կեսարիա: Մասնակցած հայ-թաթարական կռիւներուն, պատասխանատու դեր կատարած Երևան ու Շուշի: 35 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

17) ՍՄԲԱՏ ԳԼԸՃԵԱՆ.— Այլ անուամբ՝ Անկուտի Պետրոս: Ծնած Բաղէշ: Դերձակ, զինավարժութեան մէջ համբաւաւոր: Գործած է Մուշի եւ Բաղէշի մէջ: 30 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

18) ՊՕՂՈՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ.— Ակնցի, ոսկերիչ: Կախաղան բարձրացաւ յառաջացած տարիքի մէջ:

19) ՀՐԱՆԴ ԵԿԱՒԵԱՆ.— Արաբկիրցի, բժշկ. ուսանող:

20) ԱԲՐԱՀԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ.— Կօշկակար:

× Թէոդիկ կը պատմէ թէ 1915 Ապրիլ 20ին, երբ իր Տարեցոյցին հրատարակութեան պատճառով մէկ տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուի, Մեծ Գովուշին մէջ կը ծանօթանայ այս քսան մահապարտներուն, որոնք, կ'ըսէ, դեռ անդիտակ էին մահավճիռին: Երբ Թէոդիկ կը զրկուի Կեդր. Բանտ, իրմէ կը խնդրեն լուր տալ Պատրիարքին՝ պարզելու համար ծանր կացութիւնը: Բանտի քահանային միջոցով՝ կացութիւնը կը հաղորդուի Զաւէն պատրիարքին, որ սակայն ոչինչ կը յաջողի ընել, որովհետեւ Թալէաթ կը մերժէր ընդունիլ պատրիարքը:

1915 Յունիս 15ի առաւօտուն կանուխ, կախաղան կը բարձրացուին Մեծ Երազին ճամբուն այս դժբախտ ուղեւորները, առաջին զոհերը Թուրքերու կարմիր ծրագրին:

Եօթը ամիս ետքը՝ կախաղանները դարձեալ կը գործեն Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ եւ Թալէաթի հրամանով կը կախուին չորս Հայեր եւս:

1) ՀՐԱՆՏ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ.— Կարնեցի: Փաստրմաճեանի մէկ կեղծ նամակը դիտումնաւոր կերպով կը զրկուի իր հասցէին եւ այսպէս կը դատապարտուի իբրեւ դաւադիր: Շրջանաւարտ Մարզուանի գոլէճէն: 28 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

2) ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱԹՈՒԿԵԱՆ.— Ծնած Պարտիզակ, հաստատուած Իզմիթ: Իբրեւ Հնչակեան՝ մասնակցած Պոլսոյ ցոյցերուն: 1914ին կը ձերբակալուի, բայց կաշառքով ազատ կ'արձակուի: Յաջորդ տարի դարձեալ կը ձերբակալուի: 35 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

3) ԱՄԱՍԻԱՑԻ ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՅԵԱՆ.— Պանդոկապետ Ատափազարի մէջ, նախկին Հնչակեան, ապա Դաշնակցական: 30 տարի յեղափոխական գործունէութիւն: Իր ապրած միջավայրին ինքնապաշտպանութեան ղեկավարներէն մին: Ճարտար՝ ռումբի պատրաստութեան մէջ: Ատափազարի մէջ ծանօթ «Ամասիալը» անունով: 58 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

4) ԽՈՐԷՆ ԽՈՐԷՆԵԱՆ.— Ծնած Ատափազար: Հնչակեան ծանօթ գործիչ: Հըմուտ զինավարժ եւ մասնագէտ ռումբի պատրաստութեան: 40 տարեկան էր՝ երբ կախաղան բարձրացաւ:

Թէոդիկ կը գրէ թէ Պոլսոյ Կեդր. Բանտի տնօրէն եւ Թալէաթի աջ բազուկը, Իպրահիմ Խայրի, երբ կը զրկուի Պրուսա, Իզմիթ, Ատափազար եւ շրջակաները՝ «մաքրագործութեան» նպատակով, իբր թէ զինաթափ ընելու համար Հայութիւնը, վերեւ յիշուած երեք հոգիները «նըւէր» կը զրկէ Թալէաթի, որ Հրանտ Ապաճանեանի հետ, չորսը միաժամանակ, կախաղան կը բարձրացնէ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ, Հնչակեան առաջին քսան նահատակներէն ետքը:

Իսկ աւելի ետք, պատմութիւնը ծանօթ է ամէն Հայու: Տեղի ունեցաւ աննախընթաց սպանդը, աշխարհի առաջին ցեղասպանութեան փորձը, որու առաջին սարսռալի դրուագը կազմեցին քսան կախաղանները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 8ին գաղութս կորսընցուց իր սիրուած Հայուհիներէն Մաննիկ Գասեանը, ժրաջան անդամ մը տասնամեակներէ ի վեր Կապոյտ Խաչի շարքերուն մէջ:

Ողբացեալը ծնած էր Բինկեան (Ակն) 1896ին: Փոքր տարիքին իր ծնողքին հետ կը հաստատուի Պոլիս, ապա՝ Ֆրանսա, ուր վերջնական կայք կը հաստատէ Վալանսի մէջ:

Կորուստէ փրկելու մտօք իր ծննդավայրին երգերն ու պարերը, տեղւոյն բարբառով արձանագրած է մեծ թիւով ժողովրդական երգեր՝ այլեւայլ բնոյթի: Յետագային, իր ամուսինը՝ ընկ. Ե. Գասեան, զանոնք հրապարակած է «Յառաջ»ի մէջ, 1927-28ին:

Համեստ այլ դիտակից, Մ. Գասեան 1928էն ի վեր իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է ընդհանրապէս Կապոյտ Խաչի աշխատանքներուն եւ յատկապէս գաղութիս ազգային - բարեսիրական ձեռնարկներուն մէջ: Իր մահով Վալանսի հայ գաղութը կը կորսնցնէ տիպար Հայուհի մը:

Կ. Խ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Կեցէք որ պատմեմ, ըսաւ Թոմպուլիկ եւ սկսաւ պատմել գլխուն եկածները: Երբ պատմութիւնը լմնցաւ, Արիսթօ որ Եոլանտի հետ հետաքրքրութեամբ մըտիկ ըրած էր պատմութիւնը, մտերմօրէն անոր ուսին զարնելով ըսաւ.

— Վարպետիդ վայելող աշակերտ մըն ես եղեր, Թոմպուլիկ, ապրի'ս...: Հինդ հազար Ֆրանք նուէր քեզի, ալ ասկէ ետքը իմ գլխաւոր տեղակալս պիտի ըլլաս:

— Գետինէն երկինք շնորհակալ եմ, վարպետ:

— Է՛, ըսել է հիմա Վիտօք «Կարմիր Կով»ին մէ՞ջն է:

— Այո՛, վարպետ:

— Չփախչելու համար ամէն միջոց ձեռք առի՞ր...:

— Մի վախնար, վարպետ...: Ծուռնայողը, Ոջլոտ-հաւը եւ մէկ քանի հատ ալ մեր տղոցմէն հոն ձգեցի...: Անոնց ձեռքէն մա՞րդ կ'ազատի...:

— Աղէկ, աղէկ, ատ կողմէն վախ չկայ ուրեմն: Կէս գիշերին անոր գործն ալ կը լմնցնենք... մէկ անգամէն հաշիւնիս կը մաքրենք կ'երթայ կը լմննայ...:

— Կէս գիշերուան ձգելու չէ ատ գործը, ինչո՞ւ ժամանակ կորսնցնենք, կմկըմաց Եոլանտ:

— Յերեկ աչքով Գուրթիլ չեմ կրնար երթալ... անխոհեմութիւն պիտի ըլլայ. տեսնողները ի՞նչ կ'ըսեն...: Ատկէ զատ, այսօր կէսօրէն ետք ուրիշ աւելի կարեւոր գործեր ունիմ...:

Ապա, Թոմպուլիկին դէմքը լաւ մը քընելէ ետք, աւելցուց.

— Քիթդ բերանդ կաս-կապուտ ըրեր է սա սրիկայ Վիտօքը, դէմքդ բոլորովին փոխուեր է, ես ալ քեզի պէտք պիտի ունենայի...: Ի՛նչ որ է, վնաս չունի... ատոր ալ ճարը կը գտնենք...:

Պահ մը մտածելէ ետք գոչեց.

— Գտայ, գտայ, ուրիշ միջոց մը գըտայ...: Եոլանտ, դուն հոս ինծի սպասէ, ես շատ կարեւոր գործ մը ունիմ... մութը կոխելէն առաջ պիտի չկրնամ դալ...: Դուն ալ, Թոմպուլիկ, ետեւէս եկուր: Կորսնցնելիք ժամանակ չունինք. այս գիշեր կէս գիշերին անպայման Կարմիր Կովուն կապելան ըլլալու ենք...:

. . . . . .

Գիշերուան ժամը տասն էր: Մութը իր սեւ թեւերը տարածած էր Հայր Տիւպուայի տնակին վրայ...: Մարդիկն ու իրերը կը քնանային:

Տնակին փեղկերը խնամով գոցուած էին... ո՛չ լոյս կը տեսնուէր եւ ոչ ալ մարդկային որևէ ստուեր... Տունին շուրջը ամէն բան լռած էր եւ խաւարն էր որ միահեծան կը տիրէր:

Բայց ահա մէկէն ի մէկ մարդկային ստուեր մը երեւան ելաւ...: Սեւ վերարկուի մէջ փաթթուած մարդ մըն էր որ մութին խառնուելով անտեսանելի կը դառնար:

Ծանր ծանր կը քալէր եւ ամէն ջանք կը թափէր որ ոտքին ձայները չլսուին...: Երբեմն երբեմն կը կենար, ականջ կը դնէր եւ վախնալով որ ետեւէն մի գուցէ եկողներ ըլլան, ամէն անգամ կենալուն գլուխը ետին դարձնելով չորս կողմը աչքէ կ'անցընէր...: Աչքերը մութին մէջ կատուի աչքերու պէս կը փայլէին:

Այն միջոցին երբ աւագերէցին տանը դրան առջեւը կանգ առաւ, մէկէն ի մէկ դող մը զգաց...:

Մօտէն ձայն մը լսուեցաւ... Սեւ վերարկուով մարդը ճամբան փոխելու պատրաստուեցաւ... բայց ուշ մնացած էր...: Երկու մարդիկ, որոնք դիմացի կողմէն կուգային, իր դէմը ելան...: Սեւ վերարկուով մարդը որ երեսին դիմակ մըն ալ անցուցած էր, վերարկուին ծայրովը դէմքն ու դիմակը ծածկեց եւ իր ճամբան շարունակեց:

Երբ երկու անցորդներէն մին քովէն անցնելու չափ մօտեցաւ դիմակաւոր մարդուն, ըսաւ.

— Բարի երեկոյ, պարոն Օպէն:

— Բարի երեկոյ, բարի երեկոյ, պարոններ, պատասխանեց սեւ վերարկուով դիմակաւորը խեղդուկ ձայնով մը:

Եւ մինչդեռ երկու մարդիկը խօսուրտելով կը հեռանային, սեւ վերարկուով մարդը Հայր Տիւպուայի տան պարտէզին դուռը հրեց, ոտքերուն ձայնը չհանելով պարտէզ մտաւ եւ դէպի տնակը ուղղուեցաւ:

Գետնայարկին պատուհաններէն մին բացուեցաւ... Օթէօյի ծերունի աւագերէցին ստուերը տեսնուեցաւ պատուհանին մէջ:

— Դո՞ւն ես, Օպէն, հարցուց քահանան:

— Այո՛, մօրեղբայր:

— Ետեւի դուռնէն մտիր, բաց ձգած եմ, ըսաւ Հայր Տիւպուա:

Սեւ վերարկուով մարդը տունին շրջանը ընելով, քահանային ըսած դուռնէն մտաւ եւ սկսաւ սանդուխներէն վեր ելլել...:

Աւագերէցը ձեռքը ճրագ մը բակը կեցած իր սանին կը սպասէր:

— Դո՞ւն ես, զաւակս, սիրտս փորս հատաւ... ի՞նչ եղար, ո՞ւր էիր...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկին Մանածեան (Մարսէյլ) 500 Ֆրանք, Պ. Յակոբ Աշճեան 500, Տիկին Մարգրիտ Շմաւոնեան իր մօրաքրոջ՝ Տիկ. Աշըգեանի յիշատակին 200, Պ. Պետրոս Սաաթճեան, իր ողբ. կնոջ յիշատակին 100, Մէնէքշէկիլ ընտանիք 100, Տիկ. Զատիկեան Սրբուհի 80, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան (Լիոն), Երամեան ընտանիք, Պ. Պահատուրեան (Լիոն), Տիկին Փէշար, ՏՏ. Գէորգեան եւ Փափազեան, Տիկ. Աբրահամեան 50ական: Պ.Պ. Ժամկոչեան Մասիս, Տօնիկեան Լեւոն, Սրբմաքէշեան Տիգրան, Շահլամեան Սուրէն, Պալանցեան Յովհաննէս, Մուրատեան Զատիկ, Տէր եւ Տիկին Մելիք Ամիրայեան, Տիկին Իսկուհի Զատուրօֆ, Օրիորդներ Արփի Նիկողոսեան, Մարգրիտ Գրիգորեան 30ական: Պ.Պ. Միրաքեան Ժան, Պայէօլ Ռընէ եւ Տիկ. Թագւորօֆ Արշակուհի 20ական: Պ.Պ. Հէքիմեան Օթօն եւ Տիկին Սաատէթեան 15ական: Պ.Պ. Պահթիարեան Գառնիկ, Կէօղիւմեան Օննիկ, Խաչատուրեան Արմենակ Թէօմանն Տիկին եւ Օրիորդ Պօյաճեան, Տիկիններ Լիւսի Մարգարեան եւ Փայլակեան Էլիզ 10ական Ֆրանք: Պ. Պունիաթեան Մ. 5 Ֆրանք:

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերներ Խաչատուր Յովհաննէսեանի, Պաղտասար Տիրատուրեանի եւ Խորէն Ուլուսեանի իրենց կնոջ, քրոջ եւ քենիին՝ Մարգրիտ Յովհաննէսեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՍՏԱՆՈԶՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Սիվրիհիսարի Հայոց պատմագրքի յանձնախումբս պարտք կը զգայ յայտնել Ֆրանսաբնակ բոլոր Սիվրիհիսարցիներուն եւ Ստանոզցիներուն թէ՝ մեր ծննդավայրերու պատմագրքի հրատարակութիւնը ի գին երկար տարիներու տքնաջան աշխատանքի լրացած է այժմ, հրատարակութիւն մը մաքուր տպագրութեամբ, ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ:

Յանձնախումբը սոյն պատմագրքէն որոշ քանակութեամբ ունի իր տրամադրութեան տակ: Մեր հայրենակիցներէն անոնք որոնք կը փափաքին ունենալ օրինակ մը, թող դիմեն անյապաղ հետեւեալ հասցէին.

Mr. N. DERMINASSIAN
8, Place Pelabon, St.-Jérome - Marseille

Գինն է 20 Ֆ. փոստի ծախքով միասին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի (21 Յունիս) ժամը 15ին Ազգ. Տան սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գլտնուիլ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 26րդ պատգամաւորական ժողովը Յունիս 24ին Վալանսի մէջ, Շաբաթ օր, Հայ Աւետարանականներու սրահին մէջ՝ 18, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս, (Տոմ):

Ա. նիստը կը բացուի առաւօտեան ժամը 9ին:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կռընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին դպրոցի սրահին մէջ:

Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Չորեքշաբթի կէսօրէն ետք ժամը 4ին սովորական հաւաքավայրը եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

6,25%
EMPRUNT
GAZ
DE FRANCE
1967

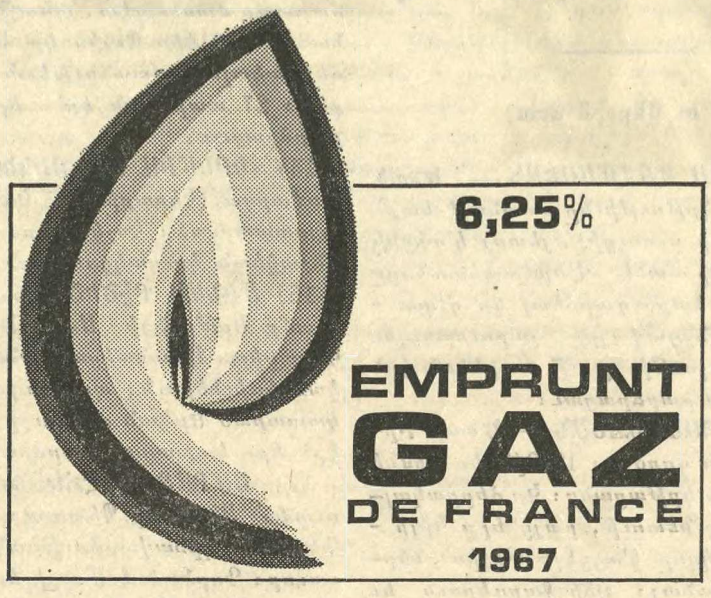

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գրական եւ յուշի երեկոյ, նուիրուած ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆԻ յիշատակին (իր մահուան մօտակայ երեսնամեակին առթիւ), Ուրբաթ գիշեր ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Մէթրօ Ռեփիւպլիք):

Կը նախագահէ Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ:

Կը խօսին՝ ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ, ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒՐԵԱՆ:

Գեղ. բաժնին կը մասնակցին Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Օր. Տէմիրեան, եւ Արտ. Գմբէթեան, Գրիգոր Վահան:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն թ'Էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նըկատի ունենալ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Յառաջ»ի վարչութիւնը, ի գին մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պահեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հակառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձք, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն: Հակառակ անոր նաեւ, որ իբրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդգրկէր փարիզեան օրաթերթերու բաժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատավաճառութեան համար, անհամեմատ տարբերութիւն մը դնելով երկու գիներուն միջեւ:

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը:

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուելու ներկայ սակէն, փակելու համար իրենց բոլոր առկախ հաշիւները:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ԱՏԱՓԱՁԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Ահա գիրք մը, զոր պէտք է կարդայ ամէն Հայ: Քաղաք մը, պարծանքը Բիւթանիոյ շրջանի Հայութեան, որ մարտիրոսացաւ ենթարկուելով թրքական հրէշային աներեւակայելի վայրագութեանց: Գինը 5 Ֆրանք: Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Ծերիկեան գրատուն (13 Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Մարսէյլ), հեղինակին (9 Ռիւ տէ Էոս, Մարսէյլ):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԵՒ ԱՐԾԻՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
Կիրակի 25 Յունիս ամբողջ օրը, առաջին անգամ ըլլալով
BAR TERMINUS
117, Chemin de Merlan
շքեղ պարտէզին մէջ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
հայկական եւ եւրոպական պարեր
Ճոխ պիւֆէ, շամբուրով խորոված
Պուլի մրցում: Կը խնդրուի մասնակցիլ ուզողներէն իրենց պուլերը միասին բերել:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մրցանակաբաշխութիւնը եւ Դաշտահանդէսը Յունիս 25ին, Կիրակի, ժամը 15էն 22, դպրոցին պարտէզին մէջ:
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2,50 ֆ.
Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռէնսի Փավիյոն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Յունիս 23) իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Շրջ. Վարչութիւնը կը հաղորդէ իր մասնաճիւղերուն եւ ծնողքներուն թէ աւարտած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները:

Օգոստոս ամսուան համար կը շարունակուին:

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19ը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին:

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR
167, Chemin des Caillols — Marseille (12)
Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:
Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:
Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:
Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:
Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:
Արձանագրութիւնները սկսած են:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակաբաշխութեան տարեկան հանդէսը, Ուրբաթ, Յունիս 23, երեկոյեան ժամը 21ին Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ.Մ. Ալէմշահ սրահը:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI
21 JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10941

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — N° 10.941

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԱՌԵՐ

ԿՈՍԻԳԻՆ – ՃՈՆՍԸՆ – ԷՊԱՆ

Կոսիգին լուրջ ղեկավար մըն է որ չի յիշեցներ Խրուշչեւը: Եթէ խօսելու մասնաւոր յարմարութիւն չունի, ըսածը կը կշռէ սակայն եւ որեւէ ատեն աթրաքսիոն մը չէ միջազգային ժողովին համար:

Մոսկուայէն Նիւ Եորք եկած էր կրկնելու համար ինչ որ Ֆետորենկօ ըսած էր Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ: Այն բանաձեւը զոր Խորհ. Միութիւնը կ'ուզէ ընդունիլ տալ, հոս չի կրնար բախիլ որեւէ վեթոյի եւ հոդ է արդէն Մոսկուայի յոյսը:

Կոսիգին կ'ուզէ դատապարտել Իսրայէլը եւ պարտադրել որ իսրայելեան զօրքը պարպէ իր գրաւած հողամասերը:

Կոսիգին գոհ է որ Ապահովութեան Խորհուրդը կրցաւ կրակը դադրեցնել թէեւ չկրցաւ յարգել տալ Ուխտին բոլոր պարտադրանքները: Կոսիգին արձագանգ հանդիսացաւ այն «չարչարանքներուն, զորս կը գործեն իսրայելցի յարձակողները: Ատելավառ ոճիրներ զորս Ֆաշիստները գործեցին Բ. աշխարհամարտին: Իսրայելեան զօրքերը գիւղեր կրակի տըւած են, դպրոցներ քանդած են, կիներ եւ երախաներ սպաննած ու անօթի ձգած ժողովուրդը»:

Բայց, կ'ըսէ Կոսիգին, մեծերը պէտք է «հասարակաց լեզու մը գտնեն, յանդելու համար այն լուծումներուն որոնք կը համապատասխանեն Մերձաւոր Արեւելքի եւ աշխարհի խաղաղութեան շահերուն»:

Խորհ. Միութեան կողմէ Կոսինգին ներկայացուց բանաձեւ մը, որ յաւելեալ մէկ կէտ ունի, նախապէս Ապահովութեան Խորհուրդին ներկայացուածէն:

Բանաձեւը յիշելէ ետք ծանօթ դէպքերը կը հասնի հետեւեալ վճիռին.—

Ա) Ազգաժողովը վճռապէս կը դատապարտէ Իսրայէլի յարձակողական արարքները եւ չարունակուած գրաւումը եգիպտական, սուրիական եւ յորդանանեան հողամասերուն, ինչ որ յարձակողական արարք է:

Բ) Ազգաժողովը կը պահանջէ որ Իսրայէլ քաշէ, անմիջապէս եւ առանց պայմանի, իր բոլոր զօրքերը այդ պետութիւններէն զինադադարի դիծերէն անդին եւ յարգէ ապազինուած շրջաններու կանոնները ինչպէս ճշդուած է զինադադարի ընդհանուր համաձայնագրերով:

Գ) Ազգաժողովը կը պահանջէ նաեւ որ Իսրայէլ հատուցանէ Արաբ Մ. Հանրապետութեան, Սուրիոյ եւ Յորդանանի, ամբողջովին եւ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, բոլոր վնասները զորս այս երկիրները կրած են:

Դ) Ազգաժողովը կոչ կ'ընէ Ապահովութեան Խորհուրդին որ անմիջական ազդեցիկ միջոցներ ձեռք առնէ անհետացնելու համար Իսրայէլի գործած յարձակման հետեւանքները»:

Աւելի առաջ խօսած էր Ճոնսըն, ոչ Ազգաժողովին մէջ, ուր Ամերիկա իր խօսքը ձգած է Կոլտպերկի:

Ճոնսընի ճառին գլխաւոր կէտերն են.

Ա) Իւրաքանչիւր երկիր հիմնական իրաւունքն ունի ապրելու եւ տեսնելու որ այդ իրաւունքը կը յարգուի իր դրացիներուն կողմէ:

Բ) Մարդկային պարտադրանք: Արդարութիւն դարթականներուն համար: Նոր կռիւ մը նոր արմատախիլներ ստեղծեց: Միջին Արեւելքի երկիրները պէտք է հետաքրքրուին այն թշուառներուն ճակատագրով, որոնք տեղահան եղան պատերազմներու հետեւանքով:

Գ) Ծովային իրաւունքները պէտք է յարգուին: Եթէ կար անմիտ արարք մը որ ուրիշէ մը աւելի պատասխանատու է այդ պայթումին, Թիրանի նեղուցին փակումի կամայական եւ վտանգաւոր որոշումն էր:

Դ) Այս վերջին կռիւը ցոյց տուաւ զինարշաւի վտանգը եւ վերջապէս Ե) Շըրջանի բոլոր պետութիւններուն հողային ամբողջութիւնը եւ քաղաքական անկախութիւնը պէտք է ապահովուին:

Ազգաժողովին մէջ Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Էպան, պատասխանած է Կոսիգինի յիշելով թէ իր երկիրը չէ յարձակողը եւ չեշտելով Խորհ. Միութեան պատասխանատուութիւնները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅԱՂԱԳՍ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Թուրքերը կը խնդան՝ երբ Հայերը դիւանագիտութիւն ծախեն:

— Հայը ո՛ւր, դիւանագիտութիւնը ո՛ւր, կ'ըսեն:

Բայց կա՛յ դիւանագիտութիւն մը, որու մէջ հեղինակութիւն են Հայերը: Հրաշալի՛ կը գործեն: Օրինակ, մեր գիւղին Պաղտասար աղբարը առաջնակարգ դիւանագէտ էր այդ տեսակէտով, եթէ կ'ուզէք՝ անգլիական ձեւով:

Կը պատահէր որ դէմդ ելլէր, ու դուն, քաղաքակրթութեան համար՝ ինչպէս սովորութիւն է, հարցնէիր իր կնոջ որպիսութիւնը:

— Եզներս ջուրը տարի, կը պատասխանէր:

Երբեմն ալ չէր պատասխաներ, որով հետեւ... չէր լսեր: Կեղծել թէ չի լսեր, կամ ուզել այնպէս թէ չի լսեր՝ դիւանագիտական մեծագոյն վարպետութիւնն է: Եւ ուրեմն Աստուած դիւանագէտներուն դիւանագէտն է, — կամ իրապէ՛ս չի լսեր, կամ դիւանագիտութիւն կը խաղայ *ա լա* ... Պաղտասար աղբար:

Խաղաղութի՛ւն կ'աղերսենք:

Պատերազմ կուտայ:

Աւելի ճիշդ է թէ չի լսեր: Ապացոյցն այն՝ որ մեր եպիսկոպոսները քառասուն կտոր կ'ըլլան, անհուն եւ անանուն տառապանքներու կ'ենթարկուին, ահռելի յոգնութիւններ կը կրեն, ասդին կը վազեն, անդին կը վազեն, վերջապէս կը փնտռեն Աստուծոյ մօտիկ վայր մը, տաճար մը, ուրկէ կարելի ըլլայ լսելի դարձնել «ազգիս Հայոց աղաչանքները»:

Ահաւասիկ բարեկամս, մեր սիրելի Սերովբէ արք. Մանուկեանը, վերջերս գնաց մինչեւ հոն՝ ուր Միածինը իջեր է, (ուրեմն վայր մը՝ ուր Յիսուս յաճախ կ'այցելէ), ապահովաբար լսելի դարձնելու համար «ազգիս Հայոց հոգերը, ծո՛վ ցաւերը»: Յիրաւի, ո՞վ աւելի ցաւ ունի քան Հայոց ազգը: Օր մը ջարդ, օր մը աքսոր, — տունէ-տեղէ հանեցին մեզ, գրաւեցին մեր այգիները եւ արտերը, գողցան մեր աղջիկները, եւ կարծես չբաւեց՝ սկսան գողնալ մեր ձեռագիրներն ալ:

Է՛հ, մարդ ես, Հայ ես: Միտքէդ կ'անցընես թէ մեր բարեկամը, Սերովբէ արք. Մանուկեան, որ գացեր է մինչեւ Զանգլըչինար Էջմիածին, տեսեր է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, հարկաւ *խահվէ* մը խմելու չգնաց: Եթէ *խահվէ* մը խմելու գնաց, *խահվէ*ին շուրջը նստած՝ ջուխտ մը *խորաթա* ըրաւ եւ ըսաւ.

— Է՛հ, հայրապետ, հայր ամենեցուն, փոթորկած է արտասահմանի Հայութիւնը, եւ կատարեալ միասնականութեամբ, Ռամկավար ու Համայնավար, Հնչակեան ու Դաշնակցական, բոլորը մէկ բերան, կը պահանջեն որ ձեռագիրներու գողութեան հարցը հետապնդուի, ամէն բան պարզուի, լուսաբանուի: Կարճ խօսքով՝ վերջ դրուի լռութեան:

Վասնզի արտասահմանի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ հրահանգեալ այս լռութեան հետեւանքը, ի վերջոյ, կ'ըլլայ այն որ, օրին մէկը, Երուսաղէմի վա՛նքն ալ կը գոցուի, տանիքով, դռներով, հիմերով, այնքան որ տեղն իսկ կը դառնայ անյայտ:

Զարմանալի՛ է: Արտասահմանի մէջ՝ երբ Հայ մը Հայու մը կը հանդիպի, առաջին խօսքը ձեռագիրներու մասին կ'ըլլայ:

Մեր բարեկամը, Սերովբէ արք. Մանուկեան, մէկ ամիս մնալէ ետք Էջմիածնի մէջ՝ երբ կը վերադառնայ, բնական է որ հարցում մը ըլլայ իրեն.

— Ի՞նչ կը խորհին այնտեղ, ձեռագիրներու մասին, վերջապէս եթէ չի գիտեր հողածինը, գիտէ Միածինը, որ յաճախ կ'իջնէ օրհնեալ լեռնէն վար:

— Բնաւ խօսք չեղաւ ձեռագիրներու մասին:

Ահա մեր ստացած պատասխանը:

Պաուզա:

Այս բառը կը կարդայինք, ժամանակին, Կովկասէն հասած թատերախաղերու մէջ:

Մեր բարեկամը, Սերովբէ արք. Մանուկեան, մէկ ամիս մնացեր է Էջմիածին եւ երբե՛ք, երբե՛ք, խօսք չէ բացուեր ձեռագիրներու մասին: Մինչ մենք, միամի՛տ, կարծեր ենք թէ մեր բարեկամը, Սերովբէ արք. Մանուկեան, ցաւը սրտին, մորմոքը հոգւոյն մէջ, ամէն օր լացած է Իջման Սեղանին վրայ, աղաչած պաղատած է որ երկնային ձայն մը ի վերջոյ հանի՛, հրեղէն լեզուն բարբառի՛, յայտնելու համար գողին անունը:

— Ես մէկ ամիս արձակուրդի գացի, կ'ըսէ մեր բարեկամը, Սերովբէ արք. Մանուկեան:

Անշուշտ ամէն մարդ, որ ուզէ արձակուրդի երթալ, կ'երթայ ի՛ր ուզած տեղը: Ես չէ որ իրեն պիտի յանձնարարէի արձակուրդի աւելի յարմար տեղ մը, այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, ուր լաւագոյնս *քիւռ* կ'ընեն *քիւռէ*ները, եպիսկոպոսները եւ այլ առանձնաշնորհեալներ, ամէն տարի:

Փաստ է որ դիւանագէտ չէ մեր սիրելի բարեկամը, Սերովբէ արք. Մանուկեան: Եթէ ես արքեպիսկոպոս ըլլայի, կ'ըսէի.

— Օրհնա՛ծ, այդ ձեռագիրները, այդ օրհնեալ ձեռագիրները, որոնք գրուած են օրհնեալ մատներով, օծեալ եկեղեցիներու հովանիին տակ, օրհնեալ մոմերու լոյսով, թանաքով օծեալ մագաղաթներու վրայ, այնքան սրբագործեալ են, այնքան նուիրագործեալ են, որ կարելի չէ կոչել գողացեալ, վասնզի ինչ որ օրհնեալ է, կը մնայ կամ եթէ կ'ուզէք՝ կը վերադառնայ այն վայրը որ օրհնեալ է միշտ եւ յաւիտեանս, ամէն:

Օրհնուի՛ Օրմանեանի այս ոնը, որու կը թուի թէ ծանօթ չէ մեր սիրելի բարեկամը, Սերովբէ արք. Մանուկեան:

Արդա՛ր ըլլանք, պիտի ըսէ այս տոմսը կարդացողը: Ամենայն Հայոց հայրապե՞տն ալ խօսք չբացաւ՝ եթէ իր «պատուիրակը» բերան չբացաւ, բերանացի զեկուցում մը տալու համար այն պատմութեան մասին, որու պատճառաւ Լոնտոն զրկուեցաւ ձեր բարեկամը, Սերովբէ արք. Մանուկեան:

Դու միայն կաս, յԵրուսաղէմ, սիրելի ընթերցող: Հայրապետը շատո՛նց փակած է իր հաշիւը: Արդարեւ, ինչպէս կը կարդանք *Էջմիածին* ամսաթերթին Մարտի թիւին մէջ, երբ կը տեղեկացուի թէ ձեռագիրները « հովուական այցելութեան համար » հասած են Լոնտոն, Եղիշէ պատրիարք կը խնդրէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն՝ «իր բարձր միջնորդութիւնը ի գործ դնել ծանօթ ազգայինների եւ կազմակերպութիւնների մօտ՝ *հայթայթելու համար անհրաժեշտ գումարը*», որպէսզի վանք վերադարձուին ձեռագիրները:

Հո՞ս ես, ընթերցող:

Հայթայթել անհրաժեշտ գումարը՝ վանք վերադարձնելու համար ձեռագիրները: Ես տարբեր թելադրանք մը պիտի ընէի.— Ի՛նչ լաւ պիտի ըլլար՝ եթէ ծախուէին: Ինծի պէս մտածեր է «հանգուցեալ գիտնական եկեղեցական մը», ինչպէս կը գրէ Յ. Քիւրտեան:

Բայց շարունակենք:

Եւ կաթողիկոսը կը հեռագրէ աջ ու ձախ, ի վերջոյ կը գտնուի ձեւ մը ու վանքէն «փախած» ձեռագիրները կը վերադառնան Երուսաղէմ: Այս անգամ կաթողիկոսը, նոր հեռագրով մը, կը հաղորդէ թէ մխիթարուած է ձեռագիրներուն վերադարձն իմանալով, «որով վերջ կը գտնեն ամէն տարաձայնութիւն ու տագնապ»:

Էլիտոս վալիտոս փայտոս:

Հասկցա՞ք: Ձեռագիրները հասեր են իրենց տեղը (ամբո՞ղջը թէ յառաջապահները... պակաս): Ուրեմն ի՞նչ հարկ այլեւս խօսելու գողին ու գողութեան մասին: Աւելո՛րդ հետաքրքրութիւն:

Կաթողիկոս եղիր ու մի՛ հրճուիր:

Հայ եղիր ու դիմացիր:

Որո՞ւ կ'ըսես թէ վաղը նորէն կրնան վանքէն փախիլ այդ ձեռագիրները: Եւ նորէն աղմուկ, նորէն փոթորիկ, նորէն... հայկական պարծենկոտութիւն, թէ ասանկ մեծարժէք ձեռագիրներ ունինք, ի՛նչ հարըստութիւն: Գիտէ՞ք, այս գողութեան պատմութեամբ ո՛րքան ուրախացան Հայերը, որ արար-աշխարհ իմացաւ թէ հարուստ վանքեր ունինք: Ոսկի պահող, բայց ծակ տաբատով, սոխ ու սխտորով կշտացող ու պարծենցող մարդոց կը նմանին Հայերը: Կամ թերեւս վարակուած են *քրիփթոմանի* կոչուած հիւանդութեամբ, զոր սկիւռներն ալ ունին: Սկիւռը ընկոյզ կը թաղէ, Հայը՝ ոսկի կամ... ձեռագիր:

Այս պայմաններուն մէջ՝ չե՞ս զարմանար անոնց վրայ, որոնք ազգային աղէտի ձեւ տուին գողութեան: Ի՞նչ է եղածը, եղբայր, ձեռագիրները փախեր են վանքէն՝ նկատելով որ... խոնաւ է վանքը: Եւ ուրեմն լաւ չէ՞ր ըլլար որ «փախած» ձեռագիրները մնային իրենց նախընտրած տեղը, փոխանակ մնալու... կովտունը:

Ներողութի՛ւն: 1952ին, *Ազդարարի* մէջ երեւցաւ յօդուած մը, Պարթեւ Սեւումեան ստորագրութեամբ՝ քննադատութիւն մը Երուսաղէմի Հայոց վանքին մատակարարութեան մասին ընդհանրապէս: Նոյն տարին, Մայիսի թիւով՝ *Սիոն* կը պատասխանէր, կատարուած քննադատութեան տալով, ի՛ր իսկ բառերով, որ եթէ «վանքը ի վիճակի չէ եղած իրեն (քննադատողին) պէս կովերէ կազմուած կովտունը պահել», իրաւունք չէր տար խօսիլ վանքին մասին՝ նոյն Սեւումեանին, զոր կ'անուանէր «ապաբարոյ վիժուկ» եւ նըման այլ պատուանուններ: Կը Կարծէ՞ք թէ վաղը նոյն ձեռագիրներուն մասին խօսելու իրաւունք կրնայ տրուիլ այն «կովերուն», որոնք կովտունին մէջ ապրելու բախտը չունին:

Օ՛, պիտի գա՛յ, պիտի գա՛յ օրը, երբ պիտի ըսենք.—

Ի՛նչ լաւ կ'ըլլար, որ օտար թանգարան մը դրուած ըլլային մեր ձեռագիրները, եւ այլեւս երբե՛ք, երբե՛ք, ձեռագիրներու մասին երբե՛ք պատճառ չէինք ունենար խօսելու:

Կը տեսնէ՞ք, ես չեմ կլլեր բառերս, ես դիւանագէտ չեմ, ես Հայ եմ:

ԱՐԱՉ

ՍԻՒՆԵԱՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բագրատունեաց թագաւորութիւնը չկրցաւ ստեղծել կեդրոնաձիգ իշխանութիւն մը: Ժ. դարուն անկէ անջատուեցան Արծրունեաց, Վանանդի, Սիւնեաց, Լոռիի իշխանութիւնները եւ կազմեցին առանձին թագաւորութիւններ:

Սիւնիքը Ժ. դարուն կը դրաւէր մեծ տարածութիւն՝ Սեւանայ լիճէն մինչեւ Մուղանի դաշտավայրը, մինչեւ Արաքս դետը: Այս ձեւով, ռազմական, քաղաքական եւ տնտեսական տեսակէտէն, առաջնակարգ նահանգներէն մէկն էր Հայաստանի մէջ: Յիշեալ դարուն երրորդ քառորդին (963) Սիւնեաց դահերէցութիւնը կը ստանձնէ Սմբատ Բ. իշխանը, որ իր կարողութիւններուն եւ աշխատանքներուն շնորհիւ մեծ հեղինակութիւն կը հաստատէ ոչ միայն Սիւնիքի, այլեւ՝ Բագրատունեաց եւ Աղուանից արքունիքներուն մէջ:

Բագրատունիները Ժ. դարու կէսերուն կը փորձեն Աղուանից թագաւորութեան ի վնասընդարձակել իրենց հողերը հիւսիսարեւելքի մէջ: Այդ պատճառով Աղուանից թագաւորները կը ջանան Բագրատունեաց դերիշխանութեան դէմ հանել Սիւնեաց աշխարհը:

Աղուանից թագաւորին խորհուրդով, Սմբատ իշխան, 970ին, ինքզինք կը հրաչակէ թագաւոր եւ կ'անջատուի կեդրոնէն:

Բագրատունի Աշոտ Գ. թագաւորը, նրկատի առնելով Սիւնիքին ռազմական եւ քաղաքական արժէքը Հայաստանի մէջ եւ խուսափելու համար արիւնահեղութենէ, կը հաշտուի նոր կացութեան հետ՝ շարունակելով բարեկամական կապ պահել Սմբատի հետ:

Սիւնեաց թագաւորութեան անկախութիւնը կը ճանչնան Պարսկաստան (կամ Խորասանի էմիրութիւնը), Վրաստան, Աղուանք եւ ուրիշներ:

Սիւնեաց թագաւորութեան մայրաքաղաքը նախ եղած է Ծղուկ (կամ Սիսիան) գաւառի Շաղատ բերդաքաղաքը, իսկ յետագային՝ Բազք գաւառի անառիկ Կապան – Բաղաբերդը:

Սիւնեաց Սմբատ թագաւորին յաջորդած է անոր զաւակը՝ Վասակ, որ իր թագաւորութեան սահմանները ընդարձակած է արեւելքի մէջ՝ Արցախի ուղղութեամբ, եւ որուն պատճառով պատերազմ տեղի ունեցած է Սիւնիքի եւ Աղուանքի միջեւ: Յաղթանակը կը տանի առաջինը:

Փաստերը ցոյց կուտան, որ Վասակ իշխած է մինչեւ 1040: Այս վերջինին յաջորդած է Աշոտ «իշխանաց-իշխանի» որդի Սմբատը եւ իշխած է քանի մը տարի միայն:

Իր աշխարհագրական դիրքով Սիւնիք միշտ եղած է ամուր պատնէշ մը հարաւարեւելքէն դէպի Հայաստան արշաւող օտար ուժերուն դէմ եւ Ժ.–ԺԲ. դարերուն Սիւնեաց թագաւորութիւնը կարեւոր դեր խաղացած է նաեւ կեդր. Հայաստանի վրայ արշաւող Ատրպատականի եւ Գանձակի էմիրութիւններու դէմ մղուող պատերազմներու ժամանակ: Ահա, անոր այս չափազանց կարեւոր դերին համար ալ Բագրատունեաց թագաւոր, Գագիկ Ա. բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատած է Սիւնեաց թագաւորութեան հետ, իսկ Սիւնեաց Վասակ թագաւորը, ընդունելով Գագիկ Ա.ի դերիշխանութիւնը, երկրի շահերէ առաջնորդուած, սերտ կերպով կապուած է այս վերջինին հետ:

Ժ. դարու վերջերը եւ ԺԱ. դարու սկիզբները հարաւ – արեւելքէն Սիւնեաց եւ Բագրատունեաց թագաւորութիւններուն համար լուրջ վտանգ կը ներկայացնէին թրքական հորդաները, որոնք կը ձգտէին առաջին հերթին դրաւել Արցախի մէջ գոյութիւն ունեցող հայկ. փոքր թագաւորութիւնները, ապա խուժել կեդրոնական Հայաստան: Երբ Արցախի մէջ կը մեռնին Սենեքերիմ եւ Գրիգոր թագաւորները, Գանձակի Փատլուն էմիրը կ'որոշէ դրաւել անոնց հողերը: Առաջքը առնելու մտօք այդ վտանգին, Գագիկ Ա. կ'որոշէ դիմել նախայարձակումի: 1003ին Բագրատունեաց եւ Սիւնեաց զօրքերը Վայոց ձորի ճամբով կը շարժին դէպի Արցախ, կը դրաւեն Խաչէն եւ Փառիսոս գաւառները եւ բերդեր:

Արու ժառանգ չունենալով, Վասակ թագաւորը իբրեւ թագաժառանգ կ'առնէ Աշոտ իշխանաց – իշխանին զաւակները՝ Սմբատ եւ Գրիգոր, որոնք յաջորդաբար թագաւորած են Սիւնիքի մէջ:

Սելճուկ Թուրքերու արշաւանքներէն համեմատաբար քիչ տուժած է Սիւնիք: Սիւնեաց Գրիգոր թագաւորը կ'ընդունի ձեւական կերպով Ալփասլանի դերիշխանութիւնը՝ պահելով ներքին ինքնիշխանութիւնը:

ԺԱ. դարու երկրորդ կէսին Սիւնիքի մէջ որոշ չափով կը զարգանայ տնտեսութիւնը, կը ծաւալի շինարարութիւնը: Այդ շրջանին Սիւնեաց հոգեւոր թեմը, Սիւնեաց թագաւորութեան հովանաւորութեամբ, կը փորձէ չենթարկուիլ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան: Սիւնեաց հոգեւոր թեմին դերը այնքան մեծ եղած է, որ ան կապ հաստատած է նաեւ Կիլիկիոյ հայկ. պետութեան հետ:

Գրիգորէն ժառանգած է Աղուանից իշխանազուն Սենեքերիմը, որ թագաւորած է 1084–1103:

Սենեքերիմին կը յաջորդէ անոր աւագ զաւակը՝ Գրիգոր (1103–1166):

Տ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՌՈՄԿԼԱՅ ԿԱՄ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ

Գ.

Կարելի է պնդել թէ Հռոմկլան անզուգական վայր մըն է, ուր դեղեցիկն ու վսեմը կը զուգորդուին: Լորէնս կ'ըսէ. «Հռոմկլայ սահմանափակ, բայց փառահեղ տեսարան մը կը պարզէ»: Սարեակն ու սոխակը կը դեղդեղեն հոն արհաւրոտ դահավէժներուն փակած թուփերուն մէջ: Ամեհի Եփրատին վրայ հատ ու կենտ զոհպավարները հեղասահ կը յառաջանան եղանակելով իրենց մելամաղձիկ ու ոլորուն երգերը հիւսիսի, ու երկու կողմի վրայ պարսպանման բարձրացած քարափներէն երգը կրկնակ արձագանգ կուտայ յիշեցնելով զանգերու զօղանջը: Վերջապէս Հռոմկլան է որ Հայոց պարգեւած է բանաստեղծ հայրապետ մը, որուն հաւատքը վսեմ էր այդ բերդի վէմերուն պէս, առաքինութիւնը ջինջ էր այդ դետերու եւ դահավէժներու պարզ եւ անդայտ օդին պէս, անոր երգը հմայիչ էր եւ հոգեթով այդ ապառաժներուն կառչած բոյլերու մէջ տաղերգող սոխակներուն պէս:

Մեծ մայրիկս կը պատմէր թէ ինք իր երախայութեան ատեն, այսինքն շուրջ 1850ին, Հռոմկլայի առջեւէն անցնելու պահուն մղկիթի ապակիներուն պսպղալը կը դիտէ եղեր: Հաւանաբար դեռ այն ատեն թրքական կառավարութիւնը չէր փոխադրուած Խալֆէթի, որ առ հասարակ Ուրումգալա կը կոչուի, անշուշտ ի յիշատակ Հռոմկլայի: Նկատողութեան արժանի պարագայ մըն էր հայաբնակ գիւղերուն շարուած ըլլալը Հռոմկլայէն ոչ թէ դէպի Այնթապ, այլ դէպի Թըլպաշար: Հռոմկլայէն դէպի Այնթապ, այսինքն արեւելքէն դէպի արեւմուտք Խրյամ–Քէրէթ – Կիւրէնիզ գծին վրայ եւ երկու կողմերը ոչ մէկ հայ բնակիչ կը գտնուէր: Սակայն հիւսիսէն սա' կերպով շարուած էին հայ գիւղերը.— Այնի – Ճիպին – Էհնէշ – Պալքըզ (աւերակ) – Նիզիպ – Մըզար – Օրուլ – Քէֆէր պոստան կամ Տանա Կեավըրըն քէօյիւ: Նիզիպ – Մըզար ճամբան քանի մը մղոն երկնցնելով հասած կ'ըլլայինք Թըլպաշար:

Կը կարծուի թէ Խալֆէթի կամ Խալֆաթ ասուրական եւ ուրարտական արձանագրութեանց խալփան է: Իբրեւ վաղեմի քաղաքի մը յարմար վայր Խալֆէթին այլեւայլ առաւելութիւններ ունի: Կակուղ եւ տոկուն կրաքարի հանքերէն ստացուող քարը տուներ շինելու մեծ դիւրութիւն կ'ընծայէ: Տէյիրմէն Տէրէսի անուն ձոր մը ունի, որ շուրջ մէկ մղոն դէպի արեւելք կ'երկարի եւ վերջաւորութեան մօտ սպիտակ կրաքարային ապառաժի ընդերքէն կը բխի ականակիտ աղբիւր մը, որու առատաջուր հոսանքը կը բանեցնէ ձորամէջի ջաղացքները: Ջուրը աւանին պէտքը լրացնելէ զատ՝ ձորին բերանը կառուցուած մասնաւոր ջրուղիներով ջուր կը հայթայթէ Եփրատի ափն ի վեր Պաշպոստան եւ ափն ի վար Պախջալար կոչուող շուրջ հինգ մղոն երկարութեամբ պարտէզներու շարքին:

Խալֆէթիի նաւամատոյցը՝ դետի երկու ափերուն՝ դիւրութիւններ կ'ընծայէ երթ ու դարձի: Հռոմկլայի առջեւ իրարու մօտ եւ գրեթէ ջուրին կից քարափներէն արեւմտեանը տակաւ կը հեռանայ Եփրատէն քանի Խալֆէթիին կը մօտենայ ճամբան: Այնպէս որ Խալֆէթիին դիմացը արեւմտեան աւազուտքը բազմաթիւ պարտէզներ կան, որոնց ջուր կը մատակարարէ բերդին արեւմտեան կողմը Մէրզմէնէն առնուած եւ բերդին տակէն անցնելով հարաւէն դուրս բերուած ջրուղի մը:

Խալֆէթիին առջեւն է դարձեալ որ մօտաւորապէս 500 ոտնաչափ դետեղերքէն բարձր եղող քարափը աղեղ մը կազմելով եւ տակաւ ցածնալով Եփրատին եղերքը կը հպի նաւամատոյցէն մէկ մղոնի չափ հարաւ: Դէպի Այնթապ եւ դէպի Էհնէշ – Նիզիպ տանող ճամբաները ահա այդ աղեղին վրայ կը ճղուին: Իսկ հետեւակներու համար դետափէն սարահարթ կը տանի ուղղակի արեւմտեան ուղղութեամբ կածան մը, որ տեղական բարբառով կը կոչուի Թիլէի եոլու (աղուէսի ճամբայ):

Մ. ՔԱՍՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՐԵՆԻ ՅՈՒՇԵՐ

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԸ ԲԵՆԿԱՅԻ ՄԷՋ

Մինչեւ 1915, եկեղեցւոյ առաւօտեան զանգին առաջին զօղանջին՝ գիւղը ոտքի է արդէն:

Տօնական օր ըլլալուն՝ դաշտային աշխատանք չկայ: Դպրոցը նոյնպէս փակ: Եկեղեցւոյ արարողութիւնները կը լրանան կէսօրէ առաջ, Համբարձման տօնը ոգեկոչելէ ետք: Այդ օրը գիւղին համար բացօթեայ ուրախութիւններու բացառիկ օր մըն էր:

Միջին տարիքի եւ երիտասարդ այրերը քանի մը խումբերու բաժնուած, ոմանք քարայծի որսորդութեան կ'երթան գիւղէն քանի մը քիլոմեթր հեռուն, խիտ անտառներու եւ հսկայ ապառաժներու ծերպերուն մէջ: Կամ թէ ձկնորսութեան՝ Եփրատի եղերքը որ կը կոչուէր Կռծողիկ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ, ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ

ԽՄԲ.— Երուսաղէմի վերջին պատերազմին առթիւ, կուտանք հատուած մը Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ... վիպերգութենէն, հրատարակուած 1938ին, — դրրուագ մը այն ահաւոր պատերազմէն, որ տեղի ունեցած է 70 թուականին՝ Քրիստոսէ ետք: Այս պատերազմը շատ կը յիշեցնէ կարքեդոնի աւերումը:

Եբրայեցիները, ցեղային հակամարտութիւններով կատաղօրէն թշնամի մէկը միւսին, պաշարուած են Հռովմայեցիներուն կողմէ: Յովսեպոս կը պատմէ այդ պատերազմը ամենայն մանրամասնութեամբ: Ի վերջոյ կը պարտուին պաշարեալները անօրինակ զոհաբերութիւններէ ետք եւ Տիտոս այս երկար կռիւներուն վրէժը կը լուծէ, կործանելով Երուսաղէմը, աշխարհացրիւ տարտղնելով ողջ մնացած Հրէութիւնը, — այդ ցրուումին խոր հետեւանքները ծանօթ են Պատմութեան, (քրիստոնէութիւնը շատ բան կը պարտի այդ իրողութեան):

... Երբ դարնան առաջին տերեւները բացուեցան, Տիտոս, երիտասարդ եւ տաղանդաւոր զինուորականը, որ ետքէն բարձրացաւ Հռոմի դահը, հրամայեց իր լեգէոնին քալել Երուսաղէմի վրայ:

Ու « մարդկային մակընթացութիւնը » բազմաթիւ թեւերով յառաջացաւ ծովեզերքէն դէպի ներս:

Առաջին առթիւ Եբրայեցիները ուրախացան, որ Տիտոսի ռազմավարութիւնը տեղի կ'ունենայ համաձայն իրենց դուշակութեան: Այդ ընթացքով դիւրին պիտի ըլլար իրենց պաշտպանողականը, եւ Երուսաղէմ պիտի կրնար դիմադրել, որովհետեւ ամրացուած էր համաձայն այդ ռազմավարութեան: Յարձակումը, կ'ըսէին անոնք, ապահովաբար տեղի պիտի ունենայ Զիթենեաց լերան կողմէն: Քաղաքը, որ կը բարձրանայ չորս բլուրներու վրայ, երեք կողմէ պաշտպանուած էր ցից զառիվերներով, որոնց ստորոտը կը բացուէր խորունկ ձոր մը, եւ աւելի անդին կը բարձրանար հսկայ բլուր մը: Այնպէս որ ճամբորդը մինչեւ որ չմօտենայ, չի տեսներ քաղաքը: Հիւսիսային կողմը բաց էր: Թշնամին անարդել կըրնար դալ, թափանցելով Գիսոնի հեղեղատէն մինչեւ Գեղբուայ լեռները, եւ յանկարծ դառնալով դէպի աջ, ուղղակի Երուսաղէմի պարիսպները:

Հռովմէական լեգէոնը աւլեց Փղշտացւոց երկրին մէջ բոլոր պահակազօրքերը, եւ յաջորդաբար ինկան Ոդողոմ, Գեթ, Մորստա եւ Մորիսէթ քաղաքները: Եւ յանկարծ Տիտոսի զինուորները տնկուեցան Երուսաղէմի բարձունքներուն վրայ: Եբրայական զօրքը առիթն իսկ չունեցաւ պատերազմ մղելու բացերը: Տիտոս յառաջ քշեց լեգէոնները եւ մայրաքաղաքը դարձաւ կղզի մը, որ կը ծփար հռովմէական «մակընթացութեան» մէջ: Ան սպայակոյտը հաստատեց Զիթենեաց լերան վրայ, եւ բանակը բաժնեց երեք օղակներու, զորս անցուց Երուսաղէմի վիզին: Եբրայեցւոց մայրաքաղաքը պաշարուած էր այլեւս երեք շղթայով: Տիտոս կտրեց ամէն հաղորդակցութեան միջոց, կտրեց նաեւ քաղաքին ջուրի ճամբաները: Եւ սպասեց, աշխարհակալի անդթութեամբ, որպէսզի որսը տառապի երկար հոգեվարքի մը վայրկեաններուն մէջ:

Երուսաղէմի պաշարումը զինուորական պատմութեան ամէնէն սարսափելի դրրուագներէն մէկն է: Եբրայական հին կորովը եւ հռովմէական յամառութիւնը կը պայքարէին նոյն ուժգնութեամբ, դէմ առ դէմ:

Եւ Երուսաղէմ դիմադրեց երկար ատեն:

Ի՞նչպէս պիտի վերջանար այս կռիւը, ոչ ոք դիտէր: Երուսաղիմացին չէր իսկ հարցներ իր հոգիին: Գիշերները կը նայէր լուսնկային, որ ճերմակ ու կլոր ծունկի մը նման դուրս կ'իյնար ամպերուն վերմակին տակէն: Աչքերով կը բրոնէր զայն, ու սաղմոս մը կը զրկէր, օգնութիւն եւ ազատութիւն կը հայցէր այդ ճերմակ ոսկորէն, ինչպէս բանաստեղծները իրենց տաղերը կ'ուղղեն անոր, երբ կը խօսին սիրականին մասին:

Յանկարծ, վերէն, Զիթենեաց լեռնէն, որ կը լոգնար լոյսի փոշիի մը մէջ, կը բարձրանար անուշ ձայն մը, կը տարածուէր օդին մէջ, կը թօթվուէր Երուսաղէմի վրայ: Հելլէններ շատ կային Տիտոսի բանակին մէջ, (ոմանք կը պնդէին թէ հելլենական արիւն ունէր նաեւ Տիտոս), եւ այդ վարձկան զինուորներն էին, երիտասարդ եւ մատղաշ, որ կ'երգէին Պինդարի եւ Սափոյի սիրային քերթուածները.

Լուսնկան մխրճուեցաւ ծովին մէջ,
Լուսնկային հետ՝ աստղերն ալ:
Գիշերը կէս եղաւ արդէն:
Ժամը կը սահի՛,
Ու ես, մինա՛կ, պառկեր եմ հոս:

Վարէն, Սիոնի միջնաբերդէն երկինք կը թռչէր թաւ ձայն մը, կարծես մենամարտելու համար թշնամի ձայնին հետ:

Ոտքի՛ ելիր, ոտքի՛ ելիր, Դեբորա՛,
Ոտքի ելիր, եւ հնչեցուր երգդ,
Ոտքի՛, Բարաք,
Բե՛ր գերիներդ, որդի՛ Աբենովամի:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար.)

ՊԱՏԱՍ

ՀՅՈՒՍԻՍԱՓՈՓ ՂՈՒԿՈՏՈՎՈՓ

Ֆրանսիայի պատմությունից հայտնի է, որ Ֆրանսիայի թագավոր Լյուդովիկոս ԺԴ-ի ժամանակ Ֆրանսիայի գահին էր հանրահռչակ արքայազն Հյուսիսափոփ Ղուկոտովոփը, որի անունը ամենուրեք հիացմունք էր առաջացնում իր ազնվության, քաջության և ռազմական հանճարի համար։ Նա ամենուրեք հաղթանակներ էր տանում, ամենուրեք նրա անունը հնչում էր որպես հաղթության խորհրդանիշ։ Նրա անունը հնչում էր ինչպես Ալեքսանդր Մակեդոնացու, Հաննիբալի, Կեսարի, Նապոլեոնի անունները։ Նա ամենուրեք հաղթում էր, ամենուրեք նրա զորքերը հաղթական էին։

Ֆրանսիայի հարևան Իսպանիայի թագավորը՝ Ֆերդինանդ Կաթոլիկը, նախանձում էր Հյուսիսափոփ Ղուկոտովոփի հաղթանակներին և ամեն կերպ ձգտում էր նրան ոչնչացնել։ Նա մի անգամ հրավիրեց Հյուսիսափոփ Ղուկոտովոփին իր մոտ, որպեսզի նրան ոչնչացնի։ Հյուսիսափոփ Ղուկոտովոփը գնաց Իսպանիա, որովհետև նա չէր կարող մերժել թագավորի հրավերը։ Նա

Մուրատեան եւ Տապաղեան քնտանիք – ները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ԷՕԺԻՆԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահը որ պատահած է Յունիս 18ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Յունիս 22) ժամը 14ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ,

10 պիս, Ռիւ Թուէն, Փարիզ 5րդ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

17 Bd. de Montmorency — Paris (16e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (25 Յունիս) չորեքնիս եկե – ղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսա – ւոր պատարագ եւ կատարուի հոգեհան – դիստ եկեղեցւոյ մէջ ծառայած բոլոր Հո – գեւոր Հովիւներուն, Թաղական Խոր – հուրդի հանգուցեալ բոլոր անդամներու, նիւթապէս թէ բարոյապէս օգտակար հանդիսացած բոլոր անձնաւորութեանց եւ թաղիս հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալնե – րուն հոգիներուն համար։

Աբարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30։ պա – տարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, հոգեհանգիստ՝ ժամը 11,30ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան։

Նախկին ցանկին գումարը 219.466 ֆ.

Ոմն իր գործի յաջողութեան համար 500 ֆրանք, Պ. Ռուժէ Պալեան, Պ. Զէր – քէզեան 100ական, Տիկին Մարգարիտ Շմաւոնեան 50, Տիկին Սրբուհի Հայրապետեան 20 ֆ.։ Ընդհ. գումար 220.236 ֆ.

ՄԱՐՍԷՅԻ ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութիւնը կազմակերպած է իր ամառ – նային աւանդական խնդալառ չոգենա – ւազատոյտը դէպի Քասիսի ծովափը, 2 Յուլիս, Կիրակի։

Շոգենաւը պիտի մեկնի, առաւօտեան ժամը ճիշդ 7ին, Քէ տէ Պելժի, Լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն։

Փափաքողները կը հրաւիրուին այժմէն ապահովել իրենց մուտքը դիմելով իրենց արդէն ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին

M. YAVER
37 bis, Rue Thubaneau
Tél. : 20-26-74 — MARSEILLE 1er

Ամէնէն ուշը երեքշաբթի 27 Յունիս։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղի ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի (21 Յունիս) ժամը 15ին Ազգ. Տան սրա – հը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ըն – կերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գըտ – նուիլ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՅԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի չրջանի 26րդ պատգամաւորա – կան ժողովը Յունիս 24ին Վալանսի մէջ, Շաբաթ օր, Հայ Աւետարանականներու սրահին մէջ՝ 18, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս, (Տրոմ)։

Ա. նիստը կը բացուի առաւօտեան ժա – մը 9ին։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կոլնոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ան – դամուհիները այս Չորեքշաբթի երեկոյ – եան ժամը 8ին դպրոցի սրահին մէջ։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ան – դամուհիները այս Չորեքշաբթի կէսօրէն հաք ժամը 4ին սովորական հաւաքավայրը եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հաճի Նոտարեան եղբայրները 100 ֆր. կը նուիրեն վարժարանին նոր դասարան – ներու շինութեան։

(Առանալ «Ծառայ»էն)։

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վար – դան Հնչակեան միութեան, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կազ. Խաչի մասնաճիւղին։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Արնուվիլի եկեղեցւոյ կից սրահը։

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

Կազմակերպութեամբ Առնուվիլի Անա – բատ Յղութեան Քոյրերուն, այս Կիրակի ժամը 16ին, Ժողովրդապետական հանդի – սասրահին մէջ

69, Avenue Henri-Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Մուտքը ազատ է

Երթեւեկի միջոց՝

de la Gare du Nord prendre le train pour Villier-le-Bel

ժամը 3,10ին

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միու – թեան, կազմակերպուած է դաչտահան – դէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, փոն թ'Էվէքի պաղ աղբիւրին եղերքը, Պ. Հ. Տէրտէր – եանի տան կից պուրակին մէջ։

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նը – կատի ունենալ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Ծառայ»ի վարչութիւնը, ի դէմս մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պա – հեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հա – կառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձի, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն։ Հակառակ անոր նաեւ, որ իրրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդդիմէր փարիզեան օրաթերթերու բա – ժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատուածառութեան համար, անհամե – մատ տարբերութիւն մը դնելով երկու դիներուն միջեւ։

«Ծառայ», համաձայնութեամբ Փարիզ – եան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւս – թըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան դինի փոփոխու – թիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1էն պիտի բարձրացնէ բաժնեդինը։

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուե – լու ներկայ սակէն, փակելու համար ի – րենց բոլոր առկախ հաշիւները։

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺԱՆԵ – ԳԻՆ ԿԸ ԴԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՌԵԱՆ

Ահա գիրք մը, զոր պէտք է կարդայ ամէն Հայ։ Քաղաք մը, պարծանքը Բիւ – թանիոյ չրջանի Հայութեան, որ մարտի – րոսացաւ ենթարկուելով թրքական հրէ – չային աներեւակայելի վայրագութեանց։ Գինը 5 ֆրանք։ Ստանալու համար դիմել «Ծառայ»ի խմբագրութեան, Մերիկեան դրատուն (13 Րիւ տէ Տոմինիքէն, Մար – սէյլ), հեղինակին (9 Րիւ տէ Էռօ, Մար – սէյլ)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն

Հ. Բ. Ը. Միութեան բազմերախտ հիմնադիր եւ Ազգային բարերար

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ,

ՆՈՒՊԱՐ ընտանիքի հանգուցեալ անդամներուն,

Բարերար ողբ. ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Միութեան բոլոր ողբացեալ Հիմնադիրներուն, Բարերարներուն, անդամներուն եւ պաշտօնեաներուն։

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ յարգելու համար հանգուցեալներուն յիշատակը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մրցանակաբաշխութիւնը եւ Դաշտահանդէսը Յունիս 25ին, Կիրակի, ժամը 15էն 22, դպրոցին պարտէզին մէջ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Դիւրամատչելի պիւֆէ *Մուտքերու մասնակցութիւն 2,50 ֆ.*

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ որ փանթէնէ ն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռէնոի Փավիյոն։

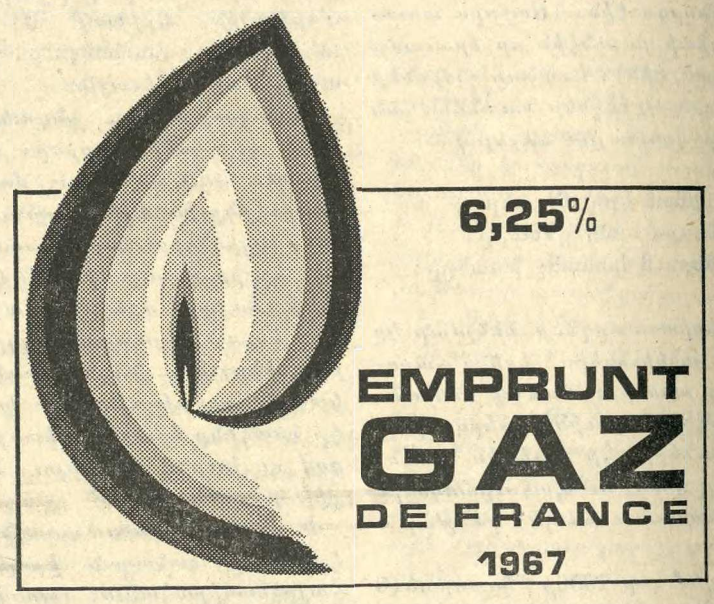

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան եւ Փոթորիկ խումբերու ժողովը այս Ուր – բաթ (Յունիս 23) իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ» խումբի բոլոր ընկերները այս Բ. չաբթի դիշեր (26 Յունիս) ժամը 8,30ին Մշա – կոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Շրջ. Վարչութիւնը կը հաղորդէ իր մասնաճիւղերուն եւ ծնողքներուն թէ ա – ւարտած են Յուլիս ամսուան արձանա – դրութիւնները։

Օգոստոս ամսուան համար կը չարու – նակուին։

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ կէսօրէ հաք ժամը 15էն 19ը։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակաբաշխութեան տարեկան հանդէսը, Ուրբաթ, Յունիս 23, երեկոյ – եան ժամը 21ին Մ.Պէչիկթաշլեան–Գ.Մ. Ալէմշահ սրահը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՍՊԱՆԻԱ

(Ս. ՍԵՊԱՍԹԻԱՆ, ՎԻԹԹՈՐԻԱ, եւ վերադարձի այցելութիւն նաեւ ԼՈՒՐՏ)

Մեկնում՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ին
Վերադարձ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 27ին

Արձանագրութեան եւ մանրամաս – նութեանց համար դիմել՝
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
(Métro : Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԵՒ ԱՐՔԻՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

Կիրակի 25 Յունիս ամբողջ օրը, առաջին անգամ ըլլալով
BAR TERMINUS
117, Chemin de Merlan
շէեղ պարտէզին մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
հայկական եւ եւրոպական պարեր

Ճոխ պիւֆէ, չամբուրով խորոված

Պուլի մրցում։ Կը խնդրուի մասնակ – ցիլ ուզողներէն իրենց պուլերը միա – սին բերել։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԴՆԱՅՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ
31 Յուլիս – 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տե – ղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն. —

Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40
Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON
M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE
M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86
M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայման – ժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14։

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 22 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10942 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.942

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՕՍՔԸ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ ՄԵԾԵՐՈՒՆ

Զինադուլը առիթ կ'ընծայէ չափելու մեծութիւնը վերջին աղէտին, որուն ենթարկուեցան Արաբները Իսրայէլի անակնկալ յարձակման հետեւանքով:

Օտար թղթակիցներ երկար մանրամասնութիւններ կուտան պատերազմական գործողութեանց մասին:

Սինայի անապատին մէջ կորսուած եգիպտացի զինուորներէն վերապրողները տակաւին կ'անցնին Սուէզի ջրանցքը, անսուազ եւ ուժասպառ:

Կարմիր Խաչի օդանաւերը կը հաւաքեն աւազներու վրայ մնացած վիրաւոր զինուորները եւ զանոնք կը փոխադրեն Եգիպտոսի հիւանդանոցները:

Մոնտի թղթակիցը կը հաղորդէ, որ վիրաւորներով լեցուն են Գահիրէի, Իսմայիլիայի, Սուէզի, Փորթ Սայիտի, Թանթայի, Զակազիկի, Պիլպէյսի եւ այլ քաղաքներու հիւանդանոցները:

Ստոյգ թիւ մը չկայ: Վիրաւորները տասը հազա՞ր են, տասնըհի՞նգ հազար թէ երեսուն հազար:

Միջազգային մամուլի ներկայացուցիչները անձամբ այցելելով հիւանդանոցները, հաստատած են, որ վիրաւորներու հարիւրին 75ը նափալմի այրուցքներէ կը տառապի եւ թէ անոնցմէ հարիւրին 50ը կարելի պիտի չըլլայ փրկել:

Իսրայէլի զինուորական իշխանութիւնները 20·000 հոգի կը հաշուեն սպաննուած եգիպտացի զինուորներու թիւը: 550 եգիպտական հրասայլեր քանդուած են Սինայի մէջ՝ թնդանօթներու եւ օդանաւերու արձակած ռումբերէն:

Միւս ճակատին վրայ, Յորդանանի դրաւեալ վայրերէն հազարաւոր արաբ գաղթականներ կ'ապաստանին Ամման, ուր կը տեղաւորուին դպրոցներու եւ այլ շէնքերու մէջ, ահաւոր պայմաններու տակ:

Եգիպտոսի, Յորդանանի, Սուրիոյ, նոյնիսկ Ալժերիոյ մէջ ատելութիւնը Իսրայէլի դէմ օրէ օր կ'աճի:

Մինչ Ամերիկայի մէջ դիւանագէտները ճառեր կը խօսին՝ անդին արաբական երկիրները կը մտածեն փոխ-վրէժի մասին:

Խորհ. Միութիւնը օդանաւ եւ հրասայլ կը փութացնէ Եգիպտոս՝ քանդուածներուն տեղը լեցնելու համար: Բազմաթիւ ռուս զինուորական մասնագէտներ հասած են Գահիրէ:

Նախագահ Նասրը իր դիրքը աստիճան մը աւելի ամրապնդեց ժողովուրդի տարերային հանրաքուէէն ետք: Հանրապետութեան նախագահի իր բարձր պաշտօնին միացուց կառավարութեան վարչապետի եւ ընկերվարական միակ կուսակցութեան նախագահի պաշտօնները ալ:

Իր այս երրեակ հանգամանքներով լայն աստիճանաչափի վրայ մաքրագործման կ'ենթարկէ բանակը, բազմաթիւ սպաներ հանգստեան կոչելով կամ զինուորական ատեանի յանձնելով:

Բանակի հրամանատարները կը մեղադրուին, որ չեն կատարած իրենց պարտականութիւնը: Յունիս 5ի առտուան օդային անակնկալ յարձակումէն ետք եգիպտական օդանաւերը հրաման չեն ստացած պաշտպանութեան համար համար օդ բարձրանալու: Անշարժ մնացած են օդակայաններու մէջ եւ տեղն ու տեղը քանդուած թշնամի օդանաւերու ռումբերով:

Իսրայէլի լրտեսական սպասարկութիւնը տեղեակ էր արաբական երկիրներու զինուորական եւ ռազմագիտական բոլոր գաղտնիքներուն:

Կասկածներ կան արաբ կարգ մը զինուորականներու մասին, ինչպէս կը գրեն օտար թղթակիցներ:

Զինուորական ատեանները երեւան պիտի հանեն անշուշտ յանցաւորները, եթէ կան:

Իսրայէլ յաղթեց զինուորական դետնի վրայ եւ հող գրաւեց: Սակայն չյաջողեցաւ իր բուն նպատակին մէջ: Այսինքն չկրցաւ տապալել Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի «յառաջդիմական» վարչաձեւերը, ինչպէս Արաբները կ'ըսեն թէ ծրագրած էր:

Այժմ Մոսկուա մէկ կողմէ դիւանագիտական ճամբով կը ջանայ Հրեաները հեռացնել իրենց գրաւած հողամասերէն: Միւս կողմէ կը սպառազինէ արաբական երկիրները, նպատակ ունենալով վերահաստատել Մերձաւոր Արեւելքի մէջ իր հմայքը, որ մեծապէս տուժած է վերջին դէպքերուն հետեւանքով:

Ամերիկա պաշտպան կը կանգնի Հրեաներուն:

Կարծէք թէ բուն շահակիցները ձայն չունին եւ Մեծերն են, որ պիտի որոշեն հաշտութեան պայմանները:

Պիտի յաջողի՞ն գոհացնել կողմերը եւ վերահաստատել խաղաղութիւնը:

Սպասենք եւ յուսանք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԻԻ ԵՈՐՔ

ՃՈՆՍԸՆ Կ'ՈՒՉԷ ԿՈՍԻԳԻՆԸ ՏԵՍՆԵԼ ԲԱՅՑ...

Ազգաժողովի երկրորդ նիստին խօսեցան Կոլտպերկ (Մ. Նահանգներ) Նուրետտին էլ Աթասի (Սուրիա), ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիոյ եւ Սէուտական Արաբիոյ պատուիրակները: Նիստի բացման Ու Թան պատասխանած էր Էպանի (Իսրայէլի Արտաքին նախարարը) որ ամբաստանած էր զինքը ՄԱԿի ուժերը քաշած ըլլալուն համար:

Կոլտպերկ կրկնեց ամերիկեան ծանօթ տեսակէտները ու ներկայացուց ամերիկեան բանաձեւը, որ հետեւեալն է.—

«Ազգաժողովը

« Նկատի առնելով որ կրակը դադրած է Միջին Արեւելքի մէջ ինչպէս պահանջած էին Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւերը:

«Նկատի առնելով այն իրողութիւնը որ Միացեալ Ազգերու նպատակն է միջազգային գործունէութեանց ներդաշնակութեան կեդրոն մը ըլլալ,

1)«Կը վաւերացնէ իրագործուած զինադուլը ըստ Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւներուն եւ կը պահանջէ որ շահակից կողմերը յարգեն այդ զինադուլը:

2) Կ'որոշէ որ իր նպատակը պէտք է ըլլայ կայուն եւ տեւական հաշտութիւն մը Միջին Արեւելքի մէջ:

3) Կը նկատէ թէ այդ նպատակին պէտք է հասնին բանակցուած կարգադրութիւններով երրորդ կողմի մը մասնակցութեամբ եւ որ հիմնուած պիտի ըլլայ.— Ա.) Անմեղ նաւարկութեան ազատութեան վրայ:

Բ) Գաղթականաց հարցին արդար լուծումի մը վրայ:

Գ) Զէնքի հայթայթումի սահմանափակումի եւ արձանագրութեան:

Դ) Գերիշխան Պետութեանց իրաւունքին վրայ, խաղաղութեան եւ ապահովութեան մէջ:

4) Կը պահանջէ Ապահովութեան Խորհուրդին կացութիւնը մնայուն քննութեան տակ պահել:

Ինչպէս կը տեսնուի ոչ մէկ խօսք կայ այս բանաձեւին մէջ ինչ կը վերաբերի իսրայելեան զօրքին քաշուելուն:

Գալով Կոսիգին – Ճոնսըն հանդիպումի մը հաւանականութեան, ոչ մէկ բան որոշ է այդ մասին: Ճոնսըն յայտնած է թէ տրամադիր է տեսնուելու խորհրդային վարչապետին հետ բայց այդ նպատակաւ Նիւ Եորք երթալու միտք չունի, Կոսիգինն ալ Ուոշինկթըն երթալու տրամադրութիւն չունի: Պահ մը խօսուեցաւ Ֆէմփ Տէյվիտի մասին բայց ոչ մէկ ստոյգ բան կայ այդ մասին:

ԹԵԼ-ԱՎԻՎ

ԷՇՔՈԼ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՆԱՍՐԻ ՀԱՆԴԻՊԵԼՈՒ, ԲԱՅՑ...

Իսրայելեան դահլիճը միաձայնութեամբ դէմ արտայայտուած է Կոսիգինի յայտարարութեանց: Իսրայելեան կառավարական համախմբման եօթը կուսակցութիւններէն ամէնէն ձախը՝ Մափամը, բոբողոքած է խորհրդային վարչապետին յայտարարութեանց դէմ: Իսրայէլի համայնավար կուսակցութիւնը որ մաս չի կազմեր կառավարական համախմբման, դէմ արտայայտուած է Մոսկուայի բըռնած դիրքին:

«Ոչ միայն Կոսիգին ջիղերու պատերազմը կը շարունակէ, կ'ըսեն իսրայելեան քաղաքական շրջանակները, այլեւ Իսրայէլի դէմ կ'որդեգրէ ամէնէն ծայրայեղ արաբական երկիրներուն տեսակէտը»:

Երկու եզրակացութիւն կը քաղեն Կոսիգինի ճառէն: Կը խորհին թէ իր ծայրայեղ դիրքով, Խորհ. Միութիւնը պիտի չկարենայ Ազգաժողովին մէջ ձեռք ձգել այնքան ձայն որքան կը կարծուէր Թել-Ավիվի մէջ:

Գալով Լեւի Էշքոլի, բաւականացած է յայտարարելով որ Կոսիգինի ճառը «անուանարկիչ էր: Հիմա միայն մէկ խօսք ունիմ ըսելիք, իր ընթացքով վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին, Խորհ. Միութիւնը ոչ մէկ իրաւունք ունի բարոյականի դաս տալու Իսրայէլի»:

Անշուշտ նոյն ձեւով չէ ընդունուած Ճոնսընի ճառը թէեւ Իսրայելցիներուն համար Միացեալ Նահանգներու նախագահն ալ որոշ բան մը չէ ըսած:

Նախկին վարչապետ Պեն Կուրիոնի դիրքը որոշ է: Անզիջող է Երուսաղէմի նկատմամբ, Իսրայէլի մայրաքաղաքն է եւ ոչ ոք թող վախնայ Ս. Վայրերուն համար. «աւելի դէշ պիտի չընենք քան ինչ որ Խաչակիրներն ու մահմետականները ըրին մեզմէ առաջ»:

Կողմնակից է արաբ պաղեստինեան ինքնավար Պետութեան մը ստեղծման իսրայէլ – արաբ համադաշնակցութեան մը մէջ: Շեշտելով թէ իր անձնական կարծիքն է զոր կը յայտնէ, կ'ըսէ նաեւ թէ կողմնակից է ուղղակի բանակցութեանց արաբ իւրաքանչիւր Պետութեան հետ: Ըստ իրեն իսրայելեան կառավարութիւնը կրնայ առաջարկել նախագահ Նասրի հաշտութեան դաշինքի մը ստորագրութիւնը որով Եգիպտոս յանձն կ'առնէ ճանչնալ Սուէզի ջրանցքին, Աքապայի ծոցին ազատ անցքը որու փոխարէն Իսրայէլ կ'ընդունի Սինայէն քաշուիլ:

Գալով ներկայ վարչապետին՝ Էշքոլ տրամադիր է Նասրի, Հիւսէյնի կամ ոեւէ ուրիշ արաբ ղեկավարի հանդիպելու: Շարմ էլ Շէյխի մէջ խօսելով, Թիրանի նեղուցին վրայ ուր «ամէն բան սկսաւ» ըստ իրեն, Էշքոլ յայտարարած է.— Պատրաստ եմ հանդիպելու գնդ. Նասրի, Հիւսէյն թագաւորի կամ ուրիշ ոեւէ արաբ ղեկավարի՝ խօսակցութիւններ ունենալու համար որեւէ պահու, որեւէ տեղ, ցամաքի կամ ծովու վրայ»: Էշքոլ աւելցուցած է որ «յոխորտանքով չէ որ նման առաջարկ մը կ'ընեմ: Կ'ուզենք անցեալը մոռնալ եւ աշխատիլ տեւական խաղութեան մը համար»:

×

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱԲ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ամէն կողմ մարմիններ կազմուած են օգնութեան փութալու համար պաղեստինցի գաղթականներուն: Ինչպէս ծանօթ է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը հարիւր հազար տոլար յատկացուցած է:

Պէյրութի մէջ ընդառաջ երթալով Խորէն Կաթողիկոսի կոչին, յանձնախումբ մը կազմուած է նոյն նպատակով:

ՊՈԴԳՈՐՆԻ ԳԱՀԻՐԷ ՀԱՍԱՒ

Նախագահ Պոդգորնիէն առաջ, Գահիրէ ժամանած է Պաշտպանութեան խորհրդային նախարարը:

Կ'ըսուի թէ Նասրի դիմումին վրայ է որ Պոդգորնի Գահիրէ գնաց (Պրիոնեէն անցնելով ուր Թիթօն տեսաւ) բայց կ'ըսուի նաեւ թէ խորհրդային առաջարկով է որ Նասր նման հրաւէր մը ըրած է: Հաւանական կը նկատուի որ Պոդգորնի փորձէ արդարացնել խորհրդային քաղաքականութիւնը վերջին շաբաթներու ընթացքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԷՆԻ մէջ նոր դժուարութիւններ ծագած են Մեծն Բրիտանիոյ համար: Ծանր միջադէպերու հետեւանքով 20 մեռեալ եւ 26 վիրաւոր կար առջի օր: Անգլիացիները այլեւս տունէն դուրս չեն ելլեր:

ՈՒԻԼՍԸՆ Լոնտոն վերադարձաւ բայց երեսփոխաններու չկրցաւ ըսել թէ ի՞նչ է (Ֆրանսերէն բառերով ինչպէս կը խնդրէր երեսփոխան մը) տը Կոլի պատասխանը Անգլիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային «այո» կամ «ոչ»: Բրիտանական մամուլը քիչ մը կը հեգնէր արդէն այս հանդիպումը «Բ. դասակարգի» հանդիպում որակելով, ինչպէս կ'ըլլայ Ֆութպոլի մէջ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նախագահը՝ Պումետիէն նամակ մը զրկած է Նախագահ տը Կոլի, Արտաքին իր նախարարին միջոցաւ որ զայն անձամբ յանձնած է տը Կոլի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Յառաջ»ի վարչութիւնը, ի գին մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պահեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հակառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձք, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն: Հակառակ անոր նաեւ, որ իբրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդգրկէր փարիզեան օրաթերթերու բաժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատավաճառութեան համար, անհամեմատ տարբերութիւն մը դնելով երկու գիներուն միջեւ:

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը:

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուելու ներկայ սակէն, փակելու համար իրենց բոլոր առկախ հաշիւները:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Փրոֆ. Ավրամ Կալանթի հրեայ պատմագէտ մըն է, նախկին դասախօս Պոլսոյ թրքական համալսարանին, որ պրպտումներ կատարած է նաեւ Հայոց պատմագրութեան մէջ, մասնաւորաբար Բագրատունիներու ծագման մասին: Այս յօդուածը քաղուած է «Լ'Էթուալ տիւ Լըվան» շաբաթաթերթէն:

Հրեաներու նպաստին պատմութիւնը ոչ թէ մերն է, այլ հայ պատմագէտներուն գրածը: Մեր կարգին ունեցանք այս նիւթին շուրջ գրելու պրակ մը «Բագրատունիք կամ հայ-հրեայ աղանդ մը» խորագրով, ուր խօսեցանք Քրիստոնէութեան Ա. դարերու հայ-հրեայ յարաբերութեանց մասին:

1947ին հրատարակեցինք թուրքերէն աշխատութիւն մը, «Թիւրքլէր վէ Եահուտիլէր», որու Բ. գլուխը նուիրեցինք Մերձաւոր Արեւելքի համայնքներու հարցին, Քրիստոնէութեան զարգացումէն առաջ եւ ետքը: Այս տուեալներէն զատ, մեր Պատմական Ժողովածուին մէջ աւելցուցինք հրեայ համայնքներ պարունակող քաղաքներուն անունները, նոր աղբիւր մը հայթայթելով, որուն շնորհիւ կրնանք դաղափար մը կազմել Երուսաղէմի տաճարին կործանումէն ետք Իսրայելացիներու գաղթին ծաւալին մասին:

Գրական հին վաւերաթուղթերը չեն յիշատակեր վաճառական դասը: Պատճառն այն է որ Մեծն Տիգրանի եւ Արշակունեաց թագաւորութեան շրջանին եւ հաւանաբար նաեւ Մարզպաններու, — այսինքն Հայաստանի Սասանեան կառավարիչներու շրջանին, — `Հայաստանի առեւտրական կեանքին մէջ գլխաւոր դերը կը կատարէր սեմական գաղութը, գլխաւորաբար Հրեաներ ու Սուրիացիք:

Հին Հայաստանի մէջ այս գաղութին խաղացած կարեւոր դերը կը տեսնուի նաեւ հայերէն գրաբարի մէջ, որուն ամէնէն գործածական բառերը փոխ առնուած են սեմական լեզուէ, ինչպէս շուկայ, խանութ, հաշիւ, գաղութ:

Հրեաներուն եւ Սուրիացիներուն գործածած լեզուները սեմական ճիւղին կը պատկանին եւ քերականական խիստ ճոխ նմանութիւններ ունին: Այսպէս սուրիական շուկայ, խանութ, եւ հաշիւ բառերը թեթեւ տարբերութեամբ մը եբրայեցերէնի մէջ կը հնչուին շուք, հանութ եւ հիշպոն:

Փաւստոս Բիւզանդ եւ Մովսէս Խորենացի ուղղակի հատուածներ կը պարունակեն սեմական այդ գաղութի մասին: Ահաւասիկ օրինակներ: (ԽՄԲ.— Կու տանք իր թարգմանութիւնը, զանց կ'առնենք գրաբար բնագիրը).—

«Եւ անոնք, Շապուհ Բ.ի զինուորները, գրաւեցին ու կործանեցին Արտաշատ մայրաքաղաքը, քանդեցին անոր պարիսպը, յափշտակեցին հոն կուտակուած հարըստութիւնը եւ ամբողջ քաղաքը գերի վարեցին: Արտաշատէն գերի վարեցին 9·000 հրեայ ընտանիք, զոր Արշակունի Տիգրան գերի բերած էր Պաղեստինի երկրէն եւ 40·000 հայ ընտանիք, զոր տարին Արտաշատ քաղաքէն»: (Փաւստոս, Դ. 55):

« Անոնք գրաւեցին Երուանդաշատ մեծ քաղաքը եւ գերի վարեցին 20·000 Հայ ու 30 հազար Հրեայ եւ քաղաքը հիմնայատակ կործանեցին »: (Նոյն տեղը):

«Յետոյ գրաւեցին Բագրեւանդ գաւառի Զարեհաւան քաղաքը եւ տարին 5000 տուն Հայ ու 8000 տուն Հրեայ եւ քաղաքը հիմնայատակ կործանեցին»: (Նոյն տեղը):

«Գրաւեցին նաեւ Աղիհովիտ գաւառի Զարշաւան (*) մեծ քաղաքը, հիմնայատակ կործանելով 14·000 հրեայ տուն եւ 10·000 հայ տուն»: (Նոյն տեղը):

«Անոնք գրաւեցին նաեւ Վան բերդաքաղաքը, որ կը գտնուի Տոսպ նահանգին մէջ, հրդեհեցին զայն, հիմերը քանդեցին եւ գերի վարեցին 5·000 տուն Հայ եւ 18 հազար տուն Հրեայ: Հայոց Մեծն Տիգրան թագաւորն է որ Հիւրկանոս քահանայապետին հետ գերի վարեց հրեայ այս բոլոր բազմութիւնները, զոր Շապուհ Բ.ի բանակները գերի տարին Հայերուն երկրէն: Մեծն Տիգրան, իր իշխանութեան օրովն է որ այս բոլորը առած տարած էր ու տեղաւորած հայկական քաղաքներուն մէջ»: (Նոյն տեղը):

«Եւ յետոյ Շապուհի զինուորները գրաւեցին Նախիջեւան քաղաքը, զայն քանդեցին եւ անկէ բոլոր գերիներուն հետ տարին 2000 տուն Հայ եւ 16 հազար տուն Հրեայ»: (Նոյն տեղը):

ՓՐՈՖ. ԱՎՐԱՄ ԿԱԼԱՆԹԻ

*) ԽՄԲ.— Սխալմամբ Զարշաւան գրած է, պէտք է ըլլայ Զարիշատ:

ՀՌՈՄԿԼԱՅ ԿԱՄ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Աղեղի վրայի ջորեպանի ճամբայէն շատ աւելի գիւրին է գետին արեւմտեան եղերքէն դէպի հիւսիս յառաջանալով Հռոմկլայի լեզուանման հրուանդանին շուրջը դարձող եւ անոր հիւսիսային արեւմուտքէն դէպի Ռապանի դաշտը ուղղուող ճամբան: Ասոր համար է որ Խալֆէթիի, եւ անկէ երեք մղոնի չափ դէպի արեւելք՝ Եփրատի քարափին շարունակութիւնը եղող անջրդի սարահարթին վրայ շինուած Ճիպին գիւղի տնտեսական յարաբերութիւնները առաւելաբար դէպի Ռապանի կամ աւելի ընդարձակ առնելով դէպի պատմական Կոմմագենէի կողմն էր:

Ճիպին գիւղը մօտաւորապէս 150 տուն բնակչութիւն ունէր: Ասոնցմէ 100 տուն Հայեր էին, իսկ մնացեալը՝ կէս-կէսի կոչուող աղանդաւորներ: Շուրջ 100 տընուոր Հայութիւնը կը բաժնուէր երկու գլխաւոր տոհմերու, — Կըրպէկներ եւ Փանոներ: Փանոները շուրջ 15 տուն էին եւ կը պատկանէին կաթոլիկ եկեղեցիին: Կըրպէկներէն Արոյեան, Սար(ը)եան եւ քանի մը այլ գերդաստաններ կը պատկանէին Հայ Աւետարանական եկեղեցիին, իսկ շուրջ 60-70 ծուխ՝ Հայաստանեայց եկեղեցիին:

Ճիպինէն հազիւ երեք մղոն հեռաւորութեամբ եւ դէպի հարաւ երկու գիւղեր կը կոչուին Արամ եւ Արահ, որոնց բնակչութիւնը Ճիպինի կէս-կէսիներու աղանդին կը պատկանէր: Ճիպինի հիւսիսային կողմը քանի մը մղոն հեռուն կայ Իօմէկլի քրտական գիւղը եւ աւելի հիւսիս Եփրատի եղերքը Այնի գիւղը:

Ճիպինի սարահարթը բացառապէս յուռթի սակայն բացարձակապէս անջրդի հող ունի: Ճիպին իր խմելիք ջուրը կը ստանար ժայռափոր ջրամբարներէն, որոնք անձրեւային եղանակին կը լեցուէին. իսկ գիւղին արեւելեան կողմը՝ քարընկէց մը անդին՝ ձորակի մը բերանը կապուած էր ամբարտակով մը եւ արհեստական լիճի մը վերածուած, ուր անձրեւառատ տարիներուն մինչեւ Օգոստոս ջուր կը գտնուէր՝ անասուններուն խմելու եւ պատանիներուն լոգնալու ծառայող: Ճիպինէն շուրջ մէկ մղոն հիւսիսային արեւմուտք կար Սուրբ Սանտըխ (Սանդուխտ) սրբարանը: Ճիպինի գործածած թուրքերէնի մէջ հարիւրեակ մը հայկական բառեր կային:

Ճիպինցիք կը գործածէին առաւելաբար Պէլէսիրի նաւամատոյցը, որ Հռոմկլայէ մղոն մը դէպի հիւսիսային արեւելք գիւղակ մըն էր Եփրատի ձախ ափին՝ մաշած ու զարմանազան ձեւեր ստացած կրաքարային կարկառներու մէջ ծուարած: Պէլէսիրէն Եփրատը անցնելէ ետքը ճամբան կամ դէպի Ռապան կ'ուղղուէր եւ կամ Մէրզմէնը անցնելով, դէպի հարաւային արեւմուտք Քէօսէլէր քիւրտ գիւղը կը հասնէր, ուր Խալֆէթիէն եկող ճամբուն միանալով Այնթապ կ'երթար:

Խալֆէթին, Ճիպինը եւ իրենց հարեւան քանի մը գիւղեր Եփրատին արեւելքը կառուցուած ըլլալուն հակառակ փայտի, ածուխի եւ անտառային այլ արտադրութեանց համար հարկադրուած էին դիմել Հռոմկլայէն դէպի արեւմուտք եւ հիւսիս: Առեւտրական եւ այլ գործառնութեանց համար ալ առաւելաբար կը նախընտրէին արեւմուտք դիմել, որով տնտեսական աշխարհագրութեան տեսակէտով Հռոմկլայի եւ Կոմմագենէի մաս կը կազմէին: Այսուհանդերձ Այնթապն էր իրենց մեծ շուկան, ուր ջորիներով կը փոխադրէին իրենց ամբարած պիստակը, մորթը, բարակը (միլ՝ տեղական բարբառով, որ անշուշտ միլհ — աղ արաբերէն բառն է), գխտորը, մրգեղէնը եւ այլ գիւղատնտեսական վաճառքներ:

Խալֆէթիի եւ Ճիպինի բնակիչները հակառակ Հռոմկլայէն հեռու եւ Եփրատին արեւելեան կողմը ըլլալուն՝ կը սիրէին իրենք զիրենք կոչել Ուրումգալալը, Էհնէչցիներուն պէս, որոնք թէեւ Հռոմկլայէն շուրջ վեց մղոն աւելի հարաւ էին, սակայն Հռոմկլայի պէս Եփրատի արեւմըտեան եղերքն էին:

Արդ, կրնանք համարձակութեամբ ըսել որ Հռոմկլայ կամ Տէր Ներսէս եւ իր շրջակայքը՝ գետին թէ՛ արեւելեան եւ թէ արեւմտեան կողմը հաւանաբար շատ վաղեմի դարերէ ի վեր եղած է ուրոյն աշխարհագրական միաւոր մը:

Մ. ՔԱՍՈՒՆԻ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ա.

ԽՄԲ.— Տաղանդաւոր դաշնակահարուհի եւ հեղինակ երաժշտական բազմաթիւ գործերու, Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան վերջերս գացած էր Եգիպտոս: Յուսաբերի կողմէ, ընկ. Կայծ Կոկանեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Օր. Ղազարոսեանի հետ: Կը հրատարակենք տեսակցութիւնը, որ համայնապատկերն է որքան տաղանդաւոր արուեստագէտին գործերուն, նոյնքան հայ երաժշտական աշխարհին:

Հ.— Ի՞նչ պարագաներ մղած են ձեզ դէպի երաժշտութիւն եւ ո՞ր տարիքէն սկսած էք նուագել:

Պ.— Ծնած եմ Պոլիս ու ապրած անոր բնական գեղեցկութիւններով զմայլելի արուարձաններուն մէջ: Կը կարծեմ, թէ զիս երաժշտութեան մղողը եղած է անոր արուեստաբոյր բնութիւնը իր լեռներով, ծովերով, ծաղիկներով ու թռչուններով:

Նուագել սկսած եմ հինգ տարեկանիս՝ արուեստասէր ծնողքի մը հսկողութեան տակ ու անոր քաջալերանքով:

Տասնըհինգ տարեկանիս ուսուցիչներս եղած են Հունգարացի աշխարհահռչակ դաշնակահար Լիսթի աշակերտ Փրոֆ. Հէկէ, ապա ռուս երաժշտագէտ Լայպովից, իսկ «արմոնի»ի ուսուցիչս եղած է հայ ծանօթ երաժշտագէտ Փրոֆ. Էտկառ Մանաս:

Տասնըեօթը տարեկանիս անցած եմ Փարիզ, հետեւած Փարիզի Քոնսերվաթուարին, ինծի ուսուցիչ ունենալով այդ շրջանի Ֆրանսացի ամենայայտնի եւ հեղինակաւոր երաժշտագէտները:

Հ.— Ինչպէս ամէն մեծ արուեստագէտ – դաշնակահարուհի, դուք ալ ունեցած էք անկասկած երաժշտական մեծանուն դէմքերէն ձեր նախասիրածները: Որո՞նք են ատոնք եւ ի՞նչ պատճառով:

Պ.— Այո, ունիմ նախասիրած հեղինակներս, ատոնք են Պախ եւ Շոփէն: Ես խորապէս կը ճանչնամ ու կը սիրեմ մեր եկեղեցական երաժշտութիւնը, որ անսպառ աղբիւր է ներշնչումի ու ստեղծագործութեան: Սակայն, կարծէք եթէ ոչ արհամարհուած՝ գոնէ անտեսուած է մեր երաժշտագէտներուն կողմէ: Ես անկէ ներշնչուած գործեր ունիմ, ինչպէս ունի Պախը, քաղուած՝ իր ժողովուրդին եկեղեցական երգերու աղբիւրներէն, որոնք կը կազմեն որքան իր, նոյնքան գերման ժողովուրդին երաժշտութեան փառքերը: Այսպէս՝ անոր եւ իմ միջեւ կը կարծեմ գտնել հոգեկան կապ մը: Իսկ Շոփէն, ինչպէս երաժշտասէրներու, նաեւ ինծի կուտայ ապրումներ, որոնց մէջ կայ համանման ճակատագիր ունեցող հայ եւ լեհ ժողովուրդներուն յոյզերն ու յոյսերը:

Հ.— Անկասկած տեղեակ էք, որ Հայաստանի մէջ վերջերս շարժում մը առաջ եկած է մեր եկեղեցական երաժշտութեան շուրջ եւ անկէ օգտուելու ուղղութեամբ աշխատանքներ կը տարուին:

Պ.— Այո, տեղեակ եմ, վերջերս կար-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ, ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ

Երկու ձայները կ'ոստոստեն միջոցին մէջ, կը մօտենան ու կը գրկուին: Կը հեւան, կը տանջուին: Երիտասարդ ձայնը սիրոյ տենդ ունի.

Սիրոյ Աստուածը այրեց զիս,
Եւ ես կ'երգեմ:
Աստուածային քնարս, լեզու ա՛ռ,
Եւ պատմէ ցաւը որ մրկեց զիս:

Թաւ ձայնը կ'ուռի, կը թանձրանայ, կը դողայ եւ կը ծածկէ քնքուշ ձայնը: Օդը, փշաքաղ, կը սարսռայ.

Բուռ մը մարդիկ ելան բերդերուն դիմաց,
Եահվէին ժողովուրդը ելաւ քաջերուն դիմաց:
Երկինքի բարձունքէն աստղերը եւս կռուեցան,
Իրենց շաւիղէն՝ կռուեցան Սիսերային դէմ:

Յետոյ կը զարնուի թշնամի ձայնին, կը ճեղքէ զայն.

Յառա՛ջ, հոգի՛ս, յառա՛ջ քաջաբար: Եւ
Այն ատեն, ձիերուն սմբակները դափեցին հողը,
Սրարշա՛ւ, քառարշա՛ւ, դէպի քաջերը:

Մատաղատի ձայնը կը ցատկէ վեր, ծանրութեան մը բեռէն արձակուած ճիւղի մը պէս՝ կը բարձրանայ վեր, կը տարածէ թեւերը, կը սաւառնի.

Ո՛վ դուն, անմա՛հ Աստղիկ,
Ոսկեղէն գահ,
Ճարտար վարպետ,
Մի՛ ընկներ իմ հոգիս:
Եղիր դաշնակիցս,
Եւ եկուր ինծի, օ՛ գերերջանիկ,
Ինչպէս, ատենօք, կուգայիր
Պսպղուն կառքդ լծած
Թեթեւաթիռ ճնճղուկներուն,
Որոնց յարաշարժ թեւերը
Կը պտուտքէին գորշ հողին վրայ,
Եւ կը հասնէին մէ՛կ վայրկեանէն:

Թաւ ձայնը կ'ուշանայ հեռուն.

Երգեցէ՛ք, երգեցէ՛ք
Երբ կ'աշտանակէք սպիտակ ու մատակ էշերը,
Նստած գորգերու վրայ:
Երբ կը սուրաք ճամբաներէն,
Երբ կը սուլէք ձեր հօտին ետեւէն,
Որ ջուր կը խմէ առուակներէն:
Երգեցէ՛ք,
Փառաբանեցէք Եահվէին յաղթութիւնները,
Իսրայէլի մեծերուն յաղթութիւնները,
Որ դուռները իջեցուցին Եահվէին ժողովուրդը:
Երգեցէ՛ք
Գիսոնի հեղեղատը զանոնք քշեց տարաւ,
Հնօրեայ Գիսո՛նը, Գիսոնի հեղեղա՛տը:

Եւ հաստ ու նուրբ այս երկու ձայները նարօտի երկու գոյն թելերու նման կը փաթթուին իրար, կը գրկուին ու կը զուգուին: Երկու օտար ու թշնամի ձայները կը համերաշխին երկնքին մէջ, կը պառկին Երուսաղէմի վրայ, անուշ զգայութեամբ մը քնացնելով Զիթենեաց ու Սիոն լեռներուն զինուորները:

Սակայն, յանկարծ, սիրոյ եւ զինովութեան այդ պահուն, թաւ ու քնքուշ երկու ձայներուն վերջին հեւքին հետ, անծանօթ եւ պառնագին ձայն մը կը բարձրանայ գիշերուան մէջ ու կը սարսափեցնէ Երուսաղէմ քաղաքը.

— Վա՛յ քեզ, Երուսաղէ՛մ, վա՛յ քեզ:

Երուսաղեմացիները կը պնդէին թէ մարդ մը կը վազէր փողոցներուն մէջ, կէս գիշերին, ու կը պոռար կենդանիի նման: Թերեւս դիւահար մըն է, որ հալածական, կը վազվզէ եւ կը կորսուի առաւօտները:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(2 – Շար.)

դացի այդ մասին Լեւոն Միրիջանեանի գրած յօդուածները եւ ծանօթ երգչուհի Լուսինէ Զաքարեանի կատարումները: Արդարեւ, անհնարին էր երեւակայել, որ մեզի պէս արուեստասէր ժողովուրդ մը ընդմիշտ, կամայ-ակամայ, պիտի անդիտանար կամ անտեսէր այդ հարուստ ու անսպառ երաժշտական դանձը, միջազգային բարձր չափանիշով:

Հ.— Ըսիք, թէ հայ եկեղեց. երաժշտութենէն ներշնչուած հեղինակութիւններ ունիք, գիտենք, որ ունիք նաեւ ուրիշ բազմաթիւ գործեր, հրատարակուած ու հրատարակելի: Ատոնց մասին կրնա՞ք տեղեկութիւններ տալ:

Պ.— Ատոնք մէկ մէկ թուելը թերեւս երկար ըլլայ, բայց եթէ անպայման կը փափաքիք, տամ անոնցմէ ոմանք:

Ունիմ երկու «քոնչերթօ», մէկ «սոնաթ» քուաթոր աքորտ, լարաւոր գործիքներու համար, մէկ «քուէնթէթ», 24 հատ «էթիւտ» եւ դաշնաւորումներ, որոնցմէ վերջինը հրատարակուած է 1967ին, Փարիզի մէջ, Շուտենց երաժշտ. հրատարակչական Տան կողմէ:

Հրատարակած եմ նաեւ ժողովրդական երգեր Կոմիտասի անտիպներէն 1950ին Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի տպարանէն, եւ աշուղական երգեր, հրատարակուած Փարիզի Տիւրան Տան կողմէ: Հրատարակելի ունիմ 30 քնարական երգեր, ներշնչուած մեր մեծ բանաստեղծներու լաւագոյն գործերէն, ինչպէս նաեւ դաշնակի համար 24 փրելիւտներ, որոնց ինը հատը արդէն պատրաստ են:

Ունիմ նաեւ պալէ մը, մեծ նուագախումբի համար, ներշնչուած Անտէրսընի «Մօր մը պատմութիւնը» գործէն:

Հ.— Արուեստի մարզին մէջ ժողովուրդի մը մակարդակը չափանիշն է անոր բարոյական արժէքին: Արդ, դուք որ մեր արտասահմանեան բազմաթիւ գաղութները այցելած եւ մեր ժողովուրդը մօտէն ճանչցած էք, զէթ երաժշտական մարզին մէջ, կրնա՞ք ըսել թէ ան ի՛նչ մակարդակի վրայ կը գտնուի եւ ի՛նչ է տարբերութիւնը այդ տեսակէտէն հին եւ նոր սերունդին:

Պ.— Ոչ մէկ տարակոյս, որ երաժշտութիւնը վերջին երեսնամեակին, շնորհիւ ձայնասփիւռի, պատկերասփիւռի եւ պետութեանց կողմէ կազմակերպուած աժանագին կամ ձրի ֆոնսէրներուն, ամէն ժողովուրդի մէջ դասական երաժշտութեան ճաշակն ու հասկացողութիւնը մեծապէս զարգացած են եւ հայ ժողովուրդը ատկէ բացառութիւն չէր կրնար կազմել, մնաց որ մեր ժողովուրդը երաժշտութիւնը միշտ սիրած է, նայած իր ազգային քաղաքական ու հոգեկան պայմաններուն: Ստեղծագործած է եկեղեցական, աշխարհիկ, աշուղական ուրախ կամ տխուր երգեր, բայց միշտ դեղարուեստական շունչով:

Արդ, ինչ որ կը յատկանշէ կամ կը տարբերէ հայ հին եւ նոր սերունդը հետեւեալն է.—

Հին սերունդը աւելի «ամաթէօռ» երաժշտագէտ ու երաժշտասէր էր, ամփոփուած ինքն իր կամ սեղմ շրջանակի մը մէջ, հոգեբանական պատճառներով, թերեւս ստորակայութեան բարդոյթի բերումով:

Նոր սերունդը այսօր աւելի յանդուգն է եւ ընդարձակ հորիզոններու հասնելու հետամուտ, եւ ներկայիս ան «ամաթէօռ»ութեան պրկող օղակէն դուրս ելած «փրոֆեսիոնէլ» մարզին մէջ նետուած է նոր մտայնութեամբ, նոր հոգեբանութեամբ եւ այսօր մեծ է թիւը այն հայ արուեստագէտներուն, որոնք միջազգային չափանիշով համբաւի տիրացած են, բան մը, որ անցեալին կա՛մ չունէինք եւ կամ մատի վրայ կը համրուէին:

Այս երեւոյթը մէկ բառով կարելի է սահմանել, ինքնավստահութիւն, անհատական ու հաւաքական ազգային բնոյթով: Այս պարագան մեզի արդարօրէն իրաւունք կուտայ միջազգային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ ներկայանալ բաց ճակատով ու հպարտութեամբ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ

Հաղորդած էինք նախապէս, թէ Հայաստանի մէջ գումարուեցաւ երկրաբանական դիտութիւններու պատմութեան նուիրուած միջազգային համագումարը:

Ստորեւ՝ հայ երկրաբաններուն աշխատանքը այդ համագումարին:

Ս. Մկրտչեան, Կ. Պաֆինգոլց եւ Է. Մալխասեան արծարծեցին Հայաստանի երկրաբանական հետազօտութեան առանձին փուլերը: Համաձայն զեկուցաբերներուն, լայնօրէն հետազօտուած են հանքավայրերը, ուսումնասիրուած է երկրին երկրաբանական կառուցուածքը, յայտնուած են հանքավայրերու տեղաբաշխման օրինաչափութիւնները:

Վ. Առաքելեան ցոյց տուաւ, թէ քարը մեծ դեր կատարած է մեր երկրին մէջ: Ներկայացուցած է տուեալներ:

Կ. Մկրտչեան եւ Է. Խանզադեան լուսաբանած են Հայաստանի մետաղագործութեան հետ կապ ունեցող հարցերը:

Ա. Աբրահամեան եւ Գ. Պետրոսեան խօսած են Անանիա Շիրակացիի բնագիտական հայեացքներու մասին:

Պատմական աշխատութիւններու մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն աշխարհագրական տեղեկութիւններ պարունակող էջերը: Այս մասին արտայայտուած են Ա. Ասլանեան եւ Ա. Բաղդասարեան:

Հայաստանի քարի մշակոյթին եւ հնագիտական յուշարձաններու երկրաբանական արժէքին մասին խօսած են Ա. Ասլանեան եւ Ս. Սարդարեան:

« ՆԱՒԱՍԱՐԴ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 18ի Կիրակին բացառիկ տօնախմբութեան օր մը եղաւ Ուսանողական Ոստանին համար:

Այդ օրը տեղի ունեցաւ ուսանողներու տարեկան դաշտահանդէսը, Ոստանին կանաչազարդ պարտէզներուն մէջ, ինչպէս սովորութիւն է ամէն տարեփակի, ուր միջազգային հոծ բազմութիւն մը եկած էր բացօթեայ վայելքի օր մը ապրելու՝ ուսանողներու կողքին:

Ամէն տարի, հանդէսին գլխաւոր բաժիններէն մին կը կազմէ մասնակցող իւրաքանչիւր ժողովուրդի ազգային ինքնուրոյն պարերու ցուցադրութիւնը, իրենց սեփական պարախումբերով:

Անցեալին հայկական բաժինն ալ ունեցած է իր ուրոյն ներկայացուցիչները, առաւել կամ նուազ յաջողութեամբ, բայց ինչ յաղթանակ որ տարաւ այս տարի հայկական մասնակցութիւնը, գլեց անցաւ բոլոր նախորդները: Ու ներկայ Հայերը հպարտութեան պահեր ապրեցան իրենց ազգային պարախումբին դտած միջազգային յաջողութեան առթիւ:

Արդարեւ, նորակազմ «Նաւասարդ» պարախումբը որ հրապարակ գալէ առաջ, ամիսներէ ի վեր լռիկ մնջիկ կ՚աշխատէր, այդ օրը, իր առաջին ելոյթով, պատուաբեր յաղթանակ մը տարաւ, դասուելով առաջին՝ մասնակցող բոլոր օտար խումբերուն մէջ, ինչ որ լաւագոյն վարձատրութիւնը կազմեց մեր տղոց ու աղջիկներուն կատարած յարատեւ ու անխոնջ ճիգերուն:

Հայկական խումբը աչքի կը զարնէր ոչ միայն իր նորագոյն ու ինքնատիպ պարերով, որոնք առաջին անգամ կը ներկայացուէին հանրութեան, այլեւ մեր ազգային տարազներու բացառիկ գեղեցկութեամբ, որոնք հիացում պատճառեցին բոլորին:

Օտար թերթերու թղթակիցներ եւ լուսանկարիչներ մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տուին մեր ազգային պարերու նկատմամբ:

Շնորհաւորելի են պարախումբին մասնակցող բոլոր անդամ - անդամուհիները որոնք կրցան առաջնութեան դափնին խլել:

Մասնաւոր գնահատանքի արժանի են խումբին վարչական մարմինը, կազմակերպական վարիչ Ժեռար Պօյաճեան, որ միաժամանակ երաժշտական բաժնին պատասխանատուն է, ինչպէս եւ պարուսոյցներ Առլէթ Մելքոնեան եւ Էտի Ճօլօլեան, որոնք համեմատաբար այսքան կարճ ժամանակի մէջ, կրցան խումբը նախանձելի արդիւնքի մը հասցնել:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Կեդրոնական Վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ Արարատի հետ կազմակերպուած բարեկամական հանդիպումները տեղի ունեցան խանդավառ մթնոլորտի մէջ, ամէն կողմ: (ԽՄԲ.— Արդիւնքները օրը օրին հաղորդեցինք): Այս առթիւ, վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր պաշտօնական անձնաւորութեանց Երեւան, Մոսկուա թէ Փարիզ, ինչպէս նաեւ բոլոր հայրենակիցներուն, բարեկամներուն, համակիրներուն եւ մամուլին, որոնք սատարեցին ձեռնարկին յաջողութեան:

Վարչութիւնը կը ցաւի որ հակառակ իր փափաքին թոյլ չտրուեցաւ իրեն հրապարակային լայն ընդունելութեամբ մը գաղութիս ծանօթացնել Արարատի սիրելի մարզիկներն ու պատասխանատուները:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՂԻՂ ԽՕՍԻՆՔ ԵՒ ԱՆԿԵՂԾ ԸԼԼԱՆՔ

ԽՄԲ.— Յունիս 2ի թիւով հրատարակած էինք պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը, որ մեզի ղրկուած էր Լոնտոնէն՝ ծանօթ տագնապին առթիւ: Հաղորդագրութեան մէջ էականը անշուշտ համաձայնութեան պարագան էր, թէեւ տագնապին տրուած պատճառաբանութիւնը... խնդուք կը պատճառէր: Հրատարակեցինք՝ չծածկելով մեր զարմանքը:

Ի շահ համաձայնութեան՝ ճարուած այդ բռնազբօսիկ եւ երախայական պատճառաբանութիւնը գայթակղեցուցած ըլլալով Լոնտոնի ազգային եւ եկեղեցական խորհուրդի անդամներէն Պ. Հայկ Գալըստեանը, այս վերջինը մեզի ղրկած է իր պատճառաբանեալ հրաժարականը, որ տեսակ մը բողոք է խեղաթիւրեալ պատմութեան դէմ:

Ուզում եմ ի դիտութիւն արձանագրել (հրաժարականին կապակցութեամբ) իմ դժգոհութիւնը Ս. Սարգիս եկեղեցու Խնամակալութեան պատրաստած համաձայնագրի վերջին պարբերութեան դէմ, որտեղ ասուած է, թէ լոնդոնահայ եկեղեցական տագնապը ոչ մի առընչութիւն ունի Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակի ոգեկոչման հետ: Ես ոչ մի կերպ չեմ կարող համաձայնուել այդ պարբերութեան տրամադրութեան հետ: Գաղտնիք չէ այն, որ հայ մամուլն ամենուրեք անդրադարձաւ Լոնդոնահայ տագնապին եւ արդարօրէն քննադատեց խնամակալներին եւ նրանց որդեգրած դիրքը Յիսնամեակի ոգեկոչման հարցի կապակցութեամբ: Աւելորդ եմ համարում մի անգամ եւս բացել ծալքերը այդ խնդրին, որին դուք ծանօթ էք արդէն:

ՀԱՅԿ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Աղէկ որ ծայրայեղութեան չեմ դիմեր, մտածեց Վիտօք: Ինչո՛ւս է պէտք, ատ խոֆած Լուի Տասնեւութերորդ ցաւագարն ու իր խամաճիկ ապուշ եղբայրը կ՚ուզեն Արիսթօն իրենց նախարարապետը ընեն, կ՚ուզեն պալատին արարողապետը ընեն, կ՚ուզեն դեսպան ընեն, ատիկա զիս չի շահագրգռեր...: Կը բաւէ որ ատ թշուառականը զաւակներս ինծի յանձնէ, ատկէ ուրիշ բան չեմ ուզեր ես...:

Վիտօք այսպէս մտածելէ ետք, իր ընթերցանութիւնը պիտի շարունակէր, երբ մէկէն ի մէկ դետնափորին դուռը բացուելով Ծուռ-նայողը երեւցաւ որ ճամբայ կը բանար երկու աղուորիկ սպասուհիներու:

Ասոնցմէ մէկուն ձեռքը խոշոր ափսէ մը կար որուն մէջ հնդկական թանկագին պնակներ, բիւրեղէ ազնիւ դաւաթներ եւ արծաթէ պատառաքաղ, դգալ ու դանակներ դետեղուած էին:

Միւսին ձեռքը սուղնոց անձեռոց մը եւ սեղանի ձեռագործ մաքուր ծածկոց մը կար:

— Պարոն Վիտօք, ձեր մեծապատուութիւնը թոյլ կուտա՞յ որ սեղանը պատրաստենք, խօսք առաւ անոնցմէ մին:

— Ամենայն սիրով, օրիորդ, սենեակը ձերն է, պատասխանեց մեծանուն դաղտնի ոստիկանը ամենայն պաղարիւնութեամբ:

Ակնթարթի մը մէջ սեղանը պատրաստուեցաւ:

— Համեստափայլ տիկին Ոջլոտ-հաւը պարոն Վիտօքիս կերակուրը կը բերէ, քրթմնջեց Ծուռ-նայողը երկու ձեռքերը դրպանը խօթելով եւ ամէն մէկ դրպանէն մէյ-մէկ ատրճանակ դուրս հանելէ ետք փողերը Վիտօքի ուղղելով:

Ոջլոտ-հաւ, ճերմակներ հագած, գլուխը խոհարարներու յատուկ ձիւնասպիտակ դդակ մը դրած, ձեռքը ձուաձեւ պնակ մը որուն մէջ ախորժագրգիռ տապկած փոքրիկ վահանաձուկ մը կար, ներս մտաւ դետնափորէն եւ տարաւ պնակը սեղանին վրայ դրաւ:

Ոջլոտ-հաւուն ետեւէն երկու խոհարարաձագեր մտան ներս, որոնցմէ մին պլտուղով լեցուն կողով մը բռնած էր ձեռքը, իսկ միւսը՝ գինիի փոշոտ շիշ մը որուն վրայ գրուած էր «Սոթէրնի գինի 1813», ինչ որ կը նշանակէ թէ Արիսթոյի մարդիկը տասը տարուան հին գինիով կը մեծարէին զինքը... անշուշտ «փոխ» առած ըլլալով զայն սա կամ նա մեծատունին շտեմարանէն...:

— Իրաւ որ Արեւորդիները շփացնելու աստիճան կը մեծարեն զիս, գոչեց Վիտօք հեգնական շեշտով մը եւ առանց կարեւորութիւն ընծայելու Ծուռ-նայողին ձեռքի զէնքերուն: Ես ալ, փոխադարձաբար, անոր համեմատ պիտի վարուիմ ասկէ ետք իրենց հետը:

— Արդեօք զիս թունաւորե՞լ է միտքենին, մտածեց իւրովի:

Բայց անմիջապէս միտքէն հեռացուց այդ դաղափարը:

— Ո՛չ, չի կրնար ըլլալ, ըսաւ իւրովի: Եթէ այս մարդիկը զիս մեռցնել ուզէին, մինչեւ հիմա շատո՛նց մեռած պիտի ըլլայի արդէն: Ուրեմն ցոյց տամ սըւոնց թէ Վիտօքը իրաւ Վիտօք կոչուելու արժանի մարդ է եւ դիտէ վտանգի պահուն իսկ չկորսնցնել իր ախորժակը...: Ասկէ զատ, կատարելիք բաւական դժուար գործեր ունիմ եւ ուժ առնելու եմ...:

Գաղտնի ոստիկանը ամենայն հանդարտութեամբ եւ անխաթար ախորժակով սովորականին պէս իր ճաշը ընելէ ետք սկսաւ գինիի համը նայիլ եւ գրեթէ շիշը պարպուած էր... երբ դուռը մէյ մըն ալ բացուելով Ծուռ-նայող առջին ձգած Ոջլոտ-հաւը, ներս մտաւ:

Այս անգամ խոհարարուհին խորոված կարմրուկ հաւ մը կը բերէր... իսկ երկու խոհարարաձագերէն մին պնակ մը անուշեղէն, միւսն ալ հին գինիի երկրորդ շիշ մը բռնած էր ձեռքը:

— Կը շնորհաւորեմ, տիկին խոհարարուհի, իրաւ որ ձուկը շատ համով եղած էր, իսկ գինիին բնաւ ըսելիք չկայ- ձեռքերնիդ դալար, ըսաւ Վիտօք, անձեռոցին ծայրովը բերանը սրբելով:

Խոհարարաձագը գինիին երկրորդ շիշը սեղանին վրայ դնելէ ետք, ամէնքը մէկ դուրս ելան դետնափորէն եւ դուռը նորէն գոցուեցաւ:

— Ո՞վ պիտի ուտէ ասա ամէնքը, զիս ճաթեցնե՞լ է միտքերնին, մոլտաց Վիտօք իւրովի:

Բայց իրականութեան մէջ, Վիտօքի ախորժակը տեղն էր... երբ սեղանին գլուխը անցնէր, հրամցուած կերակուրները որքան ալ առատ ըլլային, դարձեալ առանց աջ ու ձախ նայելու քանի մը վայրկեանի մէջ կը սրբէր, կը մաքրէր առջեւի պնակները...: Ատոր համար էր որ երբ դուռը երրորդ անգամ ըլլալով բացուեցաւ եւ երկու սպասուհիները ներս մտան սեղանը վերցնելու համար, տեսան որ կերակուրները իրենց ջուրը քաշած էին արդէն...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (25 Յունիս) շրջանիս եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կատարուի հոգեհանդիստ եկեղեցւոյ մէջ ծառայած բոլոր Հոգեւոր Հովիւներուն, Թաղական Խորհուրդի հանգուցեալ բոլոր անդամներու, նիւթապէս թէ բարոյապէս օգտակար հանդիսացած բոլոր անձնաւորութեանց եւ թաղիս հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30: պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, հոգեհանդիստ՝ ժամը 11,30ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տիկին Այնաճեանէ 20 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի, Անդրանիկ Մարգարեանի մահուան առթիւ: Պր. Մարգարեանէ իր զաւկին Անդրանիկ Մարգարեանի մահուան քառասունքին առթիւ 30 Ֆրանք:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդ. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Յակոբեան եւ Ա. Կիւլխասեան ընտանիքներուն (Մարսէյլ), իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ հօրաքրոջ Տիկին Ազնիւ Յակոբեանի (ծնեալ Կիւլխասեան) մահուան առթիւ:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ Հայ. Կրթական Մարմնոյ սիրայօժար մասնակցութեամբ խումբ մը երիտասարդներու, ի նպաստ դպրոցի դասարաններու արդիականացման գործին Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթր Առեռէի դաշտին վրայ:

Առաջին անգամ ըլլալով «Հայկազեան» վարժարանի ամավերջի դպրոցական հանդէսը կը կատարուի բացօթեայ դաշտահանդէսի ձեւին տակ: Ամբողջութեամբ կը գործադրուի սովորական յայտագիրը, աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ ՕՐ. Ը. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ եւ ՏԻԿ. Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆԻ

Հանդէսի ընթացքին պիտի ըլլան ժողովրդային խրախճանք, ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտի մէջ:

Հանելի անակնկալներ, շամփուրով խորոված աղանդներով: Ամէն տեսակ ըմպելիներ, սեղան եւ աթոռներ ապահովուած են, բայց դաշտի աթոռ-սեղան ունեցողներ կրնան բերել:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Որպէսզի դպրոցական հանդէսը իր հմայքն ունենայ, բոլոր աշակերտները իրենց ծնողքներուն ընկերակցութեամբ պարտին Կիրակի (25 Յունիս) առաւօտ ժամը 10ին ներկայ գտնուիլ եկեղեցւոյ դրան առջեւ, օթոքառը առնելու համար: Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 1,30ին միեւնոյն տեղը: Ժամադրութիւնը յարգել ստիպողական է:

Դպրոցական հանդէսի բաժինը կը սկսի ժամը 15ին: Անձրեւի պարագային պիտի ըլլայ 6րդ Մէրիի մէջ նոյն ժամուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 26րդ պատգամաւորական ժողովը Յունիս 24ին Վալանսի մէջ, Շաբաթ օր, Հայ Աւետարանականներու սրահին մէջ՝ 18, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս, (Տռոմ):

Ա. նիստը կը բացուի առաւօտեան ժամը 9ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Պուա Քոլոմպէն Պր. Միսաք Երանեան իր կրտսեր որդւոյն Արմանի (20 տարեկան) դիտական համալսարանի տարեվերջի քննութեանց յաջողութեան առթիւ կը նուիրէ 50 Ֆր. Պուա Քոլոմպի հայկական դպրոցի կրթական ձեռնարկներուն, 10 Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Արնուվիլի եկեղեցւոյ կից սրահը:

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Առնուվիլի Անաբատ Յղութեան Քոյրերուն, *այս Կիրակի ժամը 16ին, Ժողովրդապետական հանդիսասրահին մէջ*

69, Avenue Henri-Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE
Մուտքը ազատ է

Երթեւեկի միջոց՝
de la Gare du Nord prendre le train pour Villier-le-Bel

ժամը 3,10ին

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն Թ'Էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նըկատի ունենալ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համախարբերդ. Միութեան պատգամաւորական ժողովի վաղորդայնին, այս Կիրակի դաշտահանդէս Պ. Թէսիէի ծառաստանին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

Կազմակերպութիւն եւ պատրաստութիւն Վալանսի մասնաճիւղի երիտասարդներուն կողմէ:

×

Համախարբերդ. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ – Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան:

Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Ֆապրբկուլի մէջ (*Հանրակառքի Ընկերութեան հանդստավայրի ընդարձակ պարտէզին մէջ*) *Սեփթէմէն երկու կայարան ետք, աջի վրայ: Քանըպիէռի 87 թիւին առջեւէն առնել* Սաթափ *օթոքառը:*

Գեղարուեստական նոխ բաժին
Երգ, նուագ, արտասանութիւն
Թրագօշ կը ներկայացնէ
«Ամբակումի աղջիկտեսը»
Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ԱՏԱՓԱԶԱՐ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ
ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Ահա գիրք մը, զոր պէտք է կարդայ ամէն Հայ: Քաղաք մը, պարծանքը Բիւթանիոյ շրջանի Հայութեան, որ մարտիրոսացաւ ենթարկուելով թրքական հրէշային աներեւակայելի վայրագութեանց: Գինը 5 Ֆրանք: Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Ծերիկեան գրատուն (13 Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Մարսէյլ), հեղինակին (9 Ռիւ տէ Էոօ, Մարսէյլ):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն տեղի պիտի ունենայ հոգեհանդստեան պաշտօն

Հ. Բ. Ը. Միութեան բազմերախտ հիմնադիր եւ Ազգային բարերար
ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ,
ՆՈՒՊԱՐ ընտանիքի հանգուցեալ անդամներուն,
Բարերար ողբ. ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ
ինչպէս նաեւ Միութեան բոլոր ողբացեալ Հիմնադիրներուն, Բարերարներուն, անդամներուն եւ պաշտօնեաներուն:

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ յարգելու համար հանգուցեալներուն յիշատակը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մրցանակաբաշխութիւնը եւ Դաշտահանդէսը Յունիս 25ին, Կիրակի, ժամը 15էն 22, դպրոցին պարտէզին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Դիւրամատչելի պիւֆէ *Ծախքերու մասնակցութիւն 2,50 Ֆ.*

Հաղորդ. միջոց.— *Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռէնսի Փավիյոն:*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան եւ Փոթորիկ խումբերու ժողովը այս Ուրբաթ (Յունիս 23) իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ» խումբի բոլոր ընկերները այս Բ. շաբթի գիշեր (26 Յունիս) ժամը 8,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակար:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Շրջ. Վարչութիւնը կը հաղորդէ իր մասնաճիւղերուն եւ ծնողքներուն թէ աւարտած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները:

Օգոստոս ամսուան համար կը շարունակուին:

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19ը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակաբաշխութեան տարեկան հանդէսը, Ուրբաթ, Յունիս 23, երեկոյեան ժամը 21ին Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԵՒ ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

Կիրակի 25 Յունիս ամբողջ օրը, առաջին անգամ ըլլալով
BAR TERMINUS
144, Chemin de Merlan
շքեղ պարտէզին մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
հայկական եւ եւրոպական պարեր

Ճոխ պիւֆէ, շամբուրով խորոված

Պուլի մրցում: Կը խնդրուի մասնակցիլ ուզողներէն իրենց պուլերը միասին բերել:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 23 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10943 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.943

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Նիւ Եորքի արիսպագոսին մէջ ակադեմական ճառերը կը շարունակուին:

Բոլորն ալ կը խօսին խաղաղութեան մասին, հիմա որ զէնքերը լռած են:

Կ'ուզեն մնայուն խաղաղութիւն հաստատել Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ուր բազմաթիւ շահեր իրարու կը բախին:

Արաբեւիսրայելեան վէճը հեռու է տեղական հանգամանք կրելէ:

Մեծերը աւելի շատ հետաքրքրուած են աշխարհի այդ շրջանով, որովհետեւ այնտեղ են քարիւղի հարուստ աղբիւրները, զորս կը շահագործեն: Որովհետեւ այնտեղ է Սուէզի ջրանցքը, առեւտուրի եւ երթեւեկի ամէնէն կենսական ճամբան արեւմուտքի եւ արեւելքի միջեւ:

Եւ ըսել թէ յիսուն տարի առաջ այդ ընդարձակածաւալ հողամասերը կը պատկանէին օսմանեան կայսրութեան...:

Հիճազի (ներկայիս Սէուտի Արաբիա), Ասիրի, մանաւանդ Եմէնի Արաբները տարիներով խռովայոյզ վիճակի մէջ պահած են այդ շրջանները, որոնք թուրք Մէհմէտճիքներու գերեզմաննոց են դարձած:

Պարբերաբար, շատ քիչ ընդհատումներով, այնտեղ ծագած ըմբոստական շարժումները զսպելու համար զրկուած անատոլուցի զինուորները երբե՛ք տուն չէին վերադառնար: Արաբներու գնդակէն ազատուողները հիւանդութեանց զոհ կ'երթային:

Օսմանեան կայսրութեան փլատակներուն վրայ հիմնուեցան Սուրիա, Լիբանան, Իրաք, Յորդանան, Եմէն եւ Սէուտի Արաբիա, բոլորն ալ արաբախօս եւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ իսլամ:

Իսրայէլի պետութիւնը՝ քսան տարիէ ի վեր տեղաւորուած արաբական աշխարհին մէջ՝ կը նկատուի խորթ մարմին մը, որուն գոյութեան հետ չեն հաշտուած ցարդ իր դրացիները:

Այդ «գոյութիւն»ը անվիճելի է եւ քսան տարուան ընթացքին Իսրայէլ երեք անգամ իր ներկայութեան փաստը տուաւ զէնքի ուժով:

Աշխարհի ճակատագիրը վարող երկու Մեծերը, որուն ուղղուած են բոլորին աչքերը արաբեւիսրայելեան վէճը կարգադրելու համար, համաձայն են մէկ կէտի վրայ, — ճանչնալ Իսրայէլի գոյութիւնը:

Եթէ այս հիմնական հարցին շուրջ համաձայնութիւն գոյանայ պատերազմիկ կողմերուն միջեւ, եթէ արաբական պետութիւնները համակերպին Իսրայէլի գոյութեան եւ խաղաղ համակեցութեան սկզբունքներուն շուրջ, աւելի դիւրին պիտի ըլլայ կարգադրել սահմաններու հարցը:

Մոսկուա եւ Ուոշինկթըն համաձայն են Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներու «հողային ամբողջութեան» պահպանման մասին:

Հետեւաբար դժուար թէ Իսրայէլ կարենայ իրեն կցել Սինայի, մանաւանդ Յորդանանի հողերը, զորս գրաւեց հընգօրեայ պատերազմի ընթացքին:

Հիմնական խնդիր է նաեւ Պաղեստինի արաբ գաղթականներուն իրենց հայրենի տունները վերադարձի կնճիռը:

Քսան տարիէ ի վեր Հրեաներ տեղաւորուած են Արաբներու լքած տուներուն մէջ:

Մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար գաղթականներու թիւին վրայ աւելցած են առնուազն հարիւր հազար նոր գաղթականներ: Այս վերջինները կրնան շուտով վերադառնալ եւ տէր դառնալ իրենց կալուածներուն, քանի ուշ չէ: Սակայն ի՞նչ պիտի ըլլան միւսները:

Հայերը աւելի քան յիսուն տարի առաջ արմատախիլ եղան իրենց դարաւոր հայրենի բոյներէն: Զարդուեցան տարագրութեան ճամբաներուն վրայ: Վերապրողները 1918 Նոյ.ի զինադադարէն ետք վերադարձան, քանի մը տարի ետք կըրկին գաղթական դառնալու համար:

Ո՛չ մէկ մեծ կամ փոքր պետութիւն զբաղեցաւ հայկական բռնագրաւուած հողերը իրենց բուն տէրերուն վերադարձնելու եւ հայ գաղթականները իրենց տուներուն մէջ տեղաւորելու խնդրով: Ո՛չ իսկ «խաչապաշտ քեռի»ն:

Ու դարձանք վտարանդի, թափառական:

Արաբ գաղթականները բախտաւոր են, որ ապաստան գտան ցեղակից կրօնակիցներու հողին վրայ, վայելեցին ՄԱԿի խնամատարութիւնը եւ իրենց ետեւ ունին ամբողջ արաբական աշխարհն ու Մոսկուան՝ պաշտպանելու համար իրենց շահերը:

Սահմաններու, ծովային ճամբաներու հարցերուն հետ նաեւ Պաղեստինի գաղթականներու վերադարձի կնճռոտ խնդիրը պէտք է կարգադրուի վերջնապէս, որպէսզի տեւական խաղաղութիւն հաստատուի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽ՝ ՎԻԷԹՆԱՄԸ Կ'ԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿԸ՝ ԻՍՐԱՅԷԼ

Ֆրանսա իր նոր յայտարարութեամբ ծանրօրէն կը դատապարտէ Միացեալ Նահանգները: Արդարեւ պաշտօնական յայտարարութիւնը որ եղած է նախ կը ծանրանայ Վիէթնամի պատերազմին վրայ: Յորչափ այդ պատերազմը չէ վերջացած, խաղաղ կարգադրութիւն չի կրնար ըլլալ Միջին Արեւելքի մէջ: Հերթական Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, կառավարութեան դիրքը պարզող յայտարարութիւնը բաժնուած է մամուլի ինչ որ պաշտօնական բնոյթ մը կուտայ անոր.— «Պատերազմի ոգին եւ իրողութիւնը կրկին կը տարածուին աշխարհի մէջ: Պատերազմը կ'օժանդակէ որ ուրիշ մը ծագի:

« Վիէթնամի ծագած պատերազմը, ամերիկեան միջամտութեամբ, կեանքերու եւ ինչքերու փճացումը, հիմնական ամլութիւնը որ անոր նկարագիրն է, որքան ալ զօրաւոր ըլլան գործուած միջոցները եւ սարսափելի՝ հետեւանքները, չեն կրնար չտարածել խռովքը, ոչ միայն տեղւոյն վրայ այլեւ հեռուն: Ատկէ Չինաստանի դիրքը եւ իր զինումին աճապարանքը:

«Ատկէ, միւս կողմէ, հոգեբանական եւ քաղաքական պրոցէսը որ յանդեցաւ Միջին Արեւելքի պայքարին: Ֆրանսա դիրք ճշդեց Վիէթնամի պատերազմին դէմ եւ օտար միջամտութեան որ անոր պատճառն է: Սկիզբէն այն տեսակէտը պաշտպանած է թէ այդ կռիւը կրնայ դադրիլ միայն այն յանձնառութեամբ զոր Ամերիկան կ'առնէ իր ուժերը քաշելու որոշուած պայմանաժամի մը ընթացքին: Ֆրանսա դիրք ճշդեց նաեւ Արեւելքի պատերազմին դէմ: Անշուշտ, արդար կը գտնէ որ խնդրոյ առարկայ իւրաքանչիւր պետութիւն — ի մասնաւորի Իսրայէլ — կարենայ ապրիլ: Կը դատապարտէր ուրեմն սպառնալիքը զայն քանդելու զոր իր դրացիները ըրած էին եւ կը վերապահէր իր դիրքը զալով այն գրաւականին որ հաստատուած էր այս երկրին նկատմամբ Աքապայի ծոցին մէջ: Բայց կը դատապարտէ նախայարձակումը Իսրայէլի կողմէ:

«Զէնքի չդիմելու համար, Ֆրանսա առաջարկած էր որ չորս մեծ պետութիւնները միասնաբար ընդդիմանան զէնքի գործածութեան դէմ: Նոյն ատեն երկու կողմերէն իւրաքանչիւրին յայտնած էր թէ կը դատապարտէ ան որ առաջինը կրակ կը բանայ:

« Այսօր, կատարուած իրողութիւն չի նկատեր զինուորական ուժով իրագործուած փոփոխութիւնները ցամաքի

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ԿԱՐԵՒՈՐԸ... ՉՊԱՐՏՈՒԻԼ

Դառն է բաժակը պարտութեան: Ու հաշուեկշիռը՝ ծանր ու պատկերը՝ ողբերգական:

Պարտեալը կը փնտռէ պատճառաբանութիւններ, ինչպէս եւ անոնք, որոնք ոչ յաղթական են, ոչ ալ պարտեալ, այլ պարզ ականատեսներ կամ վկաներ:

Ծաղրելը դիւրին է ու Հրեաները կրնան կատակել, ինչպէս կ'ընէին առաջին օրէն իսկ, գինովցած յաղթանակէն: Հարաւային Վիէթնամի ղեկավարը զօր. Քի կը հեռագրէ Մոշէ Տայեանի.— « Ի՞նչպէս ըրիք »: Ու Տայեան կը պատասխանէ.— «Նախ Վիէթքոնը փոխարինեցէք Արաբներով»:

Կատակի տեղը չէ սակայն: Ու հարկ է պարզել ողբերգութեան մը տարրերը:

Թղթակիցները կը գրեն ու կը նկարագրեն.— Գահիրէ ծանր կերպով ցնցուեցաւ, բայց չտեսաւ իր ողբերգութիւնը: Զտառապեցաւ Ֆիզիքապէս: Սինայի անապա՞տը: Հեռու է: Անապատ մը, ուր ոչ ոք կ'երթայ: Մեծ ողբերգութիւնը նախ Յորդանանի մէջ է: Բժիշկն է որ կը խօսի, բժիշկը որ դեռ չէր տեսած պատերազմի մը սարսափելի պատկերը.— «դէմքեր, այրած ձեռքեր, խանձած միսեր, ահա վիճակ, — նափալմը»:

Դամասկոսի ճակատին վրայ ցնցուած զինուորներ կը թափառին: Անդին գաղթականներու կարաւաններ գետը կ'անցնին՝ յիշեցնելով Գիրք Ելիցը:

Ո՞վ է յանցաւորը: Ոչ ոք այդ հարցումը կուտայ Ամմանի մէջ: Չեն խօսիր, կը տառապին:

Արաբական Լեգէոնը տեղն ու տեղը բընաջնջուեցաւ երկնքի կրակէն: Հիւսէյն կը սպասէր եգիպտական օգուժին, բայց ոչ մէկ եգիպտական օգանաւ կար երկինքը: Ու փոքրիկ թագաւորը կը դիտէ աւերակները իր գրասենեակին: Ու պարտեալը կը բացատրէ.— «Թշնամին արեւմուտքէն կը սպասէինք, արեւելքէն յարձակեցաւ»: Ալժերիա իր կարգին, հին խօսք մը կը յիշէ.— «Ճակատամարտ մը կորսնցուցինք, ոչ՝ պատերազմը»:

Արաբական անկարողութիւնը ի յայտ եկաւ արեւմտեան թեքնիքը իւրացնելու մէջ: Անշուշտ առարկայական պատճառներ ալ կան: Ըստ ռազմագիտական Ուսմանց Հաստատութեան, Եգիպտոսի այր մարդոց երկու երրորդը անընդունակ է զինուորական ծառայութեան: Ժողովուրդին 71 առ հարիւրը գրել-կարդալ չի գիտեր: Շատ այրեր Ֆիզիքապէս տկար են, միսի վաճառքը արգիլուած է շաբաթը երեք օր, բրինձին գինը կրկնապատկուած է:

Ամբողջ արաբական աշխարհին մէջ՝ անգրագէտներու համեմատութիւնը ոյց կուտայ 95 առ հարիւր Սէուտական Արաբիա, 85 առ հարիւր Ալժերիա, 46 առ հարիւր Սուրիա, իսկ Իսրայէլ՝ 9 առ հարիւր:

Գործատուներու մէջ, բանուորը կը մոռնայ աշխատելու գալ: Բանակին մէջ քաջեր կան, բայց ռուս դաստիարակները իրենց մազերը կը փետեն չկարենալով բան սորվեցնել օդաչուներուն: Կարելի չէ յանցանքը բարդել աշխարհակալութեան կամ երկար տարիներու գաղթատիրութեան: խորհրդային դաստիարակները նախ մաթեմաթիք եւ ելեկտրոնիք կը սորվեցնեն Հիւսիսային Վիէթնամցի օդաչուներուն, բայց չեն յաջողիր Արաբներուն մօտ... որոնք ալճեպրան գըտած են:

Խորհրդային թեքնիք առաքելութեան մը պետը արաբական երկրի մը մէջ, կ'ըսէ արհամարհական ձեւով Ֆրանսացի պաշտօնեայի մը.—Կը մտածեմ թէ ի՞նչպէս կրցած էք հանդուրժել Արաբներուն, այնքան երկար տարիներ:

Սէուտական Արաբիոյ մէջ Ֆայսալ չի յաջողիր ինքնաշխատ հեռաձայն հաստատել, վասնզի Բարոյականի Պաշտպան կոմիտէն կ'ըսէ թէ «կրնայ նպաստել շընութեան« (ատիւլթէռ): Երկիր մըն է սակայն որ գաղթատիրութիւն չէ տեսած, ուր է Մեքքէն եւ որ ինք չի հիւսեր իր աղօթքի գորգերը: Մինչ Եգիպտոս իր յեղափոխութիւնն ըրած է: Հոս յեղափոխութիւն տարբեր բան կը նշանակէ:

Վերադարձ մըն է դէպի նախնական Իսլամի կորսուած մեծութիւնը: Յեղափոխական բոլոր շարժումները մոլեռանդօրէն վերադարձ մը կ'ուզեն դէպի աղբիւրները: Ընկերվարական կուսակցութեան Պաաս անունը յատկանշական է, կը նշանակէ՝ յարութիւն:

Միայն Պուրկիպա այդ կարօտը չունի: Երբ կ'ընդունէր Ֆայսալ թագաւորը, կ'ըսէր անոր.— «Իրողութիւն է որ որդեգրումով կը պատկանինք արաբական աշխարհին, իսկ դուք՝ ծնո՛ւնդով Արաբ էք»:

Մարոքի թագաւորն ալ իր ձեւով կը բացատրէ պարտութիւնը.— « Առանց մխրճուելու բացատրութիւններու եւ վերլուծումներու մէջ, մեզի մահմետական ներուս կը մնայ դիտնալ որ Բարձրեալն Աստուած մեզ պատժեց մեր սխալներուն եւ մեր մեղքերուն համար: Աստուած մեզի թելադրեց չբաժնուիլ, որպէսզի անկումը չճանչնանք: Աստուած հրաւիրեց մեզ որ չանսաստենք իր սրբազան դասերուն, այլ զանոնք դարձնենք մեր ուխտը: Անսաստեցինք: Մեզմէ ոմանք կարծեցին նոյնիսկ թէ կարելի է երկիր մը կառավարել բաժնելով հոգեւորը երկրայինէն: Հեռացանք Աստուծմէ եւ Աստուած հեռացաւ մեզմէ»:

Ծայրայեղ մըն է Պումետիէն: Ոչ քասթրիսթ է, ոչ «Չինացի»: Մարդը Արաբ է:

Արաբական աշխարհի ուրիշ մէկ ցաւն է քարիւղի հարցը: Դրամագլուխը տեղւոյն վրայ չի մնար: Կ երթայ Անգլիոյ եւ Զուիցերիոյ դրամատուներուն մէջ, ուր այսօր աւելի քան 200 միլիառ նոր Ֆրանք կայ, ծագումով արաբ եւ այս ալ շանթաժի կը ծառայէ Անգլիոյ դէմ: Եթէ Արաբները մէկ անգամէն քաշեն իրենց դրամը բրիտանական դրամատուներէն, Անգլիա պանքրութի կ'երթայ: Երանելի երկիր մըն է միայն Քուէյթ, եկամուտի տուրք չկայ եւ պետութիւնը ընտանիքներուն կուտայ ինչ որ պակաս շահած են, ուր 480 հազար հոգիի վրայ 70 հազարի աշակերտութիւն կայ:

×

Պարտութեան մը յաղթականը եղաւ Նասր, վերընտրուած ժողովուրդին ձայնով: Անբացատրելի երեւոյթ Արեւմուտքի համար: Բայց երեւոյթը արձագանգն է հաղարամեայ աւանդութեան մը: Գերերկրային հիմնական ուժերը համախըմբուած են մարդու մը մէջ: Դիրքը հիմա ամուր կը թուի: Զէնք կուզայ կրկին Մոսկուայէն, կը մնայ զէնք գործածել սորվիլ ու չպարտուիլ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՔԻ ՄԻՋԵՒ

Ա.

Արշակունեաց թագաւորութեան անկումէն ետք՝ հայ ժողովուրդը երկու դար շարունակ մահու եւ կենաց պայքար մղեց յանուն ազգային անկախ պետականութեան, որ անոր գոյութեան եւ զարգացման կարեւորագոյն նախապայմանը եղած է ամբողջ պատմութեան ընթացքին:

Վարդանանց (450-451) եւ Վահանեանց (481-484) ազատագրական պատերազմներու հետեւանքով Պարսկաստան ստիպուեցաւ ճանչնալ Հայաստանի ներքին ինքնավարութիւնը: Հայաստանի անկախութեան համար մղուած պայքարը շարունակեց Կարմիր Վարդան Մամիկոնեան եւս, որ 571ին տասը հազարի հասնող բանակով մը դրաւեց Դուինը եւ փախուստի մատնեց պարսիկ մարզպանը՝ Սուրէն: Պարսիկները նոր ուժերով վերադարձան, սակայն կրկին պարտուեցան. սպաննուեցաւ նոյնինքն Սուրէնը: Կարմիր Վարդան չարաչար ջարդեց նաեւ Միհրան զօրավարին քսան հազարնոց բանակը:

Լաւապէս ըմբռնելով Հայերու անկախութեան ձգտումը, Սասանեան դահին ձգտող Վահրամ Զուբին, Հայերը սիրաշահելու համար, կ՚առաջարկէ. «Կուտամ Հայոց թագաւորութիւնը, եւ ով որ կ՚ուզէք, կը կարգէք թագաւոր»: Ապա կը ճշդէ իր խոստացած թագաւորութեան սահմանները Հայաստանի պատմական 15 նահանգներով: Ասոնք այն վաղեմի հողերն էին, որոնցմէ Հայերը երբեք չեն հրաժարած:

Հայաստանի անկախութիւնը վերահաստատելու ձգտումը չօշափելի կերպարանք ստացաւ 591ի դաշնագրէն ետք, երբ Հայաստանի մեծ մասին տիրացած Բիւզանդիոնի Մօրիկ կայսրը Հայոց զինուած զունդերը կը փոխադրէր Թրակիա, ձգտելով ջլատել երկրին ռազմական ուժերը: Համոզուելով, որ միայն հայկական անկախ թագաւորութիւնը կրնայ փրկել երկիրը աւերէ եւ բռնի արտագաղթէ, հայ նախարարները կ՚որոշեն ապստամբիլ եւ իրենցմէ մէկը ընտրել թագաւոր:

Հայոց անկախ թագաւորութիւնը թէեւ չվերահաստատուեցաւ, այսուհանդերձ դէպքերու բնական զարգացումը անխուսափելի կերպով նպաստեց գոյութեանը Հայաստանի քաղաքական ինքնուրոյնութեան, որ արտայայտութիւն գտաւ յանձին «Հայոց իշխանին»:

Գոյութիւն ունեցող պատմական տեղեկութիւններու հիման վրայ առայժմ դժուար է ցոյց տալ, թէ ո՞վ եղաւ առաջին Հայոց իշխանը: Այս տիտղոսը պատմագիրները առաջին անգամ կուտան Է. դարուն՝ Մժեղ Գնունիին եւ Դաւիթ Սահառունիին, իբրեւ Բիւզանդական Հայաստանի տիրակալներ: 629ի դաշնագիրին կընքումէն ետք, Հերակլէս կայսրը Հայոց իշխան նշանակեց Մժեժ Գնունին (629-635), զոր, սակայն, սպաննեց Դաւիթ Սահառունին (635-639) յաջորդութիւնն ալ ապահովելով: Այս վերջինին շինել տուած Մրենի տաճարին արձանագրութեան մէջ կը յիշուի. «... Յիշխանութեան Դաւթի ամենագով պատրկի Կուրապաղատի եւ սպարապետի Հայոց եւ Ասորւոց...»

Հայաստանը կայսրութեան նահանգներէն մէկը վերածելու բիւզանդական նկրտումները անյաջողութեամբ պսակուեցան: Քաղաքական իրադրութիւնը ստիպեց Հերակլէսին ճանչնալ Հայոց իշխանին կամ պատրիկին իրաւասութիւնը, իբրեւ Հայոց մարզպանին մէկ տարբերակը:

Ճոխ եւ բովանդակալից կենսագրութիւն ունի Դաւիթ Սահառունիի յաջորդը՝ Թէոդորոս Ռշտունին (639-654), որ նախապէս Պարսկական Հայաստանի սպարապետն էր, իսկ մարզպան Վարազտիրոց Բագրատունիի հեռանալէն ետք մարզպանի դեր կը կատարէր: Բիւզանդիոնի եւ Սասանեան Պարսկաստանի՝ Արաբներէն կրած պարտութենէն եւ, մանաւանդ, Սահառունիի մահէն ետք, Ռշտունեաց տէրը Հայաստանի երկու հատուածները միացնելով, իշխեց ամբողջ Հայաստանի վրայ, ուստի՝ ան առաջին Հայոց իշխանն էր բառին բուն իմաստով:

Սեբէոսի պատմութեան մէջ, ուր կը խօսուի 640ի արաբական արշաւանքի մասին, թէեւ Ռշտունին կը կոչուի իշխան Հայոց, սակայն պաշտօնապէս Պատրիկ (իշխան) տիտղոսը կայսրէն ստացաւ միայն այդ արշաւանքին ընթացքին Արաբներու դէմ ցոյց տուած կորովին եւ արիութեան համար: Թէոդորոս Ռշտունի 652ին արաբական խալիֆայութեան ներկայացուցիչ Մուավիայի հետ կնքած դաշնագիրով ապահովեց Հայաստանի անկախ գոյավիճակը: Հայկական անկախ պետականութիւնը նկատելով Հայութեան բարօրութեան երաշխիքը, ան ամէն միջոցի դիմեց, — ռազմական յանդուգն քայլերէն մինչեւ դիւանագիտական նուրբ ծրագիրներ, — այդ նպատակին հասնելու համար:

Համազասպ Մամիկոնեանի օրով Հայաստանի կապուեցաւ նաեւ Սիւնիքը: Այսպէսով, Հայաստանի Միջնաշխարհը եւ շրջակայ նահանգներու որոշ մասեր համախմբուեցան Հայոց տէրութեան սահմաններու մէջ: Հայաստանէ զատ, Մուավիա, Թէոդորոս Ռշտունիի օրով, Հայոց իշխանի իրաւասութեան տակ դրաւ նաեւ Վրաստանը եւ Աղուանքը, մինչեւ Կովկասեան լեռները եւ Ճորա պահակը:

Եօթներորդ դարու Հայոց իշխանապետներուն մէջ ամէնէն ակնառուն Գրիգոր Մամիկոնեանն էր (661-685), որ հայ նախարարներու կողմէ ընտրուելէ ետք, իր իշխանութեան հաստատումը ստացաւ Մուավիա խալիֆայէն: Անոր իշխանութեան օրով Հայաստան, մօտաւորապէս քառորդ դար, քաղաքական եւ տնտեսական, ինչպէս նաեւ մշակութային վերելքի շրջան մը բոլորած է:

Ա. ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ԵԹԷ ՄՈՌԱՑԱՅՑ ԶՔԵԶ, ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ...»

Երբեք այսքան չէր խօսուած Երուսաղէմի մասին: Ամիսներէ ի վեր, ան կեր տուաւ հայ եւ օտար թերթերուն... Ս. Յակոբայ վանքի Զեռագիրներով:

Իսկ այսօր կրկին միջազգային նիւթ կը դառնայ, աւելի լայն ծաւալով ու քրիստոնէութեան այս օրրանը կը դառնայ կռուախնձոր՝ Մահմետականներու եւ Սիոնականներու միջեւ:

Շնորհիւ զինուց զօրութեան դրաւեալ հին քաղաքը կը դառնայ կրօնական ու պատմական արդար յաղթանակ մը Հրեաներուն համար, մինչ Արաբը չուզեր երբեք կրել պարտութեան հետեւանքները: Իսկ անդին քրիստոնեան կը փորձէ տիեզերական քաղաքի վերածել, տիեզերական որոշումներու այս դարուն մէջ:

Մեղադրուեցաւ Վատիկան կարծելով թէ նոր կը խօսի քաղաքին միջազգայնացման մասին, մինչ Արաբներու օրով ալ, աւելի քան 20 տարի է Հռոմ կ՚ուզէ, յանուն Ընդհանրական Եկեղեցւոյ, ընդհանրական դարձնել տալ Երուսաղէմը:

Բոլոր թերթերը առիթ դտած են խօսելու համար Երուսաղէմի ու իր անցեալին, Երուսաղէմի եւ իր ներկային, Երուսաղէմի եւ իր ապագային մասին:

Շատերու կարգին, Էքսփրէս ալ կը ներկայացնէ քաղաքը ու կ՚ընէ իր խորհրդածութիւնները:

Ոչ ոք կը մտածէր, կը գրէ աշխատակիցը, որ Աքապայի ծոցով սկսած պատերազմ մը պիտի վերջանար Երուսաղէմի անունով: Թանկագին՝ երեք կրօնքներուն համար, — հրէական, քրիստոնեայ եւ իսլամական, — հրէական այս անունը այսօր կը փորձուի դարձնել Իսրայէլի մայրաքաղաքը:

Կռիւներու սկիզբն իսկ, լուրերը իրարու կը յաջորդէին.— Օմարի մզկիթը դրաւուած է, Ս. Գերեզմանը ինկած է: Իսրայէլի բանակին բաբբունապետը՝ Կորէն մտիկ կ՚ընէ սպային, որ լուրը կը հաղորդէ.— «Մեր զօրքը կը մօտենայ Լացի Պատին: Պատրաստուեցէք շեփորը հնչեցնելու»: Այս խոյեղջիւրը ըստ Աստուածաշունչ Մատեանի՝ փող եղջերեայ, փող եղջերեայ յոբելեան, կը գործածուի հրէական Ամանորին կամ հանդիսաւոր արարողութեանց ժամանակ: Քիչ ետք, շեփորը կը հնչէ Լացի Պատին տակ:

Ամէն Ուրբաթ Հրեաները կուգային հոս ողբալու համար Երուսաղէմի կորուստը: Կը գտնուի նեղ փողոցի մը մէջ, որ ոչ մէկ տեղ կը տանի, Հարամ Էշ-Շերիֆի արեւմուտքը, ուր կը բարձրանար Սողոմոնի տաճարը եւ ուր կայ հիմա Օմարի մզկիթը: Կը թուի թէ քարերը Հերովդէսի շրջանին դրուած են:

Երիտասարդ թէ ծեր՝ Հրեաներուն համար Լացի այս Պատը խոստումն է երկու հազար տարուան պատմութեան: Հոն կ՚աղօթեն բոլորը ու կ՚արտասանեն Դաւիթի սաղմոսներէն.—

«Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէմ, մոռասցի զիս, աջ իմ»...

Իսրայէլ կրօնամոլ պետութիւն մըն է եւ նոյնիսկ անհանդուրժող: Հարկ է ընդունիլ, որ ան չի հանդուրժեր խըտրականութեան ուրիշներուն մօտ, բայց խորապէս անզիջող է: Իսրայէլի մէջ քաղաքային պսակ չկայ. դպրոցները դաւանական են. ամէն գործ կը դադրի Շաբաթ օր:

Մոշէ Տայեան վաղաժամ կը յայտարարէ.

«Երուսաղէմ եկանք, այլեւս չմեկնելու համար»: Էշքոլ կ՚աւելցնէ. «Երուսաղէմ վերամիացած է»:

Զուգադիպութիւն մըն ալ կուգայ աւելցնելու այս դրաւումին իմաստը: Հրէական Պենտեկոստէն է ու 300 հազար ուխտաւորներ ճամբայ ելած են դէպի Լացի Պատը:

Սողոմոնի քաղաքին մէջ, սակայն, միայն Լացի Պատը չկայ: Կայ Օմարի մզկիթը: Նուիրական վայրը իսլամութեան: 637ին էր որ Օմար կը դրաւէր Երուսաղէմը:

Անդին կան նաեւ Ս. Վայրերը, Ս. Գերեզմանը, նուիրական քրիստոնէութեան համար: Այս վայրերուն իրաւական դրութիւնը ուրիշ թնճուկ մըն է: Յոյն, հայ եւ լատին կը բաժնեն պատիւները: Կռիւները շատ են: Կարգը որո՞ւնն է աղօթելու ու գորգը հոսկէ հոն տանելու...

Ու ահա ներկայ մը երկար անցեալի մը: 638էն ի վեր Ս. Վայրերը իսլամական հողի վրայ կը գտնուէին, հողը դարձաւ իսրայելեան: Եւ Իսրայէլ ա՛լ չուզեր ետ տալ, շատ սպասած էր այդ օրուան: Բայց Վատիկան ցարդ չի ճանչնար Իսրայէլը:

Պեն Կուրիոն կարգ մը առաջարկներ կ՚ընէ եւ կը մնայ անզիջող Երուսաղէմի նկատմամբ.— «Այդ մասին երբեք չենք վիճիր ոեւէ մէկուն հետ: Երուսաղէմ Իսրայէլի մայրաքաղաքը եղած է Դաւիթ թագաւորին օրէն ու կը մնայ յաւիտեան»:

Հարցականները կը շատնան: Հրեաները կրնան փափաքիլ վերաշինել Սողոմոնի տաճարը ու չվարանիլ ատոր համար քանդելու Օմարի մզկիթը: Հրէականութիւնը ոչ քրիստոնէութիւն կը ճանչնայ, ոչ ալ իսլամ, թէեւ Հրեաները կ՚ըսեն.— «Օմարի մզկիթը շինուած է Աբրահամի զոհաբերութեան ժայռին վրայ:

Երեք մեծ կրօնքները՝ Իսրայէլի, Մահոմէտի եւ Քրիստոսի, իրենց հայր կ՚ընդունին Աբրահամը: Հազարամեայ իրաւունքներ ունին, զորս կը յարգենք ու կը պաշտպանենք»:

Ու հոս խառնիխուռն են կրօնքը, պատմութիւնը, աւանդութիւնը:

Տասնեօթն անգամ քարուքանդ եղած, տասնութ անգամ յարութիւն առած, Երուսաղէմ դրաւեալ Արաբներուն համար, Երուսաղէմ ազատեալ Հրեաներուն համար, կը մնայ քրիստոնեային համար առանց ածականի Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յունիս 9ին Երեւան ժամանած են Անգլիոյ հիւլէական ուժի վարչութեան անդամները՝ գլխաւորութեամբ վարչութեան նախագահ Սըր Ուիլիըմ Փէնի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ, ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ

×

Տիտոս պասեց օրեր ու օրեր:

Գիշեր մը փոխեց իր ռազմավարութեան ծրագիրը: Եւ շարժեցաւ ինչպէս պատմութեան բոլոր մեծ զօրապետները, որոնք նմանօրէն ապահոված են իրենց փառքը, — գործադրելով անկարելի ծրագիրներ Մեծն Աղեքսանդրին նման: Ռազմավարական եղանակները կը թելադրէին Երուսաղէմի գրաւման համար յարձակիլ ուղղակի Սիոնի վրայ: Զեռք ձգել նախ Երուսաղէմի ամէնէն բարձր դիրքը, որ բանալին էր բոլոր միւս բերդերուն: Սակայն Եբրայեցիներ այնքան ամրացուցած էին զայն, որ անկարելի էր յարձակմամբ գրաւել: Թշնամին չէր կրնար նաեւ ներս մտնել ստորին քաղաքէն, որովհետեւ կ՚ենթարկուէր բարձր դիրքերու ճնշումին: Եւ սակայն Տիտոս փորձեց հակառազմագիտական ճամբան:

Գիշերային անակնկալ եւ ուժգին յարձակումով մը գրաւեց Ակրայի պարիսպը, որ ամէնէն ցածն էր:

Ստորին այդ քաղաքը, Ակրա, կապուած էր Մորիա քաղաքին, ուր կը գտնուէր տաճարը: Նախապէս ձոր մը կը բաժնէր այս երկու բլուրները, սակայն տաճարին հետ հաղորդակցութիւնը ապահովելու համար՝ ետքէն ձորը լեցուցին: Այդ ճամբան ճակատագրական դեր խաղաց Երուսաղէմի պաշտպանութեան ընթացքին: Հռովմայեցիները ուժգին թափով մը ուղղուեցան դէպի տաճարը: Ուրիշ թեւ մը քալեց Մորիայի եւ Սիոնի բլուրները միացնող կամուրջին վրայէն դէպի Դաւիթի պալատը: Ահաւոր տեսարան մը պարզուեցաւ այդ պահուն: Տաճարին պահակազօրքը դերազանցեց Մովաբացւոց հռչակաւոր քաջութիւնը: Գիրկընդխառն կռիւին մասնակցեցան կիներն ալ, որոնք տանիքներէն վար ծանրութիւններ թափեցին: Կարծես բոլոր Եբրայեցիները երդում ըրած էին թափել իրենց արիւնը, պաշտպանելու համար զեղեցիկ քաղաքը: Սիոնի առջեւ պարտուեցան Հռովմայեցիները, ա՛յնքան կատաղի էր դիմադրութիւնը: Սակայն Մորիա կը տատանէր: Այն ատեն բախտը վճռեց հրդեհը, որ յաղթութեան միակ միջոցն է պատերազմական պատմութեան մէջ, երբեմն յաղթողին, երբեմն պարտուողին համար: Հռովմայեցի զինուորները կուպր թաթխեցին քուրջերը, վառեցին եւ նետեցին տաճարէն ներս:

Քիչ ետքը բոցերը կարմիր կոհակներով կը ժայթքէին տաճարին բազմաթիւ դուռներէն: Այդ պահուն, բոցերուն մէջէն դուրս վազեց խենթ մը, որ պոռաց.

— Վա՛յ քեզ, Երուսաղէ՛մ, վա՛յ քեզ, վա՛յ քեզ...

Եօթանաթանն էր (այս վիպերգութեան հերոսին անունն է):

Հռովմայեցի զինուոր մը բռնեց զայն, իր հուժկու ուսերուն վրայ բարձրացուց եւ նետեց բոցերուն մէջ:

... Սիոն կը դիմադրէր տակաւին:

Յարձակողները, բոցերուն օգնութենէն խանդավառ, կրակ կը նետէին ամէն կողմ: Եւ Սիոնն ալ սկսաւ ծխալ: Արեան նման բոց մը հոսեցաւ այդ բարձունքէն եւս: Քաղաքը կ՚այրէր իր չորս բլուրներուն վրայ, դեհենական անօթներու նման:

Այդ պահուն՝ աննկարագրելի էր խուճապը: Այլեւս ոչ թշնամի կար, ոչ ալ պաշտպան: Բոցերուն ու ծուխին մէջ ոչինչ կարելի էր ճշդել: Պատերազմը դադրած էր: Հրդեհն էր որ հիմա կը կռուէր Եբրայեցիներուն ու Հռովմայեցիներուն դէմ: Պատմութիւնը չի գիտեր թէ ո՛վ յաղթեց այդ զժոխային գիշերուան մէջ:

×

Օրեր ետքը հերկուեցաւ զեղեցիկ Երուսաղէմի մոխրակոյտը, եւ հոն, ուր տաճարը սպիտակ ծաղիկներու փունջի մը նման Եահվէին կը մատուցանէր իր ճերմակ զմբէթը, հասարակ ու քոսոտ արտ մը միայն կ՚երեւէր:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(3 – վերջ)

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Հայաստանի երաժշտական ներկայ շարժումին մասին:

Պ.— Ինչ որ կը կատարուի եւ իրականացած է ցարդ երաժշտական մարզին մէջ, իսկապէս որ հիացումի արժանի երեւոյթ է: Այնտեղ մեր երաժշտութիւնը կը զարգանայ իր բոլոր ճիւղերով: Դասական երաժշտութեան կողքին ազգայինը, ժողովրդականը, երաժշտութեան հետ օրքէսթրներ ու մենակատարողներ, այսպէս ընդգրկելով փոքրիկ երկրի մը մէջ երաժշտական մեծ աշխարհ մը, իր համաշխարհային չափանիշով «քոմփոզիթէօռ»ներով:

Հ.— Ըստ ձեզի՝ մեր ներկայ Հայաստանեան սերունդին երաժշտական մեծագոյն դէմքերը որո՞նք են:

Պ.— Արամ Խաչատուրեան, Եդ. Միրզոյեան, Արնօ Պապաջանեան, Յարութիւնեան, Աբրահամեան, Կոմիտասագէտ Ռոպէր Աթայեան եւ դեռ ուրիշներ:

Հ.— Գիտենք, որ դուք Պոլսեցի էք, այնտեղ ունինք պատկառելի գաղութ մը՝ ազգային կեանքով: Ի՞նչ կրնաք ըսել մեզի դէթ տեղւոյն երաժշտական կեանքի մասին, որուն գլխաւոր ոգեւորիչներէն մէկն էք:

Պ.— Պոլսոյ մէջ մշակութային որոշ շարժում մը կայ, որուն ամէնէն կենսունակ թեւը կարելի է ըսել երաժշտականն է: Պոլսահայ երաժշտութիւնը, եթէ կարելի է ըսել այսպէս, երկու ուղղութեամբ կը զարգանայ, ազգային – եկեղեցական եւ միջազգային – դասական:

Եկեղեցական երաժշտութեան կապակցութեամբ այնտեղ ունինք հեղինակաւոր ու արուեստագէտ դպրապետներէ առաջնորդուող դպրաց դասեր, որոնք մեր եկեղեցական երաժշտութիւնը բարձրացուցած են իրական արուեստի մակարդակին:

Հայ ժողովուրդը եւս Պախի մը անհրաժեշտութիւնը ունի՝ մեր աննման եկեղեցական երաժշտութիւնը դարձնելու համար միջազգային գեղարուեստական արժէք:

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպական դասական երաժշտութեան շուրջ բոլորուած սերունդին, առհասարակ երիտասարդներ են, որոնց մէջ խոստմնալիցներն են դաշնակահարներ Անի Աճէմեան, քոյր եւ եղբայր Մաֆեաններ, թաւ-ջութակահար Տինանեան եւ չափահասներէն Տոքթ. Հերման Միսքճեան, որ իմ աշակերտս եղած է:

Ունինք նաեւ երգչուհի սոփրանօ Ալիս Մանուկեան, թենոռ Պետրոս Գույումճեան, պասօ Նուրհան Բուշան եւ Ժիրայր Զարխճեան, այս վերջին չորսերը մաս կը կազմեն Պոլսոյ պետական օփերայի արուեստագէտներու խումբին:

Հ.— Դուք հրատարակած էք Կոմիտասի անտիպ գործերը: Տարիներ անցած են անոր մահուան վրայէն եւ հասած են նոր արուեստագէտներ նոր ճաշակներով եւ ըմբռնումներով, իբր այդ՝ ի՞նչ է ձեր կարծիքը անոր երաժշտութեան ապագային մասին:

Պ.— Կոմիտասի գործերով շատ մօտէն զբաղած եմ: Նախ յայտնեմ, որ անոր մահուան վրայէն քանի տարի ալ անցնի, մեր ազգային ու ժողովրդական երաժշտութեամբ զբաղողներուն համար անոր գործը կը մնայ հարուստ նախանիւթերով պեղելի դանձ մը եւ մշտական փարոս մը մեր ազգային երաժշտութեան լոյս եւ ուղղութիւն տուող:

Ուրախութեամբ կարելի է ըսել, թէ մեր նոր սերունդի երաժշտագէտները կը մնան կապուած անոր գործին, տեւապէս ներշնչուելով անոր գործերէն:

Հ.— Տեղեկացանք, որ վերստին Փարիզ պիտի դառնաք անրէժիսթրէ ընել տալու համար ձեր գործերը: Կարելի՞ է հարցընել, թէ ի՞նչ գործեր են:

Պ.— Հայ երաժշտագէտը որքան կը պատկանի իր անձին, նոյնքան կը պատկանի իր ազգին: Ան պարտաւոր է իր քրտինքը խառնել իր ժողովուրդի համբաւին նպաստող մշակութային աշխատանքին, համաձայն այն մարզին, ուր կոչուած է գործելու:

Փարիզ պիտի երթամ անրէժիսթրէ ընել տալու համար Կոմիտասի քսան անտիպ գործերը, դաշնաւորուած իմ կողմէս: Ատոնք պիտի մեկնաբանուին Ֆրանսացի մեծ երգչուհիի մը միջոցով հայերէն լեզուով:

Հետեւողական աշխատանքով հայ երաժշտութիւնը իր ազգային սահմաններէն դուրս կ՚ելլէ, մտնելու համար միջազգային երաժշտութեան սահմաններուն մէջ, ինքզինքը պարտադրելով օտար աշխարհին:

Հ.— Վերջին հարցում մը եւս: Իբրեւ մեր մեծ ու վաստակաւոր երաժշտագէտներէն մին՝ ի՞նչ ունիք ըսելիք մեր ընթերցողներուն:

Պ.— Երաժշտութիւնը այն միակ միջազգային լեզուն է, որուն շնորհիւ ժողովուրդ մը կրնայ խօսիլ ու ինքզինք ճանչցնել ուրիշ ժողովուրդներու եւ իր երաժշտական ստեղծագործութեամբ յարգանք պարտադրել: Հետեւաբար, մենք՝ Հայերս պէտք է սիրենք ու ճանչնանք մեր երաժշտութիւնը, զայն ճանչցնելու համար զոհողութիւններու առջեւ կանգ չառնենք եւ դուրգուրանք մեր այն արուեստագէտներուն վրայ, որոնք այդ շատ ծանր առաքելութիւնը ստանձնած են:

ԿԱՅԾ ԿՈԿԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՅԻՍ 28 Ը ՍԻՏՆԷՅԻ ՄԷՋ

— * —

ՍԻՏՆԷ (Յառաջ).— Յիշատակելի օր մը եղաւ Սիտնէյի հայ գաղութիս համար Մայիս 28ի 49րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը:

Եղաւ օր մը ցնծութեան եւ ուրախութեան, օր մը ուր գաղութս համախմբուած Անզաք Հոլի սրահին մէջ, վերապրեցաւ Մայիսեան այդ պանծալի ու յիշատակելի օրը:

Ուրախալի ու քաջալերական երեւոյթ մըն էր այն աշխատանքը, զոր տարած էին երեք քոյր Միութիւնները՝ «Մշակութային», «Հ.Մ.Ը.Մ.» եւ «Հ.Օ.Մ.» ղեկավարութեամբ « Դրօ » կոմիտէութեան, կազմակերպելու օրուան ճոխ յայտագիր մը, ու լաւագոյնս փոխանձելու օրուան խորհուրդը գաղութահայերուս սրտերէն ներս:

Յայտագիրը սկսաւ ընկ. Սարգիս Մարգարեանի բացման խօսքով, որ Մայիս 28ի պատմականը ամփոփ կէտերով ներկայացընելէ ետք, շեշտեց այն գաղափարը, որ Հայկական Հանրապետութեան Եռագոյն դրօշակը, իր ծնունդով կը պատկանի հայ ժողովուրդին, ու Մայիսեան անկախութեամբ դարձած է առյաւէտ Հայունը, ըլլալով խորհրդանիշ անկախութեան ու ազատութեան:

Ասոր յաջորդեց գեղարուեստական բաժինը: Ուրախալի երեւոյթ մըն էր տեսնել հայ արուեստագէտներու ու արուեստագիտուհիներու այդ հարուստ խմբակը, որով օժտուած է այս նորակազմ գաղութը ու անոնց տարած խանդավառ եւ լուրջ աշխատանքը, վերապրեցնելու մեր հոգիներէն ներս յիշատակը այդ նուիրական օրուան, հրամցնելով ի՞նչ արտասանութիւններ, մեներգներ ու խմբերգներ, զոր վերջինը կատարեց գաղութիս նորակազմ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Սարգիս Սարգիսեանի:

Ապա բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս ընկ. Հայկ Աւագեան, որ Մայիս 28ի պատմականը ընելէ ետք, շեշտեց այն գաղափարը որ Մայիսեան յաղթանակը կը պատկանի համայն Հայութեան: Խօսեցաւ նաեւ այն աշխատանքի մասին որ խանդավառօրէն կը տարուի բովանդակ Հայութեան կողմէ Հայկական Դատի առընչութեամբ, ու տուաւ օրինակներ տարուած վերջին աշխատանքներէն, տարուած արտասահմանի մարմիններու կողմէ:

Տօնակատարութիւնը վերջ դտաւ «Յառաջ նահատակ» քայլերգով, ծայր տալու համար օրուան պարահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ նոյն սրահին մէջ: Ընկերակցութեամբ տեղական դեղեցիկ նուագախումբի մը, պարահանդէսը աւելի խանդավառ դարձաւ:

Եղան կրկնակի նուագներ, ներկայացուեցաւ հայկական պարերու շարք մը, գաղութիս պարախումբին կողմէ: Եղան նաեւ նուիրատուութիւններ, ապագայ ակումբի մը գնման «Ֆոնտ»ին համար, որուն շատ պէտք ունի գաղութը:

Պարահանդէսը տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր, ու վերջ դտաւ ուրախ մթնոլորտի մը մէջ:

Բաղդատական մը դնելով այս տարուան ու նախանցեալ տարիներու Մայիսեան տօնակատարութիւններու միջեւ, ի յայտ կուգայ այն մեծ ոստումը, որ ըրած է այս նորակազմ գաղութը յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ:

ՍԵՐՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

Աշնան տաք օր մը կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէր Եկատերինբուրդի փողոցներուն մէջ: Յանկարծ անկիւնէ մը լսուեցաւ բախումի մը ահարկու ձայնը: Վարորդը՝ Լոգոշկին Եւրոպայէն ապրպրած իր նոր ինքնաշարժով ծանր արկած մը ունեցած էր: Եւ սպաննուած: Ուրալի զինուորական նահանգապետը կ՚արգիլէ «քաղաքին մէջ ինքնաշարժի գործածութիւնը՝ բնակչութիւնը վտանդի չենթարկելու համար»:

Ասիկա պատահած է 1901ին:

Այսօր ամենուրեք հարիւրաւոր, հազարաւոր ինքնաշարժներ կը սուրան քաղաքներու փողոցներուն մէջ: Եւ արկածները մեծ համեմատութիւններու կը հասնին:

Թոքիոյի ոստիկանական վարչութեան տուեալներով, Ճափոնի մայրաքաղաքին մէջ, 1961ին, ինքնաշարժի արկածներու հետեւանքով մեռած են 1179 անձեր, 6246 հոգի հաշմանդամ դարձած է, իսկ 57·412 հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորուած է: Ութ տարուան մէջ (1955–1963) Ֆրանսայի ճամբաներուն եւ փողոցներուն վրայ զոհուած է 70·825 հոգի (Քալէի բնակչութեան չափ) եւ վիրաւորուած 1·490·419 անձ (Մարսէյլի, Լիոնի եւ Սէնթ Էթիէնի բնակչութեան չափ): Անգլիոյ մէջ ինքնաշարժներու անիւներուն տակ ամէն տարի կը զոհուին 22·000 հոգի: 1963ին Ամերիկայի դերեզմաննոցներուն մէջ թաղուեցան ինքնաշարժի արկածներու զոհ դացած 42·235 անձեր, իսկ վիրաւորներու թիւը հասաւ 2·562·134ի: Միացեալ Նահանգներու մէջ ամէն 11 վայրկեանին՝ ինքնաշարժի արկած մը տեղի կ՚ունենայ: Համաձայն մասնագէտներու մինչեւ 1975, դժբախտ պատահարներու հետեւանքով պիտի սպաննուին 700·000 անձ եւ 25 միլիոնէն ոչ պակաս մարդիկ պիտի վիրաւորուին:

ՇԱՀԱԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆ

Գեղեցիկ տիկին մը Շան գ՚էլիզէի վրայ կը շրջագայի, երբ շքեղ ինքնաշարժ մը կանգ կ՚առնէ ճիշդ իր քով, դուռը կը բացուի եւ շարժավարը՝ նշանակալից ակնարկ մը ուղղելով կնոջ, կ՚ըսէ.

— Ութ օր Սպանիա պիտի մնամ: Միթէ կը շահագրգռուի՞ք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Սեղանը արագօրէն վերցուելէ ետք, Ծուռ-նայող, որ մինչեւ այն ատեն բերանը բնաւ չէր բացած, գաղտնի ոստիկանին մօտենալով եւ խոշորապատիւ խոնարհութիւն մը ընելով ըսաւ.

— Աստուած կեա՛նք տայ պարոն Վիտօքիս, անուշնե՛ր ըլլայ, քէյֆերնիդ տեղը եկա՞ւ...:

— Փառաւո՛ր... իրաւ որ կեանքիս մէջ շատ քիչ անգամ ասանկ արքայական ճաշ մը ըրած էի...:

Եւ գրպանէն ոսկի մը հանելով Ծուռ-նայողին երկարեց եւ ըսաւ.

— Սըւիկա խոհարարուհիին տուր:

Ծուռ-նայող մէյ մը ոսկիին եւ մէյ մըն ալ Վիտօքին երեսը նայելէ ետք առանց դրամը առնելու, խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ դուրս ելաւ:

— Հը՛մ, կ՚երեւի թէ դրամի կարօտութիւն չունին, ապահովաբար Արիսթոն է ասոնց պետը որ ասանկ կուշտ կը պահէ իր մարդիկը: Բայց այս սրիկաները մինչեւ ե՞րբ զիս պիտի բանտարկեն այս վանդակին մէջ, ասոր վերջը ո՞ւր պիտի երթայ, հասկնալու եմ:

Ժամերը իրարու կը յաջորդէին... բայց ոչ ձայն կար, ոչ ալ եկող գացող:

Աղէկ մը փորը կշտացնելէն ետքը քունը եկած էր:

— Այսօր բաւական յոգնեցայ, ըսաւ իւրովի: Քիչ մը սըտեղը քնանամ...: Քունս եկած է արդէն... արթուն կենալով պարապ տեղը ինքզինքս պիտի յոգնեցնեմ... պէտք է որ հակառակորդիս դէմը թարմ ուժերով ելլեմ...:

Վիտօք այս ըսելով՝ արմուկները սեղանին կռթնցուց եւ սկսաւ հանդիստ մը քնանալ:

Քիչ ետք երազ կը տեսնէր...: Երազին մէջ եղերական իրականութենէն բոլորովին հեռացած էր...: Անցեալին երջանիկ օրերը կ՚ապրէր...: Իր տնակին մէջն էր: Անէթը դէմը անցած, իրենց երկու մանկիկները մէջտեղնին առած, ընտանեկան խաղաղ ու անխռով երջանկութիւնը կը վայելէին... կը գուրգուրային իրարու վրայ... իրար կը փայփայէին եւ ընտանեկան այդ տաքուկ երդիքին տակ ամէն բան սէր էր, սէ՛ր ու երջանկութի՛ւն...:

... Բայց ընդոստ արթնցաւ քունէն եւ տեղէն վեր ցատկեց...:

Երկաթէ ձեռք մը բռնած էր իր ուսէն եւ հեղնական ձայն մը կ՚ըսէր.

— Բարի իրիկո՛ւն, պարոն Վիտօք, ի՞նչպէս էք, աղէ՞կ էք...:

Գաղտնի ոստիկանը անմիջապէս ոտքի ցատկեց:

Արիսթօ, Արեւորդիներու թագաւորական զգեստը հագած, իշխանական կեցուածքով մը եւ հպարտական նայուածքով մը իր դէմը ցցուած էր:

Մեծ մենամարտը, մահուան մենամարտը պիտի սկսէր ուրեմն երկու հակառակորդներուն միջեւ:

ԱԶՆՈՒԱԿԱՆ ԱՍՊԱՏԱԿԸ

ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

— Հիմա քիչ մը տեսնուինք, խօսք առաւ Արիսթօ:

Եւ իր խօսակիցին աթոռ մը ցոյց տալով, անուշ այլ միանգամայն ամբարտաւան եղանակով մը շարունակեց.

— Զնստի՞ք, պարոն Վիտօք, կարծեմ բաւական երկար պիտի տեւէ մեր տեսակցութիւնը... ատոր համար չեմ ուզեր ձեզ ատանկ ոտքի վրայ ձգել:

Ապահովութեան տեսուչը քաղաքավարութեամբ պատասխանեց.

— Ամէնէն առաջ կը փափաքէի գիտնալ թէ որո՞ւ հետ է որ կը խօսիմ, մարքիզ Ռոշ-Պերնարի՞ն հետ թէ Արեւորդիներու թագաւորին հետ:

Արիսթօ որ բնաւ այս հարուածին չէր սպասեր, պահ մը լռեց, յետոյ աննկարագրելի ժպիտով մը ըսաւ.

— Երկուքի՛ն հետ ալ:

— Շատ լաւ, այդ պարագային կը նըստիմ, ըսաւ Վիտօք եւ աթոռ մը առնելով կատարեալ պաղարիւնութեամբ նստաւ:

Իսկ Արիսթօ եռոտանի մը առնելով անոր դէմը անցաւ:

— Պարոն Վիտօք, ամէնէն առաջ թոյլ տուէք որ ներողութիւն խնդրեմ ձեզմէ, խօսք առաւ ասպատակը իր ամբարտաւան խօսելակերպին ընթացք տալով:

— Ինձմէ՞:

— Այո՛: Տեղակալներէս մէկուն ձեզի հանդէպ ցոյց տուած անվայել ընթացքին համար ներողութիւն կը խնդրեմ: Դուք ազնուօրէն զայն ազատ արձակէք եւ այդ աներեսն ալ ապերախտօրէն ելլէ այս ծուղակին մէջը ձգէ ձեզ... շիտակը չի՛ վայլեր...: Ասպետական ընթացք չէ ասա...: Վստահ կրնաք ըլլալ որ անոր ականջները պիտի ոլորեմ...: Բայց ի՛նչ ընեմ որ յանցանքը ձերինն է...: Մարդ Աստուծոյ, ինչո՞ւ ետեւէն ինկաք...: Ինծի անանկ կուգայ որ մարքիզ Ռոշ-Պերնարին եւ Արիսթոյին միեւնոյն անձը ըլլալը հասկընալու համար, անանկ չէ՞...:

Է՛հ, ալ կրնաք զոհ ըլլալ, յաջողեցանք:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մաքրուհի Օզանեան, Տէր եւ Տիկին Եղիա Օզանեան (Ռումանիա), Այրի Տիկին Հայկուհի Նիկոլեան (Ռումանիա), Այրի Տիկին Համեստուհի Օզանեան, Լեւոն եւ Ժան Օզանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկ. Անահիտ Պուռնազեան եւ զաւակները (Ալպանիա), Բիւզանդ Այնաճեան, Սեպուհ Գալթօնճեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միրիճան Քիւրքճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ա. Այնթապլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Գաբիկեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, ազգականին

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕԶԱՆԵԱՆԻ

(Շապին Գարահիսարցի)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 11ին Հայոց եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (25 Յունիս) շրջանիս եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կատարուի հոգեհանդիստ եկեղեցւոյ մէջ ծառայած բոլոր Հոգեւոր Հովիւներուն, Թաղական Խորհուրդի հանդուցեալ բոլոր անդամներու, նիւթապէս թէ բարոյապէս օգտակար հանդիսացած բոլոր անձնաւորութեանց եւ թաղիս հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30: պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, հոգեհանդիստ՝ ժամը 11,30ին:

×

Այրի Տիկին Յարութիւն Սրապեան կը տեղեկացնէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իր ամուսնոյն

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Գրասենեակը բացառաբար գոց է այս Շաբաթ՝ (24 Յունիս) կէսօրէ ետք:

Սակայն բաց պիտի ըլլայ

Հինգշաբթի՝ 29 Յունիս ժամը 17էն 20

Ուրբաթ՝ 30 Յունիս ժամը 17էն 20

Շաբաթ՝ Յուլիս 1 ժամը 15էն 20:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի արտակարգ պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ օր՝ 24 Յունիս 1967, կէսօրէ ետք ժամը 14ին, Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ (Մէթրօ Քատէ):

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է կահաւորուած սենեակ մը առանձին անձի մը համար խոհանոցի յարմարութիւն եւ տուշ:

Դիմել Տիկին Ազնիւ Սէֆէրեանի

12, Place d'Anvers, PARIS (9e)

(Շար. Ա. էջէն)

վրայ: Բայց, այն վայրկեանէն երբ պատերազմը տարածուեցաւ Միջին Արեւելք, Ֆրանսա կը խորհի թէ ոչ մէկ կարելիութիւն կայ խաղաղ կարգադրութեան մը յանգելու համաշխարհային ներկայ կացութեան մէջ եթէ համաշխարհային նոր տարր մը երեւան չելլէ: Այդ նորութիւնը կրնայ Վիէթնամի պատերազմին վերջը ըլլալ, վերջ դնելով օտար միջամտութեան: Եթէ խաղաղութիւնը վերահաստատելու առիթը տրուի օր մը, Ֆրանսա անշուշտ չի խուսափիր զայն բռնելէ, ինչ կը վերաբերի իրեն: Որպէսզի ինք ազդեցիկ ըլլայ պէտք է պահպանէ իր բռնած դիրքը ի շահ բովանդակ աշխարհի»:

Ֆրանսայի դիրքը աւելի քան երբեք յստակ է:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ): Անձրեւի պարագային Ա. Ահարոնեան ակումբը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

2 Յուլիս Կիրակի, տօն է Վարդավառի պայծառակերպութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

որ կը բացատրէ իր քարոզով՝ օրուան տօնին խորհուրդն ու իմաստը:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Արնուվիլի եկեղեցւոյ կից սրահը:

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերուն, այս Կիրակի ժամը 16ին, Ժողովրդապետական հանդիսասրահին մէջ

69, Avenue Henri-Barbusse

ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Մուտքը ազատ է

Երթեւեկի միջոց՝

de la Gare du Nord prendre le train pour Villier-le-Bel

ժամը 3,10ին

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ Հայ. Կրթական Մարմնոյ

սիրայօժար մասնակցութեամբ խումբ մը երիտասարդներու, ի նպաստ դպրոցի դասարաններու արդիականացման գործին Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթր Առեռէի դաշտին վրայ:

Առաջին անգամ ըլլալով «Հայկազեան» վարժարանի ամավերջի դպրոցական հանդէսը կը կատարուի բացօթեայ դաշտահանդէսի ձեւին տակ: Ամբողջութեամբ կը գործադրուի սովորական յայտագիրը, աշակերտներու կողմէ, զեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ ՕՐ. Ը. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ եւ ՏԻԿ. Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆԻ

Հանդէսի ընթացքին պիտի ըլլան ժողովրդային խրախճանք, ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտի մէջ:

Հանելի անակնկալներ, շամփուրով խորոված աղանդներով: Ամէն տեսակ ըմպելիներ, սեղան եւ աթոռներ ապահովուած են, բայց դաշտի աթոռ-սեղան ունեցողներ կրնան բերել:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Որպէսզի դպրոցական հանդէսը իր հմայքն ունենայ, բոլոր աշակերտները իրենց ծնողքներուն ընկերակցութեամբ պարտին Կիրակի (25 Յունիս) առաւօտ ժամը 10ին ներկայ գտնուիլ եկեղեցւոյ դրան առջեւ, օթոքառը առնելու համար: Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 1,30ին միեւնոյն տեղը: Ժամադրութիւնը յարգել ստիպողական է:

Դպրոցական հանդէսի բաժինը կը սկսի ժամը 15ին: Անձրեւի պարագային պիտի ըլլայ 6րդ Մէրիի մէջ նոյն ժամուն:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՍՊԱՆԻԱ

(Ս. ՍԵՊԱՍԹԻԱՆ, ՎԻԹԹՈՐԻԱ, եւ վերադարձին այցելութիւն նաեւ ԼՈՒՐՏ)

Մեկնում՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ

Վերադարձ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 27ԻՆ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

128, Rue de Flandre, PARIS (19e)

(Métro : Crimée)

(Մուտքին դիմացի դուռը)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն

Հ. Բ. Ը. Միութեան բազմերախտ հիմնադիր եւ Ազգային բարերար

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ,

ՆՈՒՊԱՐ ընտանիքի հանգուցեալ անդամներուն,

Բարերար ողբ. ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Միութեան բոլոր ողբացեալ Հիմնադիրներուն, Բարերարներուն, անդամներուն եւ պաշտօնեաներուն:

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ յարգելու համար հանգուցեալներուն յիշատակը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մրցանակաբաշխութիւնը եւ Դաշտահանդէսը Յունիս 25ին, Կիրակի, ժամը 15էն 22, դպրոցին պարտէզին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2,50 ֆ.

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռէնսի Փավիյոն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակաբաշխութեան տարեկան հանդէսը, Ուրբաթ, Յունիս 23, երեկոյեան ժամը 21ին Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը:

ՅՈՒՆԻՍԵԱՆ ԳԻՇԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Երիտասարդաց եւ Կանանց յանձնախումբին կողմէ:

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս

PAVILLON DU LAC

(Parc Borely)

Orchestre RAY MILAN

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան եւ Փոթորիկ խումբերու ժողովը այս Ուրբաթ (Յունիս 23) իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ» խումբի բոլոր ընկերները այս Բ. շաբթի գիշեր (26 Յունիս) ժամը 8,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակար:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն Թ'Էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նկատի ունենալ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համախարբերդ. Միութեան պատգամաւորական ժողովի վաղորդայնին, այս Կիրակի դաշտահանդէս Պ. Թէսիէի ծառաստանին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

Կազմակերպութիւն եւ պատրաստութիւն Վալանսի մասնաճիւղի երիտասարդներուն կողմէ:

×

Համախարբերդ. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ - Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան:

Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Ֆապրըկուլի մէջ (Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրի ընդարձակ պարտէզին մէջ) Սեփթէմէն երկու կայարան ետք, աջի վրայ: Քանըպիէռի 87 թիւին առջեւէն առնել Սաթափ օթոքառը:

Գեղարուեստական նոխ բաժին

Երգ, նուագ, արտասանութիւն

Թրագօշ կը ներկայացնէ

«Ամբակումի աղջիկտեսը»

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԵՒ ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

Կիրակի 25 Յունիս ամբողջ օրը, առաջին անգամ ըլլալով

BAR TERMINUS

144, Chemin de Merlan

շքեղ պարտէզին մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

հայկական եւ եւրոպական պարեր

Ճոխ պիւֆէ, շամբուրով խորոված

Պուլի մրցում: Կը խնդրուի մասնակցիլ ուզողներէն իրենց պուլերը միասին բերել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 26րդ պատգամաւորական ժողովը Յունիս 24ին Վալանսի մէջ, Շաբաթ օր, Հայ Աւետարանականներու սրահին մէջ՝ 18, Ռիւ Պուփիէ, Վալանս, (Տռոմ):

Ա. նիստը կը բացուի առաւօտեան ժամը 9ին:

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՕՍԹԱՆՏ

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեկնում Յուլիս 8, վերադարձ Յուլ. 9 Անդամները կը հաւաքուին Շաբաթ (Յուլիս 8) առտուն ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ

Մեկնում դէպի Մօպէօժ, անցնելով Լանեի, Մօ, Վիլերքոթըրէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն (ճաշ ճամբու ընթացքին) եւ ժամանում Մօպէօժ, ուր ներկայ կ'ըլլաք «Գարեջուրի Տօն»ին:

Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Պրիւսէլ, կարճ այցելութիւն, ապա դէպի Կանտ եւ Պրիւժ: Այցելութիւն քաղաքին եւ կայք հանգստաւէտ պանդոկ մը: Ճաշէն ետք պտոյտ լուսաւորուած քաղաքին մէջ:

Կիրակի կանուխ մեկնում դէպի Օսթանտ: Հանդիստ ծովափը, լոգանք եւ խաղեր: Ճաշ ծովեզերեայ ճաշարանի մը մէջ:

Մեկնում ժամը 17ին դէպի Փարիզ:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐԱՆՔ

Դիմել ժամը 15էն 19ը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
24
ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI
24 JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10944

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — N° 10.944

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՋԸՆԴՈՏՆԵՐ

Մինչ արար-աշխարհի աչքերը ուղ – ղուած էին դէպի Նիւ Եորք, ուր ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ կը չարունակուի Նիզակամարտը Արաբներու եւ Հրեաներ – րու կողմնակիցներուն միջեւ եւ ուր Կո – սիղինի ներկայութիւնը բացառիկ երե – ւոյթ մըն էր, յանկարծ Փարիզն ու Գա – հիրէն զարճան հետաքրքրութեան կեդ – րոն:

Զօրավար ը կուլի յայտարարութիւն – ները եւ Պոդկորնիի Գահիրէ այցելու – թիւնը առարկայ դարճան բազմաթիւ մեկնութիւններու՝ դիւանագէտներու եւ միջազգային մամուլին կողմէ:

Չի գիտցուիր թէ ի՛նչ խօսեցան Խորհ. Միութեան եւ Արար Միացեալ Հանրա – պետութեան նախագահները:

Կը թուի թէ Ալժերիոյ եւ Սուրիոյ նա – խագահներու Մոսկուա այցելութենէն ետք, կրեմլին անհրաժեշտ նկատած է պատասխանատու դէմք մը ղրկելու Գա – հիրէ՝ նախագահ Նասըրի տալու համար անհրաժեշտ բացատրութիւնները Խորհ. Միութեան բռնած դիրքին մասին եւ ա – պահովեցնելու համար զայն ապագայի մասին:

Մերձաւոր Արեւելքէն հասած լուրերը շատ փայլուն չեն: Կացութիւնը չէ խա – ղաղած եւ կիրքերը չեն հանդարտած:

Մինչ փորձեր կ'ըլլան հաշտութեան ելքեր դտնելու համար հակառակորդ կողմերու միջեւ, ռազմասէր ձգտումները երեւան կուգան երկուստեք:

Կոսիղին – Ձոնսըն հանդիպումը դրժ – ուար թէ կարենար լուծել արաբեւիսրա – յելեան կնճիռը:

Ցաւակ է Մոսկուայի պահանջը: Հրեա – ները պէտք է պարպեն իրենց գրաւած հողամասերը եւ հատուցում տան Եգիպ – տոսի, Յորդանանի եւ Սուրիոյ՝ իրենց նախայարձակման հետեւանքով անոնց կրած վնասներուն համար:

Մ. Նահանգները չեն համաձայնիր այս տեսակէտին եւ չեն ընդունիր, որ նախա – յարձակը Իսրայէլն էր:

Արաբները կը մեղադրեն Ուո՛չինկթընի կառավարութիւնը, որ մէկ կողմէ ղրու – ցացուցած է նախագահ Նասըրը Իսրայէլի վրայ յարձակելէ: Միւս կողմէ այս վեր – ջինին խորհուրդ տուեր է յանկարծակիի բերել արաբական բանակները՝ քանի ա – նոնք դեռ չեն լրացուցած իրենց պատ – րաստութիւնները:

Իրերու այս կացութեան մէջ չատերու զարմանք պատճառեցին զօր. ը կուլի յայտարարութիւնները Զորեքշաբթի օր – ուան Նախարարական Խորհուրդին մէջ:

Հանրապետութեան նախագահը հետե – ւողական եղաւ առաջին օրերէն իսկ իր դծած քաղաքական ուղղութեան:

Նախ յայտարարեց թէ Ֆրանսա ո՛չ պաշտօնական համաձայնագիր կնքած է կողմերուն հետ եւ ոչ մէկ յանձնառու – թիւն առանձնած է անոնցմէ որեւէ մէ – կուն հանդէպ:

Ցետոյ յայտնեց թէ ո՛չ մէկ կերպով պիտի օժանդակէ կողմերէն անոր, որ նախայարձակ պիտի ըլլայ:

Նախատեսելով վտանգը, կոչ ուղղեց չորս Մեծերու խորհրդակցական ժողովով մը հարթելու վէճերը:

Այս առաջարկը չընդունուեցաւ:

Հակառակ իր ազդարարութեան, Իս – րայէլ նախայարձակ եղաւ:

Ջինաղուէնն ետք, զօրավարը պաշտօ – նապէս յայտարարեց, որ Իսրայէլի հո – ղային պրաւումները անընդունելի են:

Այս կէտին մէջ կը միանայ Կոսիղինի տեսակէտին: Իսրայէլ պէտք է քաշուի Ցունիս 5էն առաջուան իր սահմանները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ - ՁՈՆՍԸՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջապէս կարգադրուեցաւ եւ ճըշ – դուեցաւ թէ Ձոնսըն - Կոսիղին պիտի տեսնուին: Զորս-հինգ օր է կը խօսուէր այս հանդիպումին հաւանականութեան վրայ եւ զանազան արդելքներ կամ պատ – ճառաբանութիւններ պատրուակ կը բե – նուէին: Կ'ըսուէր թէ Կոսիղին տրամա – դիր չէր Ուո՛չինկթընի երթալու: Ձոնսըն ինք դէմ չէր Նիւ Եորք երթալու բայց սիրտին չատ չէր խօսեր Կոսիղինի հետ հանդիպում ունենալ Նիւ Եորքի նման հրէական քաղաքի մը մէջ:

Ի վերջոյ զանազան կողմերու միջեւ ճամբան եւ հանդիպման վայրը կ'որոշուէր Նիւ-Ձիր – զէի վիլլայի մը մէջ:

Այս հանդիպումը չատ զոհ չէ ձգած ոչ Կոլը, պէտք է ըսել սակայն թէ Ա – մերիկացիք ալ զոհ չեն Ֆրանսայի դիր – քէն, մանաւանդ Վիէթնամի պատերազ – մին վերաբերեալ մեղադրանքներուն հա – մար: Այդ առընչութեամբ Սպիտակ Տան յայտարարութիւնը չատ խիստ է եւ կը չեշտէ թէ ոչ մէկ կապ կայ Վիէթնամի եւ Միջին Արեւելքի միջեւ, չուզելով տեսնել թէ չի կրնար կապ չըլլալ: Նիւ – Եորք Տէյլի Նիուզ կը գրէ թէ մեծ Շառ – լին վերջին հինգ տարիներու խօսքերէն ու գործերէն կարելի էր ապասել նման յայտարարութիւններ.— «Երբեմն, կը գրէ ամերիկեան թերթը, կը խորհինք թէ Նախագահ ը կուլ կը համոզուի թէ «աշխարհը ե՛ս եմ»: Հիմա որ հարիւրէն 90 խորհրդային կողմն է, աւելը չէ՞ որ Նախագահ Ձոնսըն հարիւրէն 90 դժուիք ղրկէ»:

Գերմանական կառավարական ձգտումի թերթերէն Ֆրանֆիփուրթըր Ալկմայնը կը գրէ.— «Երեւութապէս Կոսիղին յաջողած է ներշնչել ը կուլի համաշխարհային պա – տերազմի մը վախը: Պէտք է հաւատանք զօրավարին, խաղաղութեան անկեղծ փա – փաքին բայց կարելի է հարցնել թէ ը կուլ զերադնահատելով զործունէութեան իր կարելիութիւնները չի սխալի՞ր մի – ջոցներու ընտրութեան մէջ»:

Անգլիական ազատական թերթը Կուար – տիըն կը գտնէ թէ Ֆրանսայի դեկավա – րին ամէնէն բուռն յարձակումներէն մէկն է Միացեալ Նահանգներուն դէմ:

× Նիւ Եորքի Ազգաժողովին մէջ առջի օր ելոյթ ունեցաւ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը: Քուլ տը Միւրվիլի համար, պատերազմը ոչ մէկ բան կարզադրեց, ամէն բան զժուարացուց ու կը չեչտէ.— «Միւս կողմէ, տեղական զեռնի վրայ, չսահմանուած կռիւի մը բոլոր տարրերը հաւաքուած են: Իսրայէլ, իր պինուորական յաջողութիւններէն ետք, Արար Մ. Հանրապետութեան, Սուրիոյ եւ Յորդանանի հողամասերը կը դրաւէ, որոնք հսկայ են իրենց մէջ եւ ա՛լ աւելի, իր իսկ հողամասին բաղդատմամբ, որոնք արար բնակչութիւն ունին, պաղեստինցի զաղթականներն ալ միասին: Ի՞նչպէս կարե – լի է երեւակայել, որ եթէ նման զոյա – վիճակ մը երկարի, վտանգաւոր եւ մըշ – տական միջադէպեր պիտի չծագին: Իս – րայէլեան կառավարութիւնը, կրնայ պատերազմի նման քարէդի մը վրայ եւ ապագային համար մերժելով ՄԱԿի կամ երրորդ ուժերու որեւէ միջամտութիւն, կը յայտարարէ թէ հաշտութեան պայ – մաններու մասին կը խօսի արաբական իւրաքանչիւր չահակից երկրի հետ ա – ռանձին թէեւ պայմաններն իսկ որոշ չեն եթէ նոյնիսկ աւելի հեռու կ'երթան քան Աքապայի ծոցին նաւարկութեան ազա – տութիւնը: Ի՞նչպէս կարելի է մտածել թէ այս արար պետութիւնները, որոնք քանի տարի է կը մերժեն բանակցիլ Իս – րայէլի հետ կրնան այսօր պատրաստ ըլ – լալ խօսակցելու: Երբեք որեւէ խօսակ – ցութիւն աւելի դժուար եղած է երեւա – կայել: Այս է առաջին եւ ողբերգական նկատումը որու պէտք է յանդիմնք»:

× Ֆրանսական Դիմադրութեան Միու – թեան խորհրդի նախագահ Ֆրանսուա Միթերան ալ ելոյթ ունեցաւ Ազգաժողովին մէջ: Ան ալ կը կարծէ թէ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը: Քուլ տը Միւրվիլի համար, պատերազմը ոչ մէկ բան կարզադրեց, ամէն բան զժուարացուց ու կը չեչտէ.— «Միւս կողմէ, տեղական զեռնի վրայ, չսահմանուած կռիւի մը բոլոր տարրերը հաւաքուած են: Իսրայէլ, իր պինուորական յաջողութիւններէն ետք, Արար Մ. Հանրապետութեան, Սուրիոյ եւ Յորդանանի հողամասերը կը դրաւէ, որոնք հսկայ են իրենց մէջ եւ ա՛լ աւելի, իր իսկ հողամասին բաղդատմամբ, որոնք արար բնակչութիւն ունին, պաղեստինցի զաղթականներն ալ միասին: Ի՞նչպէս կարելի է երեւակայել, որ եթէ նման զոյա – վիճակ մը երկարի, վտանգաւոր եւ մըշ – տական միջադէպեր պիտի չծագին: Իս – րայէլեան կառավարութիւնը, կրնայ պատերազմի նման քարէդի մը վրայ եւ ապագային համար մերժելով ՄԱԿի կամ երրորդ ուժերու որեւէ միջամտութիւն, կը յայտարարէ թէ հաշտութեան պայ – մաններու մասին կը խօսի արաբական իւրաքանչիւր չահակից երկրի հետ ա – ռանձին թէեւ պայմաններն իսկ որոշ չեն եթէ նոյնիսկ աւելի հեռու կ'երթան քան Աքապայի ծոցին նաւարկութեան ազա – տութիւնը: Ի՞նչպէս կարելի է մտածել թէ այս արար պետութիւնները, որոնք քանի տարի է կը մերժեն բանակցիլ Իս – րայէլի հետ կրնան այսօր պատրաստ ըլ – լալ խօսակցելու: Երբեք որեւէ խօսակ – ցութիւն աւելի դժուար եղած է երեւա – կայել: Այս է առաջին եւ ողբերգական նկատումը որու պէտք է յանդիմնք»:*

«ԽՕՍԵԼՈՒ ՁԵՆՔ ԵԿԱԾ» Կ'ԸՍԷ ՊՈԴԳՈՐՆԻ

Գահիրէի մէջ ուր տեղի կ'ունենան Նաս – րի եւ Պոդկորնիի խօսակցութիւնները, խորհրդային Նախագահը յայտարարած է.— «Պիտի փափաքինք աշխարհակալնե – րուն, որ պարզապէս խօսելու չենք եկած հոս»: Ալ Ահրամի համաձայն Նասրի հետ տեսնուելէ առաջ Պոդկորնի յայտարա – րած է.— «Աշխարհակալներն ու իրենց ծառաները կը խորհին թէ հոս եկած ենք միայն անուշ խօսքեր փոխանակելու»: Ցիշենք որ խօսակցութեանց կը մասնակցի խորհրդային սպայակոյտի պետը՝ մարե – չալ Զախարով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Աթինեի կառավարութիւնը բուռն կեր – պով կը բողոքէ այն ամբաստանութեան դէմ զոր կիպրացի երեսփոխաններ կ'ը – նեն, յայտնելով թէ յոյն իշխանութիւն – ները կը պատրաստուին Էնոսիսը պար – տադրելու Կիպրոսի:

Ցորդանանի վարչապետը յայտարա – րեց թէ ոեւէ Ցորդանանցի որ գործակից իսրայէլցի թշնամիին հետ դաւաճան կը նկատուի եւ մահապատիժի կ'ենթարկուի:

«Տէյլի Միրըր»ի մէջ, Ֆլայք Ինքըր – ձէշընըլ օգանաւային պարբերականի մաս – նագէտ աշխատակիցը կը գրէ թէ Իսրա – յէլցիք գաղտնի ռումբ մը գործածած են: «Ցեղափոխական ռումբ մը որ երկու հըր – թիռ ունի» եւ որու չնորհիւ Իսրայէլ կըր – կոլ դերադնահատելով գործունէութեան իր կարելիութիւնները չի սխալի՞ր մի – ջոցներու ընտրութեան մէջ»:

Անգլիական ազատական թերթը Կուար – տիըն կը գտնէ թէ Ֆրանսայի դեկավա – րին ամէնէն բուռն յարձակումներէն մէկն է Միացեալ Նահանգներուն դէմ:

× Նիւ Եորքի Ազգաժողովին մէջ առջի օր ելոյթ ունեցաւ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը: Քուլ տը Միւրվիլի համար, պատերազմը ոչ մէկ բան կարզադրեց, ամէն բան զժուարացուց ու կը չեչտէ.— «Միւս կողմէ, տեղական զեռնի վրայ, չսահմանուած կռիւի մը բոլոր տարրերը հաւաքուած են: Իսրայէլ, իր պինուորական յաջողութիւններէն ետք, Արար Մ. Հանրապետութեան, Սուրիոյ եւ Յորդանանի հողամասերը կը դրաւէ, որոնք հսկայ են իրենց մէջ եւ ա՛լ աւելի, իր իսկ հողամասին բաղդատմամբ, որոնք արար բնակչութիւն ունին, պաղեստինցի զաղթականներն ալ միասին: Ի՞նչպէս կարելի է երեւակայել, որ եթէ նման զոյա – վիճակ մը երկարի, վտանգաւոր եւ մըշ – տական միջադէպեր պիտի չծագին: Իս – րայէլեան կառավարութիւնը, կրնայ պատերազմի նման քարէդի մը վրայ եւ ապագային համար մերժելով ՄԱԿի կամ երրորդ ուժերու որեւէ միջամտութիւն, կը յայտարարէ թէ հաշտութեան պայ – մաններու մասին կը խօսի արաբական իւրաքանչիւր չահակից երկրի հետ ա – ռանձին թէեւ պայմաններն իսկ որոշ չեն եթէ նոյնիսկ աւելի հեռու կ'երթան քան Աքապայի ծոցին նաւարկութեան ազա – տութիւնը: Ի՞նչպէս կարելի է մտածել թէ այս արար պետութիւնները, որոնք քանի տարի է կը մերժեն բանակցիլ Իս – րայէլի հետ կրնան այսօր պատրաստ ըլ – լալ խօսակցելու: Երբեք որեւէ խօսակ – ցութիւն աւելի դժուար եղած է երեւա – կայել: Այս է առաջին եւ ողբերգական նկատումը որու պէտք է յանդիմնք»:

Նախարարական Խորհուրդին մէջ յայ – տարարեց թէ կ'ամբաստանէ Իսրայէլը իրրեւ նախայարձակ:

Ու ամէնէն ծանրակչիռը՝ Մերձաւոր Ա – րեւելքի խաղաղութեան հարցը կապեց Վիէթնամի հետ:

Միչա հետեւողական սկիզբէն եւ եթ իր պաշտպանած սկզբունքին, զօր. ը կուլ անդամ մը եւս հանդիսաւորապէս կը պահանջէ, որ Ամերիկա քաշուի Վիէթ – նամէն, թողլ տալով այդ երկրի բնակիչ – ներուն խաղաղ համակեցութեան ճամբով լուծել իրենց խնդիրը:

Ամերիկայի եւ Իսրայէլի մէջ մեծ զայ – րոյթ առաջ բերած են Ֆրանսայի Հան – րապետութեան նախագահին այս յստակ պահանջները, տեղի տալով զանազան մեկնաբանութեանց:

Անոնք, որ կը յուսային թէ զօրավարը իրաւարարի դեր պիտի կատարէր արաբ – եւիսրայէլեան վէճին մէջ, յուսախար են եղած: Կարծողներ կան, որ անիկա Ա – րաբներու թէզը կը պաշտպանէ, հետեւա – բար չի կրնար անկողմնակալ նկատուիլ:

Այս պայմաններուն տակ դէպի խաղա – դութիւն տանող ճամբուն վրայ ցցուած են բազմաթիւ խոչընդոտներ:

Ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ հարթել զանոնք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Պուէնոս Այրէսէն Արմենիա օրաթերթը կը հեռագրէ թէ Հայկ. Հարցը ներկայաց – ուած է Պրազիլի Նախագահին ու Արտա – քին Նախարարին: Արժանթինեան, Ու – րուկույեան եւ Պրազիլեան պատուիրա – կութիւնները խոստացած են իրենց դրա – կան օժանդակութիւնը բերել ՄԱԿի մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄԸ

ՁԵՄԱՅԷԼԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Քաթէպի ազգայնական կուսակցութեան պարագլուխը Փիէր Ձեմայել Զորեքշաբթի օր կրկին մէկտեղ հանեց չորս տարուան ծրագիրը մը, որ կ'առաջարկէ Լիբանանի միջազգայնացումը, Զուիցերիոյ եւ Աւըս – տրիոյ օրինակին վրայ: «Եթէ այսօր որ – եէ փոփոխութեան հարց ծագէր Մերձա – ւոր Արեւելքի մէջ, կ'ըսէ Ձեմայէլ, կամ եթէ սահմաններ փոփոխութեան են – թարկուէին, կ'արժէ որ Լիբանանի մի – ջազգայնացումը նախատեսուի եւ ուսում. նասիրուի միջազգային բարձր իշխանու – թեանց կողմէ»:

Անշուշտ նախ պէտք է որ բոլոր Լիբա – նանցիները համաձայն ըլլան նման ծրա. գրի մը, առանց ճնշումի, բոլոր արաբա – կան պետութիւնները եւ Միացեալ Ազգե – րու անդամները, կ'աւելցնէ Ձեմայէլ:

Այդ ձեւով, Լիբանան արաբական աշ – խարհի հանդիպման եւ մեղմացումի կէտ – ը կը դառնար եւ ամէնէն լիազօրուած խօսակիցը Արեւմուտքի մօտ:

Ձեմայէլ կ'ուզէ չեչտել թէ, իր քաղա – քական եւ պատմական կոչումով, Լիբա – նան չի կրնար չփոթուիլ արաբական միւս երկիրներուն հետ: Եթէ նոյնիսկ անդամ է Արաբական Լիկային, անիկա ընդունե – ցաւ Լիբանանի «եզակի երեւոյթը»: Բայց իր կարծիքով Լիկան բոլորովին կորնցուցած է իր դոյութեան իմաստը:

«Ուրեմն իրաւունքը եւ պարտականու – թիւնն ունինք, ամէն գաւանանքէ եւ հա – մոզումէ Լիբանանցիներս, մեր անկախու – թիւնը երաչխաւորելու եւ մեր ապագան պատրաստելու»:

Այս առթիւ կը յիշուի թէ Լիբանանի միջազգայնացման հարցը, անցեալին, թելադրուած էր արաբ եւ օտար կառա – վարութեանց եւ նոյնիսկ չարք մը յօդ – ուածներու եւ դաշնաթուղթերու նիւթ դարճած էր, կը ժուռի այն առենուան խմբագրապետ՝ Հանրապետութեան ներ – կայ Նախագահ Շ. Հելուի կողմէ:

գոյած է տեղն ու տեղը քանդել եգիպտա – կան օդուժը, ցամաքին վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ ուր կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն նիստ ունէր, կը կար – ծուի թէ «կարծրերը» կէտեր նչանակած են գործի դլուխ դնուող երրորդութեան դէմ: Պոդկորնիի եւ Կոսիղինի բացակա – յութեան, Բրեժնեւ առանձին մնացած էր արդարացնելու համար իրենց տարած քաղաքականութիւնը:

ՑՈՒԼԻՍԷՆ սկսեալ թանդարաններու մուտքի դինը պիտի բարձրանայ 3 Ֆր.ի:

ՊԱՊԻՆ վեցերորդ կոնդակը՝ Սասերտո – թալիս Սելիպաթուս, որ կը վերաբերի կուսակրօնութեան, լոյս տեսաւ: Պապը անդամ մը եւս կը դատապարտէ ազատա – կան տեսակէտները եւ կը չեչտէ թէ քա – հանան ամուրի պէտք է մնայ:

ՆԱՓՈԼիի պանդոկի մը իրենց սենեակէն 35 հազար Ֆրանք գոհարեղէն զող – ցած են Շաղ Ազնաւուրէն բայց քիչ ետք կարելի եղած է զողերը բռնել, որոնք այլ կողոպուտներ ալ ըրած էին այլ սենեակ – ներու մէջ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԳՈՂՑՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ա.

Երուսաղէմի մեր վանքէն գողցուած եւ աճուրդով վաճառման հանուած 23 ձեռագիրներու զգայացունց լուրը տակնուվրայ ըրաւ Հայկական Սփիւռքին հետ նաեւ Խորհ. Հայաստանի հեղինակութիւնները: Ամիս մը եւ աւելի մեր ամենաժողովրդական օրաթերթերը հարցը հրապարակին վրայ պահեցին, եւ իրենց վրդոված ձայնը ուզեցին ոչ միայն հանրութեան լսելի ընել, այլ եւ ստիպել, թէեւ անզօր կերպով, որ պատասխանատուները մէջտեղ հանուին: Հանուր Հայութեան վրդովմունքը կարծես ա՛լ աւելի չեշտուեցաւ իր անզօրութեամբ՝ երբ Մարտ 9էն սկսեալ գողցուած 23 արծաթակազմ ձեռագիրներուն գողութեան պարագաներուն եւ բուն գողերուն մասին դեռ ոչինչ ըսուած ու կատարուած է:

Անտարակոյս ասիկա ո՛չ առաջին եւ ո՛չ ալ վերջին գողութիւնն է, որ տեղի ունեցած է կամ թէ տեղի պիտի ունենայ հայկական վանքերէ կամ եկեղեցիներէ: Չկայ մեծ կամ փոքր հայկական ձեռագիրներու հաւաքածոյ մը որ գողցուած ձեռագիրներէ կազմուած չըլլայ: Ձեռագիրներ որոնք կասկածելի պայմաններու տակ հեռացուած են իրենց բուն վայրէն: Մենք արդարացուցիչ պատճառներով չէ որ պիտի զբաղինք եւ ոչ ալ ցանկութիւն ունինք հին եւ ոչ շատ հին գողութեանց մասին ծանրանալ հոս: Մեր նպատակն է ժամանակագրական կարգով քննել մասնաւորաբար այս գողութեան, այսինքն Երուսաղէմի այս 23 ձեռագիրներու գողութեան դէպքը:

Մեր օրերուն ազգապատկան հաստատութիւններէ օր ցերեկով կատարուած ձեռագիրներու գողութեանց դէմ միշտ ալ իմ պարտականութիւնս համարած եմ ձայն բարձրացնել: 1937ին Երուսաղէմ ինծի իսկ ծախուեցաւ Ս. Յակոբեանց ձեռագրաց մատենադարանէն գողցուած մեծարժէք ձեռագիր մը, զոր մատենադարանին վերադարձուցի: Այդ գողութեան մասին գրեցի այն ատեն Հայրենիք ամսագրին մէջ: Այդ գողութեան ոչ մէկ արձագանգը իմացայ Սփիւռքի Հայութեան մէջ: Լկտի պատասխան մը ստացայ, հրապարակաւ օրաթերթի մը մէջ, բարձրաստիճան կրօնաւորէ մը՝ կեղծ անունի մը տակ: Տարիներ ետք Պայքար օրաթերթին մէջ գրեցի թերթ թերթ մանրանկարներէն կողոպտուած եւ արտասահման վաճառուած Թաւրիզի եկեղեցւոյ Աւետարանի մը մասին: Դարձեալ ոչ մէկ արձագանգ Սփիւռքի մէջ: Յօդուածագիր մը, որ բանասէր եւայլն ըլլալու յաւակնութիւնները ունէր, անամօթ եւ ստապատում գրութեամբ մը եղած բացորոշ գողութիւնը ուզեց ուրանալ: Վերջապէս, չերկարելու համար՝ Ազգային Մատենադարանէն (Կ. Պոլիս) երկու խիստ մեծարժէք Աւետարաններու (մին նոյնիսկ Թորոս Ռոսլինէն) գողութիւնը հրապարակեցի: Դարձեալ ոչ մէկ արձագանգ: Ամբողջ Սփիւռքը պապանձած մնաց: Սակայն անորակելի լեզուով ամենաստորին նամակներ ստացայ անստորագիր, որոնք թղթատարական քննիչներու տեղեկացուցի: Ինծի ամենասիրելի հանդուցեալ բարեկամ գիտնական եկեղեցական մը այդ առթիւ կ՛ըսէ. «Լաւ է որ այդպէս... փրկուեր են, ո՞վ գիտէ՝ եթէ հոն մնային ի՛նչ պիտի ըլլար վիճակնին»: Ընդվզեցուցիչ էր այս համակերպութիւնը:

Այսօր ամբողջ Սփիւռքը եւ Խորհ. Հայաստանն ալ միասին յանկարծ վրդովուեր եւ իրար անցեր են այս նոր՝ սակայն յաճախ կրկնուած գողութեան առթիւ: Կը կարծեմ թէ հոդ ալ վերջ պիտի գտնէ վրդովմունքը իր անզօրութեամբ, քանի որ չեմ կարծեր թէ որեւէ յարատեւութիւն ի գործ պիտի դրուի վերջնապէս ապահովելու մեր եկեղեցիներուն, վանքերուն կամ ազգային հաստատութեանց ո՛չ միայն ձեռագրական անգին հարստութիւնը, այլ եւ ուրիշ ազգային մշակութային անգին հարստութիւններ: Եղած գողութեան պատասխանատու է ամբողջ Սփիւռքի Հայութիւնը իր անհոգութեան համար, եւ գոնէ ինծի համար գրեթէ ծիծաղելի է տղայական այս իրարանցումը:

×

Յունուար 26 Լոնտոն թուագրուած պաշտօնական նամակով մը Սոթպի եւ Ընկ. աշխարհահռչակ աճուրդավաճառ տունը ինծի կ՛իմացնէր.

«Սիրելի Պարոն,

«Կը գրենք ձեզի տալով առաջնահերթ տեղակատուութիւն, որ մենք պիտի վաճառենք արտակարգ ընտիր խումբ մը հայերէն ծաղկեալ ձեռագիրներու Մարտ 14ին: Անոնք քսանեւերեք հատ են իրենց թուականներով ԺԳ. դարէն մինչեւ ԺԶ. դար ու կը պարունակեն երկու հատ Թորոս Ռոսլինէն: Արդարեւ անոնք բոլորն ալ ձեռագիրներ են Զորս Աւետարաններու, սակայն կը գրաւեն բացառապէս լայն տեղ ծաղկումի ոճերու:

«Ցուցակը պատրաստ կ՛ըլլայ մօտաւորապէս երկու շաբաթէն, սակայն մենք պիտի փորձենք եւ ձեզի պիտի զրկենք (ցուցակին) փորձերը անկէ առաջ»:

Նամակին ստացումը բնական է ինծի զարմանք պատճառեց, քանի որ ինծի ծանօթ չէին անհատական հաւաքածոներ, որոնց մէջ գոյութիւն ունենային երկու Աւետարաններ, երկուքն ալ ծաղկուած Թորոս Ռոսլինի կողմէ: Թորոս Ռոսլինի կողմէ ծաղկեալ բոլոր ձեռագիրները կը գտնուին Ս. Յակովբայ վանքին մատենադարանը՝ Երուսաղէմ, թիւով վեց հետ եւ հատ մըն ալ Ուոլթընդի ժողովածուին մէջ ի Պալթիմոր (Ամերիկա), որ Կ. Պոլսէն գողցուած էր ժամանակին (1929էն ոչ շատ առաջ): Արդարեւ կային գոնէ երկու հաւաքածոներ անհատական, որոնք գուցէ օր մը աճուրդի հանուէին: Սակայն այս երկուքին մէջ ալ Թորոս Ռոսլինի վերագրուած մանրանկարեալ կամ ծաղկեալ Աւետարաններ չկային:

Օդային թղթատարով զրկուած նամակէն քանի մը օր ետք՝ դարձեալ օդային թղթատարով կը ստանայի Սոթպիի լոյս տեսնելիք ցուցակին տպագրական փորձերը: Վրդովումս կատարեալ եղաւ, երբ նկատեցի որ Սոթպիի ցուցակին թիւ 1 ձեռագիրը Երուսաղմի մեր վանքին թիւ 2660ն է: Թիւ 2ը Երուսաղէմի թիւ 3627ը: Սոթպիի ցուցակին բոլոր ձեռագիրներն ալ արծաթապատ Աւետարաններ էին եւ բոլորն ալ Երուսաղէմի նուիրեալ կազմերով:

Յ. ՔԻԻՐՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՔԻ ՄԻՋԵՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայոց իշխաններէն Գրիգոր Մամիկոնեան եւ, մանաւանդ, անոր յաջորդ Աշոտ Բագրատունի (685-689) ամբողջական անկախութիւն կը վայելեն, որով զարմանալի չէ, որ բիւզանդական աղբիւր մը Է. դարու Հայոց իշխանները կը նկատէ Հայոց թագաւորներու յաջորդներ: Հայկական աղբիւրները նոյնպէս հեռու չէին զանոնք թագաւոր նկատելէ: Օրինակ Գրիգոր Մամիկոնեանի տիկինը՝ Հեղինէն, Աղուանից պատմութեան մէջ դշխոյ կը կոչուէր:

Հայոց իշխանին ենթակայ էին սպարապետը եւ բոլոր նախարարները: Հայաստան հարկատու չէր ոչ կայսրութեան եւ ոչ ալ խալիֆայութեան, այլ երբեմն ընծաներ կ՛ուղարկէր խալիֆաներուն:

Հայաստանի մայրաքաղաքը թէեւ Դուինն էր, սակայն Հայոց իշխանը կը նախընտրէր ընդհանրապէս մնալ իր տոհմական հողին մէջ: Թէոդորոս Ռշտունի՝ Աղթամար, Գրիգոր Մամիկոնեան՝ Արուճ, Աշոտ Բագրատունի՝ Գարոյնքի ամրոցը:

Հայոց իշխանի պաշտօնը ժառանգական չէր, այլ կ՛ընտրուէր հայ նախարարներու կողմէ: Այս պայմաններուն մէջ մեծ կարեւորութիւն ստացան դեռ Դ. դարուն, Արշակունիներու օրով, ծնունդ առած եկեղեցական – նախարարական ժողովները, որոնք եկեղեցական, քաղաքական եւ իրաւական զանազան հարցեր կը լուծէին: Դուինի 645ի ծանօթ ժողովը, որուն մասնակցեցան Հայոց բոլոր եպիսկոպոսները եւ նախարարները, Ներսէս կաթողիկոսի եւ Թէոդորոս Ռշտունիի նախագահութեամբ, ընդունեցաւ 12 կանոններ, որոնք կարեւոր էին ոչ միայն եկեղեցական եւ քրէական իրաւունքի, այլեւ հողային յարաբերութիւններու առումով:

Եօթներորդ դարու քաղաքական կեանքին մէջ վճռական էր Մամիկոնեաններու դերը, քանի որ Հայաստանի զգալի մասը անոնց ձեռքին մէջ կը գտնուէր: Բացի Տայքէն ու Տարօնէն, անոնք ժառանգական կարգով տիրացած էին Լուսաւորիչի տան լայնածաւալ տիրոյթներուն՝ Տարօնէն մինչեւ Հայկական Պար (Բագրեւանդ): Իրենց ձեռքը անցած էր նաեւ Տարօնի շրջականները գտնուող Մանդակունիներու եւ Բզնունիներու փոքր նախարարական տուներուն կալուածները: Մամիկոնեանները ամուր հաստատուած էին նաեւ Այրարատի մէջ, ուր նոյնիսկ իշխանական նոր նստավայր մը ստեղծեցին Արուճ աւանին մէջ: Ունենալով այսպիսի անժխտելի առաւելութիւններ, անոնք, բնականաբար, ի վիճակի էին գլխաւորելու քաղաքական կեանքը Հայաստանի մէջ եւ, մանաւանդ, պայքարը լիակատար ինքնավարութեան համար:

Անկախութեան համար մղուած պայքարին զուգահեռ, Է. դարուն խիստ լարուած էին հայ եկեղեցիին եւ Բիւզանդիոնին յարաբերութիւնները: Վրաց եկեղեցին քաղքեդոնականութեան յարելէն ետք, կայսրութիւնը մեծ ճնշում ի գործ կը դնէր Հայաստանի վրայ՝ յոյն եկեղեցիին դաւանած երկաբնակ ուսմունքը պարտադրելու նպատակով: Հայոց Եզր կաթողիկոսը (630-641) ճնշումի տակ տեղի տուաւ, սակայն պայքարը աւելի եւս զօրացաւ, երբ հանդէս եկաւ ուժեղ ընդդիմադիր շարժում մը՝ Յովհան Մայրավանեցիի (Մայրագոմեցի) գլխաւորութեամբ: Դարու կարկառուն դէմքերէն Ներսէս Շինող կաթողիկոսը (641-661) որոշ ժամանակ դիմադրեց քաղքեդոնականութիւնը պարտադրելու բիւզանդական ձգտումներուն, բայց երբ Կոստանդ կայսրը հարիւր հազար զօրքով մտաւ Հայաստան, ստիպուած եղաւ զիջիլ: Վերջապէս, շնորհիւ Հայաստանի անկախ գոյավիճակին, հայ եկեղեցին վերստացաւ իր նախկին կայունութիւնը, առաւել եւս շեշտելով իր ազգային նկարագիրը:

Սակայն Բիւզանդիոն չհրաժարեցաւ Հայաստանի նկատմամբ իր ունեցած յաւակնութիւններէն, մանաւանդ դարավերջին, երբ վերսկսելով պայքարը խալիֆայութեան դէմ, Յուստիանոս կայսրը 689ին Հայաստան ներխուժեց եւ Հայոց իշխան նշանակեց Ներսեհ Կամսարականը (689-693): Ասոր յաջորդած Աշոտ Բագրատունիի օրով Արաբները նուաճեցին Հայաստանը, եւ հայ ժողովուրդը վերստին կորսնցուց իր անկախութիւնը:

Քաղաքական անկախ գոյավիճակին հետ Է. դարուն ակնբախ էր նաեւ տնտեսական զարգացումը: Անանիա Շիրակացիի թուաբանական եւ այլ աշխատութիւններու մէջ բազմաթիւ վկայութիւններ կան արհեստներու եւ վաճառականութեան վիճակի մասին: Զարգացման որոշ աստիճանի վրայ էին մետաղագործութիւնը,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Թուրքիոյ Այնթապ քաղաքէն դէպի Պաղտատ ուղեւորութեանս ընթացքին, հարկադրուած էի անցնիլ Միջագետքի դաշտագետինէն: Բարեբախտաբար պատիւն ունեցայ ուղեկցելու կարաւանի մը, որուն տէրն ու իշխանն էր իր արաբ շէյխը՝ Մահմուտ Իպն Մուսա:

Մահմուտ նստած էր մեծ եւ սպիտակ իշու մը վրայ, որուն հետ կը վարուէր յարգանքով եւ ակնածանքով: Գիշերը, երկուքը մէկ նոյն վրանին տակ կ՛անցընէին, իսկ ցերեկ ատեն հազուադէպ էր, որ մէկը տեսնուէր առանց միւսին: Կարաւանին մաս կազմող 19 ուղտապանները անապատի անուս զաւակներ էին: Անոնք ուրիշ օրէնք չէին ճանչնար եթէ ոչ հնազանդիլ իրենց տիրոջ հրամաններուն, եւ կրաւորապէս կ՛ընդունէին անոր տուած պատիժը կամ վարձատրութիւնը:

Կաշիէ ձեռնապայուսակի մը մէջ, որ մէ չէի բաժնուեր ո՛չ գիշերը եւ ոչ ալ ցերեկը, ունէի 80 լիրա ոսկեդրամ: Ամէն առաւօտ, բնաւ չէի մոռնար ձեռքս սահեցնելու պայուսակին մէջ, ապահովուելու համար, թէ լաթէ պայուսակը միշտ հո՞ն էր: 9րդ օրը ո՛րչափ մեծ եղաւ շփոթութիւնս, երբ նկատեցի որ քսակը անհետացած էր:

Անմիջապէս գացի շէյխը գտայ:

— Մահմո՛ւտ Իպն Մուսա, ըսի անոր, ութ օրէ ի վեր ես քու հիւրդ եմ եւ ամէն բանէ առաջ կ՛ուզեմ իմ անկեղծ երախտագիտութիւնս յայտնել քու իշխանական հիւրասիրութեանդ համար:

— Արաբի մը համար աւելի մեծ ուրախութիւն չկայ, քան հիւրասիրել օտարական մը, ըսաւ Իպն Մուսա, ձեռքերը խաչակնքելով կուրծքին վրայ եւ խոնարհութիւն մը ընելով:

— Այնուամենայնիւ, շարունակեցի ես, տխուր հարկադրանքին տակն եմ խոստովանելու, որ ամպ մը խաւարեցուց երջանկութեանս արեւը: Պատուոյ հրաւիրեալի իմ հանգամանքովս, պարտք կը զգամ յայտնել այս դէպքը իմ հիւրընկալիս:

Ուստի իրեն պատմեցի թէ գողութեան մը զոհ եղած էի: Ան շարք մը հարցումներ ըրաւ ինծի, ապա՝ նստեցաւ եւ պահ մը լռութիւն պահեց, միաժամանակ մօրուքը շփելով:

— Այսօր բանակատեղին պիտի մնանք, ըսաւ վերջապէս: Հարկ է որ քանի մը ձիերու զէնուզարդը քննեմ եւ պայտել տամ մեր էշերէն երկուքը կամ երեքը: Մայրամուտէն առաջ քու ոսկիներդ քեզի պիտի վերադարձուին, առաջ Աստուած: Գնա խաղաղութեամբ:

Քիչ ետք տեսայ շէյխը, որ առանձինն կը հեռանար բանակավայրէն: Կէսօրուան մօտ վերադարձաւ եւ մտաւ իր վրանը, արդիլելով որ ոչ ոք զինքը անհանդիստ ընէ: Լուրջ կերպով սկսայ կասկածիլ, թէ ոսկիներս անդամ մը եւս պիտի կրնա՞մ տեսնել: Այն միակ մարդկային արարածը, որ կարող էր զանոնք գտնել, հանդարտօրէն կը քնանար: Այսպէս անցաւ երեք ժամ: Ապա Իպն Մուսա երեւցաւ եւ հրամայեց ճաշը պատրաստել: Մինչ այս մինչ այն, սկսած էի կասկածիլ ամբողջ շրջապատէն, մինչեւ իսկ իրմէ:

Երբ կազդուրուեցանք ամէնքս, ծեր շէյխը զարդարուած իր ամէնէն շքեղ հանդերձներով, վեհափառօրէն դուրս ելաւ իր վրանէն: Յառաջացաւ բանակատեղիին կեդրոնը եւ բարձրացաւ հոն դիզուած կապոցներու վրայ, եւ բազմելով այս յանպատրաստից գահին վրայ, նշան ըրաւ ինծի, որ իր մօտ տեղ գրաւեմ:

— Թող հաւաքուին մարդիկը, ըսաւ խիստ շեշտով մը:

Երբ բոլոր ուղտապանները խմբուեցան իր շուրջը, շէյխը, հաշուրուած դանդաղութեամբ, մէկը միւսին ետեւէն սկսաւ քննել անզգած դէմքերը: Բոլորին աչքերը իրեն յառած էին: Այս տեսարանը տեւեց աւելի քան հինգ վայրկեան, եւ ես պատրաստուեցայ պայքարիլ, որ չխզեմ հետզհետէ անհանդուրժելի դարձած լռութիւնը: Ի հարկէ Արաբներն ալ միեւնոյն մտածումը ունեցան: Իրենց դէմքին վրայ ոչ իսկ մկան մը կը շարժէր: Այս լռելեայն քննութենէն ետք, շէյխը խօսք առաւ, չափուած բառերով.

— Այսօր իմ անունս անպատուուած է Խավանէին (պարոն) եւ Աստուծոյ առջեւ: Գողութիւնը սարսափելի մեղք մըն է, ատելի թէ՛ Աստուծոյ եւ թէ մարդոց համար, սակայն եօթնիցս անիծեալ է ան, որ անիրաւութիւն կ՛ընէ հիւրի մը: Այս Խավանէն վստահութիւն ունեցաւ եւ ինծի ապաւինեցաւ: Անիկա կողոպտուած է իմ երդիքիս տակ: Ոչ ոք մօտեցած է մեր բանակատեղիին, հետեւաբար գողը մեր մէջ կը գտնուի: Այնքան նենգամիտ, որ քան սատանան, անիկա լռութիւն կը պահէ եւ կը կարծէ թէ կրնայ ծածկել իր ոճիրը:

Հաւանելով իր ճառին այս կէտին, շէյխը անէծքներ թափեց ներկաներուն վրայ:

ՃԷՅՄՍ ՊԱՐԹԸՆ

(1 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

Ուրարտական Թէյշեբայինի ամրոցին աւերակները կը գտնուին Երեւանի մէջ — ջէն անցնող Հրազդան գետին ժայռոտ ափերուն, Կարմիր Բլուր կոչուած վայրին մէջ: Դեռ քսան տարի առաջ վայրը ամայի էր: Այսօր Կարմիր Բլուրը շրջապատուած է նորակառոյց բնակելի շէնքերով եւ կը գտնուի մայրաքաղաքին սահմանագիծին մէջ:

Հնագիտական պեղումները Կարմիր Բլուրի մէջ, Հայաստանի պատմական հիմնարկութեան նախաձեռնութեամբ, սկսան համաշխարհային Բ. պատերազմի նախօրեակին: Իբրեւ պատմական յուշարձան՝ ան այժմ համաշխարհային հռչակ կը վայելէ: Պեղումները պարզեցին, որ ամրոցը հիմնուած է Է. դարուն Ք. Ա., Ուրարտայի Ռուսաս թագաւորին կողմէ:

Կարմիր Բլուրի պեղումները դրեթէ աւարտած են: Երեւանի քաղաքային խորհուրդը որոշած է Կարմիր Բլուրին վրայ ստեղծել բացօթեայ բնական թանգարան մը, որ պիտի դառնայ քաղաքին տեսարժան վայրերէն մէկը:

Այս նպատակով կազմուած է յատուկ յատակագիծ մը:

Ամրոցին պատերուն տակ՝ հարթավայրին մէջ, տարածուած էր ուրարտական փոքրիկ քաղաքը իր բնակելի շէնքերով եւ արհեստանոցներով: Պեղումներու ժամանակ բացուած փողոցներուն եւ անոնց խաչմերուկներուն մէջ տեղադրուած են երկաթաքարէ մեծ քարեր, որոնք կը սահմանագծեն փողոցները եւ անոնց անկիւնները: Փողոցները ուղղաձիգ են, անոնց երկարութեամբ կանոնաւոր ձեւով դասաւորուած են տունները: Որպէսզի աւելի պարզ եւ յստակ երեւան փողոցները, որոշուած է անոնց երկու կողքերուն տնկել ծառեր:

Քաղաքին տունները ունին երկուական սենեակ, մէկը բնակելի, միւսը՝ տնտեսական պէտքերու համար: Տան առջեւ՝ բակը:

Այդ տուներուն մասին պարզ պատկերացում տալու համար որոշուած է վերաշինել երկու տուն նոյն քարերէն, որոնք գտնուած են շէնքերուն փլատակներուն մէջ: Տունները պիտի ստանան իրենց երեք հազար տարուան առաջուան բնական տեսքը:

Կառուցուելիք թանգարանը պիտի ցուցադրէ պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած ուրարտական մարդուն օգտագործած իրերը՝ կարասներ, գործիքներ, քանդակներ, քարէ ջրատար խողովակներ:

×

Ամառը, դրեթէ ամէն օր, Երեւան կուգան շուրջ 600 զբօսաշրջիկներ: Զանոնք պէտք է ընդունիլ լաւ կերպով:

Ահա այս նպատակով այժմ Երեւանի մէջ կը շինուին քանի մը պանդոկներ: Մէկը՝ 500 տեղով, Սայաթ Նովայի փողոցին մէջ, մէկ ուրիշը, նոյն մեծութեամբ, Նորքի բարձունքին վրայ եւն.: Բոլորն ալ պիտի ունենան յարմարաւէտ պայմաններ: Սակայն զբօսաշրջիկներէն շատերը Հայաստան կուգան իրենց ինքնաշարժներով, ուստի ասոնք եւս պէտք է ձեւով մը «հիւրասիրուին»:

Իջեւանը ընդհանուր առումով, շատ հին հասկացողութիւն է, բայց ինքնաշարժներու թիւին յաւելումով արդէն վերստացած է իր կարեւորութիւնը: Իջեւանը ընդհանրապէս կը շինուի մեծ ճամբաներու քովը՝ յարմար վայրի մը մէջ:

Էջմիածին եւ Սեւան տանող խճուղիներուն մօտ պիտի շինուին այս ձեւի երկու իջեւաններ: Պիտի ունենան պանդոկի բաժին, ինչպէս նաեւ կարաժ:

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր երկիրը հարուստ է եղակի բնապատկերներով, պատմական յուշարձաններով, ճարտարապետական նորաստեղծ կոթողներով: Այս բոլորը պատճառներ են, որպէսզի օտար երկիրներէ զբօսաշրջիկներ այցելեն Հայաստան:

Խորհ. Միութեան զանազան վայրերէ ամէն տարի Հայաստան կը ժամանեն 30 հազար զբօսաշրջիկներ: Ներկայիս մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի պանդոկներու եւ ընդհանրապէս զբօսաշրջիկները ընդունելու, զանոնք պտըտցնելու գործին: Այս տարի Դիլիջանի մէջ պիտի բացուի նոր պանդոկ մը՝ 250 տեղով, Իջեւանի մէջ՝ 200 հոգի ընդունող ճաշարան:

Նմանօրինակ պանդոկներ եւ ճաշարաններ պիտի բացուին նաեւ այլ վայրերու մէջ՝ Ղափան, Գորիս, Թումանեան եւայլն:

Ծրագրուած է հաստատել շոգեկառքի յատուկ սպասարկութիւններ՝ մէկ-երկու օրուան ճամբորդութիւններու համար:

Ներկայիս օթոքարներու եւ շոգեկառքերու սպասարկութիւնը գոհացուցիչ չէ, իսկ նոր պանդոկներու շինութիւնը դանդաղ կ'ընթանայ:

ԽՈՀԵՐ

Այս խորագրին տակ, հայրենի գրադատներէն Ստեփան Ալաջաջեան ի մէջ այլոց կը շօշափէ շատ կարեւոր հարց մը՝ մեր գրական արժէքները ներկայացնել աշխարհին:

Ստորեւ գրադատին խօսքը.—

Միջազգային ասպարէզ պիտի տանել մեր գրականութիւնը: Սա է ամենամեծ հարցը:

... Պակասում են տաղանդաւոր, իսկական գրողնե՞ր: Չեմ կարծում, որ Գրողների Միութեան 250 անդամներից իւրաքանչիւրը իրեն տաղանդաւոր չհամարի: Գոնէ քսան գրողի համար ընթերցողի եւ քննադատների երաշխաւորութիւնը ունի՞նք: Կարո՞ղ ենք գէթ տաս լաւ բանաստեղծի հպարտութեամբ «նետել» միութենական եւ այնտեղից էլ համաշխարհային գրականութեան ասպարէզ: Միւս ժողովուրդների «նետուածներից» ո՞ր մէկն է մերոնցից բարձր: Հարցը սնապարծութիւն չհամարենք: Հերիք է հիանանք ուրիշներով եւ թերագնահատենք մերը, հերիք է հիանանք մեզանով եւ թերագնահատենք ուրիշներինը: Եկէք գնահատենք արժանաւորին ե'ւ մեզ մօտ, ե'ւ այլուր...

Տա՛սը բանաստեղծ, տա՛սը արձակագիր...

Քանակի մասին չվիճենք, սա պայմանական է, եւ թող իւրաքանչիւրը իր կարծիքով կրճատի կամ աւելացնի:

... Վերցնենք մեր գրականութեան լաւը եւ հրամցնենք աշխարհին: Վախենո՞ւմ ենք հրամցնել: Գուցէ չե՞ն ընդունի: Ուրիշների փոխարէն մտածելու այս հիւանդագին երեւոյթը ե՞րբ է դուրս գալու մեր միջից: Մեր գրականութեան հումանիզմը, մեր ամբասիր հայրենասիրութիւնը, արուեստի ու մշակոյթի մակարդակը միանգամայն ապահովագրում են մեր մուտքը միութենական եւ միջազգային լուսաւոր պողոտայ: Միայն թէ մատուցել իմանանք:

Յառաջիկայ տարիներին նշուելու են Թումանեանի եւ Կոմիտասի յոբելեանները, մօտենում է դարերի խորքից եկող պանծալի Խորենացու եւ Նարեկացու ծննդեան տարեթիւերը: Ժամանակը չէ՞ արդեօք մտածելու, թէ ի'նչպէս պիտի ներկայացնել նրանց աշխարհին: Ի՞նչ է պէտք դրա համար, եթէ ոչ վերջ տալ ուսերը թափ տալուն եւ սպասելուն, թէ ով կ'անի: Բոլորս պիտի անենք, կազմակերպուած, խելացի աշխատանքով:

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ).— Աննպաստ օդի պատճառով, Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, Յունիս 18ին, տեղի չունեցաւ բացօթեայ վայրին մէջ: Սակայն բոլորը հաւաքուեցան «Ահարոնեան» ակումբ, ուր խնջոյքի ձեւին տակ անցաւ շատ յաջող, գոհ ձգելով ներկաները:

Խնջոյքին բացումը կատարեց խօսնակը՝ ընկ. Մ. Պըլդեան, որ այս առթիւ, քանի մը խօսքով մատնանշեց կանացի այս մեծ կազմակերպութեան առաքելութեան նկարագիրը:

Ապա խօսք առաւ Տիկ. Կօշկակարեան, որ մանրամասն կերպով թուեց Կապոյտ Խաչի աշխատանքները՝ անցեալին եւ այսօր: Հուսկ ուրեմն կոչ ըրաւ ներկաներուն զօրավիգ կանգնիլ Կ. Խաչին, որպէսզի շարունակուի ազգօգուտ եւ հանրօգուտ գործունէութիւնը ամէն մարզէ ներս:

Հ. Յ. Դ. կազմին ներկայացուցիչը խօսք առնելով վեր հանեց Կապ. Խաչի գործունէութիւնը եւ շնորհաւորեց կանանց նուիրումը իրենց բարեսիրական աշխատանքին մէջ:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը: Արտասանեցին, երգեցին, նուագեցին կամ պարեցին հայր եւ որդի Եանպէկեան, Օր. Յովսէփեան, Օր. Քէչէճեան եւ ուրիշներ:

Փափաքելի է, որ նմանօրինակ հանդիպումներ տեղի ունենան աւելի յաճախ:

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԻԶՄԻՐՑԻՆԵՐԸ

Կիրակի, Յունիս 18ին տեղի ունեցաւ Իզմիրէն եւ շրջաններէն վերապրած Հայութեան ժողովը, խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Բոլոր ներկաները միաձայնութեամբ համամիտ գտնուեցան կազմելու համար Հայրենակցական Միութիւն մը:

Ազգապահպանման մտահոգութենէն տարուած, Միութեան նպատակներէն մէկն է հայրենակցական սերտ կապ ըստեղծել անդամներու միջեւ, աշխատիլ նոր սերունդը հաւաքել Միութեան շուրջ ու անոր մէջ միշտ վառ պահել ազգային, հայրենասիրական զգացումը:

Կազմուեցաւ առժամեայ յանձնախումբ մը, որ աշնան կայանալիք ընդհանուր անդամական ժողովին մէջ պիտի ընտրէ մնայուն վարչութիւն մը, գործնական աշխատանքի լծուելու համար:

Յանձնախումբի անդամները կը կազմեն Տիկիններ՝ Հ. Վէզիրեան, Գաբոյեան, Ե. Ալեքսանեան, Մ. Ֆէրմանեան, Լ. Վարժապետեան, Պարկիրճեան ինչպէս եւ Պ. Զ. Խանզատեան, Լ. Երկանեան, Մ. Վարժապետեան, Ս. Ֆէրմանեան, Հ. Սարեան, Մոստիչեան, Ժ. Տիրացեան, Դ. Ճիզմէճեան, Օ. Ղազարեան, Հ. Գույումճեան:

ԻԶՄԻՐՑԻ

արծաթագործութիւնը, խեցեգործութիւնը եւ, մանաւանդ, քարագործութիւնը:

Հայաստանի տիրակալները մեծագործութեան սիրահարներ էին եւ արուեստի ու գպրութեան մեկենասներ: Հայոց իշխան Դաւիթ Սահառունին շինած է Մրենի եկեղեցին, Հռիփսիմեանց կոյսերուն նուիրուած «Անձինք նուիրեալ» բանաստեղծութեան հեղինակ Կոմիտաս կաթողիկոս վերաշինեց Հռիփսիմէի դասական տաճարը: Գայեանէ տաճարը վերաշինողն է Եզր կաթողիկոսը, իսկ Զուարթնոցի անկրկնելի կառուցուածքը արդիւնք էր Ներսէս Տայեցի կաթողիկոսին ջանքերուն: Գրիգոր Մամիկոնեան կառուցած է Արուճի շքեղ եկեղեցին, Աշոտ Բագրատունին՝ Դարոյնքի եկեղեցին, Ներսեհ Կամսարականը՝ Թալինի տաճարը:

Հայաստան է. դարուն քաղաքականապէս կը մօտենար անկախ թագաւորութիւն ձեռք ձգելու սահմանին, իսկ տընտեսապէս ոտք կը դնէր զարգացած միջնադար, սակայն արաբական խալիֆայութեան հզօրացումը եւ տարածումը հարիւր յիսուն տարի կասեցուց այդ վերընթացը:

Ա. ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Բայց, ինչպէս որ դիտէք, ամէն փիլիսոփայ իր «բաց»ը ունի... մեր գաղտնի ու անմատչելի նկուղները մտնելով աղէկ բան մը ըրած չեղաք, որո՞ւն համար, ինծի՞ համար, չէ՛, ձեզի համար...: Մեր օրէնքները դիտէք որ շատ խիստ են...: Մեր կանոնագիրը չի թոյլատրեր որ մեզմէ զատ մէկը մտնէ տուներնէս ներս...: Ան որ լրտեսելու եւ կամ մեզի բերան տալու համար հոնկէ ներս կը մտնէ, մահուամբ կը պատժուի...: Ես ձեզ չա՛տ կը յարգեմ, առաջին մէկ օրէն ձեզի համակրած եմ, ազնուականի խօսքս վկայ, շատ կը ցաւիմ որ փոխանակ երկու բարեկամներ ըլլալու եւ երկուքս ձեռք ձեռքի տալով աշխատելու, ասանկ երկու հակառակորդներ եղած ենք բախտին բերումով: Ի՞նչ կը խնդաք, պարոն Վիտօք, պատուոյս վրայ կ'երդնում, որ կեղծիք չկայ ըսածներուս մէջ...: Իրաւ, մեծ ազդեցութիւն ունիմ Արեւորդիներուն վրայ, իշխանութիւնս մեծ է, կը փափաքիմ որ ձեզ ազատեմ, ձեզի հաճելի ըլլամ, բայց ... օրէնքը օրէնք է եւ կը ցաւիմ որ պիտի պարտաւորուիմ արդարութիւնը գործադրել տալ...:

— Ինչ որ կ'ուզէք ան ըրէք, ըսաւ գաղտնի ոստիկանը ցուրտ կերպով:

— Հաստատամիտ ու յանդուգն, վտանգէ չվախցող գաղտնի ոստիկանի մը կը նմանիք, ատոր համար էր ուրեմն զիս ճանչնալով հանդերձ ինքնութիւնս երեւան չհանեցիք անցեալ գիշեր Շէրէզի դղեակին պարահանդէսին ատեն, բայց աղէկ ալ ըրեր էք: Գիտցած եղէք որ ես իրաւ Ռոշ-Պերնար մարքիզն եմ: Կ'ուզէ՞ք որ հաստատեմ, հէ՞, ըսէ՛ք, եթէ չէք հաւատար թուղթերս ամբողջ կրնամ ձեր առջեւ դնել: Մտիկ ըրէք որ պատմեմ: Յեղափոխութեան նոր սկսած ատենը ընտանիքիս հետ Անթիլեան կղզիները գացած էի: Բայց տասնեւեօթը տարեկան եղած ատենս, այդ տեղին օդէն ու սովորութենէն չախորժելով եւ փափաքելով բախտախնդրական կեանք մը ապրիլ, Ֆրանսա վերադարձայ: Ծնողքէս հարըստութիւն չբերի հետս, բայց ազնուականի տիտղոս ու ժառանգած կալուածներուս պաշտօնաթուղթերը կրցայ բերել: Պարոն Վիտօք կարծեմ, թէ ձանձրանալ սկսաք, այսչափը կը բաւէ:

— Ո՛չ, ընդհակառակն, շատ կը հետաքրքրէ զիս, պատասխանեց Վիտօք միշտ արձանի մը ցրտութեամբ:

— Ուրեմն այս առիթէն օգտուելով իմ ո՛վ ըլլալս բացէ ի բաց պատմեմ ձեզի երկու խօսքով: Երբոր ծննդավայրս դարձայ, ապրելու միջոցներ չունէի, դրամ ալ չունէի: Վանտէի անտառէն ներս մըտնելուս պէս Պրըթոններու հակայեղափոխական բանակին միացայ: Բայց շատ չանցած, տեսնելով որ այդ հերոսներու խումբը անօգուտ արիւնալի կռիւներէ ուրիշ որեւէ բան ըրած չունէր, բանակ փոխելով յեղափոխականներու բանակին մէջ մտայ: Կը տեսնէ՞ք, պարոն Վիտօք, ինչ որ եմ իրականին մէջ, այն է որ կը պատկերացնեմ ձեր աչքին առջեւ եւ ինքզինքս բարձրացնելու փորձեր չեմ ըներ: Արդէն ձեզի խարելու փորձեր ընելը անօգուտ բան է: Ահա ճիշդ այդ միջոցներուն էր որ Սալամպիէի հանդիպեցայ: Սալամպիէն կը ճանչնաք, այնպէս չէ՞, Հիւսիսի Հնոցպաններուն պետը: Բայց կը ներէք անշուշտ, պարոն Վիտօք, որ պարտաւորուեցայ ձեր առջեւ այդ մարդուն անունը տալ: Կարծեմ թէ անոր անունը դէշ յիշատակներ արթնցուց ձեր մէջ, բայց վերջապէս պէտք էր որ ամէն բան ըսէի:

— Շարունակեցէք, շարունակեցէք, ըսաւ գաղտնի ոստիկանը առանց ինքզինքը աւրելու:

— Շատ չանցած այդ մարդուն աջ բազուկը եւ ամէնէն մօտիկ բարեկամը եղայ: Օր մըն ալ մէկէն ի մէկ իր մէկ քանի ընկերներուն հետ ձերբակալուեցաւ սահմանագլուխէն Իտալիա փախած միջոցին: Ես յաջողեցայ պահուըտիլ եւ Փարիզ գալով նոր աւազակախումբ մը կազմեցի որուն անունը դրինք Արեւորդիներ: Մեր գործած շահատակութիւններուն մասին պիտի չխօսիմ, ատոնց ամէնքն ալ դրեթէ դիտէք կամ իմացած էք... ահա այսպէս, օր մըն ալ ձեռքերնիդ ձգեցիք զիս: Բայց կ'երեւի թէ փայլուն աստղի տակ ծնած եմ: Կարճ կապեմ, անանկ չէ՞, պարոն Վիտօք: Լաւ:

Բանտէն փախայ եւ իմ տեղս ուրիշ մէկը ծովէն դտնելով տարին թաղեցին ու ըսին թէ ես էի թաղուողը:

Շատ շնորհակալ եմ բանտի վարչութեան որ երբեմն իր պաշտօնական սխալ տեղեկութիւններով կ'օգնէ մեզի: Մինչեւ որ Պուրպոնները դահ վերադարձան, մութին մէջ պահուըտեցայ, եւ երբ միապետութիւնը վերահաստատուեցաւ, կալուածներուս, տիտղոսիս, առանձնաշնորհումներուս եւ անունիս տէրը դարձայ:

Չմոռնամ ըսելու թէ այդ միջոցին Ֆրանսին Պորոնը դէմս ելաւ:

Սալամպէի հետ եղած ատենս կը ճանչնայի զինքը... երկրաշարժի միջոցին մեռած քրոջս տեղն անցուցի զայն եւ գործի սկսանք:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (25 Յունիս) շրջանիս եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կատարուի հոգեհանդիստ եկեղեցւոյ մէջ ծառայած բոլոր Հոգեւոր Հովիւներուն, Թաղական Խորհուրդի հանգուցեալ բոլոր անդամներու, նիւթապէս թէ բարոյապէս օգտակար հանդիսացած բոլոր անձնաւորութեանց եւ թաղիս հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30: պատարագ՝ 10, քարոզ՝ 11, հոգեհանդիստ՝ ժամը 11,30ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները դասարաններու նոր շէնքի կառուցման համար:

Պր. Ս. Աչճեան	200
Պր. Յակոբեան	100
Պ. Ն. Տէր-Ստեփանեան	100
Պր. Հագէմ	100
Պր. Ճ. Ճանիկեան	100
Տիկ. Իչքալացեան	100
Պր. Միլտոնեան	50
Պր. Կիւմիւշ	50
Միւթէվէլեան Մ. եւ Յ.	200
Պր. Ե. Փանոսեան	100
Տէր եւ Տիկին Տէտէեան	500
Պր. Կարապետեան	250
Պր. Գասապեան	100
Պր. Նոտարեան	100
Պր. Յ. Գարայեան	100
M. Reflets de Paris	200
Ets Greber	200
M. Lisco	200
M. Bernard	100
M. Jacques	100

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Նալպանտեանէ 60 Ֆր- Տիկին Զարմուհի Նալպանտեանի ապաքինման առթիւ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Գրասենեակը բացառաբար գոց է այս Շաբաթ՝ (24 Յունիս) կէսօրէ ետք:

Սակայն բաց պիտի ըլլայ

Հինգշաբթի՝ 29 Յունիս ժամը 17էն 20

Ուրբաթ՝ 30 Յունիս ժամը 17էն 20

Շաբաթ՝ Յուլիս 1 ժամը 15էն 20:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի արտակարգ պատգամաւորական ժողովը տեղի կ՝ունենայ այս Շաբաթ օր՝ 24 Յունիս 1967, կէսօրէ ետք ժամը 14ին, Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ (Մէթրօ Քատէ):

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է կահաւորուած սենեակ մը առանձին անձի մը համար խոհանոցի յարմարութիւն եւ տուշ:

Դիմել Տիկին Աղնիւ Սէֆէրեանի
12, Place d'Anvers, PARIS (9e)

×

ՎԱՐՁՈՒ ԱՄԱՌՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

CHAMBON - SUR - LIGNON
(Haute Loire)

Բարձրութիւն 1000 մեթր — Վալանսէն 72 քիլոմեթր, հիանալի անտառի մը մէջ, հանդիստի բացառիկ դիրք

ՎԱՐՁՈՒ Է

Յուլիսին, 2 սենեակ (ջուր), մէկ ճաշասենեակ, մէկ խոհանոց	800 Ֆր.
Օգոստոս	1000 Ֆր.

×

Յուլիս, մէկ սենեակ, մէկ ճաշասենեակ, մէկ խոհանոց	500 Ֆր.
Օգոստոսին	600 Ֆր.

Դիմել

LE RELAIS SAINT-AYGULF
(Var) — Tél. : 44-20-38

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն եւ իր շրջանի բոլոր մարմիններու ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերներ Խ. Յովհաննէսեանի, Պ. Տիրատուրեանի եւ Խ. Ուլուսեանի, ինչպէս նաեւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց կնոջ, քրոջ եւ քենիին

Մարգրիտ Յովհաննէսեանի

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ): Անձրեւի պարագային Ա. Ահարոնեան ակումբը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

2 Յուլիս Կիրակի, տօն է Վարդավառի պայծառակերպութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

որ կը բացատրէ իր քարոզով՝ օրուան տօնին խորհուրդն ու իմաստը:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Արնուվիլի եկեղեցւոյ կից սրահը:

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ Հայ. Կրթական Մարմնոյ

սիրայօժար մասնակցութեամբ խումբ մը երիտասարդներու, ի նպաստ դպրոցի դասարաններու արդիականացման գործին Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթր Առեռէի դաշտին վրայ:

Առաջին անգամ ըլլալով «Հայկազեան» վարժարանի ամավերջի դպրոցական հանդէսը կը կատարուի բացօթեայ դաշտահանդէսի ձեւին տակ: Ամբողջութեամբ կը գործադրուի սովորական յայտագիրը, աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ ՕՐ. Ը. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ եւ ՏԻԿ. Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆԻ

Հանդէսի ընթացքին պիտի ըլլան ժողովրդային խրախճանք, ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտի մէջ:

Հանելի անակնկալներ, շամփուրով խորոված աղանդներով: Ամէն տեսակ ըմպելիներ, սեղան եւ աթոռներ ապահովուած են, բայց դաշտի աթոռ-սեղան ունեցողներ կրնան բերել:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Որպէսզի դպրոցական հանդէսը իր հմայքն ունենայ, բոլոր աշակերտները իրենց ծնողքներուն ընկերակցութեամբ պարտին Կիրակի (25 Յունիս) առաւօտ ժամը 10ին ներկայ գտնուիլ եկեղեցւոյ դրան առջեւ, օթոքառը առնելու համար: Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 1,30ին միեւնոյն տեղը: Ժամադրութիւնը յարգել ստիպողական է:

Դպրոցական հանդէսի բաժինը կը սկսի ժամը 15ին: Անձրեւի պարագային պիտի ըլլայ 6րդ Մէրիի մէջ նոյն ժամուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութիւնը կազմակերպած է իր ամառնային աւանդական խանդավառ շոգենաւապտոյտը դէպի Քասիսի ծովափը, 2 Յուլիս, Կիրակի:

Շոգենաւը պիտի մեկնի, առաւօտեան ժամը ճիշդ 7ին, Քէ տէ Պելժի, Լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն:

Փափաքողները կը հրաւիրուին այժմէն ապահովել իրենց մուտքը դիմելով իրենց արդէն ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին

M. YAVER
37 bis, Rue Thubaneau
Tél. : 20-26-74 — MARSEILLE 1er

Ամէնէն ուշը Երեքշաբթի 27 Յունիս:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մրցանակաբաշխութիւնը եւ Դաշտահանդէսը Յունիս 25ին, Կիրակի, ժամը 15էն 22, դպրոցին պարտէզին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2,50 Ֆ.

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռէնսի Փավիյոն:

ՅՈՒՆԻՍԵԱՆ ԳԻՇԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Երիտասարդաց եւ Կանանց յանձնախումբին կողմէ:

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս

PAVILLON DU LAC
(Parc Borely)
Orchestre RAY MILAN

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան եւ Փոթորիկ խումբերու ժողովը այս Ուրբաթ (Յունիս 23) իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ» խումբի բոլոր ընկերները այս Բ. շաբթի գիշեր (26 Յունիս) ժամը 8,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակար:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն թ'Էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նըկատի ունենալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդ. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ – Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան:

Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Ֆապրըկուլի մէջ (Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրի ընդարձակ պարտէզին մէջ) Սեփթէմէն երկու կայարան ետք, աջի վրայ: Քանըպիէռի 87 թիւին առջեւէն առնել Սաթափ օթոքառը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Երգ, նուագ, արտասանութիւն
Թրագօշ կը ներկայացնէ
«Ամբակումի աղջիկտեսը»
Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 26րդ պատգամաւորական ժողովը Յունիս 24ին Վալանսի մէջ, Շաբաթ օր, Հայ Աւետարանականներու սրահին մէջ՝ 18, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս, (Տռոմ):

Ա. նիստը կը բացուի առաւօտեան ժամը 9ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԵՒ ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

Կիրակի 25 Յունիս ամբողջ օրը, առաջին անգամ ըլլալով
BAR TERMINUS
144, Chemin de Merlan
շքեղ պարտէզին մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
հայկական եւ եւրոպական պարեր

Ճոխ պիւֆէ, շամբուրով խորոված

Պուլի մրցում: Կը խնդրուի մասնակցիլ ուզողներէն իրենց պուլերը միասին բերել:

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՕՍԹԱՆՏ

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեկնում Յուլիս 8, վերադարձ Յուլ. 9

Անդամները կը հաւաքուին Շաբաթ (Յուլիս 8) առտուն ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ

Մեկնում դէպի Մօպէօժ, անցնելով Լանեի, Մօ, Վիլերքոթըրէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն (ճաշ ճամբու ընթացքին) եւ ժամանում Մօպէօժ, ուր ներկայ կ'ըլլաք «Գարեջուրի Տօն»ին:

Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Պրիւսէլ, կարճ այցելութիւն, ապա դէպի Կանտ եւ Պրիւժ: Այցելութիւն քաղաքին եւ կայք հանգստաւէտ պանդոկ մը: Ճաշէն ետք պտոյտ լուսաւորուած քաղաքին մէջ:

Կիրակի կանուխ մեկնում դէպի Օսթանտ: Հանդիստ ծովափը, լոգանք եւ խաղեր: Ճաշ ծովեզերեայ ճաշարանի մը մէջ:

Մեկնում ժամը 17ին դէպի Փարիզ:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐԱՆՔ

Դիմել ժամը 15էն 19ը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով):
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտե մբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ: ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Ռիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75):

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ 25
ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 25 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10945 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.945

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ԶՈՅԳ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

Ամառնամուտին հետ փակուեցան դըպրոցներու դուռները եւ սկսաւ մեծ արձակուրդի շրջանը:

Յառաջի 4րդ էջի ծանուցումներէն կը տեղեկանանք, որ մեր զոյգ վարժարաններն ալ աւարտած են իրենց տարեշրջանը:

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը Ուրբաթ իրիկուն կատարեց մրցանակաբաշխութեան աւանդական հանդէսը: Դպրոցասէրը տեղի կ'ունենայ այսօր:

Վիճակագրական տեղեկութիւններ չունինք: Սակայն կ'ենթադրենք, որ Սեւրի մանչերու վարժարանը հարիւրէն քիչ աւելի (105 կամ 110) աշակերտ ունեցած է, ինչպէս նախորդ տարիները:

Իսկ Դպրոցասէր Տիկնանց Ռէնսիի աղջկանց վարժարանը 75էն պակաս աշակերտուհի ունի քանի մը տարիէ ի վեր, եթէ չենք սխալիր:

Ֆրանսահայ դաղութին համար բաւարար չեն այս դպրոցները, ա՛յնքան քիչ աշակերտներով:

Մխիթարեան Հայրերը տարիներէ ի վեր ծրագրած էին նոր շէնքեր կառուցանել Սեւրի ընդարձակ հողին վրայ, աւելի թիւով աշակերտներ կարենալ ընդունելու համար:

Ուրախալի է, որ այս ծրագիրը յաջողած է արդէն՝ շնորհիւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան առատաձեռն նուիրատուութեան (250·000 Ֆր.) Ս. Ղազարի Միաբանութեան կարեւոր զոհողութեան եւ Փարիզի ու գաւառի մեր հայրենակիցներու նիւթական մասնակցութեան: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

Շուտով աւելի մեծ թիւով աշակերտներ պիտի կրնան ընդունուիլ Ս. Մուրատեան վարժարանը, երբ աւարտին կառուցումները:

Դպրոցը դիշերօթիկ է եւ բազմածախս: Ապրուստը կը սղէ օրէ օր: Վարժարանի տեսչութիւնը կը պարտաւորուի բարձր սակ նշանակել իբրեւ կրթաթոշակ:

Համեստ հայրենակիցներու քսակին մատչելի չեն պայմանները: Բազմաթիւ ընտանիքներ հնարաւորութիւն չունին տոհմիկ դաստիարակութիւն տալու իրենց զաւակներուն՝ նիւթականի պատճառաւ:

Շատ չնչին թիւ մը կը կազմեն այն բարերարներն ու բարեսիրական հիմնարկութիւնները, որոնք կը հոգան կարօտ, խոստմնալից աշակերտներու ծախքերը:

Մեր դաղութին մէջ ունինք բազմաթիւ հարուստներ, — նոյնիսկ մեծահարուստներ, — որոնք կրնան որդեգրել մէկ կամ աւելի կարօտ տղաք, շատ դիւրութեամբ:

Հայրենասիրական պարտականութիւն պէտք է նկատուի այս՝ բախտէն նպաստաւորուած մեր հայրենակիցներուն համար:

Աղդապահպանման մասին կը խօսինք տարին տասներկու ամիս: Խօսքը բաւական չէ: Զոհողութիւն պէտք է: Մեր դաղութը, որ շատոնց իր վրայէն նետած է «դաղթական»ի պիտակը, պէտք չէ ետ մնայ Ամերիկայի, նոյնիսկ Լիբանանի մեր հայրենակիցներէն, որոնք բազմաթիւ կարօտ աշակերտներու եւ աշակերտուհիներու ծախքերը կը հոգան:

Բազմանդամ ընտանիքի հայրերու բեռը թեթեւցուցած կ'ըլլան մեր բարեկեցիկ հայրենակիցները, մանաւանդ անոնք որ զաւակներով չեն բախտաւորուած, եթէ որդեգրեն մէկ-երկու աշակերտ կամ աշակերտուհի:

Ինչ որ կ'ընենք Սեւրի վարժարանի մասին, նոյնը կը կրկնենք Դպրոցասէրի համար, ուր կը պատրաստուին մեր ապագայ մայրերը:

Մեծ թիւ մը կը կազմեն այն ընտանիքները, որոնք կը զրկուին իրենց աղջիկները զրկելէ Ռէնսիի վարժարանը, պարզապէս անոր համար, որ ի վիճակի չեն հոգալու ծախքերը:

Աշակերտուհիներ որդեգրող բարերարներ պէտք են՝ դիւրացնելու համար դըպրոցի Խնամակալութեան գործը:

Ուսումնական տեսակէտէ մեր զոյգ վարժարանները կը կիրարկեն Ֆրանսական կրթական ծրագիրը եւ ետ չեն մնար տեղական վարժարաններէ:

Հայկական դպրոց զրկելով ձեր զաւակները՝ մէկ քարով երկու թռչուն կ'որսաք:

Դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան այս խորհրդածութիւններն ընելով, կը թելադրենք մեր բարեկեցիկ հայրենակիցներուն գործնական ձեռնարկներ կատարել յառաջիկայ վերամուտին, ստանալու համար օրհնութիւնը խոստմնալից, բայց նիւթականէ զուրկ հայ տղոց եւ աղջիկներու:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ՄԵԾԵՐԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ԿՈՍԻԳԻՆ – ՃՈՆՍԸՆ ԿԼԱՍՊՈՐՈՅԻ ՄԷՋ

Մարդկութիւնը գուցէ փրկուի շնորհիւ այս երկու մեծերուն հանդիպումին եւ «մեր թոռները խաղաղ ապրին» ինչպէս խոստացած է Ճոնսըն, բայց այս պատմական հանդիպումին առաջին զոհը եղած է Կլասպորոյի քաղաքապետը, որ յուզումէն յանկարծամահ եղած է: Արդարեւ Նիւ Ճիրզիի այս փոքրիկ քաղաքին քաղաքապետը այնքան իրար անցած է երբ հաղորդուած է իրեն թէ պատիւը պիտի ունենայ Կոսիգինն ու Ճոնսընը ընդունելու որ մարդուն սիրտը չէ դիմացած:

Երկու ղեկավարները առաջին առթիւ հինգ ժամ տեսնուած են եւ ինչ որ լաւ տպաւորութիւն մըն ալ գործած է այն է որ որոշած են անգամ մըն ալ տեսնուիլ, Կիրակի օր:

Անշուշտ այս խօսակցութեանց առթիւ, շատ կը խօսուի նոր «Եալթայի» մը մասին, այլ խօսքով համաձայնութիւն մը Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ ուրիշներու գլխուն վրայէն:

Խօսած են Վիէթնամի, Միջին Արեւելքի, հիւլէական ռումբերու չտարածուելուն ու նաեւ Ճոնսընի նորածին թոռան մասին: Կոսիգին շնորհաւորած է Ճոնսընը այդ առթիւ, յայտնելով թէ ինք 18 տարի է արդէն որ մեծ հայրիկ է:

Կլասպորոյի հանդիպումը «եօթներորդ» է իր տեսակին մէջ, Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու մեծերուն միջեւ:

1943 Նոյեմբերին, Թեհրան, կը մասնակցէին Ռուզվելթ, Սթալին եւ Զըրչիլ:

1945 Փետրուար, Եալթա, ուր հաւաքուած են նոյն խօսակիցները:

1945 Փետրուար՝ Փոցտամ: Ներկայ էին Թրուման, Սթալին, Զըրչիլ եւ Էթլի:

1955 Յուլիս՝ Ժընեւ: Ներկայ էին Այզընհաուր, Բուլգանին, Իտըն եւ Էտկառ Ֆօռ: 1959 Սեպտեմբեր) Քէմփ Տէյվիտ: Հաւաքուած են Այզընհաուր եւ Խրուշչեւ: 1961 Յունիս՝ Վիէննա, դէմ դիմաց են Քենըտի եւ Խրուշչեւ: Այս հանդիպումին կը յաջորդէր սակայն Պերլինի եւ ապա Քուպայի տագնապը:

1960 Մայիսին համար նախատեսուած հանդիպումը (Խրուշչեւ – Այզընհաուր) վերջին պահուն կը ջնջուէր լրտես-օդանաւին պատճառաւ:

× Այս առաջին տեսակցութենէն ետք, երկու ղեկավարները յայտարարութիւններ չեն ըրած: Ճոնսըն աւելի խօսուն եղած է սակայն եւ ըսած թէ հանդիպումը եղած է շատ լաւ եւ օգտակար: Իսկ Կոսիգինի թարգմանը յայտարարած է.— «Կոսիգին կ'ըսէ թէ Ամերիկա կը գըտնուէր խաղաղութեան առաքելութեան մը համար, թէ Մ. Նահանգները եւ Խորհ. Միութիւնը խաղաղութեան մէջ պէտք է ապրին եւ թէ պատերազմը անցեալին պատկանի, ամբողջ աշխարհի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԿՈՐ ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ մաս կը կազմէ խորհրդային աթլեթիք խումբին, որ Փարիզ հասած է Ֆրանսական խումբին հանդիպելու համար: Հայազգի մարմիկին նկարը հրատարակուած է զանազան թերթերու մէջ, մաս կը կազմէր նաեւ այն երեք մարզիկներուն, որոնք ներկայացան հեռատեսիլէն:

ՀԻՒՍԷՅՆ թագաւորը Փարիզէն անցաւ տը Կոլի հետ տեսնուելու համար, դէպի Նիւ Եորք իր ճամբուն վրայ:

ՊՈԴԳՈՐՆԻ Գահիրէէն Մոսկուա վերադարձաւ, ուր պիտի տրուին վերջին որոշումները:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ներկայացուցիչներու վրայ կրակ բացին իսրայելցի զինուորներ, հակառակ անոր որ իրենց կառքը Կարմիր Խաչի հսկայ նշան մը կը կրէր: Միւս կողմէ միջազգային Կարմիր Խաչի տնօրէնը, յետ քննութեան, յայտարարած է թէ Ժընեւի պայմանագրութիւնները յարգուած են կռիւներու ընթացքին եւ ետքը:

ԱՆՐԻ ՌՈԼԱՆ Ֆրանսական բեմի լաւագոյն դերասաններէն մին մեռաւ առջի օր 79 տարեկանին: Մոնթերլանի նախընտրած մեկնարկուն էր եւ արդարեւ ոչ ոք կրցած է Ռոլանի չափ լաւ մարմնաւորել մեծ թատերագիրին ծանօթ հերոսները՝ «Մեթր տը Սանթիակօ», «Սպանիոյ կարդինալը», «Ոչ ոքի տղան» եւայլն: Խաղացած է նաեւ բազմաթիւ ֆիլմերու մէջ:

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ հասած կարդ մը լուրերու համաձայն, եգիպտական կարեւոր ուժեր դէպի Սուէզի ջրանցքը կը յառաջանան:

ՓԱՐԻԶԻ բաբբունապետը՝ Քափլան յայտարարութիւն մը ըրած է որով իր խոր ցաւը կը յայտնէ Էլիզէի դիրքաւորման առթիւ:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ ճաշած է Կրոմիքոյի հետ:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Փոմփիտու, որ Քուվ տը Միւրվիլի բացակայութեան, կ'ապահովէ Արտաքին նախարարութեան էնթեռիմը, Իսրայէլի դեսպանն ընդունած է առջի օր:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մահմետականները 20 տարիէ, առաջին անգամ ըլլալով դացին աղօթելու (Ուրբաթ օր) Օմառի մզկիթը:

ՔԻԶԻՆԿԷՐ կը սպառնայ հրաժարիլ եթէ Խորհրդարանը ընդդիմանայ տնտեսական եւ ելմտական իր քաղաքականութեան:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ նոր առիթ մը դտած է Խորհ. Միութիւնը մեղադրելու: Կ'ըսէ թէ Մոսկուա 200 հալածիչ – ռմբաձիգ օդանաւեր խոստացած է Հնդկաստանի, զոր անոնք Չինաստանի դէմ պիտի գործածեն: «Որքան Հնդկաստան ընդդիմանայ Չինաստանի, Մոսկուայի օգնութիւնը այնքան կ'աւելնայ», կը գրէ «Ժողովուրդին Օրաթերթը»: Միւս կողմէ արիւնալի միջադէպերը կը շարունակուին Ժողովրդական Չինաստանի մէջ: 26 Մասյական սպաննուած են եւ մօտ 1000 ալ վիրաւորուած:

ՎԱՏԻԿԱՆ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

ԽՄԲ.— Շատ կը գրուի այս օրերս Ս. Վայրերու, Քրիստոնէութեան եւ Հրէականութեան (Ժիւտաիզմ) մասին, Երուսաղէմի գրաւման առթիւ Իսրամելցիներու կողմէ: Ստորեւ քաղուածաբար, շահեկան եւ փաստացի յօդուած մը, զոր ստորագրած է Ժորժ Վալանս Քոմպայի մէջ, ուր կը քննուի հարցին զուտ կրօնական բնոյթը:

1948 Մայիս 14ին, Իսրայէլի Պետութեան հռչակման օրը, Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ կը գրէր.— Արդի Սիոնականութիւնը ճշմարիտ ժառանգորդը չէ աստուածաշնչական Իսրայէլի, այլ աշխարհական Պետութիւն մըն է: Այդ պատճառով է որ Ս. Երկիրը եւ իր նուիրական վայրերը կը պատկանին Քրիստոնէութեան, ճշմարիտ Իսրայէլի»: Ընդունելութիւնը սառն է եւ կը հակասէ բուռն կերպով Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան աճապարանքին Իսրայէլը ճանչնալու: Տասնեւինը տարի ետք՝ այդ պաղութիւնը հազիւ հերքուեցաւ, քանի որ ցարդ, Վատիկան չէ ճանչցած Իսրայէլի Պետութիւնը:

Վատիկան եւ Իսրայէլ ուրիշ պետութիւններու չեն նմանիր: Երկնային իշխանութիւններ, միլիոնաւոր մարդոց համար կը ներկայացնեն նաեւ, իրենց սահմաններէն դուրս, եթէ ոչ ուրիշ հայրենիք մը, գոնէ հոգեւոր կրօնական օճախ մը: Այդ իմաստով, կրկնակ կռուախնձոր դարձած Վատիկանի եւ Իսրայէլի միջեւ, մէկը հոգեւոր՝ հրէական հարցը, միւսը կապուած առաջինին բայց աւելի երկնային՝ Ս. Վայրերը եւ արաբ քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները: Այս երկու տեսակէտներով է որ Եկեղեցին, կէս դար է, նկատի կ'առնէ սիոնական շարժումը, յետոյ Իսրայէլի Պետութիւնը: Միայն այս երկու հարցերուն բերուած կարգադրութիւն մը կրնայ պատճառ ըլլալ, որ Ս. Աթոռը նայի Իսրայէլի, ինչպէս կը նայի Լիւքսանպուրկի կամ Եգիպտոսի: Բայց եթէ «Վատիկան Բ.» պատասխան մը բերաւ «հրէական հարցին», Իսրայէլ-արաբական պատերազմը կրկին սուր կերպով մէջտեղ դրաւ Ս. Վայրերու հարցը:

Իսրայէլի Պետութեան ծնունդին առթիւ, կաթողիկէ մամուլը այնքան անպատ էր իրեն հանդէպ, որ 1948 Մայիս 26ին, Լա Քռուա կը գրէր.— «Կարդ մը կաթողիկէներ կը մտահոգուին... վասնզի հրեայ Պետութեան հռչակման մէջ, աշխարհի վերջաւորութեան նախանշանը կը տեսնեն»: Իսկ Յունիս 10ին, նոյն թերթը կը գտնէր թէ Հրեաներուն համար «պահանջել իբրեւ հայրենիք հող մը՝ զոր իրենց նախնիքը ձգած են կամովին կամ բռնի, տասնեւհինգ դար առաջ, պաշտպանուելիք չէ»:

×

ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՀՐԷՈՒԹԻՒՆԸ
(Ժիւիվըռի)

«Պիղատոս տեսնելով որ օգուտ չունի, այլ աւելի խռովութիւն կ'ըլլայ, ջուր առնելով՝ ձեռքերը լուաց ժողովուրդին առջեւ եւ ըսաւ.— Ես անպարտ եմ այդ արդարին արիւնէն, ձեր դիտնալիքն է: Բոլոր ժողովուրդը պատասխանեց եւ ըսաւ.— Ատոր արիւնը մեր եւ մեր որդիներուն վրայ»:

Մատթէոսի աւետարանին այս հատուածին վրայ է ըստ Եկեղեցւոյ Հայրերուն, որ հաստատուած են հրեայ ժողովուրդին դժբախտութիւնները: Երուսաղէմի քանդումը, ապա Սփիւռքը կը դառնային պատիժը, զոր Աստուած կը զրկէր այս աստուածասպան ժողովուրդին վրայ: Իր ցաւով, հրեայ ժողովուրդը առ յաւիտեան պիտի ըլլար, ըստ Ս. Օկոստինոսի «վկայ իր իսկ անիրաւութեան եւ մարդկային ճշմարտութեան»:

(Շար. - 1)

«ԿՏՐԻՃՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»

Միջնադարեան Հայաստանի քաղաքներուն մէջ գոյութիւն ունեցած են ամուրի Կտրիճներու Միութիւններ, որոնք յաճախ կոչուած են եղբայրութիւններ (հին հայերէնով՝ կտրիճ կը նշանակէ երիտասարդ):

Օրինակ, 1280ին Երզնկայի մէջ կազմակերպուած է «Կտրիճաց Միաբանութիւն» մը, որուն կանոնագրութիւնը, որ այժմ կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանին մէջ, կազմած է բանաստեղծ Յովհաննէս Երզնկացի:

Քաղաքական դժբախտ դէպքերու հետեւանքով, Ժ.–ԺԱ. դարերուն եւ այնուհետեւ տեղի ունեցան զանգուածային գաղթեր՝ դէպի Սեւ ծովի ափերը, Խրիմ, Մոլտավիա, Արեւմտ. Ուկրանիա, Լեհաստան, Թրանսիլվանիա եւ այլուր: Նոր Նախիջեւան քաղաքը եւ շրջակայ գիւղերը հիմնեցին 1780ին Խրիմէն բռնագաղթի ենթարկուած Հայերը:

Այս շրջանին մէջ անցեալ դարու վերջին տարիներուն գոյութիւն ունէին «Կտրիճներու» Միութիւններ, որոնք կը կոչուէին «Աւետիսի տուներ»: Ամէն թաղ ունէր իր Կտրիճներու Միութիւնը, այսինքն՝ իր Աւետիսի տունը, որ կ'առաջնորդուէր անգիր, այլ սակայն դարերով նուիրագործուած օրէնքներով եւ աւանդութիւններով:

Աւետիսի տան անդամ կրնար դառնալ ամէն ամուրի կտրիճ, 15–16 տարեկանէն մինչեւ ամուսնանալը: Ամուսնութիւնը կը զրկէր կտրիճը Աւետիսի տան անդամ ըլլալու իրաւունքէն, այլեւս կը կոչուէր « տանտէր » եւ չէր կրնար մասնակցիլ կտրիճներու գործերուն:

Աւետիսի տուները կը գործէին միայն ձմեռուան ամիսներուն: Անդամ կրնային ըլլալ անխտիր բոլոր կտրիճները, դասը, դասակարգը, տնտեսական դրութիւնը, զբաղումը ոչ մէկ դեր կը խաղային:

Ամէն տարի աշնան թաղին կտրիճները կը գումարէին ընդհ. ժողով, ուր կ'ընտրէին իրենց նախագահը, մէկ կամ երկու օգնականներ՝ Աւետիսի տան տնտեսութիւնը վարելու: Կտրիճները կը վճարէին անդամավճար: Տան մէջ կը սորվէին աւետիսներ երգել, պարեր պարել, կը կարդային հանրամատչելի գիրքեր, կը լսէին հէքեաթներ, հանելուկներ եւլն.:

Աւետիսները շատ հին ծագում ունին: Բոլորն ալ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած են եւ գաղթականներու միջոցաւ հասած են մինչեւ հեռաւոր այդ ափերը: Կրօնական է անոնց ծագումն ու բովանդակութիւնը եւ բոլորն ալ կապուած են Քրիստոսի ծննդեան տօնին հետ:

Ամէն տարի Ճրագալոյցի երեկոյեան, իրենց տան մէջ Թաթախման սեղանը վայելելէ ետք, կտրիճները 4-5 հոգիներէ կազմուած խմբակներ կազմելով կ'այցելեն թաղին կամ գիւղին տուները՝ գլխաւորութեամբ իրենց աւագներուն: Այս վերջինները ներս կը մտնէին եւ կը դիմէին տանտիրոջ՝ «Շնորհաւոր Ծնունդ» խօսքերով, իսկ խումբը, որ նախասենեակին մէջ կեցած կ'ըլլար կ'երգէր՝

Զեզ աւետիս մեզ աւետիս,
Զեզ եւ մեզ մեծ աւետիս,

Խումբը տանտէրին հրաւէրին ընդառաջելով աւետիսներ կ'երգէ: Տանտէրը զանոնք կը հիւրասիրէ մէյ–մէկ դաւաթ գինիով կամ օղիով, մեղրով, կաղինով, որ կը կոչուի կաղանդ: Ամէն տանտիկին այս օրուան համար նախօրօք կը թխէ մեծ խալաջ մը եւ երկու դաթա, զոր կուտայ աւետիս երգողներուն: Ասկէ զատ ամէն տանտէր իր կարողութեան համաձայն դրամական նուէր մը կ'ընէ: Կտրիճները իրենց ստացած նուէրները կը յանձնեն իրենց նախագահին, որ դրամը կը դնէ դրամարկղին մէջ, իսկ խալաջները եւ դաթաները կ'ուղարկէ Նոր Նախիջեւան՝ ծախելու շուկային մէջ, (ԽՄԲ.— Կտրիճներու Միութիւն մը, ոչ այսպէս կրօնաշունչ, այլ մարզական ու զինուորական նկարագրով, կը նկարագրէ Մինաս Զերազ):

×

Հարսանեաց պարերգները: Պարերը եւ երգերը պսակի արարողութեան հետ կապուած ծիսական ձեւ ստացած հին երգեր էին: Առանց այդ պարերգներուն կարելի չէր փեսան հագցնել, զինք տունէն դուրս հանել, ինչպէս նաեւ հարսը փեսային հետ եկեղեցի տանիլ:

Մէկ խօսքով, պսակի ծէսը լրիւ կատարելու համար կտրիճներուն պարերգները նոյնքան անհրաժեշտ էին, որքան քահանային օրհնութիւնը:

Պսակին օրը, դեռ չլուսցած, փեսային ընկերները կուգային անոր տունը եւ նուագախումբին հետ կ'ուղղուէին կնքահօր մօտ: Կնքահայրը տունէն դուրս կ'ելլէր, կը դիմաւորէր եւ ներս կը հրաւիրէր այցելուները: Տան մէջ կը հիւրասիրէր գինիով կամ օղիով, քաղցրաւենիքներով: Հուսկ ուրեմն, կնքահայրը կընքամայրը կտրիճներուն հետ կը վերադառնան հարսնիքին վայրը, ուր կնքահօր կը նստեցնեն «ամէնէն պատուաւոր տեղը»:

Ամէն ոք կ'ողջունէ կնքահօր եւ կնքամօր գալուստը եւ մօտենալով կ'ըսէ.

— Կնքահայր, կամքդ կատար:

Անոր առջեւ կը շարէին փեսային հագուստները, կօշիկները եւ գլխարկը: Կտրիճները «փեսայ հագուեցնելու» երգը երգելով նախ կը հանուեցնեն, ապա փեսայական հագուստներ կը հագցնեն, իսկ գլխարկն ալ կը զետեղեն շրջուած ձեւով: Այնուհետեւ, կտրիճներու աւագը դառնալով կնքահօր կ'ըսէ.— «Սիրելի կնքահայր, վերէն ընկել է մէկ հատ պաղած խուշ, հոգեվարքի մէջ է: Տեսօք, եաշ թռչուն է, խալսեցունել կարելի է: Մեր կտրիճները գտիլ ին, բերիլ ին հոս, մեղք է, պէտք է նայել, տաքացնել, ուտեցունել եւ խմցնել, կշտացնել, պէտք է կարմիր գինի, Հնդիստանի շերբէթ ջուր, տաք հալաւ» եւայլն:

Կնքահայրը, ըստ իր կարողութեան, կը նուիրէ 3-5 ռուբլի, որուն վրայ կը շըտկեն փեսային գլխուն ծուռ դրուած գլխարկը:

Երբ դուրսը կը լուսնայ եւ երբ արդէն բոլոր հարսնեւորները հաւաքուած կ'ըլլան, նուագախումբը կը նուագէ «Առաւօտ լուսոյ»ն: Ապա շքախումբ կազմած կ'երթան հարսին տունը, ուր երկար ժամանակ երկու կողմի հարսնեւորները կը պարեն ազգային պարեր:

Տան մէջ, սեղանին վրայ զետեղուած է հարսին «ճհէզը» (օժիտ): Տէրտէրին գալէն ետք զգեստաւորուած, դէմքը քօղերով ծածկուած հարսը կը բերեն փեսային քով: Տան մէջ կը կատարուի կէսպսակ, ապա ամէն ոք, միշտ երգերով, կ'ուղղուի դէպի եկեղեցի:

Պսակադրութենէն ետք կ'երթան փեսայի տունը, ուր, փեսային մայրը, տան սեմին կեցած, մէկ ձեռքով կը թռցնէ երկու աղաւնիներ ու միւս ձեռքով՝ բրինձ ու դրամ կը թափէ ամոլին վրայ:

Խ. ՓՈՐՔՇԷԵԱՆ

ԱԼՊՈՄԷ ՄԸ

Տղա՛յ:

Գրելու համար մի սպասեր: Բայց գրելէ ետք սպասէ, վասնզի պիտի տեսնես որ գիրերը երբ պաղին թուղթին վրայ, ուրիշ հոգի կը հագնին, աւելի խելօք, ու քեզ կ'ազատեն յուսախաբութենէ:

Մի համակրիր ռեւէ գրողի: Բոլորն ալ թշնամիներ են, քանի որ կ'աշխատին քու մէջդ սպաննել շատ կարեւոր բան մը: Ու ատկէ ազատելուն միջոցը զանոնք ուրանալն է:

Բայց խորապէս խանդավառուէ քեզմով: Ու յարգէ այդ քեզը: Անշուշտ բաւական խելացի ես տակաւին՝ անիկա փընտռելու համար: Հիմա դեռ չես նշմարած: Բայց երբ մատներդ բաւական ճարտար ըլլան՝ բռնելու համար լարը, այն ատեն ալ կասկածը մի թողուր:

Եթէ ըսելիք մը չունիս աշխարհին (մարդիկ շատ ձեւեր ունին ատիկա ըսելու), լաւ է որ թաղես քու յաւակնութիւններդ տակաւին շատ կանուխ: Մեծ մահերը քիչ մը տգեղ են:

Հրապարակին վրայ փորձի աշակերտը խղճալի եղած է միշտ, մանաւանդ գրելուն մէջ: Երեւալու համար դուն քեզ ծեծէ դարբնոցիդ մէջ: Օտարին մուրճը իր հետքը կը թողու նոյնիսկ ժանդին ալ տակը:

Ըսի թէ պէտք է արհամարհես ամէնքը: Բայց մանաւանդ քննադատը, որ միջակութիւնները կշտացնող հասարակ ապուր բաժնող մըն է առհասարակ:

Արուեստը ոչ մէկ որոշ կապով կարելի է իջեցնել ընկերաբանական տուեալներու տափակութեանց: Արուեստագէտը իբրեւ մարդ կ'ապրի միջավայրի մը մէջ, բայց անիկա չի կրնար ենթարկուիլ բոլոր այն խենթութիւններուն, զորս քննադատները դիւտ ըրածի պէս կ'ենթադրեն:

Գրելու համար բոլոր ձեւերը լաւ են, երբ տաղանդը կայ անոնց տակը: Մի՛ փորձեր առանց տաղանդի՝ ոճի ասպետներուն խաղը: Օր մը կ'ապրին այդ ունայնամտութիւնները:

×

... Թիթեռնիկը երկու օր կ'ապրի ու դերեզման անգամ չունենար: Անկէ ետքը կը սկսի շահեկանութիւնը: Միջակութիւնը միտքերու մարզին վրայ իր փառքը կը լրացնէ այդ թեւազերծ պարապութիւններով:

Խորհուրդ փնտռելու ջանքերը անպայման համակրելի չեն, քանի որ միջակներն ալ իրենց այդ աճպարարութիւնը կ'ընեն քիչ մը: Ու ես յաճախ սպասեցի որ, յուսահատելէ առաջ, ինքնագոհութիւնը մեղմ ճահիճի մը պէս փաթթէ թեւերուն հիւսքը: Բայց ճահիճը կը սոսկայ շարժումէն ու քալողները մինակ ատով կը պահեն իրենց ոտքերուն թեւը:

Հիմա գիտես թէ կայ բարձունք մը, որուն կատարներուն հէնքը իր ստուերը դոնէ կը շառաւիղէ քենէ ներս ու դուն երազին ոստայնը կրնաս լարուած պահել հոգիիդ տունին վրայ: Ատոր համար բաւական մաքուր է մաղը ու պրիսմակները կրնան ճշդել լոյսերուն խաղը մետաքսին վրայ, որ ձեւերուն ու գծերուն խորհուրդը կը գծէ: Բա՞յց:

Բայց հոգիները ակօսումը կը սիրեն ու դուն չփորուած արտն ես, անակօս ու անայց: Ո՛վ պիտի տանէր հոգիդ դէպի բարձունքը:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ՊԱՀԵՍՏԻ ՈՒԺ

— Յակոբիկ, այսօր ուսուցչուհիիդ ըսէ թէ վաղը դպրոց պիտի չերթաս: Ըսէ, որ երկու պզտիկ եղբայրներ ունիս եւ որովհետեւ մայրիկը գնումի պիտի երթայ, դուն տունը պէտք է մնաս:

— Մէկ եղբայր ունիմ պիտի ըսեմ:

— Ինչո՞ւ:

— Միւսը յաջորդ շաբթուան պիտի պահեմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Ան յայտնեց, թէ ոչ մէկ պատիժ բաւական ծանր չէ պատուհասելու համար այսպիսի չարագործ մը: Աստուած անդամ իր դէմքը պիտի պահէր, տեսնելով այս մարդոց բազմութիւնը, որուն մէջ կը գտնուի այս յամառ յանցապարտը: Եւ պոռաց, որ Աստուած իրեն հրամայած է գտնել ոսկին եւ պատժել յանցագործը: Իր ձայնը հետզհետէ կը բարձրանար: Ապա, յանկարծ, ձայնը մեղմացաւ եւ վերսկսաւ իր սովորական շեշտով, հանդարտ եւ չափուած.

— Իմ ճերմակ աւանակս, զոր ես ձգեցի վրանիս մէջ, ուղղակի Ալպորաքէն կը սերի, այն ազնիւ կենդանին, անաբատ կաթի պէս ճերմակ մազով, որուն վրայ Մոհամմէտ նստաւ, երբոր հեռացաւ Երուսաղէմէն եօթներորդ երկինքը բարձրանալու համար: Այս էշը օժտուած է մարգարէական արտակարգ զգացումով մը եւ երբեք չի սխալիր երկնային ճըշմարտութիւնը յայտնելու մէջ: Անիկա հիմա ինծի պիտի ըսէ, թէ ո՞վ է պատասխանատուն այս ահաւոր ոճիրին: Բնականաբար էշ մը չի կրնար խօսիլ մարդկային լեզուով, որովհետեւ իր կոկորդը իշու մը կոկորդն է, սակայն ան իր սեփական լեզուով պիտի մատնանշէ յանցաւորը: Կը հրամայեմ ձեզմէ իւրաքանչիւրին, կարգաւ մտնել վրանս: Ներս մտնողը իր ետեւէն պիտի կրնայ գոցել վրանին մուտքը, որպէսզի Աստուծմէ եւ աւանակէս զատ ուրիշ վկայ չըլլայ: Յետոյ անիկա պիտի քաշէ այդ ազնիւ անասունին պոչը: Երբ անմեղ ձեռք մը դպի պոչին, աւանակը լուռ կը մնայ, բայց երբ գողի մը ձեռքը կը շոյէ զայն, ան սկսի զռալ: Այսպէս էշը մեզի պիտի յայտնէ ճշմարտութիւնը: Այնուհետեւ պիտի ձերբակալենք յանցաւորը եւ խստօրէն պիտի պատժենք:

Իր պետին մէկ նշանին վրայ, այն որ շարքին գլուխը կը գտնուէր, երկիւղածութեամբ ոտքի ելաւ, մտաւ վրանը, դուռը գոցեց իր ետեւէն, հոն մնաց քանի մը վայրկեան եւ եկաւ նստաւ իր տեղը: Շէյխը, ուրեմն նշան ըրաւ երկրորդին, ապա երրորդին:

Դժուար էր զանազանել, թէ ո՛վ աւելի յուզուած էր, այդ մարդի՞կը թէ ես: Կը սպասէի ծանուցուած զռոցին եւ առաջուընէ կը սոսկայի այն պատիժէն, որուն գործադրութեան հարկադրաբար ներկայ պիտի ըլլայի: Արդէն տասնեւերկու մարդիկ մտած էին վրանին մէջ, բայց աւանակը լուռ կը մնար. 13, 14, 15, 16 հոգի: Դեռ երեք ուղտապաններ եւս կը մնային միայն: Ես կամաց կամաց կը ջղայնոտէի: Տասնեօթը, տասնեւութ, վերջին Արաբը կը մտնէր վրանէն ներս: Եթէ հիմա ոչինչ պատահի, կը նշանակէ թէ փորձը ձախողած է: Տասնեւիններորդ ուղտապանը մտաւ և դուրս ելաւ: Ոչ մէկ զռոց լսուեցաւ: Մեծ յոյս դրած էինք աւանակի մը վրայ եւ կորսնցուցած էինք:

Մահմուտ Իպն Մուսա, գուշակելով վրդովումս, շարժուձեւով մը հանդարտեցուց զիս:

— Մի վախնար, ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ, ըսաւ:

Մարդիկը դարձեալ կկուզ նստած էին շէյխին առջեւ:

— Ոտքի ելէք, հրամայեց ան:

Երբ ամէնքը ոտքի ելան, շէյխը ըսաւ.

— Երկարեցէք ձեռքերնիդ դէպի առաջ, ափերնիդ բաց:

Բոլորն ալ հնազանդեցան: Իպն Մուսա իջաւ իր «դահոյք»էն եւ ուղուեցաւ դէպի առաջին Արաբը, որ մտած էր վրանին մէջ: Շէյխը ծռեցաւ անոր ափերուն վրայ, մինչեւ որ դէմքը դպաւ անոնց: Ան այս վիճակին մէջ մնաց մօտաւորապէս հինդ երկվայրկեան, ապա միեւնոյն հնարքը ի գործ դրաւ յաջորդին վրայ, ինչ որ չափազանց կը հետաքրքրէր զիս: Երբ հասաւ տասնեւերկրորդին, շէյխը անդամ մը եւս դէմքը մօտեցուց անոր ափերուն, ապա կայծակի արագութեամբ ցից կանգնելով՝ շողացուց դաշոյնը եւ բացագանչեց.

— Անիծեա՛լ գող շուն, անմիջապէս բեր ոսկին, եթէ ոչ աղիքներդ դուրս կը թափեմ:

Արաբը դետին ինկաւ շնորհ խնդրելով, ապա, մէկ ոստումով ոտքի ելաւ, դուրս խոյացաւ այն շրջանակէն, զոր ուղտերը կազմեր էին, տափակ քար մը վերցուց, փորեց փխրուն դետինը եւ վերադարձաւ իր հետ բերելով լաթէ պայուսակս:

— Խավանէին դրամը իրեն վերադարձուր:

Առի տոպրակը եւ համրեցի ոսկիները: Պակաս չկար: Երկու մարդիկ հրաման ստացան խարազանել յանցագործը: Երբ քանի մը թեթեւ հարուածներ ստացաւ ան, ես շնորհ խնդրեցի անոր համար եւ ստացայ: Թոյլ տուին որ հեռանայ: Շէյխը մտաւ իր վրանը, եւ մարդիկ ցըրուեցան:

Թէեւ գոհ էի ոսկիներս գտնելուս համար, բայց միաժամանակ հետաքրքիր էի իմանալու թէ Մահմուտ Իպն Մուսա ի՞նչ հնարք գործադրած էր յանցաւորը երեւան հանելու համար: Ես չկրցայ խնդրին բանալին գտնել:

Հետեւեալ օրը, երբ մենք կը ճամբորդէինք քով քովի, բացէ ի բաց հարցում ուղղեցի արաբ պետին: Ան ինծի նայեցաւ խորամանկ կերպով.

— Խոստացիր ինծի, որ ոչինչ պիտի ըսես իմ մարդոցս, եւ ամէն բան պիտի դիտնաս, ըսաւ ան: Աւանակիս պոչը թըրջեցի անանուխի եռացած ջուրին մէջ, ապա չորցուցի: Ամէնքը, բացի գողէն, քաշեցին անասունին պոչը, եւ ահա թէ ինչո՛ւ իր ափերուն վրայ անանուխին հոտը չզգացի:

— Մաշ՚Ալլա՛, մեծ է Աստուած, պատասխանեցի ես:

ՃԷՅՄՍ ՊԱՐԹԸՆ

(2 եւ վերջ)

ՔՈՐԷԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ

Քորէացի ղբաղէտները չինարէն կը սորվին եւ խորհրդատու բանաստեղծու – թիւններ կը գրեն՝ դասականներու նման: Բայց այս չինամոլութիւնը չազդեր ժողովուրդին վրայ, որ իր սեփական բա - նաստեղծութիւնը ունի: Քորէացին իր կեանքը, վիշտն ու ըղձանքը կը դնէ մայրենի լեզուով գրուած երգերու եւ տա – ղերու մէջ: Ձկնորսը իրիկուան տուն գարձած ատենը, ձուկերով լեցուն կո – տորմակ մը կը նաւարկէ ծովը, ես փայլով մը կը շողազարդէ ծովը, ես կարթս կ'առնեմ եւ դէպի ափերը կը դի – մեմ:

Չեռո՛ւն, ալիքներու փրփուրին վրայ, ձէյսները կը վազեն թեթեւաբայլ, եւ ջրային արտոյտները՝ իրենց յոգնած թե - ւերը ծալելով երբեմն կը թռչտին, եր – բեմն կը սուզուին ջուրին մէջ:

Փոնեմ մեր արծաթափայլ ձուկերը, ամոնց ականջներուն ծայրը ուռենիի շիւղ մը ամցընենք, անկէ ետքը դիմենք նախ գինետուն, յետոյ դէպի տուն»:

Երիտասարդ զբօսինը, տեսնելով որ ինչպէս օրէ օր կը նուազի իր հայրը, կը բացագանչէ ցաւագին չէշտով մը:

«Ա՛խ, ո՛ւր էր թէ կարենայի երկաթի այս հաստ կտորէն երկա՛ր, երկար լար մը շինել, լարը պարզել եւ հասցնել արե – ւին, բռնել գայն ու արգիլել անոր մայ - րամուտը, որպէսզի ծնողս, որոնց բուն – հերը կը ճերմկնայ, այլեւս ոչ իսկ օր մը ծերանան»:

Քորէացւոց երգերուն մեծ մասը սիրա – յին անմեղ դանդատներ են, որոնցմով յու - սախաբ սիրահարը բնութեան կը պատմէ իր ցաւը:

«Ուշ գիշերին՝ ես լսեցի լացող վտակին հեծկլտանքը: Ռու սիրահարդ, ո՛վ բնու – թիւն, պատուիրեց ինծի որ ես ալ իրեն պէս արտասուեմ: Ո՛վ վտակ, կ'աղաչեմ, դարձի՛ր, դարձի՛ր դէպի ետ, եւ գնա ա – նոր պատմէ թէ ես ալ կուլամ»:

Ահաւասիկ ուրիշ երգ մըն ալ հովին ձայնին վրայ: Ով որ փոթորկի միջոցին լսած է եղեւիններու ճռնչոցը, սիրով այս երգը կը կրկնէ թռնիրին առաջքը:

«Երբ մայր երկիրը խոր հառաչանք կ'արձակէ, մենք կ'ըսենք թէ քամին բար - ձրացաւ: Եւ երբ երկիրը կը հառաչէ իր բոլոր ճեղքերէն, մենք կ'ըսենք թէ քամին շատ ուժգին է: Եւ այդ պահուն ի՞նչպէս ծառերը կը սարսափին բլուրներու վրայ: Հողին բոլոր ճեղքերը, խորութիւններն ու անդունդները կը լեցուին մոռնչներով ու սուլիւններով, եւ հազարումէկ աղաղակ – ներ կը լսուին: Երբեմն մեղմ մրմունջներ են, երբեմն երկար նազեր, սուր ճիչեր, ցած ձայներ, ահագին որոտումներ, ա – լիքներու գոռոց եւ եզներու բառաչ: Եւ երկիրը կը հառաչէ իր բոլոր վէրքերէն, անտառները կը դողան մինչեւ աշխարհի հիմերը»:

Ունին նաեւ իմաստասիրական կտորներ: Քորէացիք վաղուց ըմբռնած են բանա - տեղծութեան կենդանի իմաստը: Անոնք երկար ժամանակ երազներով ապրած են, մինչեւ ԺԶ. դար՝ երկնային մարմինները կը պաշտէին:

×

Բայց բանաստեղծութիւններէն՝ Քո – րէացիք ունին նաեւ շատ առածներ եւ ա – սացուածքներ, որոնց մէջ կ'երեւայ խե - լացութիւն եւ կեանքի ծիծաղաշարժ կող – մերը հեղնող ոգի, բայց առանց մաղձի: Քորէական իմաստութիւնը ո՛չ անհամ է, ո՛չ տափակ, ունի հակիրճ եւ սուր նկա – տողութիւն, երեք բառով կրնայ ամբողջ թերութիւն մը պատկերացնել:

Առածները ցեղերու հոգւոյն հայելին են: Քորէական առածները ցոյց կուտան ժողովուրդին աղքատութիւնը. ան սոված է ամէն բան հաշուի առնել:

Այսպէս՝

«Ընծայել մէկուն մէկ հատիկ տանձ եւ յետոյ կուտերը մուրալ անկէ»:

«Ես ոչ իսկ հօրաքրոջս դիմին կը դնեմ՝ եթէ երեք աժան չէ»:

«Երբ աղ կը տանիմ ծախելու՝ անձրեւ կուգայ. երբ ալիւր կը տանիմ՝ քամի կը բարձրանայ»:

«Քորէան երկիր մըն է ուր աղքատու – թիւնը չափազանց կեղտոտ է»:

«Եթէ մարդու մը տունը ամբողջովին հրկիզուի՝ կրկին բարիք մըն է, որովհե – տեւ խեղճ մարդը մլուկներէն ազատած կ'ըլլայ»:

Քորէացին երբ վտառակր մը հեղնել կ'ուզէ՝ կ'ըսէ. «Ջրհորէն տաք ջուր քաշել կը յուսայ»:

«Երբոր դինքը խաբած ըլլան՝ կուգայ կը պատմէ մխամիտ ձեւով մը. «Ինծի ը – սին ծառին վրայ ելիր, եւ երբ ելայ՝ ձղեցին փախան»:

×

Քորէայի մայրաքաղաքը, Սէուլ, ճշմա - րիտ սիրոյ բոյն մըն է: Քորէացւոց մե – ծագոյն մասը անպատճառ սիրային ար – կած մը ունեցած է: Այս պատճառաւ մա – նաւանդ սիրային երգերը այնքան առատ են անոնց ժողովրդային ըրականութեան մէջ:

Ահաւասիկ նմոյշ մը, որով նչանած աղջիկը իր կարօտը կ'երգէ.

«Բաժանումը բոց մըն է, որ մեր սիրտը կ'այրէ, եւ արցունքը անձրեւն է որ սիր – տը կը զովացնէ: Ես իմ հոգիս գինիին խառնեցի, տուի սիրականիս որ խմէ: Գինին հազօր ըմպելի է, ան իմ սիրականս ինծի հաւատարիմ կը պահէ:

«Արծաթափայլ լուսինը, իրիկունն ու վերջալոյսը այսուհետեւ ոչինչ են ինծի համար: Ո՛վ մեհեաւոր վայրի սագ, որ իմ կտուրիս վրայէն կ'անցնիս, երբոր ճամ – բուդ վրայ տեսնես ան՝ զոր սիրած եմ փշրուած սրտովս, ըսէ՛ իրեն թէ այս բա – ժանումը մահ է»:

Մայրամուտին՝ խանութները կը փակ – ուին, տուներու ծխնելոյզներէն կը բար - ձրանայ սպիտակ ծուխը: Սէուլ կը փաթ – թուի ամպի մը մէջ՝ ուրկէ այրող եղե – ւինի հոտ կը բուրէ: Գիշերը կը հասնի, լապտերները կը վառին ու կը սկսի տար – օրինակ դիւերային կեանք մը՝ որուն մէջ անցորդները ոգիներու կը նմանին:

Սիրոյ պահն է այդ:

ԺՈՐԺ ՏԻՒՔՐՈՒ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

— * —

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Երեք տարի առաջ արուեստասէր Ռու – բէն Զարեհանի նախաձեռնութեամբ հիմ – նուեցաւ Շէյքսփիրեան դրադարանը, որ չնորհիւ առատաձեռնաբար արտասահմանի Հայերէ ղրկուած արժէքաւոր նուէրնե – րուն, այսօր արդէն իսկ հարուստ թան - դարանի մը երեւոյթը ստացած է:

Վերոյիշեալ թանգարանին մէջ դանուող դիրքերու մէջ են 1866ին հայերէն լոյս տեսած «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ»ի եղակի օ – րինակը:

Թանգարանին մէջ վերջերս բացուեցաւ ձեռագիրներու նոր բաժին մը: Հոս հա – ւաքուած են անգլիացի մեծ թատերադի – րին գործերուն հայերէն թարգմանու - թիւնները: Մեծ հետա – քրքրութիւն կը ներկայացնեն «Ռիչըրտ Գ.» ողբերգութեան եւ «Ուինձորի զուար – ճասէր կիներ» կատակերգութեան անտիպ թարգմանութիւնները, որոնք անցեալ դարու 90ական թուականներուն կատա – րած է ականաւոր նկարիչ Վարդգէս Սու – րէնեանց: Վահան Թոթովենցի այրին նուիրած է «Ռիչըրտ Գ.» եւ «Անտոնիոս եւ Կղէոպատրա» թատերագրութիւննե – րուն ձեռագիրները, զորս 1930ին թարգ – մանած է եղերաբախտ դրադէտը:

Գրադարանին համար կարեւոր մասունք մըն է Յովհաննէս Մասեհեանի ձեռագի – րը, որ կը համարուի Շէյքսփիրեան ըս – տեղծագործութիւններուն լաւագոյն թարգմանութիւնը:

Գրադարանը ունի նաեւ նկարներ:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Ք

Ի ԼԵԶՈՒ ԵՐԵՒԱՆՑԻՈՑ

Ղուկաս արքեպիսկոպոսն, որ յետոյ կաթողիկոս դառաւ, դնում էր Պոլիս: Ամառ էր, տաքն չատ զօռեց: Մին դեղում վէր եկաւ, ուզեց փոքր ինչ հանդստանալ: Մտաւ մին տուն, ծոցի ժամացոյցն կախ արեց պատից, շորերն հանեց ու հրամա – յեց ծառային, որ խամ էր ու նոր բռնած, որ ոչ ոքի չճողնի ձէն ու ձուն հանի, մինչեւ որ քնից վեր կենայ:

Մին փոքր անցկացաւ: Ծառայն ականջ դրեց՝ որ ժամացոյցն չազկ ու չուզկ է անում: Զարմացաւ ինչպէս որ չտես էր: Հրամայեց ժամացուցին մունջ կենայ, ըստ որում Սրբազանը քնած է: Տեսաւ՝ չէ, ժամացոյցն իր խօսքին մտիկ չի տա – լիս. բարկացած մօտ դնաց, հաթաթայ տալով կամաց կամաց վեր առաւ, դրեց քարի տակին, լաւ ջարդ ու բուրդ արաւ, մինչեւ ժամացոյցն ձէնն կտրեց: Յետոյ տարաւ էլի պատից քաշ արեց ասելով. Էտպէս հոգիդ կ'հանե՛մ ու մունջ կ'կացնեմ հա՛···:

Եպիսկոպոսն վեր կացաւ, նայեց որ խմանայ քանին է ժամն, տեսաւ չարդած: Բարկացած կանչեց ծառային հարցրեց.

— Ո՞վ է էստեղ ներս մտնել ու ժամա – ցոյցն էսպէս արել:

— Ոչ ոք, Սրբազան, դու հրամայեցիր որ ոչ ոքի չթողնիմ ձէն ու ձուն հանէ. Էտ խմինն սատանա՞յ է, ի՞նչ է, քանի անգամ սաստեցի մունջ կենայ, խօսքիս չլսեց. էնդուր համար ես էլ վեր բերի պատիցն, դրի բարի տակին, էնից մին երկու խփեցի գլխին, հոգին բերաքին ե – կաւ՝ մունջ կացաւ···

×

Երեւանցին պարծենում էր.

— Ես մին տարումն Թէհրան կատար – եալ ֆարսերէն սովորեցայ:

Մէկը սրան հարցրեց.

— Ֆարսերէն գլխին ի՞նչ կ'ասեն:

Պատասխանեց, Սար:

— Գաակի՞ն:

— Սարաման:

— Գիչերապտակի՞ն:

— Սարաբուն:

— Շլինքի՞ն:

— Սարակոթ:

— Բերանի՞ն:

— Սարածակ:

— Ականջների՞ն:

— Սարածառ:

— Ուրեմն ես ո՛չ Թէհրան եմ դնացել, ո՛չ Ասպահան, բայց կ'ուզե՞ս ասեմ թէ մազերին ի՞նչ կ'ասեն. Սարախո՛տ:

— Հա՛ տօյ, ի՛նչ խելօք մարդ ես, որ առանց սովորելոյ դիտում ես:

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Արիսթօ հոս կանդ առաւ··· պատմու – թիւնը կը խոստանար հետզհետէ հետա - քրքրական դառնալ··· Վիտօք անհամբե – րութեամբ պատմութեան վերջանալուն կը սպասէր··· կը յուսար թէ այսպէսով պիտի յաջողէր թերեւս իր կորսուած դա – նակներուն մասին ալ բաներ մը իմանալ անոր բերնէն:

— Պարոն Վիտօք, հիմա պիտի ելլէք բսէք թէ այս մարդը որ կրնար հանդիսա – ու երջանիկ ապրիլ իր ունեցածովը, ին – չո՞ւ ինքզինքը ասանկ բախտախնդրու - թիւններու մէջ ձգեաւ, ինչո՞ւ աւազակնե – րու ղեկավար անցնի: Արդեօք դինքը հալա – ծող ոստիկանութենէն վրէ՞ժ առնել կ'ու – զէ: Ո՛չ, պարոն Վիտօք, ոչ, այդչափ փոքրոգի մէկը չեմ ես: Պարզապէս անոր համար է որ սա մեր ապահ ու կծծի Պուր – պոններէն իմ ունեցած կալուածներուս եւ հարստութեանս մէկ հարիւրորդը հափիւ վերադարձուցին ինծի, իսկ մնացածին վրայ առօք փառօք իրենք նստան···: Թոյլ չտուին որ ինծի պէս մեծ ախորժակ ու – նեցող փառասէր մը իր ուզածին պէս վայելէ կեանքը···: Հասկցա՞ք հիմա պատճառը: Է՛հ, որո՛ւն հոգը, յանցանքը իրենցն է···: Տեսնելիք ունին անոնք···: Քիչ առենէն կը հասկնան թէ ո՞վ է եղեր Արիսթօ, թէ ի՛նչ տեսակ մարդ է եղեր Ռոչ Պերնար մարքիզը···: Օհօ՛, տակա – ւին ի՛նչ ծրագիրներ կան այս պլուխին մէջ···: Արեւորդիներու բանակը պար - զապէս այդ ծրագիրներուն մարմին տա – լու համար կազմած եմ···: Բայց, դիտ – ցած եղէք որ Թոմպուլիկին զատ անոնց – մէ եւ ոչ մէկը կը ճանչնայ զիս, ամէնքն ալ անանկ կը կարծեն որ ես հասարակ Արիսթօ մըն եմ եւ ոչ թէ Ռոչ Պերնար մարքիզ մը···: Է՛հ, պարոն Վիտօք, հի – մա ալ ամէն բան իմացաք···: Բայց դի – ւէ՞ք թէ ինչո՛ւ համար կատարեալ ան – կեղծութեամբ համարձակօրէն ամէն բան պատմեցի ձեզի, անոր համար որ չէի ու – զեր որ իմ ով ըլլալս հասկնալէ առաջ անդիի աշխարհ չուէք···: Սա ալ չմոռ – նամ ըսելու որ, չիտակը չա՛տ կը ցաւիմ եւ չա՛տ կը զարմանամ որ ասանկ չգիտ – նալով ողջ գլուխնիդ աւեւտրանին տակը դնելով Թոմպուլիկին եաեւէն ինկաք··· եւ ինծի դէմ պատերազմ բացիք: Գիտ – ցէք որ եթէ գլխնուդ որեւէ փորձանք գայ, ատոր ալ պատասխանատուն դուք էք, դուք ձեր ձեռքովը ըրիք ամէն բան, պարոն Վիտօք, եկաք ինքզինքնիդ հոս մեր դիրկը նետեցիք:*

Արիսթօ լռեց:

Վիտօք, որ առանց որեւէ յուզում մատնելու զայն մտիկ ըրած էր, լուրջ ու հուժկու ձայնով մը ըսաւ.

— Պարոն Ռոչ Պերնար, ո՞վ ըսաւ ձե – զի թէ ես պատերազմ բացած եմ ձեզի դէմ:

— Ձեր հոս ըլլալը ատկէ ուրիշ ի՞նչ կ'ապացուցանէ:

— Կը սխալիք, պարոն մարքիզ, եւ կը զարմանամ որ սխալանքի մէջ կ'իյնաք դուք որ այնքան խելացի եւ այնքան բան – իմաց մէկն էք: Ձեզի դէմ որեւէ պայքար բացած չըլլալուս ապացոյցը չտուի՞ ար – դէն անդամ մը Շանթոսէ դուքսին տանը մէջ: Պոլի՛ս գայթակղութիւն էր ատե – կա, այդ միջադէպին բոլոր պատասխա – նատուութիւնը իմ վրաս առնելով ձեզ ազատողը ես չէի՞:

— Այո՛, այդ օրը շատ ուղիղ ու ար – դար վերաբերմունք մը ցոյց տուիք ինծի հանդէպ, ատիկա չեմ կրնար ուրանալ:

— Բայց, չկարծէ՞ք որ ձեզմէ վախնա – լուս համար էր որ ըրի այդ բանը, ո՛չ, հապա՞, ես ալ ձեզի հետ կարզադրելիք իմ անձնական հաշիւներս ունէի, անոր համար:

— Ըսածնիդ ազէկ մը չկրցայ հասկնալ, պարոն Վիտօք:

— Պարոն մարքիզ, այս միջոցին ձեր դէմը գտնուողը ձեր սկսած դործերը տակնուվրայ քնել ուզող գաղտնի ոստի – կան մը չէ, այլ՝ հայր մը որ իր կորսըն – ցուցած զաւակները կը փնտռէ, գոչեց Վիտօք մէկէն ի մէկ ոտքի ցատկելով:

— Օհօ՛, նորէ՞ն այս հինցած խնդիրը մէջտեղ ելաւ:

— Այո՛, պարոն մարքիզ, նորէ՛ն ելաւ եւ պիտի չմոռնաք: Ձեր մարդուն եաե – ւէն ինկայ պարզապէս ձեզ տեսնելու եւ այս մասին ձեզի հետ տեսակցելու հա – մար եւ ոչ թէ Արեւորդիներու գաղտնիք – ները երեւան հանելու համար: Այդ գաղտ – նիքներուն մեծ մասը արդէն գիտեմ, եւ առանց անձամբ մինչեւ հոս գալու, կըր – նայի ամենայն դիւրութեամբ ձեռք ան – ցընել ուզած մարդս: Ասկէ սա կը հետե – ւի թէ հոս գալուս մէջ տարբեր նպատակ մը կայ: Համարձակօրէն եւ կատարեալ անկեղծութեամբ ամէն բան խոստովա - նեցաք ինծի, պարոն մարքիզ, թոյլ տը – ւէք ուրեմն որ ես ալ իմ կարգիս արտա – յայտութիւնս նոյն համարձակութեամբ

— Խօսեցէք, խնդրեմ:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԵՐՆԷՍ

(Շար.)

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին:

Կիրակի (Յուլիս 2) առաւօտ հոգեհանդըստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն թշնամիի ձեռքով մեր հայրենի հողերուն վրայ, ինկած 1915ի Վարդավառէն սկսեալ:

Ցերեկին ժամը 13,30ին ճաշ, Մշակոյթի Տան մէջ: Մասնակցութիւն 15 Ֆր.:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Գրասենեակը բացառաբար գոց է այս Շաբաթ՝ (24 Յունիս) կէսօրէ ետք:

Սակայն բաց պիտի ըլլայ

Հինգշաբթի՝ 29 Յունիս ժամը 17էն 20

Ուրբաթ՝ 30 Յունիս ժամը 17էն 20

Շաբաթ՝ Յուլիս 1 ժամը 15էն 20:

ԾԱԽՈՒ Է

Հարաւային արուարձանի մէջ

Յարկաբաժին մը, երեք սենեակ, խոհանոց, տուշ, արտաքնոց, կեդրոնական ջերմութիւն: Երկրորդ յարկ: Օթոպիւս, Մեթրոյի շատ մօտ: Գին 80·000 Ֆրանք (8 միլիոն հին Ֆրանք) կէսը՝ կանխիկ:

Հեռաձայնել՝ 655–25-86:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է կահաւորուած սենեակ մը առանձին անձի մը համար խոհանոցի յարմարութիւն եւ տուշ:

Դիմել Տիկին Աղնիւ Սէֆէրեանի

12, Place d'Anvers, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները. Տիկին Տելեմաք Թիւթիւնճեանէ 10 Ֆր. եկեղեցիին եւ 50 Ֆր. Աղքատախնամին ողբ. Տիկ. Աղնիւ Յակոբեանի (ծնեալ Կիւլհասեան) յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

Պ.Պ. Յարութիւն Հանոյեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Արամ Աֆարեանէ 30, Փիլիպոս Կիւրճեանէ (Կարտան) 20, Գալուստ Ահարոնեանէ 20, Վահրամ Պալըքճեանէ 20, Գառնիկ Աբրահամեանէ 10, Սուրէն Յակոբեանէ 10, եկեղեցիի պայծառութեան եւ Փալամուտեանէ 10 դպրոցին: Պ. Պ. Յարութիւն Աֆարեանէ 20 եւ Մինաս Պօղոսեանէ 10 Աղքատախնամին: Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մարուխեանէ 10 եւ Տէր եւ Տիկին Թիւթէլեանէ 10 Կապոյտ Խաչին: Տէր եւ Տիկին Թիւթէլեանէ 20, Սահակ Գաբրիէլեանէ 20 եւ Գրիգոր Թիւթէլեանէ 20 Առաջնորդարանին: Պ. Փալամուտեանէ 10 Ֆր. Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին:

× Մայր եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պարսամ Յակոբեանի եւ զաւակներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուի Արէլ Գրիգորեան Միքայէլի, ծնած 1911ին Ղարապաղի, Ստեփանակերտի շրջանի Կարմիր Գիւղը, կնոջ անունը Անուշ: Մօրը անունն է Հերիք, եղբայրներն են Յակոբ, Ալէն եւ Ալպէր, իսկ քոյրերն են Աշրին, Նօրա, Արծուիկ եւ Յասմիկ: 1944-45ին տեսնողներ եղած են Մարսէյլի Շաթօ Քոմպէռ արուարձանի Սանթրը Մոպիլիզասիոնի մէջ: Փնտռողն է քոյրը Նօրա Գրիգորեան որ կ'ապրի Երեւան 8, Որմնադիրների փողոց թիւ 66:

×

Կը փնտռուին քոյր եւ եղբայր, Վարդուշ Կիրակոսի Մկրտիչեան եւ Վարդան Կիրակոսի Մկրտիչեան, որոնք գտնուելով ամերիկեան որբանոցի մէջ, 1920-25ին գոցուելուն պատճառաւ Ամերիկացիներու հետ մեկնած են անյայտ ուղղութեամբ:

Փնտռողն է քոյրերնին Մարիամ Կիրակոսի Մկրտիչեան, այժմ ամուսնացած եւ եղած Աւագեան: Մայրերնին Մարթա, եղբայրնին Վարդան եւ քոյրը Վարդուշ:

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

Լուր ունեցողները իմացնեն Մարսէյլի Մայր Եկեղեցին՝

339, Ave. du Prado — Marseille (8e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

2 Յուլիս Կիրակի, տօն է Վարդավառի պայծառակերպութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

որ կը բացատրէ իր քարոզով՝ օրուան տօնին խորհուրդն ու իմաստը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Յառաջ»ի վարչութիւնը, ի գին մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պահեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հակառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձք, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն: Հակառակ անոր նաեւ, որ իբրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդդրկէր փարիզեան օրաթերթերու բաժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատավաճառութեան համար, անհամեմատ տարբերութիւն մը դնելով երկու գիներուն միջեւ:

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1էն պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը:

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուելու ներկայ սակէն, փակելու համար իրենց բոլոր առկախ հաշիւները:

ՅՈՒԼԻՍ 1էն ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՍՊԱՆԻԱ

(Ս. ՍԵՊԱՍԹԻԱՆ, ՎԻԹԹՈՐԻԱ, եւ վերադարձին այցելութիւն նաեւ ԼՈՒՐՏ)

Մեկնում՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ

Վերադարձ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 27ԻՆ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

128, Rue de Flandre, PARIS (19e)

(Métro : Crimée)

(Մուտքին դիմացի դուռը)

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

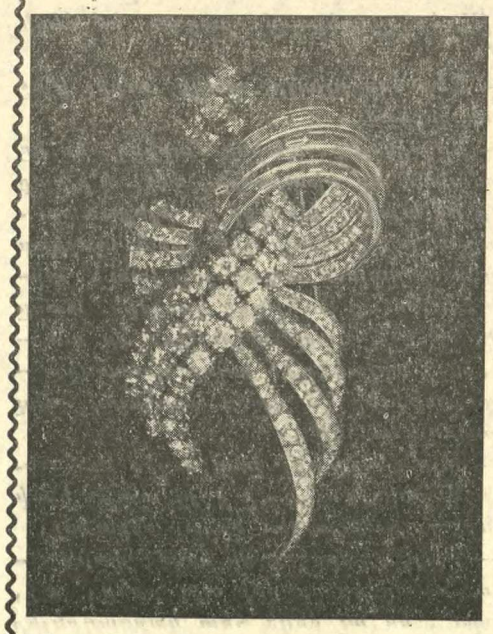

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ): Անձրեւի պարագային Ա. Ահարոնեան ակումբը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն Թ'Էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նըկատի ունենալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդ. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ – Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան:

Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Ֆապրըկուլի մէջ (Հանրակառքի Ընկերութեան հանդստավայրի ընդարձակ պարտէզին մէջ) Սեփթէմէն երկու կայարան ետք, աջի վրայ: Քանըպիէռի 87 թիւին առջեւէն առնել Սաթափ օթոքառը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Երգ, նուագ, արտասանութիւն

Թրագօշ կը ներկայացնէ

«Ամբակումի աղջիկտեսը»

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ» խումբի բոլոր ընկերները այս Բ. շաբթի գիշեր (26 Յունիս) ժամը 8,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակար:

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՍԹԱՆՏ

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեկնում Յուլիս 8, վերադարձ Յուլ. 9 Անդամները կը հաւաքուին Շաբաթ (Յուլիս 8) առտուն ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ

Մեկնում դէպի Մօպէօժ, անցնելով Լանեի, Մօ, Վիլերքոթըրէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն (ճաշ ճամբու ընթացքին) եւ ժամանում Մօպէօժ, ուր ներկայ կ'ըլլաք «Գարեջուրի Տօն»ին:

Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Պրիւսէլ, կարճ այցելութիւն, ապա դէպի Կանտ եւ Պրիւժ: Այցելութիւն քաղաքին եւ կայք հանգստաւէտ պանդոկ մը: Ճաշէն ետք պտոյտ լուսաւորուած քաղաքին մէջ:

Կիրակի կանուխ մեկնում դէպի Օսթանտ: Հանդիստ ծովափը, լոգանք եւ խաղեր: Ճաշ ծովեզերեայ ճաշարանի մը մէջ:

Մեկնում ժամը 17ին դէպի Փարիզ:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐԱՆՔ

Դիմել ժամը 15էն 19ը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ

Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

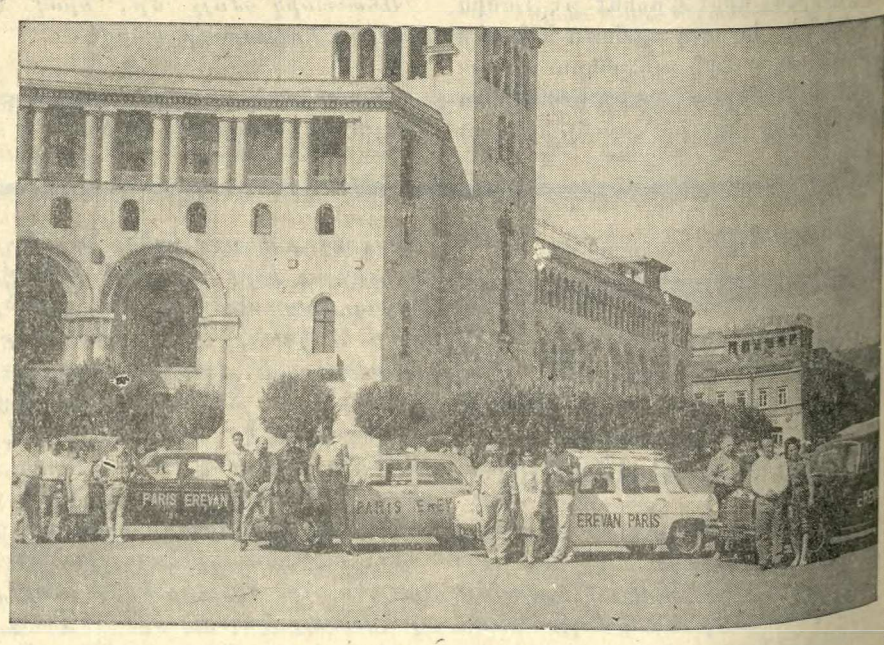

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29

15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան : Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39

MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՅՈՒՆԻՍ
MARDI
27 JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10946

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — N° 10.946

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹԱԳԱՒՈՐ ՄԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Փոքր արքայ մը հսկաներու դարաշրջանի մը մէջ, Յորդանանի Հիւսէյնը՝ մեծ զոհը փոքր պատերազմի մը, Նիւ Եորք հասաւ:

Ի՞նչ պիտի ընէ, ի՞նչ պիտի ըսէ, այս պարտուած թագաւորը, համակիր Արեւմուտքի իր դաստիարակութեամբ, պարտադրաբար արաբական աշխարհի մէկ պարագլուխը, որ մէջտեղ մնացած է իր դահով, իր հայրենիքով եւ մանաւանդ իր ժողովուրդով:

Եթէ պարտութիւնը ծանր էր Նասրի համար, ան, հակասութեամբ մը յաղթական դուրս ելաւ տագնապէն եւ աւելի զօրացած ժողովուրդին հանրաքուէով: Հիւսէյն, այս փոքր արքան աւելի խորապէս ցնցուեցաւ: Իր արաբական լեղէոնը զոր պատրաստած էր Կլուպ փաշան, մեծ համբաւ կը վայելէր ցորչափ չէր մասնակցած կռիւներուն, ան սակայն վերջնապէս կորսնցուց իր համբաւը եթէ նոյնիսկ բոլորը ու նաեւ Իսրայելցին կ՚ընդունին թէ քաջաբար կռուեցան բոլորը:

Դժուար է արհեստը: Թագաւոր ըլլալ: Գիտնալ թագաւոր ըլլալ տրուած չէ բոլորին, մանաւանդ արաբական աշխարհի մէջ:

Քանի մը օր միայն ու Հիւսէյն կորսնցուց ամէն բան եթէ կը պահէ գահ մը: Իր հողերը կորսնցուց, ու ոչ ոք որքան Հայը դիտէ թէ ի՞նչ ըսել է ի՛ր հողերը կորսնցնել: Այդ հողերով կորսնցուց շրջան մը որ կ՚ապահովէր երկրին տնտեսութիւնը: Այդ հողերով կորսնցուց իր ժողովուրդին մէկ մասը, որ մէկ օրէն միւսը ժողովուրդի պայծառ անունէն զրկուած կը ստանայ գաղթականի սեւ մակդիրը: Ու ոչ ոք որքան Հայը դիտէ թէ ի՞նչ ըսել է գաղթական ըլլալ, ու կեանք մը ապրիլ այդ ածականը փակած ճակատիդ որպէս նուաստացուցիչ վկայական մը:

Փոքր թագաւոր մը, որ այսօր ամէն դուռ կը զարնէ, ամէն տեղ կը դիմէ, խօսք կ՚ուզէ հասկցնել իր արաբ անզիջող ընկերներուն, ցաւը կ՚ուզէ բացատրել միւս մեծերուն, որոնք միշտ քիչ կը համակրին, անոր որ չէ յաղթած:

Լաւագոյն է յաղթել նոյնիսկ եթէ դատդ անարդար է: Բայց ի՞նչ կրնայ ընել իր արդար դատով, ան որ պարտուած է: Ու Հայը լաւ դիտէ թէ ի՞նչ ըսել է արդար դատ ունենալ բայց պարտուած մնալ:

Հիւսէյն չկրցաւ համոզել արաբ ղեկավարները որ նստին սեղանի մը շուրջ ու բանաձեւեն հասարակաց քաղաքականութիւն մը: Եթէ չափաւորները, ինչպէս Լիբանան, Քուէյթ, Լիբիա եւ Սուտան համաձայնեցան, ծայրայեղները, ինչպէս Ալժերիա եւ Սուրիա տեղի չեն տար: Մէկ օրէն միւսը տրամադիր չեն «բարի վարուց վկայական» տալու Հիւսէյնի, ինչպէս կը գրէ Լը Մոնտ, որմէ սակայն թագաւորը չուզեր հրաժարիլ, վասնզի շատ սուղ վճարեց:

Շատ համաձայն չէ Նասրի, մանաւանդ անոր հակամերիկեան եւ հակաբրիտանական քաղաքականութեան մէջ եւ չխղեց անոնց հետ բայց եւ այնպէս հաւատարմութեան փաստեր ուզեց տալ, հեռացնելով իր շրջապատին բոլոր հականասրական նկատուած անձնաւորութիւնները:

Հեռատեսիլէն յոյս մը կը ներշնչէր Հիւսէյն, յայտնելով թէ Երուսաղէմի ապագան կրնայ կարգադրուիլ, համաձայնութեամբ Իսրայէլի, ինչ որ լռելեայն ճանաչումն էր Իսրայէլի: Բայց կ՚աւելցընէր թէ նման լուծում մը կը պարտադրէր նախապէս Արաբներու միջեւ համաձայնութիւն մը: Այս ձեւով, պարտուած թագաւորը դուռ մը կը բանար Ամերիկայի, անոր գործը դիւրացնող ու թելադրանք մը կ՚ընէր իր արաբ ընկերներուն, որոնք չեն ուզեր ընդունիլ Իսրայէլի մը գոյութիւնն իսկ:

Բայց դժուար է թագաւորի արհեստը, ու մանաւանդ այս թագաւորին, որուն թշնամիները աւելի մօտ են իր ըմբռնումներուն քան «յառաջդիմական» իր բարեկամները: Ու թագաւորը կը մնայ առանձին, իր հոգերով:

«ՅԱՌԱՋ»

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐ ՄԸ՝ ԿԼԱՍՊՈՐՕ

ԿՈՍԻԳԻՆ - ՃՈՆՍԸՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ ՅՈՅՍԵՐ ՈՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԵՐՇՆՉԵԼՈՎ

Նիւ-Ժրզիի այս գիւղը դարձաւ աշխարհի կեդրոնը, յոյսերու եւ մտահոգութիւններու կեդրոն մը, համայն մարդկութեան համար:

Յոյսեր՝ խաղաղութեան, երբ երկու մեծ-հայրեր կը խոստանան որ իրենց թոռնիկները խաղաղ աշխարհի մը մէջ ապրին: Մտահոգութիւններ, վասնզի ամէն անգամ որ մեծեր համաձայնին, հաշուեցոյցը կը վճարեն փոքրերը:

Մինչ Թաս լակոնական քանի մը տողով կը հաղորդէր առաջին տեսակցութիւնը, Ճոնսըն լաւատես յայտարարութիւններ կ՚ընէր եւ Կոսիգին ալ շատ չէր հերքեր համաձայնութեան մը կարելիութիւնը:

Բաժակաճառին մէջ, Նախագահ Ճոնսըն կը յայտնէր իր գոհունակութիւնը. — « ... Երկուքս ալ յատուկ պատասխանատուութիւններ ունինք ինչ կը վերաբերի մեր ընտանիքներու ապահովութեան եւ անոնցմէ վեր եւ անոնցմէ անդին կայ աշխարհի մարդոց համայն ընտանիքին ապահովութիւնը: Երբեք պէտք չէ մոռնանք, որ այս աշխարհի մէջ կան բազմաթիւ ժողովուրդներ, բազմաթիւ ազգեր, իւրաքանչիւրը իր հարազատ պատմութիւնով եւ իր հարազատ նպատակով: Յատուկ տեղ մը եւ յատուկ պատասխանատուութիւն մը ունինք այս աշխարհին մէջ, մեր ուժին եւ մեր հարստութեան պատճառով: Այդ կը պարտադրէ որ մեր երկու երկիրներու յարաբերութիւնները ըլլան այնքան իմաստուն եւ շինարար որքան կրնանք ընել»: Ու Ճոնսըն կը կրկնէ այն պատմութիւնը զոր պատմած է Կոսիգին. — «Զարլիզ Լէմպ պժգանքով կը նետէ գիրքը զոր կը կարդար ու երբ քոյրը կը հարցնէ թէ կը ճանչնածր հեղինակը Լէմպ կը պատասխանէ. — «Ո՛չ, եթէ ճանչնայի, պիտի սիրէի»:

Այդ ոգիով է, Ճոնսընի համար, որ իր եւ Կոսիգինի հանդիպումը կրնայ օգտակար ըլլալ, վասնզի զիրար աւելի լաւ կը ճանչնան հիմա:

Եւ կը թուի թէ զիրար լաւ ճանչնալէ զատ շատ բանի չէ ծառայած այս տեսակցութիւնը: Կ՚ըսուի թէ ցուցական ոչ մէկ բան եղած է ու նաեւ ոչ մէկ համաձայնութիւն, բայց պէտք չէ մոռնալ թէ հաւանական չէ որ համաձայնութիւնը — եթէ ըլլար — պիտի հրապարակուէր: Մինչեւ այսօր կը խօսուի Եալթայի մասին եւ քիչ չեն անոնք որ կը խորհին թէ հոն արդէն — Եալթա — համաձայնութիւն մը գոյացած է երկու մեծերու միջեւ եւ կը գործադրուի մինչեւ այսօր:

Երկրորդ տեսակցութենէն ետք, որ տեւած է հինգ ժամ, ոչ մէկ զեկոյց հրատարակուած է բայց երկու զեկավարներն ալ, տարբեր ձեւերով, յայտարարութիւններ ըրած են:

Իւրաքանչիւր կողմը իր դիրքին վրայ մնացած է, ինչ կը վերաբերի Վիէթնամի եւ Մերձաւոր Արեւելքի:

Առաջինին համար, Կոսիգինի կարծիքը յստակ է: Ամերիկա պէտք է քաշէ իր զօրքը, Վիէթնամն է որ պատճառ է ուրիշ պատերազմներու. հոս, ինչպէս ծանօթ է, համակարծիք են տը Կոլի հետ: Մերձաւոր Արեւելքի մասին Խորհ. Միութիւնը կը մնայ իր տեսակէտին վրայ, Իսրայէլ պէտք է պարպէ իր գրաւած հողերը, ապա միայն կարելի է բանակցիլ Սուէզի եւ Աքապայի նաւարկութեան ազատութեան համար: Սպիտակ Տունը չի պնդեր այդ կէտին մասին, կ՚ուզէ որ նախ բանակցութիւններ սկսին, ապա խօսուի հողային հարցերու մասին:

Մէկ կէտի շուրջ սակայն երկուքն ալ համաձայն են՝ Իսրայէլի գոյութիւնը ապահովել:

Խօսակցութիւններու մասին աւելի գաղափար կարելի եղած է ունենալ Կոսիգինի մամուլի ասուլիսէն քան Ճոնսընի յայտարարութիւններէն, հեռատեսիլէն:

Կոսիգին շատ ազատօրէն պատասխանած է բոլոր հարցումներուն, ոչ մէկէն խուսափած է: Խօսած է առանց գրաւոր ոչ մէկ նոթի, քիչ մը նեղուած է միայն երկու հարցումներէ, բայց եւ այնպէս պատասխանած է:

Լրագրող մը հարցուցած է խորհրդային վարչապետին կարծիքը Սվետլանա Ստալինի մասին, աւելցնելով թէ կըրնա՞յ, եթէ ուզէ, Խորհ. Միութիւն վերադառնալ: Կոսիգինի համար Սվետլանա հիւանդ մըն է եւ լաւ չեն ըներ անոնք որոնք նման հիւանդ մը կը շահագործեն:

Երկրորդ հարցումը կը վերաբերէր հակահրէութեան ալիքին Խորհ. Միութեան մէջ:

Կոսիգին, սրտեղ պատասխանած է թէ նման շարժում չկայ Խորհ. Միութեան մէջ, ապացոյցն ալ այն է որ խորհրդային փոխ-վարչապետներէն մէկը Հրեայ է:

Ամէն պարագայի մէջ, որոշուած է Մոսկուա - Ուոշինկթըն տեսակցութիւնները շարունակել, նախ Արտաքին նախարարներու, ապա դեսպաններու աստիճանին վրայ:

× Փեքինի համար Կոսիգին – Ճոնսըն տեսակցութիւնները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ նոր փաստեր խորհրդային վերաքննական ոգիին: Չինաստանի համար Մոկուա-Ուոշինկթըն մերձեցման գլխաւոր նպատակն է զինակցութիւն մը ընդդէմ կարմիր Չինաստանի:

«Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը գրէ նաեւ. — «Կոսիգին, որու պաշտօնը Նիւ Եորք իբրեւ թէ արաբ Պետութիւնները պաշտպանել էր, պիտի շարունակէ հետեւիլ Միացեալ Նահանգներու դիծին, որու նպատակն է ստիպել արաբ ժողովուրդը որ ենթարկուի ամերիկացի եւ իսրայելցի յարձակողներուն: Անոր բուն նպատակն է ծածկել որ իր խմբակը ոտքով-ձեռքով մէջտեղ ինկած է «խաղաղութիւն մուրալու» համար ամերիկացի աշխարհակալներէն, դաւաճանելով աշխարհի յեղափոխական ժողովուրդներուն շահերուն»:

× Հիւսէյն թագաւորը որ Նիւ Եորք կը գտնուի, յայտարարեց ժամանումին պահուն իսկ. — «Եկած եմ ՄԱԿի առջեւ պաշտպանելու արաբական երկիրներու դատը»:

Առանձին տեսակցութեան մը ընթացքին, թագաւորը յայտարարած է Ֆիկարոյի թղթակցին. — «Չեմ կարծեր որ պէտք է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ պայքարի մը վերածուի այս հարցը, արաբական խնդիր մըն է որու լուծումը Արաբներու կը պատկանի:

× Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ Լեւի Էշքոլ յայտարարած է թէ տագնապին միակ լուծումը Իսրայէլի եւ արաբական Պետութեանց միջեւ զրոյցն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՀԱՒՈՐ ուրական մը քարուքանդ ըրաւ, երեք վայրկեանի մէջ, Ֆրանսայի հիւսիսային շրջանի 12 գիւղեր: Եօթը մեռեալ, 200 վիրաւոր կայ: Չորս հարիւր տուն քանդուած է, 1000 հոգի առանց ապաստանի կը մնան: Նոյն պատկերը պարզուած է Պելժիոյ եւ Հոլանտայի մէջ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ութ կէտի առաւելութեամբ միայն յաղթեց Ֆրանսայի աթլեթիզմի մրցումին: Տէր-Յովհաննիսեան կը մնայ ախոյեան իր 8 մեթր 05ով:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ պատերազմին աւերները կը շարունակուին: Ամերիկացի վայրաչուներու գունտ մը մեծ վնասներ կրած է Տաքթոյի մէջ: 80 մեռեալ կայ, 34 վիրաւոր:

ԺԱՆ ՆՈՇԷ ծանօթ լրագրող, պատերազմէն առաջ, հիմնադիր Էօվրի եւ վերջերս գլխաւորաբար բերանացի մամուլի թղթակից, մեռաւ առջի օր, 59 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

ՏԻԿԻՆ ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ, ծնեալ Սիւզան Պորէլ, կողակիցը նախկին վարչապետ, այսօր աքսորուած քաղաքագէտ Ժ. Պիտոյի, հանգստեան կոչուեցաւ: Այս առընչութեամբ հրովարտակ մը լոյս տեսաւ Պաշտօնաթերթին մէջ: Իբրեւ մինիստրը փլենիփոթանսիէռ, Տիկին Պիտօ բարձր պաշտօններ վարած է, տնօրէնուհին էր նաեւ Արտաքին նախարարութեան Գաղթականաց Օֆիսին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1963էն ի վեր «Յառաջ»ի վարչութիւնը, ի գին մեծ զոհողութեանց, անփոփոխ պահեց թերթին բաժանորդագրութիւնը, հակառակ ամէն կարգի յաւելումներու՝ թղթատար, մեսաժըրի, աշխատավարձք, ընկերային տուրք, ելեկտրականութիւն, եւայլն, եւայլն: Հակառակ անոր նաեւ, որ իբրեւ անդամ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային, պարտադրաբար պէտք է ընդդրկէր փարիզեան օրաթերթերու բաժանորդագրութիւնը, ինչպէս ըրած էր հատավաճառութեան համար, անհամեմատ տարբերութիւն մը դնելով երկու գիներուն միջեւ:

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը:

Այս փոփոխութիւնը յայտարարելով այսօրուընէ, բացառիկ պատեհութիւն մը կուտանք մեր բաժանորդներուն օգտուելու ներկայ սակէն, փակելու համար իրենց բոլոր առկախ հաշիւները:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

(ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Ա.

Վերջերս Անգարայի եւ Մոսկուայի գլխաւոր ղեկավարները, վարչապետ կամ արտաքին նախարար, նոր համաձայնութիւններ կը պատրաստեն, ի վնաս արեւմըտեան պետութեանց: Պատմութիւնը կը կրկնուի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Այս առթիւ հետաքրքրական է վերյիշել, ինչ որ կատարուեցաւ 1919էն մինչեւ 1922 Թուրքիոյ եւ Մոսկուայի կոմունիստ կառավարութեան միջեւ:

Զօրավար Ալի Ֆուատ իր «Մոսկուայի Յուշերը» գրքին մէջ կ'ըսէ. «Անգարայի եւ Կարսի մէջ, պաշտօնաթուղթեր քննեցի, ինչպէս նաեւ փոխանակուած նամակները Էնվէրի, Մուսթաֆա Քէմալի եւ Ճէմալի միջեւ, որոնք կը բացատրեն Ռուսիոյ հետ եղած շփումները» (1):

Հիւսամէտտին Էրթիւրք «Իքի Տէվրին Փէրտէ Արքասը» գրքին մէջ (2) կ'ըսէ թէ Մուսթաֆա Քէմալ, երբ 27 Մայիս 1919էն մինչեւ Յունիս 17, (22 օր), մնաց Ղավզայի մէջ, (գիւղաքաղաք մը Սամսոնի եւ Ամասիոյ միջեւ), հոն հասած էր կոմունիստ պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ գնդապետ Պուտեոննիի: Այդ ռուս գնդապետը ամէնէն վստահելի անձն էր Լենինի, Սթալինի եւ Թրոցքիի (էջ 342):

Մուսթաֆա Քէմալ եւ Պուտեոննի իրարու մօտ բարեկամ եղան եւ սկսան բանակցիլ:

Միջանկեալ յայտնենք, որ Մուսթաֆա Քէմալ Կ. Պոլսէն դէպի Անատոլու դեռ ճամբայ չելած, 14 Մայիս 1919ին, տեսակցած էր Վահիտէտտին Մուհամմէտ Զ. թագաւորին հետ: Թագաւորը Մուսթաֆա Քէմալին ըսեր էր. «Ամէն կարելին ընել արգիլելու համար Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի կազմութիւնը» (Հիւսամէտտին, էջ 332): Այս Հիւսամէտտինը Թուրքիոյ զինուորական հետախուզութեանց պետերէն էր եւ իբրեւ գնդապետ, Իթթիհատի օրով «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի ջարդարար թուրք չէթէներու կազմակերպիչ ղեկավարներէն մին էր: Մուսթաֆա Քէմալի օրով ալ նոյն ուժերով, «Միլլիական» անունի տակ, գործակցած էր Մ. Քէմալին: «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ին անունը փոխելու եւ «Միլլիական» կնքելու թելադրութիւնը եղած է Թալէաթ փաշայի կողմէ, այդ չէթէական կազմակերպութիւնները չցրուելու եւ զէնքի տակ պահելու նպատակով, միայն անոնց անունը փոխելով:

Մուսթաֆա Քէմալի եւ «Պուտեոննի»ի (3) միջեւ, Ղավզայի մէջ եղած բանակցութիւններու ընթացքին, Պուտեոննի ըսած է Մ. Քէմալին.— «Հայերուն երես տալու պէտք չկայ (էջ 340), մենք կոմունիստներս դժգոհ ենք Հնչակ, Դաշնակ կոմիտէներէն»:

Ղավզայի մէջ այս գաղտնի խօսակցութեանց եւ բանակցութեանց ներկայ եղած է միայն Մուսթաֆա Քէմալի թիկնապահը հարիւրապետ Ճէվատ Ապպաս, Յունիսի առաջին շաբաթը 1919 (էջ 342):

Պուտեոննի Մ. Քէմալի առաջարկած է տալ ամէն օգնութիւն, զէնք, ռազմամթերք եւ դրամ, իսկ Մուսթաֆա Քէմալն ալ իր կողմէն պիտի ջանայ ջնջել խալիֆայութիւնը եւ թագաւորութիւնը (4), հաստատելով նոր կոմունիստ ըէժիմ մը «նախ ապահովելով (թրքական) յաղթանակը ընդդէմ Համաձայնականներու, եւ իսլամ երկիրները հանելով «Իմպերիալիստներու» դէմ:

Վերոյիշեալ երկու կէտերուն մէջ, Մուսթաֆա Քէմալ եւ Էնվէր փաշա զուգահեռ գործունէութիւն ունեցան, ինչպէս նկատուած էր Պաքուի ժողովին մէջ, որ ութ օր տեւած էր. հոն ներկայ էին Էնվէր, իր Իթթիհատական ընկերները եւ Մուսթաֆա Քէմալի պատուիրակները 1920 Սեպտ. 1-8:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳՈՎ 1918 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 30Ի ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԷՆ ՔԻՉ ԱՌԱՋ ԵՒ ԵՏՔ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՆ

9 Յունիս 1918.— Էնվէր կը պատրաստէր 2 Գոլ-Օրտու (Բանակաթեւ), Երրորդ Զօրաբանակը զօրացնելով 4 նոր զօրաբաժիններով, որոնցմով մտաւ Պաթում եւ Կարս: Ասոնց կողքին 9րդ բանակը, վեց զօրաբաժիններով Իրանի եւ Ադրբէջանի համար, մօտ 100·000 զինուոր (Ալի Ֆուատ, էջ 8):

11 Հոկտ. 1918.— Մուսթաֆա Քէմալ եւ Ալի Ֆուատ կը խորհրդակցին Հալէպի մէջ (էջ 11):

14 Հոկտ. 1918.— Մուսթաֆա Քէմալ կը հեռագրէ Կ. Պոլիս Զօր. Նաճիին որ ինք Պատերազմական նախարար ըլլալ կ'ուզէ (էջ 13):

26 Նոյ. 1918.— Կազմուեցաւ «Միւտաֆաայը Հուգուգ Ճէմիյէթը» (Իրաւունքներու Պաշտպանութեան Ընկերակցութիւն), նախկին չէթէական կազմակերպութեանց մասնակցութեամբ (էջ 41):

20 Դեկտ. 1918.— Ալի Ֆուատ Կիլիկիոյ դէմ կարգադրութիւններ կ'ընէ 20 օրուան մէջ եւ կուգայ Կ. Պոլիս տեսնելու Մուսթաֆա Քէմալը (էջ 31):

20 Դեկտ. 1918.— Կը տրուին հետեւեալ որոշումները.— Ոչ-զօրացրում, ոչ-զինաթափում (թրքական ուժերու), առաքում երիտասարդ սպաներու դէպի Անատոլու, կազմակերպելու «ազգային դիմադրութիւն» (էջ 37):

1 Յունուար 1919.— Միւտաֆաայը Հուգուգ»ի կազմակերպութիւն եւ կեդրոնի ընտրութիւն (էջ 41):

1 Փետրուար 1919.— Կ'որոշուի դիմադրութեան կեդրոն ընել Անգարան:

2 Մարտ 1919.— Գ. Միջազգայնականի Ա. ժողովը (էջ 46), որուն գործադիր անդամները, Բատէք եւ ընկերները, Պերլինի մէջ կը տեսակցին Թալէաթի, Էնվէրի եւ ընկերներու հետ, Արեւելքի Իսլամական երկիրները Անգլիոյ դէմ հանելու համար:

1 Ապրիլ 1919.— Մուսթաֆա Քէմալ Կ. Պոլսոյ մէջ կը տեսակցի Գարապէքիրի հետ, անոր դէպի Էրզրում մեկնելէն եւ 15րդ Գոլ Օրտուի հրամանատար ըլլալէն առաջ (էջ 43):

15 Ապրիլ 1919.— Ալի Ֆուատ կը զինէ Նիյտէի, Էրէյլիի եւ Պոզանթիի Թուրքերը Ատանայի դէմ կռուելու պատրաստ (էջ 47):

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

---

1) Ալի Ֆուատ Ճէպէսէօյի հրատարակութիւններն են.— «Միլլի Միւճատէլէ Հաթրալարը», (Ազգային Պայքարի Յուշեր) 1953, Իսթանպուլ: «Մոսկուա Հաթըրալարը», (Մոսկուայի Յուշեր) 1955, Իսթանպուլ, էջ 48: «Սիասի Հաթըրալար», (Քաղաքական Յուշեր), երկու հատոր 1957-60: Իսկ 1966ին «Ճիւմհիւրիյէթ»ի մէջ սկսած է պատմել իր Իթթիհատական ըլլալը եւ Մուսթաֆա Քէմալի հետ իր գործակցութիւնը Սահմանադրութենէն առաջ եւ ետք: Եղած է դեսպան Մոսկուայի մէջ եւ նախագահ Անգարայի Ազգ. ժողովին:

2) Հիւսամէտտին Էրթիւրքի երկը հրատարակուած 1957ին «Իքի Տէվրին Փէրտէ Արգասը» (Երկու ժամանակաշրջաններու Վարագոյրին ետեւը), էջ 239:

3) Ռուսիոյ եւ Խորհ. Համայնագիտարանը, Հրատ. Մըք Կրօ-Հիլի 1961 (էջ 78) անունը կ'արձանագրէ Պուտեոննի, Սիմիոնի Միխայլովիչ, բոլշեւիկ հերոս, մարեշալ, ծնած էր Ռոստով 1883ին: 1918ին կռուած էր Սպիտակ Ռուսերու դէմ, Հիւսիսային Կովկասի մէջ՝ Տէնիքինի եւ Վրանկէլի դէմ: 1937ին եղած էր հրամանատար Մոսկուայի զինուորական շրջանին: Եղած էր Պաշտպանութեան կոմիսարութեան փոխ-նախագահ: Ալեքս Վէոթ «Ռուսիա Պատերազմի մէջ» գրքին մէջ (էջ 207) կ'ըսէ թէ Պուտեոննի ձախողեցաւ նացիներու դէմ 1941 Սեպտեմբեր 10–13ին եւ չկրցաւ պաշտպանել Քիէվը: Իրեն յաջորդեց Զօր. Թիմոշէնքօ: Գնդ. Փանքովսքի (էջ 308) կ'ըսէ թէ Պուտեոննի հանգստեան կոչուած է իբր մառեշալ եւ Մոսկուայի մէջ իր «Յուշերը» գրած:

4) Մուսթաֆա Քէմալ սուլթանութիւնը ջնջեց 1922 Նոյ. 1ին, եւ ջնջեց նաեւ խալիֆայութիւնը 3 Մարտ 1924ին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԳՈՂՑՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Բ.

Սոթպիի ցուցակը լաւ պատրաստուած էր: Որոշ է, որ «հայագէտ» մը, անտարակոյս Անգլիացի, պատրաստած էր ցուցակը, որ ցուցակին վաւերականութիւն մը տալու համար կատարած էր ուսումնասիրութիւն և յիշած էր 1958ին, 1959ին եւ 1964ին հրատարակուած աղբիւրներ, վերջինը հրատարակուած է Երեւան եւ հայերէն:

Այս անգլիացի «հայագէտ» ցուցակագիրը, սակայն, երբ ցուցակին թիւ 4 Աւետարանին մասին կը խօսի, (որ Երուսաղէմի թիւ 2566/11ն է), չի դիտեր թէ 1307ին գրուած եւ ճոխ կերպով մանրանկարուած այդ Աւետարանը Սարգիս Պիծակի հօր Գրիգոր քահանայի գրչութիւնն է:

Ցուցակագիր անգլիացի «հայագէտ»ին անունը միայն աւարտած ցուցակին յառաջաբանին մէջ կ'երեւի, որ ինծի հասաւ աճուրդէն քանի մը օր առաջ միայն: Այս «հայագէտը» Փրոֆ. Տաուսէթն է, որ հայագէտ մկրտուեցաւ Մովսէս Կաղանկատուացիի (Դասխուրանեցի) «Պատ. Աղուանից Աշխարհի» գործը անգլերէնի թարգմանելով եւ հրատարակելով 1961ին: Ցուցակին պատրաստութիւնը պէտք է, որ գոնէ ամիս մը իրմէ ժամանակ խլած ըլլայ, մանաւանդ պէտք է որ ձեռագիրները աչքով տեսած եւ ուսումնասիրած ըլլայ: Առնուազն 1967 Յունուարի սկիզբը ցուցակագիր անգլիացի հայագէտ փրոֆեսէօրը արդէն տեսած ըլլալու էր Երուսաղէմի այս 23 գողցուած արծաթապատ ձեռագիրները: Ան իր գործածած աղբիւրներէն իսկ արդէն ծանօթացած է, որ աճուրդի դրուելիք այս ձեռագիրները կը պատկանին Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքին, գոնէ ծանօթ գլխաւոր ձեռագիրները: Տարակոյս չկայ թէ նման ցուցակներու պատրաստութեան համար Սոթպիի պէս աճուրդի մեծ տուն մը պիտի վճարէր նման մասնագիտական ցուցակներու պատրաստութեան համար:

Տրուած եւ ինծի հասած տեղեկութեանց թէզին մէջ ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ, որ այս անգլիացի «հայագէտ»ը Երուսաղէմի Պատրիարքարանին, էջմիածնայ Կաթողիկոսարանին կամ Լոնտոն Պըսակ եպս. Թումայեանի տեղեկացուցած է Երուսաղիմապատկան այս ձեռագիրնե-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱԳԱՀԸ

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Հին ժամանակ, մի հարուստ, շատ հարուստ մարդ է լինում: Ունենում է ընդարձակ հողեր, մեծ անտառներ, պալատի նման գեղեցիկ տներ, տաւարի ու ոչխարի բազմաթիւ հօտեր եւ ուղտերի կարաւաններ: Ունենում է անթիւ անհամար ծառաներ ու սպասաւորներ, որ օրն ի բուն աշխատում են նրա համար եւ նրա տները լցնում ամէն բարիքով:

Բայց հարուստը դարձեալ գոհ չի լինում, նա ցանկանում է աւելի հարստանալ, ունեցածը կրկնապատկել, տասնապատկել. մանաւանդ սիրում է ոսկի, դեղին ոսկի հաւաքել, լցնել իր սնտուկները եւ նայել ու զմայլել նրանց փայլով: Ու շարունակ մի միտք է անում, թէ ի՞նչպէս անի, որ իր այդ նպատակին հասնի:

Եւ մի օր էլ ահա լսում է, որ տարուայ մէջ կայ մի գիշեր, երբ Լէյլի եւ Մէջնուն սիրահարների աստղերը արեւելքից եւ արեւմուտքից գալիս հանդիպում են մի ակնթարթ, համբուրւում մի անգամ եւ նորից բաժանւում: Ու եթէ, ասում են, այդ գիշեր, այդ պահին մարդ սրտի ցանկութիւնը յայտնի երկնքին, կը ստանայ ինչ ուզում է:

Նրան ասում են, որ այդ գիշերը կոչւում է Համբարձման գիշեր:

Եւ ահա այն օրը, որին պիտի հետեւէր Համբարձման գիշերը, հարուստը պատրաստում է, ինչպէս սովորութիւն է, աղբիւրի ջրով լիքը մի թաս ու մի հայելի եւ սպասում գիշերուան:

Երբ օրը մթնում է եւ ժողովուրդը, օրուայ աշխատանքից յոգնած, քուն է մտնում, եւ երբ լուսինը բարձրանում է բոլորակ ու պայծառ եւ ամէն կողմ լռութիւն է իջնում, հարուստը դուրս է գալիս իր տնից եւ մեն-մենակ գնում դէպի դաշտը:

Ջրով լի թասը եւ հայելին ձեռին՝ նա բարձրանում է մօտիկ բլուրի գագաթը, որտեղից երեւում է ամբողջ երկնակամարը՝ հորիզոնից հորիզոն աստղերով զարդարուած:

Նայում է հարուստն այդ պատկերին ու զմայլում:

— Բոլոր այս աստղերը ոսկի դառնային ու իմը լինէին, մտածում է նա: Ապա ընտրում է յարմար մի տեղ եւ ջրով լի թասը դնում այնպէս, որ լուսինը երեւայ մէջը, իսկ հայելին էլ աջ ձեռքով բռնում այնպէս, որ լուսնի արտացոլումը թասից երեւոյ հայելում, որպէսզի, իր կարծիքով, տեսնի ամէնը ինչ կատարուելու է երկնքում այդ խորհրդաւոր գիշերը:

Ու այս բոլորն անելուց յետոյ՝ նա անթարթ աչքերով նայում է հայելուն եւ հետեւում է լուսնի ընթացքին: Նրան ասել էին, եթէ այս բաները ճշդութեամբ չկատարի, փորձը, այսինքն իր սրտի խնդիրքը յայտնելը չի յաջողուի: Եւ նա աշխատում է ամէն բան անել այնպէս, ինչպէս ասել էին:

Ու նայում է այդպէս մինչեւ խոր գիշեր, երբ ամէն ձայն ու շշուկ լռում է աշխարհում: Նրան թւում է, որ դետերն անգամ կանգ են առել ու չեն հոսում:

Եւ յանկարծ այդ լռութեան մէջ երկնակամարը լուսաւորւում է մի պայծառ լոյսով, աւելի պայծառ քան լուսինն ու աստղերը, եւ բնութիւնը զարթնում է ու սկսում է խօսել, լեռներ, բլուրներ, անտառներ ու ծառեր կարծես լեզու առած՝ ողջունում են միմեանց ու ժպտում այդ պայծառ լոյսի տակ: Մէկ էլ երկնքի հակառակ ծայրերից երկու աստղ — սիրահարներ Լէյլու Մէջնունի աստղերը — կայծակի արագութեամբ գալիս են իրարու դէմ եւ համբուրւում աստղային կարօտի զրնգոցով:

Հարուստը, զարմանքից ու վախից, թէ կարող է յանկարծ կորցնել սրտի ցանկութիւնը յայտնելու վայրկեանը, հայելին գցում է ձեռքից եւ բացագանչում.

— Աստուա՛ծ, ինչի ձեռ տամ՝ թող ոսկի դառնայ, ոսկի՛...

Աստուած, ի հարկէ, կատարում է նրա խնդիրքը, որովհետեւ ճիշդ ժամանակին է ասում:

— Թող այնպէս լինի, լսւում է մի ձայն:

Եւ հարուստն ուրախ ուրախ շտապում է տուն, որ կնոջը յայտնի իր բախտաւորութիւնը:

Բայց նրա ուրախութիւնը այնքան մեծ է լինում, որ նախ քան մի բան ասելը, գրկում է կնոջն ու համբուրում: Համբուրում է եւ յանկարծ վախեցած ետ ցատկում, ինչպէս օձից խայթուած: Կնոջ փոխարէն առջեւը կանգնում է մի ոսկէ արձան: Այսինքն կինը ոսկէ արձան կ կտրում:

Հարուստը վշտից ուզում է մազերը պոկել, բայց մազերը ոսկու են փոխւում եւ խողի մազերի պէս ցցւում գլխին:

Այդ տեսնելով՝ հարուստը տխրում, դարտ է անում մի քանի օր, մինչեւ անգամ հրաժարւում է ուտելիքից, կերակրից: Բայց ի հարկէ երկար չէր կարող սոված մնալ: Մի օր էլ ցանկութիւն է յայտնում, որ մի բան տան ուտելու:

Ծառաներն անմիջապէս տեսակ-տեսակ ուտելիք եւ խմիչք են բերում, դնում առաջին:

Նա ագահութեամբ վրայ է պրծնում նախ հացին: Բայց հացը ձեռն է առնում թէ չէ, տեսնում է հացը դարձաւ ոսկի: Ձեռ է տալիս միւս ուտելիքներին, նոյնն է կատարւում: Թէ՛ ամանները, թէ նրանց մէջի ուտելիքը դառնում են ոսկի: Ինչի՛ էլ ձեռը դպցնում է, բոլորը ոսկու են փոխւում:

Եւ ոչինչ չի կարողանում ուտել:

Ու այդպէս էլ, ամէն կողմից ոսկով շրջապատուած, մեռնում է քաղցից:

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

բուն աճուրդով ծախուելու վրայ ըլլալը: Այս փրոֆեսէօրը սակայն ձրի ասպնջականութիւնը վայելած է Հայոց վանքերուն եւ նոյնիսկ Խորհ. Հայաստանի:

Աճուրդին պատրաստութիւնը յառաջ կը տարուէր առանց որեւէ կողմէ դիտողութեան կամ ակնարկութեան: Երուսաղէմէն լուր մը չկար, թէ գոնէ 1967 Յունուարի սկիզբէն ի վեր ձեռագիրներ անհետացած կամ գողցուած էին: Վերջապէս ստացայ պաշտօնական գունաւոր եւ անգոյն նկարներով զարդարուած ճոխ ցուցակը Մարտի սկիզբը, եւ այս անգամ վրդովմունքս կատարեալ եղաւ: Ինչպէս որ ինծի զրկուած Սոթպիի ցուցակին փորձին վրայ, նոյնպէս ալ բուն աւարտած եւ կազմուած ցուցակին վրայ կը պակսէր աճուրդի տուողին անունը: Եւ որոշեցի Լոնտոն երթալ: Սոթպիին ոչ մէկ բան գրած էի ձեռագրաց այս աճուրդին մասին:

ԱՃՈՒՐԴՈՎ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ՁԵՒԸ

Որեւէ տարակոյս չկայ, որ Սոթպի եւ Ընկ. աշխարհահռչակ աճուրդով ծախող տուն մըն է, որուն պատուաւորութեան մասին աւելորդ է կասկածիլ: Դարաւոր պատմութիւն ունի այս հաստատութիւնը եւ դեռ այսօր կը բարգաւաճի:

Որեւէ բան աճուրդով Սոթպիի սրահներուն մէջ (34 եւ 35, Նիւ Պանտ Սթրիթ, Լոնտոն) ծախելու համար, ծախուելիք առարկան կամ առարկաները պէտք է տարուին Սոթպիի չէնքը եւ ծախուելիք առարկային մասնագէտին պէտք է ցոյց տրուին: Մասնագէտն է որ պիտի որոշէ ծախուելու համար ընդունուիլը կամ մերժուիլը: Սակայն երբեմն կ'ըլլան մեծ հաւաքածոներ Անգլիոյ մէջ կամ աշխարհի վրայ այլ վայրեր, ուր Սոթպիի տնօրէնութիւնը ինքը իր մասնագէտ ներկայացուցիչը կը զրկէ՝ քննելու համար աճուրդի առաջարկուած հաւաքածոները նախ քան աճուրդով իր սրահներուն մէջ ծախուելու համար ընդունիլը: Աճուրդի համար իրերուն ընդունուելէն ետք, ժամանակ կ'որոշուի վաճառման համար, բան մը որ երբեք անմիջապէս չի կատարուիր, այլ աճուրդի համար ընդունուելէ ետք կրնայ ամիսներ տեւել յարմար եւ բաց աճուրդի թուականը որոշելը: Յետոյ ցուցակի կազմութիւնը եւ պատրաստութիւնը եւս ժամանակ կ'առնէ: Յիշենք որ ձեռագիրներու աճուրդը որեւէ որոշ ժամանակ չի կատարուիր, երբ մանաւանդ աճուրդի համար պէտք եղած թիւով ձեռագիրներ չկան: Ապա գողցուած ծանօթ ձեռագիրներուն պէս իրապէս մասնաւոր աճուրդ մը պէտք է շատ աւելի խնամով աճուրդի օր որոշել, որ յարմար ըլլայ աշխարհացրիւ հետաքրքրուողներուն ծանօթացման համար, որ կարելի եղածին չափ շատ գնորդներ գան, որ լաւագոյն եւ բարձրագոյն գիները ստացուին: Աճուրդին յայտարարութիւնները կ'երեւան, Լոնտոնի Տէյլի Թէլէկրաֆի մէջ Երկուշաբթի, Թէյմբզի մէջ Երեքշաբթի, Սընտէյ Թէյմզի մէջ աճուրդէն 15 օր առաջ եւ Պըրլինկթըն Մէկըզինի մէջ աճուրդէն ամիս մը առաջ:

Աճուրդին պայմաններուն մէջ «գողցուած» իրերու մասին բան մը չկայ: Սակայն լռելեայն «ծախող»ն է պատասխանատուն եւ ոչ թէ աճուրդավաճառը: Երբ աճուրդի համար ապրանքը կը ստացուի, ապրանքատիրոջ եւ Սոթպիի միջեւ կը ստորագրուի համարագրեալ պայմանագրութիւն մը, որուն մէկ օրինակը ապրանքատիրոջ անունը, հասցէն, տրուած ապրանքին նկարագրութիւնը, թուականը եւ փորձագէտին անունը, որ յանուն Սոթպիի՝ ապրանքը կը ստանայ, վերջապէս ստացագիր – պայմանագիրը: Ապրանքի յանձնումը կրնայ կատարուիլ նաեւ թղթակցութեամբ:

Ուրեմն աճուրդի տրուած Երուսաղէմի այս գողցուած ձեռագիրներն ալ անտարակոյս պէտք է ունենային ստացագիր - պայմանագրութիւն մը ծախողին եւ աճուրդատան միջեւ, ծախողէն ստորագրուած: Ասիկա էր որ գաղտնի պահուեցաւ ցուցակին եւ ձեռագրաց վաճառման զանազան յայտարարութեանց ատեն, եւ յետոյ ալ երբ ձեռագիրները պէտք եղաւ ետ տալ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան: Զարմանալի կերպով երբ ձեռագիրները ստացուեցան պատրիարքական ներկայացուցիչէն, ծախողին անուան յայտնութեան վրայ չպնդուեցաւ եւ ատիկա գաղտնի մնաց:

(Շար.) Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ՎԱՏԻԿԱՆ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

Բ.

Փասքալ կը գրէ.— «Զարմանալի բան մըն է եւ տարօրինակ՝ ուշադրութեան արժանի տեսնել հրեայ ժողովուրդը տոկալ այսքան տարիներէ ի վեր եւ միշտ թշուառ, — վասնզի անհրաժեշտ է Յիսուսի ապացոյցին համար որ տոկան ապացուցանելու համար եւ թշուառ ըլլան քանի որ զինքը խաչեցին»: Ճիշդ է որ երբ Հրեաները բարգաւաճման կը ձըգտէին, քրիստոնեաները կ'օգնէին աստուածային պատիժին եւ Տանիէլ Ռոփս, նացիականութեան անկման իսկ օրերուն, «Յիսուս եւ իր ժամանակը» գործին 1945ի հրատարակութեան մէջ կը գրէր.—

«Քրիստոնեայ սիրոյն չի մնար այնպէս ընել որ Պոգրոմը աստուածային իղձերու գաղտնի հաւասարակշռութեան մէջ փոխարինէ խաչելութեան անպաշտպանելի սարսափը»:

Ամէն բան յստակ է: Եթէ հրեայ ժողովուրդը թշուառ է, Յիսուսի վկայ մըն է, եթէ բարգաւաճում ունենայ... աւելի լաւ է որ բարգաւաճում չունենայ: Հրեայ Պետութեան մը վերածնունդը պիտի հակաճառէր եկեղեցւոյ Հայրերուն դասերուն եւ խնդրոյ առարկայ ընէր աստուասպանի ամբաստանութիւնը:

Երբեմն Սիոնականութեան եւ Իսրայէլի դէմ յարձակումները ծայրայեղ եւ անսպասելի ձեւեր կ'առնեն: Ընկերվարական այն ձեւաւորումները, զորս Պաղեստինի հրեայ ներգաղթողները իրենք իրենց կուտային կը մտահոգէին: Ատեն մը, կը նշէ Փէնշաս Լափիտ «Հռոմ եւ Հրեաները» հատորին մէջ՝ վերջերս հրատարակուած, կաթողիկէները կը նախատեսէին «կաթողիկէ Միջազգայինի» ստեղծումը ընդդէմ «Ս. Երկրին բոլշեւիկ Հրէութեան»:

Եւ 1949ի գարնան, «Կաթողիկէ Փաստարկութիւնը», Ֆրանսական Կաթողիկէութեան պաշտօնաթերթը, կոչ մը կ'ընէ սա խորագրով.— «Քրիստոնէութիւնը պաղեստինեան ողբերգութեան դիմաց», ուր Նացիականութեան անկումէն չորս տարի ետք կարելի էր կարդալ. «Թէեւ օրթոտոքս Հրեաները կ'անդամակցին Սիոնականութեան, մինչ Մեսիային անձը կը նոյնացնեն ամբողջ հրեայ ժողովուրդին հետ, եբրայական ընտրանի մը կը կազմուի Կիպուցներուն մէջ, ուր հաւաքական նիւթապաշտութեան վարչաձեւի մը տակ, որ կը մրցակցի համայնավար իրագործումներուն հետ, նոր ցեղ մը կը հասցնեն եւ կը դաստիարակեն: Սեմական անկարգութեան եւ յաղթող վրէժխնդրութեան յոխորտալի բորբոքման մը մէջ, անխիղճ սպանիչներ եւ մարտական խումբեր կը ստեղծեն: Մենք, որ ամիսներէ ի վեր խաբուեցանք եւ կուրացանք, կըրցանք մասամբ գոնէ, մանրազնին քննութենէ մը ետք, յայտնաբերել ճշմարտութիւնը Պաղեստինի դէպքերուն վրայ, չենք կրնար մեր հաւանութիւնը տալ քանիցս յայտնուած կարծիքի մը.— Սիոնականութիւնը նոր Նացիականութիւն մըն է: Միայն վճռական ընդդիմութիւն մը կըրնայ արթնցնել Իսրայէլը իր զառանցանքէն եւ թոյլ տալ փոխադարձ հանդուրժողական յարաբերութիւններ: Մեր կարծիքով քրիստոնէական սիրոյ արարք է բռնաշապիկ անցընել խենթի մը, տագնապին ատեն»:

(Շար. – 2)

1) Ա. մասը տես «Յառաջ» Յունիս 25, Ա. էջ:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Աւստրալիոյ մէջ նոր կազմուող հայ գաղութի երեք կազմակերպութիւններու՝ Հայ Մշակութային Միութեան, Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութեան եւ Հայ Օգնութեան Միութեան կողմէ կը հաղորդենք հայ մամուլին.—

Աւստրալիոյ Հայութեան թիւը սկսաւ զգալի չափով աւելնալ վերջին չորս տարիներու ընթացքին գաղթովը Միջին Արեւելքի երկիրներէն հասած Հայերու:

Նախապէս Սիտնիի մէջ կ'ապրէին մօտ 500 Հայեր, առաւելաբար Ճավայէն եկած, ու մօտ 200 Հայեր ալ Մելպուրնի մէջ:

Ներկայիս Եգիպտոսէն, Յորդանանէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն, Իրաքէն եւ Իրանէն եկած Հայերով, գաղութը կը ներկայացնէ թուական հետեւեալ պատկերը.—

Սիտնի շուրջ 4·500, Մելպուրն շուրջ 1·500:

Աւստրալիոյ այլ գաղութներուն մէջ՝ Ատելայիտ, Պրիզպըն, եւայլն կան փոքրաթիւ Հայեր:

Այս թիւերը օրէ օր կ'աւելնան գաղթովը նոր հասնող Հայերու: Փափաքող Հայերու գաղթը դիւրացնելու համար Անչայի մասնաճիւղերը, մասնաւորաբար Եգիպտոսի եւ Աւստրալիոյ, կ'ունենան օգտակար գործունէութիւն մը: Անչայի կողմէ պատգամաւորութիւն մը յանձին նախագահ Պր. Ճորճ Մարտիկեանի եւ ՊՊ. Աւետիս Զագըճեանի ու Պերճ Մսըրլեանի, 1964ի Ապրիլին այցելեցին Քանպեռա, Աւստրալիոյ գաղթի նախարարին, եւ որոշ դիւրութիւններ ձեռք բերին Հայութեան գաղթին համար, որուն հետեւանքն է գաղութի վերոյիշեալ թուական աճը:

Միւս կողմէ, Միջին Արեւելքի հայ հոծ գաղութներէն հասնող Հայերուն, որոնք կուգային տնտեսական եւ քաղաքական պատճառներով, մտահոգութիւն կը պատճառէր յաջորդող սերունդը Հայ պահելու հարցը, ու այդ նպատակով կազմուեցան աստիճանաբար.—

Հայ Մշակութային Միութիւնը (Մայիս 1963), Հ.Մ.Ը.Մ (Յունուար 1965), Հայ Օգնութեան Միութիւն (Օգոստոս 1965):

Մշակութային Միութիւնը կը պահէ վարձու ակումբ մը, ուր, Կիրակի օրերը, Սիտնիի Հայութիւնը կը հաւաքուի ազգային տօնակատարութիւններու եւ ընկերային ու թատերական երեկոյթներու համար: Միութիւնը կը պահէ կիրակնօրեայ երկու դպրոցներ, մէկը Սիտնիի ակումբին մէջ եւ երկրորդը հեռաւոր արուարձան մը: Փոքր տարիքի հայ երկսեռ աշակերտութեան կ'աւանդուին հայերէն լեզու եւ Հայոց պատմութիւն: Աշակերտներու թիւն է 159: Կը դասաւանդեն անձնուիրաբար 14 ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ, կամաւոր կերպով, առանց որեւէ վարձատրութեան: Միութեան անդամները եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ական երիտասարդները ամէն Կիրակի առաւօտ, իրենց ինքնաշարժներով, կը փոխադրեն փոքրիկները դպրոց ու կէսօրին կը վերադարձնեն իրենց ծնողքներուն:

Հ.Մ.Ը.Մ.ը գործունէութիւն կը տանի մարզական գծով: Ունի Ֆութպոլի, պասքէթի, սեղանի թենիսի եւ աթլէթիզմի խումբեր, որոնք կը մասնակցին պաշտօնական մրցումներու յաջող արդիւնքներով: Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական բաժինը մաս կը կազմէ Նիւ Սաութ Ուէլզի սկաուտական ընկերակցութեան: Կան սկաուտներու եւ գայլիկներու խումբեր ընդամէնը թուով 35 հոգի:

Հայ Օգնութեան Միութիւնը մասնաճիւղն է Ամերիկայի Հ.Օ.Մ.ին ու կապ կը պահէ անոր հետ, տանելով խնամատարական գործունէութիւն Սիտնիի մէջ, այցելութիւններով եւ բարոյական ու նիւթական օգնութիւններով կարիք ունեցող հայ ընտանիքներու եւ անհատներուն:

Տեսնելով գաղութի թիւին արագ աճը ու յարաճուն ազգային պահանջները, Մշակութային Միութիւնը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը շուրջ երկու տարի առաջ ծրագրեցին ունենալ սեփական Հայ Կեդրոնի չէնք մը, ուր կարելի պիտի ըլլայ աւելի արդիւնաւոր կերպով տանիլ իրենց գործունէութիւնը եւ մանաւանդ դպրոցի աշխատանքը: Այս նպատակով ընտրուեցաւ Յանձնախումբս վերոյիշեալ Միութեանց վարչութիւններէն, իրագործելու համար այս ծրագիրը:

Մօտ երկու տարուան ընթացքին, զանազան ձեռնարկներով եւ անդամներու ու բարեկամներու նուիրատուութիւններով, Յանձնախումբս զուտ տեղական միջոցներով, գոյացուց 7000 աւս. տոլարի գումար մը: Սակայն, նկատի ունենալով գաղթած Հայերու համեստ նիւթական միջոցները, որոշեցինք դիմել նաեւ արտասահմանի մեր եղբայրներուն օգնութեան, մասնաւորաբար անոնց որոնք ծանօթ են իրենց ազնիւ սրտով ու բազմաթիւ բարերարութիւններով:

Լիայոյս ու վստահ ենք որ մեր դիմումը անհետեւանք պիտի չմնայ եւ պիտի բաժնէք ու քաջալերէք մեր աշխատանքը գաղութիս հայապահպանման այս խիստ կենսական գործին համար:

Ձեր նամակներն ու նուիրատուութիւնը կրնաք ուղղել հետեւեալ հասցէին.—

Box 4432, G. P. O.
SYDNEY, N.S.W. — AUSTRALIA

Ատենապետ Ա. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ատենադպիր ՀԱՅԿ ԱԻԱԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Կը խոստովանիմ թէ առաջին գործս եղաւ հաստատել ձեր ինքնութիւնը...: Անդամ մը որ հաստատէի թէ դուք Արիսթօն էք, ձեր դէմը ելլելով պիտի ըսէի ձեզ. «Ի՞նչ եղան զաւակներս, ըսէք ինծի, եւ ես պատուոյ խօսք կուտամ որ որեւէ չարիք պիտի չհասցնեմ ձեզի եւ այլեւս բնաւ ձեր դէմը պիտի չելլեմ»: Այժմ գիտեմ թէ Արիսթօն դուք էք, եւ ատիկա հաստատելու համար է որ հոս եկած էի:

— Համամիտ եմ ձեզի, բայց վախնամ պիտի չկրնաք գործածել այդ զէնքը:

— Ինչո՞ւ:

— Անոր համար որ հոսկէ ողջ դուրս ելլելիք չունիք:

— Սակայն կը յուսա՞ք որ մեռնելէս ետք իրականութիւնը երեւան չելլէ:

— Իրականութի՞ւն, ո՞ր իրականութիւնը:

— Ձեր Ռոշ Պերնար մարքիզը չըլլալու, այլ՝ Արեւորդիներու թագաւորը՝ Արիսթօն ըլլալու իրականութիւնը:

— Հը՛, անա՞նկ կը կարծէք:

— Ոչ թէ կը կարծեմ, այլ վստահ եմ. ըսաւ Վիտօք հանդարտ կերպով: Նախատեսելով որ կրնայի հիւանդանալով մեռնիլ, կամ մարդասպաններու ձեռքը իյնալ, կտակս գրած եւ պատրաստած եմ:

— Խելացի մարդ էք եղեր:

— Եւ կտակարար կարգեցի...

— Խարտիշահեր Մանոնը, անանկ չէ՞:

— Ո՛չ, պարոն Մարքիզ...:

— Հապա՞...:

— Կի՛նս... զաւակներուս մայրը...:

— Ձեր կի՞նը... բայց անկէ ո՞վ կը վախնայ:

— Գիտցած եղէք որ անիկա մայր մըն է եւ մայր մը...

— Քանի որ Վիտօք մը գլուխ չկրցաւ ելլել ինծի հետ, տիկին Վիտօքը ո՞վ մտիկ կ'ընէ...:

— Մայր մըն է ան եւ կրնայ սպաննել ձեզ:

— Ատոնք, տակը պարապ սպառնալիքներ են եւ ինծի ջուրի ձայն կուգան...: Եղա՞ւ, եղաւ, չեղա՞ւ, ան ալ ձեր քովը կը զրկեմ, անդի՛ն....:

— Ան ալ իր նախազգուշական միջոցներն ունի անշուշտ, եւ եթէ չհասնի իր նպատակին, անդին ուրիշներ կան որոնք գիտեն իրենց ընելիքը:

— Ո՞վ, Քօքօն եւ Պիպի՞ն...: Թող անոնք առաջ մէյ մը երթան խեղկատակներու խումբի մը մէջ դերասան արձանագրուին եւ ետքը իմ դէմս ելլեն...:

— Պարոն մարքիզ, այդքան մի յոխորտաք, նշանը առաջուընէ տրուած է արդէն: Ես, ձեր բանտարկեալը, ձեզ մահուան դատապարտած եմ, եւ եթէ իմ գլուխս հոս իյնայ, ձերն ալ անոր ետեւէն պիտի իյնայ:

— Իրաւ որ, պարոն Վիտօք, շատ վարպետ դերասան մըն էք եղեր... բնաւ չէի յուսար որ այսքան պաղարիւնութեամբ կը վերջացնէք այս ողբերգութիւնը, խօսք առաւ Արիսթօ՝ մեծապէս ազդուելով Վիտօքի վերջին խօսքերէն: Եթէ իմ տեղս ուրիշ մէկը ըլլար, երդում կ'ընեմ որ դեղահատի մը պէս պիտի կլլէր ձեր ըսածները, բայց գիտցած եղէք թէ անանկ մէկու մը դէմը ելած էք որ ո՛չ Աստուծմէ կը վախնայ, ո՛չ սատանայէն, ո՛չ ալ մարդոցմէն: Եւ անանկ կը կարծեմ որ Արեւորդիները այս տեսակ յանցանքները կը պատժեն յանցաւորին գլուխը մէկ հարուածով թռցնելով: Կ'ուզէ Վիտօքը մեռնի, կ'ուզէ ողջ մնայ, ոչ անկէ եւ ոչ ալ իր կաւէ արձան արբանեակներէն վախցող կայ, հասկցա՞ք: Գիշեր բարի ուրեմն:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մայրամ Օսկի-Բարսեղեան, Պ. Միրիճան Հաճիճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Հաճիճանեան եւ զաւակները՝ Ֆիլիփ եւ Քրիստին, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Լեւոն Հաճիճանեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Օսկի եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միշէլ Օսկի եւ զաւակները (Օրլէան), Աղամիր Հաճիճանեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Աննիկ Շամլեան եւ զաւակները՝ Արա եւ Սօնա, Տէր եւ Տիկին Արսէն Շամլեան եւ զաւակները (Քանատա), Բաբգէն Շամլեան եւ զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Պօրանեան եւ զաւակները (Ռումանիա) կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ, մօրեղբօր աղջկան

ԶԱՊԷԼ ՀԱՃԻՃԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Օսկի Բարսեղեան, Ամասիա)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 23 ժամը 21ին, Քլինիք Ֆրանքլին (Փավիյոն - սու-Պուա) յետ երկարատեւ հիւանդութեան, 69 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Յունիս 28) ժամը 8,45ին Փավիյոնի Նոթր-Տամ տը Լուռտ եկեղեցին:

Հաղորդակց. միջոց— Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 247 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Փավիյոնի եկեղեցին:

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին:

Կիրակի (Յուլիս 2) առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն թշնամիի ձեռքով մեր հայրենի հողերուն վրայ, ինկած 1915ի Վարդավառէն սկսեալ:

Ցերեկին ժամը 13,30ին ճաշ, Մշակոյթի Տան մէջ: Մասնակցութիւն 15 Ֆր.:

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարդավառի տօնին եւ եկեղեցւոյն օծման չորրորդ տարեդարձի առթիւ, Լիոնի Ս.Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, եկեղեցւոյ կնքահօր, Պ. Կ. Յակոբեանի ծնողաց հոգիներուն ի յիշատակ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

2 Յուլիս Կիրակի, տօն է Վարդավառի պայծառակերպութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

որ կը բացատրէ իր քարոզով՝ օրուան տօնին խորհուրդն ու իմաստը:

ՆՈՒԷՐ

Սեդա, Բաֆֆի եւ Սիլվի Մավեան իրենց մեծ հայրիկին Յարութիւն Սրապեանի յիշատակին 150 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի օդափ. կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Գրասենեակը բացառաբար գոց է այս Շաբաթ՝ (24 Յունիս) կէսօրէ ետք:

Սակայն բաց պիտի ըլլայ

Հինգշաբթի՝ 29 Յունիս ժամը 17էն 20

Ուրբաթ՝ 30 Յունիս ժամը 17էն 20

Շաբաթ՝ Յուլիս 1 ժամը 15էն 20:

ԾԱԽՈՒ Է

Հարաւային արուարձանի մէջ

Յարկաբաժին մը, երեք սենեակ, խոհանոց, տուշ, արտաքնոց, կեդրոնական ջերմութիւն: Երկրորդ յարկ: Օթոպիւս, Մեթրոյի շատ մօտ: Գին 80·000 Ֆրանք (8 միլիոն հին Ֆրանք) կէսը՝ կանխիկ:

Հեռաձայնել՝ 655-25-86:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ): Անձրեւի պարագային Ա. Ահարոնեան ակումբը:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է կահաւորուած սենեակ մը առանձին անձի մը համար խոհանոցի յարմարութիւն եւ տուշ:

Դիմել Տիկին Ազնիւ Սէֆէրեանի

12, Place d'Anvers, PARIS (9e)

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

34ՐԴ ՏԱՐԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Բժշկութիւն... բանաստեղծութեամբ (ԽՄԲ.): Օդ կլլել (ՏՈՔԹ. ԱԶԱՏՈՒՆԻ): Նիհարնալ կայ, նիհարնալ ալ կայ, — մտային ախորժաթափութիւն, Սայմընզի հիւանդութիւն ՏՈՔԹ. ՊՌՈՔԱ: Երկարակեցութեան մասին (Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ): Երախայի մը կեանքին առաջին վեց ամիսները (ՏՈՔԹ. ՄԵՆԾ-ՀԱՅՐԻԿ: Յղութեան նպաստաւոր դերը կնոջ կազմին վրայ (ՏՈՔԹ. ԿԷՕՐԿԻՈՒ): Հիւլէական ռումբերու մասին (ՄԵՏԻՔԻՒՍ): Սրտի կաթուած (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ): Սննդառութիւնը մարսողական հիւանդութեանց ընթացքին (ՏՈՔԹ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ): Տիկինը բժիշկի չ'երթար (Ե. ԱՐՄԷՆ): Կը դիմեն... դեղագործի եւ ոչ բժիշկի (ՔԱՂՀԱՆ): Էկզեման բուժելի է (ՏՈՔԹ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ): Արագած (Ս. ՏԱՐՕՆՑԻ): Ուշադրութիւն ձեր զաւկին աչքերուն (ՏՈՔԹ. ԼՕՊՌԻ): Վիրաբուժական գործողութիւն սրտի վրայ (Ք.): Միսը ո՞րքան օգտակար է (ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ): Ծխեցէք... բժիշկին եւ տէրտէրին երթալու համար (Ե.): Մարդոց թիւը աշխարհի վրայ:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Ֆրանք, արտասահման 5 տոլար:

Հատավաճառ չի ծախուիր:

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով:

Ch. Aïvazian

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

31 Յուլիս – 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40

Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON

M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE

M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86

M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 15ին եկեղեցիին սրահը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Շրջ. Վարչութիւնը կը հաղորդէ իր մասնաճիւղերուն եւ ծնողքներուն թէ աւարտած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները:

Օգոստոս ամսուան համար կը շարունակուին:

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19ը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին:

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՍԹԱՆՏ

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեկնում Յուլիս 8, վերադարձ Յուլ. 9 Անդամները կը հաւաքուին Շաբաթ (Յուլիս 8) առտուն ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ

Մեկնում դէպի Մօպէօժ, անցնելով Լանեի, Մօ, Վիլերքոթըրէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն (ճաշ ճամբու ընթացքին) եւ ժամանում Մօպէօժ, ուր ներկայ կ'ըլլաք «Գարեջուրի Տօն»ին:

Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Պրիւսէլ, կարճ այցելութիւն, ապա դէպի Կանտ եւ Պրիւժ: Այցելութիւն քաղաքին եւ կայք հանգստաւէտ պանդոկ մը: Ճաշէն ետք պտոյտ լուսաւորուած քաղաքին մէջ:

Կիրակի կանուխ մեկնում դէպի Օսթանտ: Հանգիստ ծովափը, լոգանք եւ խաղեր: Ճաշ ծովեզերեայ ճաշարանի մը մէջ:

Մեկնում ժամը 17ին դէպի Փարիզ:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐԱՆՔ

Դիմել ժամը 15էն 19ը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի գիշեր (3 Յուլիս), ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Շաբաթ գիշեր (1 Յուլիս) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԵՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20:30ին սովորական հաւաքատեղին:

Ա Զ Գ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ ընտրողական յանձնախումբը, կը ծանուցանէ իր բոլոր արձանագրուած անդամներուն թէ, Ազգ. Միութեան վարչական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան, Կիրակի 4 Յունիսին, առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ երեկոյեան ժամը 7:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն Թ'էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նըկատի ունենալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդ. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ – Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան:

Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Ֆապրըկուլի մէջ (Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրի ընդարձակ պարտէզին մէջ) Սեփթէմէն երկու կայարան ետք, աջի վրայ: Քանըպիէռի 87 թիւին առջեւէն առնել Սաթափ օթոքառը:

Գեղարուեստական նոխ բաժին
Երգ, նուագ, արտասանութիւն
Թրագօշ կը ներկայացնէ
«Ամբակումի աղջիկտեսը»
Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28
ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 28 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10947 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.947

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(Ճէվտէթ Սունայի այցելութեան առթիւ)

Ա.

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայի այցելութեան առթիւ Ֆրանսական ձայնասփիւռն ու մամուլը կը խօսին Թուրքիոյ մասին:

Ֆրանս-Ֆիւլթիւրի կայանը Ուրբաթ առաւօտ ձայնասփռեց Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլի յայտարարութիւնները իր երկրի քաղաքականութեան մասին: Թուրք երկու լրագրողներ ալ խօսեցան Թուրքիոյ տնտեսական նուաճումներուն եւ «հնգամեայ ծրագրի»ն շուրջ:

Ունկնդիրները ա՛յն տպաւորութիւնն ունեցան, որ Թուրքիա ինքզինքը կը նկատէ Եւրոպայի լրացուցիչ մասը, մշակոյթով ու ամէն ինչով կը գտնուի քաղաքակրթութեան ամենաբարձր աստիճանին վրայ...:

Լիակատար իրաւունքներով աթոռ գրաւած է ՕԹԱՆի եւ «Եւրոպայի Խորհուրդ»ին մէջ (Սթրազպուրկ), անդամ է ՄԱԿին, Սենթոյին, Պալքանեան Ուխտին (որ քայքայուած է տարիներէ ի վեր Կիպրոսի պատճառաւ): Արեւմուտքի ազատ աշխարհին հետ կապած է իր ճակատագիրը, նպաստ կը ստանայ Ամերիկայէն, սակայն բարի-դրացնական լաւ յարաբերութիւններ կը մշակէ նաեւ Խորհրդային Միութեան հետ:

Թուրք լրագրողները խօսեցան հնգամեայ առաջին ծրագրին (Պլան) վրայ (1963-1967), որուն շուրջ տարիներէ ի վեր վէճ կայ Թրքական մամուլին, նոյնիսկ խորհրդարանին մէջ: Այս տարի կը վերջանայ հնգամեակը, առանց կարենալ լրիւ գործադրելու ծրագրուած ձեռնարկները:

Մոնտի Անդարայի թղթակիցը՝ Ժիւլիէն Լը Մուան կարդ մը վիճակագրական տեղեկութիւններ հաղորդելով, դիտել կուտայ թէ հակառակ բնակչութեան աճումին, Թուրքիոյ տնտեսական կեանքը շատ ետ կը մնայ:

Այսպէս, 78 միլիոն հեկտար տարածութեան վրայ, 15,3 միլիոնը մշակուած է, ութուկէս միլիոնը վերապահուած փոխ-մշակումի, տասնուկէս միլիոնը կը կազմեն անտառներ:

Անմշակ կը մնան Թուրքիոյ հողերու կէսէն աւելին, քառասուն միլիոն հեկտար (Լը Մոնտ, 25-26 Յունիս):

Համաձայն 1965ի մարդահամարին, բընակչութեան թիւն էր 31·400·000 հոգի: (Իրազեկներ շատ չափազանցուած կը գտնեն այս թիւը): Տարեկան աճն է շուրջ մէկ միլիոն: 36·663 գիւղեր կան 632 գաւառի կեդրոններով:

Մուսթաֆա Քէմալի բարենորոգումներուն մաս կը կազմէին նաեւ վարկի, վաճառումի եւ գնումի գործակցական ընկերութեանց ստեղծումը, գիւղատնտեսական շահագործումի եղանակներուն բարելաւումը եւ գիւղացի երիտասարդութեան դաստիարակութիւնը:

Հանրապետութեան ստեղծումէն ի վեր 44 տարի անցած է եւ սակայն Անատոլուի գիւղացին նոյն յետամնացն է ու տգէտը:

Թուրք ուսուցիչներ ու գրողներ իրենք ալ քանիցս մատնանշած են այս երեւոյթը, նոյնիսկ գիրք հրատարակած՝ նկարագրելով գիւղացիներու ողբալի վիճակը:

Մոլեռանդ Թուրքեր թոյլ չեն տար, որ իրենց գիւղերուն մէջ աղջկանց դպրոցներ բացուին: Աղատամիտ ուսուցիչները խոշտանգելով կը վռնտեն: Աքսորի հաւասար պատիժ մըն է գիւղական դպրոցի վարժապետ նշանակումը:

Հնգամեայ ծրագրին մէջ նախատեսուած էր նաեւ պայքարը անգրագիտութեան դէմ: Այս մարզին մէջ նկատուած յառաջդիմութիւնը գոհացուցիչ չէ:

Գիւղի յետամնացութեան գլխաւոր պատճառ կը նկատուի Թուրքիոյ վարչական մեքենային ծայրայեղ կեդրոնացեալ դրութիւնը: Գիւղացին ամէն բան կեդրոնէն կը սպասէ, այսինքն պետութենէն: Ու կեդրոնին մէջ բազմաթիւ նախարարութիւններ կան, որոնք պէտք է զբաղին գիւղացիներու վիճակով:

Մէնտէրէսի քաղաքականութիւնն էր սիրաշահիլ գիւղացիները՝ անոնց քուէները ստանալու համար: Մզկիթ կը շինէր, բայց դպրոցները կը փակէր՝ զանոնք նկատելով «յեղափոխութեան վառարան»ներ:

Արդիւնքը մէջտեղն է: Կրօնական մոլեռանդութիւնը կ՚աճի օրէ օր: Կրթական մակարդակն ալ կ՚իջնէ նոյն պամեմատութեամբ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ ՔՈՒՊԱ ԱՆՑԱՒ

ՄԻԻՍ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆՆԵՐԸ ԾԱՆՕԹ ՉԵՆ

Միկոյեանէն ետք, խորհրդային առաջին ղեկավարն է որ Հաւանա կ՚երթայ խօսք հասկցնելու համար Ֆիտէլ Քասթրոյի: Տակաւին Մարտին, Քասթրօ կ՚ամբաստանէր Խորհ. Միութիւնը, որ յարաբերութիւն կը պահէ հարաւի «յետադիմական» կառավարութիւններու հետ (Չիլի, Քոլոմպիա եւայլն): Յետոյ Հաւանայի կառավարութիւնը կ՚ուզէ ինք երաշխաւորել Լատին Ամերիկայի կեռիլոյի բոլոր շարժումները եւ ինքն իրեն թոյլ կուտայ բանադրելու աւանդական համայնավար կուսակցութիւնները որոնք ուղղակի կախում ունին Կրեմլինէն:

Կոսիգինի առաջին նպատակն է չափաւորել Ֆիտէլ Քասթրօն: Այս առթիւ Ամերիկացիք կը յիշեն 1962ին, Անաստաս Միկոյեանի այցելութիւնը եւ կը շեշտեն որ այն ատենուան այցելութիւնը բաւական տարբեր բնոյթ ունէր: Արդարեւ 62ին հրթիռներու հարցը կար եւ Միկոյեանի այցելութիւնը տեսակ մը քաջալերանք էր նաեւ, խորհրդային հրթիռներու պարպումէն ետք, որպէսզի Քասթրօ օգնէ Մոսկուայի, Ուոշինկթընի հետ եղած կարգադրութեան առթիւ:

Կը կարծուի թէ Կոսիգին պիտի հասկցնէ նաեւ Ֆիտէլ Քասթրոյի որ «չինական» քաղաքականութիւնը զոր կը վարէ Լատին Ամերիկայի մէջ, Մոսկուայի հաւանութիւնը չի վայելեր:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Անակնկալօրէն, Գահիրէ փակեց օդակայանը Երկուշաբթի և արգիլեց որ օդանաւեր իր հողամասէն անցնին, ամբողջ ինը ժամ: Փարիզի հետ հեռաձայնի գիծն ալ կտրուած էր եւ ոչ մէկ բացատրութիւն կը տրուէր այդ մասին: Կարելի չէ եղած հասկնալ պատճառը եւ ամէն մարդ միայն ենթադրութիւններ կ՚ընէ: Կարգ մը դէտեր կը խորհին թէ փակելով Գահիրէի օդակայանը, Եգիպտացիք կարգ մը փորձեր կրցած են ընել, նոր ստացուած օդանաւերու վրայ:

Երկրորդ վարկած մըն ալ կայ, ըստ Պորպա եուկոսլաւ թերթին, որ կը գրէ թէ խորհրդային զինամթերքին համար, որ կը տրուի Գահիրէի, իսկական «օդանաւային կամուրջ» մը պէտք է:

× Պապը անդամ մը եւս խօսեցաւ Երուսաղէմի միջազգայնացման մասին: Լատիներէն արտասանած իր ճառին մէջ, Պօղոս Զ. շեշտեց.— Երուսաղէմի Ս. քաղաքը պէտք է յաւիտեան մնայ ինչ որ կը ներկայացնէ՝ Աստուծոյ քաղաքը, խաղաղութեան եւ աղօթքի ազատ ովասիս մը, հանդիպումի, վերացման եւ համերաշխութեան բոլորին համար, իրեն յատուկ կանոնագրով, միջազգային ձեւով երաշխաւորուած»:

Պապը աւելցուցած է.— «Կը նորոգենք մեր կոչերը: Ծանրակշիռ հարցեր լուծումի կը սպասեն, պաղեստինցի գաղթականներու հարցը մանաւանդ մեզ կը տխրեցնէ եւ արդար լուծումի մը կը սպասէ: Հողային դժուար ու բարդ հարցերը, որոնք երկար ատեն է իմաստուն լուծումի կը սպասեն եւ զոր զինեալ բախումը մէջտեղ դրաւ ողբերգական ձեւով, պէտք է կարգադրուին, առանց ժամանակ կորսնցնելու, մարդկութեան իսկ բարիքին համար»:

Անդրադառնալէ ետք նաեւ Վիէթնամի պատերազմին, Պօղոս Զ. եզրակացուցած է.— «Աշխարհ չափահաս է: Կը սպասէ արդարութեան, արդար բաշխումի, յառաջդիմութեան, խաղաղութեան»:

ՃԷՎՏԷԹ ՍՈՒՆԱՅ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԻՒՐԸ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը Ֆրանսայի հիւրն է չորս օրուան համար: Մայրաքաղաքը այս առթիւ դրօշազարդուած է Ֆրանսական եռագոյնով եւ Թրքական դրօշակով:

Նախագահ տը Կոլ իր անձնական քառավէլը զրկած էր Անդարա Սունայի ճամբորդութեան համար:

Ծնած Տրապիզոն, 1900ին, Սունայ Պոլսոյ զինուորական վարժարանը աւարտած է: Սպայակոյտի պետ էր երբ 1966 Մարտ 28ին կը յաջորդէր Կիւրսէլի իբրեւ Նախագահ Թուրքիոյ Հանրապետութեան:

Ֆրանսա եւ Թուրքիա ներկայիս ոչ մէկ խնդիր ունին: Յարաբերութիւնները հին են, 1097էն, առաջին խաչակրութեան օրերէն, երբ անխնայ կը կռուէին:

Ֆրանսուա Ա.ի եւ Սիւլէյման մեծագործի օրէն է սակայն որ կը սկսէին սիրալիր յարաբերութիւնները:

Նախագահ տը Կոլ անձամբ դիմաւորեց Թուրքիոյ նախագահը, Օրլիի օդակայանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ միացած կուսակցութիւնը (ՓԷ. Էս. Իւ.) համագումար մը ըրաւ եւ մերժեց միանալ Զախի Դաշնակցութեան, որու հետ տարակարծութիւններ կան: Ժողովը ընտրեց նաեւ նոր ընդհ. քարտուղար մը՝ Միշէլ Ռոքառ, Էտուար Տըփրէօի տեղը:

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ ՏՈՐԼԷԱՔ, 25 տարեկան դերասանուհին, ողջ-ողջ այրեցաւ իր կառքով, երբ շատ արագ Նիսի օդակայանը կ՚երթար:

ԻՐԱՔ սկսաւ քարիւղ հայթայթել, առ նուազն «բարեկամ» երկիրներու: Այսպէս սկսաւ նախ Ֆրանսայէն եւ Թուրքիայէն:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ իշխանութիւնները արգիլեցին կարգ մը օտար Ֆիլմեր: Ասոնց կարգին Ճէյմս Պոնտի Ֆիլմերը, ու նաեւ ամերիկացի մառիններու կամ այն ժապաւէնները ուր հրեայ կամ սիոնականութեան բարեկամ տեսարաններ կան:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Արաբիոյ մէջ, տագնապի վտանգ կայ:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը Պաղտատ հասած է: Ղեկավարները պիտի խօսին արաբական հասարակաց գործունէութեան մը մասին, Իսրայէլի դէմ:

ՏԻԿԻՆ ԽԱՆԶԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Յունիս 16ին, Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Խանջեան, 92 տարեկանին: Ողբացեալին զաւակն էր՝ Աղասի Խանջեան, սպաննուած ծանօթ պարագաներու մէջ եւ որուն վիշտով ապրած է տարաբախտ մայրը:

Բացառիկ յարգանքով կատարուած է թաղումը:

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ ՄՐՑԱՆԱԿԱՒՈՐ

Ֆրանսագիր գերիրապաշտ տաղանդաւոր բանաստեղծ՝ Ռուբէն Մելիք, Ֆրանսական Ակադեմիային բանաստեղծութեան գլխաւոր մրցանակներէն մին ստացած է

LE CHANT REUNI

հատորին համար, լոյս տեսած Սեկերս հրատարակչականի մօտ: Հատորը կ՚ամփոփէ հեղինակին բանաստեղծական գործը 1954էն ի վեր:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Տիկին Սիրանոյշ Գ. Մխիթարեան (Պոսթընէն), Նախագահուհի Հ. Օ. Մ.ի Կեդրոնական Վարչութեան, որ Փարիզ եկած է Կապոյտ Խաչի Պատգամաւորական ժողովին առթիւ:

Տիկին Սեդա Թէրզեան, Ատենապետ Հ. Օ. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան, որ նոյն առաքելութեամբ Փարիզ եկած է:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Չպուքնեան, Լիբանանէն, որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Ամերիկա, Փարիզէն անցնելով վերադարձան իրենց բնակավայրը:

Տէր եւ Տիկին Կիւլէսէրեան, Լոս Անճըլըսէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարեն Եւրոպա:

Տէր եւ Տիկին Զարմայր Զեննէնեան, Տիթրոյթէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարեն Եւրոպա:

Օր. Երանուհի Բամպակեան, Միլանոյէն որ քանի մը շաբաթ Փարիզ կ՚անցընէ:

Պ. Պետրոս Գիւրէլեան, Սիէռա-Լէոնէէն, որ Փրակայէն Փարիզ եկած էր քանի մը օրով:

Հայր Կորիւն վ. Պապեան, որ Անթիլիաս կը վերադառնայ Օքսֆորտէն, իր արձակուրդը անցընելու:

Պ. Տիգրան Ժամկոչեան, Միլանոյէն, ծանօթ պառիթօն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	75	ֆրանք
Վեցամսեայ	40	ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	90 ֆր.	կամ	18 $
Վեցամսեայ	50 ֆր.	կամ	10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՊԱՒՂԻԿԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

Քրիստոնէական աղանդներու շարքին մէջ Պաւղիկեան շարժումը իր ծաւալով եւ, մանաւանդ, հետեւանքներով յատուկ տեղ կը գրաւէ հայ իրականութեան մէջ: Այս շարժումէն առաջ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած են ուրիշ աղանդներ եւս, ինչպէս օրինակ, Բորբորիտները, Մծղնեանները (Դ.–Ե. դարեր), որոնք սակայն, այնքան կարեւոր դեր չխաղացին հայ կեանքին մէջ:

Միջին դարերուն աղանդաւորական քօղին ներքեւ երեւան կուգար ընկերային պայքար մը՝ ճնշուած եւ ճնշող դասերու միջեւ: Ամէն քննադատութիւն եկեղեցիին եւ կրօնաւորներուն դէմ, ամէն տեսակէտ, որ կը քննադատէր պաշտօնական, պետութեան կողմէ ընդունուած եւ աւանդութեան կարգ անցած սկզբունքներն ու օրէնքները, կը նկատուէին հերետիկոսութիւն եւ կ'ենթարկուէին հալածանքի: Գաղափարական պայքար կար նաեւ հոգեւոր շրջանակներու մէջ եւ հակադիր ուսմունքները, իրենց կարգին, կ'որակուէին աղանդ կամ հերձուած (օրինակի համար Նեստորականութիւնը, Պօղոս Սամոսատցիին աղանդը եւայլն): Սակայն այդ պայքարը, որ առաւելաբար վարդապետական նկարագիր ունէր, չէր շօշափէր աշխատաւոր խաւերուն շահերը, հետեւաբար չէր կրնար պաւղիկեան, յետագային նաեւ Թոնդրակեան շարժումներուն բնոյթը ունենալ:

Պաւղիկեան աղանդը իր անունը կը պարտի աղանդաւորներու շրջանակին մէջ խոր յարգանք եւ սէր վայելող Պօղոս Առաքեալին, որուն թուղթերը, իբրեւ քրիստոնէութեան սկզբնական շրջանի համեստ համայնական կեանքը պատկերացնող պատումներ, պաւղիկեաններուն հիմնական գրականութիւնն էին: Ասոնք այնքան կը յարգէին Պօղոս Առաքեալը, որ իրենց կազմակերպած համայնքներուն անունները փոխ կ'առնէին Պօղոս Առաքեալին հիմնած համայնքներուն անուններէն (Լաւոդիկեցւոց, Եփեսացւոց, Աքայացւոց եւայլն), իսկ աղանդապետներն ալ կը կրէին առաքեալին աշակերտներուն անունները (Սիլվանոս, Տիտոս, Եպափրոդիտոս եւայլն):

Պաւղիկեան շարժումը միակ հայկական աղանդն է, որ ծնունդ առնելով Հայաստանի մէջ Է. դարու կէսերուն, շուտով անցաւ բոլոր պետական սահմանները, տարածուեցաւ ուրիշ երկիրներու մէջ եւս ու դարեր շարունակեց յուզել եկեղեցին եւ պետութիւնը ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ Բիւզանդական Կայսրութեան, Աղուանքի, Պուլկարիոյ, նոյնիսկ արաբական Խալիֆայութեան մէջ: Այդ է պատճառը, որ պաւղիկեան աղանդի մասին խօսած են ոչ միայն հայ միջնադարեան հեղինակները, այլեւ բիւզանդացի, արաբ, ասորի եւայլն:

Պատմական աղբիւրները կը վկայեն, որ յիշեալ շարժման հեղինակները, իբրեւ կանոն, պատկանած են միջակորեար դասակարգին:

Շարժումը ծայր տուած է արեւմտեան Հայաստանի Արշամաշատ քաղաքին շրջականները: Հիմնադիրը եւ առաջին աղանդապետը եղած է Կոստանդին անունով Հայ մը: Հակառակ այն իրողութեան, որ յետագային այս շարժումին միացան և հետեւեցան օտարներ եւս, այսուհանդերձ հիմնական զանգուածը բաղկացած էր Հայերէ, պարագլուխներուն մեծ մասը Հայեր էին: Աղբիւրները կուտան Է. դարէն մինչեւ Թ. դար գործած վեց աղանդապետներու անուններ, որոնցմէ Հայ են Կոստանդինը, Գեգնեսիոսը (եւ անոր եղբայրը Թէոդորոս), Գեգնեսիոսի զաւակը Զաքարիան եւ Վահանը: Ինչպէս անունը եւս կը վկայէ, Հայ էր նաեւ շարժումին զինուորական պետը Կարբիաս (Կարպիս - Կարապետ):

Կոստանդին իր դաւանանքը տարածեց ամբողջ 27 տարի եւ «շատերը մոլորեցուց», ինչպէս կը գրեն ժամանակակիցները: Ի վերջոյ, Բիւզանդիոնի կայսեր հրամանով, ան մահուան դատապարտուեցաւ: Կայսեր հրամանը գործադրողը պալատական ոմն Սիմէոնն էր:

Կոստանդինը մահուան դատապարտելէ ետք պալատական Սիմէոն, ըստ կայսեր հրամանին, աղանդապետին աշակերտներուն կը հրամայէ «դարձի գալ», բայց անոնք, ինչպէս կը վկայեն աղբիւրները, «անդարձ մնացին, նախընտրելով մեռնիլ աղանդաւոր, քան թէ ապաշխարութեամբ ձեռք ձգել Աստուծոյ ողորմածութիւնը եւ յաւիտենական փրկութիւնը»:

Կոստանդինի մահէն ետք պաւղիկեան շարժումը կը գլխաւորէ նոյն այդ պալատական Սիմէոնը. այնքան վարակիչ էին պաւղիկեան գաղափարները, որ նոյնիսկ պալատական բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը հարցը քննելու ընթացքին կ'իյնայ անոնց վարդապետութեան ազդեցութեան տակ:

Սիմէոն կը գործէ Յուստինիանոս Բ.ի (685–695, 704–711) ժամանակ, ընդամէնը երեք տարի, եւ իր նախորդին պէս կ'ունենայ ողբերգական վախճան մը, իր աշակերտներուն հետ խարոյկի զոհ կը դառնայ:

Հ. ԲԱՐԹԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Պէտք է սորվիս վագրին պոչին կոխել, առանց անոր մռնչել տալու:

×

Լաւագոյն զօրավարը ա'յն է, որ չահապարեր պատերազմի երթալ:

ՎԱՏԻԿԱՆ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

Գ.

Աւելի չէին ըսեր Արաբները: Ճիշդ է որ երկնային պատճառներ կը բարդուէին եկեղեցւոյ այդ հոգեւոր ընդդիմութեան վրայ: Միջին Արեւելքը եւ ի մասնաւորի Պաղեստինը քրիստոնեայ արաբ փոքրամասնութիւններ ունէին, որոնք իրենք զիրենք կողոպտուած կը զգային հրեայ գաղթականներու ժամանումով: Եւ 1922էն սկսեալ, Ռոչիլտի ուղղուած Պալֆուրի նամակէն ետք, Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ կը գտնէր որ Սիոնականութիւնը «Պաղեստինի ընկերային խաղաղութեան պառակտիչ տարր մըն է, ինչպէս նաեւ Պաղեստին բնիկներուն բնական իրաւունքներուն քանդիչը»:

Եւ 1947 Օգոստ. 24ին Լա Քրուայի մէջ, Մայհաքէմ կը յայտարարէր. «Հրեայ Պետութեան մը ստեղծումը պիտի առաջնորդէ կաթողիկէ ազդեցութեան ջնջումին Պաղեստինի մէջ»:

Քիչ առաջ, Պիոս ԺԲ. ընդունած էր Երուսաղէմի մեծ միւֆթիին պատուիրակները եւ Ս. Աթոռը դիւանագիտական յարաբերութիւն ստեղծած Եգիպտոսի հետ: Եւ իսրայէլ – արաբական պատերազմի տաք օրերուն, 1948 Յունիս 12ին, Ֆիկառօ կը գրէր թէ կոչունքի մը ընթացքին, զոր Անդրյորդանանի Ապտալլահ թագաւորը կուտար Երուսաղէմի մէջ, մէկ կողմն էին արաբ զինուորականները, եւ միւս կողմը քրիստոնեայ միաբանութեանց պատրիարքներն ու պետերը: Այս «ընկերութիւնը» լաւ կը շեշտէ Վատիկանի մտահոգութիւնները, ինչ կը վերաբերի Ս. Վայրերուն եւ հոն բնակող միաբանութեանց:

1904ին արդէն, Պիոս Ժ. կ'ըսէր Թէոտոր Հերցի թէ «հաճելի չէ Թուրքերը տեսնել մեր Սուրբ Վայրերուն սեփականատէր, բայց պաշտպանել Հրեաները, բան մըն է զոր չենք կրնար ընել»:

1948 Յունիս 8ին, Վալթէր Էյթան, Իսրայէլի արտաքին գրասենեակի վարիչ, կը գրէր.— «Կաթողիկէ Եկեղեցին կ'ընդդիմանայ որ Ս. Վայրերու պահպանումը Հրեաներուն, բողոքականներուն, օրթոտոքս Յոյներուն եւ մահմետականներուն յանձնուի, ընդդիմութեան այս կարգով, ինչ որ կը նշանակէ թէ մահմետականները, եթէ նոյնիսկ ուզուածները չեն, նուազ առարկելի են Վատիկանի աչքին»:

Իրականին մէջ, Վատիկանի նախընտրած լուծումն է Ս. Վայրերու միջազգայնացումը: Պիոս ԺԲ. երեք կոնդակ նուիրած է այս լուծումը փափաքող: Օսփիսիա քուէստամէն ետք, հրատարակուած 1948 Մայիս 1ին, Պաղեստինի անգլիական հոգատարութեան վերջաւորութենէն երկու շաբաթ առաջ, Ին Մուլթիփլի Սիպուսի մէջ, այնպիսի պահու մը երբ պատերազմը Հրեաներուն ի նպաստ կը դառնայ, Պապը կ'ըսէ.— «Պատեհ կ'ըլլար միջազգային բնոյթ տալ Երուսաղէմի եւ շրջակայքին»:

Վերջապէս, ինչպէս կը շեշտէ Լափիտ, «Իսրայէլի եւ Յորդանանի զինադադարի ստորագրութենէն ետք, որ միջոցներ կը նախատեսէր Սկոպուս լերան, բոլոր Ս. վայրերու եւ մշակութային հիմնարկութեանց մուտքի ազատութեան համար... Պապը 1949 Ապրիլ 15ին, երրորդ կոնդակով մը կը յորդորէր իր զաւակներուն որ «ո'ւր ալ ապրին, բոլոր օրինաւոր միջոցներուն դիմեն համոզելու համար կառավարութիւնները, որ լուծեն այդ հարցը եւ իրաւական կանոնադիր մը շնորհեն Երուսաղէմի եւ իր թշնամիներուն»:

Յորդորը յստակ է եւ պիտի իրագործուի կաթողիկէ երկիրներու քուէներով ՄԱԿի մէջ: 1947ի Նոյեմբեր 29ին արդէն Պաղեստինի բաժանման քուէարկութեան ատեն, ՄԱԿը կը նախատեսէր միջերկիր մը, որ իր մէջն ունէր Երուսաղէմը եւ իր շրջակայքը: Զեղեալ համարուած կացութեան յեղաշրջումով, այդ որոշումը կրկին մէջտեղ դրուեցաւ եւ 1949 Դեկտ. 9ին ՄԱԿը որոշեց Ս. վայրերու միջազգայնացման համար: Այդ բանաձեւը քուէարկուած էր միասնաբար կաթողիկէ եւ համայնավար պետութեանց կողմէ:

Տարօրինակ կրնայ թուիլ որ Եկեղեցին ընդունելէ ետք մահմետական հակակշռութիւնը, այդքան ընդդիմանայ իսրայելեան հակակշռին եւ փափաքի միջազգայնացումը: Քրիստոնեայ հակահրէութիւնը կը մնայ անբաւարար բացատրութիւն մը: Հաւանաբար աւելի երկրային, քաղաքական պատճառներ պէտք է փնտռել:

Տոքթ Հերման Վոս դասախօսութեան մը ընթացքին (1966ին, Երուսաղէմի երրայական Համալսարանը) կ'ըսէ.— «Եթէ համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետք, Իտալիոյ մէջ համայնավար վարչակարգ հաստատուէր — ինչ որ տրամաբանական վարկած մըն էր — Պապը պիտի փորձէր նոր Վատիկան մը հաստատել Երուսաղէմի մէջ: Հոդ է կաթողիկէ Եկեղեցւոյ բացասական դիրքին պատճառներէն մին, 1948ին Իսրայէլի Պետութեան մը ստեղծման առջեւ:

(Շար. - 3)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ ամիս, Երեւանի մէջ կայացաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան ժողովը, ուր քննութեան առնուեցան մանկական գրականութեան ներկայ վիճակին հետ կապուած խնդիրներ:

Էդ. Թոփչեանի բացման խօսքէն ետք, առաջին զեկուցաբերը եղաւ Սաղ. Յարութիւնեան, «Պիոներ» ամսաթերթի խմբագիրը:

— Երախային համար գիրքը այն հիմնական գործօններէն մէկն է, որ կը յղկէ եւ կը կոփէ, կը ձեւաւորէ եւ ուղղութիւն կուտայ անոր նկարագրին:

Սակայն, դժբախտաբար, մեր մանկագիրներէ շատերը գիտակցաբար չափէն ւելի «լուրջ» ձեւով կը գրեն: Այդ է պատճառը, որ գրեթէ անհետացած էարկածային սեռը եւ երբեք գոյութիւն չունի վիպականը: Մինչդեռ երախային համար հերոսականը, անսովորը, խորհրդաւորը, հէքեաթը հաց եւ ջուր է:

Այնուհետեւ զեկուցաբերը կը նշէ, թէ մանկական գրականութիւնը քայլ չի նետեր ժամանակին հետ:

Մանկական գրականութեան ասպարէզին մէջ լաւ աշխատանք կը կատարէ Վ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐԵՔ ԽՐԱՏՆԵՐ

(Հնդկական պատմուածք)

Ճիվանլալ մեռնելիք է: Հո'ն, փսիաթի մը վրայ փռուած է պղինձէ արձանի պէս անշարժ բազուկը երկարելով իր զաւկին կ'ըսէ.

— Պապո'ւ, վերջին փորձ մը կ'ուզեմ ընել: Քանի մը վայրկեանէն, Լոյսի վերածուած պիտի ըլլամ, բայց մեկնելէ առաջ, պէտք է քեզի ըսեմ թէ ի'նչ ժառանդ կը ձգեմ քեզի, որպէսզի կարենաս անարդել քալել քու ճամբէդ: Այս բնակարանէն եւ սին հարստութենէն զատ որ քեզի կը թողում, քեզի պիտի կտակեմ երեք խրատներ, զորս պիտի փոխանցես զաւակներուդ, եթէ Քաման կամենայ որ ունենաս: Մտիկ ըրէ:

— Մտիկ կ'ընեմ, տէ'ր իմ, ո՛հ, հայրիկ, մտիկ կ'ընեմ:

— Ահաւասի'կ: Ամէն ինչ ստեղծուած է գործածուելու համար, ոչինչ ստեղծուած է չարաչար գործածուելու համար. նոյնպէս, ոչինչ ստեղծուեցաւ փճացուելու համար: Միայն երեք բաներ կան, որոնցմէ պէտք է վախնալ, — խաղ, ըմպելի եւ գինի:

Խաղը տէր մըն է որուն ստրուկն ես:
Ըմպելին քու ստրուկդ եւ տէրդ է:
Կինը ստրուկ մըն է որ տէր չունի:

Այսուհանդերձ, շարունակեց Ճիվանլալ, կրնաս այս երեք կիրքերէն իւրաքանչիւրը կիրարկել, բայց հոգ տար որ ցոյց տուած կերպովս կիրարկես: Մտիկ ըրէ:

— Մտիկ կ'ընեմ տէր իմ, ո՛հ, հայրի'կ, մտիկ կ'ընեմ:

— Ահաւասիկ. երբ խաղալու փափաք ունենաս, խաղա', բայց խաղա երկար ատեն. խաղա' մինչեւ որ աչքերուդ ճերմակը կարմրի եւ մինչեւ որ երեսներուդ կարմիրը դեղնի:

— Բայց...

— Ըրէ' ինչ որ կ'ըսեմ, Պապու:

— Պիտի հնազանդիմ. տէ'ր:

— Երբ խմելու փափաք ունենաս, այդ մոլութեան յաղթելու համար, փոխանակ աւելի վատ մոլութեան մը յանձնուելու, խմէ' մինչեւ որ խե'լքդ կորսնցնես, մինչեւ որ ուշաթափ եւ աղազուն գետին փռուիս:

— Հա'յր...

— Հնազանդէ ինծի, Պապու:

— Այդպէս պիտի ընեմ, տէ'ր:

— Երբ զգաս թէ միսդ կը պոռայ, տըկարութեանդ յաղթելու համար, փոխանակ խմելու կամ խաղալու, գնա կին մը գտիր, բայց գնա', զայն գտիր, արթննալէն ժամ մը առաջ, եւ զայն դուն ինքդ արթնցուր: Ըրէ ինչպէս որ կ'ըսեմ, Պապու, եւ մարդոց ամէնէն երջանիկը պիտի ըլլաս եւ մէկ կեանքի մէջ՝ եօթն անդամ պիտի ապրիս:

Անոր վրայ, Ճիվանլալ աւանդեց հոգին եւ անմարմնացաւ:

Օր մը Պապու, իր կեանքին միօրինակութենէն ձանձրացած, ուզեց զուարճանալ: Գնաց, գտաւ իր բարեկամներէն երկուքը եւ յիշելով իր հօրը խօսքերը, երկարօրէն խաղաց, խաղաց մինչեւ որ իր աչքերուն ճերմակը կարմրեցաւ եւ մինչեւ որ իր կարմրած այտերը գունատեցան:

— Ինչպէս, պոռաց, իր ժառանդութեան խոշոր մէկ մասը կորսնցնելէ ետք, ա՞յս էր հօրս սորվեցուցածը: Պիտի զգուշանամ անոր վատ խրատին հետեւելէ:

Եւ Պապու այլեւս չխաղաց:

Մոռնալու համար վիշտը որ իրեն պատճառեր էր իր հարստութեան կորուստը, խմեց արեւակնագոյն թոտտին եւ օդին որ ազիքները դուրս կը հանէ մարդուն փորէն: Խմեց մինչեւ որ խելքը կորսընցուց եւ մինչեւ որ ուշաթափ եւ աղազուն, քնացաւ գետնին վրայ:

Երբ յաջորդ առտուն արթնցաւ, դանեցաւ ինքզինքէն եւ երդուընցաւ ա'լ չխըմել, ինչ որ ալ մտածէր իր հօրը հոգին:

Եւ Պապու այլեւս լռեց:

Սակայն ըմպելին բաներ էր իր մարմնին մէջ եւ հրահրեր էր մարմնային փափաքներ, զորս չկրցաւ մարել, հակառակ իր բոլոր ճիգերուն:

Արդ, զացեր գտեր էր հանրակին մը որուն դեղեցկութիւնը համբաւաւոր էր եւ որ իրիկունը, հնդկեղէգներու շուքին տակ, մէկէ աւելի բանաստեղծներու երազել տուեր էր: Զայն գտաւ խոր քունի մէջ թաղուած, արթնցուց կինը եւ անոր դէմքին վրայ, դունաթափ սնդոյրներու ահռելի ազդեցութիւնը տեսնելով այնքա՛ն պժգաց, որ փախաւ եւ իր տունը ապաստանեցաւ: Ընդմիշտ բուժուած էր խաղէն, ըմպելիքէն եւ կիներէն:

Իր կեանքին մնացեալ մասը անցուց մտածելով խրատներուն վրայ իր հօրը, որուն մէջ կարծեր էր իմաստուն մը գտնել...:

Անանեան: Շահեկան գործեր արտադրած են նաև Խ. Գիւլնազարեան, Խ. Հրաչեան, Յ. Ղուկասեան: Բայց, այնուամենայնիւ, քիչ են այն հեղինակները, որոնք կը զբաղին երախաներու այսօրուան կեանքով:

Պէտք է դիտել տալ, թէ պատմուածքի սեռին մէջ մանկական գրականութիւնը որոշ յաջողութիւններ ունի: Ուրախալի է այն երեւոյթը, որ մանկական գրականութեան մէջ մուտք կը գործեն մանկավարժներ:

Քանակի տեսակէտէն թերեւս մանկական բանաստեղծութեան պակասը չզգացուիր, սակայն իրապէս արժէք ներկայացնողները քիչ են:

Մանկական գրականութեան արձանագրած այս տեղքայլը պէտք է բացատրել անով, որ գրողներէն շատերը նուաստացուցիչ կը նկատեն մանկագիրի կոչումը, իսկ գրականագէտները գրեթէ չեն անդրադառնար նման գիրքերուն: «Հայաստան» հրատարակչութիւնը լիուլի չօգտագործեր իր կարելիութիւնները՝ նոր գիրքեր հրատարակելու գործին մէջ:

Զեկուցումին յաջորդած է միտքերու փոխանակումը: Ընդհանուր յայտարարի բերելով արտայայտուած կարծիքները հետեւեալ եզրակացութեան կը յանգինք. — Հայաստանի մանկական գրականութիւնը պատշաճ բարձրութեան վրայ չի գտնուիր, գրախանութներու մօտ կը պակսին անհրաժեշտ քանակութեամբ գիրքեր, նիւթերը՝ սահմանափակ եւ ժամանակավրէպ են, գիրքերու ձեւաւորումը՝ ներքին եւ արտաքին, լաւ չէ:

ՀՐԱԶԴԱՆ

Հրազդան քաղաքը կարգ մը արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու եւ հանքերու կեդրոն է: Քաղաքը ունի զարգանալու լայն հեռանկար, որովհետեւ շրջանին մէջ կան զանազան հանքեր եւ գիւղատնտեսական հում նիւթերու մեծ պաշարներ: Երկաթի հանքաքարին պաշարները հարուստ են, հետեւաբար կարելի պիտի ըլլայ այս շրջանին մէջ հաստատել արդիւնաբերութեան նոր ճիւղ մը՝ սեւ մետաղագործութիւնը: Նոյնպէս հաստատել կրաղիւսի եւ շինանիւթերու գործարաններ:

Շրջանի գիւղատնտեսութեան մէջ ներկայիս կը դերակշռեն անասնաբուծութիւնը, հացահատիկի տնտեսութիւնը եւ ծըխախոտագործութիւնը: Բնակչութեան ապագայ աճը անհրաժեշտ կը դարձնէ, որ լուրջ ուշադրութեան ենթարկուի շրջանի գիւղատնտեսութեան վիճակը: Արդարեւ, 1958էն մինչեւ 1965, բնակչութիւնը գրեթէ կրկնապատկուեցաւ՝ հասնելով 19 հազարի: Մինչդեռ 1831-1931ին, այլ խօսքով դարու մը ընթացքին, բնակչութեան տարեկան միջին աճը եղած էր 62:

Քաղաքը ներկայիս ունի մշակութային եւ կենցաղային զանազան հաստատութիւններ, որոնք, սակայն, չեն բաւարարեր բնակչութեան պահանջները: Այսպէս, համաձայն սահմանուած նորմերու, իւրաքանչիւր հազար բնակիչին բաժին պէտք է իյնայ 70 տեղ մանկապարտէզներու մէջ, դպրոցներու մէջ՝ 190, իսկ հիւանդանոցներու մէջ 11 մահճակալ, մինչդեռ այդ թիւերը 27, 171 եւ 5 են:

Քաղաքը դեռ ի վիճակի չէ գործ հայթայթելու իր բոլոր աշխատունակ տարրերուն, մասնաւորաբար՝ կիներուն:

Անհրաժեշտ է ընդլայնել գոյութիւն ունեցող ձեռնարկութիւնները եւ հաստատել նորեր:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Յունիսեան ջերմ արեւու առաջին շողերուն հետ, ամէն տարի, դպրոցական յարկերէն ներս, ամավերջի հանդէսներու առիթով կ'ողողուին սրտերը հոգեկան անջնջելի երջանկութեամբ ու յիշատակներով:

Յունիս 18 կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի թիէփոլեան հայելազարդ դահլիճին մէջ, տեղի ունեցաւ փակման հանդէսը:

Հայերու բազմութիւն մը հասած էր Իտալիոյ զանազան քաղաքներէն, ինչպէս նաեւ աշակերտներու ծնողքներէն մաս մը հեռու երկիրներէն, մասնակցելու, եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ վերապրելու իրենց պատանեկութեան ու երիտասարդութեան անցեալ օրերը:

Հանդէսին կը նախագահէր նահանդին Ուսմանց Պետական Վարիչը, ներկայ էին զանազան երկիրներու հիւպատոսները եւ ուրիշ ներկայացուցիչներ:

Հանդէսը բացուեցաւ դպրոցի եւ իտալական քայլերգներով, որմէ ետք խօսք առաւ Տեսուչ Հ. Սերովբէ վրդ. Ադըլեան, իտալերէն լեզուով, եւ պարզեց ներկայ օտար հիւրերուն՝ վարժարանի տարեկան գործունէութիւնն ու անոր մըշակութային, ազգային եւ դաստիարակչական նպատակներն ու կատարած ձեռնարկները: Ապա խանդավառ ու գոհ յայտարարեց, թէ աւարտական դասարանի 11 աշակերտները, բոլորն ալ յաջողութեամբ կ'աւարտէին իրենց դպրոցական այս կարեւոր եւ դժուարին տարին: Ծափահարութիւններու եւ ընդհանուր ուրախութեան այդ պահուն՝ ներկայ ծնողքներուն աչքերը հրճուանքով կը փնտռէին իրենց սիրելի զաւակները, որոնք արդէն բեմին վրայ տեղ բռնած էին, ստանալու համար իրենց վկայականները:

Վկայականներու այս յանձնումին յաջորդեց մրցանակներու բաշխումը, զոր կատարեց ուսումնապետ Հ. Անդրէաս Վ. Ֆոկոլեան:

Հուսկ ուրեմն աւարտական դասարանի աշակերտներէն երկու հոգի, յաջորդաբար կարդացին, իտալերէն եւ հայերէն լեզուներով, հրաժեշտի ուղերձներ, խօսքեր՝ որոնք կը զգացնէին ուրախութեան հետ խառն յուզումի պատճառած տխրութիւնը. տաք բոյնէն բաժնուող, այլեւս եղբայրացած, հոգիներու փոխադարձ հրաժեշտի զգայուն խօսքե՛ր: Դժուար է իսկապէս բաժնուիլ այս յարկէն, ուր մարդ կեանքի առաջին դարունը ապրած է ու երազած ապագան:

Հրաժեշտի այս խօսքերուն իբրեւ կնիք եւ լրումն՝ Տեսուչ Հ. Սերովբէ վրդ. ուղղեց շրջանաւարտներուն իր վերջին յանձնարարականը, որոնց տարիներով հոգն ու դժուարութիւնները, տեսչութեան Հայրերուն աջակցութեամբ, հօր մը յատուկ գորովով ու հասկացողութեամբ կրած էր, հիմա իր դիմաց կը տեսնէր ձեւացած ու հասուն խումբ մը երիտասարդներ, ապագայ յոյսը Հայութեան: Համառօտ ու կուռ խօսքերով՝ ան ուղեց տոգորել անոնց իւրաքանչիւրին սրտին մէջ, թէ ի'նչ պիտի ըլլայ իրենց դիրքը ու առաքելութիւնը՝ կեանքին հանդէպ, եւ իրենց ազգային գոյութեան մէջ. «Կեանքը, ըսաւ, ծառայել է ազգին, դուք ձեզի, եւ համայն մարդկութեան: Ի'նչ տեսակէտով ալ պատրաստուիք այդ ծառայութեան, եւ ընկերութեան մէջ գրաւելիք ձեր դիրքին, դիտնա'ք որ ամէն աստիճան եւ ամէն պաշտօն կեանքին մէջ, ծառայել է անձին կատարելութեան, մերձաւորին բարձրացման եւ Աստուծոյ փառքին: Ուրեմն, եթէ կ'ուզէք քալել նուիրեալներու այս ճամբէն... պատրաստ պէտք է ըլլալ ծառայելու այն բարձր գաղափարականին, քրտնելու եւ կրելու արիաբար...: Գացէ'ք, սիրելինե՛ր, ամէն տեղ, եղէ'ք օգտակար ազգին եւ մարդկութեան... քիչ էք, այո', բայց կը կոչուիք Հա՛յ... եւ «որքան տանջուինք այնքան ենք Հայ», ըսէք Վարուժանին հետ: Այս է պատգամը մեր պատմութեան, այս է յաղթանակը առաքինութեան»:

Պաշտօնական եւ ընտանեկան այս արարողութեան յաջորդեց գրական ու գեղարուեստական բաժինը:

Տոքթ. Արամայիս Սրապեան բեմ բարձրանալով, Ս. Ղազարու կղզիի ողողումէն ներշնչուած, ինքնագիր ոտանաւորը կարդաց, երկրորդ մըն ալ նուիրուած Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 130ամեակին:

Հանդէսին գեղարուեստական մասին հմայքը բերաւ երգչուհի Տիկին Յակինթ Վարդանեան, իր անուշ եւ հմայիչ ձայնով: Երգեց անմահ Կոմիտասէն, ազգային յիշատակներով հարուստ երգեր, ինչպէս նաեւ իտալական դասական բարձր երաժշտութենէն երեւելի կտորներ, արժանանալով ջերմ գնահատանքի:

Հանդէսի ընթացքին կատարուեցան արտասանութիւններ հայերէն, իտալերէն, Ֆրանսերէն, անգլերէն լեզուներով:

Դպրոցի խմբերգը «Իմ հեռաւոր Հայրենիք»ով (Գ. Մ. Ալէմշահ) մեծ խանդավառութեան մէջ փակեց հանդէսը:

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Սեբաստիոյ նահանդային Մուրատ Ուսումնացիրաց Միութեան տարեկան հացկերոյթը, կոկիկ բազմութեան մը մասնակցութեամբ, տեղի ունեցաւ 18 Յունիսին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Նախագահն էր Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան, որ իր ճառին մէջ վերլուծական ճամբով եւ պատմական դէպքերու ու դէմքերու յիշատակումով բնորոշեց մեր ժողովուրդին հիմնական առաքելութիւնը եւ, մանաւանդ, գոյատեւման կամքը, ապրելու վճռականութիւնը:

Հուսկ ուրեմն դրուատեց Մուրատ Ուսումնասիրացի ազգօգուտ գործը՝ գրեթէ երկու տասնամեակներէ ի վեր:

Խօսք տրուեցաւ Ժիրայր Միրիճեանի, որ յայտնեց այն միտքը թէ՝ հայ ժողովուրդի կենսունակութեան գաղտնիքը պէտք է փնտռել այն երեւյթին մէջ որ ամէն ժամանակ եւ գրեթէ ամէն վայրի մէջ տուած է մտքի, սրտի եւ բազուկի տիտաններ: Սեբաստիան ունեցաւ իր երրորդութիւնը՝ Մխիթար Աբբայ, դանիէլ Վարուժան եւ Մուրատ:

Խօսք տրուեցաւ նոյնպէս Եղիազար Մինասեանի, որ մանրամասն կերպով նկարագրեց Մուրատի փախուստը Սեբաստիայէն:

Յուշեր պատմեց Մուրատի զինակիցներէն եւ Անդրանիկի զինուորներէն Արմենակ Միքայէլեան:

Յարութիւն Շիրվանեանի սեղանապետութեան ներքեւ գործադրուեցաւ գեղարուեստական շատ յաջող բաժինը:

Միրիճան Շիրվանեան եւ Շմաւոն Պալեան մէջ ընդ մէջ նուագեցին ժողովրդական, յեղափոխական երգեր:

Դպրոցասէրի սանուհիներէն Մարի Տօնիկեան եւ Թագուհի Տօնիկեան շատ յաջող արտասանութիւններ ըրին:

Հայր Լեւոնեան երգեց Կոմիտասի գեղջկական երգերէն քանի մը հատ: Դերասան Գրիգոր Խաչերեան զուարճախօսութիւններով համեմեց օրուան գեղարուեստական բաժինը: Ղազար Դանիէլեան Մուրատին նուիրած իր ոտանաւորները կարդաց, իսկ Արմենակ Կարապետեան մեծ յեղափոխականին նուիրուած երգ մը երգեց:

Հայկական տաք եւ խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր այդ օր: Ամէն ոք գոհ մնաց:

Վ. Գ. ԵՐԱՆՈՍԵԱՆ

Ադրիականի այս օտար, հիւրասէր ափերուն վրայ, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ կապոյտ եւ արեւոտ երկնքին տակ ծաղկող Հայութիւնը՝ առիթն ունեցաւ վայելելու հայկ. մթնոլորտը, ու լսելու հազարումէկ ձեւերով եւ արտայայտութեամբ անոր արեւահամ բառը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Եւ Արիսթօ ոտքի ելլելով դրանը կողմը քալեց:

Բայց Վիտօք գոչեց.

— Պարոն մարքիզ, կրնա՞մ իմ կարգիս խօսք մըն ալ ես ընել:

— Ինչո՞ւ չէ, պատասխանեց ազնուական ասպատակը իր խօսակիցին քովը դառնալով:

— Դուք ինծի ցաւ յայտնեցիք որ ձեր ընկերը չեմ եղած, ձեզի չեմ միացած եւ ոճրագործ մը չեմ եղած, այնպէս չէ՞, իսկ ես ալ ցաւով կը տեսնեմ որ դուք ալ պարկեշտ մարդ մը չէք եղած...: Օ՛հ, որքան մեծ մարդ մը պիտի ըլլայիք եթէ ընկերութեան ճամբան բռնած ըլլայիք..: Ձեր այդ հանճարովը մեծ գործեր պիտի կատարէիք...:

— Շատ շնորհակալ եմ, պարոն Վիտօք, պակաս մի ըլլաք:

— Բայց տակաւին ուշ մնացած չէք եւ կրնաք փոխել ձեր ճամբան:

— Չհասկցայ ըսածնիդ:

— Պարոն Ռոշ Պերնար, խօսք առաւ ապահովութեան տեսուչը: Ձեր անունին, ձեր ազնուական ծնունդին եւ ձեր խելացութեան շնորհիւ ընկերութեան մէջ նախանձելի դիրք մը գրաւած էք: Կոմս Արթուայի պաշտպանեալն էք...: Քիչ մը առաջ սա լրագրին մէջ կարդացի որ մօտ օրերս նորին վեհափառութեան մօտ բարձրը պաշտօնի մը պիտի կոչուիք:

— Ճիշդ է:

— Ինչո՞ւ ուրեմն նորէն նոյն ոճրագործը կ'ուզէք մնալ: Ինչո՞ւ Արեւորդիներու խմբակը մնայուն կ'ուզէք պահել: Այո', քիչ մը առաջ ըսիք, փառասիրական մեծ ախորժակ մը ունիք... կրնայ ըլլալ... բայց ինչո՞ւ միշտ բախտախընդրութիւններու եւ եղերական ողբալի գործողութիւններու մէջ մխրճուիլ եւ ենթակայ մնալ ամէն վայրկեան վախի ու վտանգի...:

— Այս կէտին մէջ բացարձակապէս իրաւունք ունիք, ըսաւ Ռոշ Պերնար մարքիզը այս անգամ ինքնաբերաբար:

— Օր մը պիտի գայ որ շատ պիտի ցաւիք եւ պիտի զղջաք ըրածներնուդ վրայ, բայց այլեւս ուշ մնացած պիտի ըլլաք, եւ անանկ մը բռնուած պիտի ըլլաք ոճիրին թունաւոր ճիրաններէն որ, այլեւս անկարելի պիտի ըլլայ ինքզինքնիդ ազատելը: Օ՛հ, ո՛չ, չի կրնար ըլլալ, չի կրնար ըլլալ, ձեր երակներուն մէջ ազնուականի արիւնն է որ կ'եռայ եւ չի կրնար ըլլալ որ մէկ օրէն միւսը ինքզինքնուդ չգաք եւ ըրածներնուդ վրայ չզըղջաք...: Մարքի՛զ, զգուշացէ՛ք, այդ օրը շա՛տ ուշ մնացած պիտի ըլլաք...:

Արիսթօ թէպէտ ուսերը ցնցեց ի նշան արհամարհանքի, բայց դէմքէն յայտնի կ'ըլլար իր ներքին խռովութիւնը: Վիտօքի յուզիչ ու ազդու խօսքերը խոր տպաւորութիւն թողած էին անոր վրայ, եւ այդ քարակերտ սիրտը կարծես թէ ներքնապէս կակուղցած ու դողդղալ սկսած էր...:

Տարիներէ ի վեր առաջին անգամն էր որ ազնուականի ասպատակը, մարքիզ Պերնար քարասիրտ ոճրագործը, իր մթնցած ու խաւարապատ հոգիին ալքերուն մէջ կուրօրէն կը խարխափէր: Առանց երեսէն իր հոգւոյն խորը տեղի ունեցող ալեկոծութիւնը բոլորովին յայտնի ընելու, պահ մը անշարժացած, աչքերը ինքնաբերաբար դէպի անհունը ուղղած, մտախռով ու սեւեռաբիբ, կարծես ելեկտրական հոսանքէ մը ակամայօրէն ազդուած ըլլար, եղած տեղը արձանացած մնաց եւ դիտեց իր հոգիին ու սրտին ածխացումը:

Ի՞նչ տեղի կ'ունենար արդեօք այդ ոճիրի թագաւորին ներաշխարհին մէջ... ատիկա Աստուած միայն գիտէր...:

Բայց Վիտօք այս առիթէն օգտուելով, այնպիսի շեշտով մը որուն մէջ իր հոգիին ամենական անկեղծութիւնը դրած էր, ըսաւ.

— Մարքիզ, դո՛ւք ալ կը տեսնէք որ իրաւունք ունիմ...: Այո', անշուշտ պիտի չխոստովանիք ձեր հոգիին մէջ տեղի ունեցող փոթորիկը, բայց ես ձեր երեսէն ամէն բան կը կարդամ...: Հայր մըն եմ ես եւ կ'աղաչեմ ձեզի...: Ինծի վերադարձուցէք զաւակներս, կամ անոնց ո՞ւր գտնուիլը ու ի՞նչ ըլլալը ըսէք ինծի, եւ կ'երդնում որ ձեր ով ըլլալը մէջտեղ պիտի չհանեմ, այլ ընդհակառակն պիտի օգնեմ ձեզի որ այս դժոխքէն դուրս ելլէք...:

Արիսթօ, հայրական այս սրտաբուխ աղաղակին չկարենալով դիմանալ, խռովութեան մատնուած՝ լռեց:

Ո՞վ գիտէր թէ այդ ոճիրի թագաւորին սիրտը պիտի չկակուղնար հօր մը թախանձանքին առջեւ:

Ճակտին խորշոմները, շրթունքներուն կարկամած ըլլալը, աչքերուն կէտի մը վրայ պաղած ըլլալը, քիթին ռունգերուն թրթռալը եւ դէմքին դեղնութիւնը իր ներքին կռիւը կը մատնէին:

Մեծանուն գաղտնի ոստիկանը տեսնելով անոր արտաքինը որ ներքինը կը մատնէր, այնպէս կարծեց թէ հարուածը ճիշդ ժամանակին տուած էր եւ թէ այդ վտանգաւոր ստահակը այս անգամ տեղի պիտի տար:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի, Վարդավառ է։ Տօն պայծառատեսութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բաղմաձայն պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

Սերովբէ Արք· Մանուկեան

Սկիզբը ժամերգութեանց ժամը 8,30ին։ Պատարագ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, 3 Յուլիս, Յիշատակ ի մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պիտի մատուցուի պատարագ։

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, Վարդավառի առթիւ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վահէ վրդ· Իգնատիոսեան։

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին։

Կիրակի (Յուլիս 2) առաւօտ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն թշնամիի ձեռքով մեր հայրենի հողերուն վրայ, ինկած 1915ի Վարդավառէն սկսեալ։

Ցերեկին ժամը 13,30ին ճաշ, Մշակոյթի Տան մէջ։ Մասնակցութիւն 15 Ֆր·։

ԼԻՈՆ·— Ս· ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարդավառի տօնին եւ եկեղեցւոյն օծման չորրորդ տարեդարձի առթիւ, Լիոնի Ս·Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ· Վրդ· Սահակեան։

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, եւ կեղեցւոյ հնգաձօր, Պ· Կ· Յակոբեանի ծնողաց հոգիներուն ի յիշատակ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

2 Յուլիս կիրակի, տօն է Վարդավառի պայծառակերպութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Պատարագ կը մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

որ կը բացատրէ իր քարոզով՝ օրուան տօնին խորհուրդն ու իմաստը։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաճեռնութեամբ Սէնթ – Էթիէնի Հայ Սզ· Միութեան, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ս· Աստուածայնայ մատուռը, 6 Ռիւ Ֆրանշ–Ամիթիէ։

Կը նախագահէ ՏՈՒՔ· ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Կը խօսի Վ· Վ· ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ Օրուան հրատապ հարցեր։

Միքերու փոխանակութիւն։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի մանուկներուն Ա· խումբի բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Ուրբաթ 30 Յունիս, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարարապետ մը, ճաշարանի համար 14րդ թաղամասը։

Լաւ վկայականներով։

Դրել «Ծառաջ»ի վարչութեան։

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Գրասենեակը բացառապար զոց է այս Շաբաթ՝ (24 Յունիս) կէսօրէ ետք։

Սակայն բաց պիտի ըլլայ

Հինգշաբթի՝ 29 Յունիս ժամը 17էն 20

Ուրբաթ՝ 30 Յունիս ժամը 17էն 20

Շաբաթ՝ Յուլիս 1 ժամը 15էն 20։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կապոյտ Խաչի ընկերուհիները Հարկէեան, Մահմուրեան (Լիոն), Քէօսէեան եւ Վարժապետեան (Մարսէյլ) յիսուն Ֆ· կը նուիրեն « Ծառաջ »ին, իմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ։

ՓՕՓ 4

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Շաբաթ (Յուլիս 1) ժամը 21էն սկսեալ

Համալսարանական Ոստան

(Cité Universitaire)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

57, Bd. Jourdan — Paris (14e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ)։ Անձրեւի պարագային Ա· Ահարոնեան ակումբը։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է կահաւորուած սենեակ մը առանձին անձի մը համար խոհանոցի յարմարութիւն եւ տուշ։

Դիմել Տիկին Աղնիւ Սէֆէրեանի

12, Place d'Anvers, PARIS (9e)

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ· ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ· Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

34ՐԴ ՏԱՐԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ·— Բժշկութիւն... բանաստեղծութեամբ (ԽՄԲ·)։ Օդ կլլել (ՏՈՒԲ· ԱԶԱՏԱՆԻ)։ Նիհարնալ կայ, նիհարնալ ալ կայ, — մտային ախորժաթափութիւն, Սայմընդի հիւանդութիւն ՏՈՒԲ· ՊՈՒՌԱ։ Երկարակեցութեան մասին (Ա· ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ)։ Երախայի մը կեանքին առաջին վեց ամիսները (ՏՈՒԲ· ՄԵՆԾ–ՀԱՅՐԻԿ)։ Ցղութեան նպաստաւոր դերը կնոջ կազմին վրայ (ՏՈՒԲ· ԿԷՕՐ-ԿԻՈՒ)։ Հիւլէական ռումբերու մասին (ՄԵՏԻՒԻՒՍ)։ Սրտի կաթուած (ՏՈՒԲ· ԱՇՃԵԱՆ)։ Սննդառութիւնը մարսողական հիւանդութեանց ընթացքին (ՏՈՒԲ· ԲԱՄՊՈՒՃԵԱՆ)։ Տիկինը բժիշկի չ'երթար (Ե· ԱՐՄԷՆ)։ Կը դիմեն... դեղագործի եւ ոչ բժիշկի (ՔԱՂՀԱՆ)։ Էկզեման բուժելի է (ՏՈՒԲ· ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ)։ Արագած (Ս· ՏԱՐՕՆՑԻ)։ Ուշադրութիւն ձեր զաւկին աչքերուն (ՏՈՒԲ· ԼՕՊՈՒԻ)։ Վիրաբուժական գործողութիւն սրտի վրայ (Ք·)։ Միսը ո՞րքան օգտակար է (ՏՈՒԲ· ՍԵՐՈՐԵԱՆ)։ Ծխեցէք... բժիշկին եւ տէրտէրին երթալու համար (Ե·)։ Մարդոց թիւը աշխարհի վրայ։

Բաժանորդագրութեան պայմանները են ։—

ՀԱՑ – ԲՈՑԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար ։

Հատուածառ չի ծախուիր ։

Դիմել խմբագրին անունով, «Ծառաջ»ի խմբագրատան հասցէով ։

Ch. Aïvazian chez HARATCH

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐԻՒՆՈՑ ԷՋԵՐ

Գին 15 փր·

Հեղ· ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ակաճատեսի վկայութիւններ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

(Գին 2 փր·)

Կը գտնուին

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅԵՐԻԿԵԱՆ

13, Rue des Dominicaines, MARSEILLE

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières

Tél. : 733-11-00

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 15ին եկեղեցիին սրահը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին։

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՍԹԱՆՑ

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեկնում Յուլիս 8, վերադարձ Յուլ· 9

Անդամները կը հաւաքուին Շաբաթ (Յուլիս 8) առաւօտ ժամը 7,30ին Մէթրօ Շաթօ տը Վէնէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ

Մեկնում դէպի Մօպէօժ, անցնելով Լաննէի, Մօ, Վիլերքոթըրէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն (ճաշ ճամբու ընթացքին) եւ ժամանում Մօպէօժ, ուր ներկայ կ'ըլլաք «Գարեկուրի Տօն»ին։

Ճամբորդութիւնը կը չարունակուի դէպի Պրիւսէլ, կարճ այցելութիւն, ապա դէպի Կանտ եւ Պրիւժ։ Այցելութիւն քաղաքին եւ կայք հանգստաւէտ պանդոկ մը։

Ճաշէն ետք պտոյտ լուսաւորուած քաղաքին մէջ։

Կիրակի կանուխ մեկնում դէպի Օսթանտ։ Հանգիստ ծովափը, լոդանք եւ խաղեր։ Ճաշ ծովեզերեայ ճաշարանի մը մէջ։

Մեկնում ժամը 17ին դէպի Փարիզ։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐԱՆՔ

Դիմել ժամը 15էն 19ը։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէին ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները երկուշաբթի դիշեր (3 Յուլիս), ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէին ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Շաբաթ դիշեր (1 Յուլիս) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԵՍԻՆ·— Հ· Ց· Դ· Կոմիտէի անդամական ընդհ· ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆ·— Հ· Ց· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20։30ին սովորական հաւաքատեղին։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Հայ Սզ· Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս կիրակի, փոն Թէվիլէի պաղ աղբիւրին եղերքը, Պ· Հ· Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ։

Կը խնդրուի Հայկ· Միութիւններէն նկատի ունենալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախմբերդ· Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ – Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ կեդր· Վարչութեան։

Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Ֆոքրկուլի մէջ (Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրի ընդարձակ պարտէզին մէջ) Սեպթէմբէն երկու կայարան հեռ, աջի վրայ։ Քանըպիէռի 87 թիւին առջեւէն առնել Սաթափ օթոբառը։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Երգ, նուագ, արտասանութիւն

Թրագօշ կը ներկայացնէ

«Ամբակումի աղջիկտեսը»

Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ·	միջին 1/4 սիւնակ
ՀՈՓԵՀԱՆԴԻՍՍ	25 Ֆ·	միջին 1/8 սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ։ ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ՊՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԱՊԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ ամսուան հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 29 JUIN 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — 10948 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.948

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(Ճէվտէթ Սունայի այցելութեան առթիւ)

Բ.

Հնգամեայ ծրագրի գլխաւոր առաջադրութիւններն էին ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան զարգացումը, ճամբաներու շինութիւնը, տնտեսական կայունութեան ապահովումը, ազգային արտադրութեան աճումը տարեկան եօթը տոկոս համեմատութեամբ, հինգ տարուան մէջ հասնելու համար հարիւրին քառասունի:

Իւրաքանչիւր ճիւղի համար որոշ տոկոս նախատեսուած էր:

Հրատարակուած վիճակագրութեան համաձայն, ճարտարարուեստի մարզին մէջ երկրագործականէն աւելի նուաճումներ կատարուած են: Պատճառը անհատական դրամագլուխի մեծ չափով օգտագործումն է այդ ճիւղին մէջ:

Պետութիւնը իր միջոցներով չի հասնիր իրագործելու ծրագրուած ընկերային բարենորոգումները, ինչպէս գիւղերը ելեկտրականութեամբ, ջուրով եւ հաղորդակցութեան ճամբաներով օժտելու գործը, որ մեծ դրամագլուխի կը կարօտի: Անհատական դրամագլուխը կարելի չէ օգտագործել այս ճիւղերուն մէջ, որոնք շահ չեն ապահովեր:

Թուրքիոյ 36·663 գիւղերուն վրայ ելեկտրականութիւն ունին 1·117ը միայն: Ջուրի խնդիրը աւելի ողբալի վիճակ մը կը ներկայացնէ: 342 գիւղեր միայն խողովակներով ջուր կը ստանան: Մնացեալները իրենց ջուրը կ'առնեն հասարակաց աղբիւրներէ, 390 գիւղեր ալ ունին արթեզեան ջրհորներ:

Պետութիւնը իր հնգամեայ ծրագրի իրագործման համար անհրաժեշտ գումարները պէտք է ճարէր երկու աղբիւրներէ, — ներքին եւ արտաքին, — տուրք եւ փոխառութիւն:

Նախատեսուած էր տարեկան 10,8 առ հարիւր յաւելում կատարել տուրքերու վրայ՝ հինգ տարուան ընթացքին: Այս ծրագիրը չէ յաջողած, ինչպէս ցոյց կու տայ հրատարակուած վիճակագրութիւնը:

Իշխանութեան գլուխ գտնուող կառավարութիւնները չեն համարձակիր տուրքերը աւելցնել ժողովուրդի դժգոհութեան տեղի չտալու համար:

Վերջին տարիներու ընթացքին մեծ թիւով թուրք գործաւորներ գացած են Գերմանիա, Պելժիա եւ Հոլանտա՝ աշխատելու համար, գործ չգտնելով երկրին մէջ:

Գերմանիոյ թուրք գործաւորները երկիր դրկած են 1964ին ինը միլիոն տոլար, 1965ին 70 միլիոն եւ 1966ին 115 միլիոն: Այս տարուան համար կը յուսացուի 150 միլիոն տոլար:

Սակայն տնտեսական ընդհանուր տագնապին պատճառաւ Գերմանիոյ մէջ ալ անգործութիւնը ծայր տուած է եւ հազարաւոր թուրք գործաւորներ իրենց տուները դարձած են:

Կառավարութիւնը կը քաջալերէր գործաւորները, որ տոլար զրկեն թրքական դրամատանց միջոցաւ եւ փոխանակ 9,02 թրքական լիրայի պաշտօնական սակին 11,43 լիրայի կը գնէր տոլարը:

Բացի դրամէն, թուրք գործաւորները ամէն անգամ, որ արձակուրդով երկիր կ'երթան, իրենց հետ կը տանին ձայնասփիւռի, հեռատեսիլի եւ այլ տնական գործածութեան յատուկ գործիքներ, նոյնիսկ զէնքեր ու ռազմանիւթեր:

Յաճախ նաեւ գերմանական հինգ-վեց ինքնաշարժներու կարաւաններով ամէն տեսակ ապրանք կը ներմուծեն Թուրքիա, անշուշտ սեւ շուկայի գինով ծախելու համար զանոնք:

Մոնտի թղթակիցը կ'ըսէ թէ երկիր վերադարձող թուրք գործաւորները փոխանակ իրենց գիւղերը երթալու եւ Եւրոպայի մէջ իրենց սորվածները գիւղերու բարգաւաճման համար օգտագործելու, կը նախընտրեն բնակիլ Պոլսոյ, Անգարայի եւ Իզմիրի արուարձաններուն մէջ, իբրեւ «նոր-քաղաքացի»ներ:

Ներածումի եւ արտածումի առեւտրական հաշուեկշռին մէջ Թուրքիա միշտ պարտքի տակ է մնացած հնգամեայ ծրագրի սկիզբէն մինչեւ վերջ:

Մերձաւոր Արեւելքի վերջին տագնապին առթիւ Թուրքերը բացէ ի բաց դիրք բռնեցին ի նպաստ կրօնակից Արաբներուն: Զանաքքալէի մէջ ցոյցեր կատարուեցան Հրեաներու դէմ՝ «ա լա Թուրքա» սպառնալիքներով:

Ազգաժողովին մէջ երեսփոխան Մէվլուտ Եըլտըզ Հրեաները իսլամութեան եւ Թրքութեան թշնամի յայտարարելէ ետք ըսած է. «Եբրայական խորհրդարանին մէջ կը գտնէք քարտէս մը, ուր գըրուած է՝ Նեղոսէն մինչեւ Եփրատ» ու աւելցուցած է.

« Գիտէի՞ք թէ Թուրքիոյ 3800 ներածող եւ արտածող վաճառականներու 3500ը Հրեաներ են: Ո՞վ կրնայ երաշխաւորել, որ Թուրքիոյ տնտեսութիւնը հակակշռող Հրեան օր մըն ալ մեր հայրենիքին վրայ պիտի չյառէ իր աչքերը»: (Մարմարա», 11 Յունիս 1967):

Ժիւլիէն լը Մուան տնտեսական կացութեան տխուր պատկերը ներկայացնելէ ետք կը գրէ. «Կարելի չէ եզրակացնել, որ Թուրքիա դէպի ետ կ'երթայ: Ոչ ոք պարկեշտօրէն կրնայ ըսել, որ ամբողջ երկրին մէջ միջին հաշուով աւելի լաւ չեն ապրիր այսօր քան քսան տարի առաջ, հակառակ «արեւելեան» կարգ մը մասնաւորապէս ոչ նպաստաւորեալ շրջաններու մէջ տիրող թշուառութեան: Թուանշանները կը հաստատեն այս տպաւորութիւնը»:

«Արեւելեան» ըսած շրջանը Թրքահայաստանն է, որ լքուած է իր վիճակին եւ կը տուայտի թշուառութեան մէջ:

«Մեր հայրենիք թշուառ անտէր»:

Հնգամեայ ծրագրի նպատակներէն մէկն ալ էր հաւասարութիւն ստեղծել ապրուստի մակարդակի մարզին մէջ: Ա՛յս ալ չէ իրագործուած: Մէկ կողմը կը տեսնէք հարստութիւն, միւս կողմը թշուառութիւն: Ամերիկեան մեծ կառքերու կողքին՝ գոմէշի կառքեր, մինի-ժիւփերու կողքին փաթաթուող չարշաֆներ, տարօրինակ, երբեմն զայրացնող, յաճախ յուսահատեցուցիչ խառնուրդներ:

Հասոյթի աղբիւր մըն է զբօսաշրջիկութիւնը: 1966ին այս գլուխէն մուտք եղած է 13 միլիոն տոլարէն պակաս գումար մը:

Սակայն միւս կողմէ դէպի Մէքքէ ուխտագնացութիւնը կ'աւելնայ: Կառավարութիւնը իւրաքանչիւր ուխտաւորի կը ծախէ երկու հարիւր տոլար՝ 13,50 լիրայի հաշուով, այսինքն պաշտօնական գինէն 50 առ հարիւր աւելի սուղ: Հետեւանքը ա՛յն կ'ըլլայ, որ պետական դանձը կը զրկուի օտար դրամէ:

Ահա՛ Թուրքիան ինչպէս որ է այն պահուն՝ երբ զօր. Ճէվտէթ Սունայ իբրեւ պաշտօնական հիւր կ'այցելէ այս երկիրը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ ՇԱԲԱԹ

ՍՈՒՆԱՅԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Վերադարձի ճամբուն վրայ, Կոսիգին Փարիզէն պիտի անցնի, տեսակցութիւն մը եւս ունենալու համար Նախագահ տը Կոլի հետ, որու պիտի պարզէ հաւանաբար Ճոնսընի հետ ունեցած խօսակցութեանց արդիւնքը:

Մինչ այդ Կոսիգին «բացատրութիւններ» կուտայ Քասթրոյի, մէկ օր ալ հանդիստ ընելով:

Շահեկան է նաեւ խորհրդաւոր տեսակցութեան մը լուրը Խրուշչեւի հետ, զոր ամերիկեան հեռատեսիլի Էն. Պի. Սի. կայանը ձեռք ձգած է: Պայմանները գաղտնի կը պահուին: Կ'ըսուի թէ խորհրդային նախկին վարչապետին յայտարարութիւնները եղած են Մարտին: Ըստ այդ «փաստաթուղթերուն» եւ անշուշտ ըստ Խրուշչեւի, 1959ին Մաօ ըսած է Խրուշչեւի.— «Ընկեր Խրուշչեւ, դուք Ամերիկացիներուն զինուորական գործողութեանց ձեռնարկելը ստիպեցէք, ես ձեզի կուտամ որքան որ ուզէք մարդ, հարիւր զօրաբաժին, երկու հարիւր զօրաբաժին, հազար...»:

Բայց Խրուշչեւ ոչ միայն մերժած է, այլեւ մերժած է հիւլէական զէնք հայթայթել Չինաստանի ինչպէս կ'ուզէր Մաօ Ցէ Թունկ: Խրուշչեւ շատ կը խօսի նաեւ այն դերին մասին զոր խաղացած է 1962ին, Քուպայի հրթիռներու խնդրին առթիւ: Այդ տագնապը, ըստ իրեն, խորհրդային յաղթանակով վերջացած է: Իր բացատրութեամբ պէտք էր արգիլել որ Միացեալ Նահանգները Քուպայի վրայ յարձակին: Եւ այդ նպատակին հասան.— «Թերեւս պէտք չէ ընէինք, բայց եթէ հրթիռները չըլլայի՞ն, Քուպան գոյութիւն կ'ունենա՞ր այսօր: Ոչ, քանդուած կ'ըլլար եւ եթէ ճիշդ է այդ, այդ կը նշանակէ որ իրաւունք ունէինք մեր հրթիռները տանելու Մեր նպատակն էր փրկել Քուպան եւ Քուպան փրկուեցաւ:

×

Ողջոյնի խօսքին մէջ, զոր ուղղեց Օրլի Սունայի, Նախագահ տը Կոլ շեշտեց.— «Բարի եկաք Ֆրանսա, ուր ներկայացուցիչն էք շատ ազնուական, շատ քաջ եւ շատ հին երկրի մը, որ մեծ դեր խաղաց աշխարհի ճակատագրին մէջ»:

Սունայ յայտնած է թէ շատ գոհ է Ֆրանսա ըլլալուն, ուր ինքզինքը բնաւ օտար չի զգար:

Էլիզէի ճաշին արտասանած բաժակաճառին մէջ, Նախագահ տը Կոլ ակնարկելով միջազգային քաղաքականութեան, ըսած է ի մէջ այլոց, ոգեկոչելով Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւնները ամրապնդելու պատճառները.— « Մէկն ու միւսը, արդարեւ, անհրաժեշտ կը նկատեն իւրաքանչիւր ժողովուրդի իրաւունքը իր ճակատագիրը տնօրինելու: Արդ, միակ ձեւը չէ՞ կարգադրելու Վիէթնամի ողբերգութիւնը ուր կայ օտար միջամտութիւն մը, Կիպրոսի հարցը, ուր ոչ մէկ բան արգելք պէտք է ըլլայ որ անոնք որ Թուրք են Թուրք մնան եւ անոնք որ Յոյն են Յոյն մնան, Միջին Արեւելքի տագնապը, զոր անլուծելի կը դարձընեն թէ Իսրայէլի վրայ ծանրացող բնաջնջումի սպառնալիքը, հողերու գրաւումը եւ արաբ ժողովուրդներու արտաքսումը զինուորական նուաճումի համար եւ վերջապէս տեղւոյն վրայ ծագած կիրքերը Ուոշինկթընի, Մոսկուայի եւ Փեքինի տիրապետող եւ ընդդիմադիր փառամոլութեան պատճառաւ»:

Նախագահ Սունայ Զորեքշաբթի օր, թրքական դեսպանատան մէջ կ'ընդունէր թուրք համայնքը, որու անդամները, պարտէին ներկայանալ իրենց անցագրով կամ ինքնութեան թուղթով:

× Սունայի այցելութեան առթիւ, կը յիշուի թէ երիտասարդութենէն լաւ մագլցող մը եղած է, որ կը սիրէր բարձրանալ Արարատի կողերէն վեր կամ Պինկէօլի լեռներէն «հազար լիճերու» շրջանին մէջ:

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Փաստաբանապետ Ալպէր Պրիւնուա մամուլի ասուլիս մը տուաւ առջի օր, յայտնելու համար թէ Յուլիս 10էն 14 Փարիզի Արդարութեան Պալատին մէջ եւ Արդարութեան նախարարին հովանաւորութեան ներքեւ, կը դումարուի ցեղասպանութեան նախազգուշութեան համագումարը:

Կազմակերպիչ մարմինն է «Ոճրային նախազգուշութեան միջազգային ընկերութիւնը», գործակցութեամբ «Մտային առողջութեան համաշխարհային Դաշնակցութեան», «Համաշխարհային իրաւունքի զարգացման Ընկերութեան» եւ «Մտային առողջապահութեան Ֆրանսական Լիկային»:

Բժշկական ակադեմիայի անդամ Փրոֆ. Պարիւքի ղեկավարութեան տակ, այս համագումարը պիտի համախմբէ աչքառու իրաւագէտներ, բժիշկներ, փիլիսոփաներ, փաստաբաններ՝ եկած զանազան երկիրներէ՝ Գերմանիա, Պելժիա, Պրազիլ, Սպանիա, Լիբանան, Մեքսիքա, Ռումանիա, Շուէտ, Զուիցերիա, Լեհաստան, Թունուզ, Եուկոսլաւիա, Մեծն Բրիտանիա, Աւստրիա, Վենեցուելա:

(ԽՄԲ.— Ինչպէս մեր ընթերցողները կը տեսնեն, բացակայ է բուն մասնագէտը):

Փաստաբանապետ Պրիւնուա յայտնեց թէ այս համագումարը որոշուած էր երկու տարի առաջ: Զուտ գիտական համագումար մըն է, այլ խօսքով առանց որեւէ քաղաքական բնոյթի բայց վիճաբանութիւնները պիտի չկեդրոնանան միայն Պատմութեան եւ իրաւունքի մարզին մէջ: Լայն տեղ պիտի տան նաեւ հոգեբանութեան, ընկերաբանութեան, մանկավարժութեան, որոնց մասին պիտի խօսին ձեռնհաս մասնագէտներ: Ասկէ անկախ, այս աշխատանքները տեսակ մը նախաբանը պիտի ըլլան անոնց որոնք պիտի սկսին գալ տարի ՄԱԿի մէջ: Արդարեւ 1968ը մարդկային իրաւանց միջազգային տարի հռչակուած է:

Միջազգային երկու բանաձեւեր կը դատապարտեն ցեղասպանութիւնը:

1946 Դեկտ. 11ին ՄԱԿի ընդհ. ժողովին քուէարկած բանաձեւը:

1948 Դեկտ. 9ի Ցեղասպանութեան միջազգային պայմանագրութիւնը:

Բայց որպէսզի մարդոց իրաւունքի այս ոճիրը վերջնապէս արմատախիլ ըլլայ, հետազօտութիւնները եւ վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին: Այս համագումարը պիտի ուսումնասիրէ ուրեմն ցեղասպանութեան պատմութիւնը, իրաւունքը եւ ցեղասպանութիւնը, ցեղասպանութեան բարոյախօսութիւնը, ցեղասպանութեան փիլիսոփայութիւնը, ցեղասպանութեան դատական պատիժը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտօնաթերթը Զորեքշաբթի օրուան թիւին մէջ հրովարտակով մը կը նուիրագործէ Երուսաղէմի «վերամիացումը» որ կը դառնայ Իսրայէլի մայրաքաղաքը:

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

(ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Բ.

21 Ապրիլ 1919·— Ալի Ֆուատ Անգարա կ'երթայ 24րդ զօրաբաժինով, երբ Անգարայի մէջ կը ձերբակալուէին Դաշնակիցներու կողմէ թուրք ջարդարարները (էջ 49):

7 Մայիս 1919·— Երբ վարչապետ Ֆէրիտ փաշա, «Սէրքլը տ'Օրիան»ի մէջ փոքէր կը խաղար, նախարար Մէհմէտ Ալի պէյը, վարպետ ձեւով մը Մուսթաֆա Քէմալին 9րդ բանակի քննիչութեան իրաւասութիւնը ստորագրել կուտայ անոր («Միլլի Միւճատէլէ Հաթքրալարը», էջ 63):

14 Մայիս 1919·— Մուսթաֆա Քէմալ կը ներկայանայ թագաւոր Վահիտէտտինի, եւ թագաւորը անոր կը յանձնարարէ ձեռք առնել ամէն միջոց արգիլելու համար Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի կազմութիւնը:

19 Մայիս 1919·— Մուսթաֆա Քէմալ Սամսոն կ'ելլէ եւ 1919 Յունիս 1ին կը հասնի Ղավզա, (Սամսոնի եւ Ամասիոյ միջեւ դիւղաքաղաք մը), ուր բանակցութիւն կը կատարուի Խորհ. կառավարութեան կողմէ եկած գնդապետ Պուտիոննի հետ, որ նախագահն էր կոմունիստ պատուիրակութեան, բանակցելու համար Մուսթաֆա Քէմալի հետ: Ռուս գնդապետը ամենասիրելի եւ վստահելի անձն էր Լենինի, Սթալինի եւ Թրոցքիի, (տե'ս էջ 342, Հիւսամէտտին): Մուսթաֆա Քէմալ եւ Պուտիոննի մտերմացան եւ սկսան բանակցիլ զէնքով գործակցութեան համար: 1919 Յունիս 1ին Ալի Ֆուատ կը հասնի Ամասիա եւ կը խորհրդակցի Մ. Քէմալի հետ: Որոշում կը տրուի քոնկրէներ կազմել Էրզրում եւ Սվաղ, զինուորական պատրաստութիւններ տեսնել, եւ մերժել Համաձայնականներուն կցումները (էջ 40): Ամասիոյ ժողովը կը վերջանայ 21 Յունիս 1919ին:

29 Յունիս 1919·— Կ'որոշուի «հող չտալ Հայերուն» (էջ 45):

1 Յուլիս 1919·— Անգարայէն ծովակալ Պրիսթոլին նուէր կը զրկուի Անգարայի կատու մը (էջ 90), Ամերիկայի Բարձ. Կոմիսարին հաճելի ըլլալու համար:

2 Յուլիս 1919·— Ծերակուտական Ահմէտ Բիզա զգուշութիւն կը թելադրէ քէմալականներուն:

5 Յուլիս 1919·— Զրոյց կը շրջի թէ «Հայերը անգթութիւններ կ'ընեն» (էջ 97): Եւ կ'ըսեն թէ բոլշեւիկներն ալ դէմ են Դաշնակներուն, «ուստի երկիրը պէտք չէ զոհենք Հայերուն» (էջ 97):

15 Յուլիս 1919·— Անգլիացիները կը պարպեն Պաթումը (էջ 96):

21 Յուլիս 1919·— Նազըմ փաշա Պատերազմական նախարար կ'ըլլայ Կ. Պոլսոյ մէջ եւ պատերազմական ատեանի առջեւ մահուան կը դատապարտուին Թալէաթ եւ իր ընկերները:

23 Յուլիս 1919·— Էրզրումի քոնկրէն կը սկսի եւ կը տեւէ 14 օր, մինչեւ Օգոստոս 7, (էջ 118, 120, 122):

1 Օգոստոս 1919·— Քէմալականները կը տեսնեն թէ Համաձայնական պետութիւնները անմիաբան են (էջ 141, 187):

7 Օգոստոս 1919·— Էնվէրի հօրեղբայրը՝ Խալիլ պէյ (ետքէն փաշա) Կ. Պոլսոյ բանտէն կը փախչի, Կիւչիւք Թալէաթին հետ օժանդակութեամբ տեղակալ Շատիի (էջ 128):

10 Օգոստոս 1919·— Խալիլ պէյ կը ջանայ Պրուսայի շրջանին մէջ կազմակերպել 40 չէթէներէ բաղկացեալ խումբ մը: Ապա կ'անցնի Պաքու եւ Մոսկուա:

13 Օգոստոս 1919·— Պատերազմական նախարար Նազըմ փաշա կը հրաժարի: Իրեն կը յաջորդէ Սուլէյման Շէֆիք (էջ 146):

29 Օգոստոս 1919·— Ալի Ֆուատ պաշտօնանկ կ'ըլլայ Մ. Քէմալի կողմէ (յունական ճակատին վրայ): Յոյները Էսքի-Շէհիր հասած էին (էջ 180):

6 Նոյեմբեր 1919·— Խալիլ հարիւր հազար (100·000) ոսկիի զէնք կը ստանայ (Մոսկուայէն):

12 Դեկտ. 1919·— Սեբաստիոյ մէջ, Պէքիր Սամի, Հիւսէյին Բէուֆ, Ահմէտ Բիւսթէմ կը տեսակցին եւ կը բանակցին Ֆրանսացի զօրավար Փիքոյի հետ:

19 Դեկտ. 1919·— Ալի Ֆուատ Սեբաստիայէն Անգարա կ'երթայ:

27 Դեկտ. 1919·— Մուսթաֆա Քէմալ Անգարա կ'անցնի Սեբաստիայէն:

31 Դեկտ. 1919·— Պերլինէն Թալէաթին առաջին նամակը կը հասնի Մուսթաֆա Քէմալին, Թալէաթի քարտուղարին միջոցով (էջ 42): Այդ նամակին մէջ Թալէաթ կը յայտնէ թէ «Էնվէրը, ոստիկանական տնօրէն Աղմին եւ Ճէմալը Ռուսիա զրկուած են»:

8 Յունուար 1920·— Իսմէթ Կ. Պոլիսէն կ'անցնի Անգարա:

10 Մարտ 1920·— Թրքական վեց բանակներ կը կազմակերպուին հետեւեալ վայրերու մէջ.— Երկու զօրաբաժինով Ա. Գօլ Օրտուն՝ Կ. Պոլսոյ մէջ, 2րդ Գօլ Օրտուն՝ Պալըքէսէրի մէջ, 12րդ Գօլ Օրտուն՝ Գոնիա, 3րդը՝ Սեբաստիա 15րդը՝ Էրզրում, եւ 13րդը՝ Տիարպէքիր: (էջ 284):

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՊԱՒՂԻԿԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բ.

Պաւղիկեան շարժումը խանձարուրին մէջ խեղդելու բիւզանդական կառավարութեան փորձերը կը ձախողին: Կայսրութեան զանազան շրջաններուն մէջ կը բռնկին նոր օճախներ: Շարժումը մուտք կը գործէ նաեւ Արեւելեան Հայաստան եւ Աղուանք: Ը. դարու սկիզբները եկեղեցիին համար այնքան վտանգաւոր դարձած էր պաւղիկեան շարժումը, որ Հայոց կաթողիկոս Յովհան Օձնեցին անհրաժեշտ կը գտնէ առանձին ճառ մը գրել աղանդաւորներուն դէմ: Շարժումը վտանգաւոր կը դառնայ նաեւ Աղուանից աշխարհին մէջ: Աղուանից Միքայէլ կաթողիկոսին ժամանակ (702–705) Պարտաւի մէջ ժողով մը կը գումարուի՝ աղանդաւորներու դէմ պայքարը կազմակերպելու համար: Նոյնը կ'ընէ նաեւ Յովհան Օձնեցի: 719ին Դուինի եկեղեցական ժողովին մէջ ան եւս աղանդաւորներու հարցը քննութեան կը դնէ եւ որոշումներ կուտայ անոնց դէմ:

Արեւմտեան Հայաստանի եւ բիւզանդական կայսրութեան արեւելեան շրջաններուն մէջ հալածանքի ենթարկուած Պաւղիկեանները, ոմն հայազգի Պօղոսի գլխաւորութեամբ, կը ստիպուին փախչիլ Պոնտոս: Լեւոն Իսավրացիի ժամանակ (717–741) շարժումը կը գլխաւորէր Պօղոս Հայի զաւակը՝ Գեգնեսիոսը, որ 747–748ին զոհ կ'երթայ ժանտախտին: Ասոր մահէն ետք շարժումը կը զեկավարեն անոր որդեգիրը՝ Յովսէփ եւ որդին՝ Զաքարիա: Ասոնց ժամանակ է, որ շարժումը կը ստանայ նաեւ ժողովրդա-ազատագրական պայքարի բովանդակութիւն: Երբ Հայաստանի մէջ 748ին բռնկեցաւ Գրիգոր Մամիկոնեանի գլխաւորած ապստամբութիւնը Արաբներու դէմ, Պաւղիկեանները փորձեցին մասնակցիլ, բայց նախարարները, Գ. Մամիկոնեանի գլխաւորութեամբ, թոյլ չտուին:

Աղանդապետ Յովսէփի մահէն ետք, իբրեւ Պաւղիկեաններու զեկավարներ մէջտեղ եկան երկու հոգի՝ Սերգիոս (Սարգիս) եւ Վահան, որոնց միջեւ տեղի կ'ունենայ երկար սուր պայքար մը: Սերգիոս 801էն սկսեալ, ամբողջ 34 տարի գլխաւորեց պաւղիկեան շարժումը՝ զայն հասցնելով աննախընթաց հզօրութեան մը: Ինչպէս կը վկայէ բիւզանդացի պատմագիր Պետրոս Սիկիլիացի՝ Նիկեփոր կայսեր յաջորդ Միքայէլ Ա. եւ Լեւոն Ե. Հայկազն, «տեսնելով, որ քրիստոնեաներուն մեծ մասը վարակուած է այդ աղանդէն, հռոմէական երկրի բոլոր նահանգները հրաման արձակեցին, կոտորել այս աղանդին հետեւորդները»: Հալածանքները լայն չափեր կը ստանան: Ի պատասխան այդ հալածանքներուն, Բիւզանդիոնի Պաւղիկեանները կը մասնակցին Թովմա Գազիրացիի ապստամբութեան՝ ընդդէմ կայսրութեան:

Թէոփիլոս կայսեր ժամանակ (829–842) եւ յատկապէս անոր կնոջ՝ հայազգի Թէոդորա թագուհիին ժամանակ (842–856) հալածանքները ստացան շատ մեծ ծաւալ: Կայսրուհին յատուկ արշաւախումբեր կազմակերպեց, որ, ըստ աղբիւրներու տուեալներու, տմարդի ձեւով մինչեւ հարիւր հազար մարդ կոտորեց: Որքան ալ չափազանցուած ըլլան այս տուեալները, փաստը կը մնայ փաստ, որ հալածանքները ստացան արտակարգ ծաւալ:

Պաւղիկեաններուն կը մնար իրենց կեանքը փրկել՝ անցնելով բիւզանդական սահմանը եւ ապաստանելով Արաբներուն մօտ: Այդ տեղի ունեցաւ Թ. դարու 30ական թուականներուն, սկիզբը՝ Սերգիոսի, ապա՝ Կարբէասի գլխաւորութեամբ: Զանոնք ընդունեցաւ Մելիտինէ քաղաքին Էմիր Օմար Իպն Ապտալլա էլ Աքտան եւ բնակութեան համար անոնց տրամադրեց Արգաուս – Արգովան քաղաքը, ուրկէ Պաւղիկեանները սկսան ապատակել Բիւզանդիոնը:

Աղանդապետ Սերգիոս 835ին Արգաուսի մէջ զոհ կ'երթայ ահաբեկումի: Անոր մահէն ետք Պաւղիկեանները այլեւս աղանդապետ չընտրեցին, ըստ երեւոյթին համոզուած ըլլալով, որ իրաց վիճակին մէջ այդ հարցը կրնար ներքին պայքարը աւելի եւս բորբոքել:

Բիւզանդիոնէն Արգաուս գաղթող Պաւղիկեաններու թիւը այնքան կը բազմանայ, որ քաղաքը նեղ կուգայ: Կարբէաս, ստիպուած, նոր քաղաք մը կը հիմնէ՝ Տիվրիկը, որ կը դառնայ աղանդաւորներուն «մայրաքաղաքը», ուրկէ անոնք, արաբական զօրքերու հետ միացած, կը սկսին յարձակիլ Բիւզանդիոնի վրայ՝ շուրջ 40 տարի շարունակ: Կայսրութիւնը բազմիցս մեծ թիւով զօրք կ'ուղարկէ Արաբներուն դաշնակցած Պաւղիկեաններուն դէմ, որոնք, սակայն, ծանր կորուստներ կրելով, կը ստիպուին նահանջել:

Հ. ԲԱՐԹԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՍՐՏՑԱՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Գրական Թերթ»ի Ապրիլ 14ի թիւին մէջ Գր. Յակոբեան, բանասիրական դիտութիւններու թեկնածու, «Անունները վերանայման կարիք ունին» խորագրին տակ կը գրէ ի մէջ այլոց.—

«... Դեռ կան այնպիսի փողոցներ, որոնց անունները համահնչիւն եւ հարազատ չեն մեր արդի կեանքին: Դրանք են՝ «Տնայնագործների», «Կաշեգործների», «Գորգագործների», «Ծխախոտագործների» անուններով փողոցները:

... Մենք մինչեւ օրս էլ չունենք ոչ փողոց, ոչ դպրոց եւ ոչ էլ որեւէ հիմնարկ Խորենացու, Փարպեցու, Եզնիկի, Կորիւնի, Դաւիթ Անյաղթի, Շիրակացու, Նարեկացու, Մագիստրոսի, Ներսէս Շնորհալու, Աղթամարցու անուններով: Այն էլ ասենք, որ Մեսրոպ Մաշտոցի անունը պէտք է կրէր Երեւանի լաւագոյն փողոցներից մէկը եւ ոչ թէ քաղաքի ծայրամասում ընկած մի աննշան, փոքրիկ փողոց: ... Չունենք փողոցներ արեւմտահայ գրողներ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, Գրիգոր Զօհրապի, Սիամանթոյի, Ռ. Զարդարեանի, Ա. Չօպանեանի անուններով:

... Բացի Շ. Կուրղինեանից, ոչ մի փողոց, դպրոց կամ հիմնարկ չունենք հայ կնոջ անունով: Այնինչ սկսած հին դարերից մինչեւ մեր օրերը ունենք բազմաթիւ հերոսատիպ կանայք՝ Շուշանիկ Վարդենի (Վարդան Մամիկոնեանի դուստրը), Սահակադուխտ (առաջին հայ կին երաժշտագէտ – բանաստեղծ, Ը. դար), Այծեմնիկ (Անեցի հերոսուհի ԺԲ. դար), Ալիծ (Տարսոնի նշանաւոր դեղագիր կոյսը, ԺԳ. դար), Սրբուհի Տիւսաբ, Զապէլ Եսայեան եւ շատ ուրիշներ:

... Հարիւրների հասնող տարբեր տիպի դպրոցներ կէսից աւելին անանուն են, իսկ եղած անունների մեծ մասը հայկական չէ: Մինչեւ օրս անանուն են պատմութեան եւ հնագիտական ազգագրական հիմնարկութիւնները: Ինչո՞ւ պատմութեան հիմնարկութիւնը չկոչել մեր պատմահօր՝ Մ. Խորենացու կամ բազմավաստակ Լէոյի անունով, իսկ հնագիտական-ազգագրական հիմնարկութիւնը՝ Սրուանձրտեանի կամ Եր. Լալայեանի անունով: Նոյնը կարելի է ասել նաեւ պետական համալսարանի մասին, որի ճակատը, օրինակ, կարող են զարդարել Անանիա Շիրակացու կամ Դաւիթ Անյաղթի արժանայիշատակ անունները:

Վերջերս գործածութիւնից հանուեցին «Կոտայք» եւ «Վաղարշապատ» աշխարհագրական անունները: Վաղարշապատ քաղաքն իր շրջանով վերանուանուեց եւ կոչուեց Էջմիածին անունով, իսկ մի երկու տարի առաջ Կոտայքը դարձաւ Արովեանի շրջան: Այսպիսով դուրս մնացին Վաղարշապատ եւ Կոտայք պատմական անունները: Կոտայքը մեր հին, նշանաւոր գաւառներից է, իսկ այնտեղ զբաղուող Էլառ անունը շատ սերտ կապուած է Հայաստանի սեպագիր արձանագրութիւնների պատմութեան հետ: Հայ պատմագիրների եւ աշխարհագրագէտների գործերում Կոտայքը միշտ էլ համարուել

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԱՅՐ ԾԻԾԵՌՆԱԿԸ

Վարպետ Արսէնի տունը՝ գտնւում է հանքափորների քաղաքի կենտրոնում: Ծիծեռնակը բոյն էր շինել նրա տան սրահի առաստաղին:

Բոլոր տնեցիներն էլ սիրում էին այդ թռչունին: Երբ հարկ էր լինում բնակարանը սպիտակեցնելու, վարպետի կինը՝ Վարսենիկը ուշադիր հսկում էր, որ վարպետները ծիծեռնակի բոյնը չքանդեն:

Ի՞նչ հաճելի է լսել ծիծեռնակի առաւօտեան ծլվլոցը:

Այդ տարի գարնանը նա նորից վերադարձել էր հարաւից, կարգի բերել իր բոյնը, ձու էր ածել, ճուտ հանել եւ ամբողջ օրը ուրախ-ուրախ ծլվլոցով ձագերի համար ուտելիք էր բերում: Ամէն անգամ մօրը տեսնելիս, ձագերը բերկրանքով բնից դուրս էին հանում իրենց դեղին կտուցները, ուտելիք ստանում ու նորից ետ քաշւում:

Մի անգամ էլ, երբ ձագերը ուրախ ճչալով բնից երկարեցին իրենց գլուխները, մայրն այնպէս ծղրտաց, որ ձագերի համար բերած կերակուրները կտուցից ցած ընկան: Թռչունը յուսահատ ծղրտոցով պտոյտ էր գործում բնի շուրջը, անընդհատ թափահարում թեւերը:

Մի մոխրագոյն, փոքր գլխով օձ դերանների արանքով սողալով մօտենում էր ծիծեռնակի բնին:

Մայր ծիծեռնակի տագնապալից ձայներից դէպքի վայրը եկան տասնեակ թռչուններ, որոնք աղմուկ - աղաղակ էին բարձրացրել նենգ սողունից ձագերին փրկելու համար:

Բայց ի զուր, օձն արդէն մօտեցել էր բնին: Այդքան թռչունների մէջ մայրը ճանաչւում էր: Երբ սողունը գլուխը մօտեցնում էր բնին՝ նա՛ էր նետւում օձի առաջ, յուսահատ յարձակւում, որ ձագերին փրկի:

Պատանիները քլունգներն ուսերին վազեցին կտուրը, որ վերեւից քանդելով դատաստան տեսնեն օձի հետ: Իսկ վարպետ Արսէնը բակից մի երկար կեռ փայտ բերեց: Երբ օձը կուլ տուեց առաջին ձագին եւ իր ճիւղաւոր լեզուն մեկնեց յաջորդին՝ վարպետ Արսէնը կեռ փայտով օձին ցած գցեց: Հէնց որ սողունն ընկաւ յատակին, կատուն վրայ հասաւ եւ բռնեց նրա կոկորդից: Օձը մի ակնթարթում փաթաթուեց կատուի վզով: Երեւի այդպէս էլ խեղդապահ կ'անէր խեղճ կենդանուն, եթէ երեխաները չմիջամտէին: Նրանք ձեռքի փայտով սատկացրին օձին եւ կատուն ոտքերը հաղիւ քարշ տալովգնաց մառանը:

Երբ մայր ծիծեռնակը տեսաւ օձին անշնչացած – մեկնուած, հետզհետէ խաղաղուեց եւ սկսեց կտուցով գուրգուրել մահից ազատուած ձագերին:

Բայց այդ օրը նա էլ չերգեց:

Հասկացա՞ւ արդեօք, որ իր հինդ ճուտերից մէկը զոհ է գնացել...:

Ս. ՕՐԲԵԼԵԱՆ

է Արարատեան նահանգի բնավայրը, նրա կենտրոնը՝ ներառեալ եւ Երեւանը:

Աբովեանը ծնուել է Քանաքեռում եւ ոչ թէ Էլառում: Եթէ անհրաժեշտ էր Կոտայքի շրջանում որեւէ բնակավայր կոչել Խաչատուր Աբովեանի անունով, ապա դա պէտք է լինէր միմիայն Քանաքեռը, որովհետեւ նախ՝ այս աւանը Աբովեանի ծննդավայրն է, եւ երկրորդ՝ որ այդ անունը անհամեմատ նոր է: Պէտք է վերականգնել Կոտայք անունը իր դիւղերով, ինչպէս էր մինչեւ 1963-64 թուականները: Երբ Վաղարշապատը դարձաւ Էջմիածնի շրջան, հին, պատմական Վաղարշապատ անունը վերացուեց թէ՛ քաղաքի եւ թէ շրջանի վրայից: Արշակունիների թագաւորանիստ անուանի քաղաքն է Վաղարշապատը՝ Արագածոտն գաւառում: Հին Արտեմիտն է, Վարդգէսաւանը: Վաղարշապատն աւելի հին է, քան Էջմիածինը, սակայն երկուսն էլ անցել են փառաւոր ճանապարհ, մէկը՝ պետական, վարչական, իսկ միւսը՝ հոգեկան, մշակութային բնոյթի եւ երկուսն էլ հայ ժողովրդի համար նուիրական, ամփոխարիներլի են: Թող վանքն իր շրջապատով կոչուի Էջմիածին, ինչպէս եղել է դարեր շարունակ: Էջմիածինը բնաւ չի նսեմանայ, եթէ քաղաքն իր շրջանով կոչուի նախկին հին անունով՝ Վաղարշապատ, ինչպէս էր մինչեւ 1945 թուականը: Չի կարելի այսպիսի անունները մատնել մոռացութեան: Դրանք մեր քաղաքական եւ մշակութային պատմութեան լուռ, բայց կենդանի վկաներն են, որոնք ծնուել են հայ ժողովրդի հետ եւ նրա հետ էլ պիտի ապրեն ու գոյատեւեն:

ՆՈՐՔ

Երեւանի ամէնէն երիտասարդ եւ արդիական թաղամասը Նորքն է: Երեք տարի առաջ բոլորովին ամայի վայր մըն էր նոյն տեղը: Այսօր՝ արդէն ամբողջացած է երկու հատուած՝ աւելի քան 100 բնակելի շէնքերով: Իր գրաւած գեղեցիկ, բարձրադիր դիրքով, շէնքերու ինքնատպութեամբ եւ օդի առաւելութիւններով Նորքը այժմէն իսկ դարձած է քաղաքին ամենալաւ թաղամասերէն մէկը:

Նորքի բնակելի զանգուածը իր չորս փոքր շրջաններով պիտի գրաւէ շուրջ 237 հեկտար տարածութիւն՝ 330 շէնքերով եւ 17·400 բնակարաններով: Թաղամասը երբ շինուի պիտի ունենայ 63·000 բնակիչ:

Համաձայն ծրագրին թաղը պիտի ունենայ տասը միջնակարգ դպրոց, իւրաքանչիւրը 960 տեղով, 14 մանկապարտէզ, ակումբ՝ երկու մեծ սրահներով, գրադարան՝ 120·000 դիրքերով, խանութներ, գոց շուկայ, մարզադաշտ՝ 2500 տեղով, մէկ հիւանդանոց՝ 720 մահճակալ, պանդոկ մը՝ 500 տեղով, հանրային պարտէզներ եւ նոյնիսկ 1,5 հեկտար տարածութեամբ լիճ մը:

ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Հին մշակոյթի երկիր է Հայաստան: Գրադարաններ հաստատելու գործին պատմութիւնը եւս շատ հին է: Առաջին գրադարանները, որ անցեալին մեր նախնիքները կոչած են գրատուն, գրանոց կամ մատենադարան, հիմնուած էին գրաչութեան եւ լուսաւորութեան օճախներու մէջ:

Միջնադարուն նշանաւոր էին Տաթեւի, Սանահինի, Գլաձորի, Հաղբատի, Այրիվանքի, Հառիճի, Վարագի, Նարեկի եւ միւս վանքերու կողքին հաստատուած գրադարանները: Այս վայրերուն մէջ հաւաքուած եւ պահուած են հայ արուեստին, գրականութեան, գիտութեան, պատմութեան վերաբերեալ գիրքեր: Մշակութային այդ օճախներու մէջ աշխատող գրիչներու շնորհիւ կորուստէ փրկուած են շատ արժէքաւոր երկեր:

Այսուհանդերձ այն որ հասած է մեզի, փոքր մէկ մասն է միայն այն մեծ հարստութեան, որ դարերու ընթացքին ոչընչացուեցաւ, հրոյ ճարակ դարձաւ, աւերի ու աւարի բաժին եղաւ հրոսակներու ասպատակութիւններուն, թշնամիներու անդադար արշաւանքներուն հետեւանքով:

Այսօրուան Հայաստանի սահմաններուն մէջ անցեալին կային քսանի մօտ գրադարաններ, որոնցմէ կարեւորագոյններն էին Երեւանի օրիորդաց եւ արական գիմնազիաներու, ինչպէս նաեւ ուսուցչանոցին գրադարանները: Գիրքերու ընդհանուր քանակն էր՝ շուրջ 150·000:

Այժմ կան 2640 մեծ ու փոքր գրադարաններ, որոնց գիրքերու ընդհանուր թիւը կը հասնի 24·220·000ի, իսկ պետական կեդրոնական գրադարանը վեց միլիոնի:

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Թեհրան–Ջուղայ–Երեւան ճամբով Իրանէն Հայաստան դաղթած են 60 Հայեր (16 ընտանիք), որոնք տեղաւորուեցան Լենինական, Կիրովական, Աբովեան եւ Լուսաւան քաղաքներուն մէջ:

× Խումբ մը չեխ գրագէտներ Հայաստան գացած են, իբրեւ զբօսաշրջիկ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի ազգային դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ 17 Յունիսի Շաբաթ երեկոյեան տեղւոյն քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Ծնողքներ, դպրոցը քաջալերողներ ու մանաւանդ Նոր Սերունդի անդամներ եկեր լեցուցեր էին սրահը:

Ուսուցիչ Պ. Թրագօշ բանալով հանդէսը ընդհանուր ակնարկով մը ներկայացուց դպրոցին վիճակը: Այժմ, երբ հայկական գաղութին կարեւոր մէկ մասը դէպքերու բերումով իր բնակութիւնը հաստատած է հեռաւոր վայր մը՝ աշակերտներուն թիւը զգալի նուազում մը արձանագրած է: Մնացեալն ալ յարատեւօրէն չի յաճախեր դպրոց: Թելադրեց ծնողքներուն անտարբեր չդտնուիլ իրենց զաւակներուն մայրենի լեզուի ուսուցման հանդէպ, զիրենք նկատելով երախաներուն առաջին դաստիարակները: Անշուշտ դպրոցին խնամակալ կազմակերպութիւնը դէթ գալիք տարեշրջանին համար դարման մը պիտի խորհի, դպրոցին աշակերտութեան այս ողբալի վիճակին բարւոքման համար:

Բարեբախտաբար, ուսուցիչին պատրաստակամութենէն օգտուած են 15 Նոր Սերնդականներ, որոնց մասին գովեստով խօսեցաւ Պ. Թրագօշ:

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Պ. Հայկունի Թաշճեանի, որ սեղմ գիծերու մէջ վերլուծեց Կապոյտ Խաչի դերը իբրեւ բարեսիրական ու հայեցի դաստիարակութեան նուիրուած կազմակերպութիւն: Ջատագովեց Խաչուհիներու անձնազոհութիւնը եւ ծանրանալով դպրոցին դերին ու անոր համար թափուած ջանքերուն, խնդրեց ծնողքներէն աչալուրջ ըլլալ ու մանաւանդ աջակցիլ դպրոցին, որպէսզի մեր երախաներուն բերնին մէջ ճռուողէ մայրենի բարբառը ու հայկական դիմագիծը անաղարտ մնայ:

Ապա սկսան արտասանութիւնները: Փոքրիկներ Յասմիկ Ղազարոսեան, Փաթրիսիա Պէրպէրեան, Մարթին Միշեստեան, Վերոնիք Յովհաննէսեան, Յակոբիկ Մալճեան եւ Մառի Տէրտէրեան իրենց զողտրիկ արտասանութիւններով զուարթութիւն սփռեցին ու հոգեկան գոհունակութիւն պատճառեցին: Օր. Արսինէ Կարապետեան դարձեալ ջերմութեամբ ու զգայնութեամբ արտասանեց Սիլվա Կապուտիկեանէ: Օր. Եղիսաբէթ Ղազարեան իր երկու արտասանութիւնները կատարեց մաքուր առոգանութեամբ ու ըմբռնումով:

Աշակերտներուն կողմէ ներկայացուեցաւ Լէոյի Գայիանէն: Դերակատարներն էին Օրիորդներ Ժանին Բարունակեան, Գայիանէ Չիլինկիրեան, Թագուհի Պառաւեան, Սրբուհի Մանուկեան: Պարոններ Աւետիս Իշխանեան, Աւետիս Սոլիկեան, Հարրի Թահմազեան, Հրայր Իբրանոսեան եւ Ս. Կարապետեան: Դժբախտաբար, դերակատարներուն մեծամասնութիւնը տկար էր խաղարկութեամբ ու մանաւանդ լեզուական տեսակէտով: Թատերգութիւնը գրուած արեւելահայ բարբառով, անմարսելի էր հայերէնի մէջ տկար մեր երիտասարդներուն համար: Այսուհանդերձ դերակատարները իրենց կարելին փորձեցին մարմնաւորելու նիւթին տիպարները:

Անշուշտ այս ձախողութիւնը պատճառ մը չէ որ մեր երիտասարդները վհատին: Աւելի մատչելի նիւթերով, վստահ եմ որ անոնք պիտի կրնան իրենց թատերական ձիրքերը դրսեւորել:

Միջնարարին Խաչուհիներու կողմէ ափսէ մը թերթանուշ աճուրդի դրուեցաւ, որմէ գոյացաւ կարեւոր գումար մը: Բոլոր ներկաները առատօրէն մասնակցեցան աճուրդին:

Հանդէսը վերջ գտաւ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ:

Գ. Պ.

ԿՈՉ

Կոչ կ՚ուղղենք հայ արուեստագէտներուն, ո՛ւր ալ գտնուին անոնք, ի՛նչքան ալ բազմազբաղ ըլլան անոնք, իրենց ժամանակէն տրամադրելու սրբազան գործի մը իրականացման համար:

Անմահ հերոս Սողոմոն Թէհլիրեանի դերեզմանին վրայ կ՚ուղենք որ կանգնի իր գործը, իր անձնաւորութիւնը եւ հայ ժողովուրդի ապրումները արտայայտող յուշարձան մը, որ ապագայ սերունդներուն խօսի մեծանուն Հայորդիին ապրումներէն ու Հայութեան անընկճելի կամքի վճռականութեան մասին: Հերոսին դերեզմանը կը գտնուի Ֆրէզնօ (Քալիֆորնիա), ունի 14 ոտք երկայնք եւ 7 ոտք լայնք:

Յուշարձանը կրնայ ըլլալ Սողոմոն Թէհլիրեանի արձանը կամ դիմանկարը ներկայացնող համադրութիւն մը, կամ առանց դիմանկարի, — էականը հայ ժողովուրդին արդարութեան պահանջի ձայնին, սեփական ձեռքերով արդարութիւն ընելու աքթին արտայայտումն է, հերոսին վայել գեղեցկութեամբ եւ խորութեամբ:

Յուշարձանի յանձնախումբը համաժողովրդական հանգանակութեամբ գոյացած գումարներով է, որ պիտի կանգնէ յուշարձանը, ուստի ոչ մէկ գումար կրնայ խոստանալ արուեստագէտներուն, նախագծի եւ մաքէթներու պատրաստութեան համար: Ցարդ ստացուած են վեց նախագծեր, որոնցմէ մէկ կամ երկուքը կը ներկայացնեն որոշ արժէք մը: Փափաքելով որ իսկապէս բոլոր հայ արուեստագէտները առիթն ունենան մասնակցելու այս նուիրական գործին, պայմանաժամը կ՚երկարաձգենք մինչեւ Սեպտեմբեր 1, յուշարձանի համար ծրագիր մը ներկայացնելու համար Կեդրոնական Յանձնախումբին:

Յուշարձանի կառուցման համար ցարդ գոյացած է 15·137,00 տոլար:

Բոլոր նախագծերը, մաքէթները կամ մաքէթներու նկարները զրկել հետեւեալ հասցէին.—

MEMORIAL TEHLIRIAN
c/o HAMAZKAINE
10, Rue Hussein Beyhum
BEIRUT — LEBANON

Կը խնդրենք պահարանին վրայ առանձին անկիւն մը արձանագրել «Թէհլիրեանի Յուշարձանին համար» մակագրութիւնը:

Ս. ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ
ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Պարոն Վիտօք, կը խոստովանիմ թէ պատուաւոր մարդու մը պէս կ՚արտայայտուիք, խօսք առաւ Արիսթօ դողդղացող ձայնով մը: Մարդ երբ ձեզ մտիկ ընէ եւ երբ ձեզի հետ բանակցելու ելլէ, առջի բերան անանկ կը կարծէ թէ անընդունելի բաներ չեն ձեր առաջարկները: Ուրախ եմ տեսնելով որ ձեր մէջ գտնուող հայրական զգացումը աւելի մեծ է քան թէ գաղտնի ոստիկանականի զգացումը... Բայց կարծեմ թէ ատոնց ամէնքն ալ ձեւաբանութիւններ են եւ...

— Կը ցաւիմ որ տակաւին չէք հասած մարդոց սիրտը կարդալու հասունութեան, պարոն մարքիզ, կմկմաց Վիտօք հեւհեւուն ձայնով մը:

Բայց Արիսթօ քրքիջ մը արձակելով գոչեց.

— Ես ձեզի բան մը ըսե՞մ, այս բոլոր խօսակցութեան մէջ՝ զաւկի մը նման իմ վրաս զուրդուրալնիդ պակաս էր միայն, եթէ քիչ մըն ալ շարունակէք, Աստուած վկայ ան ալ պիտի ընէք...: Իրաւ շատ վարպետորդի մարդ էք եղեր...: Կ՚երեւի թէ ձեր յաջողութիւնը ձեր այդ անուշ լեզուին արդիւնքն է...: Դուք ինծի ո՞վ կարծեցիք, ես հալածական գազա՞ն մըն եմ որ ձեզմէ շնորհ խնդրեմ, անօթի մնացած թշուառակա՞ն մըն եմ որ իմ գաղտնիքս պատառ մը հացի փոխարէն ձեզի ծախեմ, կռնակս սպունդ բեռցուած աւանա՞կ մըն եմ որ ձեր առուակէն անցնելով խեղդուելու վտանգին ենթարկեմ անձս...: Ո՛չ, բարեկամ, ո՛չ, պարոն Վիտօք, ես նոյն Արիսթօն եմ եւ միշտ միեւնոյն Արիսթօն պիտի մնամ:

— Ուրեմն առաջարկս կը մերժէ՞ք:

— Ո՛չ թէ ձեր առաջարկը կը մերժեմ, այլ չեմ ուզեր ձեր լարած ծուղակին մէջն իյնալ:

— Ծուղա՞կ, վստահ եղէք որ ձեր առջեւ ծուղակ լարող չկայ:

— Ի՛նչ անուշ անուշ կը ճռուողէք... ի՞նչ ապահովութիւն ունիմ ձեռքս որ ձեր տղոցը գտնուած տեղը ըսելէս ետքը խոստումնիդ պիտի բռնէք:

— Պատուոյ խօսք կուտամ... ես անպատիւ մէկը չեմ:

— Պարկեշտ մարդ մը ըլլալէ առաջ՝ գաղտնի ոստիկան մըն էք... եւ գաղտնի ոստիկանի մը բերանը ամէն հովի կը դառնայ:

— Բայց գաղտնի ոստիկան մը ըլլալէ առաջ հա՛յր մըն եմ ես, երկու զաւակները կորսնցուցած հայր մը որ ամէն բան աչքը առած է զանոնք գտնելու համար:

— Այո՛, հայր մըն էք, այսօր հայր մըն էք, բայց վաղը՞...: Վաղը զաւակնիդ գտնելէն ետքը ալ ուրիշ հոգ չունենալով Արեւորդիներու պոչին պիտի փակիք նորէն: Պարապ բան է, պարապ բան, ատանկ առաջարկներու վրայ յոյս մի՛ դնէք... մենք բնաւ իրարու հետ չենք կրնար համաձայնիլ...:

Վիտօք դողդոջուն ու ցաւագին ձայնով մը ըսաւ.

— Իսկ եթէ հրաժարի՞մ այս պաշտօնէն, ատոր ի՞նչ պիտի ըսէք:

— Ա՞տ ալ ընել աչքերնիդ առած էք, բացագանչեց Արիսթօ: Հապա եթէ չընէ՞ք:

— Եթէ զաւակներս գտնեմ, կը հրաժարիմ:

Եղերական լռութիւն մը տիրեց:

— Կը հաւատաք խօսքիս, անանկ չէ՞:

— Այո՛, կը հաւատամ:

— Ուրեմն համաձայնած ենք:

Ռոշ Պերնար մարքիզը պահ մը լռեց, ապա, անանկ շեշտով մը որուն մէջ վայրագ վեհութիւն մը դրուած էր, հնչեղ ձայնով մը ըսաւ.

— Բոլոր Արեւորդիները առանց խըտրութեան հաւատարմութեան երդում ըրած են ինծի եւ անոնցմէ ոչ մէկը իր խօսքը չբռնելիք ըրած է...: Անոնց դէմ չեմ կրնար դաւաճանել... այդ վատութիւնը չեմ կրնար ընել ես...:

— Բայց ատոր մէջ դաւաճանութիւն չկայ...:

Մարքիզ Ռոշ Պերնար գլուխը խորհրդալից կերպով ետին դարձնելով գոչեց.

— Գիտցած եղէք որ ես ազնուական մըն եմ, պարոն Վիտօք: Ռոշ Պերնար մը չի կրնար իր խոստումը ոտքերուն տակը առնել:

Արիսթօ այս ըսաւ, եւ ապշահար վիճակի մէջ ձգելով իր խօսակիցը այսպիսի պատասխանով մը որ վերջ կը դնէր խօսակցութեան, դուռնէն դուրս ելաւ:

Ծուռ-նայողը դուռը Վիտօքի վրայէն գոցեց:

Գաղտնի ոստիկանը զգաց թէ ալ այս անգամ կորսուած էր...: Այս անգամ իր քաջութիւնը ու ճարպիկութիւնը թշնամիին դժոխային հանճարին զարնուելով կը զարնուէին:

Բնաւ յոյս չունէր որ Արեւորդիները պիտի կակուղնային, արտաքին միջամտութեան մը յոյսն ալ կորսնցուցած էր եւ անանկ համոզուած էր որ իր վայրկեանները համրուած էին եւ բացարձակապէս վստահ էր որ քանի մը ժամէն պիտի սկսէր իր չարչարանքը:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շ. Տիրան Թէքէեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի (2 Յուլիս):

Կը պատարագէ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Զայս՝ առ ի գիտութիւն բոլոր անոնց որ կը յարգեն իր յիշատակը:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Վարդավառ է: Տօն պայծառատեսութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
Սերովբէ Արք. Մանուկեան

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8,30ին: Պատարագ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, 3 Յուլիս, Յիշատակ ի մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պիտի մատուցուի պատարագ:

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, Վարդավառի առթիւ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին:

Կիրակի (Յուլիս 2) առաւօտ հոգեհանգիստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն թշնամիի ձեռքով մեր հայրենի հողերուն վրայ, ինկած 1915ի Վարդավառէն սկսեալ:

Յերեկին ժամը 13,30ին ճաշ, Մշակոյթի Տան մէջ: Մասնակցութիւն 15 Ֆր.:

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարդավառի տօնին եւ եկեղեցւոյն օծման չորրորդ տարեդարձի առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, եկեղեցւոյ կնքահօր, Պ. Կ. Յակոբեանի ծնողաց հոգիներուն ի յիշատակ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

2 Յուլիս Կիրակի, տօն է Վարդավառի պայծառակերպութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

որ կը բացատրէ իր քարոզով՝ օրուան տօնին խորհուրդն ու իմաստը:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Սէնթ – Էթիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ս. Աստուածայնայ մատուռը, 6 Ռիւ Ֆրանշ–Ամիթիէ:

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ
Կը խօսի Վ. Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ
Նիւթ՝ Օրուան հրատապ հարցեր:
Միտքերու փոխանակութիւն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր եւ իր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Պարսամ Յակոբեանի, իր զաւակներուն եւ պարագաներուն իրենց կնոջ, մօր եւ քրոջ եւ ազգականին, ողբացեալ Տիկին Ազնիւ Յակոբեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ): Անձրեւի պարագային Ա. Ահարոնեան ակումբը:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի գրասենեակը բաց պիտի ըլլայ

Հինգշաբթի՝ 29 Յունիս ժամը 17էն 20
Ուրբաթ՝ 30 Յունիս ժամը 17էն 20
Շաբաթ՝ Յուլիս 1 ժամը 15էն 20:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ–Մեսրոպ դըպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին թաղին փաթրոնաժի սրահին մէջ:

Աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ կ'ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, հայկական պարեր տոհմային տարազով եւ կը ներկայացուի զաւեշտ մը:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի մանուկներուն Ա. խումբի բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Ուրբաթ 30 Յունիս, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ:

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Խոհարարապետ մը, ճաշարանի համար 14րդ թաղամասը:

Լաւ վկայականներով:

ԳՐԵԼ «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է կահաւորուած սենեակ մը առանձին անձի մը համար խոհանոցի յարմարութիւն եւ տուշ:

Դիմել Տիկին Ազնիւ Սէֆէրեանի
12, Place d'Anvers, PARIS (9e)

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
34ՐԴ ՏԱՐԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Բժշկութիւն... բանաստեղծութեամբ (ԽՄԲ.): Օդ կլլել (ՏՈՔԹ. ԱԶԱՏԱՆԻ): Նիհարնալ կայ, նիհարնալ ալ կայ, — մտային ախորժաթափութիւն, Սայմընդի հիւանդութիւն ՏՈՔԹ. ՊՌՈՔԱ: Երկարակեցութեան մասին (Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ): Երախայի մը կեանքին առաջին վեց ամիսները (ՏՈՔԹ. ՄԵՆԾ–ՀԱՅՐԻԿ): Ցղութեան նպաստաւոր դերը կնոջ կազմին վրայ (ՏՈՔԹ. ԿԷՕՐԿԻՈՒ): Հիւլէական ռումբերու մասին (ՄԵՏԻՔԻՒՍ): Սրտի կաթուած (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ): Սննդառութիւնը մարսողական հիւանդութեանց ընթացքին (ՏՈՔԹ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ): Տիկինը բժիշկի չ'երթար (Ե. ԱՐՄԷՆ): Կը դիմեն... դեղագործի եւ ոչ բժիշկի (ՔԱՂՀԱՆ): Էկզեման բուժելի է (ՏՈՔԹ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ): Արագած (Ս. ՏԱՐՕՆՑԻ): Ուշադրութիւն ձեր զաւկին աչքերուն (ՏՈՔԹ. ԼՕՊՌԻ): Վիրաբուժական գործողութիւն սրտի վրայ (Ք.): Միսը ո՞րքան օգտակար է (ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ): Ծխեցէք... բժիշկին եւ տէրտէրին երթալու համար (Ե.): Մարդոց թիւը աշխարհի վրայ:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Ֆրանք, արտասահման 5 տոլար:

Հատավաճառ չի ծախուիր:

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով:

Ch. Aïvazian chez HARATCH
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի գիշեր (3 Յուլիս), ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Շաբաթ գիշեր (1 Յուլիս) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԵՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20:30ին սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (2 Յուլիս) կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պր. Զ. Զատիկեանի սրճարանին վերի յարկը:

Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն թ'Էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նըկատի ունենալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդ. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ – Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան:

Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Ֆապրըկուլի մէջ (Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրի ընդարձակ պարտէզին մէջ) Սեփթէմէն երկու կայարան ետք, աջի վրայ: Քանըպիէռի 87 թիւին առջեւէն առնել Սաթափ օթոքառը:

Գեղարուեստական նոխ բաժին
Երգ, նուագ, արտասանութիւն
Թրագօշ կը ներկայացնէ
«Ամբակումի աղջիկտեսը»
Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 15ին եկեղեցիին սրահը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՍՊԱՆԻԱ

(Ս. ՍԵՊԱՍԹԻԱՆ, ՎԻԹԹՈՐԻԱ, եւ վերադարձին այցելութիւն նաեւ ԼՈՒՐՏ)

Մեկնում՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ
Վերադարձ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 27ԻՆ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
(Métro : Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՍԹԱՆՏ

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեկնում Յուլիս 8, վերադարձ Յուլ. 9

Անդամները կը հաւաքուին Շաբաթ (Յուլիս 8) առտուն ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ

Մեկնում դէպի Մօպէօժ, անցնելով Լանեի, Մօ, Վիլերքոթըրէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն (ճաշ ճամբու ընթացքին) եւ ժամանում Մօպէօժ, ուր ներկայ կ'ըլլաք «Գարեջուրի Տօն»ին:

Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Պրիւսէլ, կարճ այցելութիւն, ապա դէպի Կանտ եւ Պրիւժ: Այցելութիւն քաղաքին եւ կայք հանգստաւէտ պանդոկ մը: Ճաշէն ետք պտոյտ լուսաւորուած քաղաքին մէջ:

Կիրակի կանուխ մեկնում դէպի Օսթանտ: Հանդիստ ծովափը, լոգանք եւ խաղեր: Ճաշ ծովեզերեայ ճաշարանի մը մէջ:

Մեկնում ժամը 17ին դէպի Փարիզ:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐԱՆՔ
Դիմել ժամը 15էն 19ը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ
30
ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI
30 JUIN
1967

LE NUMÉRO : 0,30 Fr.

43րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10949

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 10.949

Օր ը Օր ին

ՋԱՆԳԱԿԻ ՆՈՐ ՁԱՅՆ ՄԸ

—o—

Ջանգակի նոր ձայն մը՝ *Հայաստանի կռնակը*:

Անկեղծ խօսք, — ես կը սիրեմ կարդալ այս ամսաթերթը, մանաւանդ Կոչնակահարին գրութիւնները: Անո՞ր համար որ, գաղափարներու լծորդութեամբ, հօրը լեզուին ասուշութիւնը յիշելով՝ դպրոցական հին ընթերցումներս կ'արթննան, կը թրվռան ու կ'երգեն, ըսել տալու համար ինձ՝ իմաստունին պէս· «Ո՛ տառեր զիս ըստ տուրցն առաջնոց», (ո՛ւր էր թէ մէկը կեանքիս առաջին օրերուն վերադարձներ զիս): Կամ անո՞ր համար որ, Պարտիզակի յիշատակներուն խաղցրութեամբ գինովցնելէ ետք, մեղրաճաններ նման կը պտըտցնէ զիս իր գրչի կաթիլներուն շուրջ: Ճշմարտութիւնն այն է որ Կոչնակահարն ու ես բանով մը··· նման ենք իրարու:

Այն օրը՝ երբ մէկը տեսնէր մեզ, հայ արուեստագիտուհիի մը բնակարանին մէջ (Նիւ Եորք), ճաշասեղանի մը շուրջ, հազար անգամ պիտի մերժէր նմանութիւն մը տեսնել ընդմէջ Կոչնակահարին ու Ցառաջահարին, թո՛ղ այն որ պիտի դառնար, յետագային, Երուսաղէմի ծանօթ գայթակղութեան··· *Ժէօն փըրմիչն*: Բայց եւ այնպէս կը վկայեմ թէ կա՛յ նմանութիւն մը:

Ես *քոնֆորմիսթ* չեմ, ոչ թէ անոր համար որ կ'ապրիմ Տէհարբի հայրենիքին մէջ, ինչ որ բնական պիտի թուէր *ազգ-քէրմինիսթ*ներուն, այլ որովհետեւ մտաւորական կազմութիւնս կը զուգադիպի ժամանակ կոչուած անհիւթական նիւթին արտակարգ մէկ դիմայեղութեան:

Նոյնպէս *քոնֆորմիսթ* չէ այն որ, — ո՛վ ֆաջութիւն, — կ'ապրի *քընֆարմիսթ*ներու երկրին մէջ, (ճո՛յն բառն է որ կը տարբերի իմաստով՝ ըստ փրանսերէնի եւ անգլերէնի արտասանութեանց):

Արդարեւ, մեր Կոչնակահարը իր *նոքֆորմիսմին* վկայութի՛ւնը կուտայ, ամէ՛ն անգամ եւ ամեհայն յանդգնութեամբ, անգոսնելով Ամերիկա բնակող Հայոց դեղեաւուն ու ճախճայիկ *քոնֆորմիսմը*, — յիշեցէք իր բնաղատութիւնները պատուելիներու երկրին կատարած գործ *լաֆայէթիսմ*ին մասին:

Բայց ահա, յանկարծ, մեր Կոչնակահարը··· կը պատուելիանայ վերստին: «Ո՞ր եղ գողօնը» կը հարցնէ, հարցուցմը խորագիր տալով իր յօդուածին, որ նուիրուած է Երուսաղէմի վանքին գանձարանէն «գողցուած» 28 կտոր ձեռագիր թանկագին գիրերու մասին բացուած աղմուկին:

Կոչնակահարը գտա՞ւ արդեօք գողը: կամ թերա՞ւ արդեօք նոր կարծիք մը: Բան չէր խօսեր խորագիրը, — գո՞ղը թէ գաղօնը, — որ կը յիշեցնէ թրխական ածուածքը·— Յանցանքը մեռնողի՞ն է թէ մեռցնողին:

Այսինքն, Երուսաղէմի ձեռագիրները գողցո՞ղն է յանցաւորը թէ··· գողցուած ձեռագիրները՝ իրենք, որ տակնուվրայ ըրին հայկական հասարակաց կարծիքը եւ··· *քանառը*՝ պիտի ըսէր Ֆրանսացին: Կոչնակահարը կ'ընդունի թէ «գրքերը թէեւ չունէին որ իրենք թռէին՝ դուրս ելլելու իրենց փակարանէն» եւ կը յայտնէ կատարեալ գուշակութեամբ թէ «հարկաւ մարդկային ձեռքերով դուրս հանուեցան, որեւէ պատճառով կամ շարժառիթով»: Այս յայտնութեան մէջ, սակայն, մեր տգիտութիւնը կը յայտնուի դարձեալ հոն՝ ուր մեզի բացատրող մը չկայ ոչ թէ ձեռագիրները դուրս հանելու «որեւէ պատճառը կամ շարժառիթը», այլ դուրս հանելու եղանակը: Երբ «դուրս հանել» կ'ըսեմք, խօսքը գանձատունէն դուրս հանելու մասին չէ, այլ գողնալու դէպի դուրս ճամբորդութեան մասին է: Շոգենաւո՞վ ճամբորդեցին, շոգեկառքո՞վ ճամբորդեցին, օդանաւո՞վ ճամբորդեցին ձեռագիրները, — այդ մասին ալ չէ: Փակարանին դուրսի դուռը կը կոչուի մախսատուն: Կը հարցնեմք.— *Վալիզ տիփլոմաթիքո՞վ* ճամբորդեցին, որ ոչ ոք իմացաւ մախսատունէն անցնիլը, քէ··· Սուրբ Հոգիին գիտցած ու մեր չգիտցած մէկ ճամբով:

Այդ հետաքրքրութիւնը չունի Կոչնակահարը, որ աւելորդ կը գտնէ ոչ միայն նման հետաքրքրութիւն մը, այլ եւ Հայոց «իրարանցումը», «աղմուկը», «պոռչըտուքը», որոնք կ'արդարանայի՞ն եւ գողին ետեւէն իյնալը եւս կ'արդարանար, կ'ըսէ, եթէ գողօնը ձեռք անցուած ու փրկուած չըլլար:

«Փրկուեցա՛ն», ուրեմն վերջացաւ:

Կաթողիկոսն ալ ատանկ ըսաւ: Հիմա պատուելին ալ կ'ըսէ: Հապա մեր մեղքը ի՛նչ է որ ոչ կաթողիկոս ենք, ոչ պատուելի ենք, եւ չենք կրնար մտածել նման բրիստոնէաշունչ ներշնչումներով:

Ուրեմն, հարկ է ուրախանա՞լ որովհետեւ գողցուեցան, ապա «ձեռք անցուեցան»: Եթէ նման Նասրէտտինեան ուրախութիւններու պէտք ունինք, լաւ չըլլա՞ր որ երբեմն երբեմն բաներ մը գողցուին մեր վանքերէն եւ յետոյ ձեռք ձգուին: Կարելի չէ՞ մրցանակ յատկացնել գողերու՝ գողօնը վերադարձնելէ ետք տրուելու պայմանով, որպէսզի ուրախանանք իր էշը կորսնցնող եւ ետքը գտնող մէկուն պէս:

Ապահովաբար ուրախութեան տեսակներ ալ կան, ուրախութիւններ որոնք տարբեր համ ունին, տարբեր թրթռացումներ: Եթէ օգտակար են նման ուրախութիւնները, ուրախանա՞նք, եղբայր, ուրախանա՞նք, բանի պէտք ունինք «գո՛ղը, գո՛ղը» պոռալու եւ յետոյ «գտա՛նք, գտա՛նք» պոռչըտալու եւ այդպէ՞ս միայն ուրախանալու, նոյնիսկ պարծենալու:

Դուք ականատես եղա՞ծ էք ցիկանների պատճառով կամ շարժառիթով կատարուած գողութեանց, — իբր թէ *սամաղի* մըն է գողցուած, կամ *մաչա* մը, ու պոռալ, կանչել, աղմկել, սպառնալ, ժողովուրդը հաւաքել, եւ այս առիթով ծախել իրենց *քալիֆիչէն*, ետքը ուրախանալու եւ խնդալու համար հաւաքուողներուն վրայ:

Չեմ զարմանար եթէ ըսեն թէ վանքին մէջ կամ վանքէն դուրս կան մարդիկ, որոնք կը սիրեն խնդալ «գողցողի եւ գըտնողի» կատակերգութեան հանդիսատեսներուն վրայ:

Կոչնակահարը, սակայն, պատուելիանալու փիլիսոփայութիւն մը կը կապէ գողցուածը գտնուած յայտարարելով ուրախութիւն ընելու հրահանգին, դատապարտելով անոնք որ «անյագ ախորժակ մը ունին պատժելու, ամբաստանելու, դատապարտելու ամէն ոք որ կը սխալի, կը սայթաքի, կ'իյնայ, կը մեղանչէ որեւէ կերպով»: Յետոյ ինչ մը *սաահմի* կը վերագրէ «ախորժակը», որ չափով մը ընդհանրացած կը տեսնէ Հայոց մէջ մասնաւորաբար, այնքան որ «եթէ, կ'ըսէ, Անառակ Որդին հայրը Հայ եղած ըլլար, չէր ներեր իր որդիին», ու կ'աւելցնէ· «Մի գուցէ Անառակին մեծ եղբօր մէջ Հայու արիւն կար, որովհետեւ ան ալ, մեզի պէս, փոխանակ ուրախանալու որ *կոր-սուածը գտնուած էր*, անողորմաբար զանիկա պատժելու վրայ պնդեց»:

Կ'ըդունիմ որ գողերու փաստաբանութիւն ընելու փափաք չունի Կոչնակահարը՝ անօգուտ համարելով ապահովաբար, — Պատմութիւնը երբեմնիցէ հրաժարա՞ծ է համմուրապիէն՝ ընդունելու համար Նազարէթցիին փաստաբանութիւնը, նման ոճրական արարքներու մէջ: Աղմուկին ու պոռչտուքին միջամտելու իր «միտ բանին» այն է որ չի հանդուրժեր՝ երբ, սրբութեան հովերով տարուած, մաղձ կը թափուի գողութեան մէջ բռնուած մէկու մը վրայ: «Յուզուցէք, կ'ըսէ, մէկ հատիկ սուրբ եւ անբիծ կազմակերպութիւն, որուն մէջ գողեր չկան որեւէ հանգամանքով, — չմոռնանք թէ Քրիստոսի տասներկու ընտրուած աշակերտներէն մէկն ալ գող էր»:

Լա՛ւ, ի՞նչ ընենք: Ի՞նչ կը յանձնարէ:

— Ներել: Ձայն չհանել այլեւս: Գողացուածը գտնուած է, ի՞նչ հարկ ուրեմն բրբրելու:

Որպէսզի չլսէ՛ օտարը եւ ազգին պատիւը բա՛րձր մնայ:

Բայց Կոչնակահարը դեռ աւելի խելօք բաներ կ'ըսէ·— Երուսաղէմի Հայոց վանքին գանձարանէն «բանի մը գիրք գողցուեր է», — հասկցա՞ք, —մինչ անգին՝ վանքին մէջ «հազար տարիէ ի վեր, կամ թերեւս աւելի, այդ գանձարանին մէջ ապահով պահուեր են հազարաւոր թանկագին գանձեր ու ձեռագիրներ» եւ վանքին Միաբանութիւնը պաշտպաներ է զանոնք բարբարոսներու եւ հրոսակներու դէմ:

Ուրեմն, գողցուածը «բանի մը գիրք» է միայն: Շատը, թանկագինը ձե՞րսը մնացած են դեռ, վստա՞հ է Կոչնակահարը, հաշի՞ւ տրուեցաւ իրեն:

Ես կը հաւատամ պատուելիին, — շատը, թանկագինը մնացած են ձերսը:

Բայց ատոր համար գիտէ՞ք թէ ի՛նչ կ'առաջարկէ Կոչնակահարը·

— Շնորհակալութիւն եւ երախտիքի զգացումներ յայտնել Միաբանութեան:

Այսինքն, պահ մը ընդունելով հանդերձ թէ Միաբանութիւնը մեղք չունէր գողութեան մէջ, որու լուրը Միաբանութեան հաղորդուեցաւ դուրսէն եւ ոչ թէ ներսէն, Կոչնակահարը կ'առաջարկէ մրցանակ մը տալ ամբաստանեալներուն՝ մինչեւ որ բա՛ռն չմնայ վանքին մէջ, ոչ իսկ «բանի մը գիրք»:

Կեցցե՛ս ու կեցցես, հայրենի կռնակ,
Հատ մըն ալ քեզի՛ ոսկի մրցանակ:

ԱՐԱՋ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

—o—

Ֆր· Կապոյտ Խաչի 20րդ Պատգամ· Ժողովը տեղի ունեցաւ Շաբաթ 24 եւ Կիրակի 25 Յունիս 1967, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, ի ներկայութեան Ամերիկայի Հ· Օ· Մ·ի կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչներուն ընկերուհիներ Սիրանոյշ Գ· Մխիթարեան եւ Սեդա Թէքեղեան:

Ժողովը ընտրելէ ետք իր դիւանը անցաւ օրակարգի հարցերու քննութեան: Երջանկային Վարչութիւնը տուաւ իր մէկ տարուան գործունէութեան դեկուցումը եւ ներկայացուց իր հրաժարականը:

Նոր Երջանկային Վարչութեան կազմը հետեւեալն է·

Ընկերուհիներ՝

Աստղիկ Առաքելեան
Հրանոյշ Գազազեան
Արմենուհի Յակոբեան
Հուրի Դատաւորեան
Վերա Սարաֆեան:

Դիւան

20րդ Պատգամ· Ժողովի

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանը կը բացուի նախորդ Թուականին, ձեռնհաս պաշտօնէութեամբ:

Նորընտիր Երջ· Վարչութիւնը ամէն աշխատանք տարած է այդ ուղղութեամբ, հակառակ անպատասխանատու եւ անպաշտօն անձերու գրաւոր փորձերուն, որոնք կը կատարուին չվճռութիւն եւ դժուարութիւն ստեղծելու համար:

Կը խնդրուի Նորընտիր Վարչութեան յանձնել այն բոլոր գրաւոր յայտարարութիւնները, որոնք ղրկուած են այդ նպատակով, որպէսզի հարկ եղած հետապնդումը կատարուի եւ չվնասուի ազգօգուտ եւ հանրանուէր գործ մը:

Մեկնում

Կայանի առաջին խումբը կը մեկնի այս երկուշաբթի առաւօտ Սֆուաւ Մոնթո-լոնէն: Ծնողքներէն կը խնդրուի տղաքը առաջնորդել ժամը առաւօտեան 6,15ին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ ՊՈԼԻՍ...

Ծանօթ հրապարակագիր Կապրիէլ Մաննէֆ վերոյիշեալ խորագրով խիստ չհեկեկան յօդուած մը տողագրած է Քոմպայի Հինգշաբթի օրուան (Յունիս 29) թիւին մէջ:

Մաննէֆ, օգտուելով Թուրքիոյ նախագահին այցելութենէն, կը խօսի Պոլսոյ եւ Այա Սոֆիայի մասին, կը ձագկէ նախագահ տը Կոլի ընդունելութեան ոճը ձեվտէթ Սունայի նկատմամբ ու կ'եզրակացնէ·— «Երուսաղէմի վերադարձումը Հրեաներու կողմէ նախաքայլն է Իսրայէլի գրաւման ցոյներու կողմէ եւ Հայաստանի՝ Հայերուն կողմէ: Ինչ որ յիմար երազ մը կը թուէր անցեալ դարուն, իրականութիւն պիտի ըլլայ վաղը: Պատմութիւնը, այս գիրքը որուն մէջ այնքան էջեր տակաւին ճերմակ են, դեռ չատ պիտի զարմացնէ մեզ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ հասած է Ռումանիոյ վարչապետը: Անակնկալօրէն ժամանած է նաեւ Սուրիոյ ղեկավարը՝ Տոքթ· Ամասի, բայց անմիջապէս Պէյրութ մեկնած: Նիւ Եորքէն վերադարձին, ուր իր ճառը մեծ տպաւորութիւն չէ ձգած, Փարիզէն կ'անցնի նաեւ Հիւսէյն Թագաւորը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը կը չարունակէ իր պաշտօնական այցելութիւնները: Փարիզի Թաղապետարանէն, Ցէլէնի գործատունէն ետք, Սու-նայ Սաքլէ կ'այցելէ: Քանի օրուան պաշտօնական այցելութենէն ետք, նախագահը ու տիկին Սունայ քանի մը օր ալ պիտի մնան Ֆրանսա: Բայց ճամբորդութիւնը՝ անձնական բնոյթ պիտի ունենայ:

ԿԱՐՄԻՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, յեղափոխութեան կուսակիրներէն ի վեր պայթում մը տեղի ունեցած է ըղձակելով մարդ մը: Կը թուի թէ անձնասպանութիւն մըն է ամէն տեսակ ենթադրութիւններ կ'ըլլան, բայց ոչ մէկըստոյգ է:

«ՄԵԾ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ» վերամիացումը դար հռչակեց Իսրայէլի կառավարութիւնը, բաւական աղմուկ կը հանէ: Միայն նաեւ Նահանգները արդէն կը դատապարտեն միակողմանի այս որոշումը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ 54րդ չըլլանը հեծանիւով սկսաւ Հինգշաբթի օր: Իսալացի ձիմոնի, որ չահեցաւ արդէն իր երկրի ճիոօն հաւանական յաղթականը կը նկատուի:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ
ԴՈՂՑՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

—o—

Գ.

Կէս մը եւս պարզենք։

Աճուրդի դրուած ապրանքներուն համար աճուրդասան եւ ուիրոջ միջեւ յաճախ գոյութիւն ունի պայմանագրութիւն մը, ըստ որուն՝ ապրանքին տէրը կրնայ նուազագոյն գին մը նշանակել, որմէ առելի պակաս գնով աճուրդավաճառը չի կրնար այդ ապրանքը ծախել։ Կարելի է կասկածիլ որ այդ նուազագոյն գինը գոյութիւն ունեցած է նաեւ Երուսաղէմի ձեռագիրներուն աճուրդով վաճառման պայմանագրութեան մէջ։ Այդ նշանակուած գինը հաւանաբար 50·000 անգլիական սթերլին էր (140·000 տոլար), ինչպէս վճարման եւ մերժման առթիւ խօսքեր եղան։ Կարելի է խորհիլ որ նուազագոյն գինը 50·000 սթերլին էր (140·000 տոլար), եւ իւրաքանչիւր գրչադրի վրայ մաս մաս նշանակուած էր, քանի որ ձեռագիրները բոլորը միասին մէկ անգամէն չէին ծախուեր, այլ հատոր առ հատոր։

Աճուրդով ծախելու նպատակով պատրաստած ցուցակին մէջ բոլոր գունաւոր եւ անգոյն նկարներուն համար եղած ծախքը պէտք է վճարուի ծախողին կողմէ, որով մօտաւորապէս 6·000 տոլարի ծախք մը եղած է առ նուազն։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԱՃՈՒՐԴՈՎ ԾԱԽՈՒԵԼՈՒ ԼՈՒՐԸ

Ըսի թէ լինճի ծանօթ էր նոյնիսկ Յունուար 26ին ձեռագիրներու աճուրդով վաճառումը։ Սակայն կարճ ժամանակ մը եաք, ցուցակին փորձերը ստացայ, ւէ – րահասու եղայ թէ այդ 23 ձեռագիրները Երուսաղէմի աղդապատկան ձեռագիրներ են, որոնց վանքէն գողցուած ըլլալուն մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն հրապարակուած էր Երուսաղէմի Պատրիարքարանին կողմէ։

Պէտք է ըսել թէ աճուրդի համար պատրաստել այդ 23 ձեռագիրները, եւ մանաւանդ ցուցակ պատրաստել, կարիք ունէր չաբաթներու եթէ ոչ ամիսներու։ Ցուցակին ստացումէն եաքն է, որ դիտցայ թէ Փրոֆ. Տաուսէթն եղած է աճուրդի ցուցակը պատրաստողը։ Ես կը ցանկայի սակայն նախ ստուգել թէ ո՞վ էր ծախողը։ Դժբախտաբար ատիկա կարելի չեղաւ ստուգել, քանի որ ոչ մէկուեղ եղած յայտարարութեանց մէջ ատիկա կը յիշուէր։ Օրինակ Քոնուազօր դեղարուեստական պարբերականին մէջ, ուր ձեռագրաց չորս նկարներ ալ կը հրատարակէին աճուրդը ծանուցանող, ապրանքատէր չէր նշանակուած։ Նոյնը կը պակսէր նաեւ ցուցակին փորձերուն եւ բուն ցուցակին մէջ, մինչ ըստ սովորութեան՝ կը տրուի ապրանքատիրոջ անունը, կամ եթէ ան դաղտնի մնալ կ'ուզէ, բան մը որ իր իրաւունքն է, այն ատեն կեղծ անուն մը կամ լոկ պարոն մը կամ տիկին մը կ'ըսուի, կամ թէ հաստատութիւն մը կ'ըսուի առանց անունի։ Նոյնիսկ այս անանուն, կամ թէ հաստատութիւն մը կ'ըսուի առանց անունի։ Նոյնիսկ այս անանունները կը պակսէին։

Մարտ 2ին անգլիական ձայնասփիւռին վրայ, ժամը երեկոյեան 10ին, լրատուութեանց միջոցին կ'ըսուէր. «Հայոց Արքեպիսկոպոսը (Լոնտոնի, Պատկ արք. Թումայեան), տեղեկացուցած է Սոթպիի, որ եթէ ձեռագրաց վաճառումը Մարտ 14ի աճուրդէն եաք քաշուած չըլլայ, մինչեւ վաղը Ուրբաթ օր կ'ըսօր, ինքը օրինական օժանդակութիւն պիտի խնդրէ Բարձր Դատարանին առջեւ։ Տեարք Սոթպի կը պնդէին որ «իրենք բոլորովին վստահ են ծախողին ապրանքատիրութեան եւ ծախելու իրաւունքին օրինականութեան մասին»։

Սոթպիի յայտարարութիւնը՝ բնական է՝ թեթեւօրէն կատարուած բան մը չէ, այլ ցոյց կուտայ այն կատարեալ իրաւունքը, որ ծախողը ցոյց տուած է ծախելու համար այս ձեռագիրները։ Տարակոյս չի կրնար ըլլալ որ Սոթպի առանց քննելու եւ համոզուելու ծախողին ապրանքատէր ըլլալուն եւ ծախելու իրաւունք ունենալուն մասին, պիտի չսառնար այս ձեռագիրները աճուրդի համար, եւ առանձին եաքն ալ հրապարակաւ պիտի չպնդէր այդ իրաւասութեան օրինական ըլլալուն մասին։ Ինչպէս պիտի տեսնենք, Փրոֆ. Տաուսէթ ցուցակը պատրաստած ատեն Սոթպիի անօրէնութեան յայտնած էր աճուրդի դրուելիք ձեռագիրներուն Երուսաղէմի Հայոց վանքին համապատասխան ձեռագրութիւնը, սակայն անօրէնութիւնը աւելորդ խնդրում նկատած ըլլալով այդ վանքապատկան թիւերուն հրատարակութիւնը, զանոնք յարմար դատած է չհրատարակել։

Մարտ 3ին Լոնտոնի Տէյլի Թելէկրաֆ օրաթերթին մէջ կը հրատարակուէր նկար մը։— Սոթպիի գրքերու բաժնին պաշտօնեաներէն մէկը սեղանի վրայ լեցուած ձեռագիրները դիտելով զրաղած եւ հետեւեալ տեղեկութիւնները նկարին առընթեր.

« Երուսաղէմի Հայոց եկեղեցւոյն եպիսկոպոսներէն մին կը թուի դէպի Լոնտոն, այսօր, կարզագրելու համար 23 հայերէն ձեռագիրներու վաճառման, որոնց արժէքը հինդ հարիւր սթերլին (1·400·000 տոլար) կ'ենթադրուի։ Սա – կայն վէճին երկու կողմերը երկկ դիշեր չէին կրնար վատահ ըլլալ, թէ ան իրենց ի նպաստ կամ հակառակ վճիռ պիտի տայ»։ (Այսինքն ձեռագիրները դողցուած են թէ ոչ, Յ. Ք.)։

« Ձեռագիրները բոլորն ալ չորս Աւետարաններ են զերազանցօրէն ծագկուած։ Անցեալ չաբաթ Սոթպի յայտնած էր թէ աճուրդով պիտի ծախուին Լոնտոնի մէջ Մարտ 14ին»։

« Երբ մէկ սթերլինոց նկարազարդուած ցուցակը հրատարակուեցաւ Սոթպիի կողմէ, Լոնտոնի Հայոց Արքեպիսկոպոս Պսակ Թումայեանին հեռաձայներ է չատ վրդովուած Օրլորդ մը»։

« Արքեպիսկոպոսը (Օրլորդին) տեղեկութիւնը ստուգեց եւ անմիջապէս հեռագրեց Երուսաղէմի Հայոց պատրիարք եղիշէին։ Թումայեան յայտնեց թէ անկէ եաք ստացուած է պատրիարքէն նամակ մը արտայայտելով իր խորունկ մտահոգութիւնը»։

« Ան (Թումայեան) յարաբերութեան մտաւ նաեւ եկեղեցւոյ գլխաւորին հետ, Գերագոյն Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Ն. Ս. Օ. Վազգէն Ա.ին, էջմիածին, Երեւանի մօտ, Հայաստանի մէջ, որ հաբաւային նահանգն է Ռուսիոյ, Պարսկաստանի սահմանամերձ»։

« Արքեպիսկոպոս (Թումայեան)ը ըսաւ թէ հեռագիր մը ստացուած է, որ կ'ըսէ թէ ձեռագիրները գողցուած են Երուսաղէմի Գանձատունէն։ Փետրուար 22ին մեսիճ (Կաթողիկոսը) հեռագրեցինիճ եղիշէ Պատրիարքին, Հայրիկ եւ Շահէ եպիսկոպոսներուն, որպէսզի տէր կանգնին ձեռագիրներուն Բրիտանական կառավարութեան դիմելով»։

« Ձեռագիրները 13էն 17 դարերէն են։ Միշա խոսա կերպով պահուած են Երուսաղէմի մատենադարանին մէջ։ Թումայեան Արքեպիսկոպոս ըսաւ, որ անոնք իրենց յատուկ տեղն էին անցեալ տարի աշնան վերջի համարատուութեան ատեն»։

« Տիար Կիւլպենկեան (Նուպար), Լոնտոնի հայկական համայնքին առաջնոր – դող անդամներէն մէկը, ըսաւ որ ինքը նախ խմացաւ աճուրդով վաճառման համար, երբ Քենթրպըրիի Արքեպիսկոպոս –

ՎԱՏԻԿԱՆ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

—o—

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այս տեսակէտին ի նպաստ Լափիա պատկերալից տեսարան մը կը պատմէ.— «1949 Օգոստոսին, Տոքթ. Վոս այցելութիւն մը տուաւ Գերպ. Վերկանիի, Պաղեստինի այն օրերու Առաքելական պատուիրակ, որ հիւանդ էր Հայֆայի մօտ Կարմելի վանքը։ Երբ Տոքթ. Վոս կը հարցնէր Եկեղեցւոյ քաղաքականութեան մասին, կրօնաւորը անմիջապէս կը պատասխանէ.— «Երուսաղէմի ամբողջական միջազգայնացումը»։

— Իսկ եթէ Հրեաները համաձայն չըլլան, կ'ըսէ Վոս։

— Այն ատեն կը դիմենք դարաւոր միջոցի մը.— Թնդանօթ, կը պատայ կրօնաւորը բռունցքը սեղանին զարնելով»։

սի բնակարանը, իրեն հետ յարաբերութեան մտաւ եւ հարցուց որ գինը որոշելու համար կրնա՞ր օգնել իրենց»։

« Բացարձակ ամօթ պիտի ըլլայ եթէ այս ձեռագիրները ծախուին, որոնք հայ ժողովուրդին ազգային ժառանգութիւնն են»։

(Այսպէս էջմիածնէն կաթողիկոսը, Լոնտոնի ռուսական Դեսպանատունը, եւայլն, բոլորն ալ զրաված կ'երեւան՝ գնումով կամ այլապէս՝ այս գողցուած ձեռագիրները ձեռք բերելու համար, — Յ. Ք.)։

« Միւս կողմէ, Սոթպի, քիչ բան ունէր ըսելիք երկկ։ Տիար Փիթըը Ուիլսըն, նախագահը, ըսաւ. Մենք վստահ ենք ձեռագիրներուն տիրոջ օրինապէս տէր ըլլալուն մասին»։

« Լորտ Ճան Գէտ, (Սոթպիի) գիրքերու բաժնին պետը ըսաւ, թէ ձեռագիրները բերուած էին անձամբ (ձեռքով) երեք ամիս առաջ տէրերուն մէկ ներկայացուցիչէն»։

Տէյլի Թելէկրաֆի այս տեղեկատուութիւնը ցոյց կուտայ թէ Սոթպի ձեռագիրները դեռ չի նկատեր «գողցուած» եւ կը պնդէ անոր տիրոջ կամ տէրերուն վաճառման օրինական իրաւունքին մասին։ Սոթպիի պէս հին ու փորձուած աճուրդավաճառ տունի մը այս պնդումը չատ նշանակալից է, երբ մանաւանդ նկատի առնենք որ անոնք այդպէս պնդել շարունակեցին ձեռագիրներուն Երուսաղէմի վանքէն գողցուած ըլլալու յայտնութեան եաքն ալ։

Մարտ 2ին, Ա.ժանս Փրեսի մէկ տեղեկատուութեամբ, իրրեւ նորութիւն կ'ըսուէր թէ «Պսակ Սրբ. Թումայեան Ֆորէյն Օֆիսէն եւ Սոթպէենս Եարէն խնդրած է միջամտել Սոթպիի մօտ՝ հաւաքածոյին վաճառումը արգիլելու համար։ Իր հերթին, Լոնտոնի մօտ Մորհ. Միութեան դեսպանատան մշակութային կցորդ Սոֆինաքի նմանօրինակ դիմում մը կատարած է»։

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Շար.)

Բայց քանի Միջին Արեւելքի գոյաւիճակը կ'ամրապնդուէր եւ ՄԱԿը մէկ կողմ կը ձգէր միջազգայնացման իր ծրագիրը, աւելի կը ձգտուէին Վատիկանի եւ Իսրայէլի յարաբերութիւնները։ Իսրայէլի տնտեսական եւ քաղաքական յեղաշրջումը ընդդէմ «բոլշեւիզմի» որեւէ ամբաստանութիւն։ Իսրայէլի հոգեւորութիւնը Ս. Վայրերուն եւ ազատ մուտքը այցելող քրիստոնեաներուն, ապահովութիւն կուտար Վատիկանի։ Բայց եկեղեցին յաւելեալ նուաճութեան չափանիշով կ'ապրի։ 1952ին Պիոս ԺԲ. կ'ընդունի Իսրայէլի Արտաքին նախարարը բայց երեք տարի եաք, միջադէպ մը նոր նահանջ մը կը յառաջացնէ Իսրայէլի եւ Ս. Աթոռի մերձեցման մէջ։ 1955 Մայիս 26ին, Իսրայէլի Փիլարմոնիք նուագախումբը նուագահանդէս մը կուտայ Պապին, մասնաւոր ունկնդրութեան մը առեն։ Իսրայէլեան մամուլը կը չահագործէ դէպքը իբրեւ նշան մը Իսրայէլի ճանաչման՝ Վատիկանի կողմէ։ Բայց երկու օր եաք, Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ կը գրէ թէ «Պապը խօսած է տասնեւչորս տարբեր առդութիւններէ հրեայ երաժիշտներու»։

Վատիկան չէր ընդուներ տասնց նոր հպատակութիւնը։

*Հարկ եղաւ սակայն սպասել մինչեւ 1956 Նոյեմբեր եւ Սինայի պատերազմը, որպէսզի Վատիկանի ճայնափիւռը, առջին անդամ ըլլալով, ճանչնայ «Իսրայէլի իրաւունքը խաղաղութեան, անկախութեան

ՊԱՀՊԻԿԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Կարբէասի մահէն ետք (863) Պաւղիկ – եաններու պինուած պայքարը կայսրու – թեան դէմ կը զեկավարէ անոր փեսան՝ Սրխոքիր: Ան չէրջանին այնքան կը զօ – րանայ, որ կը յաջողին ասպատակել մին – չեւ Նիկոմիդիա, մինչեւ Ե – փեսոս:

Մանիքէական հարստութեան հիմնա – դիրը՝ հայազգի վասիլ Ա. կայսր կը վճռէ ամէն գնով վերջնապէս լուծել Պաւ – ղիկեաններու խնդիրը: Ինք անձամբ 87 ին կը գլխաւորէ Տիվրիկի դէմ յարձակումը, բայց ծանր պարտութեան մատնուելով եւ հազիւ ազատելով դերի բռնուելէ, կը փախչի: Տարի մը ետք՝ 872ին Սրխոքիր, ասպատակելով բիւզանդական նահանգնե – րը, կը հասնի մինչեւ Անկիւրա եւ մեծ աւարով կը վերադառնայ, բայց ճամբուն վրայ կ'իյնայ ծուղակը եւ պարտութեամբ կը սպանուի: Սրխոքիրի գլուխը Բիւ – զանդիոնը կը կտրեն եւ իբրեւ նուէր կը ղրկեն Վասիլի, որ երեք նետ կը զարկ անոր վրայ: Նոյն տարին կը գրաւուի Տիվրիկը եւ բազմաթիւ բերդաքաղաքներ: Պաւղիկեաններու հոծ զանգուածներ կ'անցնին սահմանը եւ կը մխանան Թոն – դրակեցիներուն, որոնք նոր սկսած էին երեւալ Հայաստանի մէջ:

Մշնաձորեան աղբիւրները հնարաւո – րութիւն կուտան որոշ դաղափար մը կազմելու Պաւղիկեաններու դաղափարա – խօսութեան մասին: Անոնց առաջին եւ գլխաւոր թէզը այն էր, որ գոյութիւն ունի երկու աստուած, բարի աստուած եւ չար աստուած: Զարը կ'իշխէ տեսա – նելի աշխարհին մէջ, եւ ան է մարդոց արարիչը: Պաւղիկեանները զայն կ'ան – ուանէին սատանայ, կ'ըսէին, որ «ազա – րակները, տուները չար աստուծոյ արար – չագործութիւնն են»: Այս ձեւով պարզ կը դառնայ աղանդին աշխարհիկ բնոյթը: Պայքար հոդի համար, այն հոդին, որ կը դտնուի ուրիշներու ձեռքին մէջ:

Աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող ա – նարդարութիւնը այն եղրակացութեան բերած էր, որ այս աշխարհը չէր կրնար բարի աստծուն գործը ըլլալ, ուստի պայ – քարելով այս աշխարհի մէջ տիրող անի – րաւութեան դէմ, պայքարած կ'ըլլան ի նպաստ բարի աստծուն:

Պաւղիկեանները այն համոզումը ու – նէին, թէ իրենք են ճշմարիտ քրիստոն – եաները: Քրիստոս կը նկատէին երկնա – յին աստուծոյ որդին եւ ոչ երկրային ա – րարիչ աստուածոյն: Ան երկնային աստու – ծոյ հրեշտակն էր, որ ընդունեցաւ բա – րի աստուածը ընդունելու մարդկային սերունդը:

Ուրեմն պարզ է, որ չէին ընդուներ Աստուածածնի գոյութիւնը:

«Աստուածաչունչ» դիրքերէն Պաւղիկ – եաները կ'ընդունէին միայն Նոր Կտա – կարանը, բացի Պետրոս առաքեալի երկու տիեզերական թուղթերէն: Բոլորովին կը մերժէին Հին Կտակարանը՝ մարգարէնե – րը նկատելով աւազակներ: Կտակարանին զոա յատուկ յարդանք ունէին իրենց մեծ ազնուապետին՝ Սերգիոսի նամակներուն հանդէպ: Պաւղիկեանները կը մերժէին նաեւ եկեղեցին եւ հոգեւոր դասը: Իրենց հաւաքատեղիները կ'անուանէին ազօթա – բան, փոխաբերաբար նաեւ ուղղափառ եկեղեցի: Իրենց հոգեւորականները, ո – րոնք «ոչ մէկ ձեւով տարբեր էին մար – դոցմէ՝ արտաքինով, նիստ ու կացով», կը կոչուէին նոտարներ եւ ուղեկիցներ (սինեկդեմոններ): Չէին ընդուներ նաեւ աւրբերը, հետեւաբար նաեւ սրբապատ – կերները՝ զանոնք նկատելով կռապաշտա – կան երեւոյթներ: Կը մերժէին նոյնպէս հոգեւոր խորհուրդները:

Շարժումին կրած պարտութիւնը Հա – յաստանի եւ Բիւզանդիոնի մէջ վերջնա – կան չէր: Ը. դարու կէսերուն Թրակիա (հիմնականին մէջ Ֆիլիպպոպոլիս, այժմ Պլովդիվ) տեղափոխուած Պաւղիկեանները չուա պարարտ հող դտան: Անոնց դաղա – փարախօսութիւնը եւ ազատասիրական ոգին մեծ ազդեցութիւն ունեցան Պուլ – կարներուն վրայ, որոնք նոյնիսկ ասա – ժում մը սկսան Բոդոմիլներու անունին: Պաւղիկեանները այս երկրին մէջ կը յիշատակուին ընդհուպ մինչեւ ԺԲ. դար: Բազմաթիւ վայրերու անուններ կապ ունին Պաւղիկեաններու եւ Հայերու

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հայաստանի մասին կ'ըսեն լեռներու երկիր, քարերու երկիր: Այսօր այդ լեռ – ներն ու քարերը հարստութիւն կը ներ – կայացնեն:

Վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ դարդացաւ երկրաբանական դիտութիւնը: Ի թիւս նման դիտական հիմնարկութիւն – ներու, ստեղծուեցաւ նաեւ Լենինականի երկրաբանութեան եւ երկրաչարժարա – նութեան հիմնարկութիւնը: Այս հաս – տատութեան դործունէութեան ծրա – դրին մէջ կը մտնեն հետեւեալ աշխա – տանքները, — պրպտումներ կատարել կազ եւ քարիւղ դտնելու համար, ուսում – նասիրել նոր հանքերու յառաջ դալը, երկրին կառուցուածքի առանձնայատուկ – թիւնները՝ բարձր ցնցումը, հրաբխային ծածկոցներու տակ թաքնուած օդտակար հանածոներու պաշարները:

Սակայն, եթէ Լենինականի դիտնական – ները մէկ ձեռքով կը պեղեն ընդերքը, միւս ձեռքով կը փորձեն բնութեան կա – մայականութենէն պաշտպանել մարդուն աշխատանքին արդասիքը՝ չինութիւնե – րը: Անոնք կը փորձեն, թէ քարին ո՞ր տեսակն է ցնցումներու ժամանակ դի – մացկուն, այս կամ այն վայրին մէջ չի – նութիւն մը քանի՞ յարկանի կրնայ ըլ – լալ, ի՞նչ աստիճանի սատանումներու կրնայ դիմանալ: Հիմնարկութեան մէջ կառուցուած են բազմայարկ տուներու մոտէլներ, որոնք կ'ենթարկուին արուես – տական երկրաչարժներու: Այս խաղա – լիկ–տուներուն վիճակուած է մեծ դործ կատարել, քանի որ անոնց ձեռք ձգած արդիւնքին հիման վրայ է, որ կը չին – ուին նմանօրինակ չէնքերը:

Հայ դիտնականները հնարեցին իւրա – յատուկ դործիք մը՝ երկրաչարժաչափը, որ մեծ ընդունելութիւն դտաւ Խորհ. Մի – ութեան մէջ:

Բայց լաւ է, որ հիմնարկութեան ծրա – դիրներուն եւ աշխատանքներուն մասին խօսի հատուածուէի դիտնականներէն Ս. Շահինեան:

— Հայաստանի երկրաբանական կա – ռուցուածքին առանձնայատուկ պայման – ները՝ բարձր ցնցումը, հզօր լաւային ծածկոցներու տակ թաղուած օդտակար հանածոներու հարստութիւնը, երկրին կեղեւին այժմու չարժումները դիտելու յարմարութիւնը եւ, վերջապէս, հնա – մաղնիսական հետազօտութիւնները ըն – լայնելու համար բարենպաստ հնարաւո – րութիւնները պատճառ դարձան, որպէս – զի հիմնուի վերոյիշեալ հիմնարկութիւ – նը: 1961ին հիմնուած այս հաստատու – թեան վարիչն է ակադեմիկոս Արմէն Նա – զարեան:

Հիմնարկութիւնը վեց տարիներու ըն – թացքին դիտական հետազօտութիւններ կատարած է երեք դլխաւոր ուղղութիւն – ներով՝ երկրաբանական, երկրաչարժա – բանական եւ չինարարական կառուցուած – քի: Հիմնարկութեան հիմնական խնդիր – ներն են՝ ուսումնասիրել երկրին կեղե – ւին կառուցուածքը եւ անոր զարդացու – մը, օդտակար հանածոներու ստեղծուիլը եւ տեղաբաչխութիւնը, զօրաւոր, աւե – րիչ երկրաչարժներու ազդեցութիւնը չէն – քերուն վրայ եւ կարդ մը այլ դիտական մեծ կարեւորութիւն ունեցող խնդիրներ:

Արձանագրուած յաջողութիւններէն չի – չտակենք մէկ քանին.— Ամբողջ Սորհ. Միութեան մէջ Հայաստանի վիճակուե – ցաւ, չնորհիւ հայ դիտնականներուն, կի – րարկել հանքավայրերու ելեկտրահետա – զոտման արդիւնաւէտ նոր եղանակը: Գիտնական Ցակոբեան կազմած է երկրին մադնիսական դաչտին քարտէսը՝ երկրա – բանական մեկնաբանութեամբ, ուր չի – չտակուած է Հայաստանը եւս՝ ընդեր – քին հարստութեամբ, այդ հինաւուրց երկրին խորքին երկրաբանական կառուց – ուածքը:

Այս հիմնարկութիւնը քանի մը տար – ուան ընթացքին այնքան մեծ յաջողու – թիւններ արձանադրեց, որ դեռ վերջերս մեծ խորհրդաժողով մը եղաւ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՎԷՊԸ

Հայ ժողովրդական վէպը իր խորապէս մարդկայնական, հայրենասիրական բո – վանդակութեամբ, եզակի կերպարներով ներչնչումի աղբիւր եղած է հայ դրողնե – րուն համար: Անոր այս կամ այն մասը չափածոյով մշակած են Ցուվհ. Թուման – եան, Ա. Իսահակեան, Եղ. Չարենց, Սարմէն, Սողոմոն Տարօնցի եւ ուրիշներ, վէպը ամբողջութեամբ, ծայրէ ծայր, դրական մշակման ենթարկուած է Տիդրան Չիթունիի եւ Մկրտիչ Խերանեանի կողմէ:

Վէպին առանձին հատուածները թա – տերդութեան վերածելու փորձեր կա – տարած են Լեւոն Մանուէլեան, Վաղարշ Վաղարշեան եւ ուրիշներ: Սակայն մին – չեւ վերջերս դոյութիւն չունէր վէպին արձակ քիչ թէ շատ լիակատար նմոյշը: Եղած էին միայն առանձին հատուածնե – րու քանի մը անարուեստ մշակումներ:

Այժմ հրապարակի վրայ է վէպին ըս – կզբնաւորական մասը՝ «Ցուսաբեր Տան» անունով, որ կը պատմէ Ցուսաբեր Տան մասին, որ կը գտնուի Վասպուրական գաւառի Գաւաշ գիւղին մէջ: Ան կառուցուած է Ցուսաբեր Տան հիմնադրին՝ Ցուսիկ իշխանի կողմէ, որ ապրած է Ը. դարուն: Ցուսիկ իշխան Վասպուրականի Արծրունեաց թագաւորական տոհմէն է: Ան ունի երեք որդի՝ Գրիգոր, Ստեփանոս եւ Ներսէս: Ցուսիկ իշխան կ'ուզէ, որ իր որդիներէն մէկը ժառանգէ իր տիրոյթները, բայց ինք չի կրնար որոշել, թէ ո՞ր մէկը: Ան կ'ուզէ, որ իր որդիները ապացուցանեն իրենց արժանաւորութիւնը: Ան կը ղրկէ զանոնք Վասպուրականի տարբեր կողմերը, ուր կը գտնուին իր ունեցուածքները, որպէսզի անոնք ծանօթանան իրենց ապագայ ժառանգութեան հետ: Ցուսիկ իշխան կը մեռնի, երբ իր որդիները դեռ պատանի տարիքի են: Անոնք կը մնան մօրը՝ Տիկին Սաթենիկի խնամքին տակ: Տիկին Սաթենիկ կը կառավարէ Ցուսաբեր Տունը եւ կը հսկէ իր որդիներուն վրայ:

Ցուսաբեր Տունը կը գտնուի Գաւաշ գիւղին մէջ: Գիւղը կը գտնուի Վասպուրականի գաւառին մէջ: Գաւաշ գիւղը կը գտնուի Վանայ լիճին հարաւային կողմը: Գիւղին մէջ կայ եկեղեցի մը, որ կը կոչուի Սուրբ Աստուածածին: Եկեղեցին կը գտնուի գիւղին կեդրոնը: Եկեղեցին կը գտնուի գիւղին մէջ: Եկեղեցին կը գտնուի գիւղին մէջ:

Ցուսաբեր Տունը կը գտնուի գիւղին մէջ: Ցուսաբեր Տունը կը գտնուի գիւղին մէջ: Ցուսաբեր Տունը կը գտնուի գիւղին մէջ: Ցուսաբեր Տունը կը գտնուի գիւղին մէջ: Ցուսաբեր Տունը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շ. Տիրան Թէքէեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի (2 Յուլիս):

Կը պատարագէ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Զայս՝ առ ի գիտութիւն բոլոր անոնց որ կը յարգեն իր յիշատակը:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Վարդավառ է: Տօն պայծառատեսութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
Սերովբէ Արք. Մանուկեան

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8,30ին: Պատարագ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, 3 Յուլիս, Յիշատակ ի մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պիտի մատուցուի պատարագ:

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, Վարդավառի առթիւ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին:

Կիրակի (Յուլիս 2) առաւօտ հոգեհանգիստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն թշնամիի ձեռքով մեր հայրենի հողերուն վրայ, ինկած 1915ի Վարդավառէն սկսեալ:

Յերեկին ժամը 13,30ին ճաշ, Մշակոյթի Տան մէջ: Մասնակցութիւն 15 Ֆր.:

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարդավառի տօնին եւ եկեղեցւոյն օծման չորրորդ տարեդարձի առթիւ, Լիոնի Ս.Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, եկեղեցւոյ կնքահօր, Պ. Կ. Յակոբեանի ծնողաց հոգիներուն ի յիշատակ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

2 Յուլիս Կիրակի, տօն է Վարդավառի պայծառակերպութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

որ կը բացատրէ իր քարոզով՝ օրուան տօնին խորհուրդն ու իմաստը:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Սէնթ – Էթիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ս. Աստուածայնայ մատուռը, 6 Ռիւ Ֆրանշ–Ամիթիէ:

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ
Կը խօսի Վ. Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ
Նիւթ՝ Օրուան հրատապ հարցեր:
Միտքերու փոխանակութիւն:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մինչեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի դրասենեակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇ

Նաղաձեռնութեամբ
Կապ. Խաչի Շրջանային Վարչութեան
ի պատիւ
ՀՕՄի Կեդրոնական Վարչութեան
անդամուհիներուն
ՏԻԿԻՆ Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
եւ Ս. ԹԷՐՁԵԱՆ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին
ԿԱՎՌՈՇ ճաշարանը
Ռիւ Ռուժըմոն (Մեթրօ Մոնմարթրը)

Սահմանափակ տեղեր: Կանխաւ արձանագրուիլ հեռաձայնելով ամէն կէսօրէ ետք՝ ժամը 17էն 19ը, 824–63–89

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Ասուի եւ Տէր եւ Տիկ. Արամ Մարզուանլեաններ ողբ. Ակնուհի Շաքարեանի հոգեհանգստեան առթիւ, մեր եկեղեցիին նուիրած են՝ հարիւր Ֆրանք: Տիկ. Սուլթան Հալաճեան, իր աղջկան, ողբ. Սիրանուշ Տէտէեանի հոգւոյն համար եկեղեցւոյն կը նուիրէ քսան Ֆրանք: Մուրատ Չինիճեան, իր զաւկին մկրտութեան առթիւ նուէր եկեղեցիին՝ քսան: Այրի Տիկ. Հայկուհի Թէրզիպաշեան, ողբ. Վահան Հազարեանի հոգեհ. առթիւ եկեղեցիին՝ քսան եւ Յունիս 4ին, իր ողբ. ամուսնոյն, Արամի յիշատակին Առաջնորդարանին՝ քսան եւ Պօմոնի Աղքատաց՝ քսան: Այրի Տիկ. Վ. Հազարեան, ողբ. ամուսնոյն, Վահանի հոգ. առթիւ, Առաջնորդարանին՝ յիսուն եւ Պօմոնի Աղքատաց՝ երեսուն: Այրի Տիկ. Վերժին Զալըգեան հիւանդանոցէն, եկեղեցիին կը նուիրէ տասնեւհինգ Ֆրանք: Տիկ. Ատրինէ Փափազեան, իր հիւանդութենէ ապաքինման առթիւ, Ազգ. Առաջնորդարանին՝ քսան, եկեղեցիին տասը, Կ. Խաչին՝ տասը եւ Աղքատաց՝ տասը: Այրի Տիկ. Արուսեակ Հերօեան, ողբ. Էլիզ Սոլաքեանի մահուան առթիւ եկեղեցիին՝ տասը եւ Կ. Խաչին՝ հինգ: Մելքոն Պօղոսեան Կապ. Խաչի դպրոցին՝ տասը: Նշան Թումիկեան եկեղեցիին՝ տասը: Մինաս Պօղոսեան եկեղեցիին՝ տասը: Պօղոս Արզումանեան «Հայ–Բոյժ»ին քսան: Յրթն. Նիկողոսեան Ազգ. Առաջնորդարանին՝ տասը: Տիկ. Արշ. Տէր–Յովհաննէսեան եկեղեցիին՝ տասը: Լոս Անճըլըսէն՝ Տիկ. Եսթեր Մալիկեան եւ քոյրը, Տիկ. Թագուհի Քըրքեան եկեղեցին կը նուիրեն 5ական տոլար:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի դրասենեակը բաց պիտի ըլլայ

Ուրբաթ՝ 30 Յունիս ժամը 17էն 20
Շաբաթ՝ Յուլիս 1 ժամը 15էն 20:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ–Մեսրոպ դըպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին թաղին փաթրոնաժի սրահին մէջ:

Աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ կ'ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, հայկական պարեր տոհմային տարազով եւ կը ներկայացուի զաւեշտ մը:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի մանուկներուն Ա. խումբի բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Ուրբաթ 30 Յունիս, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ:

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Խոհարարապետ մը, ճաշարանի համար 14րդ թաղամասը:

Լաւ վկայականներով:
ԳՐԵԼ «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է կահաւորուած սենեակ մը առանձին անձի մը համար խոհանոցի յարմարութիւն եւ տուշ:

Դիմել Տիկին Ազնիւ Սէֆէրեանի
12, Place d'Anvers, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը, ՅՈՒԼԻՍ 1էն պիտի բարձրացնէ բաժնեգինը:

ՅՈՒԼԻՍ 1էն
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան:

ՅՈՒԼԻՍ 1էն ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի գիշեր (3 Յուլիս), ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Շաբաթ գիշեր (1 Յուլիս) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԵՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20:30ին սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (2 Յուլիս) կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պր. Զ. Զատիկեանի սրճարանին վերի յարկը:

Կարեւոր օրակարգ:

ԾԱԽՈՒ Է

Հարաւային արուարձանի մէջ

Յարկաբաժին մը, երեք սենեակ, խոհանոց, տուշ, արտաքնոց, կեդրոնական ջերմութիւն: Երկրորդ յարկ: Օթոպիւս, Մեթրոյի շատ մօտ: Գին 80·000 Ֆրանք (8 միլիոն հին Ֆրանք) կէսը՝ կանխիկ:

Հեռաձայնել՝ 655–25–86:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն թ'Էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նըկատի ունենալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդ. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ – Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան:

Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Ֆապրըկուլի մէջ (Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրի ընդարձակ պարտէզին մէջ) Սեփթէմէն երկու կայարան ետք, աջի վրայ: Քանըպիէռի 87 թիւին առջեւէն առնել Սաթափ օթոքառը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Երգ, նուագ, արտասանութիւն
Թրագօշ կը ներկայացնէ
«Ամբակումի աղջիկտեսը»
Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓՕՓ 4

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Այս Շաբաթ (Յուլիս 1) ժամը 21էն սկսեալ
Համալսարանական Ոստան
(Cité Universitaire)
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
57, Bd. Jourdan — Paris (14e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 15ին եկեղեցիին սրահը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին:

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՍԹԱՆՏ

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեկնում Յուլիս 8, վերադարձ Յուլ. 9

Անդամները կը հաւաքուին Շաբաթ (Յուլիս 8) առտուն ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ

Մեկնում դէպի Մօպէօժ, անցնելով Լանեի, Մօ, Վիլերքոթըրէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն (ճաշ ճամբու ընթացքին) եւ ժամանում Մօպէօժ, ուր ներկայ կ'ըլլաք «Գարեջուրի Տօն»ին:

Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Պրիւսէլ, կարճ այցելութիւն, ապա դէպի Կանտ եւ Պրիւժ: Այցելութիւն քաղաքին եւ կայք հանգստաւէտ պանդոկ մը: Ճաշէն ետք պտոյտ լուսաւորուած քաղաքին մէջ:

Կիրակի կանուխ մեկնում դէպի Օսթանտ: Հանդիստ ծովափը, լոգանք եւ խաղեր: Ճաշ ծովեզերեայ ճաշարանի մը մէջ:

Մեկնում ժամը 17ին դէպի Փարիզ:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐԱՆՔ
Դիմել ժամը 15էն 19ը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ
31 Յուլիս – 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն. —

Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40

Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON

M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE

M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86

M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14: